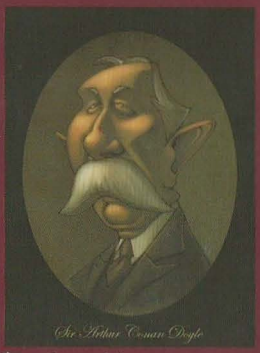
Arthur ve George

JULIAN BARNES

İngilizce'den çeviren:
Serdar Rifat Kırkoğlu

AYRINTI

JULIAN BARNES

Çağdaş İngiliz edebiyatının önde gelen adlarından olan Julian Barnes, 1946'da Leicester'da doğdu. Oxford Üniversitesi, Magdalen College'da okudu. *The Oxford English Dictionary*'de sözlükbilimci; daha sonraları ise *The New Statesman* ve *The Sunday Times*'ta gazeteci olarak çalıştı. Kitap eleştirileri ve takma adla polisiye romanlar kaleme aldı. 1982'den 1986'ya değin *The Observer*'da televizyon eleştirmenliği yaptı.

İlk romanı *Metroland* [1980; Metroland, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yay., 2005] 1981'de Somerset Maugham Ödülü'nü kazandı ve bunu 1982'de yayımlanan *Before She Met Me* [1986; Benimle Tanışmadan Önce çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2000] adlı romanı izledi. Asıl üne kavuşmasını sağlayan yapıtı ise, 1984'te yayımlanan romanı *Flaubert's Parrot* [Flaubert'in Papağanı, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2001] oldu; bu yapıtıyla Geoffrey Faber Memorial Ödülü'nü kazandı ve ayrıca Fransa'da Medicis Ödülü'nü kazanan ilk İngiliz olarak daha büyük okur kitlelerine ulaştı. 1986'da *Staring at the Sun* [Gündoğumuna Yolculuk, çev.: Didem Atay, Ayrıntı Yayınları, 2006] ve 1989'da ise, edebiyat alanındaki yenilikçiliğinin ve geniş hayal gücünün somut bir kanıtı olan ve birçok eleştirmence çarpıcı ve çizgidışı bir yapıt olarak değerlendirilen *A History Of The World In 10½* [10½ Bölümde Dünya Tarihi, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 1999] yayımlandı. Bunları 1992'de yayımlanan *Talking It Over* [Seni Sevmiyorum, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2000] ve 1993 tarihli, politik hiciv romanı *The Porcupine* [Oklukirpi] izledi. 1995'te, *The New Yorker* dergisi için yazdığı ve İngiliz kültür ve siyaset yaşamı üzerine kaleme aldığı makalelerden oluşan *Letters from London* gün ışığına çıktı. 1996 yılının Ocak ayında, 50. yaş gününün arifesinde, içinde daha önce çeşitli dergilerde yayımlanmış hikâyelerinin de bulunduğu ilk hikâye kitabı *Manş Ötesi* [Çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 1999] okurla buluştu. Ve 1998 Eylül'ünde, *England, England* [İngiltere İngiltere'ye Karşı, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2003] kitapçı raflarında boy gösterdi. *Seni Sevmiyorum*'un devamı olarak da okunabilecek olan romanı *Love, etc.* (Aşk, Vesaire, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2002] Temmuz 2000'de, denemelerinin toplandığı *Something to Declare* [Bir Çift Söz, çev.: Serdar Rifat Kırkoğlu, Ayrıntı Yayınları, 2004] 2001'de, son romanı *Arthur & George* ise 2005'te yayımlandı.

Julian Barnes, ilk bakışta biraz farklı gibi gözüken ama daha dikkatle incelenince tümü de ortak bir yazarlık özelliğinin harcıyla karılmış yapıtlar vermiş olan bir yazardır. Onun yazarlık üslubu, hemen hemen bütün yapıtlarında, fazlasıyla kendine özgü bir kimlikle, hem matrak hem de trajik ve insani olana alabildiğine açık ve salt "negatif" olanla yetinmeyen çok yönlü bir "ironi" unsuruyla belirginleşir. Böylelikle; burjuva-bohem yaşam değerlerindeki karşıtlığın irdelendiği bir gençlik ve "oluşum" romanı olan *Metroland*'den, onun daha çok mercekli ve fantaziye daha yakın bir izdüşümü sayılabilecek *Seni Sevmiyorum* adlı değişik aşk romanına; politik bir hiciv novellası olan *Oklukirpi*'den, saplantılı bir kıskançlık öyküsünün anlatıldığı *Benimle Tanışmadan Önce* adlı romana; dinsel efsanelerdeki ikiriciklik, Tarih'in ve Aşk'ın insan yaşamındaki yeri, Sanat'ın anlamı ve önemi ve bunlarla iç içe ve koşut olarak öykülenen deniz kazaları, terörizm ve nükleer felaket gibi güncel dünya sorunlarının işlendiği alegorik bir roman olan *10½ Bölümde Dünya Tarihi*'nden, yaşam-sanat etkileşimi ve otantik yaşam sorunsalının işlendiği deneme romanı *Flaubert'in Papağanı*'na kadar Barnes'ın bütün yapıtları bu çok yönlü ironi faktörünün izlerini taşırlar.

Yapıtları yirmi beşin üzerinde dünya diline çevrilmiş olan Julian Barnes, ayrıca, E.M. Forster Ödülü (1986), Amerikan Sanat ve Edebiyat Akademisi Ödülü (1988), Hamburg FVS Vakfı Shakespeare Ödülü gibi birçok ödüle de sahiptir.

Ayrıntı Yayınları, Julian Barnes'ın tüm yapıtlarını yayın programına almıştır.

Ayrıntı: 526
Edebiyat Dizisi: 154

Arthur & George
Julian Barnes

İngilizce'den Çeviren
Serdar Rifat Kırkoğlu

Yayına Hazırlayan
Can Kurultay

Arthur & George

Jonathan Cape/2005
basımından çevrilmiştir.

© Julian Barnes, 2005

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Düzelti
Mehmet Celep

Baskı ve Cilt
Mart Matbaacılık Sanatları (0 212) 321 23 00 (Pbx)
Mart Plaza Merkez Mah. Ceylan Sk. No: 24 80360 Nurtepe/Kâğıthane-İstanbul

Birinci Basım *Ocak 2009*
Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-975-539-476-3
SERTİFİKA No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Eminönü - İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 - 01 - 05 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Julian Barnes

Arthur & George

E D E B İ Y A T D İ Z İ S İ

GÜLÜNESİ AŞKLAR/*Milan Kundera* ◢ KALECİNİN PENALTI ANINDAKİ ENDİŞESİ/*Peter Handke* ◢ YÜZBAŞI VE KADINLAR TABURU/*Mario Vargas Llosa* ◢ BİZ/*Yevgeni Zamyatin* ◢ KESİK BİR BAŞ/*Iris Murdoch* ◢ YENİ TANRILAR/*Alberto Vasquez-Figueroa* ◢ İNFAZA ÇAĞRI/*Vladimir Nabokov* ◢ EVET AMA, BİR LOKOMOTİF BUNU YAPABİLİR Mİ BAKALIM?/*Woody Allen* ◢ ÇALI HOROZU/*Michel Tournier* ◢ BANYO/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ BALKON/*Jean Genet* ◢ GÜNEŞ İMPARATORLUĞU/*J.G. Ballard* ◢ BEYAZ ZENCİLER/*Ingvar Ambjörnsen* ◢ SİYAH MADONNA/*Doris Lessing* ◢ KAPANDA ÜÇ KAPLAN/*G. Cabrera Infante* ◢ ZAMANIN KIYISINDAKİ KADIN/*Marge Piercy* ◢ ANARŞİNİN KISA YAZI/*Hans Magnus Enzensberger* ◢ FOTOĞRAF MAKİNESİ/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ GÜLÜN GÜNLÜĞÜ/*Ursula K. LeGuin* ◢ HOTEL DU LAC/*Anita Brookner* ◢ AZİZLER ve ÂLİMLER/*Terry Eagleton* ◢ VEDA YEMEĞİ/*Michel Tournier* ◢ ORLANDO/*Virginia Woolf* ◢ UTANÇ BİTTİ/*Anja Meulenbelt* ◢ YAKIN GELECEĞİN MİTOSLARI/*J. G. Ballard* ◢ KARANLIĞIN SOL ELİ/*Ursula K. LeGuin* ◢ AĞ/*Iris Murdoch* ◢ WATT/*Samuel Beckett* ◢ EKOTOPYA/*Ernest Callenbach* ◢ GECEYİ ANLAT BANA/*Djuna Barnes* ◢ İNSAN POSTUNA BÜRÜNMÜŞ KÖPEK/*Ingvar Ambjörnsen* ◢ CUMA/*Michel Tournier* ◢ AFRODİT'İN BAŞKALDIRISI/*Lawrence Durrell* ◢ GÜNDELİK MUTLULUĞA ALIŞMA/*Anja Meulenbelt* ◢ MURPHY/*Samuel Beckett* ◢ MASAL MASAL İÇİNDE/*Khimaira/John Barth* ◢ ZEN VE MOTOSİKLET BAKIM SANATI/*Robert M. Pirsig* ◢ PARFÜMÜN DANSI/*Tom Robbins* ◢ SINIRSIZ RÜYALAR DİYARI/*J. G. Ballard* ◢ FRANSIZ TEĞMENİN KADINI/*John Fowles* ◢ BEYAZ OTEL/*D.M. Thomas* ◢ MYRA/*Gore Vidal* ◢ DALGALAR/*Virginia Woolf* ◢ ATLANTİK ÖTESİ/*Witold Gombrowicz* ◢ HAYRANLIK/*Anja Meulenbelt* ◢ FERDYDURKE/*Witold Gombrowicz* ◢ MELEKLER ZAMANI/*Iris Murdoch* ◢ PAULINA 1880/*Pierre Jean Jouve* ◢ EŞEKARISI FABRİKASI/*Iain Banks* ◢ ROCK LANETİ/*Iain Banks* ◢ KAYIP ZAMAN/*Anja Meulenbelt* ◢ SENİ İÇİME GÖMDÜM/*Andrew Jolly* ◢ BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ/*Søren Kierkegaard* ◢ KONFİDENZ/*Ariel Dorfman* ◢ ALTIN DAMLA/*Michel Tournier* ◢ BİR GARİP VAKA: MATMAZEL P./*Brian O'Doherty* ◢ NIETZSCHE AĞLADIĞINDA/*Irvin D. Yalom* ◢ KIZILAĞAÇLAR KRALI/*Michel Tournier* ◢ AİLEDE BİR ÖLÜM/*James Agee* ◢ KUTSAL BÖLGE/*Carlos Fuentes* ◢ KALPSİZ AMANDA/*Jurek Becker* ◢ 62-MAKET SETİ/*Julio Cortázar* ◢ ÇARPIŞMA/*J.G. Ballard* ◢ ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılamayan/*Samuel Beckett* ◢ DUR BİR MOLA VER/*Tom Robbins* ◢ HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ/*Jean Genet* ◢ KÜÇÜK DEĞİŞİMLER/*Marge Piercy* ◢ LİLA/*Robert M. Pirsig* ◢ ERGİNLİK YAŞI/*Michel Leiris* ◢ AŞKSIZ İLİŞKİLER/*Samuel Beckett* ◢ ESİRGEYEN GÖKYÜZÜ/*Paul Bowles* ◢ YALANCI JAKOB/*Jurek Becker* ◢ DİVAN/*Irvin D. Yalom* ◢ PORNOGRAFİ/*Witold Gombrowicz* ◢ MERCIER İLE CAMIER/*Samuel Beckett* ◢ BİR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDİLİR?/*Märta Tikkanen* ◢ BENDENİZ VE MARCO POLO/*Paul Griffiths* ◢ DOĞMAMIŞ KRİSTOF/*Carlos Fuentes* ◢ RÜYA SAKİNLERİ/*Iris Murdoch* ◢ HİÇ İÇİN METİNLER ve Uzun Öyküler/*Samuel Beckett* ◢ DUYGU YOLCULUĞU/*Laurence Sterne* ◢ BETTY BLUE/*Philippe Djian* ◢ AĞAÇKAKAN/*Tom Robbins* ◢ ANARŞİST/*Tristan Hawkins* ◢ BAKAKAİ/*Witold Gombrowicz* ◢ PORTNOY'UN FERYADI/*Philip Roth* ◢ 10½ BÖLÜMDE DÜNYA TARİHİ/*Julian Barnes* ◢ SUNİ TENEFFÜS/*Ricardo Piglia* ◢ MANŞ ÖTESİ/*Julian Barnes* ◢ ADA/*Aldous Huxley* ◢ GÜLÜN MUCİZESİ/*Jean Genet* ◢ MÖSYÖ/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/*Jean Genet* ◢ BAŞUCU OĞLANI/*Alison Fell* ◢ YARATIK/*John Fowles* ◢ SENİ SEVMİYORUM/*Julian Barnes* ◢ ZENCİLER/*Jean Genet* ◢ TÜNEL/*Ernesto Sábato* ◢ KARA PRENS/*Iris Murdoch* ◢ KARNINDAN KONUŞANIN ÖYKÜSÜ/*Pauline Melville* ◢ TANRI'NIN AĞZINDAN EVRENİN HİKÂYESİ/*Franco Ferrucci* ◢ HAYATIN VE AŞKIN YASALARI/*Connie Palmen* ◢ KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/*Ernesto Sabato* ◢ KAYNAK VE ÇALI/*Michel Tournier* ◢ CENNETE BİR KOŞU/*J.G. Ballard* ◢ DİŞİ ADAM/*Joanna Russ* ◢ FLAUBERT'İN PAPAĞANI/*Julian Barnes* ◢ ALDATMA/*Philip Roth* ◢ KOKAİN GECELERİ/*J.G. Ballard* ◢ ACABA NASIL?/*Samuel Beckett* ◢ MANTISSA/*John Fowles* ◢ KOLEKSİYONCU/*John Fowles* ◢ BENJAMIN: DAR GEÇİTTEKİ AYDIN/*Jay Parini* ◢ METEORLAR/*Michel Tournier* ◢ ARKADAŞLIK/*Connie Palmen* ◢ AŞK VESAİRE/*Julian Barnes* ◢ SİRİUS'TAN GELEN KURBAĞA/*Tom Robbins* ◢ BAYAN GULLIVER CÜCELER ÜLKESİNDE/*Alison Fell* ◢ GELECEKTEN ANILAR/*William Morris* ◢ BENİMLE TANIŞMADAN ÖNCE/*Julian Barnes* ◢ İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI/*Julian Barnes* ◢ İYİ İŞ/*David Lodge* ◢ YİTİK RUHLAR IRMAĞI/*Connie Palmen* ◢ TERAPİ/*David Lodge* ◢ ÖLÜRKEN/*Jim Crace* ◢ GÜZELLİK HIRSIZLARI/*Pascal Bruckner* ◢ SÜPER KENT/*J.G. Ballard* ◢ SISKA BACAKLAR/*Tom Robbins* ◢ BETON ADA/*J.G. Ballard* ◢ İLK AŞK, SON TÖRENLER/*Ian McEwan* ◢ GILLES İLE JEANNE/*Michel Tournier* ◢ BİR KOMÜNİSTLE EVLENDİM/*Philip Roth* ◢ KIZILDERİLİNİN ŞARKISI/*James Welc* ◢ SİNEMA MÜDAVİMİ/*Walker Percy* ◢ KARANLIKLARIN EFENDİSİ/*Ernesto Sabato* ◢ METROLAND/*Julian Barnes* ◢ BİZİ NEDEN TERK ETTİN SAYIN BAŞKAN?/*François Vigouroux* ◢ DÜŞÜNCE BALONLARI/*David Lodge* ◢ MİLENYUM İNSANLARI/*J.G. Ballard* ◢ MÜNECCİM KRALLAR/*M. Tournier* ◢ BEYAZDAKİ KARA/*Maggie Gee* ◢ KAYBOLUŞ/*G. Perec* ◢ HINÇ AYLARI/*P. Bruckner* ◢ LİMON MASASI/*J. Barnes* ◢ BÜYÜCÜ/*J. Fowles* ◢ GÜNDOĞUMUNA YOLCULUK/*J. Barnes* ◢ OKLUKİRPİ/*J. Barnes* ◢ FISKADORO/*D. Johnson* ◢ HAYALETLERİN GÖÇÜ/*P. Melville* ◢ ÖLEN HAYVAN/*P. Roth* ◢ SICAK ÜLKELERDEN DÖNEN VAHŞİ SAKATLAR/*Tom Robbins* ◢ PASTORAL AMERİKA/*P. Roth* ◢ ABANOZ KULE/*J. Fowles*

BİRİNCİ BÖLÜM

Başlangıç

Arthur

Bir çocuk görmeyi ister. Hikâye her zaman böyle başlar ve o zaman da böyle başladı. Bir çocuk görmeyi istedi.

Yürüyebiliyor ve kapı tokmağına uzanabiliyordu. Bunu amaçlı denmeyecek bir şekilde, salt çocukluk içgüdüleriyle yapıyordu. İtilecek bir kapı mı vardı; yürüyüp içeriye giriyor, duruyor ve bakıyordu. Ona bakan eden kimse yoktu; kapıyı arkasından dikkatle kapatarak döndü ve yürüyüp gitti.

Orada gördüğü şey, ilk anısı oldu. Ufak bir oğlan çocuğu, bir oda, bir yatak, öğle sonrası ışığını sızdıran kapalı perdeler. Bunu herkesin önünde betimleyerek anlatır olduğunda, aradan altmış yıl geçmişti. So-

nında kullandığı yalın sözcükleri kim bilir kendi kendine yaptığı kaç farklı iç anlatımla yumuşatmış ve düzgün bir şekle getirmişti? Hiç kuşku yok ki hâlâ o günkü kadar açık gözüküyordu. Kapı, oda, ışık, yatak ve yatağın üzerinde duran şey: "beyaz, balmumumsu bir şey."

Ufak bir oğlan çocuğu ve bir ceset: Böylesi karşılaşmalar yaşadığı zamanın Edinburgh'ünde çok da ender değildi. Yüksek ölüm oranları ve sıkışık yaşam koşulları insanları her şeyi erken öğrenmeye sevk ediyordu. Aile üyeleri Katolik'ti ve ceset de Arthur'un büyükannesi, Katherine Pack'in cesediydi. Belki de kapı kasten yarı aralık bırakılmıştı. Çocuğun beynine ölümün dehşetini kazımak ya da daha iyimser bir hesapla, ona ölümün korkulacak bir şey olmadığını gösterme arzusu söz konusuydu. Büyükannenin ruhu belli ki ardında bedeninin sıyrılan kabuğunu bırakarak cennet katına yükselmişti. Çocuk görmek mi istiyor? O zaman bırakın görsündü.

Perdeleri kapalı bir odada bir karşılaşma. Ufak bir oğlan çocuğu ve bir ceset. Belleğin kazanılmasıyla bir nesne olmaktan çıkmış bir torunla, çocuğun geliştirdiği bu özellikleri yitirerek nesne durumuna geri dönmüş bir büyükanne. Ufak oğlan çocuğu bakakalmıştı ve yarım yüzyıldan çok daha uzun bir süre sonra, yetişkin adam hâlâ bakaduruyordu. Bu bir "nesne"nin tam olarak neyin nesi olduğu –ya da, daha doğru bir ifadeyle, ardında sadece bir "nesne" bırakarak olağanüstü değişiklik meydana geldiğinde tam olarak neler olduğu– Arthur için son derece önemli olacaktı.

George

George'un bir ilk anısı yok ve birisi çıkıp da anılara sahip olmanın normal bir şey olabileceğini söylediği zaman artık çok geç olacak. Bütün öteki anılardan önce gelen bir anısını açık bir şekilde hatırlamıyor; sözgelimi yerden kucağa alındığını, sevilip okşandığını, kendisine gülündüğünü ya da cezalandırıldığını. Bir zamanlar ailenin tek çocuğu olduğunun farkındalığına ve şimdi, Horace'ın da var olduğunun bilgisine sahip; ama bir erkek kardeşle birlikte tanıtılmanın rahatsızlığını, cennetten kovulmanın asli duygusunu taşımıyor. İster kokular sürünmüş bir anne ister fenol kokan bir ev hizmetçisi olsun, ilk gördüğü birini de, ilk aldığı bir kokuyu da anımsamıyor.

Çekingen, ciddi, başkalarının beklentilerini sezme konusunda kav-

rayışlı bir oğlan çocuğu. Zaman zaman anne ve babasını düş kırıklığına uğrattığını duyumsuyor: Ödevlerine bağlı bir çocuk daha ilk andan itibaren başkalarının kendisinden hoşlandığını anımsayabilir. Ne var ki, onun annesi ve babası kusurlarından dolayı onu hiç kınamıyorlar. Diğer çocuklar bu eksikliği giderebilecekken –anılarına zorla bir annenin sevecen yüzünü ya da bir babanın destek veren kolunu yerleştirebilecekken– George böyle yapmıyor. Bir kere, hayal gücü eksik onda. Hayal gücüne hiç sahip olup olmadığı ya da hayal gücü gelişiminin anne ve babasının bir davranışıyla körceltilip körceltilmediği, henüz keşfedilmemiş bir bilim dalı olan psikoloji için bir soru oluşturuyor. George başkalarının bulgularını izleme konusunda son derece yetenekli –Nuh'un Gemisi hikâyeleri, Davud ile Goliath, Magilerin Yolculuğu– ama kendinde bir şeyler bulgulama yeteneği sınırlı.

Bu konuda kendini suçlu hissetmiyor; çünkü annesi ve babası onda bunu bir kusur olarak görmüyorlar. Köydeki çocuğun "hayal gücünün aşırı geniş" olduğunu söylediklerinde, bunu açık bir şekilde bir yerme ifadesi olarak kullanıyorlar. Merdivenin daha da üst basamaklarında "ipe sapa gelmez hikâyeler anlatanlar" ve "adi yalancılar" var; en kötüsü de "su katılmamış yalancı olan" bir çocuk. Böylelerinden ne olursa olsun sakınmak gerek! George'un kendisi gerçeği söylemeye hiçbir zaman özendirilmiyor: Cesaret aşılanmaya gereksinimi olduğu anlamına gelirdi bu. Olay bundan daha basit: Ondan gerçeği söylemesi bekleniyor; çünkü papazevinde başka bir seçenek yok.

"Ben kendim yolum, gerçeğim ve yaşamım": Babasının dudaklarından bu sözleri sayısız kez duyacak. Yol, gerçek ve yaşam. Yaşam yolunda gerçeği söyleyerek ilerlersin. George tam olarak Kitab-ı Mukaddes'in söylemek istediği şey olmadığını biliyor bunun ama yaşı ilerledikçe sözcükler ona öyle geliyor.

Arthur

Arthur için evle kilise arasında normal bir mesafe vardı; ama her yer birtakım mevcudiyetlerle, hikâyelerle ve talimatlarla doluydu. Haftada bir kez, diz çöküp dua etmek için gittiği taş kilisede, Tanrı ve İsa, On İki Havari, On Emir ve de Yedi Ölümcül Günah vardı. Her şey son derece düzenliydi; ilahiler, dualar ve Kitab-ı Mukaddes'in ayetleri gibi her zaman listelenmiş ve numaralanmıştı.

Orada öğrendiğinin gerçek olduğunu anlıyordu; ancak hayal gücü evde kendisine öğretilen farklı, koşut yorumu yeğliyordu. Annesinin hikâyeleri de uzak geçmişteki zamanlar hakkındaydı ve ona aynı zamanda doğruyla yanlış arasındaki ayrımı öğretmek üzere tasarımlanmıştı. Annesi mutfak tezgâhının önünde ayakta durur, yulaf çorbasını karıştırır ve çorbayı karıştırırken de saçlarını kulaklarının arkasına tıkıştırırdı. Kendisi, annesinin kepçeyi tencerenin kenarına vuracağı, duraklayacağı ve sonra da arkasına dönüp ona gülümseyen bir çehreyle bakacağı anı beklerdi. Derken annesinin gri gözleri onun üzerinde konaklar, sesi havada yüksele alçala hareketli bir kavis çizer ve Arthur'un hikâyenin pek katlanamadığı bölümüne ulaşırken neredeyse duruverircesine yavaşlardı; sadece erkek ve kadın kahramanı değil, aynı zamanda dinleyiciyi de mükemmel bir azap ya da sevincin beklediği bölümdü bu.

"Derken şövalye içinde yılanların kaynaştığı kuyunun ağzına getirildi, yılanların kıvrılıp duran gövdeleri önceki kurbanlarının beyazlaşan kemiklerini sararken, yılanlar tıslayıp tükürükler saçıyordu..."

"Derken katı kalpli kötü adam, iğrenç bir küfür savurarak, çizmesine sakladığı bir hançeri çekti ve savunmasız şövalyeye doğru..."

"Derken genç kız saçından bir firkete çıkardı ve saçının altın örgüleri kale duvarlarına dokunurcasına ta aşağılara kadar indikçe indi ve neredeyse şövalyenin durduğu yemyeşil çimene kadar uzandı..."

Arthur enerjik, yerinde sessiz sakin oturmayan, inatçı bir çocuktu; ama anneciği yulaf çorbası kepçesini bir kez havaya kaldırdı mı, sanki annesinin hikâyelerinden çıkmış kötü bir adam yemeğinin içine tılsımlı bir otu atıvermiş gibi, suskun bir büyülenme içinde kalakalıyordu. O zaman şövalyelerle sevgilileri küçük mutfağın etrafında oynaşmaya başlıyor; taraflar birbirlerine meydan okuyor; aranan şeyler mucizevi bir şekilde bulunuyor; zırhlar takırdıyor, halka örmeli zırhlar hışırdıyor ve onur her zaman korunuyordu.

Bu hikâyeler, önceleri pek anlayamadığı bir şekilde, anne ve babasının yataklarının yanında duran ve ailenin soyağacına ilişkin evrakı içeren, eski ahşap bir sandıkla bağlantılıydı. Bunlar farklı türden hikâyelerdi ve daha çok, okulda verilen ev ödevlerine benziyordu: Brötanya'daki dükalık sarayı, Northumberland Percylerinin İrlanda kolu, Pack'in taburuna Waterloo'da komuta etmiş ve hiç unutamadığı o beyaz, balmumumsu şeyin amcası olan birisi hakkındaki hikâyeler. Ve bütün bunlarla bağlantılı olarak soy sop armaları konusunda annesinin ona verdiği özel dersler vardı. Anneciği mutfak dolabından, Londra'da-

ki amcalarından biri tarafından boyanmış ve renklendirilmiş büyük karton tabakaları çekip çıkarırdı. Armalar konusunda açıklamalar yapar ve onun konuşma sırası gelince: "Bana bu kalkanın doğru bir betimini yap bakalım!" diyerek ona talimat verirdi. O da, ters dönmüş V şeklindeki rumuzları, yıldızımsı figürleri, beş yapraklı figürleri, hilal biçimindeki şekilleri ve onların parıltılı benzerlerini söyleyerek, tıpkı çarpım tablosundaki sayıları söylüyormuş gibi, yanıt vermek zorunda kalırdı.

Evde kilisede öğrendiği on emrin üzerine ekstradan emirler öğrendi. Bunların birincisi "Güçlülere karşı korkusuz; zayıflara karşı alçakgönüllü olacaksın"; ikincisiyse, "Yüksek ya da alt tabakadan, bütün kadınlara karşı bir şövalye gibi davranacaksın" idi. Kadınların daha önemli olduklarını hissediyordu; çünkü kadınlar doğrudan doğruya Anneciğiyle bağlantılıydı ve talepleri de pratik uygulanabilir şeylerdi. Arthur içinde bulunduğu koşulların ötesine bakmıyordu. Daireleri küçük, paraları kısıtlıydı; annesi aşırı çalışıyordu, babası sağı solu belli olmaz biriydi. Erken yaşlarda çocukluk anıları içmişti ve bu anılardan asla sapmayacağını biliyordu: "Sen yaşlandığında, Anneciğim, kadife bir elbisen ve altın çerçeveli gözlüklerin olacak ve şöminenin yanı başında rahat rahat oturacaksın." Arthur hikâyenin başlangıcını görebiliyordu –şimdi olduğu yeri– ve onun mutlu sonunu; şimdilik sadece orta bölüm eksikti.

En sevdiği yazar olan "Yüzbaşı" Mayne Reid'de ipuçları aradı. *Silahlı Muhafızlar: ya da Güney Meksika'da Bir Subayın Serüvenleri*'ne baktı. *Genç Gezginler*'i, *Savaş Takibi*'ni ve *Başsız Süvari*'yi okudu. Buffalolarla Kızılderililer şimdi kafasında, halka örme zırhlar giyen şövalyeler ve Pack'in taburunun piyadeleriyle karışıyordu. Mayne Reid'in kitapları arasında en sevdiği *Kafatası Avcıları: ya da Güney Meksika'daki Romantik Serüvenler*'di. Arthur henüz altın çerçeveli gözlüklerle kadife elbiselerin nasıl elde edileceğini bilmiyordu; ama bunun Meksika'ya tehlikeli bir yolculuk yapmayı gerektireceğinden kuşkulanıyordu.

George

Annesi onu haftada bir kez Büyükamca Compson'ı ziyaret etmeye götürür. Amca'nın yaşadığı yer uzak değildir; George'un geçmesine izin verilmeyen, granitten yapılma pek yüksek olmayan taşın arkasın-

dadır. Her hafta çiçek kabına taze su koyarlar. Great Wyrley yirmi altı yıl boyunca Compson Amca'nın din bölgesi olmuştur; şimdi amcanın bedeni kilise avlusunda yatıyorken ruhu cennettedir. Annesi bunları, kurumuş çiçek saplarını çekip çıkarıp bayatlamış suyu döker ve taze, diri çiçekleri yerine yerleştirirken açıklamaya girişir. Bazen George'a da annesine taze suyu kaba koymaya yardım etmesi için izin verilir. Annesi ona aşırı yas tutmanın Hıristiyanlığa uygun bir şey olmadığını söyler ama George bunu anlamaz.

Büyükamca'nın cennete gidişinden sonra, onun yerini Baba almıştır. Bir yıl sonra Anne ile evlenmiş, ertesi yıl Büyükamca'nın din bölgesinin sorumluluğunu üstlenmiş ve ertesi yıl da George doğmuştur. Kendisine anlatılan hikâye budur ve hikâye, her şeyin olması gerektiği gibi, açık, doğru ve mutlu bir hikâyedir. Yaşamında sürekli varolan, ona harfleri öğreten, geceleyin yatarken onu öpen Anne vardır; sonra, yaşlılarla hastaları ziyaret ettiği için ya da vaazlarını yazdığı yahut vaaz verdiği için çoğu kez evde bulunmayan Baba vardır. Papazevi, kilise, Anne'nin pazar günleri ders verdiği okul binası, bahçe, kedi, tavuklar, papazeviyle kilise arasında geçtikleri çayır ve kilise avlusu vardır. George'un dünyası budur ve o bunu iyi bilir.

Papazevinin içinde her şey sakindir. Dualar, kitaplar, tığ örme işleri vardır. Orada bağırmazsınız, koşmazsınız, altınıza etmezsiniz. Ocak bazen gürültü yapar ama doğru dürüst tutmazsanız bıçaklarla çatallar da yapar; eve geldiğinde erkek kardeşi Horace da yapar. Ama bunlar hem huzur dolu hem de güvenilir bir dünyadaki istisnalardır. Papazevinin ötesindeki dünya George'a beklenmedik gürültüyle ve beklenmedik olaylarla dolu görünür. Dört yaşındayken, patikada gezintiye çıkarılır ve ona bir inek gösterilir. Onu ürküten hayvanın cüssesi değildir. Göz hizasında sallanıp duran şişmiş memeleri de ürkütmez; onu ürküten hayvancağızın sebepsiz yere çıkardığı ani ve boğuk böğürme sesidir. Ancak ve ancak hayvan çok huysuz bir anındaysa çıkmış olabilir bu ses. George hüngür hüngür ağlamaya başlar; bu arada babası da ineğe bir değnekle vurarak onu cezalandırır. Derken hayvan yana doğru döner, kuyruğunu kaldırır ve pisler. George; bu dışkılama edimi, dışkının çayırın üzerine düşerken çıkardığı garip şapırtılı sesle ve her şeyin bir anda denetiminden çıkmış olması karşısında, olduğu yerde mıhlanır kalır. Ama daha fazlasını düşünemeden, annesinin eli onu ötelere çeker.

George'u papazevi duvarının ötesindeki dünya konusunda kuşkuya düşüren şey, sadece inek –ya da at, koyun ve domuz gibi ineğin birçok

arkadaşı– değildir. Bu konuda duyup işittikleri de çoğunlukla onu kaygılandırır. Bu dünya yaşlı, hasta ve yoksul insanlarla doludur ve babasının eve döndüğünde takındığı tavırdan, sesini alçaltmasından anladığı kadarıyla, bütün bunlar kötü şeylerdir; maden ocağı dulları diye bir şeyden söz edilmektedir ki, George bunun ne olduğunu anlamaz. Duvarın ötesinde adi yalancı oğlanlar ve daha da kötüsü, su katılmamış yalancılar vardır. Çevrede Kömür Madeni denilen bir şey vardır ki, ocakta yanan kömür oradan gelir. Kömürü sevdiğinden emin değildir. Karıştırıldığında kokulu, tozlu ve gürültülüdür kömür; alevlerinden uzak durmanız söylenir size; aynı zamanda kömür, eve, deri başlıklar takmış ve onu sırtlarında taşıyan iriyarı ve kaba saba adamlar tarafından getirilir. Dış dünya kapı tokmağını çaldırdığında, George genellikle yerinden zıplar. Her şey hesaba katıldığında, George burada, içeride, annesiyle, erkek kardeşi Horace'la, yeni doğan kız kardeşi Maud'la birlikte kalmayı yeğlerdi; ta ki cennete gidip orada Büyükamca Compson'la buluşacağı vakte değin bunu yeğlerdi. Ama buna izin verileceğinden kuşkusu vardır onun.

Arthur

Her zaman hareket halindeydiler: Arthur on yaşına gelene kadar altı kez taşınmışlardı. Aile büyüdükçe daireler küçülmüş görünüyordu. Arthur'un dışında, ablası Annette, daha küçük kız kardeşleri Lottie ile Connie, küçük erkek kardeşi Innes ve daha sonra da, kız kardeşleri Ida'yla, Dodo olarak bilenen Julia vardı. Babaları çocuk peydahlama işinde başarılıydı –hayatta kalamayan iki çocuk daha vardı– ama onların rızkını sağlamada o kadar başarılı değildi. Babasının Anneciğine yaşlılığa uygun düşen konforlu bir yaşamı asla sağlayamayacağını erken yaşta kavraması Arthur'u bu konforlu yaşamı sağlama konusunda daha da azimli kıldı.

Babası –Brötanya Dükleri bir yana– sanatçı bir aileden geliyordu. Yeteneği ve kalpten gelen dindar bir yanı vardı; ama sinirleri son derece gergindi ve bünyesi de pek sağlam değildi. On dokuz yaşında Londra'dan Edinburgh'e gelmişti; İskoçya Bayındırlık İşleri Kurulu'nda yapı denetçi yardımcısı olmuş, çok erken yaşta, kibar olmakla birlikte, çoğunlukla gürültücü ve içkiye düşkün bir arkadaş topluluğu arasına balıklama dalmıştı. Bayındırlık İşleri Kurulu'nda ilerleme sağlayama-

mış, taşbaskı zanaatçıları olan George Waterman ve Oğulları firmasında da tutunamamıştı. Dolgun ve yumuşak bir sakalın arkasında yumuşak bir çehre taşıyan, nazik bir başarısızlık timsaliydi; görev denilen şeyle başı hoş değildi ve yaşamdaki yolunu yitirmişti.

Asla ne şiddet doluydu ne de saldırgandı; duygusal, eli açık ve kendine acıyan türden bir ayyaştı. Eve çoğu kez, paralarının ödenmesindeki ısrarları çocukları uyandıran arabacılar tarafından, salyaları sakalına akmış bir halde getirilirdi; ertesi sabah saatlarce ağlaya sızlaya, bu kadar gönülden sevdiği yakınlarına bakamadığına esef eder dururdu. Arthur'u, babasının çöküşünün yeni bir aşamasına tanıklık etmesin diye uzaklara gönderdiler bir yıl; ama bir erkeğin ne olabileceği ya da ne olması gerektiği konusunda artan anlama yetisini destekleyecek yeterince şey görmüştü. Annesinin anlattığı şövalye masalları ve romanslarda, ayyaş resimlemecilere çok az yer vardı.

Arthur'un babası suluboya resimler yapıyor ve yapıtlarını satarak ek bir gelir sağlama amacını güdüyordu. Ne var ki, eli açık mizacı buna sürekli olarak engel oluşturuyordu; resimlerini önüne gelene dağıtıyor ya da en iyi olasılıkla, onlar için birkaç kuruş kabul ediyordu. İşlediği konular haşin ve ürkünç olabiliyor, çoğu kez de onun doğal mizacına tanıklık ediyordu. Ama resmini yapmaktan en çok hoşlandığı ve bu sayede en çok anımsandığı şeyler, perilerdi.

George

George köy okuluna gönderilir. Tahta gibi sert kolalı bir okul yakalığıyla yakanın düğmesini gizlemek üzere gevşek bir papyon takar, üzerine de düğmeleri tam papyonun altına kadar iliklenen bir yelekle yaka dökümü çok yüksek, neredeyse omuzlarına paralel olan bir ceket giyer. Öteki oğlanlar bu kadar düzgün giyimli değildir: Bazıları kaba saba, evde örülmüş kazaklar ya da ağabeylerinden kalma, üzerlerine iyi oturmayan ceketler giyerler. Birkaçının kolalı yakası vardır; sadece Harry Charlesworth, George gibi papyon takar.

Annesi ona harfleri, babasıysa basit toplama çıkarma işlemlerini öğretmiştir. İlk hafta boyunca kendini sınıfın arkasında oturmuş bulur. Cuma günü sınavdan geçirilip zekâ düzeylerine göre yeniden gruplara ayrılacaklardır: Akıllı oğlanlar ön sıralarda, aptal oğlanlar arkada otururlar; ilerlemenin ödülü kendini öğretmene, öğretmenin kürsüsüne,

bilgiye, gerçeğe daha yakın bulmaktır. Öğretmen tüvit bir ceket, yünlü bir yelek ve uçları papyonun arkasından altın bir manşetle tutturulmuş yakalı gömlek giyen Mr. Bostock'tur. Mr. Bostock her zaman kahverengi keçe bir şapka taşır ve sanki şapkasının gözünün önünde olmamasına katlanamıyormuş gibi onu ders sırasında masasının üzerine koyar.

Ders aralarında oğlanlar dışarıya, avlu diye bilenen yere çıkarlar; oysa burası uzaktaki Kömür Madeni Ocağı'na doğru uzanan tarlalara açık, bakımsız görünümlü bir çayırlıktan ibarettir. Birbirlerini önceden tanıyan oğlanlar sırf bir şey yapmış olmak için anında dövüşmeye başlarlar. George oğlanların dövüştüklerini daha önce hiç görmemiştir. Onları seyrederken, kavgacı oğlanlardan biri olan Sid Henshaw gelip onun önünde durur. Henshaw maymun taklidi yaparak yüzünü buruşturur, serçeparmaklarıyla ağzının kenarlarını aşağıya doğru çeker, kulaklarını öne doğru ittirmek için başparmaklarını kullanır.

"Tanıştığımıza memnun oldum; adım George." Ona bunu söylemesi öğretilmiştir. Ne var ki, Henshaw hiç tınmadan gırtlaktan gelen sesler çıkarmaya ve kulaklarını öne doğru ittirmeye devam eder.

Oğlanların bazısı çiftliklerden gelmektedir; George onların inek kokusu taşıdıklarını düşünür. Diğerleri madenci çocuklarıdır ve farklı bir şekilde konuşur gibidirler. George okul arkadaşlarının adlarını öğrenir: Sid Henshaw, Arthur Aram, Harry Boam, Horace Knighton, Harry Charlesworth, Wallie Sharp, John Harriman, Albert Yates...

Babası arkadaşlar edineceğini söyler; ama o bu işin nasıl yapıldığından emin değildir. Bir sabah Wallie Sharp avluda arkasında belirir ve ona, "Sen bizlerden değilsin" diye fısıldar.

George arkasına döner. "Tanıştığımıza memnun oldum; adım George" diye yineler.

İlk haftanın sonunda Mr. Bostock onları okuma, yazma ve toplama işlemleri konularında sınavdan geçirir. Pazartesi sabahı sonuçları bildirir ve sonra da sıra değiştirirler. George önündeki kitaptan okuma konusunda başarılıdır; ama yazma ve toplama işleminden aldığı notlar onu hayal kırıklığına uğratır. Sınıfın arkasında kalması söylenir. Ertesi cuma ve ondan sonraki cuma da yine başarısızdır. Şimdi kendini, nerede oturduklarına aldırış etmeyen, aslında yaramazlık edebilmek için Mr. Bostock'tan uzakta kalmayı bir avantaj olarak gören, çiftlikten gelen oğlanlar ve madenci çocuklarıyla çevrilmiş olarak bulur. George sanki yavaş yavaş yoldan, gerçekten ve yaşamdan uzaklaştırıldığını duyumsamaktadır.

Mr. Bostock elindeki tebeşirle karatahtaya vurur. "*Bu*, George, artı *bu*" (tak) "*kaça eşittir*?" (tak tak).

Kafasındaki her şey karmakarışıktır ve George tutturabildiğine atar. "On iki" der ya da "Yedi buçuk." Ön sıradaki oğlanlar gülerler; sonra George'un yanlış yanıt verdiğini anladıklarında, onlara çiftlikten gelen oğlanlar da katılır.

Mr. Bostock iç çeker, başını iki yana sallar ve hep önde oturan ve parmağını her zaman kalkık tutan Harry Charlesworth'e sorar.

"Sekiz" der Harry ya da "On üç çeyrek." Ve Mr. Bostock, ne kadar aptalca bir yanıt verdiğini göstermek üzere, başını George'un bulunduğu tarafa doğru sallar.

Bir öğleden sonra, papazevine dönerken, George altına eder. Annesi giysilerini çıkarır, onu banyoda ayakta diker, her yanını ovup temizler, yeniden giydirir ve babasına götürür. Ne var ki George, neredeyse yedi yaşında olmasına karşın, niçin çocuk bezi takan bir bebek gibi davranmış olduğunu babasına açıklayamaz.

Bu olay tekrar tekrar meydana gelir. Anne ve babası onu cezalandırmaz ama ilk doğan çocuklarına karşı ortada olan hayal kırıklıkları –okuldaki aptallığı, eve dönerken bebek gibi davranması– bir ceza kadar kötüdür. Önünde onun hakkında tartışmaya girişirler.

"Çocuk sinirli mizacını senden almış, Charlotte."

"Sebebi herhalde diş çıkarma olamaz."

"Eylülde olduğumuza göre, havanın soğukluğunu gerekçe gösteremeyiz."

"Ve sindirilemeyen yiyecekleri de; çünkü Horace etkilenmiş değil."

"Geriye ne kalıyor?"

"Kitabın öne sürdüğü diğer tek neden, korku."

"George, bir şeyden mi korkuyorsun sen?"

George babasına, parlak papaz yakasına, onun üzerindeki geniş, gülümsemeyen çehreye, Aziz Markus Kilisesi'nin kürsüsünden sık sık anlaşılamayan gerçeği söyleyip duran ağza ve şimdi ondan gerçeği söylemesini buyuran kara gözlere bakar. Ne söylemesi gerekmektedir? Wallie Sharp'tan, Sid Henshaw'dan ve ötekilerden korkmaktadır; ama bu onları gammazlamak olur. Zaten, en çok korktuğu da bu değildir. Sonunda, "Aptal olmaktan korkuyorum" der.

"George" diye yanıt verir babası, "senin aptal olmadığını biliyoruz. Annen ve ben sana harfleri ve toplama çıkarma işlemlerini öğrettik. Sen zeki bir çocuksun. Toplama çıkarma işlemlerini evde yapıyor ama

okulda yapamıyorsun. Bize bunun niçin böyle olduğunu söyleyebilir misin?"

"Söyleyemem."

"Mr. Bostock onları farklı bir biçimde mi öğretiyor?"

"Hayır, Baba."

"Uğraşmayı mı bırakıyorsun?"

"Hayır, Baba. Bunları defterde yapabiliyorum ama tahtada yapamıyorum."

"Charlotte, sanırım onu Birmingham'a götürmeliyiz."

Arthur

Arthur'un, erkek kardeşlerinin fiziksel olarak çöküşünü gözlemleyen ve ailesine acıyan amcaları vardı. Önerdikleri çözüm Arthur'u İngiltere'deki Cizvit okullarından birine göndermekti. Arthur dokuz yaşına gelince Edinburgh'den trene bindirildi ve Preston'a kadar yol boyunca ağladı. Her yaz altı hafta boyunca Anneciğinin ve ara sıra gördüğü babasının evine döndüğü zaman dışında, gelecek yedi yılı Stonyhurst'te geçirecekti.

Bu Cizvitler Hollanda'dan gelmişler ve yanlarında öğretim programlarıyla disiplin yöntemlerini getirmişlerdi. Eğitim, her birine bir yıl ayrılan, yedi ayrı bilgi dalını içeriyordu: öğrenmenin temelleri, aritmetik, başlangıç ilkeleri, gramer, sentaks, şiir ve retorik. Öklit geometrisi, cebir ve klasiklerden oluşan, gerçeklerin yıldırıcı dayaklarla desteklendiği her zamanki devlet okulu müfredatı vardı. Kullanılan aygıt da –bir çizme tabanı boyutunda ve kalınlığında bir parça Hint kauçuğu– Hollanda'dan gelmişti ve "tolley" olarak biliniyordu. Cizvit yöntemlerine tam bir bağlılıkla ele vurulan bir darbe, el ayasının şişip renk değiştirmesine yetiyordu. Daha iriyarı oğlanlar için normal ceza her bir ele dokuz darbeydi. Günahkâr, cezasını çektikten sonra, içinde dayak yediği çalışma odasının kapı tokmağını bile güçlükle çevirebiliyordu.

Arthur'a açıklandığı biçimiyle, "tolley" sözcüğü adını Latince bir sözcük oyunundan almıştı. *Fero*, doğmak ve katlanmak,* demekti. *Fero, ferre, tuli, latum. Tuli*, doğdum ve katlandım, anlamına geliyordu.

* İngilizce doğurmak ve katlanmak anlamına gelen "bear" sözcüğüyle yapılan bir kelime oyunu. (y.h.n.)

Tolley ise doğup katlandığımız şey, tamam mı?

Sözcükteki mizah öğesi ceza kadar sertti. Geleceğini nasıl gördüğü sorulduğunda, Arthur inşaat mühendisi olmayı düşündüğünü itiraf etti.

"Eh, mühendis olabilirsin" diye yanıt verdi papaz. "Gelgelelim, bizim cezalar kaşısında cesaret taslayan bir mühendis olmak kolay bir şey değildir."

Arthur, avuntuyu okul kitaplığında, mutluluğuysa kriket sahasında bulan iriyarı ve patırtıcı bir delikanlı olup çıkmıştı. Oğlanlara haftada bir eve mektup yazmaları buyuruluyor ve çoğu, bunu fazladan bir ceza olarak görüyordu, Arthur ise buna bir ödül olarak bakıyordu. Arthur o bir saat boyunca annesine içindeki her şeyi dökerdi. İçini açtığı konular Tanrı, Hazreti İsa, Kitab-ı Mukaddes, Cizvitler ve Tolley olabilirdi; ama en çok inandığı ve boyun eğdiği yetke onun ufak tefek, buyurgan Anneciğiydi. İç çamaşırından cehennem ateşine değin her konuda uzmandı Anneciği. "Sıkı sıkı flanel kumaş giy ve sonsuz cezaya asla inanma" diye ona öğütlerde bulunurdu annesi.

Annesi, bundan başka ona, daha az bilinçli bir şekilde, sevilen biri olmaya giden yolu öğretmişti. Küçük yaştan itibaren, okul arkadaşlarına, kendinin ilk kez yukarıya kaldırılan bir yulaf çorbası kepçesinin altında duyduğu şövalye ve romans hikâyelerini anlatmaya başladı Arthur. Yağmurlu yarım günlük tatillerde sıranın üzerine çıkar ve arkadaşları da sıranın çevresinde yere çömelirlerdi. Anneciğinin becerilerini anımsayarak, sesinin tonunu nasıl düşüreceğini, bir hikâyeyi nasıl uzatabileceğini, ertesi gün daha fazla anlatma vaadiyle bir hikâyeyi en can alıcı noktada nasıl yarım bırakacağını biliyordu. İriyarı ve iştahlı olduğundan, anlattığı hikâyenin asli bedeli olarak pasta kabul ederdi. Ama kimi zamanlar da, anlatmanın heyecanı içinde ansızın durabiliyor ve anlatısını ancak bir elma karşılığında yeniden sürdürebiliyordu

Böylelikle, anlatmayla ödül arasındaki temel bağıntıyı keşfetti.

George

Göz doktorları küçük çocuklar için gözlük vermez. Çocuğun gözlerinin yıllar içinde doğal yollardan düzelmesini sağlamak daha iyidir. Bu arada, sınıfın ön sıralarına oturtulabilir. George, çiftlikten gelen oğlanları arkada bırakır ve sınavlarda hep yüksek notları alan Harry Charlesworth'ün yanına oturtulur. Okul şimdi George için bir anlam

ifade etmektedir; Mr. Bostock'un tebeşirinin nereye vurduğunu görebilmektedir ve eve dönüş yolunda bir daha altına hiç etmez.

Sid Henshaw yüzünü buruşturarak maymun taklidi yapmayı sürdürür; ama George aldırış bile etmez. Sid Henshaw üzerinde inek kokusu taşıyan ve büyük olasılıkla o sözcüğü bile yazamayan aptal bir çiftlik oğlanıdır yalnızca.

Bir gün Henshaw, avluda George'a sataşır, onu omzuyla iter ve George kendini toparlamaya çalışırken, papyonunu çekip kaçar. George atılan kahkahaları duyar. Sınıfa dönünce, Mr. Bostock ona papyonunun nereye gittiğini sorar.

George için bir sorun oluşturur bu. Bir okul arkadaşının başını belaya sokmanın yanlış olduğunu bilir. Öte yandan, yalan söylemenin daha kötü bir şey olduğunu da. Babasının tutumu bu konuda son derece açıktır. Yalan söylemeye bir kez başlayınca günah yollarına saparsın ve cellat, kemendin ilmeğini boynuna dolayana kadar da seni hiçbir şey durduramaz. Ona böyle bir şey söyleyen olmamıştır; ama George'un anladığı budur. Bu yüzden Mr. Bostock'a yalan söyleyemez. Bir çıkış yolu arar –ki belki de bu yeterince kötü bir şeydir, yalanın başlangıcıdır– ve sonra da soruyu yanıtlayıverir.

"Sid Henshaw bana vurup papyonu aldı."

Mr. Bostock, Henshaw'u saçlarından tutarak sınıfın dışına çıkarır, eşek sudan gelinceye kadar döver, George'un papyonuyla geri döner, sınıfa hırsızlık hakkında bir söylev çeker. Okuldan sonra, Wallie Sharp patikada George'un yoluna çıkar ve onun etrafında dönüp dururken, "Sen bizden biri değilsin!" der.

George, Wallie Sharp'ı olası bir arkadaş olarak görme düşüncesini kafasından siler.

Sahip olmadığı şeylerin eksikliğini pek hissetmez. Aile yöre ahalisinin arasına hiç karışmamaktadır; ama George bu konudaki isteksizliklerinin ya da başarısızlıklarının sebebinin ne olabileceğini düşünmek söyle dursun, bunun neler içerebileceğini bile hayal edemez. Kendisi öteki oğlanların evine hiç gitmez; bu yüzden de, başka yerlerde ne nasıl yürütülür hiç değerlendiremez. Yaşamı kendine yeterlidir. Parası yoktur ama buna gereksinimi de yoktur ve para aşkının bütün kötülüklerin kökeni olduğunu öğrendiğinde paraya daha da az gereksinim duyar. Hiç oyuncağı yoktur; ama oyuncaklara imrenmez. Oyun oynama konusunda becerisi ve görme yeteneği eksiktir: Ömründe seksek bile oynamamıştır; kendisine atılan bir top ürkmesine yol açar. Horace'la

kardeş kardeş, Maud'la daha nazikçe ve tavuklarla daha da nazikçe oynamak ona yeter.

Oğlanların çoğunun arkadaşları olduğunun farkındadır –Kitab-ı Mukaddes'te Davud ile Jonathan vardır ve Harry Boam ile Arthur Aram'ın avlunun kıyısında kafa kafaya verip birbirlerine ceplerinden çıkardığı birtakım şeyleri gösterdiklerini izlemiştir– ama böyle bir şey kendi başına hiç gelmez. Bir şeyler mi yapması gerekmektedir ya da onların mı bir şeyler yapması gerekmektedir? Öyle ya da böyle, Mr. Bostock'a hoş görünmeyi istemesine karşın, arkasında oturan oğlanlara hoş görünmekle pek ilgilenmez.

Büyükteyze Stoneham, her ayın ilk pazar günü yaptığı gibi çaya geldiğinde, fincanını gürültülü bir şekilde bardakaltının üzerinde takırdatır ve buruş buruş kaplanmış ağzını açarak ona arkadaşları hakkında sorular sorar.

"Harry Charlesworth" diye yanıt verir her zaman. "Yanımda oturuyor."

Aynı yanıtı üçüncü kez verişinde, Büyükteyze fincanını gene gürültülü bir şekilde bardakaltının üzerine koyar, kaşlarını çatar ve "Başka hiç kimse yok mu?" diye sorar.

"Geriye kalanlar pis kokan çiftlik oğlanları sadece" diye yanıt verir George.

Büyükteyze Stoneham'in babasına bakış tarzından, yanlış bir şey söylemiş olduğunu bilir. Akşam yemeğinden önce, çalışma odasına çağrılır. Babası, arkasındaki raflara yığılmış iman gücünün bütün otoritesiyle masasının önünde ayakta durmaktadır.

"George, sen kaç yaşındasın?"

Babayla konuşmalar çoğu kez böyle başlar. Her ikisi de yanıtı önceden bilirler; ama George'un yine de yanıt vermesi gerekmektedir.

"Yedi, Baba."

"Bu, belli bir zekâ düzeyiyle değerlendirme gücünün makul şekilde beklenebileceği bir yaş. Bu yüzden sana şunu sorayım, George: Tanrı'nın gözünde kendinin çiftlikte yaşayan oğlanlardan daha önemli olduğunu mu düşünüyorsun?"

George doğru yanıtın "Hayır" olduğunu bilir ama bu yanıtı hemen vermekte isteksiz davranır. Elbette ki papazevinde yaşayan, babası köy papazı ve büyükamcası da köy papazı olan bir oğlan, hiç kiliseye gitmeyen, aptal ve aynı zamanda da Harry Boam gibi zalim olan bir oğlandan daha önemlidir, öyle değil mi?

"Hayır" der.

"Peki bu oğlanların niçin pis koktuklarını söylüyorsun?"

Bu soruya verilecek doğru yanıtın ne olabileceği daha az açıktır. George meseleyi düşünüp taşınır. Ona öğretildiği biçimiyle doğru yanıt gerçeği içeren yanıttır.

"Çünkü pis kokuyorlar, Baba."

Babası iç çeker. "Peki pis kokuyorlarsa, George, niçin kokuyorlar?"

"Niçin ne, Baba?"

"Niçin pis kokuyorlar?"

"Çünkü yıkanmıyorlar."

"Hayır, George, pis kokuyorlarsa, yoksul oldukları için pis kokuyorlar. Bizler sabun, temiz iç çamaşırı alacak ve bir banyoya sahip olacak kadar talihliyiz, üstelik hayvanlarla da iç içe yaşamıyoruz. Onların tuzu bizimki gibi kuru değil. Peki bana şunu şöyle: Tanrı kimi daha çok seviyor; tuzu kuru olmayanları mı yoksa yanlış bir gururla dolu olanları mı?"

George verilecek yanıtı çok onaylamasa da, bu daha kolay bir sorudur. "Tuzu kuru olmayanlar, Baba."

"Zayıflar kutsanmıştır, George. O ayeti bilirsin..."

"Evet, Baba."

Ne var ki, George'un içindeki bir şey bu sonuca direnir. Harry Boam'la Arthur Aram'ın zayıf olduklarını düşünmez. Ve yeryüzünün sonunda, Harry Boam'la Arthur Aram'a kalacak olmasının Tanrı'nın Yaradılış için yaptığı öncesiz sonrasız planın bir parçası olduğuna da inanamaz. Bu, George'un adalet duygusuna hiç uymaz. Onlar sonuçta, pis kokan çiftlik oğlanlarıdır sadece.

Arthur

Stonyhurst, eğer Arthur papazlık eğitimine hazırlanacak olursa, ondan okul ücreti almamayı önerdi; ama annesi öneriyi geri çevirdi. Arthur hırslı ve liderlik yeteneğiyle doluydu; şimdiden kriket takımının müstakbel kaptanı olarak görülüyordu. Manevi önderliğe gelince, annesi çocuklarından herhangi birinin manevi bir önder olmasını öngörmüyordu. Arthur ise, eğer kendini bir yoksulluk ve itaat yaşamına adayacak olursa, annesine söz verdiği altın çerçeveli gözlükle kadife elbiseyi alamayacağını ve şömine başında oturma konforunu büyük olası-

lıkla sağlayamayacağını biliyordu.

George'un değerlendirmesine göre, Cizvitler kötü insanlar değillerdi. İnsan doğasının temelde zayıf olduğunu düşünüyorlardı ve güvensizlikleri Arthur'a doğrulanmış bir şey olarak gözüküyordu: Bunun için kendi babasına bakılması yeterliydi. Cizvitler aynı zamanda günahkârlığın erken yaşta başladığını anlamışlardı. Oğlan çocuklarının tek başlarına kalmasına asla izin verilmemeliydi; öğretmenleri onlara yürüyüşlerde eşlik ediyorlar ve her gece yatakhanelerinde birileri gizli gizli geziniyordu. Sürekli gözaltında bulunma insanın kendine saygısını ve kendini geliştirmesini baltalayabilirdi; ama bu sayede öteki okullarda yaygın olan ahlaksızlık ve hayvani eğilimler minimum bir düzeyde tutuluyordu.

Arthur, genelde, Tanrı'nın var olduğuna, oğlan çocukların günahlarla baştan çıktığına ve babaların onları Tolley kullanarak dövmekte haklı olduklarına inanıyordu. İnancın belli noktaları söz konusu olduğundaysa, arkadaşı Partridge'le bunları özel olarak tartışıyordu. Bir kriket sahasında Partridge, Arthur'un en hızlı top atışlarından birinde topu göz açıp kapayıncaya kadar yakalayıp da çarçabuk cebine indirdiğinde ve sonra da top sanki sınır çizgisine doğru gidip kaybolmuş gibi yaparak uzaklaştığında, Partridge'den etkilenmişti. Partridge arkadaşlarını afallatmaktan hoşlanıyordu, hem de sadece kriket sahasında değil.

"Bakirenin Gebe Kalması öğretisinin 1854 gibi yakın bir tarihte bir inanç koşulu olduğunun farkında mısın?"

"Ben biraz daha geç olduğunu sanıyordum, Partridge."

"Bir düşün: Kilise bu meseleyi yüzyıllardır tartışmakta ve bütün bu zaman boyunca Bakire Meryem'in doğurduğunu yadsımak din otoritelerinin reddettiği bir görüş sayılmadı hiçbir zaman. Şimdi sayılıyor."

"Hmmm..."

"Şimdi Kilise niçin birdenbire meseleyi Hazreti Yusuf'un olaya katkısının gerçek doğasına indirgemeye karar versin ki?"

"Aynen, öyle, babalık."

Partridge daha şimdiden, sadece beş yıl önce ilan edilmiş olan, Papalığın Yanılmazlığı öğretisini de ele alıyordu. Niçin geçmiş yıllarda yaşamış bütün papaların örtük bir şekilde yanılabilir olduğu ilan ediliyordu da, günümüzün ve geleceğin papaları için bunun karşıtı söyleniyordu? Gerçekten de niçin öyle, diye onu yankılıyordu Arthur. Çünkü, diye yanıtı yapıştırıyordu Partridge, bu teolojik bir ilerleme olmaktan

çok bir Kilise politikası sorunudur. Bunların hepsi Vatikan'ın yüksek mevkilerinde nüfuz sahibi Cizvitlerin bulunmasıyla ilgiliydi.

"Sen beni yoldan çıkarmak için gönderilmişsin" diye yanıt verirdi Arthur bazen.

"Tam tersine. Ben senin inancını güçlendirmek için varım. Kilise'nin içinde kendi başımıza düşünmek gerçek itaatin yoludur. Kilise kendini ne zaman tehdit edilmiş hissetse, daha sıkı disiplin uygulayarak karşılık verir. Bu, kısa vadede işe yarar ama uzun vadede yaramaz. Tolley gibidir. Bugün dayak yersin ve bu yüzden de yarın ya da ertesi gün bir daha yanlış yapmazsın. Ama belleğinde Tolley'in anısı kaldı diye ömrünün geri kalan kısmında yanlış yapmamak saçma bir şey, öyle değil mi?"

"İşe yarıyorsa saçma değil."

"Ama bir iki yıl sonra bu yerden ayrılacağız. Artık Tolley var olmayacak. Günaha ve suça, fiziksel acı korkusuyla değil, ussal yollarla direnmek üzere donanımlı olmamız gerekir."

"Bazı oğlanların üzerinde ussal yolların işe yarayacağından kuşkuluyum."

"O zaman ne pahasına olursa olsun Tolley. Dış dünyada da aynı şey söz konusu. Hiç kuşku yok ki hapishanenin, zorunlu çalışmanın ve celladın var olması gerekiyor."

"İyi de Kilise'yi ne tehdit ediyor ki? Kilise bana güçlü görünüyor."

"Bilim tehdit ediyor. Kuşkucu öğretilerin yayılması ediyor. Papalık devletlerinin kaybı ediyor. Politik nüfuzun kaybı ediyor. Yirminci yüzyıl beklentisi ediyor."

"Yirminci yüzyıl!..." Arthur bunun üzerinde bir an düşüncelere daldı. "O kadar uzağı düşünemiyorum. Gelecek yüzyıl başladığında ben kırk yaşımda olacağım."

"Ve İngiliz kriket takımının kaptanı..."

"Bundan kuşkuluyum, Partridge. Ama papaz olmayacağım, o kesin."

Arthur inancının zayıfladığının tam olarak bilincinde değildi. Ama Kilise içinde kendi başına düşünmek, kolaylıkla Kilise dışında kendi başına düşünmeye dönüşüyordu. Aklıyla vicdanının, önüne konulmuş olan şeyleri her zaman kabullenemediğini fark ediyordu. Okuldaki son yılında, Peder Murphy vaaz vermeye geldi. Kürsünün tepesinde, haşin görünümü ve kırmızı yüzüyle, Kilise dışında kalan herkesin kesinkes lanetleneceği tehdidini savurdu. Dışlanmaları ister günahkârlıkların-

dan, ister inatçılıklarından ister salt cahilliklerinden kaynaklanmış olsun, sonuç aynıydı: Sonsuza değin kesinlikle lanetlenmiş olacaklardı. Bunu, oğlanları özellikle tedirgin etmek için tasarlanmış, cehennem işkencelerinin ve azaplarının panoramik bir betimi izlemişti; ama Arthur ona kulak vermeyi kesmişti. Anneciği ona gerçeğin ne olduğunu söylemişti ve o şimdi gözlerini, artık inanmadığı bir hikâyeciye bakar gibi Peder Murphy'ye dikmişti.

George

Anne, papazevinin yanı başındaki okul binasında pazar günleri ders verir. Binanın karo motifli tuğlaları vardır; ki anne bu motifin ona, şetlant yününden yapılma Fair Isle eşarplarının motiflerini anımsattığını söyler. George bunun ne olduğunu anlamaz. Bütün hafta boyunca Pazar okulunu iple çeker. Kavgacı oğlanlar derslere katılmazlar: Tarlalarda çılgınca koşup dururlar, tavşanlara tuzak kurarlar, yalan söylerler ve genelde sonsuza değin lanetlenmeye giden zevkler yolundan aşağıya inerler. Annesi sınıfta ona aynen başkalarına davrandığı gibi davranacağı konusunda uyarıda bulunmuştur. George bunun niçin böyle olduğunu anlar: Çünkü annesi onların hepsine –eşit şekilde– cennete giden yolu göstermektedir.

Annesi onlara George'un kolaylıkla takip edebildiği heyecanlı hikâyeler anlatır: Aslanların İnindeki Hazreti Danyal hikâyesi, Yanan Çalı hikâyesi. Ama başka hikâyeler de vardır; bunlar daha zor anlaşılır. Meseller şeklinde öğretilen İsa örneğin; George mesellerden hoşlanmadığını fark eder. Sözgelimi Buğday ile Deliceotu meselini ele alalım. George buğdayın arasına deliceotu eken düşman bölümünü de, ekilen buğday deliceyle birlikte topraktan sökülmesin diye ayrıkotlarını ayıklamamak gerektiği meselini de anlar. Gerçi bu konuda tümüyle emin değildir; çünkü annesini sık sık papazevinin bahçesinde ayrıkotu ayıklarken görür. Sonuçta ayrıkotlarını ayıklamak deliceotuyla buğday tamamen büyümeden önce deliceotunu çekip toplamak dışında başka nedir ki? Ama bu problemi görmezden gelse bile, daha öteye gidemez. Hikâyenin tümüyle başka bir şey hakkında olduğunu bilir –zaten bu yüzden bir meseldir– bu başka şeyin ne olabileceğine aklı ermez.

George, Horace'a da anlatır Buğdayla Delice meselini; ama Horace delicenin ne olduğunu anlamaz bile. Horace, George'tan üç yaş kü-

çüktür ve Maud da Horace'tan üç yaş küçüktür. Maud, kız olduğundan ve aynı zamanda da en küçük çocuk olduğundan, iki oğlan kadar güçlü değildir; oğlanlara onu korumak sizin göreviniz denir. Ama bu eylemin neleri içerdiği belirtilmez; görünüşe bakılırsa, temel olarak bazı şeyleri yapmamaktan ibarettir: onu değnekle dürtüklememek, saçlarını çekmemek ve Horace'ın yapmaktan hoşlandığı gibi yüzüne yaklaşıp gürültü yapmamak.

Ne var ki, George ile Horace Maud'u korumakta yetersiz kalırlar. Doktor gelip gitmeye başlar eve ve onun düzenli teftişleri aileyi kaygıya sürükler. Doktor ne zaman uğrasa George kendini suçlu hisseder ve kız kardeşinin hastalığının esas nedeni olarak teşhis edilirim diye ortalıkta gözükmez. Horace böyle bir suçluluk hissetmez ve neşeyle, doktorun çantasını yukarıya taşıyıp taşıyamayacağını sorar.

Maud dört yaşına geldiğinde, bütün gece tek başına bırakılamayacak kadar zayıf bünyeli olduğuna karar verilir; onun geceleyin bakımı, ne George'a ne de Horace'a, hatta ikisine bir arada bile emanet edilemez. Şimdiden sonra Maud annesinin odasında yatacaktır. Aynı zamanda da, George'un babasıyla birlikte yatmasına ve Horace'ın çocuk odasını tek başına kullanmasına karar verilir. George şimdi on, Horace yedi yaşındadır; belki de günahkârlık yaşının yaklaşmakta olduğu ve iki oğlanın birlikte bırakılmaması gerektiği düşünülmektedir. Hiçbir açıklama yapılmaz ve aranmaz. George babasının odasında yatırılmasının bir ceza mı yoksa bir ödül mü olduğunu sormaz. İşin doğası böyledir ve bütün söylenebilecek olan da budur.

George'la babası, ovulup temizlenmiş döşeme tahtası üzerinde yan yana çömelerek, birlikte dua ederler. Sonra babası kapıyı kilitleyip ışığı söndürürken George yatağa girer. Uykuya dalarken George'un aklı bazen döşemeye takılır; tıpkı tahtalar gibi ruhunun da ovulup temizlenmesi gerektiğini düşünür.

Babası kolay uykuya dalan biri değildir; homurtular çıkarır, oflayıp puflar uykuya geçene kadar. Bazen, sabahın erken saatlerinde, perdelerin kenarlarında ağaran tanın ışığı görünmeye başlarken, babası ona sorular yöneltir.

"George, sen nerede yaşıyorsun?"

"Papazevi, Great Wyrley."

"Peki o nerede?"

"Staffordshire'da, Baba."

"Peki o nerede?"

"İngiltere'nin ortasında."

"Peki İngiltere nedir, George?"

"İngiltere İmparatorluğun atan kalbidir, Baba."

"Güzel. Peki, en uzak kıyısına bile ulaşmak üzere İmparatorluğun atar ve toplardamarlarından akan kan nedir?"

"İngiltere Kilisesi."

"Güzel, George."

Ve bir süre sonra Baba homurtular çıkarmaya, oflayıp puflamaya başlar. George perdenin ana hatlarının belirginleşmesini izler. Orada, yattığı yerde dünya haritası üzerinde kırmızı çizgiler oluşturan atar ve toplardamarları düşünür; Britanya'yı pembe renkli bütün diğer yerlere bağlayan damarları: Avustralya, Hindistan, Kanada ve her yerde benek benek gözüken adalar. Telgraf telleri gibi okyanus yatağı boyunca yerleştirilen tüpleri düşünür. Bu tüplerde kanın fokurdadığını ve Sydney'de, Bombay'da, Cape Town'da ortaya çıktığını düşünür. Kan bağları, bir yerlerde duyduğu bir sözcüktür bu. Kulaklarında nabız sesiyle, yeniden uykuya dalmaya başlar.

Arthur

Arthur olgunlaşma sınavlarını onur dereceleriyle geçmiştir; ama henüz on altı yaşında olduğundan, bir yıllık bir süre için daha Avusturya'daki Cizvitlerin arasına gönderilir. Feldkirch'te, bira içmeye izin verilen ve ısıtılmış yatakhanelerin bulunduğu daha tatlı bir yaşantıyı keşfeder. İngiliz öğrencilerin Almanca konuşan oğlanlarla özellikle yan yan getirildiği, böylelikle de onları bu dili konuşmaya özendiren uzun yürüyüşler yapılmaktadır. Arthur kendini, elle yazılan bir edebiyat ve bilim dergisi olan *The Feldkirschian Gazette*'in editörlüğüne atar ve dergiyi tek başına çıkarır. Bundan başka ayaklık takarak futbol oynar, göğüs kafesinin etrafına iki kez sarılan ve tıpkı Kıyamet Günü çalınacak sur gibi sesler çıkaran, adına Bombardon tubası denilen bir enstrümanı çalabilmek için dersler alır.

Edinburgh'e dönüşünde, babasının bir bakımevinde olduğunu öğrenir; resmi olarak sara tanısı konmuştur. Artık keselerine girecek hiçbir gelir, hatta ara sıra peri resmi suluboyalarının satışından gelecek üç beş kuruş bile olmayacaktır. En büyük ablaları Annette bu yüzden, Portekiz'e gidip, mürebbiye olarak çalışmaya başlamıştır; Lottie de çok geç-

meden onun yanına gidecek ve eve parayı kızlar gönderecektir. Anneciğinin bir başka gelir kaynağı eve kiracı almaktır. Arthur bundan dolayı kendini mahcup ve sıkıntılı hissediyordur. Bütün insanlar arasında annesi evini kiralayan bir kadın durumuna düşmemelidir.

"Ama Arthur, eğer insanlar evlerine kiracı almamış olsalar, baban Büyükanne Pack'le birlikte yaşamaya asla gelmez ve ben de onunla hiç karşılaşmazdım."

Bu açıklama Arthur'a, kiracı almamak için daha da güçlü bir argüman gibi gözüktü. Babasını hiçbir şekilde eleştirmesine izin verilmediğini biliyor olduğundan sessiz kalmıştı. Ama Anneciğinin daha iyi bir evlilik yapamayacağını ileri sürmek saçmalıktı.

"Ve bu karşılaşma olmamış olsaydı" diye sürdürdü annesi, Arthur'un hiçbir zaman itaatsizlik edemeyeceği gri gözleriyle ona gülümseyerek, "ne Arthur olurdu, ne Annette, ne de Connie, Innes ya da Ida."

Tartışma götürmez bir gerçek ve aynı zamanda da çözülemeyen metafizik bilmecelerden biriydi bu. Bu sorunu tartışmak üzere Partridge'in yanında olmasını arzu ediyordu: Farklı bir baban olsaydı, kendin ya da yeterince kendin kalabilir miydin? Kalamazsan, bundan kız kardeşlerinin de kalamayacağı sonucu çıkıyordu; herkes Connie'nin daha hoş olduğunu söylese de, Arthur'un özellikle çok sevdiği Lottie'nin de kalamayacağı sonucu. Kendini az çok farklı bir şekilde hayal etmesine ediyordu da, beyni Lottie'nin en ufacık bir parçasını bile değiştirmeye direniyordu.

İlk kiracılarıyla daha önce karşılaşmamış olsaydı, Anneciğinin kötüye giden sosyal durumlarına tepkisini daha kolaylıkla hazmedebilirdi Arthur. Bryan Charles Waller, Arthur'dan sadece altı yaş daha büyüktü ama daha o yaşta sertifikalı bir doktordu. Bundan başka yazdığı şiirleri yayımlanmış bir şairdi; *Vanity Fair* yazarı* adamın amcasına kitabını imzalamıştı. Arthur adamcağızın iyi okumuş, hatta bilgili biri oluşuna karşı çıkmıyordu; ateşli bir tanrıtanımaz oluşuna da bir laf etmiyordu; onun karşı çıktığı şey adamın evde sergilediği aşırı rahat ve kendinden hoşnut tavırlardı. "Demek bu Arthur" deyiş tarzı ve gülümseyerek elini uzatması. Sizden zaten bir adım önde olduğunu ima ediş tarzı. Londra terzilerinin elinde çıkma iki takım elbisesini giyişi ve genellemeler, alıntılar kullanarak konuşma tarzı. Lottie ve Connie'ye davranış tarzı. Anneciğine davranış tarzı.

Arthur'a karşı da fazlasıyla rahat ve kendinden hoşnut davrandı ve

* William Makepeace Thackeray [1811-1863]. (ç.n.)

bu davranış tarzı, Avusturya'dan yeni dönmüş olan iriyarı, sıkıntılı, inatçı eski öğrenci tarafından hiç de iyi karşılanmadı. Arthur kendi kendisiyle ilgili çözümsüzlükler içinde, şöminenin yanı başında sanki göğsünün etrafına iki kez Bombardan tubası sarılmış gibi kendini saçma bir konumda hissederek ayakta dikildiğinde bile Waller sanki Arthur'u anlıyormuş gibi davranıyordu. Bir protesto çığlığı atmak istedi; özellikle de, Waller Arthur'un ruhunun derinliklerine bakarmış gibi yapıp da –işin en can sıkıcı yanı buydu– burada buldukları ciddi ama aynı zamanda da ciddi olmayan şeylermiş gibi bir hal aldığında, sanki orada gördüğü bütün karmaşanın şaşırtıcı ve önemli olmadığını söylemek istercesine gülümseyerek davrandığında.

Lanet olası, yaşamın kendisine de fazlasıyla rahat ve kendinden hoşnut davranıyordu.

George

George'un anımsayabildiği kadarıyla, papazevinde oldum olası her işe koşturan bir hizmetçi kız vardır; arka planda toz alan, tahtaları ovan, cilalayan, ateş yakan, ocağı temizleyen ve çamaşır teknesine su koyup kaynatan birisi olmuştur. Birisi evlendiğinden, bir başkası Cannock'a, Walsall'a, hatta Birmingham'a gittiğinden, neredeyse her yıl bir hizmetçi değişikliği söz konusudur. George onlara hiç dikkat etmez ve şimdi Rugeley Okulu'nda olduğundan, her gün oraya trenle gidip geldiğinden, hizmetçi kızın varlığına daha da az dikkat eder.

Aptal çiftçi çocukları ve adlarını çok geçmeden unuttuğu, tuhaf tuhaf konuşan madenci çocuklarının bulunduğu köy okulundan kaçtığına memnundur. Rugeley'de genelde daha iyi sayılabilecek oğlanlarla birliktedir; öğretmenler zeki olmanın yararlı bir şey olduğunu düşünürler. Yakın bir arkadaş edinemese de, okul arkadaşlarıyla iyi geçinir. Harry Charlesworth'ün gittiği okul Walsall'dadır ve bugünlerde karşılaştıklarında birbirlerine sadece selam vermekle yetinirler. Önemli olan George'un işi, ailesi, inancı ve bu aidiyetlerden kaynaklanan bütün görevlerdir. Daha sonraları başka şeyler için de vakit olacaktır.

Bir cumartesi öğleden sonra, George babasının çalışma odasına çağrılır. Masanın üzerinde açık bir şekilde Kitab-ı Mukaddes'teki alıntıların alfabetik sırayla yer aldığı büyük bir kitapla yarınki vaaz notları

vardır. Babası kürsüden baktığı gibi bakar. En azından George ilk sorusunun ne olacağını tahmin edebilir.

"George, sen kaç yaşındasın?"

"On iki, Baba."

"Bilgelikle ölçülülüğün belli bir dereceye kadar beklenebileceği bir yaş..."

George bunun bir soru olup olmadığını bilmez; bu yüzden sessiz kalır.

"George, Elizabeth Foster ona garip garip bakmandan yakınıyor."

George'un kafası karışır. Elizabeth Foster yeni hizmetçidir; birkaç aydır evdedir. Önceki hizmetçiler gibi, bir hizmetçi kıyafeti giyer.

"Ne demek istiyor, Baba?"

"Sen ne demek istediğini düşünüyorsun?"

George bu soruyu bir süre kafasında tartar. "Günahkârca bir şey mi demek istiyor?"

"Peki öyleyse, ne olabilir bu?"

"Benim tek günahım, Baba, Tanrı'nın yarattığı bir varlık olduğunu bilmeme karşın, onun neredeyse farkında bile olmamam. Onunla iki kereden fazla konuşmuş değilim; o da eşyaları yanlış yere koyduğu zamanlarda. Ona bakmak için hiçbir gerekçem yok."

"Hiçbir gerekçen yok mu, George?"

"Hiçbir gerekçem yok, Baba."

"O zaman ona, aptal, kötü niyetli bir kız olduğunu söyleyeceğim ve yakınmak için daha fazla şey ileri sürecek olursa da kovacağım."

George Latince fiilleri öğrenmeye heveslidir ve Elizabeth Foster'a ne olacağına aldırış etmez. Ve ona ne olacağına aldırış etmemenin günah olup olmadığını da merak etmez.

Arthur

Arthur'un Edinburgh Üniversitesi'nde tıp okumasına karar verilmişti. Sorumlu ve çalışkan bir gençti; zaman içinde hastaların ihtiyacı olan güveni kesinlikle elde edecekti. Başlangıçta kuşkuları olsa da Arthur doktor olma fikrine sıcak bakıyordu. Anneciği doktor olma fikrini ilk kez Feldkirch'e gönderdiği bir mektupta dile getirmişti, Dr. Waller'ın ev ahalisi arasına karışmasından bir ay sonra gönderilmiş bir mektuptu bu. Sadece bir rastlantı mıydı? Arthur öyle olduğunu umu-

yordu; kendi geleceğinin annesiyle bu davetsiz misafir arasında tartışıldığını aklına getirmek hiç hoşuna gitmiyordu. İnsanların ona sürekli olarak anımsattığı gibi, Waller sertifikalı bir doktor ve şiirlerini yayımlatmış bir kişi olsa da, duyguları böyleydi. Hatta *Vanity Fair*'in yazarı amcasına kitabını imzalamış olsa bile.

Üstelik, Waller'ın şimdi ona burs almak için ders vermeyi önermesi fena halde uygun olacak görünüyordu. Arthur bunu yeniyetmelere özgü bir hoşnutsuzlukla kabul etti ve Anneciğinin sitemlerine maruz kaldı. Artık boyu annesine tepeden bakacak kadar uzamıştı ve Anneciğinin sarışınlığını çoktan yitirmiş olan saçları, kulak arkasına attığı kısımlarda ağarmaya başlıyordu; ama gri gözleri, sakin ses tonu ve onlarda içkin olan ahlaksal otorite, eskisi kadar güçlü kalmıştı.

Waller yetkin bir öğretmen çıktı. Grierson bursunu kazanmayı hedefleyerek, birlikte klasikleri hatmettiler: İki yıl boyunca yılda kırk sterlininin evdekilere büyük yardımı dokunacaktı. Kabul mektubu geldiğinde, evdekiler alkış tutmak için bir araya gelmişlerdi ve o, bunun ilk gerçek başarısı, annesinin yıllar boyu süren özverilerini ona ilk kez geri ödeme fırsatı, olduğunu hissediyordu. Herkes birbiriyle el sıkıştı ve öpüştü; Lottie'yle Connie saçma bir şekilde duygusallaştılar ve küçük birer kız gibi ağladılar. Ve Arthur, yücegönüllü bir ruh hali içinde, Waller için beslediği kuşkuları bir yana bırakmaya karar verdi.

Birkaç gün sonra, ödülünü almak üzere Üniversite'ye uğradı Arthur. Gerçek statüsü hiçbir zaman anlaşılmayan ufak tefek, mahcup bir görevli tarafından kabul edildi. Olup bitenler tümüyle hayıflanılacak bir şeydi. Nasıl olduğu hâlâ açık değildi. Bir çeşit yazışma hatası olmalıydı. Grierson bursu sadece sanat öğrencilerine açık bir burstu. Arthur'un sınava girmesinin asla kabul edilmemesi gerekirdi. Gelecekte birtakım adımlar atacaklardı, falan filan.

Ama Arthur'un belirttiği gibi, başka ödüller ve burslar da vardı. Kocaman bir liste söz konusuydu. Herhalde ona bunlardan birini verirlerdi. Şey, evet, kuramsal olarak, gerçek böyle olabilirdi; aslında, listedeki bir sonraki burs tıp öğrencileri içindi. Ne yazık ki, bu daha önce alınmıştı. Aslında, bütün ötekilerin alındığı gibi.

"Ama bu güpegündüz soygun" diye bağırdı Arthur. "Güpegündüz soygun!"

Kesinlikle talihsiz bir durumdu. Belki de bir şeyler yapılabilirdi. Ve ertesi hafta yapıldı. Arthur, gözden kaçmış bir fonda birikmiş olan ve

yetkililerin bir jest olarak bu amaca yönelik olarak harcanabileceğini düşündükleri yedi sterlinlik bir teselli armağanıyla ödüllendirildi.

Bir yozlaşmayı dışavuran ilk adaletsizlik deneyimiydi bu George'un. Okulda Tolley'le dayak yediğinde, bu dayakların pek ender olarak makul bir nedeni oluyordu. Babası alınıp bakımevine götürüldüğünde, oğul olarak içinde bir acı hissetmişti ama babasının kusursuz olduğunu söyleyip karşı çıkamıyordu; bir trajediydi ama adaletsizlik değildi. Ama bu... bu! Onun üniversiteye karşı açılması gereken bir davası vardı; herkes aynı görüşteydi. Onları dava edecek ve burs parasını geri isteyecekti. Seni eğitmesi için bel bağladığın kurumu dava etmenin hiç de tavsiye edilecek bir şey olmadığına onu ikna eden Dr. Waller oldu. Gururunu çiğnemek ve hayal kırıklığına bir erkek gibi katlanmaktan başka yapılabilecek hiçbir şey yoktu. Arthur henüz yaşamadığı bu erkeksilikten medet ummayı kabullendi. Ne var ki, ikna edici bulur gibi karşıladığı yatıştırıcı sözler bir kulağından giriyor ötekinden çıkıyordu. İçindeki her şey, tıpkı artık inanmadığı cehennemin küçük bir köşesi gibi, çürümüş, yanmış ve pis kokmuştu.

George

Dualar edilip ışıklar söndürüldükten sonra, George'un babasının onunla konuşması alışıldık bir şey değildir. Kendilerini Tanrı uykusunun koynuna teslim ederlerken, sözcüklerin anlamı üzerinde düşünüp taşınmaları beklenir. Gerçekte George yarınki dersleri düşünüp durmayı daha çok arzular. Tanrı'nın bunu bir günah olarak göreceğine inanmaz.

"George" der babası birdenbire. "Papazevinin yakınlarında dolanıp duran biri dikkatini çekti mi?"

"Bugün mü, Baba?"

"Hayır, bugün değil. Genel olarak. Son zamanlarda."

"Hayır, Baba. Niye birileri dolanıp dursun ki?"

"Annenle ben imzasız mektuplar almaktayız."

"Bu dolanıp duran kişilerden mi?"

"Evet. Hayır. Kuşkulu gördüğün her şeyi bana bildirmeni istiyorum, George. Kapıdan bir şey atmaya çalışan birisi. Etrafta dikilip duran birileri..."

"Bu mektuplar kimden geliyor, Baba?"

"İmzasız mektuplar, George." Karanlıkta bile babasının sabırsızlığını sezebilmektedir. "İmzasız, anonim mektuplar. Anonim, Yunanca'dan gelir; sonra Latince'de yer almıştır. Ad taşımayan anlamına gelir."

"Mektuplarda ne diyor, Baba?"

"Kötü şeyler söylüyorlar. Herkes... hakkında."

George kaygılanması gerektiğini bilir ama bir yandan da bütün bunları çok heyecan verici bulur. Dedektiflik yapmak için kendisine bir yetki verilmiştir ve okul derslerini aksatmadan olabildiğince sık sık dedektiflik yapar. Ağaç gövdelerinin arkasından çevreyi gözetler; sokak kapısını gözaltında tutmak üzere merdiven altındaki bölmeye saklanır; eve gelenlerin davranışlarını inceler; nasıl yapıp edip de bir büyüteç, hatta bir dürbün alabileceğini düşünür. Hiçbir şey bulamaz.

Mr. Harriman'ın ambarıyla Mr. Aram'ın müştemilat binaları üzerine, annesi ve babası hakkında tebeşirle günahkârca sözcükler yazmaya başlayanların kimler olduğunu da bilmez. Sözcükler silinir silinmez, gizemli bir şekilde yeniden görünürler. Bu yazılanlarda ne denildiği George'a söylenmez. Bir öğleden sonra, bütün kusursuz dedektifler gibi dolambaçlı bir yoldan gittikten sonra, Mr. Harriman'ın ambarının çevresinden sürünerek ilerler; ama bütün gördüğü şey, bir duvar ve kurumakta olan birtakım ıslak toprak parçalarıdır.

"Baba" diye fısıldar George ışık söndürüldükten sonra. Böylesi meselelerden söz etmek için uygun vakit olduğunu düşünür bunun. "Bir fikrim var: Mr. Bostock."

"Mr. Bostock'a ne olmuş?"

"Onda çok tebeşir var. Her zaman çok tebeşiri oldu onun."

"Doğru, George. Ama sanırım Mr. Bostock'u güven içinde bu işin dışında bırakabiliriz."

Birkaç gün sonra, George'un annesi bileğini incitir ve bileğini muslin bir bezle sarar. Elizabeth Foster'dan kendisi için kasap listesini yazmasını ister; ama kızı notla birlikte Mr. Greensill'e göndermek yerine, George'un babasının yanına gönderir. Liste kilitli bir çekmecede saklanan mektuplarla karşılaştırıldıktan sonra, Elizabeth Foster kapı dışarı edilir.

Daha sonra, George'un babasının, Cannock'taki yargıçlara gidip olan biteni açıklaması gerekmektedir. George gizli gizli kendisinden de tanıklık etmesini isteyebileceklerini umar. Baba biçare kızın bütün bunların aptalca bir şaka olduğunu ileri sürdüğünü ve yargıçların ona

bundan böyle uslu durması gerektiğinin söylendiğini bildirir.

Elizabeth Foster bir daha yörede görünmez ve çok geçmeden eve yeni bir hizmetçi kız gelir. George içinden dedektiflik işini çok daha iyi yapabilmiş olmayı geçirir. Aynı zamanda Mr. Harriman'ın ambarıyla Mr. Aram'ın müştemilat binaları üzerine tebeşirle neler yazıldığını bilmiş olmayı da arzu eder.

Arthur

Ataları İrlandalı, doğuştan İskoç olan ve Hollandalı Cizvitler tarafından Roma Katolik kilisesinin öğretileriyle yetiştirilen Arthur İngiliz oldu. İngiliz tarihi ona esin verdi; İngiliz özgürlük hareketleri onu gururlandırdı; İngiliz kriket takımı onu yurtsever yaptı. İngiliz tarihindeki en büyük dönemse –seçilebilecek birçok dönem arasında– on dördüncü yüzyıldı; İngiliz okçusunun savaş meydanlarına egemen olduğu ve hem Fransız hem de İskoç krallarının Londra'da tutsak edildiği bir zamandı bu.

Ama o aynı zamanda, yulaf çorbası kepçesi havaya kaldırılmışken dinlediği masalları hiç unutmadı. Arthur için İngilizliğin kökeni uzun süre önce tarihe karışmış, uzun süre belleklerde yer etmiş ve uzun süre önce icat edilmiş şövalyelik dünyasıydı. Sir Kaye'den daha inançlı, Sir Lancelot'tan daha cesur ve âşık ve Sir Galahad'dan daha erdemli hiçbir şövalye yoktu. Tristan ile Isolde'den daha gerçek bir âşık çift, Guinevere'den daha çekici ve daha inançsız hiçbir eş yoktu. Ve tabii ki, Arthur'dan daha cesur ve daha soylu bir kral da yoktu.

Hıristiyanlara özgü erdemlere, en mütevazı halk katmanlarından en soylulara kadar herkes sahip olabiliyordu. Ne var ki, şövalyelik güçlü olanın ayrıcalığıydı. Şövalye sevdiği hatunu koruyordu; güçlüler zayıflara yardım ediyordu; onur, uğruna ölmeye hazır olmanız gereken canlı bir şeydi. Üzücü olan şuydu ki, yeni doktor çıkmış biri için elde edebileceği kutsal kâselerin ve ardına düşeceği şeylerin sayısı oldukça sınırlıydı. Birmingham fabrikalarıyla, yuvarlak basık keçe şapkaların bu modern dünyasında şövalyelik anlayışı çoğu kez salt sporcu olmaya gerilemiş görünüyordu. Ama Arthur mümkün olan her yerde şövalyeliği elden bırakmıyordu. O, sözünün eri bir adamdı; darlık zamanlarında yoksullara yardım ediyor; kendini adi heyecanlara karşı dizginliyor; kadınlara saygıyla davranıyor ve annesinin sürdüğü yaşamdan kurtarıl-

ması ve bakımı için uzun vadeli planlar yapıyordu. On dördüncü yüzyılın ne yazık ki sona erdiği ve kendisinin bir William Douglas, bir Liddesdale Lordu ya da Şövalyeliğin Timsali olmadığı kabul edilirse, bunlar Arthur'un şimdilik elinden gelen en iyi şeylerdi.

Cinsi latife yaklaşımlarını ilk yönlendiren, fizyoloji ders kitapları değil, şövalyeliğin kuralları oldu. Kadınları kendine çekecek kadar yakışıklı ve enikonu flörtçü bir gençti; bir keresinde, annesine gururla, aynı zamanda beş kadına birden âşık olduğunu onur duyarak söylemişti. Okuldakilerle canciğer yakın arkadaş olmaktan farklı bir şeydi bu; ama en azından kuralların bazıları geçerliydi. Böylelikle, bir kızdan hoşlanırsanız, ona takma bir ad veriyordunuz. Sözgelimi, Elmore Weldon: Haftalar boyunca çılgınca flört ettiği hoş, yapılı bir kızdı. St. Elmo Ateşi'nden yola çıkarak ona Elmo diyordu; bununla bir fırtına sırasında gemilerin direkleri ve dış kısımları çevresinde görülen şu mucizevi ışığı kastediyordu. Elmo karanlık gökleri onun için aydınlatırken kendini yaşam denizlerinde tehlikelere düşen bir denizci gibi hayal etmekten hoşlanıyordu. Gerçekte, Elmo'yla az daha nişanlanıyordu; ama bir süre sonra, nişanlanmaktan vazgeçti.

Bu sıralar, *Morte d'Arthur*'da* çok az yer alan gece boşalmaları, onun için enikonu bir kaygı meselesiydi. Sabahleyin karşılaştığı ıslak çarşaflar onu şövalyelik düşlerinden uzaklaştırıyordu; dahası, eğer aklını ve gücünü bunlara takarsa, bir erkeğin ne olduğu ya da ne olabileceği de anlaşılmaz oluyordu. Fiziksel egzersizlerini artırarak, uyuyan bedeni üzerinde disiplin kurmaya çalıştı Arthur. Daha şimdiden boks yapıyor, kriket ve futbol oynuyordu. Şimdi golfe de merak salmıştı. Daha zayıf karakterli gençler açık saçık şeyler okurken, o Wisden** okuyordu.

Dergilere hikâyeler vermeye başladı. Bir kez daha, okul sırasının üzerine çıkıp, anlatı becerilerini sergileyen oğlan olmuştu; kendisine çevrilen gözlerin ilgi merkeziydi, insanlar hayranlıktan ağızları açık onu dinliyorlardı. Okumaktan hoşlandığı türden hikâyeler yazdı. Bu ona göre, yazma oyununa en makul yaklaşım gibi görünüyordu. Serüvenlerine mekân olarak uzak ülkeleri seçti. Gömülü hazine sandığı çoğu kez bulunuyor, yöre halkı katı kalpli kötü adama galebe çalıyor ve genç kızlar kurtarılıyordu. Tasarladığı tehlikeli misyonlara katılmaya

* Arthur'un Ölümü: Efsanevi kral Arthur'un serüvenlerinin anlatıldığı destan. (ç.n.)
** John Wisden (1826-1884): "Wisden Criketers' Almanack"ın yayımcısı olarak da tanınan, İngiliz kriketçi. (ç.n.)

sadece belli türde bir kahraman uygundu. Bir kere, bünyesi zayıf olanlar, kendine acıyanlar ve alkole düşkün olanlar, net bir şekilde uygun değildi. Arthur'un babası Anneciğine karşı şövalyelik görevlerinde başarısızlığa uğramıştı; şimdi görev onun oğluna düşüyordu. Arthur annesini on dördüncü yüzyıl yöntemleriyle kurtaramazdı; bu yüzden, daha az önemli bir çağda mevcut olan yöntemleri uygulaması gerekecekti. Hikâyeler yazacaktı: Annesini, başkalarının hayali kurtuluşlarını betimleyerek kurtaracaktı. Bu betimlemeler ona para getirecek ve para da gerisini halledecekti.

George

Noel'e iki hafta vardır. George şimdi on altısındadır ve bir zamanlar hissettiği gibi artık mevsimin heyecanını hissetmiyordur. Kurtarıcı İsa'mızın doğumunun her yıl kutlanan yüce bir gerçek olduğunu bilir; ama Horace'la Maud'u hâlâ saran o heyecanlı kendinden geçme duygusunu arkada bırakmış durumdadır. Rugeley'deki eski okul arkadaşlarının bir zamanlar açıkça dile getirdiği birtakım ıvır zıvır umutları da paylaşmaz; yani, papazevinde hiç yeri olmayacak türden birtakım uçarı hediyeleri. Onlar aynı zamanda her yıl karın yağmasını dört gözle bekliyorlar ve yağması için dua ederek inançlarını bile bayağılaştırıyorlardır.

George paten ya da kızakla kaymakla, yahut kardan adam yapmakla hiç ilgilenmez. Şimdiden gelecekteki kariyerine adım atmış bulunmaktadır. Kısa bir zaman önce Rugeley'den ayrılmıştır ve artık Birmingham'daki Mason Koleji'nde hukuk okuyordur. Çok çalışır ve ilk sınavı geçerse, stajyer avukat olacaktır. Beş yıllık stajdan sonraysa, final sınavları yapılacak ve o zaman avukat olabilecektir. Kendini bir yazı masasına oturmuş, önünde bir dizi ciltli hukuk kitabı, yeleğinin ceplerinden köstekli saatinin zincirinin tıpkı altın bir ip gibi sarktığı bir takım elbise giymiş halde görüyordur. Kendisine saygı duyulduğunu hayal ediyordur. Başında da bir şapka vardır.

12 Aralık günü öğleden sonra eve vardığında hava neredeyse karanlıktır. Evin sokak kapısına geldiğinde eşikte yatan bir nesne dikkatini çeker. Eğilir, sonra da, onu daha yakından incelemek için çömelir. Dokununca soğuk gelen ve ele alınınca ağırlığı hissedilen, kocaman bir anahtardır bu. George onu ne yapacağını bilemez. Papazevinin anahtar-

ları çok daha küçüktür; dersliğin de öyle. Kilise anahtarı yine farklı türdendir; bu, herhangi bir çiftlik anahtarına da benzemez. Ama ağırlığı akla ciddi bir amacı getirmektedir.

Anahtarı babasına götürür; onun da kafası karışır.

"Eşikte bulduğunu söylüyorsun?" Babasının yanıtını zaten bildiği bir başka sorudur bu.

"Evet, Baba."

"Peki anahtarı oraya koyan hiç kimseyi görmedin mi?"

"Hayır."

"Peki istasyondan dönerken papazevi istikametinden gelen hiç kimseyle karşılaşmadın mı?"

"Hayır, Baba."

Anahtar bir notla birlikte Hednesford Karakolu'na gönderilir ve üç gün sonra, George Mason Koleji'nden döndüğünde, Komiser Yardımcısı Upton'ı mutfakta otururken bulur. Baba hâlâ yöredeki vaazlarını sürdürmektedir; Anne kaygıyla oradan oraya koşuşturmaktadır. George'un aklından anahtarı bulduğu için kendisini bir ödülün beklediği geçer. Eğer bu, Rugeley okulundaki oğlanların sevdiği türden bir hikâye olsa, anahtar bir kasayı ya da hazine sandığını açar ve bir sonraki aşama olarak da, kahramanın üzerinde çarpı işareti bulunan buruşuk bir haritaya gereksinimi olurdu. George, ona her zaman çok gerçekdışı gelen böyle serüvenlerden hiç hoşlanmaz.

Komiser Yardımcısı Upton kırmızı yüzlü, nalbanta benzeyen bir adamdır; koyu komiser üniforması bedenine dar gelmektedir ve belki de çıkardığı puflama seslerinin nedeni budur. George'u tepeden tırnağa süzer ve böyle yaparken de kendi kendine başını sallar.

"Demek anahtarı bulan delikanlı sensin?"

Elizabeth Foster duvarların üzerine yazı yazarken kendi dedektiflik oyunu girişimlerini anımsar George. Şimdi bir başka gizem söz konusudur ama bu kez bir polis ve müstakbel bir avukatla birlikte. Heyecan verici olduğu kadar duruma uygun görünür.

"Evet. Kapı eşiğindeydi." Komiser Yardımcısı buna yanıt vermez ama başını kendi kendine sallamayı sürdürür. Rahatlamaya gereksinimi var gibi gözükmektedir; bu yüzden George yardım etmeye çalışır. "Bir ödül mü var?"

Komiser Yardımcısı şaşırmış görünür. "Ödül olup olmadığını niye merak ediyorsun ki? Özellikle de sen?"

George bunun, bir ödülün söz konusu olmadığı anlamına geldiğini

düşünür. Belki de polis kayıp bir eşyayı geri verdiği için onu kutlamaya gelmiştir. "Nereden geldiğini buldunuz mu?"

Upton bu soruya da yanıt vermez. Bunu yapmak yerine, bir defterle bir kurşunkalem çıkarır.

"Adın?"

"Adımı biliyorsunuz."

"Adın!" dedim.

Komiser Yardımcısı gerçekten de daha nazik olabilirdi, diye düşünür George.

"George."

"Evet, devam et."

"Ernest."

"Devam et."

"Thompson."

"Devam et."

"Soyadımı biliyorsunuz. Babamınkiyle aynı. Ve anneminkiyle."

"Devam et, diyorum, seni gidi kendini beğenmiş ufaklık!"

"Edalji."

"Aaa, evet" der Komiser Yardımcısı. "Sanırım şimdi bana, bu adın nasıl yazıldığını söylesen iyi edersin."

Arthur

Arthur'un evliliği, anımsanan yaşamı gibi, ölümle başladı.

Doktor çıktı; Sheffield, Shropshire ve Birmingham'da vekâleten çalıştı; sonra da balina avcılığında kullanılan buharlı *Hope* gemisinde cerrah olarak bir görev edindi. Peterhead'den Kuzey Buz Denizi'ne yelken açtılar ve fok ya da başka balıkların ardına düşüp onları avladılar. Arthur'un görevleri hafifti; normal genç bir adam olduğu, içki içmeye ve gerekirse kavga etmeye fazlasıyla düşkün olduğu için, çabucak tayfaların güvenini kazandı. Bundan başka denize o kadar sık düştü ki, ona Büyük Kuzey Denizi Dalgıcı adını taktılar. Ve Arthur bütün sağlıklı Britanyalılar gibi iyi avlardan zevk aldı: Yolculuklar sırasında doldurduğu av çantasında tam elli beş fok vardı.

Fokları zıpkınlayarak öldürdükleri sonsuz buz denizlerinde sefere çıktıklarında, erkekler arasında, çok büyük boyutlara varmayan ama canlı bir rekabetin olduğunu duyumsadı. Ama günün birinde Grönland

açıklarında bir balina yakaladılar ve Arthur, şimdiye kadar yaşadığı deneyimlerden çok farklı bir deneyim olduğunun farkına vardı bunun. Somon avına çıkmak krallara özgü bir av olabilirdi; ama Buz Denizi avınız bir banliyö villasından daha ağır çekiyorsa bütün karşılaştırmalar onun yanında cüce kalır. Arthur, ancak bir el mesafesi uzaklığındaki balinanın gözünün –bunun bir öküz gözünden daha büyük olmadığını şaşırarak gördü– evet, bu gözün yavaş yavaş ışığını kaybederek ölüme gittiğini izledi.

Kurbanın yol açtığı gizem: Şimdi düşünme tarzında bir şeyler değişmişti. Karlı göklerden ördek avlamayı sürdürdü ve nişancılığından gurur duydu; ancak bunun ardında kavrayabildiği ama denetleyemediği bir duygu yatıyordu. Yere indirdiğiniz her kuş kursağında, haritalarını bilmediği bir ülkenin çakıl taşlarını taşıyordu.

Bundan sonra, Liverpool'dan hareket eden *Mayumba* gemisinde, güneye yelken açtılar ve Kanarya Adaları'yla Afrika'nın batı kıyılarına yöneldiler. Gemide içki içilmeye devam ediyordu; ama kavgalar, bir tek kaptan köşkünde ve iskambil oynanan masada olup bitiyordu. Arthur, denizci çizmeleriyle bir balina avcısının gündelik giysisini altın yaldızlı düğmelerle ve bir yolcu gemisi müşterisinin ince şayak takım elbisesiyle değiş tokuş etmekten pişmanlık duysa da, en azından, yanında kadınların bulunmasından ötürü bir telafi duygusu yaşamıştı. Bir gece hanımlar şaka olsun diye yatak örtülerini kısaltmışlar ve Arthur'un bacakları dışarıda kalmıştı. Arthur da tatlı intikamını hanımlardan birinin geceliğinin içine gizlice bir uçanbalık koyarak aldı.

Arthur karaya, sağduyuya ve kariyerine geri döndü. Southsea'de bir muayenehane açarak kapısına pirinç levhasını astı. Mason oldu; Anka Kuşu Locası, No: 257'de üçüncü dereceye kabul edildi. Portsmouth Kriket Kulübü'nün kaptanlığını yaptı ve Hampshire'de dernek tarafından en güvenilir savunma oyuncularından biri olarak değerlendirildi. Southsea Bowling Kulübü'nün üyesi olan Dr. Pick ona hastalar gönderdi. Gresham Yaşam Sigortası Şirketi tıbbi muayeneler yapması için onu tuttu.

Bir gün Dr. Pike, kısa bir zaman önce dul annesi ve ablasıyla birlikte Southsea'ye taşınmış olan genç bir hastası hakkında Arthur'un görüşünü almak istedi. Bu görüş alma olayı sadece bir nezaketten ibaretti: Jack Hawkins'in menenjit hastalığına yakalandığı ve Arthur şöyle dursun, meslekten bütün tıp adamlarının bu hastalığa karşı çaresiz kaldıkları apaçık ortadaydı. Zavallı adamcağızı hiçbir otel ya da pansi-

yon kabul etmiyordu; bu yüzden Arthur, onu kendi evine iyileşene değin kalacak bir hasta olarak almayı önerdi. Hawkins ev sahibinden sadece bir ay büyüktü. Binbir türlü ilaçtan medet ummalarına karşın, Hawkins kötüleşti, sayıklamaya başladı ve odasındaki her şeyi kırıp döktü. Çok geçmeden de öldü.

Arthur, Hawkins'in cesedine çocukluğunda gördüğü beyaz, balmumumsu cesede baktığından daha dikkatle baktı. Hekimlik eğitimi sırasında, ölülerin yüzlerinde, sanki yaşamanın sıkıntısı ve gerginliği yerini daha büyük bir huzura bırakmış gibi, çok daha büyük vaatler olduğunu fark etmeye başlamıştı çoğu kez. Bunun bilimsel açıklaması ölüm sonrası kasların gevşemesiydi; ama kafasının bir yerinde bunun gerçek açıklama olup olmadığını merak ediyordu. İnsan ölüleri de kursaklarında, haritalarını bilmediği bir ülkenin çakıl taşlarını taşıyorlardı.

Tek arabalık cenaze alayıyla kendi evinden Highland Doad Mezarlığı'na giderken, şimdi bilinmedik bir kentte yanlarında hiç erkek desteği olmaksızın tek başlarına kalmış olan siyahlar içindeki anneyle kızı, Arthur'da şövalyece duygular uyandırdı. Peçesi bir kez kaldırılınca çekingen ve yuvarlak yüzlü genç bir kadın olduğu anlaşılan Louisa'nın deniz yeşilinc bakan mavi gözleri vardı. Aradan uygun bir süre geçtikten sonra, Arthur'un onun kaldığı pansiyona uğramasına izin verildi.

Genç doktor konuşmasına, nasıl olup da adanın zihinde –dış görünüşünc karşın, Southsea bir adaydı– bir dizi Çin halkası olarak tasarlanabileceğini açıklayarak başladı: Merkezde açık alanlar, sonra kentin orta halkası ve sonra da denizin dıştaki halkası vardı. Arthur, Louisa'ya çakıllı topraktan ve bundan kaynaklanan hızlı drenaj sisteminden; Sir Frederick Bramwell'in sağlıkla ilgili düzenlemelerinin etkililiğinden; kentin sağlığa iyi gelen ününden söz etti. Bu son sözleri Louisa'da ani bir sıkıntıya neden oldu ve Louisa bunu, Bramwell hakkında sorular sorarak gizledi. Söz konusu seçkin mühendis hakkında Louisa'ya çok şey anlatılmıştı.

Temel böylece ortaya konunca, bu yeri doğru dürüst inceleme vakti gelmişti. Askeri mızıkanın bütün gün boyunca çalıyor gibi yaptığı denize uzanmış her iki rıhtımını da gezdiler. Valiliğe ait çimenlikte üniformalı askerlerin gösteri yürüyüşü yapmalarını ve halk meydanındaki mimik gösterisini seyrettiler; dürbünle Spithead'e orta uzaklıkta demir atmış olan ulusal savaş filosunu incelediler. Arthur ona, bir bir, sergilenen bütün savaş ganimetleriyle anıtları açıklarken Clarence Gezinti Yeri'ne kadar yürüyerek çıktılar. Şurada bir Rus silahı, beride bir

Japon topu ve fişeği, her yerde, İmparatorluğun bütün topraklarında ve her şekilde –sarıhummadan, deniz kazasında, Hint ayaklanmacılarının iğrenç cinayetleri sonucu– ölmüş olan denizcilerle piyadelerin anısına dikilmiş tabletlerle dikilitaşlar vardı. Louisa doktorun karanlık düşüncelere eğilimi olup olmadığını merak etti; ama şimdilik, onun uyanan merakının fiziksel yorulmak bilmezliğine uyduğunu kabullenmeyi yeğledi. Hatta Arthur onu atlı tramvayla, gemi bisküvilerinin yapılma sürecini seyrettirmek üzere Clarence Kraliyet Erzak Evi'ne götürdü: Bisküvinin, un torbasından alınıp da hamur haline getirilişini ve sonra da, ısı dönüşümüyle, ziyaretçilerin ayrılırken tattıkları hediyelik nesne haline gelene kadarki imal sürecini seyrettiler.

Miss Louisa Hawkins kur yapmanın –eğer olan biten bu idiyse– bu denli yorucu olabileceğini ya da turistik geziye benzeyeceğini aklına getirmemişti. Bundan sonra gözlerini güneye, Wight Adası'na çevirdiler. Arthur denize bakan açık alandan kendi deyimiyle "Vectrian Adası"nın gök mavisi tepelerini işaret etti ve bu ifade, Louisa'ya son derece şiirsel geldi. Uzaktan Osborne Sarayı'nı şöyle bir gördüler ve Arthur, deniz trafiğindeki artışın Kraliçe'nin sarayda bulunduğuna işaret ettiğini açıkladı. Sonra buharlı bir gemiye binerek Solent'ten ve adanın çevresinden geçtiler; Louisa'nın gözleri Needles'a, Alum Körfezi'ne, Carisbrooke Kalesi'ne, Landslip'e, Undercliff'e takıldı. Ta ki bir şezlong ve bacaklarını örtecek bir şey istemek zorunda kalana kadar uzakları seyretti.

Bir akşam, South Parade Rıhtımı'nda denize bakarlarken, Afrika ve Kuzey Buz Denizi'nde yaptığı yolculukları anlattı Arthur; ne var ki, buz denizinde bulunma amaçlarını dile getirdiğinde Louisa'nın gözlerinin yaşarması Arthur'u avcılık konusunda böbürlenmekten alıkoydu. Arthur Louisa'nın, –kadınları bir kez tanıyınca bütün kadınların karakteristik özelliği olduğuna inandığı– doğuştan bir inceliğe sahip olduğunu keşfetmişti. Louisa gülümsemeye her zaman hazırdı; ama acımasızlığa varan ya da espri yapan kişinin üstünlüğünü ima eden hiçbir espriyi lafa katlanamıyordu. Açık, cömert bir mizacı, perçemli sevimli bir başı ve kendine ait küçük bir geliri vardı.

Kadınlarla önceki ilişkilerinde onurlu flört rolünü oynamıştı Arthur. Şimdiyse iç içe geçen halkalardan oluşan bu tatil kasabasında gezinirlerken, Louisa onun koluna girmeyi öğrenirken, adı onun ağzında Louisa'dan Touie'ye dönüşürken, Louisa arkasına döndüğünde Arthur gizli gizli onun kalçalarına bakarken, flörtten daha fazla bir şey istedi-

ğini biliyordu Arthur. Louisa'nın onu bir erkek olarak geliştireceğini de düşünüyordu; sonuçta, evliliğin ilkelerinden biri de buydu.

Ne var ki, ilk olarak, genç talibin, teftiş için Hampshire'e yolculuk etmiş olan Anneciğinden onay alması gerekti. Annesi Louisa'yı çekingen, uysal ve –seçkin olmasa bile– münasip aileden gelen bir kız olarak değerlendirdi. Louisa'nın sevgili oğlunu zor duruma düşürebilecek ne bayağılığı ne de belirgin bir ahlaki zayıflığı vardı. Kızda, belki de gelecekte Arthur'un otoritesine dizgin vurmaya götürecek sinsi bir kendini beğenmişlik varmış gibi de görünmüyordu. Annesi Mrs. Hawkins hem hoş, hem de saygılı bir kadına benziyordu. Anneciği onayını verirken, Louisa'da, belki de kendi gençlik halini anımsatan –tam da, ışıkta öylece durduğu anlarda– bir yan olduğunu bile düşünmekten kendini alamadı. Sonuçta bir anne bundan daha fazla ne isteyebilirdi ki?

George

Mason Koleji'ne başladığından beri George, Birmingham'dan dönüşünden sonra çoğu akşam yollarda yürüme alışkanlığını edinmiştir. Egzersiz olsun diye değil –Rugeley'de bir ömür boyu egzersiz yapmıştır– kitaplarını okumaya yeniden oturmadan önce kafasını şöyle bir toparlayabilmek için. İki kereden birisinde, bunu başaramaz ve kendini yeniden sözleşme hukukunun ayrıntılarına gömülmüş olarak bulur. Gökyüzünde yarımayın bulunduğu ve dün geceki dondan ötürü çiçek tarhlarının hâlâ parlak göründüğü bu soğuk ocak akşamında, George yarınki tartışma için zihnindeki argümanları kendi kendine mırıldanmaktadır –dava bir ambardaki mikrop bulaşmış un hakkındadır– evet, kendi kendine mırıldanmaktadır ki, bir ağacın arkasından önüne biri çıkıverir.

"Walsall'a gidiyorsun, değil mi?"

Kırmızı yüzlü ve oflayıp puflayan Komiser Yardımcısı Upton'dır bu.

"Anlayamadım?"

"Ne dediğimi duydun." Upton, George'un ürkütücü bulduğu bir şekilde dik dik bakarak, yanı başında dikilmektedir. George, Komiser Yardımcısı'nın biraz kaçık olup olmadığını merak eder; eğer durum böyleyse, en iyisi suyuna gitmektir.

"Walsall'a gidip gitmediğimi sordunuz."

"Demek gerçekten de bir çift kulağın varmış." Komiser Yardımcısı at, domuz ya da başka bir hayvan gibi tuhaf sesler çıkararak burnundan solumaktadır.

"Niçin sorduğunuzu merak ettim sadece; çünkü bu yol Walsall yolu değil. Her ikimizin de bildiği gibi."

"Her ikimizin de bildiği gibi. Her ikimizin de bildiği gibi." Upton ileriye doğru bir adım atıp George'u omzundan yakalar. "Her ikimizin de bildiği şey, her ikimizin de bildiği şey, senin Walsall yolunu biliyor olman, benim Walsall yolunu biliyor olmam ve senin Walsall'da birtakım numaralar çevirdiğin, öyle değil mi?"

Komiser Yardımcısı şimdi kesinlikle bir kaçık gibi davranmakta ve onu aynı zamanda incitmektedir. İki yıl önce, Horace'la Maud'a Noel hediyeleri aldığı zamandan beri Walsall'a hiç gitmediğini söylemenin bir yararı var mıdır?

"Walsall'a gittin, okulun anahtarını aldın, anahtarı eve getirdin ve kendi kapı eşiğinize koydun, öyle değil mi?"

"Beni incitiyorsunuz..." der George.

"Aaa, hayır; incitmiyorum. Seni incitmiyorum. Buna seni incitmek denmez. Komiser Yardımcısı Upton'ın seni incitmesini mi istiyorsun; bütün yapman gereken sormak."

George şimdi, doğru yanıtın ne olduğu hakkında en ufak bir fikri bile olmadığı o günlerde uzaktaki karatahtaya sabit gözlerle baktığında hissettiği gibi hissetmektedir kendini. Altına etmek üzere olduğundaki gibi hisseder kendini. Niçin olduğunu pek bilmeden, "Avukat olacağım" der.

Komiser Yardımcısı yakaladığı omzunu bırakır, geriye bir adım atar ve George'un yüzüne güler. Sonra da George'un çizmesine doğru tükürür.

"Bunu mu düşünüyorsun? Bir a-vu-kat ha? Senin gibi ufak tefek bir melez için ne büyük sözcük. Komiser Yardımcısı Upton sana asla olmayacağını söylese de a-vu-kat olacağını düşünüyorsun, öyle mi?"

George avukat olup olmamasına karar verecek olanın Mason Koleji, sınavı yapanlar ve Birleşik Hukuk Derneği olduğunu söyleyerek kendini dizginler. Bir an önce eve gitmesi ve olanları babasına söylemesi gerektiğini düşünür.

"Sana bir soru sorayım." Upton'un tonu yumuşamış görünür; bu yüzden George birkaç saniye daha suyuna gitmeye karar verir. "Ellerindeki şu şeyler ne?"

George kollarını kaldırıp eldivenli parmaklarını kendiliğinden açar. "Bunlar mı?" diye sorar. Adam zihinsel özürlü olmalıdır.

"Evet."

"Eldiven."

"O halde, akıllı bir genç maymun olduğundan ve a-vu-kat olmayı da hedeflediğinden, bir çift eldivenin her bir tekinin birbiriyle eş olması gerektiğini de bilirsin, öyle değil mi?"

Derken yeniden tükürür ve sert adımlarla yoldan aşağı yürümeye koyulur. George gözyaşları içinde kalır.

Eve vardığında kendinden utanç duymaktadır. On altı yaşındadır ve ağlamasına izin yoktur. Horace sekiz yaşından beri hiç ağlamamıştır. Maud çok ağlar; ama o hem kızdır hem de özürlüdür.

George'un babası olup bitenlerin hikâyesini dinler ve Staffordshire Polis Şefi'ne yazacağını söyler. Sıradan bir polisin, oğlunu bir yol üzerinde itip kakması ve onu hırsızlıkla suçlaması utanılacak bir şeydir. Onun polis örgütünden uzaklaştırılması gerekir.

"Sanırım biraz kaçık, Baba. Bana iki kez tükürdü."

"Sana tükürdü mü?"

George yine düşünür. Hâlâ korku içindedir ama bunun gerçeği tam olarak söylememek için bir sebep olmadığını bilir.

"Bundan emin olamıyorum, Baba. Bir metre kadar ötemdeydi ve ayağıma yakın iki kez tükürdü. Kaba insanların tükürdükleri gibi tükürmüş olması mümkün. Ama tükürdüğünde bana kızmış görünüyordu."

"Bunun kasıtlı olduğuna dair yeterli bir kanıt olduğunu düşünüyor musun?"

George bu karşılıktan hoşlanır. Kendisine müstakbel bir avukat gibi davranılmaktadır.

"Belki de yeterli kanıt değil, Baba?"

"Seninle aynı görüşteyim. İyi. Bir daha tükürme olayını ağzıma almayacağım."

Üç gün sonra Peder Shapurji Edalji, Staffordshire Polis Şefi Saygıdeğer Komiser George A. Anson'dan bir yanıt alır. Yanıt 23 Ocak 1893 tarihlidir ve gerek beklenilen özrü gerek görevden uzaklaştırma vaadini içermez. Bunun yerine, şöyle yazar Anson:

12 Aralık günü kapı eşiğinizin üzerine konulmuş olan anahtarın kimden alınmış olduğunu oğlunuz George'a sorar mısınız? Anahtar

çalındı; ama bütün bu olup bitenlerin gelgeç bir oyun ya da şaka yapma arzusundan kaynaklandığı gösterilebilirse, bu konuda herhangi bir polis soruşturmasına gidilmemesi yanlısıyım. Ancak anahtarın yerinden alınmasıyla ilgili kişiler eğer meseleye açıklama getirmeyi reddederlerse, meseleyi ciddi bir biçimde hırsızlık olarak görmem gerekiyor. Şunu hemen söyleyebilirim ki, oğlunuzun anahtar konusunda ne olup bittiğini bilmediğini ileri sürerek yapacağı protestolara inanmış gibi görüneceğim. Bu konu hakkında aldığım bilgiler polisten kaynaklanmıyor.

Papaz, oğlunun dürüst ve onurlu bir çocuk olduğunu bilir. Annesinden almış olduğu anlaşılan sinirli yapısını aşması gerekmektedir ama zaten şimdiden gelecek için umut vaat etmektedir. Ona bir yetişkin gibi davranmanın vakti gelmiştir. George'a mektubu gösterir ve onun görüşünü alır.

George mektubu iki kez okur ve düşüncelerini toparlamak için bir an durur.

"Yolda" diye başlar yavaş yavaş, "Komiser Yardımcısı Upton beni Walsall Okulu'na gitmek ve anahtarı çalmakla suçladı. Öte yandan, Polis Şefi, başka biriyle ya da başka birkaç kişiyle işbirliği etmekle suçluyor beni. Onlardan biri anahtarı aldı, sonra ben çalınan şeyi kabul ettim ve kapı eşiğine koydum. Belki de iki yıldır Walsall'a gitmediğimi anladılar. Öyle ya da böyle, hikâyelerini değiştirmiş bulunuyorlar."

"Evet. İyi. Aynı görüşteyim. Peki başka ne düşünüyorsun?"

"Sanırım, her ikisi de kaçık olmalı."

"George, çocukça bir laf bu. Zaten aklı kıt olanlara acımak ve sevgi göstermek biz Hıristiyanlara düşen bir görevdir."

"Özür dilerim, Baba. O zaman bütün düşünebildiğim şey... onların benden anlamadığım bir sebepten ötürü kuşkulandıkları."

"Peki 'Bu konu hakkında aldığım bilgiler polisten kaynaklanmıyor' diye yazdığında Polis Şefi'nin ne demek istediğini düşünüyorsun?"

"Muhtemelen, birisinin ona beni kötüleyen bir mektup göndermiş olduğunu söylemek istiyor. Tabii... tabii gerçeği söylemedikçe. Bilmediği şeyleri biliyormuş gibi yapabilir. Belki de sadece bir blöf."

Shapurji oğluna gülümser. "George, sen görme gücünün zayıflığı yüzünden hiçbir zaman dedektif olamazdın. Ama beyninle çok iyi bir avukat olacaksın."

Arthur

Arthur'la Louisa Southsea'de evlenmediler. Gelinin kendi din bölgesi olan Gloucestershire, Minsterworth'de de evlenmediler. Arthur'un doğduğu kentte de evlenmediler.

Arthur yeni diploma almış bir doktor olarak Edinburgh'den ayrıldığında, arkasında Anneciğini, erkek kardeşi Innes'i ve üç küçük kız kardeşi Connie, Ida ve küçük Julia'yı bıraktı. Dairenin diğer sakini olan Dr. Bryan Waller'ı, yani değeri kendinden menkul şairi, tartışılmaz kiracıyı ve dünyayla arası aşırı barışık kişiyi de bıraktı. Waller'ın öğretmen olarak yaptığı yardımlara duyduğu bütün minnete karşın, kafasını hâlâ bir şeyler kurcalıyordu. Kiracının yardımlarının karşılıksız olmadığı konusundaki kuşkuları asla kafasının içinden atamıyordu; gerçi söz konusu çıkarların tam olarak nerede bulunduğunu da bir türlü keşfedemiyordu Arthur.

Evden ayrıldığında, Waller'ın çok geçmeden Edinburgh'de kendi muayenehanesini açacağını, evleneceğini, yaşadığı yörede az çok tanınacağını hayal etmişti Arthur; böylece aklına ara sıra gelen bir anıya dönüşecekti. Bu beklentiler gerçekleşmedi. Arthur dünyaya korunmasız ailesini geçindirmek üzere adım atmış, gelgelelim bu koruma görevini bizzat Waller'ın üstlenmiş olduğunu fark etmişti; oysa hiç de ona düşen bir iş değildi bu. Arthur'un Anneciğine yazdığı mektuplarda kullanmaktan özellikle kaçındığı bir ifadeyle, davetsiz bir misafir olmuştu Waller. Arthur eve ne zaman gelecek olsa, safdil bir şekilde, son ziyaretinden beri kesintiye uğramış olan aile hikâyesinin bıraktığı yerden yeniden başlayacağını hayal ettiğini fark ediyordu. Ama her seferinde hikâyenin –en sevdiği hikâyesinin– onsuz ilerlemiş olduğunu görmesine sebep oluyordu Waller. Artık içinde bir rolünün olmadığı sözcükleri, beklenmedik bakış ya da imaları, anekdotları yakaladığının farkına varıyordu. Burada onsuz sürüp giden bir yaşam vardı ve bu yaşama kiracı hayat veriyormuş gibi görünüyordu.

Bryan Waller meslek olarak doktorluğu seçmedi; şiirler çiziktirmesi de profesyonel bir alışkanlığa dönüşmedi. West Riding of Yorkshire'ın Ingleton yöresinde kendisine bir arazi miras kaldı ve orada bir İngiliz toprak ağasının aylak yaşamını sürmeye koyuldu. Şimdi eski davetsiz misafirin, Masongill House adındaki gri taştan malikânesini çevreleyen yirmi dört dönümlük kendi ağaçlık arazisi vardı. Eh, bu daha

da iyiydi ya. Ancak Arthur bu iyi haberleri henüz sindirmişti ki, annesinden gelen bir mektup ona, annesinin, Ida ve Dodo ile birlikte Masongill'e gitmek üzere Edinburgh'den ayrılacakları haberini ulaştırdı. Arazide bir ev de onlar için hazırlanıyordu. Annesi haklı bir gerekçe –sağlığa elverişli hava, sağlıksız bir çocuk– göstermeye girişmedi, sadece bunların olup bitmekte olduğunu bildirdi. Aslında, çoktan olup bittiğini bildirdi. Aaa, evet; bir gerekçe vardı: Kira çok düşüktü.

Arthur olup bitenleri, bir kaçırılma ve bir ihanet bir araya gelmiş gibi algıladı. Waller adına, bunun şövalyece bir hareket olduğuna kendini hiçbir şekilde inandıramadı. Gerçek bir şövalye tercihan tehlikeli bir şeyin ardına düşerek uzaklardaki bir ülkeye giderken esrarengiz bir mirasın Anneciğiyle kızlarının eline geçmesini sağlardı. Gerçek bir şövalye aynı zamanda Lottie ya da Connie'yi –artık ikisinden hangisini ise– bırakıp gitmezdi. Arthur'un elinde hiç kanıt yoktu. Belki de sahte beklentiler uyandıran bir flörtten daha öte bir şey olmamıştı; ama bazı imalar ve kadınca suskunluklar tahmin ettiği şeyleri dile getiriyorsa, ortalıkta bir şeyler dönmekteydi.

Arthur'un kuşkuları, ne yazık ki, bu noktada son bulmadı. Her şeyin açık ve kesin olmasından hoşlanan bir gençti; ancak kendini pek bir şeyin açık olmadığı ve bazı kesinliklerin de kabul edilemez göründüğü bir yerde buluyordu. Waller'ın bir kiracıdan öte bir şey olduğu gün gibi ortadaydı. Kendisinden çoğu kez bir aile dostu, hatta aileden biri olarak söz ediliyordu. Arthur'un böyle bir şeyi kabullenmesi söz konusu değildi: Anneciğinin farklı bir şekilde gülümsediği bir kardeş şöyle dursun, şimdi ansızın başına bir ağabeyin çıkarılmasını hiç istemiyordu. Waller, Arthur'dan altı yaş büyük ve Anneciğinden on beş yaş küçüktü. Annesinin onurunu savunmak için elini ateşe sokardı; ilkeleri ve aile anlayışı ve ona layık görülen görev, hepsi annesinden gelmişti. Ancak bazen kendini, bir mahkemede olup bitenler nasıl görünür, diye merak etmekten alamıyordu. Hangi kanıtlar gösterilebilir ve bir jüri hangi varsayımlarda bulunabilirdi? Sözgelimi, şu durumu göz önünde tutmak: Babası ara sıra bakımevlerine kaldırılan içki düşkünü ve zayıf karakterli biriydi ve annesi son çocuğunu Bryan Waller ev halkından biriyken doğurmuş ve o kıza dört vaftiz adı vermişti. Bunların son üçü Mary, Julia ve Josephine'di; çocuğun takma adı Dodo'ydu. Ama ona ilk verilen ad Bryan'dı. Her şey bir yana, Arthur, Bryan'ın bir kız adı olduğu görüşünü paylaşmıyordu.

Arthur, Louisa'ya kur yaparken; babası kaldığı bakımevinde alkol

bulmayı becermiş, bir pencereyi kırarak kaçmaya çalışmış ve Montrose Kraliyet Akıl Hastanesi'ne kaldırılmıştı. 1885 yılının 6 Ağustos'unda Arthur ile Touie, Yorkshire bölgesi, Thornton-in-Londsdale, St. Oswald Kilisesi'nde evlendi. Güvey yirmi altı, gelin yirmi sekiz yaşındaydı. Arthur'un sağdıcı Southsea Bowling Kulubü'nün, Portsmouth Edebiyat ve Bilim Derneği'nin ya da Anka Kuşu Locası, No: 257'nin bir mensubu değildi. Anneciği bütün organizasyonu yapmış ve Arthur'un sağdıcı, kadife elbiselerin, altın çerçeveli gözlüklerin ve şöminenin yanı başındaki rahat koltukların müstakbel sağlayıcısı rolünü devralmış gibi görünen, Bryan Waller olmuştu.

George

George perdeleri çektiğinde, çimenliğin ortasında duran boş bir süt yayığı vardır. George onu babasına gösterir. Giyinip araştırırlar. Yayığın kapağı yoktur ve George içine göz attığında dipte yatan ölü bir karatavuk görür. Kuşu çabucak gübre yığınının arkasına gömerler. George annelerine, yolda duran yayıktan söz edilmesi ama içindekinden hiç bahsetmemeleri gerektiği fikrini onaylar.

Ertesi gün George, Brewood Church'te, iki karısı olan bir adamın kabrini gösteren bir kartpostal alır. Mesaj şudur: "Eskiden yaptığın gibi duvarlara yazılar yazma oyununu ne diye sürdürmüyorsun?"

Babası aynı biçimsiz el yazısıyla yazılmış bir başka mektup alır: "Her gün, her saat, George Edalji'ye karşı nefretim büyüyor. Ve lanet olasıca karınıza karşı. Ve iğrenç küçük kızınıza karşı. Sen, Farisi*, papaz oldun diye Tanrı'nın seni yaptığın adaletsizliklerden bağışlayacağını mı sanıyorsun?" Bu mektubu George'a göstermez.

Babayla oğul ortak bir ileti alırlar:

Yaşasın Upton! İyi adam Upton!
Kutsanmış Upton. İyi adam Upton!
Upton için ayağa kalkın, ayağa kalkın
Siz askerleri Haç'ın
Yükseğe kaldırın kraliyet flamanızı
Kaybetmeyin savaşınızı

* İncillerde İsa'nın hasmı olarak anlatılan bir Yahudi mezhebi üyesi. (ç.n.)

Papazla karısı bundan böyle papazevine gönderilmiş bütün mektupları kendileri açmaya karar verirler. Ne pahasına olursa olsun, George'un öğrenimi bundan zarar görmemelidir. Bu yüzden George şu şekilde başlayan mektubu görmez: "Tanrı şahidimdir ki, birisine gerçekten zarar vereceğim. Bu dünyada tek önem verdiğim şey intikam, intikam, özlediğim tatlı intikam; sonra cehennemde mutlu olacağım." George şu şekilde başlayan mektubu da görmez: "Yıl sona ermeden ufak oğlunuz ya mezarda olacak ya da yaşam boyu bir utancı taşıyacak." Bununla birlikte ona, şu şekilde başlayan mektup gösterilir: "Seni gidi Farisi ve sahte peygamber; Elizabeth Foster'ı suçladınız ve kovdunuz, sen ve lanet olasıca karın."

Mektupların sıklığı artar. Mektuplar bir defterden koparılan ucuz çizgili kâğıt üzerine yazılmış ve Cannock, Walsall, Rugeley, Wolverhampton, hatta Great Wyrley'den postaya verilmiştir. Papaz bu mektupları ne yapacağını bilemez. Önce Upton'ın sonra da Polis Şefi'nin davranışları göz önünde tutulursa, polise şikâyette bulunmanın pek bir anlamı olmadığı ortadadır. Mektuplar yığıldıkça, Papaz bunların başlıca karakteristik özelliklerini çıkarmaya çalışır. Bu özellikler şunlardır: Elizabeth Foster'un savunulması, Komiser Yardımcısı Upton'la genel olarak polise çılgınca övgü, Edalji ailesinden delice bir nefret ve var olduğu kabul edilebilecek ya da edilemeyecek olan dinsel bir taşkınlık. Mektuplardaki yazıların karakteri üslup olarak değişiklikler gösterir; ki yazınızın tanınmasını istemiyorsanız tahmin edilecek bir şeydir bu.

Shapurji aydınlanmak için dua eder. Aynı zamanda sabır sahibi olmak için, ailesi için ve –gönülsüz bir görev duygusuyla– mektupların yazarı için de.

George ilk posta dağıtılmadan önce Mason Koleji'ne gitmek üzere evden çıkmaktadır; ama dönüşünde, doğal olarak, o gün herhangi bir imzasız mektup gelip gelmediğini araştırır. Annesi, sanki ağırbaşlılık gibi suskunluk da onları yerin düzeyine, orada kalan çamura ve pisliğe doğru çekebilirmiş gibi sahte bir neşe içinde bir konudan bir başka konuya atlar. Bazı şeyleri böyle gizli saklı tutmak için daha az donanımlı olan babasıysa içine kapanarak masanın başında granitten bir heykel gibi oturur. Anne ve babasının her birinin tepkisi diğerinin sinirlerini yıpratır; George babasından daha fazla ama annesinden de daha az konuşarak orta bir yol bulmaya çalışır. Bu arada, bu mektup yazma kampanyasından geçici de olsa tek yarar sağlayanlar Horace'la Maud olur; kendilerine hiç kimse karışmaksızın gevezelik edip dururlar.

Anahtar ve süt yayığından sonra, papazevinde başka nesneler de ortaya çıkar: Bir pencere pervazında madeni bir kepçe, bir bahçe çatalıyla çimenliğe saplanmış olarak bulunan ölü bir tavşan ve sokak kapısı eşiğinde kırılmış üç yumurta. Her sabah George'la babası, annesiyle iki küçük kardeşi dışarı çıkmadan önce etrafı araştırırlar. Bir gün çimenlikte belli aralıklarla konulmuş yirmi peniler ve yarım peniler bulurlar; papaz bunları kiliseye bağış olarak görmeye karar verir. Çoğu boğulmuş, ölü kuşlar da vardır ve bir keresinde, çok görülecek bir yere dışkı konur. Ara sıra, tan ışığında, varlığını seçemediği, olası bir gözcüyü fark eder George; bu daha çok, yakın bir kayboluş, az önce oradan ayrılmış birisinin verdiği duygu gibi bir şeydir. Ama hiç kimse yakalanmaz, hatta görülmez bile.

Derken aldatmaca oyunlar başlar. Bir pazar kiliseden sonra, Hangover Çiftliği'nden Mr. Beckworth papazın elini sıkar, sonra göz kırpıp, "Anladığım kadarıyla, yeni bir iş başlatıyormuşsunuz" diye mırıldanır. Shapurji şaşırmış gözükünce, Beckworth ona *Cannock Chase Courier*'den kestiği bir kupürü verir. Kutu içine alınmış bir gazete ilanıdır bu:

Terbiyeli ve İyi ailelerden gelen
Eli yüzü düzgün Genç Hanımlar, Varlıklı ve Karakter
Sahibi Beyefendilerle evlendirilir.
Başvurular için müracaat: Peder S. Edalji
Great Wyrley Papazevi
Ücret karşılığında

Papaz gazete ofislerine gider ve orada kendisine, daha önce böyle üç ilanın daha sipariş verildiği söylenir. Ama ilanları veren kişiyi hiç kimse görmemiştir; talimatlar iliştirilmiş posta havalesiyle birlikte mektup yoluyla gelmiştir. İlan sayfası yöneticisi halden anlayan bir kişidir ve doğal olarak, geri kalan ilanları iptal etmeyi önerir. Eğer suçlu itiraz eder ya da parasını geri almaya çalışırsa, polis elbette göreve çağrılacaktır. Ama hayır, ilk sayfada bu hikâyeyle ilgili haber yapılması söz konusu değildir. Din adamlarına karşı bir saldırı yoktur ortada ve bir gazetenin de göz önünde tutması gereken kendi saygınlığı vardır. Ayrıca, bütün âleme aldatılmış olduğunu söylemek öteki haberlerin inanılırlığını baltalayabilir.

Shapurji, papazevine döndüğünde, Norfolk'tan onu görmeye gel-

miş olan, Hıristiyan öfkesini güçlükle bastıran kızıl saçlı genç bir papaz yardımcısı vardır. Dindaşının onu ta Staffordsire'e kadar niçin çağırmış olduğunu öğrenmek için sabırsızlanmaktadır; belki de kötü ruhların kovulmasını gerektiren acil bir tinsel meseledir bu ve papazın karısı durumdan tümüyle habersiz görünmektedir. İşte mektubunuz, işte imzanız. Shapurji açıklamalara girişir ve özür diler. Papaz yardımcısı yaptığı harcamaların geri verilmesini ister.

Bundan sonra, ev hizmetçisi, var olmayan kız kardeşinin güya bir birahanede yattığı ileri sürülen cesedini incelenmek üzere Wolverhampton'a çağrılır. Çok sayıda mal –elli keten peçete, on iki yeni fidan armut ağacı, bütün bir sığır budu, altı kasa şampanya, on beş galon siyah boya– teslim edilir papazevine ve geri gönderilmesi gerekir. Gazetelerde papazevini öylesine düşük bir kira karşılığında vermeyi öneren ilanlar yer alır ki, bir yığın talip çıkar. Birtakım dengeleyici olanaklar önerilir; at gübresi böyle bir şeydir. Papazın adına özel dedektiflere mektuplar gönderilerek, onların hizmetleri sağlanmaya çalışılır.

Aylarca azap çektikten sonra, Shapurji karşı saldırıya geçmeye karar verir. Son olayları ana hatlarıyla anlatarak, imzasız mektupları, mektupların hangi el yazısı tipleriyle, hangi üslup ve içerikle yazılmış olduğunu betimleyerek, kendi ilanını hazırlar; postalama vakitlerini ve yerlerini özellikle belirtir. Gazetelerden kendi adına yapılmış olan ricaları geri çevirmelerini, okurlardan duyabilecekleri her türlü kuşkuyu bildirmelerini ve bu işe kalkışanlardan vicdanlarını sorgulamalarını ister.

İki gün sonra bir öğleden sonra mutfak kapısının eşiğinde, içine ölü bir karatavuk konmuş kırık bir çorba kâsesi bulunur. Ertesi gün hayali bir borç adına mallara el koymak üzere bir icra memuru çıkagelir. Daha sonra, Maud'un düğün giysisini ölçüp biçmek üzere Stafford'dan bir terzi gelir. Maud sessizce terzinin önüne çıkarıldığında, terzi nazik bir şekilde bir Hindu töreninde çocuk-gelin mi olacağını sorar. Bu sahnenin ortasında, George için su geçirmez naylondan yapılma beş ceket gelir.

Ve bir hafta sonra, üç gazete papazın çağrısına bir cevap yayımlar. Çağrı siyah bir kutu içine alınmış ve başına ÖZÜR yazılmıştır. Bu cevap şöyledir:

Biz, her ikisi de Great Wyrley din bölgesinde oturan, aşağıda imzası olanlar, bu vesileyle, son on iki ay boyunca çeşitli kişiler tarafın-

dan alınmış olan bazı saldırganca ve imzasız mektupların biricik failleri ve yazarları olduğumuzu bildiriyoruz. Bu sözlerden ve aynı zamanda Cannock'ta Komiser Yardımcısı Mr. Upton'a ve Elizabeth Foster'a yöneltilmiş sözlerden dolayı pişmanlık duyuyoruz. Bizden rica edildiği gibi vicdanlarımızı sorguladık ve olayla ilgili herkesten ve aynı zamanda tinsel ve adli bütün otoritelerden bağış diliyoruz.

G. E. T. Edalji ve Fredk. Brookes

Arthur

Arthur, ölen bir balinanın donuk ve camsı gözüne, vurulmuş bir kuşun kursağının içindekilere, asla kayınbiraderi olmayacak bir cesedin yüz gevşemesine bakmaya inanıyordu. Böylesi bakma eylemleri önyargısız olmalıydı: Bir doktor için pratik bir gereklilik ve bir insan için ahlaksal bir buyruktu bu.

Edinburgh Hastanesi'nde kendisine dikkatli bakmanın öneminin nasıl öğretildiğini anlatmaktan hoşlanıyordu. Bu hastanede görevli bir doktor olan Joseph Bell'in bu iriyarı, coşkulu gence kanı ısınmış ve Arthur'u, kendi evlerinde kalan hastaları için yardımcı olarak seçmişti. Arthur'un görevi hastaları bir araya toplamak, hazırlık notları almak ve sonra da onları, Mr. Bell'in asistanlarıyla birlikte oturduğu odaya götürmekti. Bell her bir hastayı selamlar ve sessiz ama yoğun incelemelerden sonra onların yaşamlarıyla eğilimlerini olabildiğince anlamaya çalışırdı. Orada bulunanların ve özellikle de hastanın kendisinin hayretlerini uyandırarak, falanca adamın mesleğinin cilacılık, filancanın solak bir kunduracı olduğunu söylerdi. Arthur şöyle bir konuşmayı anımsıyordu:

"Söyle bakalım, evlat, orduda hizmet verdin sen değil mi?"

"Evet, efendim."

"Terhis olalı çok olmadı, öyle değil mi?"

"Hayır, efendim."

"Highland yöresindeki bir alay mıydı?"

"Evet, efendim."

"Birlikleriniz Barbados'ta kaldılar, öyle değil mi?"

"Evet, efendim."

Bir numaraydı bu; ancak gerçek bir numaraydı ve başlangıçta gi-

zemli, açıklandığında ise basitti.

"Görüyorsunuz ya beyler, adamcağız saygılı bir adamdı ama şapkasını çıkarmadı. Çünkü orduda çıkarmazlar; oysa terhisinin üzerinden uzun zaman geçmiş olsaydı sivillere özgü davranışları öğrenmiş olurdu. Otoriter bir havası vardı ve besbelli ki İskoç'tu. Barbados'a gelince, fil hastalığından şikâyet ediyor. Britanya'da değil, Batı Hint Adaları sakinleri arasında görülen bir hastalık bu."

Arthur, bu son derece biçimlendirici yıllar boyunca, tıbbi materyalizm okulunda eğitim görmüştü. Zihnindeki resmi dinle ilintili her türlü kalıntı silinip atılmıştı; ancak metafizik olarak dinlere saygısını yitirmemişti. Her şeyin nedeni olan zeki bir varlık olasılığını kabul ediyor; ancak o nedenin ne olduğunu teşhis edemiyor ya da onun tasarılarını böylesine dolambaçlı ve çoğu kez korkunç yollarla gerçekleştirmesine bir türlü akıl erdiremiyordu. Düşünce ve ruh söz konusu olduğunda, günün bilimsel açıklamasını kabul ediyordu Arthur. Safra nasıl karaciğerin bir salgısıysa, düşünce de beynin bir yayılımıydı. Karakterin tümüyle fiziksel bir parçasıydı; ruh ise, şayet böyle bir terim kabul edilebilirse, zihnin bütün kalıtsal ve kişisel işleyişlerinin bütünsel etkisiydi. Ama Arthur aynı zamanda bilginin hiçbir zaman hareketsiz kalmadığını ve bugünün kesinliklerinin yarının boşinançları olabileceğini de kabul ediyordu. Bu yüzden, bakmayı sürdürmek konusundaki entelektüel görev asla sona ermiyordu.

İki haftada bir salı günleri toplanan Portsmouth Edebiyat ve Bilim Derneği'nde, şehrin en kalburüstü beyinleriyle karşılaştı Arthur. Telepati çok tartışılan bir konuydu ve kendini bir öğleden sonra yöre mimarlarından Stanley Ball'la birlikte perdeleri kapalı ve içinde hiç ayna bulunmayan bir odada otururken buldu. Sırt sırta ve aralarında birkaç metre uzaklık kalacak şekilde yerleşmişlerdi sandalyelerine. Arthur, dizlerinin üzerindeki bir resim bloknotunun üzerine bir şekil çizdi ve güçlü bir zihin konsantrasyonuyla bu imgeyi Ball'a aktarmaya girişti. Sonra da mimar, kendi beyni ona hangi imgeyi buyurmuşsa onu çizdi. Sonra bu prosedürü tersine çevirdiler; şekli gönderen mimar ve alan doktor oldu. Sonuçlar, her ikisinin de hayretini uyandıracak ölçüdeydi; rastlantısal sayılamayacak derecede bir eşleşmeyi gösteriyordu. Bilimsel bir sonuca ulaşmak için deneyi yeterince çok sayıda yinelediler; diğer bir deyişle, göndericiyle alıcı arasındaki doğal duygudaşlık kabul edilecek olursa, düşünce aktarımı gerçekten olup bitene değin.

Ne anlama gelebilirdi bu? Eğer düşünce herhangi bir iletim aracı olmaksızın uzaklara aktarılabiliyor idiyse, o zaman Arthur'un öğretmenlerinin saf materyalizmi, en azından çok katıydı. Stanley Ball'la ulaştıkları sonuç, yani çizilen şekillerin birbiriyle uyuşması, parıltılı kılıçlar taşıyan meleklerin geri dönmesine olanak vermiyordu. Ama yine de ortaya bir soruyu çıkarıyordu, inatçı bir soruyu.

Pek çok kişi daha eşzamanlı olarak materyalist evrenin demir kaplı duvarlarını itip duruyorlardı. Portsmouth gazetelerine göre Avrupa kıtasının her yanında ün salmış olan ipnotizmacı Profesör Meyer kente geldi ve sağlıklı genç adamları ipnotize olmaya davet etti. Bazıları ağızları açık ayakta dikiliyorlar, seyirciler arasından gelen kahkahalara karşın ağızlarını bir türlü kapatamıyorlardı; diğerleri, dizleri üzerine çöküyor ve Profesör izin vermeden ayağa kalkamıyorlardı. Arthur da sahnedeki adaylar arasına katıldı; ama Meyer'in tekniği onu ne ipnotize etti ne de etkiledi. Bilimsel bir kanıtlamadan çok vodvile benziyordu sahnede olup bitenler.

Arthur ve Touie, ruh çağırma seanslarına beraber katılmaya başladılar. Stanley Ball da bu seanslara sık sık katılıyordu; Southsea astronomu General Drayson da öyle. Halka oluşturma talimatlarını, haftalık olarak yayımlanan fizikötesi olaylar gazetesi *Light*'ta buldular. Seanslar Peygamber Ezekiel'in kitabının ilk bölümünün okunmasıyla başlıyordu: "Ruh nereye gidecek idiyse, gittiler; oraya ruhları da gitti." Peygamberin vizyonu –kasırga, büyük bulut, parlaklık, ateş ve her biri dört yüzlü ve dört kanatlı çocuk melek– orada bulunanların duyarlığını açık olmaya hazırladı. Daha sonra şamdan mumu titredi, bir loşluk oluştu, zihinler konsantre oldu, kendilerinden geçtiler ve ortak bir bekleme başladı. Bir keresinde, Arthur'un büyükamcasının adına yanıt veren bir ruh göründü arkasında; bir başka sefer, mızraklı kara bir adam belirdi. Birkaç ay sonra, ruh ışıkları, ona bile ara sıra görünmeye başladı.

Bu ortaklaşa halka oluşturma seanslarının ne dereceye kadar bir kanıt olarak görülebileceğinden emin değildi Arthur. General Drayson'ın evinde tanıştığı yaşlı bir medyum daha fazla inandırdı onu bu konulara. Oldukça tragedyavari birtakım hazırlıklardan sonra yaşlı adamın soluğu ağırlaştı ve transa geçti; sonra da küçük, suskunluğa gömülmüş dinleyicilerine hem tavsiyelerde bulunmaya hem de onlarla ruh iletişimi kurmaya başladı. Arthur buraya tepeden tırnağa kuşkuculukla silahlanmış olarak gelmişti ve bu tavrını üzerleri buğulanmış gözler ona

çevrilip de zayıf, uzak bir ses şu sözcükleri telaffuz edene kadar korudu:

"Leigh Hunt'ın kitabını okuma."

Doğaüstü bir şeyin de ötesindeydi bu. Arthur birkaç gündür kendi kendine, Hunt'ın *Restorasyonun Komik Dramatistleri* adlı kitabını okuyup okumaması gerektiğine karar veremiyordu. Bu meseleyi hiç kimseyle tartışmamıştı; anlatarak Touie'nin canını sıkacağı bir ikilem de değildi bu. Ama hiç dile getirmediği sorusuna böyle kesin bir yanıt almış olmak... bir sihirbazın numarası olamazdı bu; bu ancak bir insanın zihin yeteneğinin bir başkasının zihnine son derece açıklanmaz bir yolla ulaşmasıyla olmuş olabilirdi.

Arthur bu deneyime o denli inandı ki, hikâyesini ayrıntılarıyla *Light* gazetesine yazdı. Telepatinin var olduğuna eklenecek bir kanıttı bu; şimdilik, başka hiçbir şey söylenemezdi. Şu ana değin bu kadar görmüştü: Bundan çıkarsanabilecek olan şeylerin maksimumu değil de minimumu neydi? Gerçi, güvenilir veriler artmaya devam ederse, o zaman minimumdan daha fazlasının göz önünde tutulması gerekecekti. Peki önceden kesin diye bildiği bütün şeyler daha az kesin olursa ne olacaktı? Ve bu açıdan, maksimum denilen şey ne olabilirdi?

Touie kocasının telepati ve ruh dünyasıyla ilgilenmesine spor yapmaya duyduğu coşkuya gösterdiği aynı duygudaşlık, dikkat ve ilgiyle bakıyordu. Fizikötesi olayların yasaları ona kriketin yasaları kadar gizli görünüyordu; ama bunların her birinde belli bir sonucun arzu edilebilir olduğunu seziyor ve böyle bir sonuç elde edildiğinde de sevimli bir saflıkla Arthur'un onu bundan haberdar edeceğini varsayıyordu. Zaten artık bütün vaktini, varoluşu insanlığın bildiği en az gizli ve en az telepatik yasaların uygulanmasıyla ortaya çıkmış olan kızları Mary Louise alıyordu.

George

George'un gazetedeki "özrü" papaza yeni bir araştırma yolu sunar. Papaz kasabanın hırdavatçısı ve George'un sözde ortağı Frederick Brooks'un babası olan William Brooks'a uğrar. Ufak tefek, yeşil önlüklü ve yusyuvarlak bir adam olan hırdavatçı, Shapurji'yi her yanında yer bezlerinin, kovaların ve çinko banyo teknelerinin bulunduğu bir depoya götürür. Önlüğünü çıkarır, bir çekmeceyi açar ve ailesinin almış ol-

duğu yarım düzine hakaret mektubunu ona verir. Mektuplar o bildik defterden yırtılma çizgili kâğıdın üzerine yazılmıştır; gerçi el yazısı daha fazla değişiklik gösterir.

En üstteki mektup çocukça, kendine güvensiz bir el yazısıyla çiziktirilmiştir. "Kara deriliden kaçmazsanız seni ve bayan brookes'u öldüreceğim adlarınızı biliyorum ve söyleyeceğim." Diğer mektuplar yazarı gizlenmiş olsa bile daha etkileyici bir el yazısıyla yazılmış gözükmektedir. "Çocuğun ve Wynn'ın çocuğu Walsall İstasyonu'nda yaşlı bir kadının yüzüne tükürüp durmakta." Mektubu yazan kişi, paranın bir karşılık olarak, Walsall Postanesi'ne gönderilmesini talep eder. Buna iliştirilmiş bir sonraki mektup, talep yerine getirilmezse mahkemeye başvurma tehdidinde bulunur.

"Sanırım, hiç para göndermediniz..."

"Elbette göndermedim."

"Ama mektupları polise gösterdiniz, öyle değil mi?"

"Polise mi? Ne onların ne de benim vaktimi almaya değer bu. Çocuk işinden ibaret bunlar, öyle değil mi? Kitab-ı Mukaddes'te dendiği gibi, taşlar ve sopalar kemiklerimi kırabilir; ama sözcükler bana asla zarar vermez."

Papaz, Mr. Brookes'un bu sözleri aktardığı kaynağı düzeltmez. Adamın tutumunda aylakça bir şeyler olduğunu da sezer. "Ama mektupları sadece bir çekmeceye de koymadınız, öyle değil mi?"

"Etrafta birazcık soruşturdum. Fred'e neler bildiğini sordum."

"Kimdir bu Mr. Wynn?"

Anlaşıldığı kadarıyla, Wynn, Bloxwich'de demiryolu hattının sonunda yaşayan bir kumaşçıdır. Walsall'da Brookes'un oğluyla birlikte okula giden bir oğlu vardır. Oğlanlar her sabah trende buluşurlar ve genellikle birlikte dönerler. Bir süre önce –hırdavatçı ne kadar süre önce olduğunu belirtmez– Wynn'ın oğluyla genç Fred bir kompartıman penceresinin camını kırmakla suçlanmışlardır. Her ikisi de bunun Speck adındaki bir oğlanın işi olduğuna yemin etmiştir ve demiryolu görevlileri sonunda zararı onlara ödetmemeye karar vermiştir. Bu olay birinci mektubun gelmesinden birkaç hafta önce meydana gelmiştir. Belki de arada bir bağlantı vardır. Belki de yoktur.

Papaz şimdi Brookes'un meseleyi aydınlatmak için pek bir çaba harcamamasını anlar. Hayır; hırdavatçı, Speck'in kim olduğunu bilmiyordur. Hayır; Mr. Wynn'ın kendisi herhangi bir mektup almamıştır. Hayır; Wynn'ın oğluyla Brookes'un oğlu George'la arkadaş değildir.

Bu sonuncusu pek de sürpriz sayılmaz.

Shapurji akşam yemeğinden önce bu konuşmayı George'a nakleder ve korkularının azaldığını söyler.

"Cesaretini artıran nedir, Baba?"

"İşe ne kadar çok insan karışırsa, alçağın ortaya çıkarılması ihtimali o kadar artar. Ne kadar çok kişiye işkence ederse, yanlış yapma ihtimali de o kadar artacaktır. Speck adındaki şu oğlanı tanıyor musun?"

"Speck mi? Hayır." George başını sallar.

"Bir bakıma, Brookes ailesinin de böyle mektuplarla rahatsız edilmiş olması beni cesaretlendirdi. Bu, olayın sadece ırksal bir önyargıya dayanmadığını kanıtlıyor."

"İyi bir şey mi bu, Baba? Birden fazla nedenle nefret edilmiş olmak?"

Shapurji kendi kendine gülümser. Çoğu kez içine fazlasıyla kapanan uysal bir oğlandan gelen bu zekâ pırıltıları onu her zaman çok sevindirmektedir.

"Yine söylüyorum; senden iyi avukat olur, George." Ama babası bu sözcükleri telaffuz ederken bile, oğluna göstermediği mektuplardan birindeki bir satır aklına gelir. "Bu yıl sona ermeden oğlun ya mezarda olacak ya da yaşam boyu bir utancı taşıyacak."

"George" der. "Hatırlamanı arzu ettiğim bir tarih var. 6 Temmuz 1892. Sadece iki yıl önce. O gün Mr. Dadabhoy Naoroji, Londra'nın Finsbury Merkez bölgesinden Parlamento'ya seçildi."

"Evet, Baba..."

"Mr. Naoroji uzun yıllar boyunca Londra Üniversitesi'nde Gujerati profesörlüğü yaptı. Onunla kısa bir süre mektuplaşmıştım ve benim *Gujerati Dili Grameri* kitabım için övgülü sözler etmiş olmasından gurur duyuyorum."

"Evet, Baba..." George, Profesör'ün mektubunun ortaya birçok kez çıkarıldığını görmüştür.

"Profesör'ün Parlamento'ya seçilmesi çok onursuz bir zamanın onurlu bir sonucuydu. Başbakan Lord Salisbury siyahilerin Parlamento'ya seçilmemesi gerektiğini ve seçilmeyeceğini söylüyordu. Bu yüzden bizzat Kraliçe tarafından kınandı Başbakan. Ve sonra da Finsbury Merkez seçmenleri, sadece dört yıl sonra, Lord Salisbury'yle değil, Kraliçe Victoria'yla aynı görüşte olduklarına karar verdiler."

"Ben, Parsi değilim, Baba." George'un kafasının içinde, sözcükler geri gelir: İngiltere'nin merkezi, İngiliz İmparatorluğu'nun atan kalbi,

İngiltere Kilisesi olan atalardan gelen kan bağı. O İngiliz'dir, İngiltere yasalarının öğrencisidir ve bir gün, Tanrı isterse, İngiltere Kilisesi'nin âdetlerine ve törenlerine göre evlenecektir. Anne ve babasının başlangıçtan beri ona öğrettiği budur.

"George, dediğin doğru. Sen bir İngiliz'sin. Ama başkaları her zaman aynı görüşte olmayabilir. Bizim yaşadığımız yerde..."

"İngiltere'nin merkezi" diye yanıt verir George, sanki yatak odasında kendisine dinin ilkeleri anlatılıyormuş gibi.

"İngiltere'nin merkezi, evet, kendimizi bulduğumuz yer, benim neredeyse yirmi yıldır papazlık yaptığım yer –Tanrı'nın bütün kulları eş ölçüde kutsanmış olduğu halde İngiltere'nin merkezi– hâlâ biraz ilkel, George. Ve dahası bu ilkel insanları onları bulmayı en az beklediğin yerde buluyorsun. Toplumun daha iyi insanların olmasını öngördüğün mevkilerinde var oluyorlar. Ama eğer Mr. Naoroji bir üniversite profesörü ve Parlamento üyesi olabiliyorsa, o zaman, sen George, bir avukat ve toplumun saygı gören bir üyesi elbette olabilirsin. Ama eğer adil olmayan şeyler, hatta kötü şeyler meydana gelirse, o zaman 6 Temmuz 1892 tarihini hatırlamalısın."

George bunu bir süre düşünür ve sonra sessiz ama kararlı bir şekilde, "Ben Parsi değilim, Baba. Sen ve annem bana bunu öğrettiniz" diye yineler.

"O tarihi hatırla, George, o tarihi hatırla."

Arthur

Arthur daha profesyonel olarak yazmaya başladı. Edebiyatçılık kasları geliştikçe, öyküleri romana dönüştü ve bu romanların en iyileri doğal olarak kahramanlık hikâyeleriyle dolu on dördüncü yüzyılda geçiyordu. Akşam yemeğinden sonra, çalışmalarının her bir sayfası Touie'ye yüksek sesle okunur ve tamamlanan metin de yorumlarda bulunması için Anneciğine gönderilirdi. Arthur kendine bir yardımcı da aldı; sekreterlik işlerini de görebilecek birini: Portsmouth Okulu'nda öğretmen olan Alfred Wood. Dürüst bir eczacıya benzeyen, ölçülü ve işbilir bir adamdı; aynı zamanda krikette çok başarılı yetkin bir sporcuydu.

Ne var ki, hekimlik şimdilik Arthur'un geçim kaynağı olarak kalacaktı. Mesleğinde ilerlemek istiyorsa uzmanlaşma zamanın geldiğini de biliyor olmalıydı. Yaşamının her alanında, her zaman, dikkatli bak-

makla gururlanmıştı; bu yüzden de, seçeceği mesleği ayrıntılarıyla açıklamak için bir ruhun sesini duyması ya da bir masanın havaya sıçraması gerekmiyordu. Göz doktoru olacaktı. Kaçamak yanıtlar verecek ya da ağzındakileri geveleyecek bir adam değildi; en iyi eğitimi nerede göreceğini derhal öğrenmişti.

"Viyana mı?" diyerek merakla sorusunu yineledi Touie; çünkü İngiltere'den hiç ayrılmamıştı. Şimdi aylardan kasımdı ve kış geliyordu; kuşağından tutup desteklenerek de olsa küçük Mary yürümeye başlamıştı. "Ne zaman yola çıkıyoruz?"

"Derhal!" diye yanıt verdi Arthur.

Ve Touie –Tanrı onu kutsasın– elindeki tığ işini şöyle bir bırakıp, "O zaman elimi çabuk tutmalıyım" diye mırıldandı.

Ellerinde ne varsa sattılar, Mary'yi Mrs. Hawkins'e bıraktılar ve altı aylığına Viyana'ya gittiler. Arthur, Krankenhaus'ta* göz üzerine verilecek bir dizi konferansa kayıt yaptırdı; ama çarçabuk şunu keşfetti ki, iki Avusturyalı okul çocuğuyla ahbaplık ederek öğrendiği Almanca –üstelik enikonu şiveli bir konuşmaları vardı– bir insanı teknik terimlerle dolu yoğun bir öğrenim sürecine tam anlamıyla hazırlamıyordu. Ne var ki, Avusturya kışı kayak yapma konusunda çok güzel olanaklar sunuyordu ve kentin pastaları da mükemmeldi. Hatta Arthur, burada, Viyana'daki bütün harcamalarını karşılamasına yarayan *Raffles Haw'un İşleri* başlıklı kısa bir roman da çırpıştırdı. Her şeye rağmen, bir iki ay sonra, Londra'da öğrenim görmenin daha iyi olacağını kabul etti. Touie plan değişikliğine her zamanki sarsılmazlığı ve çabukluğuyla karşılık verdi. Yurda Paris yoluyla döndüler; Arthur, Paris'te Landolt'un yanında birkaç günlük bir eğitim almayı da başardı.

Böylelikle iki ülkede eğitim almış olduğunu ileri sürme olanağını elde ederek, Devonshire Place'de muayenehane açtı, Oftalmoloji Derneği'ne seçildi ve hasta kabul etti. Ayrıca günlerinin çoğunu gelirlerinden yapılan kesintileri hesaplamakla geçiren önemli meslektaşlarından arta kalan işler için de çalışmayı umuyordu. Bazıları bunu sadece ağır ve getirisi az bir iş olarak görüyordu; ama Arthur kendini bu alanda becerikli sayıyor ve işlerini bir şekilde yürüterek bu fazla mesailere bel bağlıyordu.

Devonshire Place'deki muayenehane, bir bekleme odasıyla bir muayene odasından oluşuyordu. Ama birkaç hafta sonra Arthur, her ikisinin de bekleme odası olduğunu, asıl bekleyenin kendisi olduğunu şaka

* Alm.: Hastane. (y.h.n.)

yollu söylemeye başladı. Aylaklık iğrenç bir şey olduğundan, masasında oturuyor ve yazıyordu. Edebiyat oyununda şimdi az çok pişmişti ve aklıyla ilgisini son zamanlarda zihnini işgal eden konulardan birine yöneltti: Dergi yazarlığıydı bu. Arthur'un bu işte karşısına çıkan bir sorun vardı: Dergiler iki çeşit hikâye yayımlıyorlardı: ya okurun ilgisini hafta hafta, ay ay ayakta tutan uzun diziler ya da tek tek, bağımsız hikâyeler. Tek tek hikâyelerin kötü yanı şuydu ki, çoğu kez pek doyurucu olmuyordu. Dizilerin kötü yanıysa, eğer tek bir sayıyı kaçıracak olursanız, olay örgüsünü kaybediyordunuz yitiriyordunuz. Arthur pratik yanı güçlü beynini bu probleme seferber ederek, her iki biçimin de erdemlerini bir araya getirmeyi düşündü: Her biri kendi başına bütünlük taşıyan ama okurun duygudaşlığını ya da olumsuz tepkilerini yeniden ateşlemek için de yardımcı karakterlere yer veren, bir dizi hikâye.

Bu yüzden de Arthur'un hem süreklilik arz eden hem de çeşitlilik gösteren senaryolar yaşayacak türden bir başkahramana ihtiyacı vardı. Açıkça görüldüğü kadarıyla, çoğu meslek bu tasarıya uymuyordu. Meselcyi Devonshire Place'deki muayenehanesinde kafasında evirip çevirirken, aslında uygun adayı çok daha önce bulmuş olduğunu anladı. Pek başarı kazanmayan bir iki romanında başkahraman olarak, Edinburgh Hastanesi'nden Joseph Bell üzerine temellendirdiği bir dedektife yer vermişti: Güçlü bir mantık yürütme sürecinin izlediği yoğun bir gözlem gücü, tıbbi teşhisler için olduğu kadar cinayet vakaları için de anahtar kavramdı. Arthur başlangıçta dedektifine Sheridan Hope adını vermişti. Ama bu ad onu tatmin etmedi ve yazarken, Sheridan Hope önce Sherringford Holmes'a ve sonra da –sonraları kaçınılmaz gözükmüştü bu– Sherlock Holmes'a dönüştü.

George

Mektuplar ve aldatmacalı oyunlar sürer; Shapurji'nin bu kötücül işe kalkışan kişiye vicdanını sorgulaması yönündeki ricası onu daha da kışkırtmış gibidir. Gazeteler de papazevinin şimdi en düşük fiyatları öneren bir pansiyon olduğuna, bir et pazarına dönüştüğüne, sipariş üzerine bedava hanım korsesi numuneleri gönderileceğine dair duyurular yer almaktadır. George sözde bir göz doktoru olarak çalışmaya başlamıştır; aynı zamanda bedava hukuk danışmanlığı yapar ve Hindistan ile Uzakdoğu'ya gidecek yolcular için bilet ve kalacak yer sağlama

işinde uzmanlaşır. Ev için bir savaş gemisini yürütecek kadar kömür temin edilmiştir; canlı kazların yanı sıra ansiklopediler de gelmektedir.

İnsanın sinirlerini yıpratmadan yaşamını sonsuza değin bu şekilde sürdürmesi olanaksızdır ve bir süre sonra ev halkı bu işkenceleri neredeyse bir rutine dönüştürür. İlk ışıkla birlikte papazevi yöresinde devriye gezilir; mallar kapıda ya reddedilir ya da geri gönderilir; hayal kırıklığına uğramış müşterilere bu ezoterik hizmetler için açıklamalarda bulunulur. Hatta Charlotte uzak ülkelerden acil yardım ricalarıyla çağrılmış din adamlarını yatıştırmakta ustalaşır.

George, Mason Koleji'nden ayrılmış ve şimdi Birmingham'lı avukatların bulunduğu bir firmaya girmiştir. Her sabah, trene binerken, ailesini terk ettiği için suçluluk duyar. Ancak, akşamlar da iç huzuru getirmekten uzaktır; tersine, sadece bir kaygı kaynağıdır. Babası da bu krize George'a çok ilginç gelen bir şekilde tepki göstermeyi seçmiştir: Ona Parsilerin İngilizler tarafından her zaman kayırılan kişiler olduğu konusunda kısa konferanslar vermektedir. George böylelikle Britanya'ya gelen ilk Hintli yolcunun bir Parsi olduğunu, bir İngiliz üniversitesinde Hıristiyan teolojisi öğrenimi gören ilk Hintlinin bir Parsi olduğunu, Oxford'da okuyan ilk Hintli öğrencinin, daha sonra ilk kadın öğrencinin, keza Saray'da tanıtılan ilk Hintli erkeğin, daha sonra, ilk Hintli kadının bir Parsi olduğunu öğrenir. Hindistan'daki memurluk hizmetine ilk giren Hintli de bir Parsi'dir. Shapurji, George'a Britanya'da eğitim gören cerrahlardan ve avukatlardan söz eder; İrlanda'da baş gösteren açlık sırasında ve daha sonra da Lancashire'de zor koşullara düşen madenciler için yapılan Parsi yardımlarından söz eder. Hatta George'a İngiltere'ye tur yapmaya gelen ilk Hintli kriket takımından söz eder; bu takım üyelerinin hepsi de Parsi'dir. Ancak George kriket oyununa hiç ilgi duymaz ve babasının stratejisini, fayda edecek bir strateji olmaktan çok umutsuzluk olarak görür. Kuzeydoğu Bethnal Green seçim bölgesinden Parlamento üyeliğine seçilen ikinci Parsi Muncherji Bhownagree'nin aile tarafından kutlanması gündeme gelince, George içinde utanç verici bir acı alay dalgasının yükseldiğini fark eder. Niye bu yeni Parlamento üyesine yazıp da kömür, ansiklopedi ve canlı kazların eve yollanmasını engellemek için yardım etmesini önermiyordur?

Shapurji eve yollanan bu şeylerden çok mektuplar için kaygı duymaktadır. Bunlar gitgide aklını dinle bozmuş bir manyağın marifetleri gibi gözükmektedir. Mektupların altlarında Tanrı, Belzebuth, Şeytan

imzaları vardır; mektupları gönderen kişi cehennemde sonsuza değin kaybolduğunu ya da ciddi ciddi oraya gitmek istediğini ileri sürmektedir. Bu delilik şiddet öğeleri göstermeye başladığında, papaz artık ailesi için korkmaya başlar. "Tanrı şahidim olsun ki, yakında George Edalji'yi öldüreceğim" denmektedir. "Şiddet uygulayıp kan dökmezsem Tanrı beni çarpıp öldürsün" denmektedir. "Hepinizin üzerine lanetler yağdırarak cehenneme ineceğim ve Tanrı'nın vakti gelince sizlerle orada buluşacağım" denmektedir. "Bu yeryüzündeki zamanınızın sonuna yaklaşıyorsunuz ve ben, Tanrı'nın bu görev için seçtiği aracım" denmektedir.

İki yıldan fazla süren bu azaplardan sonra, Shapurji yeniden Polis Şefi'ne yaklaşmaya karar verir. Olup bitenlerin bir hikâyesini kaleme alır, gelen mektup örneklerini buna ekler, açık bir cinayet niyetinin dile getirildiğini belirtir saygılı bir tonda ve polisten, bu şekilde tehdit edilen masum bir aileyi korumasını ister. Komiser Anson'ın verdiği yanıt ise bu ricayı görmezden gelir. Polis Şefi ricayı dikkate alacağı yerde şöyle yazar:

> *Kendim de kuşkularım olmasına karşın, suçlunun adını bildiğimi söylemiyorum. Bu kuşkuları kanıtlayana değin kendime saklamayı yeğlerim ve suçlu için belli bir ceza mahkûmiyeti aldırabileceğime güveniyorum. Hukuken ciddi bir suç oluşturacak herhangi bir şeyden olabildiğince kaçınmak için görünüşte büyük dikkat harcanmış olmasına karşın, mektupları yazan kişi iki üç durumda sınırları aşmış bulunmaktadır; öyle ki, bu durumlar onu son derece ciddi bir cezadan sorumlu tutmaya yetecek niteliktedir. Suçlunun teşhis edileceğinden hiç şüphem yoktur.*

Shapurji mektubu oğluna verir ve görüşünü sorar. "Bir yandan" der George, konuşmasına başlarken, "Polis Şefi bu düzenbazın gerçek bir suç oluşturmaktan kaçınmak için hukuk bilgisini beceriyle kullandığını ileri sürmekte. Öte yandan ise, cezai mahkûmiyetle sonuçlanacak açık suçların zaten işlenmiş olduğuna inanmış gözüküyor. Bu durumda, düzenbaz sonuçta o kadar da akıllı biri değil." Duraklar ve babasına bakar. "Elbette, beni kastediyor. Anahtarı almış olduğuma inanıyor ve şimdi de mektupları yazdığıma. Hukuk okuduğumu biliyor. Kısacası, bana yapılan ima açık. Dürüst olmak gerekirse, Baba, Polis Şefi'nin benim açımdan şu düzenbazdan daha büyük bir tehdit oluşturduğunu düşünüyorum."

Shapurji o kadar emin değildir. Biri cezai mahkûmiyetle, ötekiyse ölümle tehdit etmektedir. Polis Şefi'ne karşı kırgınlığını düşüncelerinden uzaklaştırmakta zorlanır. George'a hâlâ mektupların en iğrencini göstermiş değildir. Anson gerçekten de bunları George'un yazdığına inanabilir mi? Eğer inanabiliyorsa, kendini ölümle tehdit ederek insanın kendine imzasız bir mektup yazmasının hangi bakımlardan bir suç oluşturduğunun ortaya konulmasını istemektedir. İlk doğan oğlu için gece gündüz kaygılanır. Geceleri uyuyamaz ve kapının kilitli olduğunu kontrol etmek üzere, acilen ve gereksiz yere kendini sık sık yatağın dışına atar.

1895'in Aralık ayında bir Blackpool gazetesinde papazevinin içindeki eşyaların tamamının kamuya duyurulan bir açık artırmayla satılacağını bildiren bir ilan yayımlanır. Papazla karısı yakında Bombay'a hareket edeceklerinden evlerindeki her şeyi elden çıkarmak istemektedirler ve eşyaların üzerine konacak herhangi bir pey akçesi olmayacaktır.

Blackpool kuş uçuşuyla en azından yüz mil uzaktadır. Shapurji bu iftiranın ülkenin her yanına yayıldığına ilişkin bir evhama kapılır. Blackpool sadece başlangıçtır belki de: Bundan sonra sırada Edinburgh, Newcastle, Londra olacaktır. Bunları Paris, Moskova ve kim bilir Timbuktu izleyecektir.

Derken her şey, başladığı kadar ani şekilde sona erer. Artık mektuplar da, istenmeyen mallar da, sahte ilanlar da ve kapı eşiğine bırakılan şeyler de kesilmiştir. Aradan bir gün, sonra bir hafta, sonra bir ay, iki ay geçip gider. Her şey durmuştur. Son bulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

Sonu Olan Başlangıç

George

İşkencelerin sona erdiği ay Shapurji Edalji'nin Great Wyrley'e atanmasının yirminci yıldönümüne denk gelmektedir; bunu papazevinde kutlanan yirminci –hayır, yirmi birinci– Noel izler. Maud hediye olarak goblen bir kitap ayracı, Horace babasının *Aziz Pavlus'un Galatyalılara Mektupları Üzerine Konferanslar* başlıklı kitabını ve George da, arzu ederse bürosunun duvarına asabileceği önerisiyle, Mr. Holman Hunt'ın *Dünyanın Işığı* adlı sepya oymabaskı resmini alır. George anne ve babasına teşekkür eder ama kıdemli ortaklarının neler düşüneceklerini pekâlâ hayal edebiliyordur: Sadece iki yıllık deneyim sahibi olan ve kendisine belgeleri temize çekmenin dışında hiçbir şey teslim edil-

meyen stajyer bir avukatın bürosunu döşemek konusunda karar alma hakkının pek olmadığı, dahası, müşterilerin bir avukata özel türde bir kılavuzluk hizmeti almak için geldiklerini ve Mr. Hunt'ın tablosunu pekâlâ zihin çelici bulabilecekleridir bu.

Yeni yılın ilk ayları geçip giderken, perdeler her sabah çimenlerin üzerinde Tanrı'nın çiyinden başka hiçbir şey olmayacağına ve postacının gelişinin artık kaygı yaratmayacağına ilişkin artan bir kesinlikle açılır. Papaz, ateşle sınandıklarını ve Yüce Tanrı'ya, inançlarının bu zorlu sınava katlanmalarına yardım ettiğini yinelemeye başlar. Olup bitenler kolay incinir ve dindar bir çocuk olan Maud'dan olabildiğince saklanmıştır; şimdi güçlü kuvvetli ve dobra sözlü, on altı yaşında bir genç olan Horace kız kardeşinden daha çok şey bilmektedir. Horace, George'a özel olarak bir itirafta bulunur: Genç adama göre, göze göz diyen eski kısas yöntemi en iyi adalet sistemiydi ve eğer ölü karatavukları çitin üzerinden fırlatıp atan birini ele geçirecek olsaydı, onun boynunu kendi elleriyle kırmış olurdu.

Anne ve babasının inandığı gibi, George'un Sangster, Vickery & Speight'da kendine ait bir odası yoktur. Bir taburesi ve güneş ışığının uzaktaki bir çatı penceresinin iyi niyetine bağlı olarak geldiği, halıyla döşenmemiş bir köşede, yüksek tepeli bir yazı masası vardır. Kendine ait bir dizi hukuk kitabı şöyle dursun, henüz altın köstekli saatine bile sahip değildir. Ama doğru dürüst bir şapkası vardır; Grange Caddesi'ndeki Fenton'ın dükkânından aldığı üç sterlin altı penilik bir melon şapka. Yatağı babasının yatağından sadece üç metre uzakta durmasına karşın, içinde bağımsız yaşam kıpırtılarının uyanmaya başladığını hisseder. Hatta iki stajyer avukatla bile tanışmıştır. Ondan biraz daha büyük olan Greenway ile Stentson onu bir öğle yemeği vaktinde bir birahaneye götürür. George orada, parasını verdiği müthiş acı birayı içmekten zevk almış gibi yapar bir an.

Mason Koleji'nde kaldığı yıl boyunca, George kendini içinde bulduğu büyük kente pek dikkat etmemiştir. Onu sadece istasyonla kitapları arasında uzanan bir gürültü ve uğultu barikatı olarak hissetmiştir; gerçekteyse, kent onu korkutmuştur. Ama şimdi kentle arasının daha iyi olduğunu ve onu daha çok merak ettiğini duyumsamaya başlar. Eğer kentin gücü ve enerjisiyle ezilmezse, belki de bir gün kendisi de onun bir parçası olacaktır.

Kent üzerine eline ne geçirdiyse okumaya başlar. Önceleri çatal bıçak yapanlar, demirciler ve madeni eşya imalatçılığı konusundaki bu

okuma eylemini oldukça sıkıcı bulur; bunu İç Savaş ve Veba, buharlı makine ve Lunar Society, Kilise ve Kral ayaklanmaları, Chartist başkaldırılar izler. Ama sonra, on-on iki yıl önce, Birmingham'ın modern belediye yaşamına geçmeye başladığına dair kısım gelir ve birdenbire gerçek şeyler, anlamı olan şeyler hakkında okuduğu duygusuna kapılır. Birmingham'ın en büyük anlarından birine tanıklık etmiş olabileceğini kavrayınca azap çeker: Bu, 1887'de, Majesteleri'nin, Victoria Hukuk Mahkemeleri'nin temel taşını koyduğu andır. Bundan sonra kentte büyük bir hızla yeni binaların ve kurumların temeli atılmıştır: Genel Hastane, Hakemler Odası, et pazarı. Bir üniversite kurmak üzere şimdi para toplanmaktadır; alkollü içki içilmesiyle mücadele amacıyla yeni bir binanın inşa planları yapılmaktadır ve Birmingham'ın yakında, Worcester'ın dinsel otoritesinden çıkarak bir piskoposluğa sahip olabileceği yolunda ciddi konuşmalar vardır.

Kraliçe Victoria'nın ziyarette bulunduğu o gün, onu selamlamak için 500 bin kişi toplanmış ve büyük kalabalığa karşın ne bir tatsızlık ne de yaralanma olayları meydana gelmiştir. George bundan etkilenir ama pek şaşırmaz. Genel kanı kentlerin şiddet dolu, aşırı kalabalık; kent dışının ise sakin ve huzur dolu olduğudur. Kendi deneyimleri bunun karşıtının doğru olduğu gösterir: Kent dışı çalkantılı ve ilkeldir; kentse yaşamın düzenli ve modern olduğu yerdir. Hiç kuşku yok ki, Birmingham'da cinayet vakaları, ahlaksal düşkünlük ve çatışmalar eksik olmaz –başka yerlerde avukatlara daha az iş çıkar– ama George'a öyle gelir ki, insani davranışlar burada daha ussal, yasalara karşı daha itaatlidir: daha uygarcadır.

George kentteki gündelik gidip gelişlerinde, hem ciddi hem de rahatlatıcı bir şeyler bulur. Yapılacak bir yolculuk, gidilecek bir yer vardır: Yaşamı anlaması ona böyle öğretilmiştir. Evde, gidilecek yer cennet krallığıdır; büroda, gidilecek yer adalettir, yani, müvekkiliniz için başarılı bir sonuçtur; ne var ki, her iki yolculuk da çatallanan yollar ve hasımlarınızın koyduğu bubi tuzaklarıyla doludur. Demiryolları bunun nasıl olması gerektiğini, nasıl olabileceğini ortaya koyar: Son durağa kadar düzgün biçimde aralıklar verilmiş raylar üzerinde, önceden karar verilmiş bir zaman cetveline göre ve yolcuları birinci, ikinci ve üçüncü sınıf kompartımanlara ayrılmış olarak gerçekleştirilen düzgün bir yolculuk.

Belki de bu yüzden, birileri demiryollarına zarar vermeye çalıştığında George kendini içten içe öfkeli hisseder. Ellerine bıçak, ustura

alıp deri pencere kayışlarına zarar veren, koltukların üzerindeki resim çerçevelerine saldıran, köprülerin üzerinde dolanıp lokomotifin bacasından içeri tuğla atan gençler –belki de, adamlar– vardır. Bütün bunlar George için anlaşılmaz şeylerdir. Rayın üzerine bir peni yerleştirip geçen bir ekspres trenle peninin çapının iki katına değin yassıldığını görmek zararsız bir oyun gibi görülebilir; ama George bu olaya bir tren kazasına yol açabilecek tehlikeli bir durum olarak bakar.

Bu gibi eylemler doğal olarak ceza hukukunun kapsamına girerler. George gitgide yolcularla demiryolu şirketi arasındaki medeni hukuku ilgilendiren bağlantı üzerine düşünmekte olduğunu fark eder. Bir yolcu bir bilet alır ve o anda, her iki tarafın da verdiği önemle, bir sözleşme vücuda gelir. Ama o yolcuya ne türlü bir sözleşme yapmış olduğunu, taraflara hangi sorumlulukların yüklendiğini, gecikme, bozulma ya da kaza durumlarında demiryolu şirketine karşı ne gibi bir ödünleme iddiasında bulunulabileceğini sorun; bu soruya hiçbir yanıt verememektir. Bu, yolcunun hatası olmayabilir: Bilet bir sözleşme yapıldığının kanıtıdır ama bu sözleşmenin ayrıntılı koşulları sadece bazı ana hat istasyonlarında ve demiryolu şirketinin ofislerinde sergilenir. Peki hangi işi başından aşkın yolcunun ağırdan alıp da onları incelemeye vakti vardır? Vakti olduğunu kabul etsek bile, George, dünyaya demiryollarını armağan etmiş olan İngilizlerin nasıl olup da demiryollarını sadece basit bir ulaşım aracı olarak gördüklerine, onlara çoğul hakların ve sorumlulukların yoğun bir ağı olarak bakmadıklarına hayret eder.

Horace'la Maud'a, Clapham Omnibüsü'ndeki Erkek ve Kadın ya da, şu anki durumda, Walsall, Cannock ve Rugeley Treni'ndeki "Erkek ve Kadın" rolünü biçmeye karar verir. Okul dersliğini kendi mahkeme salonu olarak kullanma izni alır. Erkek ve kız kardeşlerini sıralara oturtur ve onlara, kısa bir zaman önce yabancı hukuk raporlarında karşılaştığı bir davayı sunar.

"Bir zamanlar" diye başlar konuşmasına, hikâye açısından gerekliymiş gibi sınıfı baştan başa adımlayarak, "Payelle adında, yüz otuz kilo çeken, çok şişman bir Fransız vardı."

Horace kıkırdamaya başlar. George kaşlarını çatıp kardeşinin ceketinin yakalarını gerçek bir avukat gibi tutar. "Mahkemede gülünmez" der kararlı bir tonda. Hikâyesini sürdürür. "Mösyö Payelle bir Fransız trenine üçüncü sınıf bir bilet aldı."

"Nereye gidiyordu?" diye sorar Maud.

"Nereye gittiği önemli değil."

"Niçin o kadar şişmandı?" diye sorar Horace. *Belli bir amaçla oluşturulan* bu jüri canı ne zaman isterse o zaman soru sorabileceğini sanmaktadır anlaşılan.

"Bilmiyorum. Senden bile daha obur olmalı. Aslında, o kadar oburdu ki, tren durduğunda, üçüncü sınıf bir kompartımanın kapısından geçemediğini fark etti." Horace bu duruma kıs kıs gülmeye başlar. "Bu yüzden ikinci sınıf bir kompartımanı denedi; ama ondan da geçemeyecek kadar şişmandı. Bu yüzden birinci sınıf bir kompartımanı denedi."

"Ve ondan da geçemeyecek kadar şişmandı!" diye bağırır Horace, sanki bu, bir fıkranın sonucuymuşçasına.

"Hayır, sayın jüri üyeleri, bu kapının geçebileceği kadar geniş olduğunu fark etti. Bu yüzden geçip bir koltuğa oturdu ve tren, artık nereye gidiyorduysa, hareket etti. Bir süre sonra kondüktör geldi, biletini inceledi ve ondan, üçüncü sınıfla birinci sınıf bilet farkını istedi. Mösyö Payelle farkı ödemeyi reddetti; demiryolu şirketi Payelle'i dava etti. Şimdi, problemin ne olduğunu görüyor musunuz?"

"Problem adamın çok şişman olması" der Horace ve yine kıkırdamaya başlar.

"Ödeyecek yeterli parası yoktu" der Maud. "Zavallı adam!"

"Hayır, problem bunların hiçbiri değil. Ödeyecek yeterli parası vardı ama ödemeyi reddetti. Açıklayayım. Payelle'i savunan dava vekili onun bir bilet satın alarak yasal sorumluluklarını yerine getirdiğini ve birinci sınıf kompartımanınkiler hariç bütün tren kapılarının onun geçemeyeceği kadar dar olmasının şirketin hatası olduğunu ileri sürdü. Şirketse, eğer kompartımanlardan birisinin kapısından geçemeyecek kadar şişman idiyse, o zaman onun, geçebileceği bir kompartıman için bilet alması gerektiğini ileri sürdü. Sizler ne düşünüyorsunuz?"

Horace bir hayli kesin tavırlıdır. "Eğer birinci sınıf bir kompartımana girdiyse, o zaman, girdiği için parasını ödemesi gerekir. Akla yakın olan budur. O kadar pasta yememeliydi. Bu kadar şişman olması demiryolunun hatası değil."

Maud mağdur edilen kişilerin tarafını tutmaya eğilimlidir ve şişman Fransız'ın bu kategoriye girdiğine karar verir. "Şişmanlığı onun hatası değil" diye başlar söze. "Bir hastalık olabilir. Ya da annesini kaybetmiş ve üzüntüsünden çok fazla yemiş olabilir. Ya da başka bir neden olabilir. Birisini yerinden kaldırıyor da sonra gidip üçüncü sınıf bir kompartımana giriyormuş gibi bir durum söz konusu değil."

"Mahkemeye niçin bu kadar şişman olduğunun sebepleri söylenmedi."

"O zaman hukuk bir halta yaramıyor" der Horace; bu deyimi yakınlarda öğrenmiştir.

"Bunu daha önce hiç yapmış mıydı?" diye sorar Maud.

"İşte bu harika bir nokta!" der George, bir yargıç gibi başıyla evetleyerek. "Her şey kasıt sorununa gelip dayanıyor. Ya öncekı deneyimlerinden üçüncü sınıf bir kompartımanın kapısından geçemeyecek kadar şişman olduğunu biliyordu ve bu bilgisine karşın aldı bileti ya da kapıdan gerçekten geçebileceğine dürüstçe inanarak bir bilet satın aldı."

"Peki, hangisi?" diye sorar Horace, sabırsızca.

"Bilmiyorum. Raporda söylenmiyor bu."

"Peki yanıt ne?"

"Şey... yanıt jürinin bölünmüş olması; her bir jüri üyesi ayrı tarafı tutuyor. Bunu aranızda tartışmanız gerekecek."

"Ben Maud'la tartışmam" der Horace. "O bir kız. Gerçek yanıt nedir?"

"Ece... Lille'deki İdare Mahkemesi demiryolu şirketini haklı buldu. Payelle'in aradaki farkı onlara ödemesi gerekti."

"Ben kazandım!" diye bağırır Horace. "Maud yanıldı."

"Hayır, hiç kimse yanılmadı" diye yanıt verir George. "Dava iki şekilde de sonuçlanabilirdi. Bu yüzden davalılar ilk elde mahkemeye giderler."

"Yine de ben kazandım" der Horace.

George memnun kalır. Genç jüri üyelerinin ilgisini uyandırmıştır ve bunu izleyen cumartesi öğleden sonralarında onlara yeni davalar ve problemler verir. Tümüyle dolu bir kompartımanda yolcuların içeriye girmek isteyen perondakilere karşı kapıları kapalı tutmaya hakları var mıdır? Birisinin cep defterini koltuğun üzerinde bulmakla minderin altında bozuk para bulmak arasında yasal olarak herhangi bir fark mıdır? Eve gitmek üzere bindiğiniz son tren, istasyonunuzda durmaz ve sizi yağmurda beş mil geriye yürümek zorunda bırakırsa ne olmalıdır?

Jüri üyelerinin dikkatinin azaldığını fark ettiğinde, George onları ilginç olgular ve tuhaf davalarla eğlendirir. Onlara, sözgelimi, Belçika'daki köpeklerin durumundan söz eder. İngiltere'deki yönetmelikler köpeklerin ağzına sepet maske takılıp yük vagonlarına konulmaları gerektiğini bildirir; oysa Belçika'da bir köpek, bileti olduğu sürece bir

yolcunun statüsüne sahiptir. Retriever cinsi köpeğini trene bindiren ve bir insan otursun diye köpeği yanındaki yerden kovulunca demiryolunu dava eden bir avcının hikâyesini örnek olsun diye aktarır. Mahkeme davacının lehine karar verir –bu karar Horace'ı sevindirecek, Maud'u ise tatmin etmeyecektir– ve bundan böyle eğer beş adam ve beş köpek Belçika'da on koltuklu bir kompartımanı işgal edecek olursa ve onu da bilet sahibiyse, kompartımanın yasal olarak tamamen dolu olduğu hükmüne varılacaktır.

George, Horace'la Maud'u şaşırtmaktadır. Şimdi okul dersliğinde yeni bir otoritesi vardır; ama aynı zamanda, üzerinde sanki her an bir fıkra anlatacakmışçasına –bildikleri kadarıyla bunu hiç yapmamıştır– bir çeşit uçarılık da vardır. Buna karşılık George, jürisinin kendisine yardımı dokunduğunu fark eder. Horace çabucak, geri dönmeyeceği kesin kararlara varır; genellikle de demiryolu şirketi lehine. Maud kararını vermede acele etmez, konuyla daha bağlantılı soruları sorar ve bir yolcunun başına gelebilecek her türlü sakıncalı duruma ilgi duyar. Kardeşleri yolculuk eden insanların temsili bir örneği olarak görülemezlerse de, onların haklarını hemen hemen hiç bilmemeleri durumuyla tipik olduklarını, düşünür George.

Arthur

Dedektifliği güncelleştirmişti. Bu işi eski ekolün yavaş düşünen temsilcilerinden, önlerine konulan elle dokunulur ipuçlarını deşifre ettikleri için alkış alan şu sıradan ölümlülerden kurtarmıştı. Bu tip dedektiflerin yerine, bir cinayetin ipucunu bir yün yumağında ve bazı mahkûmiyetleri bir süt bardağı tabağında görebilen, serinkanlı, her şeyi hesaba katan bir figür koymuştu.

Holmes, Arthur'u ansızın üne ve –İngiliz kriket takımı kaptanlığının asla yapamayacağı bir şeye– paraya kavuşturdu. South Norwood'da, yüksek duvarlı geniş bahçesinde bir de bir tenis sahası bulunan, hayli büyük bir ev satın aldı. Büyükbabasının büstünü giriş holüne koydu ve Kuzey Buz Denizi'nden topladığı ganimetleri de bir kitaplığın tepesine yerleştirdi. Evin daimi bir elemanı haline gelmiş görünen Wood'a bir ofis odası ayarladı. Lottie mürebbiye olarak çalıştığı Portekiz'den dönmüştü ve Connie, pek işten anlamamasına karşın, daktilo yazmada eşsiz bir yeteneği olduğunu kanıtlamıştı. Arthur, Southsea'de bir yazı ma-

kinesi bulmuş ama bu aleti kendi başına kullanmakta pek başarılı olamamıştı bir türlü. Touie'yle birlikte bindiği tandem bisikleti kullanmada daha ustaydı. Touie yeniden hamile kalınca, tandem bisikleti, sadece erkek gücüyle çalıştırılan üç tekerlekli bir bisikletle değiş tokuş etti. Güzel öğle sonralarında Surrey tepelerinde otuz millik özel gezilere çıkıyorlardı.

Başarıya, tanınmaya ve meraklı gözlerin üzerinde olmasına alıştı; aynı zamanda gazetecilerin görüşme taleplerinin zevklerine ve verdiği rahatsızlıklara da.

"Senin mutlu, sosyal, evcimen bir adam olduğunu söylüyor." Touie okuduğu dergiye gülümseyerek bakıyordu. "Uzun boylu, geniş omuzlu, insanı kalpten kavrayan ve hoş geldiniz içtenliği içinde, canınızı acıtan elleri olan bir adam."

"Bu hangisi?"

"*The Strand Magazine*."

"Aaa, Mr. How; anımsadım! O zamanlar düşündüğüm gibi pek sporcu yaradılışlı biri değildi. Dalkavuğun tekiydi. Senin için ne diyor, hayatım?"

"Şey diyor... Aaa, okuyamayacağım!"

"Israr ediyorum. Kızardığını görmekten ne kadar hoşlandığımı bilirsin."

"Diyor ki... Ben 'çok çekici bir kadınmışım'. " Ve Touie, doğru anda, kızardı ve çabucak konuyu değiştirdi. "Mr. How diyor ki: 'Dr. Doyle her zaman hikâyenin sonunu önceden tasarlıyor ve ona göre yazıyor.' Bana böyle olduğunu hiç söylemedin, Arthur."

"Söylemedim mi? Belki de gün gibi açık olduğu içindir. Sonu bilmedikçe başlangıca nasıl anlam verebilirsin? Derin düşünüldüğünde tümüyle mantıklı. Dostumuzun söyleyeceği başka neler varmış?"

"Fikirleri sana günün her vaktinde geliyormuş: yürürken, kriket oynarken, üç tekerlekli bisiklete binerken ya da tenis oynarken. Öyle mi, Arthur? Kortlarda ara sıra görülen dalgın halinin sebebi bu mu?"

"Biraz gösterişçi görünmüşüm galiba."

"Baksana, tam da şu sandalyenin üzerinde duruyor küçük Mary."

Arthur eğildi. "Fotoğraflarımın birinden alıp basmışlar; orada, görüyorsun ya! Adımı tam resmin altına koymalarını sağladım."

Arthur edebiyat çevrelerinde tanıdık bir sima olmuştu. Jerome'u ve Barrie'yi dostları olarak görüyordu; Meredith ve Wells'le tanışmıştı. Oscar Wilde'la akşam yemeği yemiş, onu son derece nazik ve hoş bul-

muştu; sırf Wilde *Micah Clarke* adlı romanını okuyup hayran kaldı diye değildi bu beğeni. Arthur, Holmes karakterini iki yıldan ya da bilemedin üç yıldan fazla bir süre yaşatmamayı hesap ediyordu. Daha sonra, her zaman en iyi yapıtları olarak gördüğü tarihsel romanlara konsantre olacaktı.

Şimdiye değin yaptıklarıyla gururlanıyordu. Partridge'in kehanetini gerçekleştirip de krikette İngiliz ulusal takımının kaptanı olmuş olsaydı daha çok gurur duyup duymayacağını merak ediyordu. Bunun hiçbir zaman olmayacağı apaçık ortadaydı. Şöyle böyle iyi bir sağ kanat vuruşçusuydu ve bazılarını şaşırtan bir vuruşla yavaş toplar da gönderebiliyordu. Ondan her yönüyle iyi bir Marylebone Kriket Kulübü adamı olabilirdi; ama şimdiki nihai tutkusu çok daha mütevazı bir tutkuydu: adını Wisden'ın sayfalarına yazdırmak.

Touie ona bir oğul verdi; adını Alleyne Kingsley koydular. Evini her zaman ailesinin bütün üyeleriyle doldurmayı hayal etmişti. Ne var ki, zavallı Annette Portekiz'de ölmüştü; Anneciğiyse eskisi kadar inatçı olmaya devam etmişti ve o adamın arazisindeki kır evinde yaşamını sebatla sürdürüyordu. Ancak, kız kardeşleri, çocukları, karısı vardı; erkek kardeşi Innes, Woolwich'de uzakta sayılmazdı; orada ordu yaşamına hazırlanıyordu. Ekmeği kazanan Arthur'du; eli açıklıktan ve boş çekler imzalamaktan hoşlanan bir aile reisiydi. Yılda bir Noel Baba kılığına bürünerek bunu resmen yapıyordu.

Doğru düzenin; eş, çocuklar, kız kardeşler olması gerektiğini biliyordu. Ne kadar zamandır evlilerdi; yedi yıl mı yoksa sekiz mi? Touie, bir insanın bir eşte muhtemelen isteyebileceği her şeye sahipti. *The Strand Magazine*'in belirttiği gibi, gerçekten de son derece çekici bir kadındı. Sakindi ve becerisini artırmıştı; ona bir oğulla bir kız vermişti. Yazdıklarına virgülüne kadar inanıyor ve onu bütün girişimlerinde destekliyordu. Arthur Norveç'e gitmeyi mi arzu ediyordu; Norveç'e gittiler. Arthur akşam partileri vermeyi mi arzu ediyordu; Touie onun beğenisine göre akşam partileri organize etti. Arthur onunla iyi günler ve kötü günler için evlenmişti. Şimdiye değin kötü günler olmamıştı; her iyi şeyi de birlikte paylaşmışlardı.

Gelgelelim. Kendisine karşı dürüst davranacak olursa, şimdi farklıydı. Tanıştıklarında gençti, toydu ve tanınmıyordu; Touie onu sevmiş ve hiç yakınmamıştı. Şimdi hâlâ gençti ama başarılı ve ünlüydü; bir masa dolusu Savile Kulüp entelektüelinin ilgisini saatlerce üzerine çekebiliyordu. Kendi ayakları üzerinde durmayı –ve kısmen evliliği sayc-

sinde– beynini kullanmayı öğrenmişti. Başarısı çok çalışmanın layık olunan sonucuydu; ama başarıyla tanışık olmayanlar bunun hikâyenin sonu olduğunu düşünüyorlardı. Arthur henüz kendi hikâyesinin sonuna hazır değildi. Eğer yaşam şövalyece bir arayışsa, o zaman Arthur güzel kız Touie'yi kurtarmış, kenti fethetmiş ve altınla ödüllendirilmişti. Ama kabilenin yaşlı bilgesi rolünü kabullenmeye hazır olmadan önce geçecek yıllar vardı daha. Gezgin bir şövalye South Norwood'da, içinde bir eşle iki çocuğun yaşadığı bir eve gelirse ne yapardı?

Doğrusu, belki de bu denli zor bir soru değildi bu. Onları korudu, onurlu davrandı ve çocuklarına doğru yaşamanın kurallarını öğretti. Başka arayışlara kalkışabilirdi; ama besbelli ki, bunlar başka genç bakirelerin kurtarılmasını gerektiren arayışlar olmayacaktı. Yazı yaşamında, toplum yaşamında, yolculuklarda, politikada çok sayıda zorlukla karşılaşacaktı. Anlık enerjilerinin onu hangi doğrultuya götüreceğini kim bilebilirdi? Touie hangi ilgiye ve hangi konfora gereksinim duyarsa ona bunları her zaman verecekti; onu bir an bile mutsuz etmeyecekti.

Gelgelelim...

George

Greenway ile Stentson birlikte gezip tozmaya başlarlar; ama bu George'u rahatsız etmez. Öğlen yemeği vakti gelince, bir lokantaya gitmeye hiç arzu duymaz, St. Philip Meydanı'nda bir ağacın altında otururak annesinin hazırladığı sandviçleri yemeyi yeğler. Arkadaşları ondan ulaşım araçlarının bazı yönlerini açıklamasını istediklerinde bu hoşuna gider; ama onların atlar, bahis oynanan yerler, kızlar ve dans salonları konusunda gizli gizli konuşmalara dalmaları karşısında kafası çoğu kez karışır. Arkadaşları bir de şu sıralar, reisleri Birmingham'a resmi bir ziyarette bulunmak üzere gelmiş Bechuanalılara* saplantılı bir ilgi duyarlar.

Şu da var ki, onlarla birlikte gezip tozduğunda, arkadaşları ona sorular sorup takılmaktan hoşlanır.

"George, sen nerelisin?"

"Great Wyrley."

"Hayır, *gerçekte* nerelisin?"

* Botswana'nın 1966'ya kadar taşıdığı ad. (ç.n.)

George bu soru üzerinde düşünüp taşınır. "Papazevi" diye yanıt verir. İt herifler gülerler.

"Bir kız arkadaşın var mı, George?"

"Anlayamadım?"

"Soruda anlamadığın yasal bir tanım filan mı var?"

"Şey, ben herkesin kendi işine bakması gerektiğini düşünüyorum."

"Bırak bu ciddi adam rollerini, George."

Greenway'le Stentson'ın inatla ve neşeyle sürdürdüğü bir konudur bu.

"Kız fıstık mı, George?"

"Marie Lloyd'a benziyor mu?"

George'tan yanıt çıkmadığında, kafa kafaya verirler, şapkalarını hafifçe yana eğerler ve ona serenatlar yaparlar. "Sev-diğim oğ-lan otu-rur balkon-da."

"Hadi, George, bize kızın adını söylesene!"

"Hadi, George, bize adını söylesene!"

Birkaç hafta sonra, George artık dayanamaz. Eğer istedikleri buysa, istediklerini öğrenebilirler. "Kızın adı Dora Charlesworth" der ansızın.

"Dora Charlesworth" diye yinelerler. "Dora Charlesworth. Dora Charlesworth?" Gitgide olası bir şey değilmiş gibi gösterirler bunu.

"Harry Charlesworth'ün kız kardeşi. Harry arkadaşımdır."

Bunun onların sesini keseceğini düşünür; ama bu yanıt onları daha da kışkırtmış gibidir.

"Saçları ne renk?"

"Onu öptün mü, George?"

"Kız nereli?"

"Hayır; gerçekte nereli?"

"Ona Sevgililer Günü'nde hediye veriyor musun?"

Bu konuda sorular sormaktan hiç usanmazlar anlaşılan.

"Bak, George, sana Dora konusunda sormamız gereken bir soru var? Kara derili mi Dora?"

"İngiliz, tıpkı benim gibi."

"Tıpkı senin gibi mi, George? *Tıpkı* senin gibi?"

"Onunla ne zaman tanışabiliriz?"

"Bahse girerim Bechuanalı bir kızdır."

"Soruşturma yapması için özel bir dedektif yollayalım mı? Bazı boşanma firmalarının kullandıkları şu adamlara ne dersin? Hani otel odalarına giriyor ve kocayı hizmetçiyle birlikte yakalıyor? Öyle yakalan-

mak istemezdin, değil mi, George?"

George yaptığı ya da olmasına izin verdiği şeyin gerçekte yalan söylemek olmadığına karar verir; bu sadece, onların inanmak istedikleri şeye inanmalarına izin vermektir ki, farklı bir şeydir bu. Bereket versin ki, onlar Birmingham'ın öteki yakasında yaşamaktadır; bu yüzden George, treni New Street'ten her kalkışında, bu özel hikâyeyi arkasında bırakıyordur.

13 Şubat sabahı, Greenway ile Stentson oyunbaz bir ruh hali içindedirler; ama George niçin olduğunu anlayamaz. Arkadaşları kısa bir süre önce Miss Dora Charlesworth'ün Great Wyrley, Staffordshire'daki adresine bir Sevgililer Günü kartpostalı göndermişlerdir. Bu olay, postacıda ve dahası, her zaman bir kız kardeşe sahip olmayı özlemiş olan Harry Charlesworth'te büyük bir şaşkınlığa yol açar.

George, gazetesi dizlerinin üzerinde açılmış olarak, trende oturmaktadır. Evrak çantası başının üstündeki fileli rafların daha yüksek ve geniş olanındadır; melon şapkasıysa daha alttaki ve daha dar rafta durmaktadır; bu raf zaten şapka, şemsiye, baston ve küçük paketlerin konulmasına ayrılmıştır. Herkesin kendi yaşamında yapması gereken yolculuğu düşünür. Sözgelimi babası yolculuğuna, İmparatorluğun fokur fokur kaynayan kan damarlarının uzandığı en uç noktalardan birinde, uzak Bombay'da başlamıştır. Orada yetişmiş ve kendi dininden dönerek Hıristiyanlığı kabul etmiştir. Orada Gujerati dilinin bir gramer kitabını yazmış ve bu kitabın getirisi İngiltere'de kaldığı yıllara parasal destek olmuştur. Canterbury St. Augustine Koleji'nde öğrenim görmüş, Piskopos Macarness tarafından papazlığa yükseltilmiş ve Wyrley'de kendi dinsel cemaatine kavuşuncaya kadar Liverpool'da köy papazı yardımcısı olarak hizmet etmiştir. Nasıl hesaplanırsa hesaplansın büyük bir yolculuktur bu; George kendi yolculuğunun, hiç kuşku yok ki, bu denli kapsamlı olmayacağını düşünür. Belki de daha çok annesinin yolculuğuna benzeyecektir: Kadıncağız doğduğu İskoçya'dan babasının otuz dokuz yıl boyunca Ketley papazı olduğu Shropshire'a ve sonra da, eğer Tanrı esirgerse, kocasının da o denli uzun hizmet vereceği Staffordshire yakınlarına varmıştır. Acaba Birmingham George'un son gideceği yer mi; yoksa sadece bir ara aşama mı olacaktır? Bunu henüz söyleyemez.

George kendini, mevsimlik bileti olan bir köylüden çok Birmingham'ın müstakbel bir sakini olarak düşünmeye başlar. Bu statünün bir nişanesi olarak da, bıyık bırakmaya karar verir. Ne var ki, bıyık bırak-

mak hayal ettiğinden da uzun zaman alır ve Greenway'le Stentson'a ona sürekli olarak aynı soruyu sorma olanağını verir: Acaba bir araya gelip de ona bir şişe saç toniği alsalar mıdır? Sonunda bıyığı üstdudağının tamamını kapladığında, onu Mançu diye çağırmaya başlarlar.

Bu şakadan usandıklarında, bir başkasını bulurlar.

"Baksana, Stentson, George bana kimi anımsatıyor biliyor musun?"

"Bir ipucu versen olmaz mı?"

"Şey, George nerede okula gitti?"

"George, sen nerede okula gittin?"

"Pekâlâ biliyorsun, Stentson."

"Yine de söyle, George."

George başını "1897 Toprak Transfer Kanunu ve Gayri Menkul Vasiyetleri Bakımından Sonuçları" başlıklı kitaptan kaldırır. "Rugeley."

"Bir düşünsene, Stentson."

"Rugeley. Şimdi anlamaya başlıyorum. Dur bakayım, William Palmer olabilir mi?"

"Kurbanlarını zehirleyen Rugeley katili! Aynen."

"O nerede okula gitti, George?"

"Pekâlâ biliyorsunuz, beyler."

"Bu okulda herkese mi zehirle adam öldürme dersleri veriyorlardı? Yoksa sadece akıllı oğlanlara mı?"

Palmer karısıyla erkek kardeşine büyük tutarlarda yaşam sigortası yaptırdıktan sonra onları öldürmüştü; sonra da borçlu olduğu bir bahisçiyi öldürmüştü. Başka kurbanlar da olabilirdi; ama polis sadece en yakın akrabalarını topraktan çıkarmakla yetinmişti. Kanıtlar kurbanlarını zehirleyerek öldüren katilin Stafford'da elli bin kişilik bir kalabalığın önünde idam edilmesini sağlayacak kadar çoktu.

"Onun da George'unki gibi bir bıyığı var mıydı?"

"Tıpkı George'unki gibiydi."

"Sen onun hakkında hiçbir şey bilmiyorsun, Greenway"

"Senin gittiğin okula gittiğini biliyorum. Onur listesinde miydi acaba? Okulun parlak öğrencisi falan mıydı?"

George başparmaklarını kulaklarının üstüne koyarmış gibi yapar.

"Aslında, kurbanlarını zehirleyen bu katil konusunda ilginç olan, Stentson, şeytani bir zekâya sahip olmasıydı. Savcılık makamı ne tür bir zehir kullanmış olduğunu tam olarak ortaya koyamadı."

"Şeytani bir zekâ. Doğulu bir beyefendi miydi bu Palmer?"

"Bechuanalı olabilirdi. İnsanların adlarından nereli olduklarını her zaman anlayamazsın, öyle değil mi, George?"

"Peki Rugeley'in sonradan Downing Street'teki Lord Palmerston'a bir temsilci heyeti gönderdiğini duydun mu? Kurbanlarını zehirle öldüren katilin verdiği utanç yüzünden kentlerinin adını değiştirmek istemişler. Başbakan ricalarını bir an düşünüp sonra şöyle yanıt vermiş: Hangi adı önerirsiniz; Palmerstown'ı mı?"

Bir sessizlik olur. "Sizi anlayamıyorum."

"Hayır, Palmerston değil. Pal-mers-town."

"Aaa! Bu şimdi çok matrak oldu, Greenway."

"Mançu dostumuz bile gülüyor. Bıyığının altından."

İlk kez, George'un tepesi atmıştır. "Kolunu yukarıya sıyır, Greenway."

Greenway sırıtır. "Ne yapmak için? Yoksa kolumu Çin usulü dağlayacak mısın?"

"Kolunu yukarıya sıyır!"

George aynısını yapar ve kolunu, iki hafta önce Aberystwyth'de güneşlendiği için esmerleşmiş olan Greenway'in kolunun yanına koyar. Dorileri aynı renktir. Greenway yapılanlardan rahatsız olmuş değildir ve George'un yorumda bulunmasını bekler; ama George söylemek istediğini söylemiş gibi kolunu yeniden düğmeler.

"Ne içindi bütün bunlar?" diye sorar Stentson.

"Sanırım George benim de kurbanlarını zehirle öldüren bir katil olduğumu kanıtlamaya çalışıyor."

Arthur

Bir Avrupa turuna Connie'yi de yanlarında götürmüşlerdi. Connie sağlam yapılı bir kızdı; Norveç yolculuğunda deniz tutmasına uğramayan tek kadın oydu. Böylesi bir etkilenmezlik diğer kadınları rahatsız ediyordu. Belki sağlık taşan güzelliği de onları rahatsız ediyordu: Jerome, Connie'nin Brünnhilde için poz verebileceğini söylemişti. Bu tur sırasında Arthur kız kardeşinin, dans edercesine hafif yürüyüşü ve alımlı bir edayla sırtına saldığı kestanerengi saçlarıyla zamparalar, üçkâğıtçılar, dalkavuk tavırlı dullar gibi kendisine hiç uygun olmayan adamları cezbettiğini keşfetti. Bastonunu bazılarının kafasına indirmesine ramak kalmıştı Arthur'un.

Yurda dönünce, sonunda eli yüzü düzgün birini gözüne kestirmiş görünüyordu Connie: Ernest William Hornung adında, yirmi altı yaşında, uzun boylu, giyim kuşamına titiz bir gençti. Astımlıydı; iyi sayılabilecek bir kriket kaleciliği vardı ve ara sıra da dönerek vuruşlar yapabiliyordu. En ufak cesaret verildiğinde biraz fazla konuşmaya eğilimli olmasına karşın terbiyeliydi. Arthur, Lottie ya da Connie'ye bağlanan herhangi bir erkeği onaylamakta güçlük çekeceğini anlıyordu; ama öyle ya da böyle, ailenin başı olarak kız kardeşini sorgulamak ona düşen bir görevdi.

"Hornung. Kuzum kimdir bu Hornung denilen adam? Adına bakacak olursak yarı Moğol, yarı Slav biri. Tamamen İngiliz birini bulamaz mıydın?"

"Middlesbrough'da doğmuş, Arthur. Babası avukat. Uppingham'a gitmiş."

"Tuhaf bir yanı var. Bunun kokusunu alabiliyorum."

"Üç yıl Avustralya'da yaşamış. Astımı yüzünden. Belki de kokusunu aldığın şey sakız ağaçlarıdır."

Arthur gülmesini tuttu. Ona en çok direnen, kız kardeşi Connie'ydi. Lottie'yi daha çok seviyordu; ama Connie onunla zıtlaşıp onu şaşırtmaktan hoşlanıyordu. Tanrı'ya şükür, Waller'la evlenmemişti. Ve aynı şey, *fazlasıyla*, Lottie için de geçerliydi.

"Peki şu Middlesbrough'lu adamcağız ne iş yapıyor?"

"O bir yazar. Senin gibi, Arthur."

"Adını hiç duymadım."

"Bir düzine roman yazmış."

"Bir düzine ha! Daha çok toy biri." En azından çalışkan, üretken bir delikanlı demek ki.

"Onu yazdıklarıyla değerlendirmeyi arzu ediyorsan sana bir kitabını ödünç verebilirim. Elimin altında *İki Göğün Altında* ve *Taroomba'nın Patronu* var. Romanlarının çoğu Avustralya'da geçiyor ve ben kitaplarını çok başarılı buluyorum."

"Öyle mi buluyorsun, Connie?"

"Ama roman yazarak geçinmenin zor olduğunun farkında; bu yüzden aynı zamanda gazeteci olarak çalışıyor."

"Şey, kalıcı olan addır" diye homurdandı Arthur. Arkadaşını ev halkıyla tanıştırmak için Connie'ye izin verdi. Şimdilik kitaplarının hiçbirini okumayarak onun düzgün biri olduğunu varsayacaktı.

O yıl bahar erken geldi ve nisanın sonunda tenis sahasının çizgileri

ortaya çıktı. Arthur çalışma odasından topa çarpan bir raketin uzak sesini ve kolay bir vuruşu kaçıran bir kadının bildik ve insanı rahatsız eden haykırışlarını işitiyordu. Daha sonra, dışarı çıkıyor ve dalgalanan eteği içindeki Connie'yle hasır şapkası ve beyaz spor giysileri içindeki Willie Hornung'u karşısında görüyordu. Hornung'un Connie'ye hiç kolay sayı vermemesi ama aynı zamanda da toplara çok sert vurmaktan geri durması dikkatini çekmişti. Onaylıyordu: Bir erkek bir kızla böyle oynamalıydı.

Touie bir kenarda şezlongta oturuyor, erken yazın zayıf güneşinden çok çiçeği burnunda bir aşkın sıcaklığıyla ısınıyordu. Onların tenis oynarken gülerek sohbet etmeleri ve daha sonra birbirlerine karşı duydukları çekingenlik Touie'nin çok hoşuna gidiyordu anlaşılan. Arthur bu nedenle ona uymaya karar verdi. Aslında, homurdanan yaşlı aile reisi rolünü oynamayı bayağı seviyordu. Aslında Hornung da zaman zaman espirili bir genç olduğunu kanıtlıyordu. Belki biraz fazla espriliydi; ama bu gençliğine verilebilirdi. İlk yaptığı şaka nasıldı? Ha, evet, Arthur spor sayfasını okumaktaydı ve bir koşucunun yüz metreyi sadece on saniyede koştuğunu bildiren bir haberi iletmişti genç adama.

"Buna ne diyorsunuz, Mr. Hornung?"

Ve Hornung, yıldırım gibi, "Bir sprinter hatası olmalı" diye yanıt vermişti.

O ağustos Arthur İsviçre'de konferans vermeye davet edildi. Kingsley'in doğumundan beri Touie hâlâ biraz zayıftı; ama hiç düşünmeden ona eşlik etti. Görkemli ama ürkütücü Reichenbach Çağlayanları'nı gezip gördüler; bu çağlayanlar Holmes için biçilmiş kaftan bir kabir yeriydi. Herifçioğlu hızla yaşlı bir deniz adamına dönüşüyor, boynuna asılıp onu denizin içine çekiyordu. Şimdi, kötülerin kötüsü bir herifin yardımıyla, yükünü omzundan silkip atacaktı.

Eylülün sonunda, gelinliği içindeki Connie'yle Arthur kilisenin orta koridorunda ilerlerken, fazlasıyla asker gibi yürüyen ağabeyinin kolunu çekiştirip duruyordu kızcağız. Connie'yi mihrap yerine simgesel olarak teslim ederken, onun için gururlanması ve mutlu olması gerektiğini biliyordu Arthur. Ne var ki, düğünlerde takılan bütün bu portakal çiçekleri, neşeli ve içten hava ve kriket oynayan genç kızlarla ilgili şakalar bir kez sona erince, çevresinde gitgide büyüyen bir aile görme düşünün darbe aldığını hissetti.

On gün sonra, babasının bir Dumfries akıl hastanesinde ölmüş olduğunu öğrendi. Neden olarak sara hastalığı gösteriliyordu. Arthur onu

yıllardır ziyaret etmemişti ve cenazeye de katılmadı; ailenin hiçbir üyesi de katılmadı. Charles Doyle, Anneciğini hayal kırıklığına uğratmış ve çocuklarını düşmüş üst sınıflara özgü bir yoksulluğa mahkûm etmişti. İçkiyle mücadelesinden ötürü aciz, zayıf ve pısırık bir adam olmuştu. Mücadele mi? Bu içki iblisine karşı kılını bile kıpırdatmamıştı. Ara sıra bu davranışları için birtakım gerekçeler gösteriliyordu; ama Arthur sanatçı mizacı iddiasını inandırıcı bulmamıştı. Sadece keyfine düşkünlük ve kendini sorumluluklardan kurtarmaktı bu. Sanatçı olmak ama aynı zamanda da sağlıklı ve sorumlu olmak tamamen mümkündü.

Bu sonbahar mevsiminde Touie'de süreğen bir öksürük ortaya çıktı; göğsünün yan taraflarına giren ağrılardan yakınıyordu. Arthur bu belirtilerin önemsiz olduğuna hükmetti; ama sonunda, yörenin pratisyen hekimi Dalton'ı eve çağırdı. Bir doktorken kendini hasta birinin kocası olarak bulmak tuhaf bir duyguydu; başının üstünde bir yerlerde yazgısına karar veriliyorken aşağıda beklemek tuhaftı. Yatak odası kapısı uzun bir süre kapalı kaldı ve Dalton dışarıya bildik olduğu kadar kasvetli bir yüz ifadesiyle çıktı: Arthur'un da yüzünde birçok kez böyle ifadeler olmuştu.

"Ciğerleri ciddi ölçüde zarar görmüş. Hızlı ilerleyen bir verem ihtimalinin her türlü belirtisi var. Yaşadığı koşullar ve aile hikâyesi göz önüne alındığında..." Dr. Dalton'ın sözünü sürdürmesi gerekmedi; bir tek, "Bir başka hekimin görüşünü almayı isteyebilirsiniz" diye ekledi.

Sadece bir başka hekimin değil, en iyi hekimin görüşü alınacaktı. Brompton Hastanesi Verem ve Göğüs Hastalıkları Bölümü'nde danışman doktor olan Douglas Powell ertesi cumartesi dosdoğru South Norwood'a geldi. Solgun yüzlü, çilekeş görünümlü, iyi tıraş olmuş ve dürüst bir adam olan Powell, üzüntülerini dile getirerek, konuları tanıyı onayladı.

"Sanırım, siz de bir tıp adamısınız, Mr. Doyle?"

"Dikkatsizliğimden ötürü kendimi kınıyorum."

"Akciğer sistemleri sizin uzmanlık dalınız değildi, öyle değil mi?"

"Göz hastalıkları."

"O zaman kendinizi kınamanız gerekmez."

"Hayır, daha da kınamam gerekir. Gözlerim vardı; görmedim. Lanet olasıca mikrobu teşhis edemedim. Ona yeterince dikkat etmedim. Kendi... başarımla fazlasıyla meşguldüm."

"Ama siz bir göz doktoruydunuz..."

"Üç yıl önce Koch'un tam da bu hastalık hakkındaki bulgularını

–varsayılan bulgularını– rapor etmek üzere Berlin'e gittim. *Review of Reviews*'ta bu konuda Stead için yazdım."

"Anlıyorum."

"Ne var ki, kendi karımda hızla ilerleyen bir verem vakasını teşhis edemedim. Daha kötüsü, bu hastalığı daha da kötüleştirmiş olabilecek etkinliklerde bana katılmasını sağladım. Her hava koşulunda üç tekerlekli bisiklete bindik, soğuk iklimlere yolculuklar yaptık, açık hava sporlarında bana eşlik etti..."

"Öte yandan..." dedi Powell ve bu sözcükler bir an için Arthur'un moralini yükseltir gibi oldu. "...benim görüşüme göre, hastalık yeri çevresinde fibroid artışının umut verici belirtileri var. Ve diğer akciğer de durumu telafi etmek üzere biraz büyümüş. Ama en çok bunu söyleyebiliyorum."

"Bunu kabul etmiyorum!" Avazı çıktığı kadar bağıramadığı için sözcükleri fısıldamıştı Arthur.

Powell hiç alınmadı. En nazik, en kibar ölüm hükümlerini dile getirmeye alışıktı ve bu hükümlerden etkilenenlerin davranış tarzlarını da yakından biliyordu. "Elbette. Eğer arzu ederseniz adını..."

"Hayır. Bana söylemiş olduğunuz şeyi kabul ediyorum. Ama söylemediğinizi kabul etmiyorum. Ona birkaç aylık bir yaşam biçeceksiniz."

"Siz de benim kadar iyi biliyorsunuz ki Mr. Doyle, bu gibi durumlarda bir öngörüde bulunmak olanaksız..."

"Hastalarımıza ve onlara yakın olanlara umut vermek için kullandığımız sözcükleri sizin kadar ben de biliyorum, Dr. Powell. Onların morallerini yükseltmeye çalışırken içimizde işittiğimiz sözcükleri de biliyorum. Aşağı yukarı üç ay."

"Evet, benim görüşüme göre."

"O zaman, yine kabul etmediğimi, söylüyorum. Şeytan'ı gördüm mü, onunla savaşırım. Nereye gitmemiz gerekirse gereksin, ne harcamam gerekirse gereksin, Şeytan onu ele geçiremeyecek."

"Size her türlü talihi dilerim" diye yanıt verdi Powell. "Ve hizmetinizdeyim. Yalnız, söylemem gereken iki şey var. Gerekli olmayabilirler ama bana düşen görevleri yerine getirmek zorundayım. Umarım alınmazsınız..."

Arthur, emir almaya hazırlanan bir asker gibi, sırtını dikleştirdi.

"Sanırım, çocuklarınız var?"

"İki tane; bir oğlan bir kız. Bir ve dört yaşlarında."

"Şunu anlamalısınız ki, şey ihtimali hiç yok..."

"Anlıyorum."

"Onun gebe kalma yeteneğinden söz etmiyorum..."

"Mr. Powell, aptal değilim ben. Kaba bir adam da değilim."

"Bu şeylerin tümüyle açıklığa kavuşturulması gerekir, anlıyorsunuz ya. İkinci mesele belki de daha az açık. Hasta üzerinde etkisi –olası etkisi– Mrs. Doyle üzerinde."

"Evet?"

"Deneyimlerimize göre, verem insan vücudunu harap eden diğer hastalıklardan farklı. Genelde, hasta çok az ıstırap çekiyor. Hastalık çoğu kez bir diş ağrısı ya da bir hazımsızlıktan daha az sıkıntılı bir durum yaratarak ilerliyor. Ama onu farklı kılan, zihin süreçleri üzerindeki etkisi. Hasta çoğu kez son derece iyimser oluyor."

"Ne söylediğini bilmeyen? Sabuklayan mı demek istiyorsunuz?"

"Hayır, iyimser demek istiyorum. Sakin ve neşeli, diyebilirim."

"Verdiğiniz ilaçlardan dolayı mı?"

"Hiç de değil. Hastalığın doğası bu. Hastanın, durumunun ciddiliğinin ne kadar farkında olduğuna bakmaksızın."

"Şey, yüreğime su serpti bu."

"Evet, başlangıçta öyle olabilir, Mr. Doyle."

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Demek istiyorum ki, bir hasta ciddi hastalıkların karşısında acı çekmediğinde, yakınmadığında ve neşeli kaldığında, o zaman acıyı çeken ve yakınan birinin olması gerekir."

"Beni tanımıyorsunuz, efendim."

"Doğru. Ama yine de size bu iş için zorunlu olan cesareti diliyorum."

İyi günde, kötü günde; zenginlikte, yoksullukta. Hastalıkta ve sağlıkta, demeyi unutmuştu.

Akıl hastanesi Arthur'a babasının taslak defterlerini gönderdi. Soğuk yüzlü son adresinde hiç kimse tarafından ziyaret edilmeden yatarken, Charles Doyle'un son yılları perişanlık içinde geçmişti; ama bir deli olarak ölmemişti. Bu apaçık ortadaydı: Suluboya resimler yapmayı, desenler çizmeyi, aynı zamanda da günlük tutmayı sürdürmüştü. Arthur'a babasının meslektaşları tarafından hafifsenmiş olsa da dikkate değer bir sanatçı olduğu, aslında çalışmalarının ölümünden sonra Edinburgh'da, hatta belki de Londra'da sergilenmeyi hak ettiği şimdi

çarpıcı bir şey olarak gözükmüştü. Arthur yazgılarının zıtlığı üzerinde düşünmekten kendini alamıyordu: Oğul ünün ve toplum yaşamının zevkini çıkarırken, terk edilmiş baba sadece deli gömleğinin vücudunu ara sıra sardığını biliyordu. Arthur hiç suçluluk duygusu hissetmiyordu; zihninde bir oğlun duyabileceği acımanın başlangıcı yer etmişti sadece. Ve babasının günlüğünde her oğlun kalbini burkabilecek bir cümle vardı. "Sanıyorum, şakaların İskoçlara özgü bir şekilde yanlış anlaşılmasından dolayı deli olarak damgalandım sadece" diyordu.

O yılın aralık ayında, Holmes, Moriarty'nin kollarında ölüm çukuruna yuvarlandı; her ikisi de sabırsız bir yazarın kaleminin ucunda aşağı doğru sürüklenmişlerdi. Londra gazeteleri Charles Doyle'un ölüm ilanına hiç yer vermemişlerdi; gelgelelim, popülerliği artık yaratıcısını sıkmaya, hatta tiksindirmeye başlayan var olmayan bir dedektifin ölümü karşısında yükselen protestolar ve üzüntü ifadeleri gazete sayfalarını dolduruyordu. Arthur'a dünya deliriyormuş gibi geliyordu: Babası daha yeni toprağa girmişti, karısı ölmeye mahkûmdu ama genç Londralılar Mr. Sherlock Holmes'un yasını tutmak üzere şapkalarına siyah şeritler bağlıyorlardı.

Bu iç karartıcı yılın sonunda bir başka olay meydana geldi. Babasının ölümünden bir ay sonra Arthur, Psişik Araştırmalar Derneği'ne katılmak için başvurdu.

George

Avukatların girdiği final sınavlarında George ikinci dereceden onur ödülü alır ve Birmingham Hukuk Derneği tarafından da bronz madalyayla ödüllendirilir. Newhall Street, No: 54 adresinde bir ofis açar ve Sangster, Vickery & Speight firması ona fazladan iş bulma vaadinde de bulunur. Yirmi üç yaşındadır ve dünya onun için değişmektedir.

Papazevinde yetişmiş bir çocuk olmasına, Aziz Markus'un öğretisine ömrü boyunca sadakat göstermesine karşın Kitab-ı Mukaddes'i çoğu kez anlamadığını duyumsamıştır George. Hepsini anlamamıştır, her zaman anlamamıştır; aslında, yeterincesini, yeterli süre anlamamıştır. Her zaman olgulardan inanca, bilgiden anlamaya bir sıçrama yapılması gerekmiş ve o bunda yetersiz kalmıştır. Bu onda bir sahtelik duygusunu uyandırmaktadır. İngiltere Kilisesi'nin ilkeleri gitgide uzak bir veriye dönüşmüştür. Onları yakın gerçekler olarak algılamaz ya da

günden güne, andan ana işleyen şeyler olarak görmez. Doğal olarak, bunları anne ve babasına söylemez.

Okulda yaşama ilişkin başka hikâyeler ve açıklamalar da konmuştur önüne. Bunlar bilimin söyledikleridir; bunlar tarihin söyledikleridir; bunlar edebiyatın söyledikleridir... Zihninde gerçek bir canlılığa sahip olmasalar da, George bu konulardaki sınav sorularını yanıtlamakta ustalaşmıştır. Ama şimdi hukuku keşfetmiş ve dünya sonunda anlamlı görünmeye başlamıştır. Şu ana değin görülmeyen bağlantılar –insanlar, şeyler, fikirler ve ilkeler arasındaki bağlantılar– yavaş yavaş kendilerini ortaya koymaktadır.

Sözgelimi, Bloxwich-Birchills arasında çalışan bir trendedir ve pencereden çalı ve ağaçlardan yapılma bir dizi çite bakmaktadır. Kompartımandaki diğer yolcuların gördüklerini görmez o –rüzgârın savurduğu, bazı kuşlara yuva olan birbirine geçmiş birkaç çalıyı– toprak sahipleri arasındaki resmi bir sınırı, sözleşmelerle saptanmış bir ayırma çizgisini, aktif bir şeyi, dostluk oluşturabilecek ya da tartışmaya yol açabilecek bir şeyi görür. Papazevinde, mutfak masasını ovup temizleyen hizmetçi kıza bakar ve kitaplarını büyük olasılıkla yanlış yerlere koyacak olan kaba ve beceriksiz bir kız görmek yerine, baktığı noktada bir işe alma sözleşmesini, bir bakım görevini, yüzyıllardır süregelen dava hukukunun örnekleriyle desteklenmiş ve hepsi de ilgili taraflar için bilinmedik olan, karmaşık ve incelikli bir bağlanma akdini görür.

Hukuk konularında kendini özgüvenli ve mutlu hissetmektedir. Bir yığın metin yorumu, yani sözcüklerin nasıl farklı anlamlara gelebileceğinin ve geldiğinin açıklanması söz konusudur; üstelik hukuk üzerine, neredeyse Kitab-ı Mukaddes üzerine olduğu kadar çok sayıda yorum kitabı vardır. Ama sonunda, yapılması gereken o fazladan sıçrama yoktur. Sonunda, bir anlaşma, uyulacak bir karar, bir şeyin ne anlama geldiğini kavrama vardır. Karışıklıktan açıklığa doğru bir yolculuk vardır. Ayyaş bir denizci vasiyetini bir devekuşu yumurtasının üzerine yazar; denizci boğulur, yumurta zarar görmeden ele geçer ve hukuk, denizcinin denizle yıkanan sözcüklerine tutarlılık ve açıklık getirir.

Öteki genç adamlar yaşamlarını çalışmayla zevk arasında bölerler; aslında yaşamlarını zevki düşleyerek çalışmaya harcarlar. George hukukun kendisine her ikisini de sağladığını düşünür. Onun spor etkinliklerine katılmaya, tekneyle denize açılmaya, tiyatroya gitmeye gereksinimi de yoktur arzusu da; alkole, yiyip içmeye ya da birbiriyle yarışan atlara ilgi duymaz; yolculuklara çıkmayı pek arzulamaz. Onun için

yaptığı pratik çalışmalar ve sonra da zevk için öğrendiği demiryolu hukuku vardır. Her gün trenle yolculuk eden on binlerce kişinin demiryolu şirketi karşısındaki haklarını saptamaya yardımcı olmak için hiçbir yararlı elkitabının olmaması çok şaşırtıcıdır. "Wilson'ın Hukuk Elkitapları"nın yayımcıları olan Effingham ve Wilson'a mektup yazmış ve yayımcılar, yolladığı örnek bölümden yola çıkarak onun önerisini kabul etmişlerdir.

George çok çalışmaya, dürüstlüğe, tutumluluğa, iyilikseverliğe ve aile sevgisine inanmak üzere yetiştirilmiştir; aynı zamanda da erdemin kendi başına bir ödül olduğuna inanmaya. Bundan başka ondan, en büyük çocuk olarak, Horace'la Maud'a örnek olması beklenmektedir. Annesi ve babası üç çocuklarını da eşit olarak severlerken, George gitgide en çok kendisinden bir şeyler beklediklerini kavrar. Maud'un her zaman bir kaygı kaynağı olması muhtemeldir. Horace ise, her bakımdan tümüyle terbiyeli bir kişi olsa da, okumak için yaratılmış biri değildir. Evden ayrılmış ve annesinin bir kuzeninin yardımıyla, en düşük kâtip düzeyinde bir memurluğa girmeyi becermiştir.

Ancak George'un, şimdi Manchester'da bir pansiyonda yaşayan ve ara sıra ona bir sahil kasabasından neşeli kartpostallar yollayan Horace'ı kıskandığını fark ettiği anlar vardır. Dora Charlesworth'ün gerçekten var olmuş olmasını arzu ettiği anlar da vardır. Ama tanıdığı hiç kız yoktur. Eve hiçbiri gelmez; Maud'un, onun tanışma girişiminde bulunabileceği hiç kız arkadaşı yoktur. Greenway'le Stentson böyle konulardaki deneyimlerinden böbürlenmekten hoşlansalar da, George onların iddialarından çoğu kez kuşku duymuştur ve şimdi, bu ikisini arkada bırakmış olmaktan memnundur. Sandviçlerini yemek üzere St. Philip Meydanı'ndaki bankına oturduğunda, yoldan gelip geçen genç kızlara hayranlıkla şöyle bir bakar; bazen de, geceleyin, babası birkaç metre ötesinde hırıltılı seslerle burnundan solurken, gördüğü bir yüzü anımsar ve onun özlemini duyar. George, Galatyalılara Mektup'un Beşinci Bölümü'nde listesi verildiği biçimiyle tenin günahlarına aşinadır: Bu günahlar Zina, Fuhuş, Temiz Olmayış ve Şehvet Düşkünlüğüdür. Ama George kendi dingin özlemlerinin son iki başlıktan ikisine de girdiğine inanmaz.

Bir gün evlenecektir. Sadece köstekli bir saate değil, genç bir ortağa, belki de stajyer bir avukata ve ondan sonra da, bir eşe, küçük çocuklara ve ulaşım konusundaki bütün becerilerini satın alınmasına seferber edeceği bir eve sahip olacaktır. Daha şimdiden, öğle yemeğinde,

1893 tarihli Mal Satış Yasası'nı diğer Birmingham hukuk bürolarının kıdemli ortaklarıyla tartışmakta olduğunu hayal eder. Onun Yasa'yı nasıl yorumladığını saygıyla dinlerler ve hesaba uzandığında da "Vay anasını, aslan George!" diye bağırırlar. Oraya buradan nasıl varılacağından tam olarak emin değildir: Acaba önce bir eş sonra ev mi edinecektir; yoksa önce bir ev sonra bir eş mi. Ama bütün bunların henüz ortaya çıkmamış bir süreçle olup bittiğini hayal eder. Hiç kuşku yok ki, her iki edinim yolu da Wyrley'den ayrılmasına bağlı olacaktır. Babasına bu konuda hiçbir şey sormaz. Geceleyin yatak odası kapısını hâlâ niçin kilitlediğini de sormaz.

Horace evden ayrıldığında, George boş odaya taşınabileceğini ummuştu. Mason Koleji'ne ilk gidişinde ona babasının çalışma odasında ayarlanan küçük yazı masası artık uygun değildi. İçinde yatağıyla, içinde yazı masasıyla Horace'ın odasını hayal etmişti; mahremiyeti hayal etmişti. Ama ricasını annesine ilettiğinde, annesi nazikçe artık Maud'un kendi başına yatabilecek kadar güçlü olduğunu ve George'un da onu bu şanstan yoksun bırakmayacağını umduğunu söyledi. Anladı ki, artık daha da kötüleşen ve onu bazen uyanık tutan babasının horlamasını bir gerekçe olarak göstermek için çok geç kalmıştı. Bu yüzden George babasına dokunma uzaklığında çalışmaya ve uyumaya devam eder. Bununla birlikte, kendi yazı masasının yanında, üstüne fazladan kitap koyabileceği bir sehpayla ödüllendirilir.

Şimdi bir zorunluluğa dönüşmüş olan, ofisten döndükten sonra bir saat kadar yollarda yürüme alışkanlığını hâlâ korumaktadır. Yaşamının vazgeçirilemeyeceği bir ayrıntısıdır bu. Arka kapının yanında bir çift eski çizme bulundurur ve yağmur olsun güneş açsın, dolu yağsın kar yağsın, yürüyüşünü yapar. Onu ilgilendirmeyen manzarayı ve böğüren koca koca hayvanları görmezden gelir. İnsanlara gelince, ara sıra, Mr. Bostock'un günlerindeki köy okulundan birilerini tanıdığını düşünür; ama hiçbir zaman tümüyle emin olamaz. Hiç kuşku yok ki, çiftçilerin oğlanları şimdi çiftliklerde çalışan gençler olmuşlar, madencilerin oğullarıysa maden kuyularına inmişlerdir. Bazı günler karşılaştığı herkese öylesine bir selam verir, başını hafifçe kaldırır; bazı günler de, onları önceki gün tanımış olduğunu anımsasa bile hiç kimseyi selamlamaz.

Bir akşam, yapacağı yürüyüş mutfak masasının üzerinde küçük bir paket görmesiyle ertelenir. Boyutlarından, ağırlığından ve de taşıdığı Londra pulundan, içinde ne olduğunu hemen bilir. Açma anını olabil-

"TRENDEKİ ADAM"

İÇİN

DEMİRYOLU HUKUKU

DEMİRYOLLARIYLA YOLCULUK EDEN
KİŞİLER İÇİN ÇEŞİTLİ NOKTALARDA ORTAYA
ÇIKMASI MUHTEMEL SORULARA YANIT
VERMEK ÜZERE ESAS OLARAK
BİR KILAVUZ OLARAK HAZIRLANMIŞTIR

YAZAN:

GEORGE E.T. EDALJI

Avukat

Kasım 1898, Avukatlar Final Sınavında İkincilik Ödülü
1898 Birmingham Hukuk Derneği Bronz Ödül Sahibi

LONDRA
EFFINGHAM WILSON

KRALİYET DAİRESİ
1901
(*Giriş Stationers' Hall*)

diğince uzun süre geciktirmeyi ister. Sicimi çözer ve paketi parmakları çevresinde dikkatle döndürür. Üzerindeki kahverengi ambalaj kâğıdını çıkarır ve yeniden kullanabilmek üzere düzeltir. Şimdi Maud bir hayli heyecanlanmıştır; annesi bile biraz sabırsızlık gösterir. Kitabı başlık sayfasından açar.

İçindekiler Bölümü'ne bakar. Yönetmelikler ve Geçerlilikleri. Mevsimlik Biletler. Trenlerin Gecikmesi vs. Bagajlar. Bisikletlerin Taşınması. Kazalar. Bazı Karışık Noktalar. Maud'a, Horace'la okul dersliğinde göz önünde tuttukları vakaları gösterir. Şişman Mösyö Payelle'le ilgili olarak dile getirilen vaka işte şuradadır; Belçikalılar ve köpekleri hakkındaki vakaysa şu sayfada.

Anlar ki, yaşamının en çok gururlandığı günüdür bu. Akşam yemeğinde, anne ve babasının onun belli bir ölçüde gurur duymasına izin verdiği çünkü bunun haklı gerekçeleri olduğu ve Hıristiyanlığa aykırı bir yanı olmadığı açıktır. Çalışmış ve sınavlarını geçmiştir. Kendi hukuk bürosunu kurmuş ve artık, hukukun çoğu kişiye pratik yardımı dokunabilecek bir alanında, bir otorite olduğunu göstermiştir. Kendi yolu üzerindedir: Yaşam yolculuğu şimdi gerçekten başlamaktadır.

El ilanları bastırtmak üzere Horniman & Co'ya gider. Mr. Horniman'la doğrudan, bir profesyonelin bir başka profesyonelle konuştuğu gibi, ilanların sayfa düzenini, tipografi karakterlerini ve baskı işlemlerini tartışır. Bir hafta sonra kitabı için dört yüz el ilanının sahibidir. Çok böbürleniyormuş gibi görünmemek için bunun üç yüzünü kendi ofisinde bırakır ve yüzünü eve götürür. Sipariş formunda, ilgili alıcılar Newhall Street, No: 54, Birmingham adresine bir posta havalesi göndermeye davet edilir. Posta ücreti ise ayrıca belirtilir. Avuçlar dolusu el ilanını, bunları "Trendeki" muhtemel erkek ve kadın yolculara dağıtmaları talimatıyla, anne ve babasına verir. Ertesi gün, Great Wyrley & Churchbridge istasyon amirine üç el ilanı verir ve ötekileri de saygın yolculara dağıtır.

Arthur

Mobilyaları bir depoya koyup çocukları Mrs. Hawkins'e bıraktılar. Londra'nın sisinden ve rutubetinden Davos'un temiz, kuru soğuğuna gittiler; Touie, Kurhaus Oteli'nde bir yığın battaniyenin altına yerleşti. Dr. Powell'ın öngördüğü gibi, hastalık beraberinde garip bir iyimserlik

getiriyor ve bu, Touie'nin sakin doğasıyla birleşince, onu sadece güçlükler karşısında sarsılmaz biri değil, enikonu neşeli biri kılıyordu. Touie'nin birkaç hafta içinde kendisine yoldaşlık eden bir eş durumundan hasta ve bağımlı biri durumuna dönüşmüş olduğu apaçık ortadaydı; ama kadıncağız Arthur'un duyduğu gibi öfke duymak şöyle dursun, durumuna üzülmüyordu bile. Arthur kendi başına, sessizlik içinde, her ikisi için de öfkeleniyordu. Daha karanlık olan bazı duygularını da gizliyordu. Touie'nin ağzından yakınmadan çıkan her öksürük Touie'nin değil, onun içinden gelen bir acıyı bildiriyordu. Touie biraz kan, o ise suçluluk tükürmüştü.

Kabahati her neyse, ihmali her neyse, olan olmuştu ve geriye tutulacak tek bir yol kalmıştı: Touie'nin yaşamsal organlarını tüketmeyi hedefleyen lanet olasıca mikroba karşı şiddetli bir saldırıya geçmek. Arthur'un onun yanında bulunması gerekmediğinde, oyalanmak için tek bir yol kalıyordu: bol bol egzersiz yapmak. Norveç'ten aldığı kayakları Davos'a getirmişti ve bunları kullanabilmek için Branger adlı iki kardeşten ders aldı. Öğrencinin becerisi onun azmine denk düşmeye başladığında, Brangerler onu Jacobshorn Tepesi'ne götürdüler; Arthur doruk noktasında döndü ve tam altında kentin bayraklarının onu alkışlamak üzere indirildiğini gördü. O kış daha sonra Brangerler onu 9 bin feet yüksekliğindeki Furka Geçidi'ne götürdüler. Sabahleyin dörtte yola çıktılar ve Arosa'ya öğle vaktinde vardılar; böylelikle Arthur bir Alp geçidini kayakla geçen ilk İngiliz oldu. Arosa'daki otelde, Tobias Branger üçünün de otel kayıtlarını yaptırdı. Arthur'un adının yanına, meslek hanesine, *sportesmann**, diye yazdı.

Alp havasıyla, en iyi doktorlarla, parayla, Lottie'nin bakıcılığı ve Arthur'un Şeytan'ı alt etmekteki kararlılığıyla, Touie'nin durumu bir dengeye oturdu ve sonra da iyileşmeye başladı. Baharın sonlarında, Londra'ya dönebilecek kadar güçlenmiş olduğuna hükmedildi ve bu da Arthur'a, kitaplarının yayımlanması için Amerika'ya gitme olanağını tanıdı. Ertesi kış Davos'a geri döndüler. O "üç ay" diye verilmiş olan ilk hüküm geçersiz kılınmıştı; başvurulan her doktor hastanın sağlığının bir dereceye kadar daha güvenli olduğu noktasında birleşiyordu. Bir sonraki kışı Kahire yakınlarında, çölde yer alan Mena House Oteli'nde geçirdiler; arkada piramitlerin siluet olarak göründüğü alçak beyaz bir binaydı. Kararsız hava Arthur'u rahatsız etmişti; ama bilardo, tenis ve golf oynayınca yatıştı. Her yıl kış aylarını bir başka yerde ge-

* Alm.: Sporcu. (y.h.n.)

çirdikleri, her kışın bir öncekinden biraz daha uzun sürdüğü bir yaşam öngörüyordu, ta ki... Hayır, baharın ötesini, yazın ötesini düşünmeye izin vermemeliydi. Oteller, buharlı gemiler ve trenlerle dolu bu hareketli yaşantı sırasında en azından yazmayı hâlâ becerebiliyordu. Ve yazamadığında da çöle gidiyor ve bir golf topuna vurabildiği kadar sert-çe vurup onu olabildiğince uzaklara gönderiyordu. Gerçekte bütün saha tek ve geniş bir kum çukurundan başka bir şey değildi; nereye basarsan, onun içindeydin. Yaşamı, bu olup çıkmış gibi görünüyordu ona.

İngiltere'ye dönünce, Grant Allen'a rastladı: Allen, Arthur gibi romancı ve Touie gibi veremliydi. Allen onu, hastalığa başka yerlere gitmeden de direnilebileceği, bunun canlı kanıtının kendisi olduğu konusunda temin etti. Çözüm onun posta adresinde yatıyordu: Hinhead, Surrey. Portsmouth yolunda olan bir köydü burası ve rastlantı bu ya, Southsea ile Londra arasında tam yarı yoldaydı. Daha da önemlisi, kendi özel iklimi olan bir yerdi. Yüksekler de kurulmuştu, rüzgârlara karşı korunaklıydı, kuruydu, köknar ağaçlarıyla doluydu ve kumlu bir toprağı vardı. Oraya Surrey'in Küçük İsviçre'si diyorlardı.

Arthur hemen ikna oldu; eyleme geçerek, acil bir planı yerine getirerek güçlenen biriydi o; beklemekten nefret ediyor ve gidilecek sürgün yerlerinin edilginliğinden korkuyordu. Yanıt Hindhead'di. Bir toprak satın alınmalı, bir ev tasarlanmalıydı. Toprağın küçük bir vadiye doğru indiği ağaçlı ve gözden uzak bir yerde, dört dönümlük bir arazi buldu. Gibbet Hill ile Devil's Punchball yakınlardaydı; Hankley Golf Sahası beş mil ötedeydi. Aklına fikirler üşüşüyordu. Bir bilardo salonu, bir tenis sahası ve ahırları olmalıydı; Lottie için, belki Mrs. Hawkins için ve elbette, bu süre için bir sözleşme imzalamış olan Woodie için kalacak bir yer olmalıydı. Ev etkileyici ama sıcak yüzlü olmalıydı: Ünlü bir yazarın evi ama aynı zamanda bir aile evi ve bir hastanın evi. Aydınlık olmalı ve Touie'nin odası en iyi manzaraya sahip olmalıydı. Her kapının itilip çekilecek türden bir tokmağı olmalıydı. Arthur bir sedirinde oturup, insan ırkının klasik kapı tokmaklarını çevirerek yitirdiği vakti hesaplamaya çalışmıştı. Evin kendi elektrik dinamosuna sahip olması tümüyle mümkün bir şeydi ve şimdi belli bir saygınlığa eriştiği varsayılacak olursa, vitraylı penceresinde bir aile armasına sahip olması da uygunsuz kaçmazdı.

Arthur bir zemin planı taslağı çizdi ve işi bir mimara devretti. Herhangi bir mimara değil, telepatik güçleri olan, Southsea'den eski arkadaşı Stanley Ball'a. Eskiden kendini içinde bulduğu bu deneyimler

şimdi ona alması gereken dersler gibi geliyordu. Touie'yi yeniden Davos'a götürecek ve Ball'la mektupla, gerekirse, telgrafla iletişim kuracaktı. Ama bedenleri birbirinden millerce uzakken beyinleri arasında hangi mimari biçimlerin gidip gelmeyebileceğini kim biliyordu ki?

Evin vitraylı penceresi çift katlı bir holün ta tepesine kadar yükselecekti. Tepede İngiltere'nin gülüyle İskoçya'nın devedikeni iç içe geçmiş olan ACD ilk harflerini kuşatacaktı. Altta üç sıra arma kalkanı olacaktı. İlk sıra: Foulkes Rath'lı Purcell, Kilkenny'li Pack, Cheverney'li Mahon. İkinci sıra: Northumberland'lı Percy, Ormonde'lu Butler, Tintern'li Colclough. Ve göz hizasında: Brötanya'lı Conan (sol art ayağı üzerinde ayakta duran bir aslan aralarında yer değiştiriyordu), Devonshire'lı Hawkins (Touie için) ve sonra da Doyle'un armaları: üç dişi geyik başı ve Ulster'ın kırmızı eli. Gerçek Doyle düsturu *Fortitudine Vincit* idi; ama burada, kalkanın altına, bir varyantı yerleştirmişti Arthur: *Patientia Vincit*. Ev bütün dünyaya ve lanet olasıca mikroba bunu ilan edecekti: sabırla fetheder.

Stanley Ball'la inşaat sahibi bir hayli sabırsızlıkla karşılaştılar. Arthur yakınlardaki bir otele yerleştiğinden arabayla sürekli gelip başlarının etini yiyordu. Ama sonunda ev tanınabilir bir şekil aldı: Kırmızı tuğla duvarları olan, çatısı kiremitle kaplı, pencere üstlerinde sivri tepelikleri bulunan ve vadi boyunca uzanan, ambarımsı uzun bir yapıydı bu. Arthur yeni yapılmış taraçada durdu ve kısa bir süre önce ekilmiş olan geniş çimen tarhına araştırıcı bir bakış attı. Çimenliğin ötesinde arazi gitgide daralan bir V biçiminde korunun başladığı yere doğru iniyordu. Manzarada vahşi ve büyülü bir yan vardı: İlk andan itibaren bunun bir Alman halk masalını çağrıştırdığını fark etmişti Arthur. Orman gülleri ekeceğini düşündü.

Hol pencceresinin kaldırılarak yerine konulacağı gün, bu olaya tanıklık etsin diye Touie'yi yanına aldı. Touie pencerenin önünde ayakta durdu ve gözleri renklerin ve adların üzerinde dolaşırken, sonunda evin üzerine koyulacak düstur ifadesinin üzerinde konakladı.

"Anneciğim çok memnun olacak" dedi Arthur. Ancak Touie'nin gülümsemeden önceki hafifçe duraklamasından bir şeylerin aksamış olabileceğini anladı.

"Haklısın" dedi hemen Arthur; gerçi Touie'nin ağzından daha tek bir sözcük bile çıkmamıştı. Nasıl da bu kadar mankafa biri olabilirdi? Ünlü atalarınıza saygı gösterisinde bulunmak ve kendi annenizin ailesini unutmak? Bir an için işçilere lanet olasıca bütün pencereyi aşağı

indirmeyi buyurmayı düşündü. Hemen ardından da, suçluluk duygularıyla düşünüp taşındıktan sonra, merdiven dönemeci için ikinci, daha mütevazı bir pencere yapılmasını söyledi. Ortadaki panelde unutulan aile armalarıyla adlar yer alacaktı: Worcestershire'lı Foley.

Altında bulunduğu ve yaprakları sarkan ağaç öbeğinden dolayı, eve Gölgealtı adını vermeyi kararlaştırdı. Ad bu modern konstrüksiyona güzel ve eski bir Anglosakson tınısı verecekti. Temkinli ve sınırlar içinde olsa da, burada yaşam önceki gibi sürüp gidebilirdi.

Yaşam... Kendisi de dahil, herkes nasıl da kolayca bu sözcüğü söyleyebiliyordu. Yaşamın sürmesi gerekiyordu; herkes her zaman olduğu gibi bu konuda görüş birliği içindeydi. Ancak ne kadar az kişi yaşamın ne olduğunu, niçin olduğunu ve varolanın tek yaşam mı yoksa yaşamın tümüyle farklı bir şey için salt bir amfiteatr mı olduğunu soruyordu. Arthur çoğu kez insanların... aldırışsız bir tonda, yaşamlarımız dedikleri şeyle kurdukları öz tatmin karşısında şaşıp kalıyordu; sanki hem bu sözcük hem de yaşam onlar için kusursuz bir anlam oluşturuyordu.

Southsea'den eski dostu General Drayson, ölmüş erkek kardeşinin bir ruh çağırma seansı sırasında konuştuktan sonra spiritüalist iddialara inanır olmuştu. Bundan böyle ölümden sonra yaşamın devam etmesinin sadece bir varsayım değil, kanıtlanabilir bir gerçek olduğunu ileri sürmeye başlamıştı. Arthur o zamanlar nazik bir dille bu görüşe karşı çıkmış; ama gene de o yıl Okunacak Kitaplar listesine spiritüalizm konusunda yetmiş dört kitap almıştı. Bu kitapların hepsini okumuş, kendisini etkileyen cümle ve özdeyişleri sağa sola not etmişti. Söz konusu özdeyişlerden biri de Hellenbach'tan alınmıştı: "Ahmaklıkta bir angutun duyarsızlığını aşan bir kuşkuculuk vardır."

Touie'nin hastalığı ortaya çıkana değin, bir erkeği hoşnut edebilmek için dünyanın zorunlu saydığı her şeye sahipti. Ne var ki, sahip olduğu her şeyin sadece önemsiz ve görünüşte gerçeklik taşıyan bir başlangıç olduğu ve kendisinin bir başka şey için yaratılmış olduğu duygusunu kafasından bir türlü atamıyordu. Ama bu başka şey ne olabilirdi? Yeryüzündeki dinleri incelemeye yeniden başladı; ama genç bir delikanlının giysisine ne kadar sığabilirse onlara da o kadar girebildi. Akılcı Hareket Derneği'ne katıldı ve derneğin çalışmalarını gerekli ama temelde yıkıcı ve bu yüzden de kısır buldu. Eski inançların ortadan kaldırılması insanın ilerlemesi açısından temel bir önem taşıyordu; ama tüm bu eski binalar yerle bir edildiğinde bu tahrip olmuş manzarada nerede sığınak bulunacaktı? İnsan türünün binlerce yıldır ruh diye

adlandırdığı şeyin tarihinin artık son bulduğuna kim karar verebilirdi rahatlıkla? İnsanlar gelişmeyi sürdüreceklerdi; bu yüzden, içlerinde ne varsa onlar da gelişmeliydi. Ahmak bir kuşkucu bile bunu kesinlikle anlayabilirdi.

Kahire'nin dışında, Touie çöl havasını derin derin solurken, Arthur Mısır uygarlığına ilişkin hikâyeler okumuş ve firavunların mezarlarını gezmişti. Eski Mısırlılar sanatlarla bilimleri yeni bir düzeye yükseltmişken, uslamlama güçlerinin birçok bakımdan küçümsenecek bir yan taşıdığı sonucuna vardı. Özellikle de ölüme karşı tutumlarında. Bir zamanlar ruhu kısa bir süre için sarıp sarmalamış, eski, aşınmış bir palto olan ölü vücudun her ne pahasına olursa olsun muhafaza edilmesi fikri sadece gülünç değil, materyalizm adına söylenebilecek en son sözcüktü. Ruhu yolculuğunda beslemek için kabre yerleştirilen şu erzak sepetlerine gelince: Böylesine karmaşık uygarlık yapıtları ortaya koymuş olan bir halk nasıl oluyor da zihinsel gücünü böylesine yitirmiş olabiliyordu? Materyalizmin desteklediği inanç: Çifte bir lanetti bu. Ve aynı lanet bir papazlığın sultasına giren her yeni ulusu ve uygarlığı mahvediyordu.

Southsea'ye dönünce, General Drayson'ın argümanlarını yeterli bulmamıştı. Ne var ki, şimdi söz konusu doğaüstü fenomenler William Crookes, Oliver Lodge ve Alfred Russel Wallace gibi son derece seçkin ve dürüstlüklerinden şüphe edilemeyecek bilim adamları tarafından savunuluyordu. Bu adlar, doğal dünyayı en iyi anlayan insanların –büyük fizikçiler ve biyologlar– aynı zamanda doğaüstü dünyaya götüren kılavuzlarımız olduğu anlamına geliyordu.

Wallace'ı alın: Modern evrim kuramının kâşiflerinden biri; doğal ayıklanma fikrini Linnaean Bilim Derneği'ne ortaklaşa olarak ilan etliklerinde Darwin'in yanında duran adam. Korkaklar ve hayal gücü zayıf olanlar, Wallace'la Darwin'in, bizleri tanrısız ve mekanistik bir evrene sürüklediği ve karanlıkta yalnız bıraktığı sonucuna varmışlardı. Ama Wallace'ın kendi inandığı şeyleri bir düşünün. Modern insanların en büyüğü, doğal ayıklanmanın sadece insan bedeninin gelişimini açıkladığını ve evrim sürecinin de, ruhun alevinin gelişmekte olan kaba saba hayvana sokulduğu bir noktada, doğaüstü bir müdahaleyle tamamlanmış olması gerektiğini ileri sürüyordu. Bilimin, ruhun düşmanı olduğunu ileri sürmeye şimdi kim cüret edebilirdi?

George & Arthur

Soğuk, açık bir şubat gecesiydi, gökyüzünde yarımay ve yığınla yıldız vardı. Uzakta Wyrley Kömür Madeni'nin vargeli gökyüzü fonunda belli belirsiz seçiliyordu. Yakınlarda Joseph Holmes'a ait çiftlik vardı: ev, ambar, ek binalar. Hiçbirinde tek bir ışık bile gözükmüyordu. İnsanlar uyuyordu ve kuşlar henüz uyanmamışlardı.

Ama adam tarlanın uzak tarafında bulunan çitteki bir gedikten içeri girdiği sırada at uyanıktı. Adam kolunda bir yem torbası taşıyordu. Atın onun varlığınının dikkatini çektiğini fark eder etmez, durdu ve son derece sakin bir şekilde konuşmaya başladı. Sözcüklerin kendisi bir yığın saçmalıktı; önemli olan, sakinleştirici ve içten olan tondu. Birkaç dakika sonra, yavaşça ilerlemeye başladı adam. Birkaç adım attığında, at başını salladı ve yelesi kısacık bir an dalgalandı. Bunun üzerine, yeniden durdu adam.

Gene de saçma sapan sözcüklerini söylemeyi sürdürdü ve dosdoğru ata doğru baktı. Ayaklarının altındaki zemin ayazlı-donlu gecelerden sonra sertti ve çizmeleri toprakta hiç iz bırakmıyordu. Her bir seferinde birkaç metre giderek yavaşça ilerledi; attan gelen en ufak huysuzluk işaretinde duruyordu. Her seferinde, kendini olabildiğince uzun göstererek, varlığını belirgin kılıyordu. Kolunun üzerindeki yem torbası önemsiz bir ayrıntıydı. Önemli olan sesinin sakin devamlılığı, yaklaşmasının kesinliği, bakışının doğrudanlığı ve efendiliğin kibarlığıydı.

Tarlayı bu şekilde geçmek yirmi dakikasını aldı. Şimdi, başı ata doğru dönük olarak hayvanın sadece birkaç metre uzağında duruyordu. Ancak ani hiçbir hareket yapmadı ve önceki gibi, mırıldanarak, gözlerini attan ayırmayarak, dik durarak, bekleyerek ilerlemesini sürdürdü. Sonunda, beklemekte olduğu şey oldu: At, ilkin gönülsüzce ama sonra kuşkuya yer bırakmayacak şekilde, başını eğdi.

Adam, şimdi bile, ani bir ilerleyiş hareketinden kaçındı. Bir iki dakikanın geçmesine izin verdi, sonra son metreleri katedip yem torbasını atın boynuna yavaşça astı. Adam onu okşamaya girişmişken ve bu arada sürekli mırıldanırken hayvan başını aşağıda tuttu. Atın yelesini, yan taraflarını ve sırtını okşadı; bazen elini sıcak deriye sadece koymakla yetiniyor ve böylelikle ikisi arasındaki temasın hiç bozulmamasına dikkat ediyordu.

Hâlâ okşayarak ve mırıldanarak, yem torbasını atın boynundan çe-

kip aldı ve kendi omzuna attı. Sonra, yine okşayarak ve mırıldanarak, elini paltosunun içine götürdü. Bir kolu atın sırtında, yine okşayarak ve mırıldanarak, alttan atın karnına uzandı.

At yerinden pek kımıldamadı bile; adam sonunda saçma sapan sözcüklerden oluşan mırıltısına son verdi ve ortaya çıkan yeni sessizlikte, kendinden emin adımlarla yürüyerek, yeniden çitteki gediğe doğru ilerledi.

George

George her sabah Birmingham'a gitmek üzere günün ilk trenine biner. Tarifeyi ezbere bilmekte ve sevmektedir. Wyrley & Churchbridge 7.39. Bloxwich 7.48. Birchills 7.53. Walsall 7.58. Birmingham New Street 8.35. Artık gazetesinin arkasına gizlenme ihtiyacını hissetmez; aslında, zaman zaman, yol arkadaşlarının bazılarının, onun *"Trendeki Adamı" İçin Demiryolu Hukuku* adlı kitabın (237 tane satılmıştır) yazarı olduğunun farkında olduklarından şüphelenir. Kondüktörlerini ve istasyon amirlerini selamlar ve onlar da selamına karşılık verirler. Saygı uyandıran bir bıyığı, bir evrak çantası, altın köstekli mütevazı bir saati vardır; melon şapkasına ek olarak bir de yazları kullandığı hasır bir şapka satın almıştır. Aynı zamanda bir şemsiyesi vardır. Bu son eşyasıyla enikonu gururlanır ve barometreye hiç kulak asmayarak onu çoğu kez yanında taşır.

Trende gazeteyi okur ve dünyada olup bitenler üzerine görüşler geliştirir. Geçen ay Birmingham'ın yeni belediye sarayında Mr. Chamberlain tarafından sömürge ve bazı ülkelere ayrıcalıklar tanıyan gümrük tarifeleri üzerine önemli bir konuşma yapılmıştır. George'un bu konudaki tavrı –gerçi şimdiye değin ona görüşünü soran hiç kimse olmamıştır– ihtiyatlı bir destek tavrıdır. Gelecek ay Kandaharlı Lord Roberts'ın kentin özgürlük beratını alması beklenmektedir, ki bu, hiçbir makul insanın büyük ihtimalle tartışamayacağı bir onurdur.

Gazetesi ona daha yerel, daha önemsiz başka haberler de verir: Wyrley bölgesinde bir hayvan daha sakat bırakılmıştır. George bir an için bu tür bir olayın ceza hukukunun hangi bölümünün kapsamına girdiğini merak eder: Hırsızlık Yasası altındaki mülkiyet haklarına bir tecavüz mü söz konusudur; yoksa şu ya da bu özel hayvan türlerini kapsayan ilgili bir statü mü yürürlükte olabilir? Birmingham'da çalışmak-

tan memnundur ve kısa bir zaman sonra orada yaşamaya başlayacağı için sevinir. Bir karar vermesi gerektiğini bilir: Babasının kaş çatmalarıyla, annesinin gözyaşlarıyla ve Maud'un suskun ama gizli korkusuyla baş etmeyi öğrenmelidir. Her sabah, sığırların dolaştığı tarlalar yerini banliyölere bırakırken, keyfinin belirgin bir şekilde arttığını duyumsar. Babası ona yıllar önce çiftçi çocuklarıyla çiftliklerde çalışanların Tanrı'nın sevdiği alçakgönüllü kullar olduğunu ve yeryüzünün onlara miras kalacağını söylemiştir. Tanışık olduğu onaylı vasiyet belgeleri kurallarına göre onların sadece bazılarına yeryüzünün miras kalacağını düşünür.

Trende sık sık öğrenciler olur; en azından, ortaokula gitmek için indikleri Walsall'a kadar. Onların varlıkları ve okul formaları George'a ara sıra, okul anahtarını çalmaktan suçlandığı korkunç zamanları anımsatır. Ama bütün bunlar yıllar öncesinde kalmıştır; oğlanların çoğu son derece saygılıdır. Ara sıra, bindiği kompartımana gelen bir grup vardır; George onların konuşmalarına kulak misafiri olarak adlarını öğrenmiştir: Page, Harrison, Greatorex, Stanley, Ferriday, Quibell. Üç dört yıl sonra onlarla selamlaşmaya bile başlamıştır.

Newhall Street, No: 54 adresindeki günlerinin çoğunu ulaşım araçları üzerine kafa yorarak geçirir. Üst düzeydeki bir hukuk uzmanının "Hayal gücünden yoksun, özgür bir düşünce oyunu" olarak nitelediği bir iştir bu. Ama uzmanın bu yergisi George'u en ufak şekilde bile rahatsız etmez; ona göre kesin tanımı olan, sorumluluk taşıyan ve gerekli bir iştir bu. Bu arada aynı zamanda birkaç vasiyet çıkarmış ve *Demiryolu Hukuku* adlı kitabı sayesinde yakın zamanlarda müvekkiller edinmiştir. Kaybolan bagajlar ya da makul olmayacak ölçüde rötar yapan trenlerle ilgili vakalar; bir hanımefendinin Snow Hill İstasyonu'nda demiryolu görevlisinin bir lokomotifin yanına dikkatsizce yağ dökmesinden ötürü kayıp sol bileğini incittiği bir dava da vardır. George aynı zamanda birkaç ezilme davasıyla da uğraşmıştır. Anlaşılan odur ki, Birmingham'lı bir yurttaşın bir bisiklet, bir at, bir motorlu taşıt, bir tramvay, hatta bir tren tarafından ezilme olasılığı onun öngördüğünden kat kat daha yüksektir. Belki de avukat George Edalji, insan bedeni pervasız bir ulaşım aracı tarafından ansızın yere serildiğinde, danışılacak kişi olarak tanınacaktır.

George'un New Street'ten eve dönerken bindiği tren 5.25'te hareket eder. Dönüş yolculuğunda, pek ender olarak öğrenci olur. Onların yerine bazen, George'un hoşnutsuzlukla karşıladığı daha büyük ve da-

ha kaba tipler görünür trende. Oturduğu tarafa ara sıra son derece gereksiz laflar atılır: çamaşır ağartma hakkında, annesinin çamaşır suyu koymayı unutması hakkında, o gün madene inip inmediği hakkında. Bu sözleri çoğunlukla duymazdan gelir; ama gençten biri kabalık edip de özellikle saldırganlaşmaya başlarsa, George ona kiminle muhatap olduğunu anımsatmak zorunda kalacaktır. Fiziksel olarak cesur biri değildir; ama böyle zamanlarda kendini şaşılacak ölçüde sakin hisseder. İngiltere'nin yasalarını bilmektedir ve bu yasaların desteğine güvenebileceğini de bilir.

Birmingham New Street 5.25. Walsall 5.55. George'un hiçbir zaman anlayamadığı nedenlerle tren Birchills'te durmaz. Sonra Bloxwich 6.02, Wyrley & Churchbridge 6.09 trenleri vardır. Saat 6.10'da istasyon amiri Mr. Merriman'a başıyla selam verir –bu ona çoğu kez, Saygıdeğer Yargıç Bacon'ın 1899'da Bloomsbury İlçe Mahkemesi'nde süresi geçmiş mevsimlik biletlerin yasadışı bir şekilde kullanılması üzerine verdiği hükmü anımsatan bir andır– ve papazevine dönüş yolunda şemsiyesini sol bileğine geçirir.

Campbell

İki yıl önce Staffordshire Polis Örgütü'ne atanmasından beri Müfettiş Campbell Komiser Anson'la birkaç kez karşılaşmış ama Green Hall'a daha önce hiç çağrılmamıştır. Polis Şefi'nin evi kentin eteklerinde, Sow Irmağı'nın öte yakasındaki sulak çayırlar arasında yer almaktadır ve Stafford'la Shugborough malikânesi arasındaki en büyük konak olarak ün salmıştır. Campbell, Lichfield yakınlarındaki çakıllı araba yolundan yukarı doğru yürür ve Hall'un boyutları kendini yavaş yavaş göstermeye başlarken, Shugborough'nın ne kadar büyük bir yer olduğunu merak ettiğini fark eder. Malikânenin mülkiyeti Komiser Anson'ın ağabeyine aittir. Polis Şefi doğan ikinci oğul olduğundan beyaza boyalı bu mütevazı konakla yetinmek zorunda kalmıştır: Üç kat yüksekliğinde, yedi sekiz pencere genişliğinde, dört büyük sütunla desteklenen ürkütücü bir giriş sundurması olan bir yapıdır bu. Sağa doğru bir taraça ve alçakta kalan bir gül bahçesi yer almaktadır; bunların ötesindeyse bir kameriyeyle bir tenis sahası vardır.

Campbell bütün bunları adımlarını aksatmadan seyretmişti. Hizmetçi onu içeri aldığında, meslekten gelen doğal alışkanlığını bastırma-

ya çalıştı: Ev sakinlerinin olası dürüstlükleriyle gelirlerinin ortaya çıkarılması ve çalınmaya değer eşyaların –bazı durumlarda, daha önceden çalınmış eşyaların– belleğe yerleştirilmesi alışkanlığıydı bu. Merakını kasten yenmeye çabalasa da, evin maun ağacından yapılma, cilalı, beyaz lambrili duvarlarının, olağanüstü bir hol portmantosunun ve sağında uzanan ilginç burmalı tırabzanı olan merdivenin yine de farkındaydı.

Doğrudan, sokak kapısının solunda yer alan bir odaya alındı. Görünüşe bakılırsa, Anson'ın çalışma odasıydı burası: Şöminenin her iki yanında yüksek arkalıklı iki deri sandalye duruyor, üzerinde de, bir elk ya da moose geyiğinin hayal gibi görünen başı bulunuyordu. Dal gibi boynuzları olan bir şeydi işte; Campbell avlanmıyordu ve avlanmaya heves de duymuyordu. Karısı kentten usanıp da çocukluk günlerinin yavaşlığını ve geniş mekânlarını özlediğinde, istemeye istemeye görev yeri değişikliği için başvuruda bulunan Birmingham'lı bir adamdı Campbell. On beş kilometre kadar uzağa gideceklerdi; gelgelelim, Campbell'a sanki yabancı bir ülkede sürgüne gideceklermiş gibi geliyordu bu. Yöre eşrafı sizi görmezden geliyordu; çiftçiler kendi içlerine kapanıp sizinle temas kurmuyorlardı; madencilerle demir işçileriyse kenar mahalle standartlarına göre bile kaba saba insanlardı. Kent dışının romantik olabileceği yolundaki belli belirsiz fikir de zihinlerden çabucak silinip gitmişti. Buranın insanları da polisten, kenttekiler gibi hatta daha fazla hoşlanmaz görünüyordu. Defalarca lüzumsuz biri olduğunu hissettirmişlerdi ona. Bir cinayet işlenebilir, hatta rapor edilebilirdi; ama bu cinayetin mağdurları davranış tarzlarıyla kendi adalet anlayışlarını, üç parçalı bir takım elbiseyle hâlâ Brummagem kokan bir melon şapka giyen bir müfettişin sağladığı adalete yeğlediklerini belli ediyordu.

Anson içeri aceleyle girdi, el sıkıştı ve konuğuna yer gösterdi. Kırklarının ortasında, ufak tefek, tıknaz bir adamdı ve kruvaze bir takım elbise giymişti. Campbell'ın şimdiye değin gördüğü en bakımlı bıyığa sahipti: Bıyığın yan tarafları adeta burnunun uzantılarıymış gibi görünüyor ve bıyığın bütünü bir katalogdan kesin ölçülerle alınmışçasına üstdudağının üçgenine tamı tamına uyuyordu. Kravatı Stafford düğümü şeklinde altın bir firketeyle tutturulmuştu. Bu, herkesin bildiği bir şeyi ortaya koyuyordu: 1888'den beri Polis Şefi ve 1900'den beri de ilçenin başkan yardımcısı olan Saygıdeğer Komiser George Augustus Anson, su katılmamış bir Staffordshire'lıydı. Campbell, profesyonel polislerin

daha yeni bir kuşağından olduğundan, polis örgütünün başının polis kuvvetindeki tek amatör kişi oluşunu anlayamıyordu. Ama öte yandan da, toplumun işleyişindeki çoğu şey ona keyfi, modern bir anlayıştan çok eski önyargılar üzerine temellendirilmiş gibi görünüyordu. Ama Anson'ın, kendi altında çalışanlardan saygı gördüğünü söylemek yanlış olmazdı; memurlarını destekleyen bir adam olarak tanınıyordu.

"Campbell, niçin gelmeni istediğimi tahmin etmiş olmalısın..."

"Sanırım, sakatlama olayları, efendim."

"Öyle. Şimdi kaç tane oldu?"

Campbell bu bölümün provasını yapmıştı ama yine de not defterine uzandı.

"2 Şubat'ta, Mr. Joseph Holmes'a ait olan değerli at. 2 Nisan'da, Mr. Thomas'a ait kısa bacaklı binek atının karnı tam olarak aynı şekilde kesilmiş. 4 Mayıs'ta, Mrs. Bungay'e ait ineğe benzer şekilde davranılmış. İki hafta sonra, 18 Mayıs'ta, Mr. Badger'ın bir atı ve aynı gece beş koyun korkunç şekilde sakat bırakılmış. Ve geçen hafta, 6 Haziran'da, Mr. Lockyer'a ait iki inek."

"Hepsi de gece mi olmuş?"

"Hepsi de gece olmuş."

"Olayların fark edilebilir bir ayırıcı özelliği var mı?"

"Bütün saldırılar Wyrley çevresindeki altı mil çapında bir alanda meydana gelmiş. Ve... bunun ayırıcı bir özellik olup olmadığını bilmiyorum ama, hepsi de ayın ilk haftasında meydana gelmiş. Sadece 18 Mayıs'ta olanlar bunun dışına çıkıyor." Campbell, Anson'ın gözünün üstünde olduğunu biliyordu; bu yüzden acele etti. "Bununla birlikte, karın deşme yöntemi, saldırıdan saldırıya büyük ölçüde birbirine benziyor."

"Birbirine benzer biçimde iğrenç, hiç kuşkusuz."

Campbell, Polis Şefi'ne ayrıntıları isteyip istemediğinden emin olamayarak baktı. Suskunluğunu üzüntülü bir onay olarak aldı.

"Karınlarının altı deşilmiş. Çaprazlamasına ve genel olarak tek bir kesme darbesiyle. İnekler... ineklerin aynı zamanda memeleri sakat bırakılmış. Ve... cinsel organlarına da zarar verilmiş, efendim."

"İnanılacak gibi değil, Campbell, öyle değil mi? Savunmasız hayvanlara yapılan böylesine anlamsız bir zalimlik?..."

Campbell kendi kendine, elk ya da moose geyiğinin camsı gözü ve kesilmiş başının altında oturmuyorlarmış gibi yaptı. "Evet, efendim."

"Demek oluyor ki, eli bıçaklı bir manyağı arıyoruz."

"Büyük olasılıkla bıçak değil, efendim. Daha sonraki sakatlama olaylarına tanıklık eden veteriner cerrahla konuştum –Mr. Holmes'un atına o zamanlar ayrı bir olay olarak bakılmıştı– evet, kullanılan alet konusunda cerrahın aklı bir hayli karışmıştı. Çok keskin bir alet olmalı; ama öte yandan, deriyi kesip kasın üst katmanına ulaşmış ve daha öteye gitmemiş."

"Peki niçin bir bıçak değil?"

"Çünkü bir bıçak –bir kasap bıçağı, diyelim– daha derine inerdi. Bir noktada, en azından. Bir bıçak bağırsakları açıp çıkarırdı. Gerçekte hayvanların hiçbiri saldırılarda ölmedi. O zaman ölmediler. Ya ölümcül bir kanama geçirdiler ya da öyle kötü bir durumdaydılar ki, bulunduklarında öldürülmeleri gerekti."

"Bir bıçak değilse, o halde?..."

"Kolayca ama sığ bir şekilde kesen bir şey. Ustura gibi bir şey. Ama usturadan daha güçlü bir şekilde. Deri ticaretinde kullanılan bir alet olabilir. Ya da bir çeşit çiftlik aleti. Adamın hayvanlara dokunmaya alışık olduğunu düşünüyorum."

"Adam ya da adamlar. Aşağılık bir herif ya da aşağılık heriflerden oluşan bir çete. Ve aşağılık bir suç. Böyle bir şeyle daha önce karşılaştın mı?"

"Birmingham'da karşılaşmadım, efendim."

"Demek karşılaşmadın." Anson üzgün bir ifadeyle gülümsedi ve bir an sessiz kaldı. Campbell, Stafford ahırlarındaki polis atlarını düşünmekten kendini alamadı: Ne kadar da atik ve karşılık vermeye hazırdılar; ne kadar da sıcak, kokulu ve bol tüylüydüler; kulaklarını nasıl da oynatıyorlar ve başlarını size doğru nasıl da eğiyorlardı; kaynayan bir çaydanlığı anımsatırcasına nasıl da burunlarından soluyorlardı. Hangi insan türü böylesi bir hayvana zarar vermeyi arzu edebilirdi?

"Başmüfettiş Barrett'in anımsadığı bir dava var; birkaç yıl önce borca düştüğü için sigortadan para almak amacıyla atını öldüren bir adama ilişkin bir dava. Ama böylesine bir kan dökme çılgınlığı... son derece yabancı buralara. İrlanda'da, bir lorda ait sığırların gece yarısı kesilmesi hemen hemen, toplumun takvime bağladığı bir pratiktir hiç kuşku yok ki. Öte yandan, bir Fenian'da* pek az şey beni şaşırtırdı."

"Evet, efendim."

* 19. yüzyılda, İrlanda'daki İngiliz hükümetini devirmek için kurulmuş, devrimci ve milliyetçi örgüt üyesi. (ç.n.)

"Çabucak sonlandırılmalı bu iş. Bu vahşet olayları bütün ülkenin saygınlığını zedeliyor."

"Evet, gazeteler..."

"Gazeteler umurumda değil, Campbell. Ben Staffordshire'ın onurunu düşünüyorum. Vahşilerin cirit attığı bir yer olmasını istemiyorum buranın."

"Olmayacak, efendim." Ne var ki Müfettiş, Polis Şefi'nin, hiçbiri iltifatlarla dolu olmayan ve bazıları da kişisel olan bazı yeni gazete başyazılarından haberdar olması gerektiğini düşünüyordu.

"Great Wyrley ve çevresinde son yıllardaki suç tarihini incelemenizi öneririm. Bazı... ilginç gelişmeler meydana gelmiş bulunuyor. Ve bölgeyi en iyi tanıyanlarla çalışmanızı salık veririm. Çok güvenilir bir komiser yardımcısı var; adını hatırlayamıyorum. İriyarı, kırmızı yüzlü bir adamcağız..."

"Upton mı, efendim?"

"Tamam, Upton. Kulağı delik bir adamdır."

"Pekâlâ, efendim."

"Ayrıca örgüte yirmi tane özel polis memuru alıyorum. Komiser Yardımcısı Parsons'a rapor verebilirler."

"Yirmi mi?"

"Yirmi. Harcamalara da kulak asma. Gerekirse cebimden öderim. Bu adam yakalanana kadar her çitin, her çalının arkasında bir polis memuru istiyorum."

Campbell'ın harcamalara aldırış ettiği yoktu. En küçük söylentinin bile telgraftan daha hızlı yayıldığı bir bölgede yirmi özel polis memurunu nasıl gizleyebileceklerini merak ediyordu. Çoğu bölgeyi tanımayan yirmi özel memur ve evinde oturup bunlara bıyık altından gülecek bir adam karşı karşıyaydı. Zaten, yirmi memur kaç tane hayvanı koruyabilirdi ki? Kırk mı, altmış mı, seksen mi? Ve bölgede kaç adet hayvan vardı? Yüzlerce, belki de binlerce.

"Başka bir sorun var mı?"

"Hayır, efendim. Şey dışında... Meslekle ilgili olmayan bir soru sormama izin varsa?"

"Hadi sor!"

"Dışarıdaki kapı sundurması. Sütunlu. Bir adı var mı bunların? Üslup, demek istiyorum?"

Anson adeta, bu sanki bir polis görevlisinin şimdiye kadar sorduğu

en olağandışı soruymuşçasına baktı. "Sütunlar mı? En ufak bir fikrim bile yok. Karımın bileceği türden şeyler bunlar."

Bunu izleyen günlerde, Campbell, Great Wyrley'le yakın çevresinde suç tarihini gözden geçirdi. Bulguları beklediği gibi çıktı. Çoğu çiftlik hayvanları olmak üzere belli bir miktarda hırsızlık, çeşitli tecavüz vakaları, serserilik ve ayyaşlık, bir intihar girişimi, çiftlik duvarlarına sövgülü yazılar yazmaktan hüküm giyen bir kız, beş kundakçılık vakası, Wyrley Papazevi'ne gönderilen tehdit mektupları ve istenmeyen mallar, toplum törelerine aykırı bir saldırı olayı ve toplum törelerine aykırı iki davranış. Ortaya çıkarabildiği kadarıyla, son on yıl içinde hayvanlara karşı hiç saldırı olmamıştı.

Bölgede yirmi yıldır polislik yapan Komiser Yardımcısı Upton da herhangi bir olay anımsamıyordu. Ama bu soru ona, daha iyi bir dünyaya intikal etmiş olan –tabii, daha kötü bir dünyaya gitmemiş olsun diyelim, efendim– şey, şayet ne demek istediğimi anlıyorsanız, kazını biraz fazla sevdiğinden kuşkulanılan bir çiftçiyi anımsatmıştı. Campbell bu dar bir bakış açısında gelişen gevezeliğe hemen son verdi. Polis örgütlerinin çok belirgin bir şekilde sakat ya da yarım akıllı olmadıkça neredeyse herkesi kadroya almaktan mutluluk duyulan zamanlardan kalma biri olarak teşhis etmişti Upton'ı çarçabuk. Upton'a yöreye ilişkin dedikodular ve intikamlar konusunda danışabilirdiniz; ama Kitab-ı Mukaddes'in üzerine el koymasına pek güvenemezdiniz.

"Demek, bölgenin suç tarihini gözden geçirdiniz, efendim" dedi Komiser Yardımcısı ona doğru burnundan soluyarak.

"Söyleme gereğini duyduğun özel bir şey var mı bana, Upton?"

"Olduğunu söyleyemem. Ama birilerinin bir şeyleri bilmesi gerekiyor. Birilerinin birini yakalaması gerekiyor. Sonunda hedefinize ulaşacağınızdan eminim, Müfettiş. Özellikle Birmingham'lı bir müfettiş olduğunuz da düşünülürse. Aaa, evet; sonunda hedefinize ulaşacaksınız."

Upton'ın bıraktığı izlenim, insana kurnazca yaltaklanırken çaktırmadan da ayağa köstek olan biri olduğuydu. Çiftlikte çalışanların bazıları da tamı tamına aynıydı. En azından size doğrudan yalan söyleyen Birmingham hırsızlarının yanında kendini daha rahat hissediyordu Campbell.

27 Haziran sabahı Müfettiş, Quinton Kömür Madeni'ne çağrıldı; şirketin iki değerli atının geceleyin karnı deşilmişti. Atlardan biri fazla kanamadan ölmüştü; başka türden sakatlamalara da uğramış bir kısrak olan ötekiyse, ortadan kaldırılmak üzereydi. Veteriner cerrah önceki

gibi aynı aletin –ya da, en azından, aynı etkileri gösteren aletin– kullanılmış olduğunu doğruladı.

İki gün sonra Komiser Yardımcısı Parsons Campbell'a, üzerinde adres olarak "Komiser Yardımcısı, Karakol, Hednesford, Staffordshire" yazılı bir mektup getirdi. Mektup Walsall'dan postaya verilmişti ve William Greatorex adında birinin imzasını taşıyordu.

Gözünü budaktan sakınmayan bir dış görünümüm var ve iyi de koşabilirim. Wyrley'deki şu çeteyi kurduklarında beni de aldılar. Atlardan ve dört ayaklı hayvanlardan çok iyi anlıyordum, onları en iyi nasıl yakalayabileceğimi biliyordum. Bu işten kaçarsam canıma okuyacaklarını söylediler; ben de işi yaptım ve onların her ikisini de üçe on kala yatarken yakaladım; derken uyandılar. Ve her birini karnının altından yakaladım; ama çok fazla kan fışkırtmadılar. Biri koşup kaçtı, diğeri düştü. Şimdi size çetede kimlerin olduğunu söyleyeceğim; ama ben olmaksızın bunu kanıtlayamazsınız. Wyrley'den Shipton adında biri ve Lee dedikleri bir hamal var; o uzakta durmak zorunda kaldı. Ve Avukat Edalji var. Bütün bunların ardında kimin olduğunu size söylemiş değilim ve bana hiçbir şey yapmadığınıza söz vermedikçe de söylemeyeceğim. Bunu her zaman Ay küçükken yaptığımız doğru değil; Edalji 11 Nisan'da atı öldürdüğünde dolunay vardı. Henüz hiç içeriye girmedim, Reis dışında diğerlerinin de girdiğini sanmıyorum; bu yüzden, sanırım hafif cezalarla kurtulacaklar.

Campbell mektubu yeniden okudu. *Ve her birini karnının altından yakaladım; ama çok fazla kan fışkırtmadılar. Biri koşup kaçtı, diğeri düştü.* Bütün bunlar bilinebilir şeyler olabilirdi; ölü hayvanları sayısını bilmediğimiz kadar çok insan incelemiş olabilirdi. Son iki vakadan sonra, polisin nöbet tutması ve cerrah işini yapana kadar da seyredenleri oradan uzaklaştırması gerekti. Ancak, *üçe on kala...* bu konuda garip bir kesinlik vardı.

"Bu Greatorex'i tanıyor muyuz?"

"Onun Littleworth Çiftliği'nden Mr. Greatorex'in oğlu olduğunu sanıyorum."

"Herhangi bir bağlantınız var mı? Onun Hednesford'daki Komiser Yardımcısı Robinson'a yazması için herhangi bir sebep?"

"Hiç yok."

"Peki, bu 'ay' işine nasıl bir anlam veriyorsunuz?"

Komiser Yardımcısı Parsons, düşünürken dudaklarını oynatma alışkanlığı olan, tıknaz, siyah saçlı bir adamdı. "Bu konularda konuşup duruyor bazı kimseler. Yeniay, pagan ritleri ve bu tür şeyler. Bilemiyorum. Ama 11 Nisan günü öldürülen hiçbir hayvan olmadığını biliyorum. Yanılmıyorsam, o tarihten itibaren bir hafta içinde hiçbir hayvan öldürülmedi."

"Yanılmıyorsun." Parsons, Müfettiş'in Upton gibi birinden çok daha fazla beğeneceği bir kişiydi. Gelecek kuşaktandı ve çok daha iyi eğitim almıştı; hızlı değildi ama düşünceliydi.

William Greatorex'in, el yazısı mektuptakine hiçbir şekilde uymayan on dört yaşında bir öğrenci olduğu ortaya çıktı. Lee ya da Shipton'ın adlarını hiç duymamıştı; ama sabahları bazen aynı trene binen Edalji'yi tanıdığını kabul etti. Hednesford'daki karakola hiç gitmemişti ve oradaki komiser yardımcısının adını bilmiyordu.

Parsons'la beş özel polis memuru, Littleworth Çiftliği'nde ve ek binalarında araştırma yaptılar; ama olağanüstü ilginç ya da kanla lekelenmiş, yahut yakınlarda silinerek temizlenmiş hiçbir şey bulamadılar. Oradan ayrılırken, Campbell, Komiser Yardımcısı'na, George Edalji hakkında ne bildiğini sordu.

"Şey, efendim, Hintli kendisi, öyle değil mi? Yani, yarı Hintli. Ufak tefek bir adam. Biraz tuhaf görünüşlü. Avukat, ailesiyle yaşıyor, her gün Birmingham'a gidiyor. Köy yaşamına tam olarak katılmıyor. Ne demek istediğimi anladınız mı?"

"Yani bir çeteye dahil olduğu bilinmiyor, öyle mi?"

"Hiçbir bilgi yok, efendim."

"Hiç arkadaşı var mı?"

"Bu pek bilinmiyor. Çok kapalı bir ailede yaşıyor. Sanırım, kız kardeşiyle ilgili bir sorun var. Hasta mı, geri zekâlı mı, öyle bir şey. Ve her akşam yollarda yürüdüğünü söylüyorlar. Bir köpeği falan da yok. Birkaç yıl önce ailesine karşı bir kampanya başlatıldı."

"Bunu kayıt defterinde gördüm. Bir sebep var mı bunun için?"

"Kim bilebilir ki? Papaz ilk kez işe alındığında... bir rahatsızlık vardı. İnsanlar kilise kürsüsünde kara derili bir adamın onlara nasıl günahkârlar olduklarını ya da bu tür şeyleri söylemesini istemiyordu. Ama bu çok çok eskidendi. Ben kendim bir kilise görevlisiyim. Bizim daha hoşgörülü olduğumuza inanıyorum."

"Bu adam –yani oğul– sence atların karnını deşebilecek birine benziyor mu?"

Parsons yanıt vermeden önce dudaklarını çiğnedi. "Müfettiş, söyleyeceklerimi şöyle ifade edeyim. Siz de burada benim kadar hizmet verdikten sonra, hiç kimsenin hiçbir şeye benzemediğini fark edeceksiniz. Ya da, daha doğru ifade etmek gerekirse, herhangi bir şeye. Anlıyor musunuz?"

George

Postacı George'a zarfın üzerindeki resmi ifadeyi gösterir: PUL YAPIŞTIRILMAMIŞ. Mektup Walsall'dan gelmiştir; adı ve ofis adresi anlaşılır ve oldukça düzgün bir el yazısıyla yazılmıştır; bu yüzden George zarfı almak ister. Ama bu ona, yapıştırılmayan pulun iki katına, iki peniye mal olur. İçinde ne olduğunu anladığında memnun olur: *Demiryolu Hukuku* için bir sipariş gelmiştir. Ama siparişe eklenen ne çek ne de posta havalesi vardır. Siparişi gönderen 300 kopya istemiş ve adını Belzebuth olarak yazmıştır.

Üç gün sonra, yeniden mektuplar gelmeye başlar. Aynı tür mektuplardır: iftira, hakaret dolu, çılgınca mektuplar. Ofisine gelen bu şeyleri küstahça bir müdahale olarak algılar: Güvende olduğunu hissettiği, saygı gördüğü, yaşamın düzenli şekilde akıp geçtiği yerdir burası. İçgüdüsel olarak ilkini fırlatıp atar; ama geri kalanları kanıt olsun diye bir çekmecenin dibine koyar. George artık o eski azap zamanlarının kaygılı yeniyetmesi değildir; artık ağırlığı olan bir kişidir, dört yıllık deneyim sahibi bir avukattır. Eğer arzu ederse böyle şeyleri pekâlâ görmezden gelebilecek ya da gerektiği şekilde uğraşabilecek biridir. Ayrıca Birmingham polisi, hiç kuşku yok ki, Staffordshire Polis Örgütü'nden daha etkili ve moderndir.

Bir akşam, 6.10 sularında George mevsimlik biletini cebine atmış ve şemsiyesini tam koluna geçirmek üzeredir ki, arkasında ona ayak uyduran biri olduğunun farkına varır.

"İyiyiz, öyle değil mi, genç beyfendi?"

Upton'dır bu; yıllar öncesinden daha şişman, daha kırmızı yüzlü ve muhtemelen daha aptaldır. George yürüyüşünü bozmaz.

"İyi akşamlar" diye yanıtlar kestirip atan bir tonda.

"Yaşamın zevkini çıkarıyoruz, değil mi? İyi uyuyoruz?"

George bir zamanlar korkuya kapılmış olabilir ya da Upton'ın ne istediğini anlamak için durmuş olabilirdi. Ama artık öyle yapmaz.

"Uykuda gezmiyoruz, en azından, umarım." George bilinçli bir biçimde adımlarını hızlandırır; öyle ki, Komiser Yardımcısı şimdi ona yetişmek için güçlükle solumak zorunda kalır. "Ancak, anlıyorsun ya, bölgenin her köşesine özel memurlar koyduk. Dağ taş polis dolu. Bu yüzden bir a-vu-kat için bile uykuda gezmek, aaa, evet, kötü bir fikir olur." George, adımlarını yavaşlatmadan, bu tehditler savuran, boş kafalı aptalın yürüdüğü yöne küçümseyici bir bakış atar. "Aaa, evet; bir a-vu-kat. Umarım bundan yararlanırsın, genç beyefendi. Dedikleri gibi, önceden uyarılmak önceden silahlanmaktır, tabii tersi olmadıkça."

George bu olaydan anne ve babasına söz etmez. Onu ilgilendiren daha acil bir durum vardır: Öğle sonrası postasında Cannock'tan bildik bir el yazısı taşıyan bir mektup gelmiştir. George'a yazılmış ve "Bir Adalet Âşığı" diye imzalanmıştır:

Seni tanımıyorum ama zaman zaman trende gördüğüm oluyor ve seni tanımış olsam da fazla hoşlanacağımı ummuyorum; çünkü kara derililerden hoşlanmam. Gene de herkesin haklı muamele görmesi gerektiğini düşünüyorum, sana yazma nedenim de bu; çünkü herkesin sözünü ettiği dehşet verici olaylarla senin ilgin olduğunu sanmıyorum. İnsanların hepsi bu olayların arkasında senin olduğunu söylediler; çünkü senin kendilerinden biri olduğunu düşünmüyorlar, senin onların canına okumak isteyeceğine inanıyorlar. Bu yüzden polis seni gözetim altında tutuyor; ama hiçbir şey göremediler ve şimdi başka birini gözlüyorlar... Eğer bir at öldürülürse, yapanın sen olduğunu söyleyecekler; bu yüzden tatile çıkıp buralardan uzaklaş ve gelecek vaka meydana geldiğinde buralarda olma. Polis, sonuncusu gibi, olayın ay sonunda meydana geleceğini söylüyor. Ayın sonu gelmeden buralardan uzaklaş.

George tamamen sakindir. "İftira" der. "Gerçekten de, daha ilk bakışta, cezai yaptırımı olması gereken bir iftira olarak görürdüm bu mektubu."

"Yine başlıyor" der annesi; George onun gözyaşlarına boğulmak üzere olduğunu fark etmiştir. "Her şey yine başlıyor. Bizi buradan atana kadar peşimizi asla bırakmayacaklar."

"Charlotte" der Shapurji kararlı bir sesle. "Söz konusu olamaz bu. Compson Amca'nın yanına, ebedi istirahatgâhımıza gidene değin papazevinden asla ayrılmayacağız. Bu yolculuğumuzda ıstırap çekmek Yüce Tanrı'nın istediği bir şeyse, Yüce Tanrı'yı sorgulamak bize düşmez."

Şu günlerde George'un kendini Yüce Tanrı'yı sorgulamaya yakın hissettiği anlar vardır. Sözgelimi, bir erdem timsali olan ve cemaatin yoksullarıyla hastalarının yardımına koşan annesi niçin bu şekilde ıstırap çekmek zorundadır? Ve eğer, babasının ileri sürdüğü gibi, Yüce Tanrı her şeyden sorumluysa, o zaman Yüce Tanrı Staffordshire Polis Örgütü'nden ve adı çıkmış yetersizliğinden de sorumludur. Ama George bunu söyleyemez; ima bile edemediği şeyler vardır.

Dünyayı anne ve babasından biraz daha iyi anlamaya başladığını da kavrar bu aralar. Sadece yirmi yedi yaşında olabilir; ama bir Birmingham avukatının iş yaşamı insan doğası konusunda bir taşra papazının asla sahip olamayacağı içgörüler sağlamaktadır. Bu yüzden, babası Polis Şefi'ne bir kez daha şikâyette bulunmayı önerdiğinde, George aynı görüşü paylaşmaz. Öncekı olaylar sırasında Anson onlara karşı olmuştur; başvurulması gereken kişi soruşturmayla görevlendirilmiş olan Müfettiş'tir.

"Ona yazacağım" der Shapurji.

"Hayır, Baba, sanırım bu benim görevim. Ben kendim gidip onu göreceğim. Eğer her ikimiz de gidersek, bunu bir delegasyon heyeti gibi algılayabilir."

Papaz şaşıp kalır ama memnun da olur. Oğlundaki bu yetişkin adam tavrından hoşlanmıştır ve onu kendi haline bırakır.

George bir görüşme rica etmek üzere, tercihan papazevinde değil de, Müfettiş'in seçimine bıraktığı bir karakolda, mektup yazar. Bu, Campbell'a biraz garip gelir. Karakolun Hednesford olmasında karar kılar ve Komiser Yardımcısı Parson'ın kendilerine katılmasını ister.

"Benimle görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkürler, Müfettiş. Vakit ayırdığınız için minnettarım. Gündemde üç maddem var. Ama önce, bunu kabul etmenizi arzu ediyorum."

Campbell kızıla çalan saçları olan, başı bir deve başını andıran, uzun sırtlı, kırk yaşlarında bir adamdır; oturduğunda ayaktaki halinden bile daha uzun boylu görünür. Masanın üzerinden uzanır ve hediyeyi inceler: *"Trendeki Adam" İçin Demiryolu Hukuku*'nun bir nüshasıdır. Birkaç sayfayı yavaşça çevirir.

"İki yüz otuz sekizinci nüsha" der George. Bu söz ağzından söylemek istediğinden daha kibirlice çıkar.

"Çok teşekkür ederim, efendim; ama ne yazık ki, polis yönetmelikleri halktan hediye kabul etmemizi yasaklıyor." Campbell kitabı yeniden masanın üzerinde gerisin geri kaydırır.

"Aaa, rüşvet sayılmaz bu!" der George uçarı bir tonda." Bunu... kütüphanenize ek bir kitap olarak göremez misiniz?"

"Kütüphane. Bizim bir kütüphanemiz var mı, Komiser?"

"Şey, her zaman bir tane kurabiliriz, efendim."

"O halde, Mr. Edalji, size minnettar kalırım."

George acaba dalga mı geçiyorlar diye merak eder.

"*Aydlji* diye telaffuz ediliyor. E-dal-ji değil."

"Aydlji." Müfettiş incitici bir tarzda kabaca güler ve yüzüne tuhaf bir ifade verir. "Eğer bir sakıncası yoksa, size Beyefendi diye hitap edeceğim."

George boğazını temizler. "Gündemdeki ilk madde bu." "Bir Adalet Aşığı" başlıklı mektubu çekip çıkarır. "İşyerime gönderilen beş mektup daha var."

Campbell mektubu okur, Komiser Yardımcısı'na verir, geri alır, yeniden okur. Bunun bir kötüleme mektubu mu yoksa bir destek mektubu mu olduğuna karar veremez. Ya da destek mektubu kisvesine büründürülmüş bir kötüleme mektubu. Eğer bir kötüleme mektubuysa, bunu biri polise niye getirmiş olsundur? Eğer bir destek mektubuysa, daha önce suçlanmadıkça getirmenin ne âlemi vardır? Campbell George'un davranış gerekçesini neredeyse mektubun kendisi kadar ilginç bulur.

"Kimden olduğuna ilişkin bir fikriniz var mı?"

"İmzasız."

"Bunu görebiliyorum, efendim. Mektubu yazanın tavsiyesine uymaya niyetiniz olup olmadığını sorabilir miyim? *Tatile çıkıp buralardan uzaklaş...*"

"Doğrusunu söylemek gerekirse, Müfettiş, bu, değneği yanlış ucundan tutmak gibi oluyor. Bu mektubu cezai yaptırım gerektiren bir iftira olarak görmüyor musunuz?"

"Dürüstçesi, bilmiyorum, efendim. Neyin hukuk olduğuna neyin olmadığına karar vermek sizin gibi hukukçulara düşer. Bir polisin bakış açısından, birisinin size bir oyun oynadığını söyleyebilirim."

"Bir oyun mu? Eğer bu mektup iddiaları reddediyor gibi görünse bile, elden ele yayılacak olursa benim yöredeki çiftlik çalışanları ve madenciler karşısında tehlikeye düşebileceğimi düşünmüyor musunuz?"

"Bilmiyorum, efendim. Bütün diyebileceğim şu ki, ben buraya geldim geleli saldırıya yol açmış olan imzasız bir mektup hatırlayamıyo-

rum. Sen hatırlıyor musun, Parson?" Komiser Yardımcısı başını sallar. "Mektubun ortalarına doğru yer alan şu... *senin kendilerinden biri olduğunu düşünmüyorlar* ifadesinden ne anlam çıkarıyorsunuz?"

"Siz ne anlam çıkarıyorsunuz?"

"Şey, anlıyorsunuz ya, bana böyle bir şey söylenmedi."

"Pekâlâ, Müfettiş, benim anladığım *şu* ki, bu neredeyse kesinlikle babamın Parsi kökenli olduğu anlamındadır."

"Evet, sanırım bu anlama gelebilir." Campbell, adeta daha fazla anlam bulmak için yakından incelercesine, kızılımsı saçlı başını mektubun üzerine eğer. Bu adam ve uğradığı mağduriyet konusunda, onun sıradan bir şikâyetçi mi yoksa daha karmaşık bir şey mi olduğu konusunda bir karara varmaya çalışmaktadır.

"Ne anlama gelebilir? Ne anlama gelebilir? Peki başka ne demek istenmiş olabilir?"

"Şey, onlara uyum sağlamadığınız anlamına gelebilir mi bu?"

"Great Wyrley Kriket Takımı'nda oynamadığımı mı söylemek istiyorsunuz?"

"Oynamıyor musunuz, efendim?"

George öfkesinin kabardığını hissedebilmektedir. "Konu açılmışken söyleyeyim, birahanelere de gitmiyorum."

"Gitmiyor musunuz, efendim?"

"Konu açılmışken söyleyeyim, tütün de içmiyorum."

"İçmiyor musunuz, efendim? Şey, bekleyip mektubu yazan kişiye bununla ne demek istediğini sormak zorunda kalacağız. Eğer onu yakalarsak, yakaladığımızda. Başka bir şey daha olduğunu mu söylemiştiniz?"

George'un gündemindeki ikinci madde, Komiser Yardımcısı Upton'a karşı hem davranışları hem de imaları yüzünden bir şikâyet dilekçesi vermektir. Gelgelelim, sözleri Müfettiş tarafından yinelendiklerinde, her nasılsa ima olmaktan çıkmaktadır. Campbell bu sözleri, polis örgütünün pek parlak olmayan bir üyesinin oldukça gösterişli ve aşırı duyarlı bir şikâyetçiye yönelttiği ilginçlikten yoksun sözlerine dönüştürmektedir.

George şimdi bir duygu karmaşası içindedir. Kitabı için minnet duyulmasını, aldığı mektuptan ötürü şok geçirilmesini ve içinde bulunduğu zor duruma ilgi gösterilmesini bekleyerek gelmiştir. Müfettiş dürüst ancak yavaş davranmıştır; yapmacıklı nezaketi George'a bir çeşit kabalık gibi görünür. Ama yine de gündemindeki üçüncü maddeyi açıklama

konusunda acele etmesi gerektiğine karar verir.

"Bir önerim var. Soruşturmanız açısından..." George, dikkati tamamen kendisine çekebilmek için, planladığı gibi, duraklar. "Tazılar..."

"Anlayamadım?"

"Tazılar... Eminim sizin de bildiğiniz gibi, mükemmel bir koku alma yetenekleri vardır tazıların. İyi eğitilmiş bir çift tazı alacak olsanız, tazılar sizi kesinlikle bundan sonraki sakatlama yerinden dosdoğru suçluya götürürdü. Kokuları olağanüstü bir kesinlikle takip edebilirler ve üstelik bu bölgede suçlunun onları şaşırtmak için girebileceği büyük dere ve ırmak da yok."

Staffordshire Polis Örgütü halktan gelen pratik önerilere pek alışık değildir anlaşılan.

"Tazılar" diye yineler Campbell. "Bir çift tazı ha! Ucuz bir dedektif romanından alınma bir şeye benziyor bu. 'Onlar dev bir tazının ayak izleriydi, Mr. Holmes!' " Derken Parsons kıkırdamaya başlar ve Campbell, ona susması için buyurmaz.

Her şey müthiş kötü gitmiştir; özellikle de George'un kendi başına düşündüğü, babasıyla tartışma gereğini bile duymadığı bu son bölüm. Keyfi fena halde kaçmıştır. Karakoldan ayrılırken, iki polis kapı eşiğinde durup onun gidişini seyreder. Komiser Yardımcısı'nın, dışarıya taşan bir sesle, "Belki de tazıları kütüphanede tutabiliriz" dediğini işitir.

Papazevine dönüş yolunda bu sözcükler sürekli kulaklarındadır; eve gelince annesi ve babasına toplantıyı kısaca anlatır. Eğer polis, önerilerini geri çevirecek olursa, onlara yine de yardım etmeye karar verir. *Lichtfield Mercury*'ye ve diğer gazetelere, yeniden gelmeye başlayan mektuplardan söz ettiği bir ilan verir ve suçlunun hüküm giymesi durumunda 25 sterlinlik bir ödül vermeyi vaat eder. Babasının yıllar önce vermiş olduğu ilanın sadece ters tepki yaptığını anımsar; ama bu sefer para önerisinin sonuç getireceğini umar. Avukat olduğunu belirtir.

Campbell

Beş gün sonra, Müfettiş yeniden Green Hall'a çağrılmıştır. Bu kez çevresine bakınmaktan daha az çekingenlik duyduğunu fark eder. Ayın evrelerini gösteren bir guguklu saat, İncil'den sahnelere yer veren bakır oyma tekniğiyle yapılmış bir resim, solmuş bir Türk kilimi ve son-

bahar beklentisiyle kütüklerle doldurulmuş bir şömine dikkatini çekmiştir. Çalışma odasında cam gözlü moose geyiğinden daha az ürküntü duymuş ve dikkati *The Field* ve *Punch*'ın deri kaplanmış ciltlerine yönelmiştir. Büfenin üstünde, cam bir mahfaza içinde içi doldurulmuş büyük bir balık ve üç içki sürahisinin yer aldığı bir camekân bulunmaktadır.

Komiser Anson bir sandalycye oturması için Campbell'a eliyle işaret etmiş ve kendisi ayakta kalmıştır: Müfettiş'in çok iyi bildiği üzere, kısa boylu adamların uzunların karşısında başvurduğu bir hilcdir bu. Ama otorite stratejileri üzerinde düşünüp taşınmaya hiç vakti yoktur. Bu sefer ortam içten değildir.

"Adamımız şimdi de bizi rahatsız etmeye başladı. Şu Greatorex mektuplarından söz ediyorum. Şimdiye kadar kaç tane aldık?"

"Beş, efendim."

"Ve dün akşam bu, Bridgetown Karakolu'nda çalışan Mr. Rowley'e geldi." Anson gözlüğünü takıp okumaya başlamıştır:

Efendim, ilk harflerini tahmin edeceğiniz bir zat çarşamba gecesi Walsall'dan trenle eve yeni bir kanca getircek ve bu kanca paltosunun içindeki özel bir cepte olcak. Eğer siz ya da adamlarınız paltosunu biraz açtırabilirse kancayı görebilirsiniz; bu sabah birisinin arkasında olduğunu işittiğinde gözlerden sakladığı kancadan üç dört santim daha uzun bu. Eve saat beş ya da altıdan sonra gelcek; yahut yarın gelmezse, mutlaka perşembe günü gelcek. Sivil elbise giymiş polisleri elinizin altında tutmamakla yanlış yaptınız. Onları çok çabuk gönderdiniz. Bir düşünsenize, onlardan ikisinin daha birkaç gün evvel gizlendikleri yerin yakınında yaptı bunu. Ama efendim, diyorum ya, adamda kartal gözü var; kulakları da ustura kadar keskin; ayakları bir tilkininki kadar çevik ve gürültüsüz; zavallı hayvanlara dört ayağı üzerinde çullanıyor, onları biraz okşuyor ve sonra da kancasını çekiyor ve hayvanlar yaralandıklarını bile fark etmeden kancayı takıyor ve bağırsaklar dışarı uçuyorlar. Onu suçüstü yakalamak için 100 dedektife ihtiyacınız var; çünkü çok kurnaz, her köşeyi her bucağı biliyor. Onun kim olduğunu biliyorsunuz ve ben de ispatlayabilirim; ama 100 sterlinlik ödül verilene kadar, ağzımdan daha fazla laf çıkmaycak.

Anson, onu yorum yapmaya davet edercesine, Campbell'a baktı. "Adamlarımın hiçbiri herhangi bir şeyin atıldığını görmediler, efen-

dim. Ve kancaya benzer bir şey de bulunmadı. Hayvanları o şekilde sakat bırakabilir de bırakmayabilir de; ama bağırsaklar dışarıya uçmuyor, bildiğimiz gibi. Walsall trenlerini izlememi ister misiniz?"

"Bu mektuptan sonra, yaz ortasında uzun paltolu bir adamın biz ardına düşelim diye ortaya çıkacağını hiç sanmıyorum."

"Öyle, efendim. Sizce 100 sterlin, avukatın ödül önerisine kasti bir yanıt olarak mı isteniyor?"

"Muhtemelen. Büyük bir küstahlıktı bu!" Anson durakladı ve yazı masasından bir başka kâğıt aldı. "Ama diğer mektup –Hednesford Karakolu'ndaki Komiser Yardımcısı Robinson'a gönderilmiş olan– daha kötü. Kendiniz değerlendirin." Anson mektubu uzattı.

Küçük kızlara dadandıklarında, kasım ayında Wyrley'de neşeli günler yaşanacak; çünkü gelecek marttan önce atlara yaptıkları gibi yirmi kıza da aynı şeyi yapacaklar. Onları hayvanları keserken yakalayabileceğinizi düşünmeyin; çok sessizler ve adamlarınız gidene kadar saatlerce yerde... Göz hapsinde olduğu söylenen Mr. Edalji, pazar gecesi Northfield yakınlarında Komiser'i görmek için Brum'a gidiyor; çevrede bu kadar dedektif varken nasıl hareket edileceği konusunda görüşecekmiş; sanıyorum ki, gece yerine gündüz gözü birkaç ineği haklayacaklar... Sanıyorum buraya daha yakın pek çok ineği çok geçmeden öldürecekler ve Cross Keys Çiftliği ile West Cannock Çiftliği'nin, listenin başındaki ilk iki çiftlik olduğunu biliyorum... Kendini bir şey sanan rezil herif, eğer yoluma çıkar ya da sinsice arkadaşlarımdan birine yanaşırsan seni babanın tüfeğiyle kalın kafandan vuracağım.

"Kötü, efendim. Çok kötü. Bu mektup ele geçmese iyi olur. Her köyde paniğe yol açar. Yirmi kız... İnsanlar hayvanları için zaten yeterince kaygılıyken..."

"Çocuklarınız var mı, Campbell?"

"Bir oğlan. Ve bir küçük kız."

"Evet. Bu mektuptaki tek iyi şey Komiser Yardımcısı Robinson'ı vurma konusunda savurulan tehdit."

"Bu iyi bir şey mi, efendim?"

"Aaa, belki de Komiser Yardımcısı Robinson'ın kendisi için iyi değil. Ama adamımızın bazı davranış kurallarını ihlal ettiği anlamına geliyor. Bir polis görevlisini ölümle tehdit etmek. Bunu iddianameye koyduk mu ömür boyu mahkûmiyet kararı aldırabiliriz."

Mektubu yazanı bulabilirsek, diye düşündü Campbell. "Northfield, Hednesford, Walsall... Bizi civardaki her yere göndermeye çalışıyor."

"Hiç kuşkusuz. İtirazınız yoksa, özetleyeyim, Müfettiş; düşünceme katılmıyorsanız bana söylersiniz."

"Evet, efendim."

"Bir kere, siz yetenekli bir polis görevlisisiniz. Hayır, hemen karşı çıkmayın!" Anson dağarcığında bulunan en hafif tebessümle gülümsedi. "Çok yetenekli bir polis görevlisisiniz. Ama bu soruşturma başlayalı, komutanız altındaki yirmi özel görevliyle birlikte geçen üç haftayı da içine katarsak, tam üç buçuk ay oldu. Hiç kimse suçlanmadı, hiç kimse tutuklanmadı, hatta hiç kimse ciddi bir şekilde kenara çekilip de sorgulanmadı. Ve sakatlama olayları devam etti. Anlaştık mı?"

"Anlaştık, efendim."

"Birmingham gibi büyük bir kentte yaşadığınız deneyimlerle karşılaştırdığınızda olumsuz gördüğünüz yerel işbirliğinin burada her zamankinden daha iyi işlediğinin farkındayım. Bir kere, polis örgütüne yardım etme konusunda normalden daha büyük bir ilgi var. Ama şimdiye değin edindiğimiz en yerinde kuşkular imzasız mektuplardan geldi. Sözgelimi, Birmingham'ın ötcki yakasında son derece olumsuz koşullarda yaşayan şu csrarcngiz 'Reis'. Onun bizi ayartması mı gerekir? Sanmıyorum. Millerce ötede yaşayan bir reisin hiç karşılaşmadığı insanlara ait hayvanları sakatlamakta nasıl bir çıkarı olabilir ki? Gerçi Northfield'a bir ziyaret yapmamak iyi bir dedektife yakışmaz."

"Anlaştık."

"Bu yüzden biz, her zaman düşündüğümüz gibi, yöre insanlarını arıyoruz. Ya da yöreyc ait bir kişiyi. Ben birden fazla kişi aradığımız fikrine sıcak bakıyorum. Üç dört, belki de. Böylesi daha anlamlı. Mektupları yazan bir kişi, farklı kentlere yolculuk eden ve mektupları postaya veren başka bir kişi, hayvanları sakatlamakta hünerli bir kişi ve bütün bunlara rehberlik edecek bir kişi. Bir başka deyişle, bir çete. Üyeleri polisleri hiç sevmeyen bir çete. Aslında, bizi yanlış yollara yönciltmekten zevk alan bir çete. Böbürlenmekten hoşlanan."

"Bizi şaşırtmak için adlar sayıp döküyorlar. Elbette. Ama öyle bile olsa, bir ad tekrar tekrar ortaya çıkıyor: Edalji. Reis ile buluşacak olan Edalji. Hapiste olduğu söylenen Edalji. Avukat Edalji çetededir. Benim hep şüphelerim oldu; ama şimdiye değin onları kendime saklamayı uygun buldum. Size dosyalara bakmanızı söyledim. Daha önce, esas olarak babayı hedef alarak, birtakım mektuplar yazılıp gönderildi. Şakalar,

aldatmacalı oyunlar, küçük hırsızlıklar. O sıralar bunları yazanı az daha yakalıyorduk. Sonunda papaza bütün bunların arkasında kimin olduğu konusunda ağır bir uyarıda bulundum ve çok geçmeden de mektuplar durdu. Olmayana ergi yöntemiyle, diyebilirsiniz; gerçi, üzülerek söylüyorum ki, birini suçlamak için yeterli değil bu. Ancak, itiraf etmediyse de, en azından bu işe bir son verdim. Ne kadar süreyle mi? Yedi, sekiz yıl."

"Şimdi yeniden başlamış bulunuyor, hem de aynı yerde. Ve Edalji'nin adı sürekli gündemde. Şu ilk Greatorex mektubunda üç ad anılıyor; ama bunlardan oğlanın bildiği tek kişi Edalji. Dolayısıyla, Edalji, Greatorex'i tanıyor. Ve ilk seferinde aynı şeyi yaptı: İhbar mektuplarına kendini dahil etti. Ne var ki, yaşı bu sefer daha büyük ve karatavukları yakalayıp boyunlarını kırmakla tatmin olmuyor. Bu sefer, sözcüğün gerçek anlamıyla daha büyük şeylerin peşinde: inekler, atlar. Ve kendisi fiziksel açıdan bir timsal oluşturmadığından, bu işi yapacak başkalarını tutuyor. Ve şimdi de bahsi yükseltip bizi yirmi genç kızla tehdit ediyor. Yirmi genç kız, Campbell!"

"Öyle, efendim. Bir iki soru sormama izin verir misiniz?"

"Buyur sor."

"Bir kere, ne diye kendini ihbar etmiş olsun?"

"Bizi izden uzaklaştırmak için. Bu meseleyle hiç ilgisi olmadığını bildiğimiz kişiler listesine kendi adını kasten dahil ediyor."

"Demek oluyor ki, kendi yakalanması için de bir ödül öneriyor, öyle mi?"

"Bu şekilde bunu kendisinden başka ileriye sürecek hiç kimse olmayacağını biliyor." Anson soğuk bir edayla kıkır kıkır güldü; ama Campbell şakayı anlamamış göründü. "Ve elbette, polis açısından da daha büyük bir kışkırtma. Kendi halinde, alçakgönüllü bir yurttaş bir suçu temizlemek için kendi kesesini açmayı önerirken, polis örgütünün nasıl da büyük hatalara sürüklendiğine bir bakın. Bir düşünsene, o ilan polis güçlerine bir iftira olarak yorumlanabilir..."

"Ama –özür dilerim, efendim– Birmingham'lı bir avukat hayvanları sakatlamak için ne diye yöre kabadayılarından oluşan bir çete kursun ki?"

"Onunla karşılaştın, Campbell. Sana nasıl biri gibi gözüktü?"

Müfettiş izlenimlerini gözden geçirdi. "Zeki. Gergin. Başlangıçta hoşa gitmek için enikonu istekli. Sonra biraz kolay alınabilen biri. Bi-

ze bazı tavsiyelerde bulundu; ama biz pek hevesli görünmedik. Tazı kullanmamızı önerdi."

"Tazı mı? Yerli polis köpeği demediğinden emin misiniz?"

"Hayır, efendim, tazı. İşin garip tarafı şu ki, onu dinlerken –eğitimli birinin, bir avukatın sesine sahipti– bir noktada, insan eğer gözlerini kapatacak olsa, onun bir İngiliz olduğunu sanır, diye düşündüğümü fark ettim."

"Oysa gözlerinizi açık bırakacak olsanız, onu yanlışlıkla Muhafız Alayı'nın bir üyesi sanmazdınız, öyle değil mi?"

"Öyle de diyebilirsiniz, efendim."

"Evet. Öyle görünüyor ki, edindiğiniz izlenim –gözler açık ya da kapalı– sanki kendini üstün hisseden biri olduğuydu. Bunu nasıl ifade edebilirim? Daha yüksek bir kasta ait olduğunu düşünen biri mi?"

"Muhtemelen. Ama böyle biri ne diye atların karınlarını deşmeyi arzulasın ki? Diyelim ki, zimmetine yüksek tutarlarda para geçirerek akıllı ve üstün olduğunu kanıtlamak varken?"

"Onları da yapmayacağını kim söyleyebilir ki? İçtenlikle konuşmak gerekirse, Campbell, niçinler beni nasıllardan, ne zamanlardan ve nelerden çok daha az ilgilendiriyor."

"Evet, efendim. Ama bu adamı tutuklamamı arzu ediyorsanız, gerekçesi konusunda bir ipucu olması iyi olur."

Anson, polisin yaptığı işlerde bugünlerde çok sık sorulan bu tür sorulardan hoşlanmıyordu. Suçlunun kafasının içine nüfuz etme konusunda bir tutku vardı. Yapılan şey bir adamı yakalamak, tutuklamak, suçlamak ve birkaç yıllığına içeri atmaktı; içeride ne kadar çok kalırsa o kadar keyif vericiydi. Kötülük yapan birinin silahını boşaltırken ya da pencerenizi kırarken aklından neler geçirdiğini araştırmak pek ilgi uyandırmıyordu. Polis Şefi bunları söylemek üzereydi ki, Campbell onu harekete geçirdi.

"Sonuçta, bir gerekçe olarak kazanç sağlamayı dışta bırakabiliriz. Sigortadan para almak amacıyla kendi malını mülkünü tahrip ediyormuş gibi bir durum söz konusu değil."

"Komşusunun saman yığınını tutuşturan bir adam bunu kazanç sağlamak için yapmaz. Kötülük olsun diye yapar. Gökyüzünde alevler, insanların yüzlerinde korku görme zevki için yapar. Edalji'nin durumunda, hayvanlardan derin bir nefret duyma söz konusu olabilir. Bunu kuşkusuz araştıracaksınız. Ya da saldırıların zamanlamasında belli bir plan olup olmadığını, bunların çoğunun ayın başlangıcında meydana gelip

gelmediğini, bir kurban etme ilkesinin söz konusu olup olamayacağını. Belki de aradığımız gizemli alet, Hint kökenli bir ritüel bıçağıdır. Kukri ya da öyle bir şey. Anladığım kadarıyla, Edalji'nin babası bir Parsi. Ateşe tapmıyorlar mı onlar?"

Campbell profesyonel yöntemlerin şu ana değin ortaya hiçbir şey koymadığını kabul ediyordu; ama bunların yerine böylesine gevşek düşüncelerin konmasına da sıcak bakmıyordu. Eğer Parsiler ateşe tapıyorlarsa, o zaman adamın kundakçılık yapmasını beklemez miydiniz?

"Aklıma gelmişken söyleyeyim, sizden avukatı tutuklamanızı istemiyorum."

"İstemiyor musunuz, efendim?"

"Hayır. Yapmanızı istediğim –emrettiğim– şey, eldeki kaynaklarınızı onun üzerinde yoğunlaştırmanız. Papazevini gündüzün ölçüyü kaçırmadan gözetleyin, onu tren istasyonuna kadar takip ettirin, Birmingham'a bir adam atayın –esrarengiz Reis'le öğle yemeği yiyebilir diye– ve karanlık bastıktan sonra evi tamamen gözetim altına alın. Öyle yapın ki, arka kapıdan dışarı adımını atamasın, özel bir polis görevlisine çarpmadan kılını kıpırdatamasın. Bir şeyler yapacak bu adam; bir şeyler yapacağını biliyorum.

George

George yaşamını normal şekilde sürdürmeye çalışır. Ne de olsa, onun özgür bir İngiliz olarak hakkıdır bu. Ama gözetlendiğini hissettiğinde, geceleyin papazevi çevresinde birtakım karanlık siluetler dolandığında, bazı şeylerin Maud'dan, hatta bazen annesinden bile gizli tutulması gerektiğinde, bu güçtür. Dualar babasının ağzından eskisi kadar güçlü bir şekilde çıkmaktadır ve kadın müminler de bu duaları şevkle yinelerler. George'sa kendini Yüce Tanrı'nın onları koruyacağı konusunda daha da az güvende hisseder. Kendini güvende hissettiği günün tek anı babasının yatak odası kapısını kilitlediği andır.

Bazen perdeleri çekip pencereyi açmayı ve orada olduğunu bildiği bu gözcülere acı alay dolu sözler savurmayı ister. Halkın parası nasıl da gülünç bir şekilde çarçur ediliyor, diye düşünür. Şaşırarak hırçın biri olmaya başladığını fark eder. Daha da şaşırarak, bunun kendini oldukça yetişkin biri gibi duyumsamasına yol açtığını görür. Bir akşam her zamanki gibi köy yollarını adımlamaktadır ki, arkasından belli bir

uzaklıkta yürümekte olan özel bir polis görevlisini ayrımsar. George ani bir dönüş yapar ve takipçisine yaklaşır; bir ayakçı meyhanesinde kendini daha az garip hissedecek gibi görünen, tüvit takım elbise giymiş, tilki yüzlü bir adamdır.

"Yol konusunda yardıma ihtiyacınız var mı?" diye sorar George, nazik olmayı pek de önemsemeden.

"Kendi başımın çaresine bakabilirim, teşekkürler."

"Buralı değil misiniz?"

"Sorduğunuza göre söyleyeyim; Walsall'luyum."

"Bu yol Walsall'a çıkmaz. Günün bu vaktinde ne diye Great Wyrley yollarında yürüyorsunuz?"

"Aynı soruyu pekâlâ ben de size sorabilirim."

Küstahın teki bu adam, diye düşünür George. "Beni Müfettiş Campbell'ın talimatları doğrultusunda takip ediyorsunuz. Apaçık ortada bu. Beni budala mı sanıyorsunuz? İlginç olan tek nokta, Campbell'ın size kendinizi günün her vaktinde görünür kılmayı buyurup buyurmamış olması; eğer buyurmuşsa, davranışınız kamuya ait yolların kullanımının engellenmesi olarak görülebilir. Öte yandan, Campbell'ın size gizli kalma talimatı verip vermemiş olduğunu bilmiyorum; eğer verdiyse, o durumda da tümüyle yetenecksiz özel bir polis görevlisisiniz."

Adam sadece sırıtır. "Onunla benim aramda bir şey bu, demeyecek misiniz?"

"Ben olsam öyle derim." –ve şimdi George'un öfkesi burnuna çıkmıştır– "Sen ve senin gibiler kamu bütçesini fena halde israf ediyorsunuz. Haftalardır köyün her yanında dolanıp duruyorsunuz ve kanıt olarak gösterecek hiçbir şeyiniz, kesinlikle hiçbir şeyiniz yok!"

Polis görevlisi bir kez daha sırıtmaktan başka bir şey yapmaz. "Alçak sesle, alçak sesle" der.

O akşam yemek vakti Papaz, George'a Maud'u Aberystwyth'a günü birlik gezintiye götürmesini önerir. Sesi buyruk tonundadır; ancak George kesin bir şekilde gitmeyi reddeder: Çok işi vardır ve tatil yapmayı da hiç istememektedir. Maud da bu ricaya katılana değin diretir ama sonra gönülsüzce razı olur. Salı günü, gün ağardıktan gecenin geç vakitlerine kadar dışarıda kalırlar. Güneş pırıl pırıldır; Büyük Batı Demiryolları'yla yapılan tren yolculuğu –124 mil– hoş geçer ve hiçbir aksilikle karşılaşmazlar; iki kardeş her zaman görülmeyen bir özgürlük duygusu yaşarlar. Rıhtımda yürürler, Üniversite Koleji'nin önyüzünü

incelerler, yükleme iskelesinin sonuna kadar yürürler. Hafif rüzgârlı güzel bir ağustos günüdür; tekneye binip körfezin çevresini dolaşmayı istemedikleri konusunda hemfikirdirler; kumsalda çakıltaşı toplayanlara katılmayı da istemezler. Bunun yerine, gezinti yolunun kuzey ucundan tramvaya binip Constitution Hill'deki Cliff Gardens'ın tepesine çıkarlar. Tramvay tepeyi çıkar ve sonra da inerken, kentin ve Cardigan Körfezi'nin güzel manzarasını seyrederler. Sahil kasabasında konuştukları herkes naziktir; öğle yemeği için Belle Vue Hotel'i ya da içki içmiyorlarsa Waterloo'yu salık veren üniformalı polis memuru bile. Kızarmış piliç ve elmalı turta yerken, Horace'ı, Büyükteyze Stoneham'ı ve diğer masalarda oturan insanlar gibi suya sabuna dokunmayan konuları tartışırlar. Öğle yemeğinden sonra Kale'ye tırmanırlar; George neşeli bir ruh hali içinde Kale'ye ödenen giriş ücretini, Malların Satış Yasası'na göre yurttaşa karşı işlenen yasadışı bir durum olarak tanımlar; çünkü Kale sadece yıkık dökük birkaç kule ve taş parçasından oluşmaktadır. Önlerinden geçen biri, Constitution Hill'in tam soluna doğru, Snowdon doruğunu işaret eder. Maud'un çok hoşuna gider burası; ama George baktığında orayı hiç seçemez. Maud ona, günün birinde, bir dürbün satın alacağına söz verir. Trenle eve dönerlerken Maud George'a Aberystwyth tramvayının demiryolunun yönetildiği aynı yasalarla yönetilip yönetilmediğini sorar; derken ona, eskiden okul dersliğinde yaptığı gibi, kendisine bir başka zorlu soru sorması için yalvarır. George elinden geleni yapar çünkü ilk kez neredeyse neşeli görünen kız kardeşini sevmektedir; ama bir türlü, zorlu bir soru sormak içinden gelmez.

Ertesi gün, Newhall Street'e bir kartpostal gelir. Onu Cannock'taki bir kadınla gayri meşru ilişkiler kurmakla suçlayan adi bir laf salatasıdır: "Beyefendi. Sosyalist Frank Smith'le evlenceğini bildiğiniz halde ....'nin kız kardeşiyle her gece buluşmanın sizin mevkinizde birine yakıştığını düşünüyor musunuz?" Söylemeye bile gerek yok ki, iki kişinin de adını işitmemiştir. Kartpostala bakar: Wolverhampton 12.30, 4 Ağustos, 1903. Bu iğrenç iftira, o ve Maud tam da Belle Vue Hotel'de öğle yemeğine otururken düşünülüp yazılmıştır.

Kartpostal aklına Horace'ı düşürür; o günlerde Manchester'daki gelir vergisi dairesinde gününü gün eden Kâtip Horace'ı düşünür gıptayla. Horace yaşam yolunda hiç yara bere almadan ilerliyor gözükmektedir; tutkuları merdivenin basamaklarını yavaş yavaş tırmanmaktan ibarettir ve memnuniyeti de, kadınlarla arkadaşlık konusunda yaptığı kaba

saba imalardan kaynaklanmaktadır. Horace, her şeyden önce, Great Wyrley'den kaçmıştır. George daha önce hiç hissetmediği biçimde ailenin ilk doğan çocuğu olmanın ve her şeyin kendisinden bekleniyor olmasının lanetini duyumsar; aynı zamanda da kendisine kardeşinden daha fazla zekâ ve daha az özgüven bağışlanmış olmasının lanetini. Horace'ın kendinden kuşkulanmak için her türlü gerekçesi vardır ama o hiç kuşkulanmaz; George ise, akademik başarısına ve mesleki niteliklerine karşın, çekingenlikten kurtulamamaktadır. Yazı masasının arkasında bir hukuk meselesini açıklarken, açık hatta iddiacı olabilmektedir. Ama kurcalamadan, tasasızca ve yüzeysel konuşma yeteneği hiç yoktur; insanları rahatlatmayı bilmez; bazılarının onu tuhaf görünüşlü bulduklarının da farkındadır.

17 Ağustos 1903, Pazartesi günü, George, her zaman yaptığı gibi 7.39 New Street trenine biner; her zamanki gibi 5.25 treniyle döner ve papazevine altı buçuktan az önce varır. Bir süre çalışır, sonra paltosunu giyer ve çizmeci Mr. John Hands'i görmeye gider. Papazevine 9.30'dan bir-iki dakika önce döner, akşam yemeğini yer ve babasıyla birlikte yattığı odaya çekilir. Papazevinin kapıları kilitli ve sürgülüdür, yatak odası kapısı kilitlidir ve George son haftalarda hep olduğu üzere bölük pörçük bir uyku uyur. Ertesi sabah saat 6'da uyanmıştır; yatak odası kapısının kilidi saat 6.40'ta açılır ve George, 7.39 New Street trenine yetişir.

Bunun, yaşamının son normal yirmi dört saati olduğunu bilmemektedir.

Campbell

17 Ağustos gecesi, kasırgaya dönüşen rüzgârla birlikte, şiddetli bir yağmur yağmıştır. Ama tan yeri ağarırken hava açmıştır ve madenciler Great Wyrley Maden Ocağı'daki günün ilk vardiyasına giderlerken havada yaz yağmurlarından sonra gelen bir tazelik vardır. Henry Garrett adındaki genç madenci işe giderken bir tarlanın önünden geçmektedir ki, maden ocağının midillilerinden birinin sıkıntı içinde olduğunu fark eder. Daha yaklaşınca, hayvanın ayakta güçlükle durabildiğini ve hızla kan kaybettiğini görür.

Genç madencinin çığlıkları bir grup madenciyi de oraya çekmiştir; madenciler, atın karnında açılmış uzun kesikle hayvanın altındaki kan-

la lekelenmiş çamurlu toprak parçasını incelemek üzere tarlanın çamuruna bata çıka gelip toplanmışlardır. Bir saat içinde Campbell yarım düzine özel polis görevlisiyle olay yerine varmış ve Veteriner Cerrah Mr. Lewis çağrılmıştır. Campbell bu bölgenin devriyesinden kimin sorumlu olduğunu sormuştur. Polis görevlisi Cooper yanıt olarak tarlanın önünden aşağı yukarı saat on birde geçtiğini ve hayvanın iyi göründüğünü söylemiştir. Ama gece karanlıktır ve ata fazla yaklaşmamıştır.

Altı ay içinde sekizinci vakadır bu ve sakat bırakılan on altıncı hayvandır. Campbell birazcık midilli üzerine kafa yordu ve en duygusuz madencilerin bile bu hayvanlara gösterdiği sevecenlik üzerine; biraz Komiser Anson ve onun Staffordshire'ın şerefi için duyduğu kaygı kurcaladı kafasını; ama kan sızdıran yaraya bakar ve sendeleyen hayvanı seyrederken kafasında en çok yer eden şey Polis Şefi'nin ona göstermiş olduğu mektuptu. *Kasım ayında Wyrley'de neşeli vakitler yaşanacak*, diye anımsadı. Ve sonra: *çünkü gelecek Mart'tan önce atlara yapacakları gibi yirmi kıza da aynı şeyi yapacaklar.* Ve diğer iki sözcük daha: *küçük kızlar.*

Anson'ın dediği gibi, Campbell yetenekli bir polisti, görevine düşkündü; kararlarında da dengeli ve sakindi. Suçlu bir tip konusunda önyargıları yoktu; aşırı aceleye getirilmiş teorilere ya da kendinden menkul sezgisel yaklaşımlara meraklı da değildi. Ama suçun işlendiği tarla doğrudan doğruya Maden Ocağı ile Wyrley arasında uzanıyordu. Tarladan köye düz bir çizgi çizerseniz, karşılaşacağınız ilk ev papazevi olacaktı. Sağduyu ve aynı zamanda da Polis Şefi, oraya bir ziyaret yapılması gerektiğini ileri sürüyordu.

"Dün gece papazevini gözetleyen biri var mıydı burada?"

Polis görevlisi Judd kendini tanıttı ve uzun uzun şeytani havadan, gözlerine giren yağmurdan söz etti; bu, gecenin yarısını bir ağacın altına sığınarak geçirmiş olduğu anlamına gelebilirdi. Campbell polislerin insani zaaflardan uzak olduğunu düşünmüyordu. Ama öyle ya da böyle, Judd hiç kimsenin geldiğini de gittiğini de görmemişti; ışıklar, her zaman olduğu gibi, on buçukta söndürülmüştü. Ne var ki, dehşetengiz bir gece olmuştu.

Campbell saate baktı: 7.15'ti. Avukatı tanıyan Markew'ı, onu karakola getirmeye gönderdi. Cooper'la Judd'a cerrahı beklemelerini ve olay yerine kimseyi yaklaştırmamalarını söyledi; sonra da Parsons'la geriye kalan özel polis görevlilerini en kısa yoldan papazevine yolladı. Üzerinden geçilecek bir iki çit ve bir altgeçitle aşılacak bir demiryolu

vardı; ama on beş dakikayı bulmadan, bu işi başardılar. Saat sekiz olmadan Campbell evin her bir köşesine bir memur dikmiş, bu arada kendisi ve Parsons, evin kapı tokmağını güm güm çalmaya koyulmuştu. Sadece yirmi kız değildi söz konusu olan; birinin silahla Robinson'ı başından vurma tehdidi de gündemdeydi.

Hizmetçi, iki polisi, Papaz'ın karısıyla kızının kahvaltılarını bitirmek üzere oldukları mutfağa aldı. Anne korkuya kapılmış, melez kızı ise hastalıklı göründü Parsons'ın gözüne.

"Oğlunuz George'la konuşmak istiyorum."

Papazın karısı zayıf ve ince yapılıydı; saçlarının çoğu ağarmıştı. Belirgin bir İskoç aksanıyla sakince konuşuyordu. "Çoktan ofisine gitti. Yedi otuz dokuz trenine biniyor. Birmingham'da avukat."

"Bunu biliyorum tabii, ham'fendi. O zaman sizden bana giysilerini göstermenizi istemem gerekiyor. Hiç istisnasız, bütün giysilerini."

"Maud, git de babanı çağır!"

Parsons başını hafifçe döndürerek kızı izleyip izlememesi gerektiğini sordu; ama Campbell izlememesini işaret etti. Bir iki dakika sonra papaz göründü: Kısa boylu, güçlü, oğlunun tuhaflıklarının hiçbirini taşımayan açık tenli biriydi. Saçları ağarmıştı; ama Hintlilere özgü bir şekilde hâlâ yakışıklı, diye düşündü Campbell.

Müfettiş ricasını yineledi.

"Size neyi araştırdığınızı ve arama izninizin olup olmadığını sormam gerekiyor."

"Yakınlardaki bir tarlada maden ocağının atlarından biri bulundu..." dedi Campbell ve kadınların varlığından çekinerek, bir an durakladı. "...birisi atı yaralamış."

"Ve bu işi oğlum George'un yaptığından kuşkulanıyorsunuz..."

Anne bir kolunu kızının boynuna doladı.

"Oğlunuzu soruşturmanın dışında tutmamıza yarayacağını söyleyelim." Bir kez daha söylemiş olmaktan utanç duyarak, şu eski yalan, diye düşündü Campbell.

"İyi de, bir arama izniniz yok mu?"

"Şu an yanımda yok, efendim."

"Pekâlâ, Charlotte, ona George'un giysilerini göster."

"Teşekkür ederim. Umarım memurlarımdan evi ve yakın çevresini araştırmalarını istersem karşı çıkmazsınız."

"Oğlumu soruşturmanızın dışında tutmanıza yardımı olacaksa karşı çıkmam."

Şu ana kadar, çok iyi, diye düşündü Campbell. Birmingham'ın kenar mahallelerinde olsa, baba elinde bir ocak demiriyle saldırır, anne avazı çıktığı kadar bağırır ve evin kızı da gözünü çıkarmaya yeltenirdi. Gerçi bir bakıma, suçun kabullenilmesi olduğundan, daha kolaydı bu.

Campbell adamlarına saldırıda kullanılmış olabilecek bıçak ya da ustura, tarım ya da bahçıvanlık aletlerini aramalarını söyledi; sonra Parsons'la birlikte yukarı çıktı. Avukatın giysileri, rica edildiği gibi içinde gömlekler ve iç çamaşırlar da olmak üzere, bir yatağın üzerine konulmuştu. Temizdiler ve dokunulduğunda kuru oldukları anlaşılıyordu.

"Bütün giysileri bunlar mı?"

Anne yanıt vermeden önce durakladı. "Evet" dedi. Derken, birkaç saniye sonra ekledi: "Üzerindekiler dışında."

Eee tabii, diye düşündü Parsons, işe çıplak gittiğini sanacak değilim ya! Amma da tuhaf bir açıklama. "Bıçağını görmem gerekiyor" dedi sırf bir şey sormak istermişçesine.

"Bıçağı mı?" Anne merakla bakıyordu. "Yemek yediği bıçağı mı demek istiyorsunuz?"

"Hayır, bıçağını. Her genç erkeğin bir bıçağı vardır."

"Benim oğlum avukat" dedi papaz oldukça keskin bir tavırla. "Bir ofiste çalışıyor. Oturup da değnek kesmiyor."

"Oğlunuzun avukat olduğunun bana kaç kez söylenmiş olduğunu bilmiyorum. Bunun pekâlâ farkındayım. Her genç erkeğin bir bıçağının olduğunu bildiğim gibi."

Aralarında bir süre fısıldaştıktan sonra, kız gitti ve kısa, küt uçlu bir bıçakla geri döndü, sonra onu meydan okurcasına karşısında duran kişiye uzattı. "Bu onun botanik bıçağı" dedi.

Campbell bir bakışta bunun büyük olasılıkla tanık olduğu türden bir zarara yol açamayacağını gördü. Yine de, botanik bıçağını pencereye doğru götürüp ışıkta evirip çevirerek, bir hayli ilgilenmiş gibi yaptı.

"Bunları bulduk, efendim." Bir polis memuru elinde içinde dört ustura bulunan bir kutuyu tutuyordu. Aralarından biri ıslak görünüyordu. Bir başkasının arkasında kırmızı lekeler vardı.

"Bunlar benim usturalarım" dedi Papaz çabucak.

"Aralarından biri ıslak."

"Elbette; çünkü bir saatten daha kısa bir süre önce onunla tıraş oldum."

"Peki ya oğlunuz? O neyle tıraş oluyor?"

Bir duraklama oldu. "Bunlardan biriyle."

"Aaa! Demek oluyor ki, bunlar tamamen sizin usturalarınız değil, efendim?"

"Tam tersine. Bu her zaman benim ustura takımım oldu. Yirmi yılı aşkın bir zamandır onlar benimdir ve oğlumun tıraş olma vakti geldiğinde de, birini kullanması için ona izin verdim."

"Hâlâ da kullanıyor, öyle mi?"

"Evet."

"Kendine ait usturaları olması konusunda ona güvenmiyor musunuz?"

"Kendine ait usturalara ihtiyacı yok."

"Peki niçin kendine ait usturalara sahip olmasına izin verilmesin?" Campbell, birisinin yanıt verebileceğini bekleyerek bu düşüncesini bir soru gibi dile getirmişti. Hayır, hiç kimse yanıt vermeyi seçmemişti. Bu ailede biraz tuhaf bir şeyler vardı. İşbirliğindan kaçınmıyorlardı; ama aynı zamanda pek de açık sözlü olmadıklarını hissediyordu.

"Oğlunuz dün gece dışarıdaydı..."

"Evet."

"Ne kadar süreyle?"

"Gerçekten emin değilim. Bir saat, belki de daha fazla. Öyle değil mi, Charlotte?"

Karısı bir kez daha, basit bir soruyu yanıtlamak için fazla oyalanıyor gibiydi. "Bir buçuk, bir saat kırk beş dakika" dedi sonunda fısıldarcasına.

Campbell'ın az önce kanıtladığı üzere, tarlaya gidip dönmek için yeterli, hatta bol bir zamandı bu. "Peki bu ne zaman oldu?"

"Sekizle dokuz otuz arası" diye yanıt verdi Papaz, Parson sorusunu kadına yöneltmiş olmasına karşın. "Çizmeciye gitti."

"Hayır, ondan sonra demek istedim."

"Ondan sonra, dışarı çıkmadı."

"Ama ben geceleyin dışarı çıkıp çıkmadığını sordum ve siz de çıktığını söylediniz."

"Hayır, Müfettiş, siz geceleyin değil, dün gece çıkıp çıkmadığını sordunuz."

Campbell başıyla onayladı. Bu Papaz hiç de aptal biri değildi. "Pekâlâ, çizmelerini görmek isterim."

"Çizmeleri mi?"

"Evet, dışarı çıktığında giydiği çizmeler. Bana hangi pantolonu giydiğini de gösterin."

Pantolon kuruydu; ama Campbell ona şimdi bir daha bakınca, paçalarında siyah çamur olduğunu gördü. Ortaya çıkarıldığında çizmelerin de çamurla kaplı ve hâlâ nemli olduğu görüldü.

"Bunu da buldum, efendim" dedi çizmeleri getiren Komiser Yardımcısı. "Bana nemli gibi geliyor." Şayaktan yapılma mavi bir paltoyu uzattı.

"Bunu nerede buldun?" Müfettiş elini paltonun üzerinde gezdirdi. "Evet, nemli."

"Arka kapıda, tam çizmelerin üzerinde asılıydı."

"Bir de ben dokunayım" dedi Papaz. Elini paltonun yenine doğru kaydırdı ve "Kuru" dedi.

"Nemli" diye yineledi Campbell. Üstelik, ben bir polisim, diye düşünerek. "Peki kime ait bu?"

"George'a."

"George'a mı? Ben sizden, istisnasız, bana bütün giysilerini göstermenizi istemiştim."

"Gösterdik." Bu kez anne konuşmuştu. "Giysisi olarak gördüğüm bütün şeyler bunlar. O sadece hiç giymediği eski bir ev paltosu."

"Hiç mi giymiyor?"

"Hiç."

"Bunu giyen başka biri var mı?"

"Hayır."

"Ne kadar da gizemli. Hiç kimsenin giymediği ama bir şekilde arka kapıda asılı duran bir palto. Yeniden başlayayım: Bu, sizin oğlunuzun paltosu. Onu son kez ne zaman giydi?"

Anne ve baba birbirlerine baktılar. Sonunda anne, "Hiçbir fikrim yok. Giyip dışarı çıkamayacağı kadar pejmürde bir palto; evde giymek için de bir gerekçesi yok. Belki de bahçeyle uğraşırken giyiyordu" dedi.

"Şimdi bir bakayım" dedi Campbell, paltoyu pencereye tutarak. "Evet, burada bir kıl var. Ve... bir başka kıl. Ve... evet, bir başka. Parsons?"

Komiser Yardımcısı şöyle bir baktı ve başıyla evetledi.

"Bakayım, Müfettiş." Papaz'a paltoyu incelemesi için izin verildi. "Bu kıl değil. Ben hiç kıl görmüyorum."

Şimdi anne ve kız, şayak mavi paltoyu tıpkı bir pazardaki gibi çe-

kiştirerek, inceleme işine katıldılar. Müfettiş elini sallayarak onları uzaklaştırdı ve paltoyu bir masanın üzerine koydu. "İşte!" dedi en belirgin kıla işaret ederek.

"O kaçan bir iplik" dedi kız. "Kıl değil, kaçan bir iplik."

"Kaçan bir iplik de neymiş?"

"Gevşek bir iplik. Dikiş dikmiş olan herkes görebilir bunu."

Campbell hayatında hiç dikiş dikmemişti; ama genç bir kadının sesindeki paniği tanıyabilirdi.

"Bir de bu lekelere bakın, Komiser!" Sağ kol yeninde biri beyazımsı, diğeri koyuca iki ayrı dalga vardı. Ne o ne de Parsons konuştu; ama her ikisi de aynı şeyi düşünüyordu. Beyazımsı leke, atın salyası; koyu olan ise, atın kanıydı.

"Size söyledim; eski ev paltosu onun. Onunla hiç dışarı çıkmaz. Onu giymiş olarak çizmeciye kesinlikle gitmiş olamaz."

"O zaman niye nemli?"

"Nemli değil."

Kız, erkek kardeşine yardımı dokunacak bir başka açıklamada bulundu. "Belki de arka kapıda asılı durduğu için size nemli geliyor."

Açıklamadan etkilenmeksizin Campbell, paltoyu, çizmeleri, pantolonu ve önceki gece giyildiği teşhis edilen diğer giysileri topladı; usturaları da aldı. Aileye, polis izin verene kadar George'la temas kurmamaları talimatı verildi. Müfettiş, papazevinin dışına bir adam yerleştirdi ve diğerlerine de çevreyi denetlemeleri emrini verdi. Sonra Parsons'la birlikte tarlaya döndü, Mr. Lewis buradaki incelemesini bitirmişti ve midilliyi ortadan kaldırmak için izin almaya çalıştı. Cerrahın raporu ertesi gün Campbell'ın elinde olacaktı. Müfettiş ondan ölü hayvandan bir deri parçasını kesip almasını istedi. Polis Memuru Cooper bunu giysilerle birlikte, Cannock'taki Dr. Butter'a götürecekti.

Wyrley Karakolu'nda, Markew, avukatın onun bekleme ricasını sertçe reddetmiş olduğunu rapor etti. Campbell'la Parsons bu nedenle Birmingham'a giden ilk trene –9.53 trenine– bindiler.

"Garip aile" dedi Müfettiş, Bloxwich'le Walsall arasındaki kanaldan karşıya geçerlerken.

"Çok garip!" Komiser Yardımcısı bir süre dudağını çiğnedi. "Kusura bakmazsanız şunu söylemek istiyorum, efendim; bana enikonu dürüst göründüler."

"Ne demek istediğini biliyorum. Kriminoloji derslerinde incelemek için çok uygun bir durum."

"O nedir, efendim?"

"İhtiyaç duyduğundan daha fazla yalan söylememek."

"Bu hiçbir zaman olmayacak." Parsons kıkırdadı. "Gerçi, onlar için, bir bakıma üzülmeniz de gerekiyor. O tür bir ailenin başına gelmesi... ifademi bağışlarsanız, tam bir yüzkarası!"

"İfadeniz kesinlikle doğru."

Saat 11.00'ı az geçe iki polis Newhall Street 54 Numara'ya geldiler. Küçük, iki odalı bir ofisti; avukatın kapısının yanında kadın bir sekreter vardı. George Edalji yazı masasının arkasında hiçbir şey yapmadan oturuyor ve hasta görünüyordu.

Adamdan gelecek her ani hareket için tetikte olan Campbell, "Burada üzerini aramak istemiyoruz; ama silahını almamıza izin vermelisin" dedi.

Edalji ona boş boş baktı. "Silahım yok."

"Şu ne, o zaman?" Müfettiş, önündeki yazı masasının üzerinde duran uzun, parlak bir nesneye işaret etti.

Avukat konuşurken son derece bezgin görünüyordu. "O, Müfettiş, bir kompartıman kapısının anahtarı."

"Şaka ediyorsunuz" diye yanıt verdi Campbell. Ama aklından şunu geçiriyordu: anahtarlar. Yıllar öncesinde kalan Walsall Okulu'nun anahtarı hikâyesi ve şimdi de bir başka anahtar. Bu adamda çok tuhaf bir yan var.

"Onu kâğıt ağırlığı olarak kullanıyorum" diye yanıt verdi avukat. "Anımsayacağınız üzere, demiryolu hukuku konusunda bir otoriteyim."

Campbell başıyla onayladı. Sonra ona resmi bir uyarıda bulundu ve avukatı tutukladı. New Street gözaltı koğuşuna giden bir arabada, Edalji, memurlara, "Buna şaşırmış değilim. Bir süredir bekliyordum" dedi.

Campbell, avukatın söylediği sözleri anında not eden Parsons'a bir bakış attı.

George

Newton Street'te parasını, saatini ve küçük çakısını alıp götürdüler. Kendini boğmaya çalışır diye, mendilini de almaya uğraştılar. George karşı çıkıp da bunun böyle bir amaç için uygunsuz olduğunu söyleyince mendilinin onda kalmasına izin verdiler.

Onu bir saatliğine aydınlık, temiz bir hücreye koydular; sonra 12.40 treniyle New Street'ten Cannock'a götürdüler. 1.08 Walsall'dan hareket, diye düşündü George. Birchills 1.12. Bloxwich 1.16. Wyrley & Churchbridge 1.24. Cannock 1.29. İki polis ona, yolculuk sırasında kendisine kelepçe takılmayacağını söylediler; George buna minnettar kaldı. Ancak, tren Wyrley'e girdiğinde, Mr. Merriman ya da hamal, Komiser Yardımcısı'nın üniformasını görür de haberleri yayar diye başını eğdi ve elini yanağına doğru kaldırdı.

Cannock'ta, bir midillinin çektiği iki tekerlekli bir arabayla karakola götürüldü. Orada boyunun uzunluğu ölçüldü ve eşkâli alındı. Kan lekesi var mı diye giysileri incelendi. Bir polis memuru ondan kol manşetlerini çıkarmasını istedi ve sonra bileklerini inceledi. "Dün gece tarladayken bu gömleği mi giydin? Değiştirmiş olmalısın. Üzerinde hiç kan yok" dedi.

George yanıt vermedi. Anlamsız olurdu bu. Eğer soruya "Hayır" diye yanıt verseydi, memur, "Demek dün gece tarlada olduğunu kabul ediyorsun. Hangi gömleği *giymiştin*?" diye soracaktı. George şimdiye değin onlara tümüyle yardımcı olduğunu duyumsuyordu; bu yüzden gerekli olan ve kasıtlı bir amaçla sorulmayan sorulara yeterli yanıtlar verecekti.

Onu ışığı az, havası daha da az, hela kokan ufak bir hücreye koydular. Hücrede yıkanma amacıyla bile su yoktu. Saatini almışlardı; ama aşağı yukarı iki buçuk olduğunu tahmin edebiliyordu. İki hafta önce, diye düşündü, tam iki hafta önce, Maud'la ben, Belle Vue Hotel'de, kızartma pilicimizle elmalı turtamızı bitirmiş, Marine Terrace boyunca Kalc'ye doğru yürüyorduk; orada Mal Satışı Yasası'yla ilgili önemsiz bir şeyler söyledim ve önümüzden geçen biri Snowdon'u göstermişti. Şimdi bir polis hücresinde alçak bir yatağın üzerinde oturuyor, olabildiğince kısa kısa soluk alıp veriyor ve bundan sonra olacak şeyi bekliyordu. İki saat sonra Campbell'la Parsons'ın onu beklediği sorgulama odasına getirildi.

"Demek, Mr. Edalji, burada niçin bulunduğumuzu biliyorsunuz?"

"Burada niçin bulunduğunuzu biliyorum. Ee-dal-ji değil, *Aydlji*."

Campbell bunu duymazdan geldi. Bundan böyle nasıl istersem sana öyle hitap edebilirim, Bay Avukat, diye düşündü. "Ve yasal haklarını da biliyorsun, öyle değil mi?"

"Sanırım biliyorum, Müfettiş. Polis prosedürlerinin kurallarını biliyorum. Kanıt gösterme yasalarını ve sanığın konuşmama hakkı olduğu-

nu biliyorum. Yanlış tutuklama ve haksız yere hapsetme vakalarında mağduriyetin tazmin edilmesi gerektiğini biliyorum. Konu açılmışken söyleyeyim, birine iftira atmakla ilgili yasaları da biliyorum. Aynı zamanda beni ne kadar zaman içinde suçlamanız ve ondan sonra ne kadar zaman içinde yargıç önüne çıkarmanız gerektiğini de biliyorum."

Campbell bir çeşit meydan okuma gösterisini beklemekteydi gerçi; ama yatıştırması çoğu kez bir komiser yardımcısıyla birden fazla memuru gerektiren normal türden bir meydan okuma değildi bu.

"Şey, bizim için de durumu kolaylaştırıyor bu. Kuralların dışına çıkarsak bizi, hiç kuşkusuz, haberdar edersiniz. Demek, burada niçin bulunduğunuzu biliyorsunuz."

"Buradayım; çünkü beni tutukladınız."

"Mr. Edalji, bana akıllılık taslamanızın hiç anlamı yok. Ben sizinkinden çok daha güç davalarla da uğraştım. Şimdi, niçin burada bulunduğunuzu söyleyin bana."

"Müfettiş, hiç kuşku yok ki, sıradan suçluları yıldırmak için başvurduğunuz genelgeçer laflara yanıt vermeyi düşünmüyorum. Hukuk sistemimizin avlama soru tekniği olarak niteleyip geçersiz saydığı bir yola girecek olursanız, bu tür sorulara da yanıt vermeyi düşünmüyorum. Elimden geldiğince gerçeğe sadık kalarak, sormaya karar verdiğiniz konuyla ilgili her soruya yanıt vereceğim."

"İyi edersiniz. O zaman bana Reis'ten söz edin..."

"Hangi Reis?"

"Siz bana söyleyin."

"Reis diye birini tanımıyorum. Tabii Komiser Anson'ı kastetmiyorsanız."

"Bana karşı küstahlık etmeyin, George. Northfield'da Reis'i gidip gördüğünüzü biliyoruz."

"Hayatımda hiç Northfield'da bulunmadım ben. Northfield'ı hangi tarihlerde gidip görmüşüm?"

"Bana Great Wyrley Çetesi'nden söz edin..."

"Great Wyrley Çetesi mi? Şimdi *siz* ucuz bir dedektif romanı yazarı gibi konuşuyorsunuz, Müfettiş. Böyle bir çeteden söz edildiğini hiç duymadım ben."

"Shipton'la ne zaman tanıştınız?"

"Shipton diye birini tanımıyorum."

"Hamal Lee ile ne zaman tanıştınız?"

"Hamal mı? Bir istasyon hamalı mı, demek istiyorsunuz?"

"Bana söylemek istediğiniz buysa, ona bir istasyon hamalı diyelim."

"Lee adında hiçbir hamal tanımıyorum. Gerçi, adlarını bilmeksizin bazı hamalları selamlamış olabilirim ve aralarından birini adı da Lee olabilir. Wyrley & Churchbridge'deki hamalın adı Janes."

"William Greatorex'le ne zaman tanıştınız?"

"Greatorex... adında hiç kimseyi tanımıyorum. Trendeki şu oğlan mı yoksa? Walsall Ortaokulu'na giden oğlan? Onun bunlarla ne ilgisi var?"

"Siz bana söyleyin."

"....."

" Demek Shipton'la Lee Great, Wyrley Çetesi'nin üyeleri, öyle mi?"

"Müfettiş, buna verdiğim yanıt önceki yanıtlarımın içinde zaten mevcut. Lütfen zekâma hakaret etmeyin!"

"Zekânız sizin için önemli, öyle değil mi, Mr. Edalji?"

"....."

"Sizin için diğer insanlardan daha zeki olmak önemli, öyle değil mi?"

"....."

"Ve bu daha büyük zekâyı göstermek..."

"....."

"Reis siz misiniz?"

"....."

"Bana dün ne yaptığınızı tamı tamına söyleyin."

"Dün... Her zamanki gibi işe gittim. St. Philip's Meydanı'nda sandviç yediğim zaman dışında, bütün gün Newhall Street'teki ofisimdeydim. Her zamanki gibi, 6.30 civarında eve döndüm. Bazı işler yaptım..."

"Ne gibi işler?"

"Ofisten getirdiğim bazı hukuki işler. Küçük bir mülkün taşınması."

"Peki sonra?"

"Sonra evden ayrıldım ve çizmeci Mr. Hands'i görmeye gittim."

"Niçin?"

"Çünkü bana bir çift çizme yapıyor."

"Hands de bu işin içinde mi?"

"....."

"Ve?"

"Ve o prova yaparken onunla konuştum. Sonra bir saat kadar çevrede yürüdüm. Sonra akşam yemeği için dokuz otuzdan az önce geri döndüm."

"Nerede yürüdünüz?"

"Çevrede. Köy yolları çevresinde. Her gün yürürüm. Gerçekte hiç dikkat etmem."

"Demek Kömür Ocağı'na doğru yürüdünüz?"

"Hayır, sanmıyorum."

"Hadi, George, bundan daha iyi yanıtlar verebilirsiniz. Her doğrultuda yürüdüğünüzü söylediniz; ama hangisi olduğunu hatırlamıyorsunuz. Wyrley'den yürünebilecek doğrultulardan biri de Kömür Ocağı yönündedir. Niye o doğrultuda yürümemiş olacaksınız ki?"

"Bana bir saniye verecek olursanız..." George parmaklarını alnına bastırdı. "Şimdi anımsıyorum. Churchbridge'e giden yol boyunca yürüdüm. Sonra sağa, Watling Street Road'a, sonra Walk Mill'e döndüm ve sonra da Green'in çiftliğine kadar yol boyunca yürüdüm."

Campbell, nerede yürüdüğünü anımsamayan biri için bu açıklamanın çok etkileyici olduğunu düşündü. "Peki Green'in çiftliğinde kiminle buluştunuz?"

"Hiç kimseyle. İçeri girmedim. Oradaki insanları tanımıyorum."

"Peki yürüyüş sırasında kiminle buluştunuz?"

"Mr. Hands'le."

"Hayır. Mr. Hands'le yürüyüşünüzden önce buluştunuz."

"Emin değilim. Özel polis görevlilerinizden birine beni takip ettirmediniz mi? Ne yaptığımı tam olarak öğrenmek için sadece adamınıza danışmanız gerek."

"Aaa, danışacağım, danışacağım! Ve sadece ona da danışmayacağım!... Demek sonra akşam yemeğinizi yediniz. Ve sonra tekrar dışarı çıktınız."

"Hayır. Akşam yemeğinden sonra yattım."

"Ve daha sonra kalkıp dışarı çıktınız, öyle mi?"

"Hayır; ne zaman dışarı çıktığımı size söyledim."

"Ne giymiştiniz?"

"Ne mi giymiştim? Çizme, pantolon, ceket, palto."

"Ne çeşit bir palto?"

"Mavi şayaktan."

"Çizmelerinizi bıraktığınız mutfak kapısının yanında asılı olan mı?"

George kaşlarını çattı. "Hayır; o eski bir ev paltosu. Holdeki askıda duranı giydim."

"Peki arka kapının yanında duran paltonuz niye nemliydi?"

"Hiçbir fikrim yok. O paltoya, aylardır olmasa bile, haftalardır dokunmadım."

"Onu dün gece giydiniz. Bunu kanıtlayabiliriz."

"O zaman bu açık bir şekilde mahkemenin bir meselesi."

"Dün gece giydiğiniz elbiselerin üzerinde hayvan kılları vardı."

"Mümkün değil."

"Annenize yalancı mı diyorsunuz?"

"....."

"Annenizden dün gece giydiğiniz elbiseleri bize göstermesini istedik. O da gösterdi. Bazılarının üzerinde hayvan kılı vardı. Bunu nasıl açıklıyorsunuz?"

"Şey, kent dışında yaşıyorum, Müfettiş. Her türlü şekilde olabilir."

"Her türlü şekilde olabilir mi? Ama ne inek sağıyorsunuz ne de at nallıyorsunuz, öyle değil mi?"

"Apaçık ortada bu. Belki de içinde inekler olan bir yerin kapısına yaslandım."

"Dün gece yağmur yağdı ve çizmeleriniz bu sabah ıslaktı."

"....."

"Bu bir soru, Mr. Edalji."

"Hayır, Müfettiş, bu kasıtlı bir bildirim cümlesi. Çizmelerimi incelediniz. Islaksalar, bu beni şaşırtmıyor. Köy yolları yılın bu vaktinde ıslak."

"Ama tarlalar daha ıslak ve dün gece yağmur yağdı."

"....."

"Demek papazevinden akşam 9.30 ile günün ağarması vakitleri arasında ayrıldığınızı yadsıyorsunuz, öyle mi?"

"Günün ağarmasından daha sonra. Evden 7.20'de ayrılıyorum."

"Ama büyük olasılıkla bunu kanıtlayamazsınız."

"Tam tersine. Babamla ben aynı odada uyuyoruz. O her gece kapıyı kilitler."

Müfettiş sorgulamasını durdurdu. Başını kaldırıp hâlâ son sözcükleri kaydetmekte olan Parsons'a doğru baktı. Eskiden birtakım yalancı tanıklar dinlemişti; ama gerçekte... "Özür dilerim ama şu son söylediğinizi yineleyebilir misiniz?"

"Babamla ben aynı odada uyuruz. O her gece kapıyı kilitler."

"Bu... düzenleme ne kadar zamandır devam etmekte?"

"On yaşımdan beri."

"Peki şimdi kaç yaşındasınız?"

"Yirmi yedi."

"Anlıyorum." Campbell hiçbir şey anlamamıştır aslında. "Peki babanız –kapıyı kilitlediğinde– onun anahtarı nereye koyduğunu biliyor musunuz?"

"Hiçbir yere koymaz. Kilitte bırakır."

"Demek sizin için odadan ayrılmak son derece kolay..."

"Odadan ayrılmama gerek yok."

"Hacet gidermek için bile mi?"

"Yatağımın altında bir lazımlık var. Ama hiç kullanmam."

"Hiç mi?"

"Hiç."

"Pekâlâ. Anahtar her zaman kilitte. Bu yüzden onu aramanız gerekmiyor, öyle mi?"

"Babamın uykusu çok hafiftir ve şu sıralar lumbagodan şikâyetçi. Çok kolay uyanıyor. Anahtar çevrildiğinde yüksek bir tıkırtı sesi çıkarıyor."

Adamın yüzüne karşı gülmemek için Campbell kendini zor tutuyordu. Bir oyun oynanıyordu; ama kim kime oynuyordu?

"Kusura bakmayın, bütün bu söylediklerniz hayli uygun gözüküyor, efendim; ama kilidi yağlamayı hiç düşünmediniz mi?"

"....."

"Kaç usturanız var?"

"Kaç usturam mı? Usturam yok."

"Ama tıraş oluyorsunuz, sanırım?"

"Babamınkiyle oluyorum."

" Niye size kendinize ait bir ustura teslim edilmiyor?"

"....."

"Kaç yaşındasınız, Mr. Edalji?"

"Bu soruyu bugün daha önce üç kez yanıtladım. Notlarınıza bakmanızı öneririm."

"Usturası olmasına izin verilmeyen ve her gece yatak odasında uykusu hafif babası tarafından kilitlenen yirmi yedi yaşında bir adam. Ne kadar müstesna ve ender bir birey olduğunuzun farkında mısınız?"

"....."

"Müstesna ve ender, diyorum. Peki... bana hayvanlardan söz edin..."

"Bu bir soru değil, avlama tekniği kullanılarak yönceltilmiş bir ifade." George yanıtının uygunsuz kaçtığını anladı ve gülümsemekten kendini alamadı.

"Özür dilerim." Müfettiş gitgide kızmaya başlıyordu. Şu ana değin adama yumuşak davranmıştı. Kibirli bir avukatı ağlayıp sızlayan bir okul çocuğuna çevirmek çok çaba gerektirmezdi. "İşte size bir soru, o zaman: Hayvanlar hakkında ne düşünüyorsunuz? Onları sever misiniz?"

"Hayvanlar hakkında ne mi düşünüyorum? Onları sever miyim? Hayır, genelde, pek hoşlanmam."

"Bunu tahmin etmiş olmam gerekirdi."

"Hayır, Müfettiş, açıklayayım." George, Campbell'ın tutumunda bir sertleşme sezmişti; bu yüzden taktiğini gevşetmenin iyi olacağını düşündü. "Dört yaşımdayken, bir ineğin yanına götürülmüştüm. İnek öylece orta yere pisledi. Hemen hemen ilk anım bu."

"Orta yere pisleyen bir inek mi?"

"Evet. Sanırım o günden beri hayvanlara güven duymadım."

"Güven duymadınız mı?"

"Evet. Yapabilecekleri şeye. Güvenilmez onlar."

"Anlıyorum. Ve bunun ilk anınız olduğunu söylüyorsunuz, öyle mi?"

"Evet."

"Ve o zamandan beri bütün hayvanlara güven duymadınız. Bütün hayvanlara?"

"Şey, evimizdeki kedi bu genellemeye dahil değil. Ya da Stoneham Teyze'nin köpeği. Onları severim."

"Anlıyorum. Ama büyük hayvanlar buna dahil. Mesela inekler?"

"Evet."

"Atlar?"

"Atlar da güvenilmez, evet."

"Koyunlar?"

"Koyunlar sadece aptal."

"Karatavuklar?" diye sorar Komiser Yardımcısı Parsons. Ağzından ilk çıkan sözcük bu olmuştur.

"Karatavuklar hayvan değil ki, kuş."

"Maymunlar?"

"Staffordshire'da hiç maymun yok."

"Bundan o kadar emin miyiz acaba?"

George öfkesinin yükseldiğini hisseder. Yanıt vermeden önce kasten bekler. "Müfettiş, Komiser Yardımcınızın taktiklerinin tamamen uygunsuz olduğunu söyleyebilir miyim."

"Aaa, bunun taktik olduğunu falan sanmıyorum, Mr. Edalji. Komiser Yardımcısı Parsons Komiser Yardımcısı Robinson'ın Hednesford'dan iyi dostudur. Birisi Komiser Yardımcısı Robinson'ı başından vurmakla tehdit etmiş."

"....."

"Birisi bundan başka, yaşadığınız köyde yirmi kızı doğrama tehdidini savurmuş."

"....."

"Şey, bu haberlerin hiçbiri de onu şoke etmiş görünmüyor, Parsons. O zaman pek de sürpriz gibi gelmiş olamazlar ona."

"....." George şöyle düşünmüştür: Bunların eline herhangi bir şey vermek yanlıştı. Doğrudan bir soruya doğrudan bir yanıt olmayan her şey bunlara bir şey vermektir. Bu yüzden, verme.

Müfettiş önündeki bir not defterine bakar. "Sizi tutukladığımızda, 'Buna şaşırmadım. Bunu bir süredir beklemekteydim' dediniz. Bununla ne demek istediniz?"

"Söylediğim şeyi demek istedim."

"Şey, ben size söylediğinizden ne anladığımı, Komiser Yardımcısı'nın söylediğinizden ne anladığını ve Clapham Omnibüsü'ndeki adamın ne anlayacağını söyleyeyim. Sonunda yakalanmış olduğunuzu ve yakalanmaktan dolayı da oldukça rahatladığınızı."

"....."

"Peki burada niçin bulunduğunuzu düşünüyorsunuz?"

"....."

"Belki de babanız bir Hindu olduğu için burada bulunduğunuzu düşünüyorsunuz..."

"Babam bir Parsi'dir."

"Çizmelerinizde çamur var..."

"....."

"Usturanızın üzerinde kan var..."

"....."

"Paltonuzun üzerinde at kılları var..."

"....."

"Tutuklandığınıza şaşırmadınız..."

"....."

"Bunların babanızın bir Hindu, bir Parsi ya da bir Hotanto oluşuyla hiçbir ilgisi olduğunu sanmıyorum."

"....."

"Doğrusu, dilini yutmuş gibi görünüyor, Komiser. Ama belki de sözcüklerini Cannock yargıçlarına saklıyordur."

George yeniden içinde soğuk lapaya benzer bir tabağın onu beklediği hücreye götürüldü. Yemeği görmezden geldi. Her yirmi dakikada bir kapıdaki gözetleme deliğinin sürgüsünün açıldığını işitiyor; her saat –ya da öyle bir süre olduğunu tahmin ediyordu– kapının kilidi açılıyor ve bir polis memuru onu teftiş ediyordu.

Polis memuru ikinci gelişinde, belirgin biçimde elindeki kâğıtlara doğru konuşarak, "Şey, Mr. Edalji, sizi burada gördüğüm için üzgünüm; ama bütün arkadaşlarımızın elinden sıvışmayı nasıl becerdiniz? Atın işini ne zaman hallettiniz?" dedi.

George bu memurla daha önce karşılaşmamıştı; bu yüzden yüzündeki duygudaşlık ifadesi pek etki yaratmadı ve memur yanıt alamadı.

Bir saat sonra, polis memuru, "Size, içtenlikle, tavsiyem, efendim, bu şova bir son vermeniz. Çünkü eğer vermezseniz, başka birisi vermek zorunda kalacak" dedi.

Polisin dördüncü gelişinde, George bu sürekli denetimlerin gece boyunca sürüp sürmeyeceğini sordu.

"Emir emirdir!"

"Peki beni uyutmamak için mi emir aldınız?"

"Aaa, hayır, efendim! Sizi hayatta tutmak için emir alıyoruz biz. Kendinize zarar verecek olursanız kabak benim başıma patlar." George karşı çıkışlarının saat başı yapılan bu denetimleri durduramayacağını anladı. Polis memuru konuşmasını sürdürdü: "Elbette, bir yere sığınacak olsanız, kendiniz dahil hepimiz için daha iyi olurdu."

"Bir yere sığınmak mı? Nereye?"

Polis memuru elindeki kâğıtları hafifçe karıştırdı. "Güvenlikli bir yere."

"Aaa, anlıyorum" dedi George, öfkesi ansızın kabararak. "Kaçık olduğumu söylememi istiyorsunuz." Bu sözcüğü, babasının onu kullanmasını onaylamadığını tam olarak anımsayarak, kasten kullandı.

"Aile açısından çoğu kez daha kolay olur bu. Bir düşünün, efendim.

Anne ve babanızı nasıl etkileyeceğini bir düşünün! Anladığım kadarıyla yaşları biraz ileri."

Hücre kapısı kapandı. George, uyuyamayacak kadar bitkin ve kızgın bir halde yatağına uzandı. Zihni papazevine, kapıya tak tak vurulmasına ve evin içinin polis dolmasına gidiyordu. Babasına, annesine, Maud'a gidiyordu. Newhall Street'teki, şimdi kapısı kilitlenmiş ve terk edilmiş olan ofisine, yeniden çağrılacağı vakte değin evine gönderilmiş olan sekreterine gidiyordu. Ertesi sabah bir gazeteyi açacak olan kardeşi Horace'a gidiyordu. Birbirlerine telefon ederek haberleri verecek olan Birmingham'daki avukat meslektaşlarına gidiyordu.

Ancak bu bitkinliğin, kızgınlığın ve korkunun altında, George başka bir duyguyu keşfetti: Rahatlamaydı bu. Sonunda iş buna varmıştı. Öyleyse daha da iyiydi ya! Düzenbazlıklara, kendisine azap çektirenlere, imzasız iğrenç mektupları yazanlara karşı pek bir şey yapamamıştı; polis beceriksizce davranmaya başladığında da, onların küçümsemeyle reddettikleri makul tavsiyelerde bulunmak dışında yapabileceği çok fazla bir şey yoktu. Ama bu işkenceciler ve bu beceriksiz polisler onu güvenlikli bir yere teslim etmişlerdi: ikinci evi olan İngiltere'nin yasalarına. Şimdi nerede olduğunu biliyordu. İşi onu pek ender olarak bir mahkeme salonuna götürmüş olmasına karşın, mahkemeyi doğal toprağının bir parçası olarak biliyordu. Panik duygusundan ağızları kurumuş sıradan insanların yasaların ağırbaşlı görkemiyle karşı karşıya kaldıklarında tanıklık etmekte zorlandığı yeterince davaya girmişti. İki dirhem bir çekirdek giyinmiş ve başlangıçta her yanlarından özgüven taşan polislerin, tuttuğunu koparan bir savunma avukatı karşısında nasıl yalan söyleyen birer aptala döndüğünü görmüştü. Ve işi hukuk olan herkesi birleştiren şu görülmeyen ve koparılamayan bağları gözlemlemişti. Hayır; sadece gözlemlemekle de kalmamış, onları sezmiş, onlara adeta dokunabilmişti. Yargıçlar, sorgu yargıçları, dava vekilleri, avukatlar, kâtipler, mübaşirler: Birbirleriyle başkalarının çoğunlukla pek anlayamadığı bir *lingua franca* dilinde konuşanların krallığıydı bu.

Hiç kuşku yok ki, bu iş yargıçlara ve dava vekillerine kadar uzanmayacaktı. Polisin ona karşı hiçbir kanıtı yoktu ve lehine tanıklık edebilecek en güvenilir şahit onun yanı başındaydı. İngiltere Kilisesi'ne mensup bir din adamı, oğlunun suçun işlendiği vakitte kilitli bir odada uykuda olduğuna ilişkin olarak Kitab-ı Mukaddes üzerine yemin edecekti. Bunun üzerine yargıçlar birbirlerine bakacaklar ve meseleyi görüşmek üzere çekilmeye bile zahmet etmeyeceklerdi. Müfettiş Camp-

bell sert bir zılgıt yiyecek ve iş burada kalacaktı. Doğal olarak, doğru avukatı bulması gerekiyordu ve Mr. Litchfield Meek'in bu iş için en uygun kişi olduğunu düşünüyordu. Dava düşecek, harcamalar tazmin edilecek, karakteri leke almadan serbest bırakılacak ve polis sert bir eleştiri alacaktı.

Hayır; uçarı düşüncelere kapılıyordu. Hatta halktan safdil bir insan gibi, çok çok ilerilere gidiyordu. Bir avukat gibi düşünmeyi hiçbir zaman bırakmamalıydı. Polisin neler ileri sürebileceğini, avukatının neleri bilmesi gerekeceğini, mahkemenin neyi kabul edeceğini öngörmesi gerekirdi. Hayvanlara karşı suç işlendiği ileri sürülen bütün bu dönem boyunca, nerede olduğunu, ne yaptığını ve ne dediğini, kimin ona ne söylediğini, mutlak bir kesinlikle anımsamalıydı.

Son iki günü sistematik bir biçimde, en yalın ve en az tartışmalı olayı makul bir kuşkunun ötesinde kanıtlamaya kendini hazırlayarak geçirdi. Gereksinim duyabileceği tanıkların listesini çıkardı: sekreteri, çizmeci Mr. Hands, istasyon amiri Mr. Merriman. Onu bir şey yaparken görmüş olan herhangi bir kimse. Sözgelimi Markew. Eğer Merriman 7.39 Birmingham trenine binmiş olduğunu doğrulayamazsa, o zaman kime başvuracağını biliyordu. George peronda dururken Joseph Markew onun yanına yaklaşmış ve Müfettiş Campbell onunla konuşmayı arzu ettiği için daha sonraki bir trene binmesini önermişti. Markew şu sıralar otel işleten eski bir polis memuruydu ve işin içinde özel bir polis görevlisi olarak yer alması tümüyle mümkündü; ama böyle bir şey söylememişti. George, Campbell'ın ne istediğini sormuş; ama Markew bilmediğini söylemişti. George ne yapacağına karar veriyor ve trendeki yol arkadaşlarının, Markew'le aralarında geçen konuşmadan ne anlam çıkardıklarını merak ediyordu. Markew zorba bir ses tonuyla şöyle bir şeyler söylemiş gibiydi. Hayır, gibi değil; çünkü tam olarak ne söylediği şimdi George'un aklına gelmişti. Markew, "Aaa, hadi, Mr. Edalji, tek bir gün için kendine bir tatil sunamaz mısın?" Ve George aslında şöyle düşünmüştü: Dinle dostum, iki hafta önce tam da bugün bir tatil yaptım ve kız kardeşimle birlikte Aberystwyth'e gittim; ama eğer tatil yapmak söz konusu olacaksa, o zaman kendi fikrimi ya da babamın vereceği tavsiyeyi, son haftalardaki davranışı pek de nazik sayılamayacak olan Staffordshire Polis Örgütü'nün vereceği tavsiyenin üzerinde tutacağım. Böylelikle kendisini Newhall Street'te acil işlerin beklediğini söylemiş ve 7.39 treni istasyona girdiğinde de, Markew'ı peronda bırakmıştı.

George, aralarında en öncmsizler de olmak üzere, diğer konuşmaları da zihninden aynı titizlikle geçirdi. Sonunda, uykuya daldı; daha doğrusu, gözetleme deliğinin takırtısının ve polisin içeri girmesinin daha az farkına vardı. Sabahleyin, bir kova su, bir parça kepekli sabun ve havlu olarak kullanması için de bir bez parçası getirildi. Ona papazevinden kahvaltılık getirmiş olan babasını görmesine izin verildi. Müvekkillerine işlerindcki gccikmenin nedenlerini açıkladığı iki kısa mektup yazmasına da izin verildi.

Bir saat kadar sonra, onu sorgu hâkimliğine götürmek üzere iki polis memuru geldi. Yola çıkmayı beklerken, onu görmezden geldiler ve onun önünde kendilerini onunkinden çok daha fazla ilgilendirdiği bcl-li olan bir davadan söz ettiler. Londra'da bir kadın cerrahın gizemli bir şekilde ortadan kaybolmasıyla ilgiliydi bu dava.

"Boyu bir metre yetmiş sekiz santimmiş."

"O zaman görmesi o kadar da zor değil."

"Görürdün, öyle değil mi?"

George'u karakoldan alarak, meraklı bakışlarla dolu bir kalabalığın arasından yüz elli metre öteye yürüttüler. Yolun bir noktasında saçma sapan sövgü sözcükleri sıralayan yaşlı bir kadın vardı; ama kadını hemen alıp götürdüler. Mahkeme binasında Mr. Litchfield Meck onu bekliyordu: Kır saçlı, zayıf, aynı zamanda nezaketi ve inatçılığıyla tanınan, gelcncksel tipte bir avukattı Meck. George'tan farklı olarak, davanın hukuki formaliteler yerine getirilmeden düşürülmesini beklemiyordu.

Yargıçlar göründü: Mr. J. Williamson, Mr. J. T. Hatton ve Albay R. S. Williamson. George Ernest Thompson Edalji, 17 Ağustos günü, mülkiyeti Great Wyrley Kömür Ocağı Şirketi'ne ait olan bir atı yasalara aykırı olarak ve kötü niyetle yaralamakla suçlandı. Mahkemeye sanığın masum olduğunun ileri sürüldüğü bir dilekçe verildi ve Müfettiş Campbcll polis kanıtlarını sunmaya çağrıldı. Müfettiş, sabahleyin aşağı yukarı 7.00'da, Kömür Ocağı yakınlarında bir tarlaya çağrıldığını ve orada, daha sonra vurulması gereken, sıkıntı içinde bir midilli bulduğunu anlattı. Tarladan tutuklunun evine gitmiş ve orada kol ağızlarında kan lekeleri, kollarında beyazımsı salya ve kollarla göğüste kıllar olan bir palto bulmuştu. Salya dalgası taşıyan bir yelek vardı. Paltonun cebinde bir köşesi kahverengi lekeli –ki kan olabilirdi– ve S. E. işaretli bir mendil bulunuyordu. Daha sonra Komiser Yardımcısı Parsons'la birlikte sanığın Birmingham'daki işyerine gitmiş, onu tutuklamış ve

sorgulama için Cannock'a getirmişti. Tutuklu kişi ona tarifi yapılan giysinin önceki gece giydiği şey olduğunu yadsımış; ama annesinin gerçeğin bu olduğunu doğrulaması üzerine, giydiğini kabul etmişti. Sonra ona giysisinin üzerindeki kıllar hakkında sorular sorulmuştu. İlkin giysisinde kıl olduğunu yadsımış ama sonra bir kapıya yaslandığı için üzerine kıllar yapışmış olabileceğini ileri sürmüştü.

George karşıdaki Mr. Meek'e şöyle bir baktı: Bunlar hiç de, dün öğleden sonra Müfettiş'le yaptığı konuşmada kullandığı sözcükler değildi. Ne var ki, Mr. Meek müvekkilinin bakışlarını yakalamakla ilgilenmiyordu. Bunu yapmak yerine ayağa kalktı ve Campbell'a birkaç soru sordu; bu soruların hepsi de, tümüyle dostça değilse de, zararsız sorular gibi gözükmüştü George'a.

Derken Mr. Meek, "kilise kâtibi" olarak nitelenen Peder Shapurji Edalji'yi çağırdı. George babasının yüzünün ana hatlarını kesin ama uzun duraklamalarla seyre daldı ve papazevindeki uyuma düzenlemelerini aklından geçirdi: Babasının yatak odası kapısını kilitleyişini; anahtarı döndürmenin zorluğunu ve takırtı yapışını; babasının uykusunun hafif oluşunu ve son aylarda lumbago ağrıları çektiğini, anahtar döndürülmüş olsaydı onun kesinlikle uyanacağını; öyle ya da böyle sabahleyin beşten sonra uyumadığını.

Kısa ak sakallı tombul bir adam olan ve kepini göbeğine dayayan Başmüfettiş Barrett, mahkemeye, Polis Şefi'nin ona kefaletle serbest bırakılma önerisine karşı çıkması yönünde talimat verdiğini söyledi. Kısa bir görüşmeden sonra yargıçlar, gözaltındaki tutukluya, ertesi pazartesi kefaletle serbest bırakılma önerisini tartışmak üzere, yeniden karşılarına çıkacağını bildirdiler. Tutuklu bu arada Stafford Cezaevi'ne nakledilecekti. Ve hepsi buydu. Mr. Meek George'u ertesi gün, büyük olasılıkla öğleden sonra gelip göreceğine söz verdi. George ondan bir Birmingham gazetesi getirmesini istedi. Meslektaşlarına neler söylendiğini öğrenmesi gerekiyordu. *Gazette*'yi yeğlerdi; ama *Post* da olurdu.

Stafford Cezaevi'de hangi dine mensup olduğunu, aynı zamanda da okuyup yazma bilip bilmediğini sordular. Sonra çırılçıplak soyunması söylendi ve aşağılayıcı bir konumda durması için talimat verdiler. George, cezaevi müdürü Yüzbaşı Synge'i görmeye götürüldü; müdür ona bir hücre bulunana kadar binanın revirine yerleştirileceğini söyledi. Sonra gözaltında bulunan bir tutuklu olarak sahip olduğu haklar ona açıklandı: Kendi giysilerini giymesine, egzersiz yapmasına, mektup yazmasına, gazete ve dergi almasına izin verilecekti. Avukatıyla özel

konuşmalar yapmasına da izin verilecek ve bu konuşmalar, cam bir kapının arkasında duran bir gardiyan tarafından gözlem altına alınacaktı. Bütün diğer buluşmalar denetlenecekti.

George üzerinde açık yazlık takım elbisesi ve başında hasır bir şapka varken tutuklanmıştı. Giysilerini değiştirebilmek için izin rica etti. Kendisine bunun yönetmeliklere aykırı olduğu söylendi. Gözaltındaki bir tutuklunun kendi giysilerini giymeye devam etmesi bir ayrıcalıktı; ama bunun, hücresinde özel bir gardırop kurma hakkına sahip olabileceği anlamına geldiği düşünülmemeliydi.

George ertesi gün öğleden sonra gazetede, THE GREAT WYRLEY'DE HEYECAN; PAPAZIN OĞLU MAHKEMEDE manşetini okudu. "Tutuklamanın Cannock Chase bölgesinde uyandırdığı heyecan, dün, sanığın oturduğu Great Wyrley Papazevi ile Cannock'taki Polis Mahkeme Salonu ve Polis Karakolu'na giden yolları dolduran büyük kalabalıklarla kanıtlandı." George papazevinin kuşatma altına alınmış olma fikri karşısında kaygı ve korkuya kapılmıştı. "Polisin arama izni olmaksızın arama yapmasına izin verildi. Şu ana değin doğrulanabildiği kadarıyla araştırmanın sonuçları kan lekesi taşıyan çok sayıda giysi, birkaç ustura, bir çift çizme; bu sonuncusu son sakatlama olayının meydana geldiği yere yakın bir tarlada bulunmuştur."

"Bir tarlada bulunmuştur" diye Mr. Meek'e yineledi. "Bir tarlada bulunmuştur?" Acaba birisi bir tarlada benim çizmelerimi mi giyiyordu? Kan lekesi taşıyan çok sayıda giysi? *Çok sayıda?*"

Meek bu konuda insanı afallatacak ölçüde sakin görünüyordu. Hayır, bir tarlada bir çift çizmenin varsayılan keşfi hakkında polise sorular sormayı düşünmüyordu. Hayır, Birmingham *Daily Gazette*'den kan lekesi taşıyan giysilerin miktarı konusunda bir tekzip yazısı yayımlamasını talep edecek değildi.

"Bir öneride bulunabilir miyim, Mr. Edalji?"

"Elbette."

"Tasavvur edebileceğiniz gibi, sizinkine benzer durumlarda çok sayıda müvekkilim oldu ve müvekkillerim çoğunlukla kendi davalarıyla ilgili gazete haberlerini okumakta ısrar ediyorlar. Bu bazen onları biraz heyecanlandırıyor. Bu durumda, onlara her zaman bitişikteki sütunu okumalarını tavsiye ediyorum. Çoğu kez yardımı dokunuyor gibi."

"Bitişikteki sütun mu?" George bakışlarını dört beş santim sola kaydırdı. Manşet KAYIP KADIN DOKTOR'du. Ve altında: MISS HICKMAN VAKASINDA İPUCU YOK yazıyordu.

"Yüksek sesle okuyun" dedi Mr. Meek.

" 'Royal Free Hospital'da kadın cerrah olarak çalışan Miss Sophie Frances Hickman'ın ortadan kayboluşuyla ilgili hiçbir ipucu henüz ortaya çıkmadı.' "

Meek, George'a kendisine bütün sütunu okutturdu. İç çekerek ve başını sallayarak, hatta zaman zaman soluğunu içeri çekerek, dikkatlice dinledi.

"Ama Mr. Meek" dedi sonunda George, "benim hakkımda neler dediklerini kabul edersek, bunların doğru olup olmadığını nasıl söyleyebilirim?"

"Ben de tam bunu merak ediyordum."

"Her ne kadar..." George'un gözleri mıknatısla çekilmiş gibi kendi sütununa dönüyordu. "Her ne kadar... 'Adının da gösterdiği gibi, sanık Doğu kökenli.' Beni Çinliymişim gibi gösteriyorlar."

"Size söz veriyorum, Mr. Edalji, eğer birisi sizin Çinli olduğunuzu söyleyecek olursa, editöre söyleyecek bir çift lafım olacak."

Ertesi pazartesi George, Stafford'dan yeniden Cannock'a götürüldü. Bu sefer mahkemeye giden yol üzerinde toplaşan kalabalık daha taşkın görünüyordu. İnsanlar arabanın yanından koşuyorlar, üzerine zıplayıp içine bakıyorlar; bazıları güm güm kapılara vuruyor ve havaya değnekler sallıyordu. George korkuya kapıldı; ne var ki, arabaya eskortluk yapan polis memurları her şey tamamen normalmiş gibi davranıyorlardı.

Bu sefer Komiser Anson mahkemedeydi; George gözlerini dikip ona haşin bir edayla bakan metodik ve otoriter bir figürün farkına vardı. Yargıçlar, suçlamanın ağırlığını göz önünde tutarak, üç ayrı kefalet ücretine hükmedilmesi gerekeceğini bildirdiler. George'un babası bu kadar çok para bulabileceğinden emin değildi. Bu yüzden yargıçlar davayı o hafta Penkridge'e erteleddiler.

Penkridge'de sorgu yargıçları kefalet koşullarına daha fazla açıklık getirdiler. Gereken kefalet ücretleri şunlardı: George'dan 200 sterlin, baba ve annenin her birinden 100 sterlin ve üçüncü bir kişiden 100 sterlin. Ama bu, Cannock'ta bildirdikleri gibi üç değil, dört kefalet ücretiydi. George bütün bunların bir oyun olduğunu hissetti. Mr. Meek'i beklemeyerek, kendisi ayağa kalktı.

"Kefalet ödemeyi arzu etmiyorum" dedi yargıçlara. "Birden fazla ücret teklifi aldım; ama kefalet ödememeyi yeğlerim."

Bu yüzden duruşma günü olarak ertesi Perşembe, Cannock 3 Eylül

tarihi saptandı. Salı günü Mr. Meek onu kötü haberlerle görmeye geldi.

"İkinci bir suçlama ekliyorlar: Hednesford Karakolu'ndan Komiser Yardımcısı Robinson'ı silahla vurup öldürmekle tehdit suçlaması."

"Tarlada çizmelerimin yanı başında bir silah mı buldular?" diye sordu George kulaklarına inanamayarak. "Onu vurmak mı? Komiser Yardımcısı Robinson'ı vurmak mı? Hayatımda hiç silaha dokunmadım ben ve bildiğim kadarıyla Komiser Yardımcısı Robinson'la da hiç yüz yüze gelmedim. Mr. Meek, akıllarını mı yitirdi bunlar? Ne anlama gelebilir bütün bunlar Tanrı aşkına?"

"Anlamı şu..." diye yanıt verdi Mr. Meek, adeta müvekkilinin öfke patlaması basit, ölçülü bir soruymuşçasına. "Anlamı, sorgu yargıçlarının işi kesinlikle ele alacakları. Kanıtlar ne denli zayıf olursa olsun, sizi şimdi tahliye etmeleri son derece düşük bir olasılık."

Şimdi, binanın revirinde, yatağında oturuyordu George. Duyduklarına inanamamak, içinde hâlâ bir hastalık ateşi gibi yanıyordu. Bunu ona nasıl yapabilirlerdi? Bunu nasıl düşünebilirlerdi? Buna inanmaya nasıl başlayabilirlerdi? George öfke duymaya o denli yabancıydı ki, bu öfkeyi kime karşı yönelteceğini bilemiyordu –Campbell'a mı, Parsons'a mı, Anson'a mı, polis avukatına mı, sorgu yargıçlarına mı? Bir kere, sorgu yargıçlarına yöneltebilirdi. Meek işi onların ele alacağını söylüyordu– sanki zihinsel olarak hiç yetenekleri yokmuş gibi, sanki her biri birer kukla ya da otomatmış gibi. Ama öte yandan, zaten sorgu yargıçları neydi ki? Hukuk mesleğinin üyeleri arasında bile sayılmıyorlardı. Bir an için otorite havasına bürünmüş, kendini önemli sayan amatörlerdi çoğu sadece.

George kullandığı küçümseme dolu sözcüklerden ötürü heyecan ve sonra da kendi heyecanından utanç duydu. Gazap işte bu nedenle bir günahtı: İnsanı gerçekten uzaklaştırıyordu. Cannock'taki sorgu yargıçları hiç kuşku yok ki başka yerlerdeki sorgu yargıçlarından ne daha iyi ne de daha kötüydü; ağızlarından, kendisinin hiçbir şekilde paylaşmadığı herhangi bir sözcük çıktığını da anımsamıyordu. Ve onlar hakkında daha fazla düşündükçe, mesleki benliğinin de yeniden egemen olmaya başladığını görüyordu. Duyduklarına inanamamak gerçeği zayıflatıp sadece güçlü bir hayal kırıklığına ve sonra da, boyun eğme duygunun egemen olduğu bir işbilirliğe dönüşüyordu. Davasının daha yüksek bir mahkemeye gitmesi açıkça çok daha iyi bir şeydi. Uygun düşen adaleti ve uygun düşen kınama eylemini yerine getirebilmek için dava

vekilleri ve daha ağırbaşlı bir çevre gerekiyordu. Cannock'ın alt kademe yargıçlar mahkemesi, adaletin yerine getirileceği doğru bir mekân değildi. Bir kere, papazevindeki derslikten pek az büyüktü. Doğru dürüst bir sanık bölmesi bile yoktu: Sanıklar mahkeme salonunun ortasındaki bir sandalyede oturmak zorunda kalıyorlardı.

3 Eylül sabahı yerleştirildiği yer burasıydı; konumunun onu dersliğin öğretmeni mi yoksa en kalın kafalı öğrencisi gibi mi gösterdiğinden emin olamayarak, dört bir yanından gözlendiğini hissediyordu. Müfettiş Campbell uzun uzadıya tanıklık etti; ama önceki sefer söylediklerinden pek az uzaklaştı. İlk yeni polis tanıklığı Polis Memuru Cooper'dan geldi; Cooper yaralı hayvanın keşfinden sonraki saatlerde tutuklunun çizmelerinden birini nasıl bulduğunu ve çizmenin ilginç bir şekilde aşınmış bir ökçesi olduğunu anlattı. Bunu atın bulunduğu tarladaki ayak izleriyle ve aynı zamanda da papazevi yakınlarındaki ahşap bir köprüdeki izlerle karşılaştırmıştı. Mr. Edalji'nin çizme ökçesini ıslak toprağa bastırmış ve çizmeyi çektiğinde, izlerin birbirine uyduğunu bulmuştu.

Sonra Komiser Yardımcısı Parsons, hayvanları sakatlayanlar çetesini izlemek üzere seferber edilmiş yirmi kişilik özel görevliler topluluğunun başında olduğunu onayladı. Edalji'nin yatak odasını aramalarının, içinde dört usturanın bulunduğu bir kutuyu nasıl ortaya çıkardığını anlattı. Usturalardan birinin üzerinde ıslak kahverengi lekeler ve bıçağa yapışmış bir iki kıl vardı. Komiser Yardımcısı bunu, bıçağı başparmağıyla silmeye başlayan Edalji'nin babasına belirtmişti.

"Bu doğru değil!" diye bağırdı Papaz, ayağa kalkarak.

"Müdahale etmemelisiniz" dedi Müfettiş Campbell, yargıçlar yanıt vermeden.

Komiser Yardımcısı Parsons tanıklığını sürdürdü ve tutuklunun Birmingham'daki gözaltı hücresine konduğu anı betimledi. Edalji ona doğru dönmüş ve şöyle demişti: "Bu biraz Mr. Loxton'ın işi, sanırım. Benim işim bitmeden önce onu faka bastıracağım."

Ertesi sabah, Birmingham *Daily Gazette* George hakkında şunları yazdı:

28 yaşında ama daha genç görünüyor. Siyah beyaz damalı buruşuk bir takım elbise giymişti. İri, kara gözlerin, dolgun bir ağzın ve küçük yuvarlak bir çenenin yer aldığı kara yağız yüzünde tipik bir avukatı andıran çok az şey vardı. Görünüşü duygularını belli etme-

mesi açısından tümüyle Doğulu; olağanüstü bir hikâyesi olan dava ilerledikçe sanığın yüzünde beliren hafif gülümseme dışında hiçbir heyecan belirtisi yoktu. Yaşlı Hindu babası ve ak saçlı İngiliz annesi mahkemedeydiler ve duruşmayı acıklı bir ilgiyle izlediler.

"Yirmi sekiz yaşındayım ama daha genç görünüyorum" dedi Mr. Meek'e. "Belki de yirmi yedi yaşında olduğum içindir. Annem İngiliz değil, İskoç. Babam da Hindu değil."

"Gazeteleri okumamanız konusunda uyarmıştım sizi."

"Ama babam Hindu değil!"

"*Gazette* için yeterince isabetli bir ifade."

"Ama Mr. Meek ya ben sizin bir Galli olduğunuzu söyleyecek olsam?"

"Annem Galli kanı taşıdığı için yanlış bir şey söylediğinizi düşünmezdim."

"Ya da bir İrlandalı?"

Mr. Meek, hiç incinmeden, hatta belki biraz İrlandalı gibi görünerek ve gülümseyerek baktı ona.

"Ya da bir Fransız?"

"Aaa, şimdi biraz fazla ileri gittiniz, efendim. Beni kışkırtıyorsunuz!"

"Ve duygularımı belli etmem" diye sözünü sürdürdü George, başını yeniden *Gazette*'ye doğru eğerek. "İyi bir şey değil mi bu? Duygularını belli etmemek tipik bir avukatın sahip olması gereken bir şey değil mi? Ancak ben tipik bir avukat değilim. Bu ne demekse, tipik bir Doğuluyum. Her ne isem, tipiğim, öyle değil mi? Heyecana kapılan biri olsaydım, yine de tipik bir Doğulu olurdum, öyle değil mi?"

"Duygularını belli etmemek iyi bir şey, Mr. Edalji. En azından gizemli biri demediler size. Ya da gıllıgışlı biri."

"Ne demek oluyor bu?"

"Aaa, şeytanca kurnazlığı olan biri. Şeytani şeylerden kaçınmaktan hoşlanırız. Aynı zamanda İblis'e özgü şeylerden. Savunma avukatı duygularını belli etmeyen ifadesini kullanmakla yetinecek."

George avukatına gülümsedi. "Çok özür dilerim, Mr. Meek. Sağduyunuz için de size teşekkür ederim. Korkarım, benim büyük olasılıkla bundan daha fazlasına ihtiyacım olacak."

Duruşmanın ikinci gününde, Walsall Ortaokulu'nda okuyan on dört yaşındaki William Greatorex, ifade verdi. Onun imzasıyla yazılmış

olan çok sayıda mektup mahkemede okundu. Greatorex mektupların hem yazarı olduğunu hem de bunlar hakkında bir şey bildiğini yadsıdı; hatta iki mektup postaya verildiği sırada Man Adası'nda olduğunu bile kanıtlayabildi. Her sabah Hednesford'dan okulunun bulunduğu Walsall'a giden trene bindiğini söyledi. Genelde onunla birlikte yolculuk eden diğer oğlanlar madenciler birliğinin tanınmış başkanının oğlu olan Westwood Stanley, Hednesford Papazı'nın oğlu Quibell, Page, Harrison ve Ferriday'di. Bütün bu oğlanların adları az önce okunmuş olan mektuplarda geçmişti.

Greatorex, Mr. Edalji'yi üç dört yıldır şahsen tanımış olduğunu bildirdi. "Bizim oğlanlarla Walsall'a çoğu kez aynı kompartımanda yolculuk ettik. On iki on üç kez, sanırım." Ona tutuklunun en son ne zaman onunla birlikte yolculuk ettiği soruldu. "Mr. Blewitt'in atlarının ikisinin öldürülmesinden sonraki sabah. Sanırım, 30 Haziran'dı. Trenle geçerken atların tarlada yattıklarını görebiliyorduk." Tanığa o sabah Mr. Edalji'nin kendisine herhangi bir şey söyleyip söylemediği soruldu. "Evet, öldürülen atların Blewitt'e ait olup olmadıklarını sordu bana. Sonra pencereden dışarı baktı." Tanığa tutukluyla sakatlamalar konusunda daha önce aralarında bir konuşma geçip geçmediği soruldu. "Hayır, hayır, hiç geçmedi" diye yanıt verdi.

Thomas Henry Gurrin, yılların deneyimine sahip bir el yazısı uzmanı olduğu görüşünü doğruladı. Mahkemede okunan mektuplar hakkındaki raporunu verdi. Başka bir görünüm verilmiş el yazısında çok güçlü bir şekilde belirgin bazı tuhaflıklar buldu. Tamı tamına aynı tuhaflıklar, ona karşılaştırma için verilmiş olan Mr. Edalji'nin mektuplarında bulundu.

Polis cerrahı ve Edalji'nin giysilerindeki lekeleri incelemiş olan Dr. Butter, memeli hayvan kanı izleri olduğunu ortaya koyan testler yaptığını bildirdi. Paltoyla yeleğin üstünde yirmi dokuz kısa, kahverengi kıl bulmuştu. Bunları Mr. Edalji'nin tutuklanmasından önceki akşam sakatlanan bir Maden Ocağı atının derisi üstündeki kıllarla karşılaştırdı. Mikroskobun altında benzer oldukları saptandı.

Coppice Lane, Great Wyrley yakınlarında genç bir hanımla birlikte yaşayan Mr. Gripton, söz konusu gece üzerine, Mr. Edalji'yi gördüğü ve aşağı yukarı saat dokuzda onun yanından geçtiği yolunda tanıklık yaptı. Mr. Gripton onu gördüğü yerden pek emin değildi.

"Pekâlâ" dedi polis avukatı. "Bize onu gördüğünüz yere en yakın birahanenin adını verin."

"Eski polis karakolu" diye yanıt verdi Mr. Gripton neşeyle.

Polis bu söz üzerine patlayan kahkahayı sertçe durdurdu.

Mr. Gripton'la nişanlı olduğunu açıklığa kavuşturmayı arzu eden Miss Biddle da Mr. Edalji'yi görmüştü; başka birkaç tanık da görmüştü.

Sakatlama olayının ayrıntıları verildi: Kömür Ocağı Şirketi atının yarası, uzunluğu otuz sekiz santimlik bir yara olarak betimlendi.

Tutuklunun babası, Great Wyrley'in Hindu papazı da ifade verdi.

Tutuklu, "Suçlamalar karşısında tamamen masumum ve savunma hakkım olduğunu bildiriyorum" dedi.

4 Eylül Cuma günü, George Edalji üç ayda bir toplanan Stafford Ceza Mahkemesi'nde duruşmaya çıkarıldı. Ertesi sabah, Birmingham *Daily Gazette*'de şunları okudu:

Edalji zinde ve neşeli görünüyor, mahkeme salonunun ortasındaki sandalyesinde oturuyordu; avukatıyla enerjik bir tavırla konuşuyor ve hukuk konularındaki deneyiminden kaynaklanan bir bilgiyle kanıtları ayırt etme gücünü ortaya koyuyordu. Bununla birlikte, çoğu kez, kollarını kavuşturarak ve bacaklarını çaprazlayarak oturuyor, tanıkları duygularını belli etmeyen bir ilgiyle izliyordu. Çizmesinin biri yukarı kaldırılmıştı ve seyircilere açık açık ilginç bir şekilde aşınmış olan ökçeyi sergiliyordu; bu ökçe, ona karşı çıkarılan kanıtlar zincirindeki en güçlü halkalardan biriydi.

George hâlâ duygularını belli etmeyen biri olarak görülmekten memnundu ve ayakkabılarını değiştirmekle Ceza Mahkemesi'nin önünde bir etki yaratmış olup olmayacağını merak ediyordu.

Aynı zamanda da, bir başka gazetenin William Greatorex'i, "İçten, güneş yanığı bir çehresi ve hoşa giden tavırları olan, sağlıklı ve genç bir İngiliz çocuğu" olarak betimleyişine dikkat etmişti.

Mr. Litchfield Meek müvekkilinin sonunda aklanacağından emindi.

Kadın cerrah Miss Sophie Frances Hickman hâlâ kayıptı.

George

George, cezaevine sevk edilme işlemleriyle Ceza Mahkemesi oturumları arasındaki altı haftayı Stafford Cezaevi'nin revirinde geçirdi. Hoşnutsuz değildi: Kefalet ödemeyi reddetmenin doğru karar olduğu-

nu düşünüyordu. Omuzlarına yüklenen bu suçlamalarla kendi işini sürdüremezdi ve ailesini özlerken, güvenlikli bir yerde kalmasının hepsi için en iyisi olacağı kanısındaydı. Papazevini kuşatan kalabalıklar haberi içine korku salmıştı ve Cannock'taki mahkeme salonuna arabayla götürülürken araba kapılarını yumruklayan insanları unutmuyordu. Eğer böylesi taşkın tipler Great Wyrley'in köy yollarında ardına düşecek olurlarsa, kendini güvende sayamazdı.

Ama cezaevinde olmayı yeğlemesinin bir başka sebebi vardı. Herkes nerede olduğunu biliyordu; günün her anı gözetleniyor ve hareketlerine bir açıklama getirebiliyordu. Bu yüzden yeni bir vahşet olayının meydana gelmesi durumunda, olup bitenlerin onunla hiç ilgisinin bulunmadığı gösterilmiş olacaktı. Ve eğer ona karşı yöneltilen ilk suçlama temelsiz bulunursa, o zaman ikincisi de –hiç karşılaşmadığı bir adamı öldürmekle tehdit ettiği gibi gülünç bir iddia– geri çekilmek zorunda kalınacaktı. Bir avukatın kendini bir başka hayvanın sakat bırakılmasını umar durumda bulması garip bir şeydi; ama bir başka sakat bırakma olayı özgürlüğe giden en hızlı yol gibi görünüyordu ona.

Ancak, dava muhakeme edilecek bile olsa, sonuç konusunda hiç kuşku olamazdı. Hem metanetini hem de iyimserliğini yeniden kazanmıştı; ne Mr. Meek'e ne de annesi ve babasına karşı yapmacık bir şekilde davranması gerekiyordu. Manşetleri şimdiden hayal edebiliyordu. GREAT WYRLEY'Lİ AVUKAT AKLANDI. YÖRE AVUKATININ UTANÇ VERİCİ KOVUŞTURULMASI. POLİS TANIKLARININ YETERSİZ OLDUĞU İLAN EDİLDİ. Hatta belki de POLİS ŞEFİ İSTİFA ETTİ diye bir manşet.

Mr. Meek gazetelerin, George'u nasıl yansıttıklarının pek önemli olmadığı konusunda onu az çok ikna etmişti. Hatta Mr. Green'in çiftliğine ait bir atın karnının deşilip bağırsakları dışarı çıkarılmış bir halde bulunduğu 21 Eylül gününü daha da az önemli buluyordu. George haberleri bir çeşit ihtiyatlı sevinçle karşıladı. Kilitlerde dönen anahtarların sesini işitebiliyor, sabahın erken saatlerindeki havanın ve kucakladığında annesinin pudra kokusunu alabiliyordu.

"İşte benim masum olduğumu kanıtlıyor bu, Mr. Meek."

"Tam olarak değil, Mr. Edalji; bu kadar ileriye gidebileceğimizi sanmıyorum."

"Ama burada hapishanedeyim..."

"Mahkemenin görüş açısından bu sadece sizin Mr. Green'in atını sakatlamamış olduğunuzu, bu konuda tümüyle masum olduğunuzu kanıtlıyor."

"Hayır, Kömür Ocağı atından önce ve sonra, olayların belli bir şekilde geliştiğini ve şimdi bunun benimle kesinlikle hiçbir ilgisinin bulunmadığının gösterilmiş olduğunu kanıtlıyor."

"Bunu *ben* biliyorum, Mr. Edalji." Avukat çenesini yumruğuna dayamıştı.

"Ama?"

"Ama şu sıralar savcılık makamının bu durumda neler diyebileceğini hayal etmenin yararlı olduğunu düşünüyorum."

"Peki muhtemelen ne diyebilirler?"

"Şey, 17 Ağustos gecesi, hatırladığım kadarıyla, sanık, çizmeciden çıkıp yürümeye başladığında Mr. Green'in çiftliğine kadar gitti."

"Evet, gittim."

"Mr. Green sanığın komşusu."

"Bu doğru."

"Peki sanığın içinde bulunduğu durum göz önünde bulundurulursa, bir atın papazevine önceki olayların cereyan ettiği yerlerden daha da yakın bir yerde sakat bırakılmasından daha kazançlı ne olabilir?"

Litchfield Meek, George'un bu soruyu çözmek için nasıl kafa yorduğunu seyretti.

"Yani imzasız mektuplar yazarak işlemediğim suçlar için kendimi ihbar edip tutuklattıktan sonra bir başkasını kendimi temize çıkarmak için bir başka suç işlemeye kışkırttığımı mı söylemek istiyorsunuz?"

"Bütün denilebilecek olan bu, Mr. Edalji."

"Bu son derece gülünç. Green'i tanımıyorum bile!"

"Ben sadece savcılık makamının bu olayı nasıl görmeye karar verebileceğini söylüyorum. Eğer böyle görmeyi kafalarına koyarlarsa."

"Ki kuşkusuz koyacaklardır. Ama polisin en azından suçlunun ardına düşmesi gerekir, öyle değil mi? Gazeteler gayet açık bir şekilde bu olayın kovuşturma davasına kuşku düşürdüğünü ima ediyorlar. Eğer adamı bulurlarsa ve adam bu hayvan cinayetleri dizisini itiraf ederse, o zaman bu benim özgürlüğüm olur, öyle değil mi?"

"Eğer bu olursa, Mr. Edalji, o zaman evet, sizinle aynı görüşte olurum."

"Anlıyorum."

"Ve bir başka gelişme daha var. Darby adı size herhangi bir şey ifade ediyor mu? Reis Darby?"

"Darby... Darby... Sanmıyorum. Müfettiş Campbell bana Reis denilen birini sordu. Belki de bu odur. Niçin soruyorsunuz?"

"Daha fazla mektup gönderilmiş. Görünüşe bakılırsa herkese. Hatta İçişleri Bakanı'na. Hepsi de, 'Darby, Wyrley Çetesi Reisi' diye imzalanmış. Sakatlamaların nasıl süreccğini söylüyor." Mr. Meek, George'un gözlerindeki bakışı gördü. "Hayır, Mr. Edalji, bu sadece savcılık makamının sizin o mektupları yazmadığınızı kabul etmesi gerektiği anlamına geliyor."

"Bu sabah cesaretimi kırmak konusunda kararlı görünüyorsunuz, Mr. Meek."

"Niyetim bu değil. Ama muhakeme edileccğimizi kabul etmelisiniz. Ve bunu aklımızda tutarak Mr. Vachell'in yardımını sağlamış bulunuyoruz."

"Aaa, bu harika bir haber!"

"Sanırım, bizi hayal kırıklığına uğratmayacak. Ve Mr. Gaudy de yanında olacak."

"Peki ya savcılık makamı için?"

"Mr. Disturnal, korkarım. Ve Mr. Harrison."

"Disturnal bizim için kötü mü?"

"Dürüst olmak gerekirse, bir başkasının olmasını yeğlerdim."

"Mr. Meek, şimdi benim size bel bağlama sıram geldi. Bir dava vekili, ne kadar etkili biri olursa olsun, yumurta kırmadan omlet yapamaz."

Litchfield Meek, George'a gün görmüş bir tebessümle gülümsedi. "Mahkemelerde geçen yıllarımda, Mr. Edalji, ben her çeşit malzemeden omlet yapıldığını gördüm. Hatta bazı malzemelerin var olduğunu bile bilmiyordunuz. Yumurtası olmaması Mr. Disturnal için zorluk sayılmaz."

Yaklaşan bu tehdide karşın, George geriye kalan haftaları Stafford Cezaevi'nde sakin bir ruh hali içinde geçirdi. Kendisine saygıyla davranılıyordu ve günlerinin bir düzeni vardı. Gazete ve mektup alıyordu, Mr. Meek'le duruşmaya hazırlanıyordu, Green davasındaki gelişmeleri bekliyordu ve kitap okumasını izin veriliyordu. Babası ona bir Kitab-ı Mukaddes, annesi ise bir cilt Shakespeare'le bir cilt Tennyson getirmişti. Son ikisini okudu; sonra, yapacak bir şeyi olmadığından, bir koğuş görevlisinin ona verdiği bir iki dedektif romanını okudu. Koğuş görevlisi ona aynı zamanda *Baskervilles'in Tazısı*'nın ucuz ve yıpranmış bir nüshasını da ödünç vermişti. George kitabı mükemmel buldu.

Kendi adı bir süredir sayfalarında görünmediğinden, her sabah gazeteyi daha az kaygıyla açıyordu. Londra'da yeni kabine atamaları ol-

duğunu, Dr. Elgar'ın en son oratoryosunun Birmingham müzik festivalinde icra edildiğini, Buffalo Bill'in İngiltere turuna çıktığını ilgiyle öğrendi.

Duruşmadan bir hafta önce George, Midland Bölgesi'nde yirmi yıllık hizmeti bulunan, neşeli ve kilolu bir kamu avukatı Mr. Vachell'le tanıştı.

"Davamı nasıl görüyorsunuz, Mr. Vachell?"

"Çok iyi görüyorum, Mr. Edalji, çok iyi. Bir başka deyişle, kovuşturmanın rezilce olduğunu ve hiçbir değer taşımadığını düşünüyorum. Elbette böyle demeyeceğim. Ben sadece davanızın bana güçlü görünen noktaları üzerine yoğunlaşacağım."

"Peki size bu noktalar ne gibi görünüyor?"

"Şöyle ifade edeyim, Mr. Edalji." Dava vekili ona neredeyse sırıtmaya benzer bir tebessümle gülümsedi. "Bu suçu işlediğinize ilişkin hiçbir kanıt yok. Bu suçu işlemeniz için hiçbir gerekçe yok. Ve bu suçu işlemeniz için hiçbir fırsat da yoktu. Yargıç ve jüri için bunları biraz allayıp pullayacağım. Ama davamın özü bu olacak."

"B Mahkemesi'nde yargılanacak olmamız belki biraz kötü oldu" dedi Mr. Meek. Tonu George'un bir anlık büyük sevincini söndürmüştü.

"Niçin kötü?"

"A Mahkemesi'ne Lord Hatherton başkanlık ediyor. Onun en azından hukuk deneyimi vardır."

"Hukuku bilmeyen biri tarafından yargılanacağımı mı söylemek istiyorsunuz?"

Mr. Vachell araya girdi. "Onu korkutmayın, Mr. Meek. Ben daha önce iki mahkemede de bulundum. B Mahkemesi'ne kim başkanlık ediyor?"

"Sir Reginald Hardy."

Mr. Vachell'in yüz ifadesi değişmedi. "Son derece iyi. Mahkememize, gözü Yüksek Mahkeme'de olan ısrarcı bir yargıcın başkanlık etmemesini bir avantaj olarak görüyorum bir bakıma. Biraz daha iyi koşullarla yakayı kurtarabilirsiniz. Prosedürlere ilişkin bilginin tumturaklı kanıtlamalarıyla sık sık karşılaşmazsınız. Genel olarak, savunma açısından bir avantaj olduğunu söyleyebilirim."

George Mr. Meek'in aynı görüşte olmadığını sezdi; ama dava vekili tümüyle içten olsa da olmasa da, Mr. Vachell'den etkilenmişti.

"Beyler, bir ricam var benim." Mr. Meek'le Mr. Vachell bir an göz

göze geldiler. "Adımla ilgili bir rica. Adım *Aydlji*. *Aydlji*. Mr. Meek adımı aşağı yukarı yanlışsız telaffuz ediyor; ama meseleyi size daha önce açmam gerekirdi, Mr. Vachell. Bana öyle geliyor ki, polis hep, onlara sunduğum her düzeltmeyi duymazdan gelmiş gibi davrandı. Acaba duruşmanın başlangıcında adımın nasıl telaffuz edildiği konusunda Mr. Vachell bir açıklamada bulunabilir mi? Ee-*dal*-jee değil, *Aydlji* diye telaffuz edildiğini mahkemeye söylemek için."

Dava vekili, avukata anladım anlamında başını salladı ve Mr. Meek yanıt verdi.

"George, bunu en iyi nasıl ifade edebilirim? Elbette söz konusu olan senin adın ve Mr. Vachell'le ben onu doğru şekilde telaffuz etmeye çaba harcayacağız. Burada seninle birlikteyken. Ama mahkemede... mahkemede... sanırım şöyle bir usyürütme geçerli olacak: Ortamına göre hareket etmeliyiz. Böyle bir açıklama yapacak olursak, Sir Reginald Hardy'nin damarına basmış oluruz. Polise telaffuz dersleri vererek başarıya ulaşmamız olası değil. Mr. Disturnal'a gelince, sanırım bu karışıklıktan bir hayli zevk alır o."

George iki adama da baktı. "Sizi anladığımdan emin değilim."

"Demek istediğim şu, George, mahkemenin bir tutuklunun adına karar vermeye hakkı olduğunu kabul etmeliyiz. Adınız herhangi bir yerde yazılı değil; ama bu az çok meselenin gerçeği. Sizin yanlış telaffuz dediğiniz şeye ben... sizi daha fazla İngiliz yapmak derdim."

George bir soluk aldı. "Ve daha az Doğulu, öyle mi?"

"Daha az Doğulu, evet, George."

"O zaman, alışabileyim diye, her ikinizden de nazikçe adımı her fırsatta yanlış telaffuz etmenizi rica edeceğim."

Duruşma 20 Ekim'de başladı. Ayın 19'unda, Richmond Park'taki Sidmouth Plantasyonu yakınlarında oynayan dört delikanlı ilerlemiş çürüme durumunda bulunan bir cesede rastladılar. Cesedin, Royal Free Hospital'ın kadın doktoru Miss Sophie Frances Hickman'a ait olduğu anlaşıldı. George gibi, o da yirmili yaşlarının sonundaydı. Ve George, onun gazetede sadece bir sütun ötede yer aldığını düşündü.

20 Ekim 1903 sabahı George, Stafford Cezaevi'nden Shire Hall'a getirildi. Zemin kata indirildi ve kendisine, tutukluların genellikle yerleştirildikleri hücre gösterildi. Kendisine ayrıcalıklı davranılacağı, içinde bir oyun masasıyla bir şöminenin bulunduğu alçak tavanlı bir odayı işgal etmesine izin verileceği, burada Polis Memuru Dubbs'ın gözetimi altında, Mr. Meek'le görüşebileceği bildirildi. Vücudu kaslı, çem-

ber sakallı ve melankolik görünüşlü biri olan Dubbs gözünü ondan kararlı bir şekilde kaçırırken George yirmi dakika boyunca masada oturdu. Sonra, bir sinyal üzerine, yerinden alınarak loş ve dolambaçlı birtakım koridorlardan, çevreyi cılız bir ışıkla aydınlatan gaz lambalarının önünden geçirilerek dar bir merdivenin ayağına açılan bir kapıya götürüldü. Dubbs onu hafifçe itti ve George yukarı, ışığa ve gürültüye çıktı. Sonra, B Mahkeme salonundaki meraklı gözler önüne çıktığında, gürültü sessizliğe dönüştü. George sanık bölmesinde çekingen bir tavırla ayakta durdu; yan kapıdan istemeye istemeye sahneye itilmiş bir aktör gibiydi.

Derken, Başkan Yardımcısı Sir Reginald Hardy'nin, onun yanında yer alan iki yargıcın, Komiser Anson'ın, İngiliz jürisinin gerektiği şekilde yeminlerini etmiş üyelerinin, basın temsilcilerinin, halk temsilcilerinin ve ailesinin üç mensubu önünde, suçlama okundu. George Ernest Thompson Edalji 17 ya da 18 Eylül günü, Great Wyrley Kömür Ocağı Şirketi'ne ait bir atı yaralamakla, aynı zamanda da 11 Temmuz'da ya da ona yakın bir tarihte, Cannock Karakolu"ndan Komiser Yardımcısı Robinson'a öldürme amaçlı tehdit mektubu göndermekle suçlandı.

Mr. Disturnal uzun boylu, yapmacık tavırlı ve hareketleri hızlı biriydi. Kısa bir açılış konuşmasından sonra, Müfettiş Campbell'ı çağırdı ve bütün hikâye yeniden başladı: Sakat bırakılan midillinin keşfi, papazevinin aranması, kan lekeli giysiler, paltonun üzerindeki kıllar, imzasız mektuplar, sanığın tutuklanması ve bunu izleyen beyanlar. George biliyordu, bu sadece bir hikâyeydi, şurdan burdan, rastlantılardan, varsayımlardan uydurulmuş bir şeydi; aynı zamanda masum olduğunu da biliyordu; ama hikâyenin peruk takmış ve cüppe giymiş bir otorite tarafından yinelenmesi bu hikâyeye fazladan bir gerçeğe yakınlık veriyordu.

George, Campbell'ın ifadesinin bittiğini düşünüyordu ki Mr. Disturnal ilk şaşkınlığını ortaya koydu.

"Müfettiş Campbell, bir sonuca varmadan önce, sanırım bizi aydınlatabileceğiniz, halkın çektiği büyük bir kaygı meselesi var. Anladığım kadarıyla, 21 Eylül'de, Mr. Green adlı bir zatın çiftliğinde bir at sakatlanmış olarak bulunmuş."

"Doğru, efendim."

"Mr. Green'in çiftliği Great Wyrley Papazevi'ne çok yakın, öyle değil mi?"

"Öyle."

"Ve polis bu vahşet konusunda bir soruşturma yürüttü, öyle değil mi?"

"Yürüttü, efendim. Aciliyet ve öncelik esas alınarak."

"Peki bu soruşturma başarılı oldu mu?"

"Evet, oldu, efendim."

Mr. Disturnal'ın az önce konuşmasına kattığı bu üzerinde çalışılmış duraklamaya ihtiyaç duyduğu söylenemezdi; bütün mahkeme ağzı açık bir çocuk gibi bekliyordu.

"Mahkemeye soruşturmanızın sonucunu söyler misiniz?"

"Arazisinde bu vahşet olayı meydana gelen çiftçinin oğlu ve on dokuz yaşında bir süvari eri olan John Harry Green, kendi atına karşı bu eylemi işlediğini itiraf etti. Suçuna ilişkin bir itirafı da imzaladı."

"Bütün sorumluluğun kendisinde olduğunu kabul etti mi?"

"Etti."

"Peki onu bu vahşet olayıyla bölgedeki önceki olaylar arasında olası bir bağlantı konusunda sorguladınız mı?"

"Evet, sorguladık. Enine boyuna sorguladık, efendim."

"Peki ne dedi?"

"Bunun bağımsız bir olay olduğunu."

"Peki soruşturmalarınız Green'in çiftliğindeki vahşet olayıyla çevredeki diğer vahşet olayları arasında hiçbir bağlantı olmadığını doğruladı mı?"

"Doğruladı."

"Hiç bağlantı yok mu?"

"Hiç bağlantı yok, efendim."

"Peki John Harry Green bugün mahkemede bulunuyor mu?"

"Evet, bulunuyor, efendim."

Kalabalık mahkeme salonundaki herkes gibi George da çevresine, kendi atını sakat bıraktığını itiraf edip niçin böyle yaptığına ilişkin polise herhangi bir neden göstermeyen on dokuz yaşındaki bir süvari erine bakınmaya başladı. Ama o anda, Sir Reginald Hardy öğle yemeği vaktinin geldiğine karar verdi.

Mr. Meek'e düşen ilk görevler Mr. Vachell'le birlikte yürüttüğü görevlerdi; ancak bunlar bittikten sonra, George'un verilen aralarda tutulduğu odaya gelebildi. Mr. Meek'in dışa yansıyan tavrında iç karartıcı bir yan vardı.

"Mr. Meek, bizi Disturnal konusunda gerçekten de uyarmıştınız.

Bir şeyler bekleyeceğimizi biliyorduk. Hiç olmazsa bu öğleden sonra Green'e yüklenebileceğiz."

Avukat başını sertçe salladı. "Hiç şansımız yok."

"Niçin şansımız olmasın?"

"Çünkü Green onların tanığı. Green'e cesaret vermezlerse, onu çapraz sorgudan geçiremeyiz. Ne diyebileceğini bilemediğimiz için de kör kadıya körsün deme riskini göze alamayız. Bu yıkıcı bir şey olabilir. Ancak onu mahkemeye herkese karşı açık davrandıklarını göstermek için çıkarıyorlar. Çok akıllıca. Tam da Disturnal'dan beklenebilecek bir şey. Bunu düşünmem gerekirdi; ama bu itiraf konusunda hiçbir şey bilmiyordum. Kötü!"

George avukatına moral aşılamanın kendi görevi olduğunu hissetti. "Hayal kırıcı olduğunu anlayabiliyorum, Mr. Meek; ama bunun gerçek bir zararı var mı? Green –ve de polis– bunun diğer vahşet olaylarıyla hiç ilgisi olmadığını söyledi."

"Mesele de bu ya. Söyledikleri değil, nasıl göründüğü önemli. Bir adam tutup da bir atın –kendi atının– karnını belli bir neden olmaksızın neden deşsin ki? Yanıt: Benzer bir suçla itham edilen bir dostuna ya da komşusuna yardım etmek için."

"Ama o benim dostum değil. Onu tanıyabilecceğimden bile kuşkuluyum."

"Evet, biliyorum. Sizi sanık bölmesine koyma riskini aldığımızda, bunu Mr. Vachell'e söyleyeceksiniz. Aslında, ileriye sürülmemiş bir iddiayı siz sanki yadsıyormuş gibi görünecek durum kesinkes. Akıllıca bir şey. Mr. Vachell bu öğleden sonra Müfettiş'e karşı saldırıya geçecek; ama iyimser olmamız gerektiğini sanmıyorum."

"Mr. Meek, Campbell'ın verdiği ifadede, bulduğu giysimin –haftalardır giymediğim palto– ıslak olduğunu söylediği dikkatimden kaçmadı. İki kez ıslak dedi. Cannock'ta sadece nemli demişti."

Meek yumuşak bir ifadeyle gülümsedi. "Sizinle çalışmak bir zevk, Mr. Edalji. Dikkat ettiğimiz ama müvekkilimizin keyfini kaçırır diye ona açmamaya taraftar olduğumuz türden bir şey bu. Hiç kuşkum yok, polis bu çeşit birkaç ayarlama daha yapacaktır."

O öğleden sonra Mr. Vachell, bir tanık bölmesinde nasıl davranması gerektiğini iyi bilen Müfettiş'ten pek bir şey çıkaramadı. Hednesford Karakolu'ndaki ilk karşılaşmalarında, Campbell George'a, kafası oldukça ağır çalışan ve biraz küstah biri gibi gözükmüştü. Newhall Street'le Cannock'ta, düşünceleri her zaman tutarlılık göstermese de, daha

uyanık ve açıkça hasmane davranmıştı. Şimdi tavırları ölçülü ve ağırbaşlıydı; boyu ve üniforması çevresine otoriterliğin yanı sıra bir de mantıklı biri olduğu izlenimi yayıyor gibiydi. Eğer hikâyesi çevresinde incelikli bir şekilde değişiyorsa, o zaman karakterlerin bazıları da değişiyor, diye düşündü George.

Mr. Vachell, sorgu hâkimliğinde yaptığı gibi, George'un çizme ökçesini çamurdaki izlerle eşleştirme olayını betimleyen Polis Memuru Cooper karşısında daha başarılı oldu.

"Memur Cooper" diye sözüne başladı Vachell, "size böyle davranma talimatını kimin verdiğini sorabilir miyim?"

"Pek emin değilim, efendim. Sanırım Müfettiş'ti; ama pekâlâ Komiser Yardımcısı Parsons da olabilir."

"Peki tam olarak nereye bakmanız söylendi?"

"Suçlunun tarlayla papazevi arasında gidebileceği yoldaki herhangi bir yere."

"Suçlunun papazevinden geldiği varsayılarak mı? Ve oraya döndüğü varsayılarak, öyle mi?"

"Evet, efendim."

"Herhangi bir yere mi?"

"Herhangi bir yere, efendim." Cooper, George'un gözünc yirmi yaşından fazla gözükmemişti: Üstlerinin özgüvenini taklit etmeye çalışan kırmızı kulaklı ve acemi bir oğlandı.

"Peki sizin ifadenizle suçlunun en doğrudan yoldan mı gittiğini düşündünüz?"

"Evet, sanırım böyle düşündüm, efendim. Suç mahallinden ayrılırken genellikle bunu yaparlar."

"Anlıyorum, Memur Bey. Demek doğrudan bir yol dışında başka bir yere bakmadınız, öyle mi?"

"Hayır, bakmadım, efendim."

"Peki araştırmanız ne kadar sürdü?"

"Bir saat ya da daha fazla, sanırım."

"Peki saat kaçta oldu araştırmanız?"

"Sanıyorum, aşağı yukarı dokuz otuzda bakmaya başladım."

"Ve at yaklaşık olarak saat altı otuzda bulundu, öyle değil mi?"

"Evet, efendim."

"Üç saat önce. Bu zaman sırasında o yoldan herkes geçip gidebilirdi. Kömür Ocağı'na gitmekte olan madenciler, vahşet olayının haberleriyle oraya gelmiş olanlar. Ve polisler."

"Mümkündür, efendim."

"Peki size kim eşlik etti, Memur Bey?"

"Tek başımaydım."

"Anlıyorum. Ve kendi görüşünüze göre elinizde tuttuğunuz çizmeye uyan birkaç ökçe izi buldunuz."

"Evet, efendim."

"Ve sonra da dönüp keşfinizi rapor ettiniz, öyle mi?"

"Evet, efendim."

"Peki sonra ne oldu?"

"Ne demek istiyorsunuz, efendim?"

George Cooper'ın tonunda küçük bir değişiklik gözlemlemekten memnun oldu; sanki bir yere götürüldüğünü biliyordu da, gittiği yeri bir türlü çıkaramıyordu.

"Bulduğunuz şeyi rapor etmenizden sonra ne oldu demek istiyorum, Memur Bey?"

"Papazevinin çevresini aramam söylendi, efendim."

"Anlıyorum. Ama bir noktada, Memur Bey, geri döndünüz ve daha yüksek rütbede birine keşfettiğiniz izleri gösterdiniz."

"Evet, efendim."

"Peki bu ne zaman oldu?"

"Öğle sonrasının ortasıydı."

"Öğle sonrasının ortası. Bununla saat üçü, dördü mü kastediyorsunuz?"

"O zamanlar, efendim."

"Anlıyorum." Mr. Vachell kaşlarını çattı ve George'a göre, kendini oldukça teatral bir tavırla düşüncelere kaptırdı. "Bir başka deyişle, altı saat sonra."

"Evet, efendim."

"Bu zaman sırasında bölge gözetim altına alındı ve daha fazla kişinin girmesini engellemek için de çevresine kordon çekildi, öyle mi?"

"Pek sayılmaz."

"Pek sayılmaz?... Çekildi mi, çekilmedi mi, Memur Bey?"

"Çekilmedi, efendim."

"Şimdi bildiğim kadarıyla böylesi vakalarda söz konusu ökçe izlerinin alçıdan kalıbını almak çoğu kez normal bir prosedürdür. Bana bunun yapıldığını söyleyebilir misiniz?"

"Hayır, efendim, yapılmadı."

"Bildiğim kadarıyla bir başka teknik de bu izlerin fotoğraflarını çekmektir. Bu yapıldı mı?"

"Hayır, efendim."

"Bildiğim kadarıyla bir başka teknik ilgili çimen parçasını kazıp çıkarmak ve onu adli tıp analizi için yanınızda götürmektir. Bu yapıldı mı?"

"Hayır, efendim. Toprak çok yumuşaktı."

"Siz ne kadar zamandır polislik yapıyorsunuz, Mr. Cooper?"

"On beş ay."

"On beş ay. Çok teşekkür ederim."

George neşelenir gibi oldu. Daha önce baktığı gibi, gözlerini kaldırıp karşıdaki Mr. Vachell'e baktı ama bakışlarını yakalayamadı. Bu, belki de mahkeme adabıydı; ya da belki Mr. Vachell öteki tanığı düşünüyordu.

Öğle sonrasının geri kalan kısmında durum iyi gidiyor gibiydi. Birkaç imzasız mektup okundu ve aklı başında hiç kimsenin bu mektupları muhtemelen onun yazmış olabileceğini hayal edemeyeceği George'a apaçık bir gerçek gibi göründü. Sözgelimi, "Adalet Âşığı"ndan gelen, Campbell'a vermiş olduğu mektup: "George Edalji... Seni tanımıyorum ama zaman zaman trende gördüğüm oluyor ve seni tanımış olsam da fazla hoşlanacağımı ummuyorum; çünkü kara derililerden hoşlanmam." Böyle bir şeyi nasıl yazmış olabilirdi? Bunu daha da grotesk bir yazarlık sıfatı izliyordu. Sözde "Wyrley Çetesi"nin davranışlarını betimleyen, çok ucuz bir romanın sayfalarından çıkmış olabilecek bir mektup okundu: "Hepsi de korkunç bir gizlilik yemini ediyorlar ve bunu Reis'ten sonra yinelcyip, 'Çeteden ayrılacak olursam anında ölebilirim' diyorlar." George, avukatların kendilerini böyle ifade etmediklerini anlayabilecekleri konusunda jüriye güvenebileceğini düşündü.

Genel toptancı Mr. Hodson, George'u, Bridgetown'lı Mr. Hands'in dükkânına giderken yolda gördüğünü söyledi ve avukatın eski ev paltosunu giymiş olduğu doğrultusunda ifade verdi. Öte yandan, George'la yarım saat kadar birlikte olan Mr. Hands'in kendisi, müşterisinin söylenilen paltoyu giymemiş olduğunu ileri sürdü. Diğer iki tanık da onu görmüş olduklarını ama giysilerini anımsayamadıklarını rapor ettiler.

"Taktik değiştirdiklerini hissediyorum" dedi Mr. Meek mahkeme günlük molasını verdikten sonra. "Bir şeylerin ardında olduklarını seziyorum."

"Ne çeşit bir şeylerin?" diye sordu George.

"Cannock'tayken savları sizin tarlaya akşam yemeğinden önceki yürüyüşünüz sırasında gittiğinizdi. Sizi dışarıda ve çevrede görmüş bunca tanığı çağırmalarının nedeni de buydu. Şu öpüşüp koklaşan çifti anımsıyor musunuz? Bu sefer mahkemeye çağrılmadılar ve çağrılmayan sadece onlar da değil. Diğer şey ise mahkemeye sevk aşamasında anılan tek tarih ayın 17'siydi. Şimdi ithamnamede ayın 17 *ya da* 18'i diye geçiyor. Yani iki taraflı oynayarak riski azaltıyorlar. Gece vakti seçeneğine yöneldiklerini seziyorum. Bilmediğimiz bir şeyi biliyor olabilirler."

"Mr. Meek, hangisini seçecekleri ya da niçin seçecekleri önemli değil. Akşam seçeneğini istiyorlarsa, beni tarla yakınlarında herhangi bir yerde görmüş olan tek bir tanıkları yok. Gece seçeneğini istiyorlarsa, babamın tanıklığıyla başa çıkmak zorundalar."

Mr. Meek müvekkilini duymazdan gelip yüksek sesle düşünmeyi sürdürdü. "Elbette ki birini ya da ötekini seçmek zorunda değiller. Jüriye sadece bazı olasılıkları duyurmak isteyebilirler. Ama bu sefer çizme izlerini daha çok vurguluyorlar. Ve çizme izleri de devreye sadece, geceki yağmurdan dolayı, ikinci seçeneği seçerlerse giriyor. Ev paltonuz nemliyken ıslak olmuşsa, bu da varsayımımı doğruluyor.

"Daha da iyi ya" dedi George. "Mr. Vachell Polis Memuru Cooper'ı bu öğleden sonra hakladıktan sonra ondan geriye hiçbir şey kalmadı. Eğer Mr. Disturnal savlarını bu çizgide sürdürmeyi isterse, İngiltere Kilisesi'ne mensup bir din adamının gerçeği söylemediğini ileri sürmek zorunda kalacak."

"Mr. Edalji, şey diyecektim... her şey size çok açık seçik görünüyor; ama böyle görmemelisiniz."

"Ama açık seçik."

"Babanızın sağlığının yerinde olduğunu söyleyebilir misiniz? Zihinsel açıdan, demek istiyorum?"

"Tanıdığım en sağlıklı adam. Niçin soruyorsunuz?

"Sanırım sağlıklı olmaya ihtiyacı olacak."

"Hinduların ne kadar sağlıklı çıkabildiklerine şaşıracaksınız."

"Peki ya anneniz? Kız kardeşiniz?"

İkinci günün sabahı, otelci ve eski polis memuru Joseph Markew'ın tanıklığıyla başladı. Müfettiş Campbell tarafından Great Wyrley & Churchbridge İstasyonu'na gönderilişini ve tutuklunun, onun daha son-

raki bir trene binme ricasını nasıl geri çevirmiş olduğunu anlattı.

"Peki size, bir polis müfettişinin acil ricasını duymazdan gelmesini gerektiren bu kadar önemli şeyin ne olduğunu söyledi mi?" diye sordu Mr. Disturnal.

"Hayır, efendim."

"Ricanızı yinelediniz mi?"

"Yinelcdim, efendim. Bir kereliğine bir günlük tatil yapmasını önerdim. Ama o fikrini değiştirmeyi reddetti."

"Anlıyorum. Peki, Mr. Markew, bu noktada bir şey oldu mu?"

"Evet, efendim. Peronda bir adam çıkagelip o gece bir başka atın karnının deşildiğini duyduğunu söyledi."

"Peki adam bunu söylediğinde, siz nereye bakıyordunuz?"

"Tutuklunun yüzüne bakıyordum."

"Peki tepkisini mahkemeye anlatabilir misiniz?"

"Evet, efendim. Gülümsedi."

"Gülümsedi. Bir başka atın karnının deşilmiş oluşu haberine gülümsedi. Bundan emin misiniz, Mr. Markew?"

"Aaa, evet, efendim. Tamamen eminim. Gülümsedi."

George şunu düşündü: Ama bu doğru değil. Doğru olmadığını biliyorum. Mr. Vachell doğru olmadığını kanıtlamalı.

Mr. Vachell bu söylenenlere doğrudan karşı çıkmayacak kadar çok şey biliyordu. Bunu yapmak yerine Markew'la George'un yanlarına geldiği ileri sürülen adamın kimliği üzerinde yoğunlaştı. Nereden gelmişti, ne çeşit bir adamdı, nereye gitmişti? (Ve... imalı olarak, niçin mahkemede değildi?) Mr. Vachell, imalar, duraklamalar ve son olarak doğrudan beyanlar yoluyla, bölge konusunda son derece geniş bilgiye sahip bir otelcinin ve eski polis memurunun hayal ürünü ve taraflı iddiasını doğrulayabilecek yararlı ancak esrarengiz yabancının kimliğini ortaya çıkaramaması karşısında duyduğu büyük şaşkınlığı dile getirmeyi başardı. Ancak savunma makamı, Markew'dan sadece bu kadar bir şey çıkarabildi.

Mr. Disturnal sonra Komiser Yardımcısı Parsons'a, sanığın kendi tutuklanmasını beklediği konusundaki sözlerini ve Birmingham'daki gözaltı koğuşunda söylediği ileri sürülen Mr. Loxton'ı şaşırtıp faka bastıracağı savını yineletti. Hiç kimse sözü edilen bu Loxton'ın kim olabileceğini açıklamaya girişmemişti. Wyrley Çetesi'nin bir başka üyesi miydi? George'un vurmakla tehdit ettiği bir başka polis miydi? Jürinin onu istediği şey yapabilmesi için bu ad boşlukta bırakıldı. Ge-

orge'un yüzünü ve adını anımsayamadığı Meredith adında bir polis memuru, George'un ona kefalet konusunda söylediği önemsiz bir şeyi andı; ama söylediğini onu suçlayıcı bir şeye dönüştürmeyi de başardı. Sonra, hoşa giden tavırları olan sağlıklı ve genç İngiliz delikanlısı William Greatorex, George'un kompartıman penceresinden bakıp Mr. Blewitt'in ölü atlarına nedeni açıklanamayacak bir ilgi göstermesinin hikâyesini yineledi.

Veteriner Cerrah Mr. Lewis, Maden Ocağı atının durumunu, yarasından kan damlamasını, yarasının uzunluğunu ve tipini ve ne yazık ki hayvanı vurmak zorunda kalışlarını anlattı. Mr. Disturnal ona, sakatlamanın meydana geldiği vakit bakımından ne gibi sonuçlar çıkarabileceğini sordu. Mr. Lewis mesleki bilgilerine dayanarak yaranın, hayvanı muayene edişinin üzerinden altı saat içinde açılmış olduğunu bildirdi. Bir başka deyişle, ayın 18'inin sabahı, iki otuzdan önce açılmış olamazdı.

Bu, George'a günün ilk iyi haberi gibi geldi. Çizmeciye gidişinde üzerinde hangi giysilerin olduğu argümanı şimdi tamamen yersizdi. İddia makamı şimdi kendi çıkış yollarından birini kapamıştı. Kendi sözleriyle kendilerini hapsetmişlerdi.

Ama öyle bile olsa, bu durum Mr. Disturnal'ın dış görünüşünden belli olmuyordu. Onun tavrı, polisin ve iddia makamının gayretli çalışmaları sayesinde, davanın başlangıcındaki ikircikli durumunun şimdi aydınlığa kavuşmuş olduğunu ima ediyordu. Artık olayın on iki saatlik bir zaman aralığında belli bir noktada meydana geldiğini ileri sürmüyoruz... Şimdi olayın sabahleyin iki otuza çok yakın bir vakitte meydana geldiğini ileri sürebiliyoruz...Ve her nasılsa, Mr. Disturnal bu artan kesinliğin, sanık bölmesindeki tutuklunun orada ithamnamede belirtilen nedenlerden dolayı bulunduğu konusundaki artan güvenini de ima etmiş oluyordu.

Günün son bölümü, kendini sahte ve imzasız el yazılarının ortaya çıkarılmasında on dokuz yıllık deneyime sahip bir ortografi uzmanı olarak tanıtan Thomas Henry Gurrin'e ayrıldı. Sık sık İçişleri Bakanlığı tarafından bilgisine başvurulduğunu ve en son mesleki icraatının Et Çiftliği cinayeti davasında tanık olarak dinlenmiş olduğuydu. George bir ortografi uzmanının nasıl birine benzeyebileceği konusunda pek bir şey bilmiyordu; belki de sert ve mürekkep yalamış görünüşlü, gıcırdayan kalemi andıran sesi olan biriydi. Mr. Gurrin, kırmızı yüzü ve şişkin favorileriyle, pekâlâ Wyrley kasabı Mr. Greensill'in kardeşi olabilirdi.

Fizyonomisi bir yana, Mr. Gurrin mahkeme salonuna hâkim oldu. Büyütülmüş fotoğraf boyutlarında George'un el yazısı örnekleri ortaya konuldu. Yine büyütülmüş fotoğraf boyutlarında imzasız mektup örnekleri ortaya konuldu. Özgün belgeler betimlendi ve jüri üyelerine aktarıldı, üyeler George'a bitip tükenmez gibi gelen bir zaman içinde bu belgeleri incelediler ve sürekli olarak başlarını kaldırıp uzun uzun tutukluya baktılar. Mr. Gurrin elinde bir değnekle yazılardaki karakteristik ilmekleri, kancaları ve birleştirmeleri gösterdi ve bu betimlemeler her nasılsa önce birtakım çıkarsamalara, sonra kuramsal olasılıklara ve sonra da mutlak kesinliklere vardı. Sonunda, Mr. Gurrin, düşünüp taşınmaların sonucu olan mesleki ve uzmanlık görüşlerinden yola çıkarak, tutuklunun açık bir şekilde kendi imzasından çıkan mektuplardan olduğu kadar imzasız mektuplardan da sorumlu olduğunu ileri sürdü.

"Bütün bu mektuplardan mı?" diye sordu Mr. Disturnal, elini bir kütüphanenin yazı yazma odasına dönüşmüş görünen mahkeme salonu çevresinde sallayarak.

"Hayır, efendim, hepsi değil."

"Görüşünüze göre tutuklu tarafından yazılmamış olan bazı mektuplar var, öyle mi?"

"Evet, efendim."

"Kaç tane var bunlardan?"

"Bir tane, efendim."

Mr. Gurrin George'un yazmadığını ileri sürdüğü tek mektubu gösterdi. George'un anladığı kadarıyla Gurrin'in bütün öteki mektuplar hakkındaki savlarını destekleyen bir istisnaydı bu. İhtiyat kılığına büründürülmüş bir kurnazlıktı.

Derken Mr. Vachell kişisel görüşlerle bilimsel kanıt arasında, bir şeyi düşünmekle bir şeyi bilmek arasındaki fark üzerinde bazı şeyler söylerek bir süre geçirdi; ne var ki, Mr. Gurrin söylediğinden dönmeyen bir tanık olduğunu ortaya koydu. Bu konumda daha önce birçok kez bulunmuştu. Mr. Vachell, onun başvurduğu yöntemlerin kristal küreye bakan bir falcının, düşünceleri okuduğunu ileri süren birinin ya da bir medyumun yöntemlerinden daha tutarlı olmadığını söyleyen ilk savunma avukatı değildi.

Daha sonra Mr. Meek, George'u, ikinci günün savunma makamı için çoğunlukla en kötü gün olduğu ama üçüncü gün kendi kanıtlarını sunduklarında en iyisi olacağı yolunda temin etti. George böyle olmasını umuyordu; ancak, yavaş yavaş ama geri dönülmez bir şekilde hi-

kâyesinin kendisinden çalınmakta olduğu duygusuyla savaşıyordu. Savunma makamı sözü aldığında artık çok geç olacağından korkuyordu. İnsanlar –özellikle de, jüri– şöyle düşünerek karşılık vereceklerdi: Ama hayır, olup bitenler bize daha önce de söylendi. Şimdi fikrimizi niye değiştirelim ki?

Ertesi sabah, Mr. Meek'in, kendi davasını görece hale getirerek önemsiz kılma yolundaki parlak yöntemini itaatli bir şekilde uyguladı George. GECEYARISI CİNAYETİ. BIRMINGHAM'DA KANAL YOLU TRAJEDİSİ. İKİ KAYIKÇI TUTUKLANDI. İlk kez, bu numara her zamanki etkisini gösteremedi. Karşı sayfadaki TIPTON AŞK TRAJEDİSİ'ne geçti. Kötü bir kadına duyduğu aşk yüzünden sonunda kendini kanala atan zavallı birine ilişkin bir hikâyeydi. Ne var ki, bu hikâyeler bir türlü ilgisini çekmiyor ve gözü hep manşetlere gidiyordu. İğrenç bir kanal yolu cinayetinin bir TRAJEDİ ve sefil bir intiharın da yine bir TRAJEDİ oluşuna yazıklandığını fark etti. Oysa kendi davası, daha başlangıçtan beri, bir VAHŞET OLAYI olarak kalmıştı.

Derken, neredeyse gönlüne su serpilerek, KADIN DOKTORUN ÖLÜMÜ'nü buldu. Çürüyen cesedi gizlerini hâlâ koruyan Miss Hickman'ın davasına sahip çıkmanın neredeyse ona düşen toplumsal bir görev olduğunu duyumsadı. Hazırlık duruşmaları başladığından beri Miss Hickman talihsizlikte onun yoldaşı olmuştu. *Post*'a göre dün, Richmond Park'taki Sidmouth Plantasyonu yakınlarında, tıbbi vakalarda kullanılan bir bıçak ya da neşter ele geçmişti. Gazete yazarı bunun, kadının cesedi hareket ettirilirken onun giysilerinden düşmüş olduğunu tahmin ediyordu. George bu savın ne kadar inanılabilir olduğunu merak etti. Kayıp bir kadın cerrahın cesedini buluyordunuz ve sonra onu hareket ettirirken, ceplerinden birtakım şeyler dökülmeye başlıyor ve siz bunun farkına bile varmıyordunuz. George adli tıp polisinin jürisinde olsa buna inanabileceğinden emin değildi.

Post bundan başka bıçak ya da neşterin merhumenin mülkiyetinde olduğunu, bir arteri kesmekte kullanılmış ve böylelikle de onda ölümcül bir kanamaya yol açmış olabileceğini ileri sürüyordu. Bir başka deyişle, bir intihar, bir başka TRAJEDİ söz konusuydu. Bu mümkün bir açıklama olabilir, diye düşünüyordu George. Gerçi Wyrley Papazevi Staffordshire'da değil de Surrey'de olsaydı, polis daha inandırıcı bir teori oluşturabilirdi: Papazın oğlunun kilitli odadan gizlice çıktığını, hayatında hiç görmediği bir neşteri ele geçirdiğini, zavallı kadın plantasyona varana değin onu takip ettiğini ve sonra da, akla gelebilecek

herhangi bir neden olmaksızın, onu katlettiğini.

Bu kırgınlık darbesi onu yeniden canlandırdı. Ve Hickman davasında kendi fantastik belirişini hayal etmek, ona aynı zamanda Mr. Vachell'in ilk görüşmelerinde George'a aşılamış olduğu kendine güveni anımsattı. Savunmam mı, Mr. Edalji? Savunmam sadece şu ki, sizin bu suçu işlediğinize ilişkin hiç kanıt yok; öyle yapmanız için hiçbir gerekçe ve fırsat da. Elbette yargıç ve jüri üyeleri için durumu biraz allayıp pullayacağım ama savunmamın özü bu olacak.

Bununla birlikte, ilk olarak, Dr. Butter'ın başa çıkılması gereken tanıklığı vardı. Dr. Butter, George'a, profesyonel pozları takınan ve bir şarlatan izlenimi veren Mr. Gurrin gibi görünmüyordu. Polis cerrahı sakin ve ihtiyatlı, gri saçlı bir beyefendiydi; testler ve mikroskoplar dünyasından geliyor ve sadece özel şeylerle uğraşıyordu. Mr. Disturnal'a, usturaları, paltoyu, yeleği, çizmeleri, pantolonu, ev paltosunu incelerken kullandığı yöntemleri açıkladı. Çeşitli giysilerin üzerinde bulunan çeşitli lekeleri betimledi ve hangilerinin memeli kanı olarak sınıflandırılabileceğini teşhis etti. Paltonun kol yeninden ve sol göğsünden alınan kılları saymıştı: Hepsi de kısa ve kırmızı renkli, toplam yirmi dokuz kıl vardı. Onları ölü Maden Ocağı atından alınma bir deri parçası üzerindeki kıllarla karşılaştırmıştı. Bunlar da kısa ve kırmızı renkliydi. Onları mikroskop altında incelemiş ve "uzunluk, renk ve yapı açısından benzer" olduklarını belirtmişti.

Mr. Vachell'in Dr. Butter'a karşı kullandığı teknik, onun hem yeterliliğine hem de bilgisine tümüyle saygılı davranmak ve sonra da bunları savunma makamının avantajına çevirmeye girişmekti. Dikkati, polisin yaralı hayvandan gelen salya ve köpük olduğu sonucuna vardığı, paltonun üzerindeki beyazımsı lekeler.e çekti. Dr. Butter'ın bilimsel analizinden bunun bir doğrulaması çıkıyor muydu?"

"Hayır."

"Sizin görüşünüze göre lekeler neden oluşmuştu?"

"Nişasta."

"Peki deneyimlerinize göre, böylesi kalıntılar giysilerin üzerinde nasıl bulunabilir?"

"Büyük olasılıkla, kahvaltıdan kalma ekmek ve süt kalıntılarıydı, diyebilirim."

İşte bu noktada George varlığını neredeyse unutmuş olduğu bir gürültü işitti: Bir kahkahaydı bu. Mahkeme salonunda ekmek ve süt fikrine gülünmüştü. Bu ona akıl sağlığının sesi gibi geliyordu. Halkın ne-

şesi sürerken, gözlerini kaldırıp karşıdaki jüriye baktı. Bir ikisi gülümsüyordu ama çoğu ağırbaşlı yüz ifadelerini korumuşlardı. George bütün bunları cesaret veren bir işaret olarak değerlendirdi.

Mr. Vachell şimdi sanığın paltosunun kol yenindeki kan lekeleri konusuna geçti.

"Bu lekelerin memeli kanı olduğunu mu söylüyorsunuz?"

"Evet."

"Bu konuda olası bir kuşku yok mu hiç, Dr. Butter?"

"Hiç yok."

"Anlıyorum. Söyler misiniz, Dr. Butter, at bir memeli midir?"

"Memelidir."

"Domuz, koyun, köpek, inek de öyle değil mi?"

"Kesinlikle."

"Aslında, hayvanlar âleminde kuş, balık ya da sürüngen olmayan her şey memeli olarak sınıflandırılabilir, öyle değil mi?"

"Evet."

"Siz ve ben memeliyiz, jüri üyeleri de öyle, değil mi?"

"Kesinlikle."

"Demek oluyor ki Dr. Butter, kan bir memeliye aittir dediğinizde, onun sadece yukarıda adı geçen türlerden herhangi birine ait olabileceğini söylüyorsunuz, öyle değil mi?"

"Doğru."

"Bir an için, sanığın paltosundaki küçük kan noktalarının bir at ya da midilliden geldiğini gösterdiğinizi ya da gösterebilecek durumda olduğunuzu ileri sürmüyorsunuz, değil mi?"

"Böyle bir iddiada bulunmak mümkün olmazdı, hayır."

"Peki kan lekelerinin yaşını inceleme yoluyla söylemek mümkün müdür? Sözgelimi, bu lekenin bugün, şu lekenin dün, falancanın bir hafta önce, filancanın birkaç ay önce oluştuğunu söyleyebilir misiniz?"

"Şey, eğer hâlâ ıslaksa..."

"George Edalji'nin paltosunun üzerindeki kan lekeleri onları incelediğinizde ıslak mıydı?"

"Hayır."

"Kuru muydular?"

"Evet."

"Demek oluyor ki, sizin ifadenizle, orada günler, haftalar, hatta aylar boyunca bulunmuş olabilirlerdi."

"Gerçek bu."

"Peki bir kan lekesinden onun canlı bir hayvandan mı yoksa ölü bir hayvandan mı gelen kan olduğunu söylemek mümkün müdür?"

"Hayır."

"Ya da aslında bir et budundan?"

"O da mümkün değildir."

"Demek oluyor ki Dr. Butter, kan lekelerini inceleyerek, bir atı sakatlayan bir adamın yol açtığı kan lekesiyle giysilerinin üzerine birkaç ay önce, diyelim pazar günü rostosunu keserken ya da yerken, yerleşmiş olabilecek diğer kan lekeleri arasında bir ayrım yapamazsınız, öyle değil mi?"

"Aynı görüşü paylaşmam gerekiyor."

"Peki Mr. Edalji'nin paltosunun kol yeni üzerinde kaç tane kan lekesi bulduğunuzu mahkemeye anımsatabilir misiniz?"

"İki."

"Ve sanırım her birinin üç peni boyutunda olduğunu söylediniz, öyle değil mi?"

"Öyle söyledim."

"Dr. Butter, bir atın karnını onda ölümcül bir kanamaya yol açacak ve vurulmasını gerektirecek ölçüde şiddetle deşecek olsanız, bunu, yemeğinizi ancak dikkatsizce yerseniz giysilerinizin üzerine sıçrayabilecek kadar az kan bırakarak yapabileceğinizi düşünebilir misiniz?"

"Bu konuda spekülasyon yapmayı arzu etmezdim."

"Ben de böyle düşünmeniz için size kesinlikle baskı yapmayacağım, Dr. Butter. Size kesinlikle baskı yapmayacağım."

Bu görüş alışverişinden gönlü rahatlayarak çıkan Mr. Vachell, kısa bir beyanla savunma makamı için davayı açtı ve sonra, George Thompson Edalji'yi çağırdı.

"Edalji sanık bölmesinden enerjik bir tavırla çıkıp yüzünü kalabalık mahkeme salonuna tam bir metanetle çevirdi." Ertesi gün Birmingham *Daily Post*'ta Edalji bunu okumuştu ve onu her zaman gururlandıracak bir cümleydi bu. Hangi yalanların söylendiği hiç önemli değildi; fısıltı kampanyası, atalarına kara çalmalar, polisin ve öteki tanıkların kasti çarpıtmaları da. Kendisini suçlayanlara yüzünü tam bir metanetle çevirecekti ve çevirmişti de.

Mr. Vachell sözüne, müvekkilini çok dikkatli adımlarla ayın 17'si akşamına götürerek başladı. Her ikisi de, Mr. Lewis'in olayların bilinen zamanı üzerine yaptığı tanıklığın etkisinden dolayı, bunun kesinlikle gereksiz olduğunu biliyorlardı. Ama Mr. Vachell jüriyi George'un

sesini duymaya ve tanıklığının güvenirliğine alıştırmak istiyordu. Sanıkların tanıklık etmesine izin verileli ancak altı yıl oluyordu ve müvekkilinizi tanık bölmesine koyma eylemine hâlâ tehlikeli bir yenilik olarak bakılıyordu.

Bu yüzden çizmeci Mr. Hands'i görmeye gidiş yeniden anlatıldı ve o akşamın rotası jüri için bir kez daha çizildi; gerçi, Mr. Vachell'den gelen daha önceki bir imaya karşılık olarak George, Green Çiftliği'ne kadar gitmiş olduğunun sözünü etmedi. Sonra ailenin yediği akşam yemeğini, uyumak için yaptıkları düzenlemeleri, kilitli yatak odası kapısını, kalkışını, kahvaltıyı ve istasyona gitmek üzere yola çıkışını anlattı.

"Peki, istasyonda, Mr. Joseph Markew'la konuştuğunuzu anımsıyor musunuz?"

"Evet, anımsıyorum. Peronda durmuş her zamanki gibi trenimi –7.39– bekliyordum ki, yanıma yaklaştı."

"Ne dediğini anımsıyor musunuz?"

"Evet, Müfettiş Campbell'dan bir mesaj aldığını söyledi. Benimle konuşabileceği vakte değin trenimi kaçırmam ve istasyonda beklemem isteniyordu. Ama daha çok anımsadığım Markew'ın ses tonuydu."

"Bu ses tonunu nasıl tanımlardınız?"

"Şey, çok kabaydı. Sanki bana bir buyruk veriyor ya da bir buyruğu olabildiğince nezaket dışı bir şekilde aktarıyor gibiydi. Müfettiş'in beni niçin görmeyi arzu ettiğini sordum; Markew bilmediğini ve bilse de söylemeyeceğini söyledi."

"Özel polis görevlisi olduğunu belirtti mi?"

"Hayır."

"Bu yüzden de işe gitmemek için bir neden görmediniz, öyle mi?"

"Öyle; ofisimde bekleyen acil işler vardı ve bunu ona söyledim. Derken tavrı değişti. Dalkavuklaştı ve hayatımda bir kereliğine tatil yapmamı önerdi."

"Peki buna nasıl tepki gösterdiniz?"

"Avukat olmanın ve mesleki sorumlulukların neler olduğu konusunda en ufak bir fikri bile olmadığını düşündüm. Birahane sahibi olmak gibi bir şey değil bu, o gün tatil yapıp birayı bir başkasına çektirmek gibi."

"Gerçekten de değil. Ve işte o anda, bir adam bölgede bir başka atın karnının deşilmiş olduğu haberleriyle çıkageldi, öyle mi?"

"Hangi adam?"

"Mr. Markew'ın tanıklığından söz ediyorum; ifadesinde bir adamın

ikinizin yanına gelip bir atın karnının deşilmiş olduğunu haber verdiğini söyledi."

"Bu tamamen gerçekdışı. Yanımıza hiç kimse gelmedi."

"Ve sonra treninize bindiniz, öyle değil mi?"

"Binmemem için hiçbir neden yoktu."

"Demek oluyor ki, bir hayvanın sakat bırakılmış olduğuna ilişkin habere gülümsemeniz diye bir şey söz konusu değil, öyle mi?"

"Hiç söz konusu değil. Yanımıza hiç kimse gelmedi. Ve böylesi bir olay karşısında da gülümsemem beklenemezdi. Bir tek Markew tatil yapmamı önerdiğinde gülümsemiş olabilirim. Köyde aylak biri olarak tanınır; bu yüzden önerisi ağzına yakışıyor."

"Anlıyorum. Şimdi, sabahın biraz daha geç bir vaktine, Müfettiş Campbell'la Komiser Yardımcısı Parsons'ın ofisinize gelip sizi tutukladığı ana geçelim. Gözaltı koğuşuna götürülürken yolda, 'Buna şaşırmadım. Bunu bir süredir bekliyordum' dediğinizi ileri sürüyorlar. Bu sözleri söylediniz mi?"

"Evet, söyledim."

"Bununla ne demek istediğinizi açıklar mısınız?"

"Tabii. Bir süredir bana karşı bir söylenti kampanyası başlatılmıştı. İmzasız mektuplar almış ve bunları polise göstermiştim. Hareketlerimi takip ettikleri ve papazevini izledikleri apaçık ortadaydı. Bir polisin bana yaptığı yorumlar bana karşı bir husumetleri olduğunu gösteriyordu. Hatta bir iki hafta önce tutuklandığıma dair bir söylenti bile çıkmıştı. Polis bana karşı bir şeyleri kanıtlamakta kararlı görünüyordu. Bu yüzden, hayır, şaşırmadım."

Derken Mr. Vachell ona, şu esrarengiz Mr. Loxton hakkında söylediği varsayılan sözü açtı; George böyle bir söz söylediğini de, Loxton adında birini tanıdığını da reddetti.

"Ağzınızdan çıktığı ileri sürülen bir başka beyana geçelim. Cannock'taki sorgu hâkimliğinde, size kefalet ödemeniz önerildi; ama siz reddettiniz. Mahkemeye niçin reddettiğinizi söyler misiniz?"

"Tabii. Koşullar son derece kötüydü, sadece kendi adıma değil ailemin de adına. Zaten o sıralar cezaevi revirindeydim ve rahatım yerindeydi. Duruşmam başlayana değin orada kalmaya razıydım."

"Anlıyorum. Polis Memuru Meredith ifadesinde, sizin gözaltında tutulurken, ona, ' Kefalet ödemeyeceğim ve bir sonraki atın karnı deşildiğinde bunu yapan ben olmayacağım' dediğinizi söyledi." Bu sözleri söylediniz mi?"

"Evet."

"Peki bunları söylerken ne demek istediniz?"

"Sadece ne söylediysem onu. Tutuklanmamdan önce haftalardır ve aylardır hayvanlara saldırılar olmuştu ve bunların benimle hiç ilgisi olmadığı için, sürmesini bekliyordum. Ve eğer sürerse, mesele kanıtlanmış olacaktı."

"Anlıyorsunuz ya, Mr. Edalji, kefaleti reddedişinizde uğursuz bir gerekçe olduğu ileri sürüldü ve yine sürülecek. Varlığına sürekli imada bulunulan ama tümüyle kanıtlanmayan Great Wyrley Çetesi'nin masumiyetinizi kanıtlamak için bir başka hayvanı kasten sakat bırakarak yardımınıza geldiği varsayım olarak dillerde dolaştı."

"Yanıt olarak bütün diyebileceğim şu ki, böylesi kurnazca bir planı düşünebilecek kadar akıllı olsaydım, o zaman bunu önceden bir polis memuruna itiraf etmeyecek kadar da akıllı davranırdım."

"Aynen öyle, Mr. Edalji, aynen öyle!"

George'un beklediği gibi Mr. Disturnal çapraz sorgulamalarda alaycı ve saygısız davranıyordu. Sırf teatral bir inançsızlığı sergilemek için, George'dan daha önce açıkladığı birçok şeyi açıklamasını istiyordu. Stratejisi, tutuklunun son derece kurnaz ve kaypak olduğunu ama kendini sürekli olarak suçlu çıkardığını göstermek üzerine çizilmişti. George bunları Mr. Vachell'in belirtmesi gerektiğini biliyordu. Kışkırtılmasına izin vermemeliydi; yanıt verirken acele etmemeliydi; duygularını belli etmeyen biri olmalıydı.

Hiç kuşku yok ki, Mr. Disturnal, George'un ayın 17'si akşamı Mr. Green'in çiftliğine kadar yürümüş olduğu gerçeğini ortaya koymaktan geri kalmadı ve George tanıklık ederken bunun nasıl olup da zihninden çıkıvermiş olduğunu merak etmekten kendini alamadı. İddia makamı aynı zamanda mesele kaçınılmaz olarak George'un giysileri üzerindeki kıllara geldiğinde de acımasız göründü.

"Mr. Edalji, yeminli ifadenizde giysilerinizin üzerindeki kılların ineklerin bulunduğu bir tarla kapısına yaslanmaktan kaynaklanmış olduğunu söylediniz."

"Büyük olasılıkla oraya öyle gelmiş olduklarını söyledim."

"Ancak Dr. Butter giysinizden yirmi dokuz kıl aldı, sonra bu kılları mikroskop altında inceledi ve bunların uzunluk, renk ve yapı açısından ölü attan kesilmiş deri parçasının kıllarıyla özdeş olduğunu ortaya koydu."

"Özdeş olduklarını söylemedi. Benzer dedi."

"Öyle mi dedi?" Mr. Disturnal bir an bozum olmuş göründü ve kâğıtlarına bakarmış gibi yaptı. "Gerçekten de öyle. 'Uzunluk, renk ve yapı açısından benzer.' Bu benzerliği nasıl açıklıyorsunuz, Mr. Edalji?"

"Açıklayamıyorum. Hayvan kılları konusunda uzman değilim. Ben sadece böylesi kılların giysimin üzerinde nasıl bulunmuş olabileceği konusunda bir fikir yürütebiliyorum."

"Uzunluk, renk ve yapı, Mr. Edalji. Ceketinizin üzerindeki kılların, ayın 17'si gecesi evinizden bir mil bile uzakta olmayan karnı deşilmiş bir midilliye ait kıllarla uzunluk, renk ve yapı açısından benzerliği varken, çevresi çitle çevrilmiş bir tarladaki bir inekten geldiğine mahkemenin cidden inanmasını mı istiyorsunuz?"

George'un buna verecek yanıtı yoktu.

Mr. Vachell Mr. Lewis'i yeniden tanık bölmesine çağırdı. Polis veterineri, kendi görüşüne göre atın, gece 2.30'dan önce yaralanmış olamayacağına ilişkin beyanını yineledi. Daha sonra kendisine bu yarayı ne çeşit bir aletin açmış olabileceği soruldu. İçbükey kenarları olan eğri bir bıçak. Mr. Lewis yaranın evlerde kullanılan bir usturayla açılmış olabileceğini düşünüyor muydu? Hayır, Mr. Lewis yaranın bir usturayla açılmış olduğunu düşünmüyordu.

Mr. Vachell sonra kilise kâtibi Shapurji Edalji'yi çağırdı ve Edalji, uyuma düzenleri, kapı, anahtar, çektiği lumbago ağrıları ve uyanma vakti konularındaki ifadesini yineledi. George babasının ilk kez yaşlı bir adama benzemeye başladığını düşündü. Sesi daha az dikkat çekici, kesin tavırları daha kolay çürütülebilir görünüyordu.

Mr. Disturnal, Great Wyrley Papazı'nı çapraz sorgudan geçirmek üzere ayağa kalkarken George kaygılandı. İddia makamı avukatı, tanığı uzun süre alıkoymayacağını temin ederek, nezaket gösterdi. Ne var ki, bunun tümüyle sahte bir vaat olduğu anlaşıldı. Mr. Disturnal George'un tanığının söylediği her küçük ayrıntıyı alıp, sanki gerçek ağırlığını ve önemini ilk kez değerlendiriyormuş gibi jürinin önüne çıkardı.

"Yatak odası kapısını geceleyin kilitliyorsunuz, öyle değil mi?"

George'un babası kendisine daha önce sorulmuş olan bir sorunun yeniden sorulmasından dolayı şaşırmış göründü. Doğal görünebilecek bir süreden daha uzun süre durakladı. Sonra, "Kilitliyorum" dedi.

"Peki sabahleyin de kilidi açıyor musunuz?"

Yine doğal görünmeyen bir duraklama oldu. "Açıyorum."

"Peki anahtarı nereye koyuyorsunuz?"

"Anahtar kilitte kalıyor."

"Anahtarı saklamıyor musunuz?"

Papaz, Mr. Disturnal'a küstah bir öğrenciye bakar gibi baktı. "Ne diye saklayayım ki?"

"Hiç saklamıyor musunuz? Hiç saklamadınız mı?"

George'un babasının bir hayli kafası karışmış görünüyordu. "Bana bu soruyu niçin sorduğunuzu anlamıyorum."

"Sadece anahtarın her zaman kilitte olup olmadığını öğrenmeye çalışıyorum."

"Ama ben de kilitte dedim ya!"

"Her zaman göz önünde, öyle mi? Hiçbir zaman saklı değil?"

"Ama ben de öyle dedim."

George'un babası Cannock'ta ifade verdiğinde, sorular doğrudan sorulardı ve tanık bölmesi, Tanrı'nın varlığına tanıklık eden Papaz'la birlikte, pekâlâ bir kilise kürsüsü gibi de görülebilirdi. Şimdi, Mr. Disturnal'ın sorgulaması altında, o –ve onunla birlikte dünyası– daha yanılabilir görünmeye başlıyordu.

"Anahtarın kilitte çevrildiğinde takırtı yaptığını söylediniz."

"Evet."

"Bu yeni bir şey mi?"

"Ne yeni bir şey mi?"

"Kilitte takırtı yapan anahtar." İddia makamı avukatının tavrı, yaşlı bir adama bir basamağın üzerinden atlaması için yardım eden birinin tavrıydı. "Her zaman takırtı mı yapmıştı?"

"Hatırladığım kadarıyla öyle."

Mr. Disturnal papaza gülümsedi. George bu gülümseyişten hoşlanmadı. "Ve –bütün bu zaman içinde– hatırladığınız kadarıyla, kilidi yağlamayı hiç kimse akıl etmedi mi?"

"Hayır."

"Size şunu sorabilir miyim, efendim? Önemsiz bir soru gibi gelebilir ama yine de yanıtınızı almak isterdim. Niçin hiç kimse kilidi bir kez olsun yağlamadı?"

"Sanırım hiçbir zaman önemli bir şey gibi gözükmedi."

"Evde yağ olmamasından değil, öyle mi?"

Papaz ihtiyatsızlık ederek kızgınlığının ortaya çıkmasına izin verdi. "Yağ stoklarımız hakkındaki sorularınızı karıma sorsanız iyi edersiniz."

"Sorabilirim, efendim. Peki bu takırtıyı nasıl tanımlardınız siz?"

"Ne demek istiyorsunuz? Bir takırtı işte."

"Yüksek perdeden bir takırtı mı yoksa alçak perdeden bir takırtı mı? Sözgelimi bir farenin ya da bir ambar kapısının çıkardığı takırtı sesine benzetilebilir mi?"

Shapurji Edalji adeta ayağı tökezleyip de bir saçmalık çukuruna düşmüş gibi göründü. "Sanırım yüksek perdeden bir takırtı olarak nitelerdim ben."

"Kilidin yağlanmamış olması belki de daha da şaşırtıcı. Ama her nasılsa artık. Anahtar akşamleyin bir kez, sabahleyin bir kez, yüksek sesle takırdıyor. Peki diğer zamanlarda?"

"Sizi anlamakta güçlük çekiyorum."

"Siz ya da oğlunuz geceleyin yatak odasından ayrıldığınızda demek istiyorum, efendim."

"Ama hiçbirimiz de ayrılmayız ki."

"Hiçbiriniz ayrılmazsınız. Anladığım kadarıyla... bu uyku düzeni on altı on yedi yıldır korunuyor. Bütün bu zaman esnasında hiçbirinizin de yatak odasından geceleyin ayrılmamış olduğunuzu söylüyorsunuz, öyle mi?"

"Hayır, ayrılmadık."

"Bundan tamamen emin misiniz?"

Bir kez daha, sanki Papaz, bütün bu yıllar boyunca her geceyi ayrı ayrı kafasından geçiriyormuş gibi, uzun bir duraklama oldu. "Olabildiğince eminim."

"Her geceyi anımsıyor musunuz?"

"Bu soruda bir anlam bulamıyorum."

"Efendim, sizden anlam bulmanızı istemiyorum. Sadece bu soruya yanıt vermenizi rica ediyorum. Her geceyi anımsıyor musunuz?"

Papaz adeta birinin onu bu ahmakça katçşizm sorularından kurtarmasını beklercesine mahkeme salonunun çevresine bakındı. "Herkes ne kadar anımsayabiliyorsa."

"Ha şöyle! Uykunuzun hafif olduğu yolunda ifade verdiniz."

"Evet, çok hafiftir. Kolay uyanırım."

"Peki, efendim, eğer kilitteki anahtar çevrilecek olursa, bunun sizi uyandıracağına tanıklık ettiniz, öyle değil mi?"

"Evet."

"Bu beyandaki çelişkiyi görmüyor musunuz?"

"Hayır, görmüyorum." George babasının telaşa kapılmakta olduğunu görebiliyordu. Ne kadar kibarca olursa olsun dünyasına meydan

okunulmasına alışık değildi. Yaşlı, kolay öfkelenir ve duruma daha az hâkim görünüyordu.

"O zaman açıklayayım; on yedi yıl içinde odadan hiç kimse ayrılmadı. Demek oluyor ki, size göre, siz uyurken hiç kimse anahtarı çevirmedi. Peki eğer anahtar çevrilmiş olsa, bunun sizi uyandıracağını nasıl ileri sürebilirsiniz?"

"Benimki besbelli tavşan uykusu. Demek istiyorum ki, çıt çıksa uyanırım." Ne var ki, bu sözleri otoriter birinden çok tedirgin biri gibi söylemişti.

"Çevrilen anahtarın sesi sizi hiç uyandırmadı mı?"

"Hayır."

"O zaman o sesin sizi uyandıracağına yemin edemezsiniz, öyle mi?"

"Sadece az önce söylediğimi yineleyebilirim. Çıt çıksa uyanırım."

"Ama eğer çevrilen anahtar sesinden dolayı hiç uyanmadıysanız, anahtarın çevrilmiş olduğu ve sizin yine de uyanmamış olmanız tümüyle mümkün değil mi?"

"Dediğim gibi, bu hiç olmadı."

George babasını, görevine bağlı, kaygılı bir oğul ama aynı zamanda profesyonel bir avukat ve kuruntulu bir tutuklu gibi izledi. Babası başarılı değildi. Mr. Disturnal onu şu ya da bu şekilde gevşetiyordu.

"Mr. Edalji, ifadenizde saat beşte uyandığınızı ve siz ve oğlunuz altı otuzda kalkana kadar yeniden uyuyamadığınızı bildirdiniz, öyle değil mi?"

"Sözlerimden kuşku mu duyuyorsunuz?"

Mr. Disturnal bu yanıttan hoşlanmadı; ama George bunu hissedeceğini biliyordu.

"Hayır, sadece daha önce söylemiş olduğunuz şeyi doğrulamak için soruyorum."

"O zaman doğruluyorum."

"Belki de beşle altı otuz arasında yeniden uyuyakaldınız ve sonra da uyandınız?"

"Öyle olmadığını söyledim."

"Hiç uyandığınızı rüyanızda görür müsünüz?"

"Sizi anlayamıyorum."

"Uyurken rüya görür müsünüz?"

"Evet. Bazen."

"Peki bazen de uyandığınızı rüyanızda görür müsünüz?"

"Bilmiyorum. Hatırlayamıyorum."

"Ama insanların bazen uyandıklarını rüyalarında gördüğünü kabul ediyorsunuz, öyle değil mi?"

"Bu konuda hiç düşünmemiştim. Başka insanların rüyalarında ne gördükleri bana önemli görünmüyor."

"Ama başka insanların böyle rüyalar gördükleri sözümü kabul ediyorsunuz, değil mi?"

Şimdi Papaz ne olduğunu hiç anlayamadığı birtakım baştan çıkarmalara sürüklenen çöldeki bir keşişe benziyordu. "Eğer öyle diyorsanız..." George aynı zamanda Mr. Disturnal'ın sorgulama yöntemi karşısında da çok şaşırmıştı; ama çok geçmeden dava vekilinin niyeti belli oldu.

"Demek oluyor ki, beşle altı otuz arasında uyanık olduğunuzdan makul ölçülerde olabildiğiniz kadar eminsiniz, öyle mi?"

"Evet."

"Peki, on bir ile beş saatleri arasında uykuda olduğunuzdan da benzer biçimde eminsiniz, öyle mi?"

"Evet."

"O zaman içinde uyandığınızı hatırlamıyorsunuz, öyle mi?"

George'un babası sanki sözlerinden yine kuşku duyuluyormuş gibi baktı.

"Hayır."

Mr. Disturnal başıyla onayladı. "Demek oluyor ki, sözgelimi saat bir otuzda uyuyordunuz. Saat –sanki dava vekili vakti havadan koparıyormuş gibiydi– saat iki otuzda, sözgelimi. Üç otuzda, sözgelimi. Evet, teşekkür ederim. Şimdi, başka bir meseleye geçelim..."

Ve böylelikle sorgulama, hiç kuşkusuz onurlu bir insan olan George'un babasının mahkemenin gözleri önünde söylediklerinden emin olamayan bir bunağa dönüşmesiyle, sürdükçe sürdü. Ev içi güvenliği konusundaki tuhaf tutumları, kısa bir süre önce tanık bölmesinde kendisinden son derece emin görünen akıllı oğlu tarafından daha etkin bir yöntemle değiştirilebilecek bir babaydı o. Ya da belki daha da kötü bir şey söz konusuydu: Oğlunun bu vahşet olaylarıyla olası bir ilişkisinden kuşkulanarak, sorgulama boyunca kaygılı ama yetersiz bir şekilde ifadesinin orasını burasını değiştiren bir babaydı.

Bundan sonra ifade verme sırası George'un annesine geldi; annesi kısa bir süre önce kocasının daha önce hiç karşılaşmadığı yanılabilirliğine tanıklık ettiğinden daha heyecanlıydı. Mr. Vachell onun ifadesini

aldıktan sonra, Mr. Disturnal bir çeşit içi boş bir nezaketle, onun ifadesini bir kez daha aldı. Verdiği yanıtlarla pek de ilgileniyormuş gibi görünmüyordu; artık acımasız dava vekili değil, beş çayı için öylesine uğrayan yeni komşu gibiydi.

"Oğlunuzla her zaman gurur duydunuz, öyle değil mi, Mrs. Edalji?"

"Aaa, evet; son derece gurur duydum."

"Ve oğlunuz her zaman akıllı bir delikanlı, akıllı bir genç oldu, öyle değil mi?"

"Aaa, evet; çok akıllı bir gençti."

Mr. Disturnal, Mrs. Edalji'nin kendisini ve oğlunu içinde bulduğu durumdan duyduğu sıkıntıya derin bir ilgi gösteriyormuşçasına dalkavukça ve yapmacık bir tavır takındı.

Dava vekilinin cümlesi bir soru değildi; ama George'un annesi onu otomatik olarak bir soru gibi aldı ve oğlunu övmeye başladı. "Her zaman çalışkan bir çocuktu. Okulda birçok ödül aldı. Birmingham'da Mason Koleji'nde okudu ve Hukukçular Derneği'nin madalyasını kazandı. Demiryolu hukuku üzerine kitabı birçok gazete ve hukuk dergisi tarafından çok iyi karşılandı. Bildiğiniz gibi, Wilson'ın Hukuk Dizisi Elkitapları yayını olarak yayımlandı."

Mr. Disturnal bu anne gururu taşkınlığını cesaretlendirdi. Söylemeyi arzu ettiği başka bir şey olup olmadığını sordu.

"Evet, var." Mrs. Edalji gözlerini kaldırıp sanık bölmesinde duran oğluna baktı. "Bize karşı her zaman nazik ve görevlerine bağlı bir çocuk olmuştur; çocukluğundan beri, dili olmayan her yaratığa her zaman iyi davranmıştır. Evde olup olmadığını bilmesek de, onun herhangi bir yaratığı sakatlaması ya da yaralaması mümkün bir şey değildir."

Mr. Disturnal'ın kadıncağıza teşekkürlerini sunuş tarzından, insanın adeta onun Mrs. Disturnal'ın bir oğlu olduğuna inanası gelirdi; yani, yaşlı ve ak saçlı anasının katıksız iyi kalpliliğine ve saflığına derinden düşkün olan bir oğul.

Bundan sonra, George'un giysisinin durumu konusunda ifade vermek üzere Maud çağrıldı. Ses tonu kararlı ve ifadesi açıktı; ama yine de George, Mr. Disturnal ayağa kalkıp da kendi kendine başını sallarken, taş kesildiğini hissetti.

"İfadeniz, Miss Edalji, en küçük ayrıntıya kadar, anne ve babanızın ifadeleriyle aynı."

Maud, bunun bir soru mu yoksa ölümcül bir saldırının habercisi mi

olduğunu görmeyi bekleyerek, ona sakin bir tavırla yeniden baktı. Bunun üzerine Mr. Disturnal, içini çekerek, yeniden oturdu.

Daha sonraları, Shire Hall'un zemin katındaki oyun masasında, George kendini bitkin ve keyifsiz hissetti. "Mr. Meek, korkarım annemle babam iyi birer tanık olmadı."

"Ben böyle demezdim, Mr. Edalji. En iyi insanların zorunlu olarak en iyi tanıklar olmadığı bir gerçek. İnsanlar vicdanlı ve dürüst oldukça, sorulan soruların her bir sözcüğü üzerinde uzun uzun durdukça, alçakgönüllülüklerinden dolayı kendilerinden kuşkulandıkça, Mr. Disturnal gibi dava vekilleri tarafından bir o kadar kolay manipüle edilebiliyorlar. Sizi temin ederim, bu ilk kez olmadı. Durumu nasıl ifade edebilirim? Bu bir inanç meselesi. İnandığımız şeyler, inanma gerekçelerimiz. Hukuki görüş açısından, en iyi tanıklar jürinin en çok inandığı tanıklardır."

"Gerçekte, kötü birer tanıktılar." Bütün dava boyunca babasının tanıklığının kendi suçsuzluğunu anında kanıtlayacağı, George'un umudu değil, kesin düşüncesi olmuştu. Dava vekilinin saldırıları babasının dürüstlük kayasına çarparak parçalanacak ve Mr. Disturnal, rastgele iftira ettiği için kınanan kötü niyetli bir cemaat mensubu gibi sahneden çekilecekti. Ama saldırı hiçbir zaman gelmemişti ya da daha doğrusu George'un öngördüğü biçimde gelmemişti. Babası onu hayal kırıklığına uğratmıştı; kendini ortaya, üzerine yemin ettiği sözleri çürütülmez bir Olympia tanrısı gibi koyamamıştı. Öyle görüneceğine, ukala, alıngan ve bazen de kafası karışık biri gibi görünmüştü. Küçük bir oğlan çocuğuyken en ufak bir kötü davranış sergileyecek olsa babası onu dosdoğru karakola götürür ve ibret olsun diye ceza verilmesini talep ederdi, diye bir açıklamada bulunmak istemişti George mahkemeye: Görev ne kadar büyükse, günah da o kadar büyüktü. Ama ortaya karşıt bir izlenim çıkmıştı: Anne ve babasının kolaylıkla aldatılabilecek, çocuğuna çok yüz veren aptallar olduğu izlenimi. "Kötü birer tanık oldular" diye canı sıkkın bir tavırla sözünü yineledi.

"Gerçeği konuştular" diye yanıt verdi Mr. Meek. "Ve onlardan başka türlü davranmalarını ya da kendilerine özgü olmayan bir şekilde konuşmalarını beklemememiz de gerekirdi. Bunu anlayabilmesi için jüriye güvenmeliyiz. Mr. Vachell yarın konusunda güvenli; biz de öyle olmalıyız."

Ertesi sabah, Stafford Cezaevi'nden Shire Hall'a son kez götürülürken, hikâyesinin nihai ve sürekli farklılaşan bir biçim içinde ortaya ko-

nuluşunu duymaya hazırlanan George, kendini yeniden umutlu hissetti. Günlerden 23 Ekim Cuma'ydı. Yarın papazevine dönmüş olacaktı. Pazar günü Aziz Markus'un tersine çevrilmiş gemi omurgası altında yeniden dua edecekti. Ve pazartesi günü 7.39 treni onu bir kez daha Newhall Street'e, yazı masasına, işine, kitaplarına götürecekti. *Halsbury'nin İngiltere Yasaları*'na bir abonelik başlatarak özgürlüğünü kutlayacaktı.

Dar merdivenden sanık bölmesine çıkarken, mahkeme salonu önceki günlerden daha da kalabalık görünüyordu. Hem elle dokunulabilir hem de George'a göre ürkütücü bir heyecan vardı: Adaletin ağırbaşlı bir öngörüsü gibi değil de, bayağı bir teatral beklenti gibi geliyordu ona bu. Mr. Vachell gözlerini kaldırıp ona doğru baktı ve gülümsedi; bu jesti ilk kez açık açık yapmıştı. George bu selamlamaya aynı şekilde karşılık verip vermemesi gerektiğini bilmiyordu; ama sonunda başını hafifçe öne doğru eğdi. Gözlerini kaldırıp jüriye doğru baktı; jüri özü sözü doğru on iki Staffordlu adamdan oluşuyordu ve şu bir gerçek ki, daha başlangıçtan beri ona edepli ve ölçülü davranışları olan kişiler olarak görünmüşlerdi. Derken, ikiz suçlayıcıları Komiser Anson ile Müfettiş Campbell'ın varlıklarını fark etti. Gerçek suçlayıcıları olmamakla birlikte, belki de onlar hâlâ Cannock Kovalamacası'nı sürdürüyorlar, yaptıklarından şeytani bir zevk duyuyorlar, hatta Mr. Lewis'e göre içbükey kenarlı eğri bir bıçak olan silahı şimdi bile keskinleştiriyorlardı.

Sir Reginald Hardy'nin daveti üzerine, Mr. Vachell son hitabına başladı. Jüri üyelerinden davanın sansasyonel yanlarını –gazete başlıklarını, halkın histerisini, söylentileri ve iddiaları– bir yana bırakmalarını ve zihinlerini basit gerçekler üzerinde yoğunlaştırmalarını istedi. 17 Ağustos'u 18 Ağustos'a bağlayan gece, George'un papazevinden –burası Staffordshire Polis Örgütü tarafından günlerdir yakın takibe alınan bir binaydı– evet, papazevinden ayrıldığını gösteren en ufak bir kanıt yoktu. Onu suçlandığı vahşet olaylarıyla ilişkilendirecek en ufak bir kanıt yoktu: Bulunan kan lekeleri her yerden gelmiş olabilirdi ve Maden Ocağı atına uygulanan vahşi şiddetle hiç uyuşmuyordu; giysileri üzerinde bulunduğu varsayılan kıllara gelince, kanıtlarda tam bir tutarsızlık vardı ve bu kıllar orada bulunmuş olsa bile, bulunuşlarının alternatif açıklamaları söz konusuydu. Sonra, iddia makamının sanığın kendisi tarafından yazıldığını ileri sürdüğü George Edalji'yi ihbar eden imzasız mektuplar vardı; hem mantıkla hem de kriminal zihniyetle bağ-

daşmayan gülünç bir fikirdi bu. Mr. Gurrin'in tanıklık ifadesine gelince, bu ifade jürinin dikkate almamaya yetkili olduğu ve aslında bu jüriden de bunun beklendiği, kişisel bir görüşten öte bir şey değildi.

Sonra Mr. Vachell, müvekkiline karşı dillerde dolaşan çeşitli kinayeler üzerinde durdu. Onun kefalet ödemeyi reddetmesi hayran olunacak değilse de, makul duyguların bir sonucuydu: Zayıf ve yaşlı anababasının üzerindeki yükü hafifletmek için duyulan oğulca bir arzu. Sonra, göz önünde tutulması gereken şu karanlık John Harry Green meselesi vardı. İddia makamı George Edalji'yi onu bir başkasıyla ilişkilendirerek lekelemeye çalışmıştı; ne var ki, sanıkla birlikte şu anda tanık bölmesinde bulunmaması ciltler dolusu şey ifade eden Mr. Green arasında en ufak bir bağ bile ortaya konulamamıştı. Başka bakımlardan olduğu gibi bu bakımdan da iddia makamının ileri sürdükleri, hiçbiri de birbiriyle bağlantılı olmayan birtakım bilgi kırıntılarından, imalardan, kinayelerden ve laf dokundurmalardan öteye gitmiyordu. "Peki o zaman geriye ne bıraktık?" diye sordu savunma avukatı konuşmasını sona erdirirken. "Bu mahkeme salonunda geçirdiğimiz dört günden sonra, polis örgütünün iflas eden, tutarsız ve parça parça teorileri dışında geriye ne bıraktık?"

Mr. Vachell yeniden yerine geçtiğinde George durumdan memnundu. Açık seçik, argümanları sağlam, bazı avukatların hoşlandıkları türden sahte duygusallıklara başvurmayan ve çok da profesyonelce bir savunma olmuştu; ayrıca, George, Mr. Vachell'in, Lord Hatherton'ın başkanlık ettiği bir A Mahkemesi duruşmasında izin verilecek olandan daha özgürce ifadeler kullandığına ve çıkarsamalar yaptığına dikkat etmişti.

Mr. Disturnal'ın acelesi yoktu; ayağa kalktı ve adeta Mr. Vachell'in son sözlerinin etkisinin dağılmasını bekledi. Sonra, rakibi tarafından imada bulunulan şu bilgi kırıntılarını toplayıp bir araya getirmeye ve onları George'un omuzları üzerine oturacak bir giysiye dönüştürmek üzere sabırla birbirine dikmeye başladı. Jüriden, önce tutuklunun davranışını göz önüne almasını ve bunun masum bir adamın davranışı olup olmadığını derinlemesine düşünmesini istedi: Müfettiş Campbell'ı beklemeyi reddetmek ve demiryolu istasyonundaki gülümseme olayı, tutuklanmasına şaşırmaması, Blewitt'in ölü atları hakkındaki soru, esrarengiz Loxton'ı tehdit, kefalet ödemeyi reddetmesi ve kendinden emin bir tavırla Great Wyrley Çetesi'nin bir kez daha darbe indirip onun kurtuluşunu sağlayacağı öngörüsünde bulunması. Jürinin değer-

lendirmesi için bu parçaların her birini yeniden birbirine bağlayıp, bunun masum bir adamın davranışı olup olmadığını sordu Mr. Disturnal.

Kan lekeleri, el yazısı ve sonra bir kez daha giysiler. Tutuklunun giysileri ıslaktı, özellikle de ev paltosu ve çizmeleri. Polis böyle olduğunu bildirmiş ve doğruluğuna yemin etmişti. Ev paltosunu incelemiş olan her polis memuru ıslak olduğuna tanıklık etmişti. Eğer durum buysa ve eğer polis tümüyle yanılmıyorsa –zaten niçin yanılsındı ki?– o zaman mümkün tek bir açıklama vardı. İddia makamının ileri sürdüğü gibi, George Edalji 17'yi 18 Ağustos'a bağlayan gece papazevinden gizlice dışarı çıkmıştı.

Ama durum böyle bile olsa, tutuklunun vahşet olaylarındaki ister tek başına ister başkalarıyla birlikte derin bağlantısını ortaya koyan sayısız kanıta karşın Mr. Disturnal şunu itiraf ediyordu ki, yine de yanıtlanması gereken bir soru vardı: Tutuklunun böyle davranmasındaki gerekçe neydi? Jürinin sormaya her türlü hakkı olduğu bir soruydu bu. Ve Mr. Disturnal burada yanıt bulmaya yardımcı olmak üzere bulunuyordu.

"Mahkeme salonundaki herkesin bu geçen günler içinde kendilerine sordukları üzere, 'Peki ama tutuklunun böyle davranmaktaki gerekçesi neydi? Saygıdeğer genç bir adam ne diye böylesi iğrenç şeyleri yapmış olsun ki?' diye soracak olursanız, makul bir gözlemcinin zihnine çeşitli açıklamalar gelebilir. Acaba tutuklu özel bir kin ya da kötülük etme duygusundan mı böyle davranmıştı? Great Wyrley Vahşet Olayları'na ve ona eşlik eden imzasız mektup kampanyasına çok sayıda kurbanın karışmış olduğu kabul edilecek olursa bu mümkündür; ama belki de ihtimal dahilinde değildir. Tutuklu deli olduğundan ötürü böyle davranmış olabilir mi? Eylemlerinin dile getirilmesi güç hunharlığıyla yüz yüze geldiğinizde böyle düşünebilirsiniz. Ne var ki suç, deli bir kişi tarafından işlenemeyecek kadar iyi planlanmış ve akıllıca yerine getirilmiş olduğu için bu varsayım da bir açıklamaya ihtiyaç gösteriyor. Hayır; bence, bizler bu gerekçeyi hastalanmış bir beyinde değil, sıradan erkek ve kadınlarınkinden farklı bir şekilde oluşturulmuş bir beyinde aramalıyız. Gerekçe parasal kazanç elde etmek değildi, bir bireye duyulan intikam da değildi; daha çok ünlü olma arzusu, kendi önemine inanma arzusu, polisi her fırsatta aldatma arzusu, toplumun yüzüne karşı gülme arzusu, üstün olduğunu kanıtlama arzusuydu. Ben de sizler gibi, jüri üyeleri, davanın farklı anlarında, tutuklunun suçuna sizler gibi inanmış olmakla birlikte, 'Ama niçin? Ama niçin?' diye sordüğumu fark ettim. O soruya karşılık söyleyeceğim de budur: Belirti-

ler bu vahşet olaylarını gerçekten de beyninin köşesindeki şeytani bir kurnazlık yüzünden işlemiş olan birini işaret ediyor gibi."

Mr. Disturnal'ın söyledikleri üzerinde yoğunlaşabilmek için onu başı biraz eğik halde dinlemekte olan George, hitabın son bulmuş olduğunu anladı. Gözlerini kaldırdı ve dava vekilini, sanki dava vekili sonunda tutukluyu gerçeğin tam ışığında görüyormuşçasına, kendisine dramatik bir biçimde gözlerini dikmiş durumda bakarken buldu. Mr. Disturnal'dan böylesine bir yetki almış olan jüri de, Sir Reginald Hardy de, ailesi dışında mahkemedeki herkes de, onu açık açık merakla inceliyorlardı. Kim bilir, belki sanık bölmesinde, arkasında ayakta durmakta olan Polis Memuru Dubss'la diğer polis memuru, kan lekesi bulmak için takım elbisesinin ceketini şimdi bile inceleme altında tutuyordu.

Başkan saat bire çeyrek kala, Vahşet Olayları'ndan "ülkenin adına sürülmüş kara leke" diye söz ederek özetine başladı. George söylenenleri dinliyordu; ama özü sözü doğru on iki adam tarafından şeytani kurnazlık tezahürleri için sürekli tartılmakta olduğunun da farkındaydı. Elinden geldiğince duygularını belli etmemeye çalışması dışında bu konuda yapabileceği hiçbir şey yoktu. Yazgısına karar verilmesinden önceki son birkaç dakika içinde böyle görünmeliydi. Duygularını belli etme, dedi kendine, duygularını belli etme.

Saat ikide, Sir Reginald jüriyi görüşmeye gönderdi ve George zemin kata indirildi. Polis Memuru Dubss, George'un pek de kaçmaya yeltenecek bir tip olmadığını bilen birinin az çok güveniyle, önceki dört gün boyunca yaptığı gibi, nöbet tuttu. Tutukluya saygıyla davrandı ve onu hiçbir zaman itip kakmadı. Şimdi sözlerinin yanlış yorumlanması diye bir olasılık olmadığından, George onu konuşturmaya girişti.

"Söyler misin, Memur Bey, sizin deneyimlerinize göre, jürinin kararını verirken ağır davranması iyi bir şey midir yoksa kötü bir şey mi?"

Dubbs bu soruyu bir süre düşündü. "Benim deneyimlerime göre, iyi bir şey de olabilir kötü bir şey de; ancak bunu söyleyebilirim. Biri ya da diğeri. Gerçekte duruma bağlı."

"Anlıyorum" dedi George. Genellikle "Anlıyorum" demezdi ve bu ifade şeklini dava vekillerinden kapmış olabileceğini düşündü. "Peki deneyimlerinize göre, eğer jüri kararını hızlı verirse ne olur?"

"Aaa, o mu, efendim; iyi bir şey de olabilir kötü bir şey de. Gerçekte koşullara bağlı."

George gülümsemekten kendini alamadı, Dubbs ya da herhangi bir

kimse bu gülümseyişten ne anlam çıkarırsa çıkarsındı. Ona öyle geliyordu ki, eğer jüri çabuk dönerse –davanın ciddiyeti ve on iki kişinin de aynı görüşte olmaları gereği göz önünde tutulduğunda– bu onun için iyi olmalıydı. Ve yavaş bir dönüş de kötü olmayacaktı; çünkü meseleyi ne kadar uzun düşünürlerse, meselenin temel özellikleri yüzeye o kadar çok çıkacak ve Mr. Disturnal'ın öfkeli zihinsel dalgınlıklarının ne olduğu anlaşılacaktı.

Sadece kırk dakika sonra çağrı geldiğinde, George kadar Polis Memuru Dubbs da şaşırdı. Loş koridorlardan geçip merdivenden çıkarak sanık bölmesine son kez olarak birlikte bir yolculuk yaptılar. Saat üçe çeyrek kala mahkemenin zabıt kâtibi jüri sözcüsüne George için uzun süredir bildik olan sözcükleri iletti.

"Sayın Jüri Üyeleri, hepinizin de görüş birliği içinde olduğu bir hükme vardınız mı?"

"Evet, efendim."

"Tutuklu George Ernest Thompson Edalji'yi, Great Wyrley Maden Ocağı Şirketi'ne ait bir atı sakat bırakmaktan dolayı suçlu mu buluyorsunuz, suçsuz mu?"

"Suçlu buluyoruz, efendim."

Hayır, bu yanlış, diye düşündü George. Ak saçlı, hafif bir Staffordshire şivesi olan ve öğretmeni andıran jüri sözcüsüne baktı. Az önce yanlış sözcükleri söylediniz. Söylediğinizi geri alın. Suçlu değil, demek istiyordunuz. Bu sorunun doğru yanıtı bu değil. Jüri sözcüsünün hâlâ ayakta olup konuşmak üzere olduğunu fark edene değin, George'un zihninden bütün bu düşünceler hızla geçti. Evet, elbette, yanlışını düzeltecekti.

"Jüri hükmüne varırken, suçluyu bağışlama tavsiyesinde bulunuyor."

"Hangi gerekçelerle?" diye sordu Sir Reginald Hardy, jüri sözcüsüne göz ucuyla bakarak.

"Konumu gereği."

"Kişisel konumu mu?"

"Evet."

Başkanla diğer iki yargıç meseleyi görüşmek üzere çekildiler. George, ailesine bakamıyordu bile. Annesi ağzına bir mendil bastırmıştı; babası boş boş önüne bakıyordu. Ağlayacağını beklediği Maud onu şaşırttı. Bütün bedenini ona doğru çevirmişti; ona ciddi ve sevecen bir tavırla bakıyordu. Eğer o bakışı belleğinde tutabilirse, o zaman en kötü

şeylerin belki de katlanılabilir olabileceğini hissetti.

Ama George daha fazlasını düşünemeden, kararını vermesi sadece birkaç dakikasını almış olan başkan ona hitap etmekteydi.

"George Edalji, jürinin hükmü doğru bir hüküm. Bulunduğunuz konumu göz önünde tutarak bağışlanmanız tavsiyesinde bulundular. Biz hangi cezanın verilmesi gerektiğini belirlemek zorundayız. Kişisel konumunuzu ve bir cezanın sizin için ne anlam ifade ettiğini göz önünde tutmak zorundayız. Öte yandan, Stafford ilçesiyle Great Wyrley bölgesinin durumunu ve olayların bu şekilde meydana gelmesiyle çevreye verilmiş olan utancı da göz önünde tutmalıyız. Size verilen hüküm yedi yıl ağır hapis cezası."

Mahkeme salonunda bir çeşit boğuk bir mırıltı, boğazdan gelen ancak dile dökülmeyen bir uğultu dolaştı. George, "Hayır, yedi yıl olamaz, yedi yıl hayatta kalamam; Maud'un bakışları bile beni bu kadar uzun süre ayakta tutamaz. Mr. Vachell durumu açıklamalı, karşı çıkarak bir şeyler söylemeli" diye düşündü.

Onun yerine, Mr. Disturnal ayağa kalktı. Bir kanıya ulaşıldığına göre, artık yücegönüllülük etme zamanıydı. Komiser Yardımcısı Robinson'a tehdit mektubu gönderme suçlaması kovuşturulmayacaktı.

"Onu aşağı indirin!" Polis Memuru Dubbs'ın eli kolunu kavramıştı bile ve daha ailesiyle son kez karşılıklı bakışamadan, adaletin bu kadar emin bir şekilde yerine getirileceğini beklediği mahkeme salonunun ışığının çevresine son bir bakış atamadan, bir yan kapıdan aşağıya itilip, alacakaranlık zemin katının titreşip duran gaz lambaları boyunca yürütüldü. Dubbs nazik bir şekilde, şimdi hüküm verilmiş olduğuna göre, cezaevine nakledilmeyi bekleme süreci içinde tutukluyu bekleme hücresinde alıkoyması gerektiğini açıkladı. George orada, zihni hâlâ mahkeme salonunda, son dört günün olaylarını aklından yavaş yavaş geçirerek, hiç kımıldamadan oturdu: yapılan tanıklıklar, çapraz sorgulamalarda verilen yanıtlar, hukuki taktikler. Avukatının çabaları ve dava vekilinin yeterliliği konusunda hiçbir şikâyeti yoktu. İddia makamına gelince: Mr. Disturnal davasını akıllıca ve çatışmayı göze alarak savunmuştu; ama bu beklenen bir şeydi. Ve evet, Mr. Meek, yumurta olmamasına karşın adamın omlet yapabilme becerisi konusunda haklı çıkmıştı.

Derken profesyonel bir şekilde sakin analiz yapma gücü tükendi. Kendini son derece yorgun ama aynı zamanda aşırı heyecanlı hissediyordu. Düşüncelerini belli bir düzene sokma yeteneği istikrarını yitir-

di; düşünceleri sağa sola savruldu, ileriye doğru sürüklendi, duygusal bir çekimin gücüne yakalandı. Birdenbire, daha dakikalar öncesine değin sadece birkaç kişinin –çoğunlukla da polislerin ve belki de sıradan bazı aptal ve cahillerin, geçen bir arabanın kapılarına güm güm diye vuracak türden insanların– onun gerçekten suçlu olduğunu düşündükleri aklına geldi. Ama şimdi –bunu kavrayınca üzerine bir utanç duygusu çöktü– neredeyse herkes onun suçlu olduğunu düşünecekti. Gazeteleri okuyanlar, Birmingham'daki avukat arkadaşları, sabah bindiği trende *Demiryolu Hukuku*'nun el ilanlarını dağıttığı yolcular. Bunu izleyen an, onun suçlu olduğunu düşünecek tek tek bireyleri zihninden geçirmeye koyuldu: İstasyon Amiri Mr. Merriman'ı, Öğretmen Mr. Bostock'ı ve şimdiden sonra ona her zaman El Yazısı Uzmanı Gurrin'i anımsatacak, yani onun iftiralar ve iğrenç şeyler yazabileceğini düşünen şu adamı anımsatacak Kasap Greensill'i. Ve sadece Gurrin değil, Mr. Merriman, Mr. Bostock ve Mr. Greensill, George'un hayvanların karınlarını yaran kişi olmanın yanı sıra o iftiraları ve iğrenç şeyleri yazan kişi de olduğuna inanacaklardı. Papazevindeki hizmetçi kız da, cemaat temsilcisi de, dostluğunu kazanmayı istediği Harry Charlesworth de buna inanacaktı. Hatta Harry'nin kız kardeşi Dora –şayet var olsaydı– ona isyan ederdi.

Bütün bu insanların ona baktıklarını hayalinde canlandırdı. Şimdi bu listeye Çizmeci Mr. Hands de katılmıştı. Mr. Hands, George'un, bir çift yeni çizmenin provasını yaptırdıktan sonra, sessiz sakin eve gittiğini, akşam yemeğini yediğini, aldatıcı bir şekilde yatmaya çekildiğini, sonra gizlice dışarı süzüldüğünü, tarlaları geçip bir midilliyi sakat bıraktığını düşünecekti. Ve George bütün bu tanıkları ve suçlayıcıları hayalinde canlandırdığında, kendisi ve yaşamına yapılanlar için öylesine bir keder duydu ki, kendisine bu yeraltı loşluğunda sonsuza değin kalmayı izin vermelerini istedi. Ama kendini bu perişanlık düzeyinde bile tutamadan bir kez daha savrulup gitti; çünkü bütün bu Wyrley halkı ona bu suçlayıcı bakışlarla bakamayacaklardı. En azından, uzun yıllar boyunca bakmayacaklardı. Hayır, onlar anne ve babasına bakacaklardı: kürsüdeki Babasına, cemaat içinde dolaşırken Annesine; bir dükkâna girdiğinde Maud'a, Manchester'dan eve geldiğinde, kardeşinin uğradığı felaketten sonra gelirse tabii, Horace'a. Herkes bakacak, işaret edecek ve şöyle diyecekti: Wyrley'deki vahşet olaylarını şunların oğlu, kardeşi gerçekleştirdi. Ve o, herkesin gözü önündeki bu süregiden aşağılanmayı, onun için her şey olan ailesine yaşatmıştı. Onun masum ol-

duğunu biliyorlardı; ama şimdi bu durum, onlara karşı suçluluk duygusunu iki katına çıkarıyordu.

Onun masum olduğunu biliyorlar mıydı? Derken mutsuzluk onu daha da diplere sürükledi. Onun masum olduğunu biliyorlardı; ama son dört günde gördüklerini ve duyduklarını kafalarının içinde çevirip durmaya nasıl son verebilirlerdi? Ya ona olan inançları zayıflamaya başlarsa ne olacaktı? Onun masum olduğunu bildiklerini söylediklerinde aslında ne demek istemişlerdi? Onun masum olduğunu bilmek için ya bütün gece uyumayıp onu uyurken gözlemiş olmalıydılar ya da çılgın bir çiftlik çalışanı cebinde kötücül bir aletle çıkageldiğinde Maden Ocağı tarlasında pusuya yatmış olmalıydılar. Ancak bu şekilde gerçekten bilebilirlerdi. Bu yüzden yaptıkları inanmaktı, gerçekten inanmaktı. Peki ya zamanla, Mr. Disturnal'ın bazı sözleri, Dr. Butter'ın bir iddiası ya da George hakkında uzun süredir beslenen mahrem bir kuşku, ona olan inançlarını sarsmaya başlarsa ne olacaktı?

Ve ailesinin başına açacağı başka bir sorun olacaktı bu. Onları ürkünç bir kendilerini sorgulama yolculuğuna göndermiş olacaktı. Bugün: George'u tanıyoruz ve onun masum olduğunu biliyoruz. Ama belki üç ay sonra: George'u tanıdığımızı sanıyoruz ve onun masum olduğuna inanıyoruz. Derken bir yıl sonra: George'u tanımadığımızı anladık; ancak onun hâlâ masum olduğunu düşünüyoruz. Duygu ve düşüncelerdeki bu değişimlerden ötürü, kim kimi kınayabilirdi ki?

Hakkında hüküm verilen sadece o değildi; ailesi de bu hükmün kurbanıydı. Eğer suçluysa, birisi bundan anne ve babasının yalan yere yemin ettikleri sonucunu çıkaracaktı. Bu yüzden papaz doğruyla yanlış arasındaki farkı vaaz ettiğinde, acaba cemaati onun ikiyüzlünün biri ya da bir sahtekâr mı olduğunu düşünecekti? Annesi yoksulları ziyarete gittiğinde, kendisine duygudaşlığını uzaklarda bir cezaevinde yatan katil oğluna saklamasının daha iyi olacağını söylemezler miydi? Açtığı sorun buydu: kendi anne ve babasını mahkûm etmek. Bu işkence dolu hayallerin, bu acımasız ahlaki anaforun bir sonu yok muydu? Daha da diplere mi inmeyi bekliyordu; sularla sürüklenip gitmeyi, boğulmayı. Derken yeniden Maud'u düşündü. Polis Memuru Dubbs yarı karanlıkta bir yerde kendi kendine tekdüze bir ıslık tutturmuşken, o, demir parmaklıkların arkasındaki sert taburesinin üzerinde oturuyor ve Maud'u düşünüyordu. Maud onun umut kaynağıydı; onu düşmekten alıkoyacaktı. Maud'a inanıyordu ve onun tökezlemeyeceğini biliyordu; çünkü mahkeme salonunda kendisine bakışını görmüştü. Yorum gerektirme-

yen, zamanla ya da kötücül niyetlerle aşınmayan bir bakıştı bu; sevgi, güven ve kesinliğin bakışıydı.

Mahkeme salonunun dışındaki kalabalık dağıldığında, George Stafford Cezaevi'ne götürüldü. Burada dünyasını yepyeni bir düzene sokması gerektiği gerçeğiyle karşılaştı. Tutuklandığından beri hapishanede olduğundan, George doğal olarak kendini bir tutsak olarak görmeye başlamıştı. Ama aslında en iyi revir hücresine yerleştirilmişti; her sabah gazete, ailesinden yiyecek alıyor ve iş mektupları yazmasına izin veriliyordu. Hiç düşünmeden durumunun geçici, beklemede, kısaca Araf'takine benzer bir durum olduğunu düşünmüştü.

Şimdi gerçekten tutsaktı ve bunu kanıtlamak üzere giysilerini alıp götürdüler. İronik bir durumdu bu; çünkü haftalardır ortama uygun kaçmayan yazlık takım elbisesine ve hiç işe yaramayan hasır şapkasına üzülmüş ve hayıflanmıştı. Acaba takım elbise onu mahkemede daha az ciddi gösterip davasına zarar mı vermişti? Bilemiyordu. Öyle ya da böyle, takım elbiseyle şapka alınıp götürülmüş ve hapishane giysilerinin ağırlığı ve keçemsi kabalığıyla değiş tokuş edilmişti. Ceket omuzlarından sarkıyor, pantolon dizde ve ayak bileğinde potluk yapıyordu; ama aldırış etmiyordu. Ona aynı zamanda bir yelek, bir piyade başlığı ve bir çift kalın tabanlı ayakkabı verdiler.

"Biraz şaşıracaksın" dedi koğuş görevlisi, yazlık takım elbiseyi sararken. "Ama çoğu kişi buna alışır. Eğer alınmazsan söyleyeyim, senin gibi insanlar bile."

George başını sallayarak onayladı. Görevlinin onunla, önceki sekiz hafta konuştuğu gibi aynı tonda ve aynı nezaketle konuşmuş olduğunu, minnet duyarak gözlemledi. Bu onda bir şaşkınlık yarattı. Cezaevine geri dönüşünde adeta üzerine tükürüleceğini ve kişiliğine sövülüp sayılacağını beklemişti; şimdi kamunun gözünde suçlu etiketi taşıyan masum bir adamdı. Ama belki de dehşet verici değişiklik sadece kendi zihnindeydi. Görevlilerin davranış tarzı basit ve insanın cesaretini kıran bir nedenden ötürü aynı kaldı: Onlar başlangıçtan beri onun suçlu olduğunu varsaymışlardı ve jürinin kararı bu varsayımı sadece doğrulamıştı.

Ertesi sabah, bir lütuf olarak, manşetlere dönüşmüş yaşamını, artık çeşitli yorumlara gelmeyen, aksine, hukuki bir olgu olarak sabitleşen hikâyesini, bundan böyle kendi kalemiyle değil başkalarının kalemiyle çizilen karakterini son bir kez olsun görebilsin diye, ona bir gazete getirdiler.

YEDİ YIL AĞIR HAPİS
CEZASI
WYRLEY HAYVAN KATİLİ
HÜKÜM GİYDİ
TUTSAĞIN YERİ DEĞİŞTİRİLMEDİ

George, boş boş ama otomatik olarak, sayfanın geri kalan kısmına baktı. Kadın Doktor Miss Hickman'ın hikâyesi de sessizliğe ve gizeme bürünerek sona ermişti anlaşılan. George, Buffalo Bill'in, bir Londra sezonu ve 294 gün süren bir taşra turundan sonra, Birleşik Devletler'e dönerek Burton-on-Trent'deki programını tamamladığını gördü. Ve *Gazette* için Wyrley "hayvan katili"nin hikâyesi kadar önemli bir başka hikâye onun tam bitişiğinde yer almıştı:

YORKSHIRE TREN KAZASI
İki tren bir tünelde çarpıştı
Bir ölü, 23 yaralı
BIRMINGHAM'LI ADAMIN HEYECAN UYANDIRAN SERÜVENİ

On iki gün daha Stafford'da tutuldu ve bu zaman sırasında annc ve babasının günlük ziyaretlerde bulunmasına izin verildi. Alelacele bir kamyonete bindirilip de krallığın en ücra noktasına götürülmüş olsa bu kadar acı çekmezdi. Aslında uzun süren vedalaşmalar süreci olan bu görüşmeler sırasında hem annesi hem de babası, sanki George'un şu anki zor durumu, uygun bir görevliye başvurarak çok yakında çözüme kavuşturulacak bürokratik bir hataymışçasına, davrandı. Papaz çok sayıda destek mektubu almıştı ve daha şimdiden coşkuyla, halkın yardım için seferber olmasından söz ediyordu. Bu gayretkeşlik George'a isteriye varan bir şey gibi görünüyor ve kökenlerinde suçluluk duygusu yatıyordu. George durumunun geçici olduğunu duyumsamıyor ve babasının planları onu hiç rahatlatmıyordu; bunlar, dinsel bir inancın ifadesi gibi geliyordu, başka bir şeyin değil.

On iki gün sonra George Lewes'e nakledildi. Burada bisküvi renkli kaba ketenden yeni bir üniforma aldı. Üniformanın önünde ve arka-

sında geniş ve dikey iki şerit ve kalın, beceriksizce basılmış oklar vardı. Ona, üzerine uymayan dizden bağlamalı bir pantolon, siyah çoraplar ve çizmeler verdiler. Bir hapishane görevlisi onun bir yıldız adam olduğunu, bu yüzden de mahkûmiyetine üç aylık özel hücreyle başlayacağını açıkladı. Bu üç aydan daha uzun olabilir ama daha kısa olmazdı. Özel hücre tek başına kapatılmak demekti. Bütün yıldızlar böyle başlıyordu. George ilkin yanlış anladı: Davası ünlü olmayı çağrıştırdığı için ona yıldız denildiğini düşündü; belki de özellikle iğrenç suçları işleyenler kasten, öfkelerini atları sakatlayan birinden çıkarmak isteyebilecek diğer tutsaklardan ayrı tutuluyorlardı. Ama hayır; yıldız sadece ilk kez suç işleyenler için kullanılan bir terimdi. Eğer geri döneccek olursanız, bir aracı olarak sınıflandırılıyordunuz; eğer dönüşleriniz sıklaşırsa, bu kez sıradan ya da profesyonel biri oluyordunuz. George dönmeye niyeti olmadığını söyledi.

Eski bir asker olan hapishane müdürünün karşısına çıkarıldı ve müdür onu, önündeki isme gözlerini dikip sonra da kibarca isminin nasıl telaffuz edildiğini sorarak şaşırttı.

"Aydlji, efendim."

"Ay-dl-ji" diye yineledi Müdür. "Burada bir sayıdan fazla bir şey olmayacaksınız."

"Olmayacağım, efendim."

"İngiltere Kilisesi, yazıyor."

"Evet. Babam bir papaz."

"Öylcymiş. Anneniz..." Müdür bu soruyu nasıl soracağını bilir gözükmüyordu.

"Annem İskoç."

"Aaa..."

"Babam doğuştan bir Parsi."

"Şimdi anladım. Seksenlerde Bombay'daydım. Güzel şehir. İyi bilir misiniz, Ay-dl-ji?"

"Ne yazık ki İngiltere'den hiç ayrılmadım, efendim. Gerçi Galler'de bulundum."

"Galler" dedi Müdür düşüncelere dalmışçasına. "Demek benden bir adım öndesiniz. Avukat, yazıyor."

"Evet, efendim."

"Şu sıralar pek avukat düşmüyordu buraya."

"Anlayamadım, efendim?"

"Avukatlar diyorum; şu sıralar hiç düşmedi. Normalde bir iki avu-

katımız oluyor. Bir yıl yarım düzineden fazla avukatımız olduğunu hatırlıyorum. Ama son avukatımızı birkaç ay önce başımızdan attık. Yani olsaydı da pek fazla konuşabileceğinizi de söylemiyorum. Burada kuralların gayet sıkı ve harfiyen uygulanır olduğunu göreceksiniz, Mr. Ay-dl-ji."

"Evet, efendim."

"Ancak bir iki borsacı ve bir de banker var bizimle birlikte. Eğer toplumun gerçek bir çehresini görmek istiyorsanız, Lewes Hapishanesi'ni ziyaret etmelisiniz, diyorum insanlara." Bunları söylemeye alışıktı ve her zamanki etkiyi uyandırdığını görmek için durakladı. "Tabii, hemen ekleyeyim, soylular kesiminden aramızda hiç kimse yok.Ya da..." –George'un dosyasına bir bakış attı– "...İngiltere Kilisesi'ne mensup hiçbir papaz da bulunmuyor şu anda. Gerçi ara sıra tek tük çıktığı da oldu. Ahlaka aykırı davranışlardan, o tür şeylerden."

"Evet, efendim."

"Şimdi size tamı tamına ne yaptığınızı ya da niçin yaptığınızı, yahut yapıp yapmadığınızı, İçişleri Bakanlığı'na gönderebileceğiniz bir dilekçenin bir mongosun pençesine düşen bir fareden daha fazla şansı olup olmayacağını sormayacağım; çünkü benim deneyimlere göre bunların hepsi zaman israfı. Hapishanedesiniz. Cezanızı çekin, kurallara uyun ve başınız daha fazla derde girmesin."

"Avukat olarak, kurallara alışığım."

George bunu kendi duygularını katmadan söylemişti; ama müdür sanki bu biraz küstahça bir laf olabilirmiş gibi gözlerini kaldırdı. Sonunda, ağzından, "Kesinlikle" sözcüğü çıktı.

Gerçekten de çok sayıda kural vardı. George hapishane görevlilerinin dürüst ancak tepeden tırnağa bürokrasiye batmış kişiler olduğunu gördü. Diğer tutuklularla konuşmak diye bir şey yoktu. Şapele gittiğinde de bacak bacak üzerine atmak ya da kolları kavuşturmak yoktu. On beş günde bir banyo ve gerektiğinde de tutuklunun üstünün ve eşyalarının aranması vardı.

İkinci gün, bir koğuş görevlisi George'un hücresine girip yatak şiltesi olup olmadığını sordu.

George bunun gereksiz bir soru olduğunu düşündü. Çok renkli ve makul ölçülerde kalın bir yatak şiltesi olduğu ve görevlinin bunu görmemiş olamayacağı apaçık ortadaydı

"Evet, var; çok teşekkür ederim."

"Çok teşekkür ederim, derken, ne demek istiyorsunuz?" diye sordu koğuş görevlisi meydan okur bir tavırla.

George polis sorgulamalarını anımsadı. Belki de tonu biraz fazla yüksek perdeden çıkmıştı. "Var, demek istiyorum" dedi.

"O zaman ortadan kaldırılmalı."

Şimdi kafası tamamen karışmıştı. Bu, ona açıklanmamış olan bir kuraldı. Yanıtında ve özellikle de tonunda dikkatliydi.

"Gerçekten özür dilerim ama, burada uzun süredir bulunmuyorum. Hem rahatlık sağlayan hem de sanırım daha zorlu aylarda bir gereklilik olan yatak şiltemi niçin ortadan kaldırmayı arzu ediyorsunuz ki?"

Koğuş görevlisi ona baktı ve yavaş yavaş gülmeye başladı. O kadar çok güldü ki, bir meslektaşı iyi olup olmadığını görmek için hücreye koşturdu.

"Yatak şiltesi değil, 247 Numara, tahtakurusu*, diyorum."

George da, tutukluların hapishane yönetmelikleri çerçevesinde gülmelerine izin verilip verilmediğinden emin olamayarak, karşılık olarak şöyle bir gülümsedi. Belki de sadece izin verilirse gülebiliyorlardı. Öyle ya da böyle, bu hikâye hapishanenin sürekli anlatılan hikâyeleri arasına girdi ve bunu izleyen aylarda da peşini bırakmadı. Şu Hindu o denli içedönük bir hayat yaşıyordu ki, bir tahtakurusunun ne olduğunu bile bilmiyordu.

Rahatsızlık veren başka şeyler de keşfetti. Asgari bir konfor ve en çok gerekli olduğu anlarda bile mahremiyet yoktu. Verilen sabun çok kötü kalitedendi. Aynı zamanda bütün tıraş ve saç kestirme işlemlerinin açık havada yapılması gerektiği gibi ahmakça bir yönetmelik daha vardı ki bu –George dahil– birçok tutuklunun soğuk almasına yol açtı.

Yaşamının değişen ritmine çabucak alıştı. 5.45'te kalkılıyor. 6.15'te kapıların kilitleri açılıyor, kirli sular toplanıyor, yatak örtüleri temiz havaya çıkarılıyordu. 6.30'da aletler dağıtılıyor ve sonra da çalışılıyordu. 7.30'da kahvaltı ediliyordu. 8.15'te yatak örtüleri katlanıyordu. 8.35'te şapele gidiliyordu. 9.05'te oradan dönülüyordu. 9.20'de fiziksel egzersiz yapmaya gidiliyordu. 10.30'da dönülüyordu. Müdürün teftiş turları ve diğer bürokratik işlemler gerçekleşiyordu. 12.00'da yemek yeniyordu. 1.30'da yemek kapları toplanıyor ve sonra çalışmaya geçiliyordu. 5.30'da akşam yemeği yeniyordu; sonra aletler toplanıyor ve ertesi güne kadar dışarı çıkarılıyordu. 8.00'da yatılıyordu.

* İngilizce "yatak şiltesi" anlamına gelen "bed-rug" ile "tahtakurusu" anlamına gelen "bed-bug" sözcükleri arasında bir kelime oyunu yapılıyor (ç.n.)

Yaşam daha zorlu, daha soğuk ve bildiğinden çok daha fazla yalnızlıkla doluydu; ama günlük hayatın bu sıkı rutini, yaşamasına yardımcı oldu. Her zaman çok sıkı bir zaman çizelgesine göre ve gerek öğrenci gerek avukat olarak ağır bir iş yüküyle yaşamıştı. Yaşamında çok az tatil yapmıştı –Maud'la birlikte Aberystwyth'e yaptıkları şu yolculuk ender bir istisnaydı– ve zihin ve ruh lüksleri dışında çok az lüksü olmuştu.

"Yıldızların en çok özlediği şey" dedi şapel papazı, haftalık ziyaretlerinin ilkinde, "biradır. Şey, sadece yıldızların da değil. Aracıların ve sıradanların da."

"Bereket versin ki, içki içmem."

"Ve ikinci şey sigaradır."

"Bu bakımdan da şanslı sayılırım."

"Ve üçüncü şey gazetedir."

George başıyla onayladı. "İtiraf etmem gerek; bu şimdiden ciddi bir yoksunluk oldu. Günde üç gazete okuma alışkanlığım vardı."

"Yardım etmek için yapabileceğim herhangi bir şey varsa..." dedi şapel papazı. "Ama kurallar..."

"Belki de, bir şeyi ara sıra almayı ummaktansa tümüyle onsuz yaşamaya alışmak daha iyi."

"Keşke diğerleri de sizin tavrınıza sahip olsalar. Ben insanların bir sigara ya da içki için çıldırdıklarını gördüm. Ve bazıları kız arkadaşlarını fena halde özlüyor. Bazıları giydikleri elbiseleri özlüyor; bazıları da bir yaz gecesi arka kapının önündeki koku gibi sevdiklerini önceden bilmedikleri bazı şeyleri özlüyor. Herkes bir şeyi özlüyor."

"Zevklerine düşkün biri gibi davranmıyorum" diye yanıt verdi George. "Gazete okumak konusunda pratik düşünebilirim. Diğer bakımlardan, şundan eminim ki, başkaları gibiyim."

"Peki en çok neyi özlüyorsunuz?"

"Aaa..." diye yanıt verdi George, "hayatımı özlüyorum."

Şapel papazı, George'un bir din adamının oğlu olarak başlıca rahatını ve avuntusunu dininin gereklerini yerine getirmekte bulacağını düşünüyor olmalıydı. George onu yalancı çıkarmadı ve şapele diğer mahkûmlardan daha istekli olarak gidip geldi; ne var ki, günü geçirmesine faydası dokunacak bir şey olarak kirli su kaplarını hangi ruhla dışarı çıkarıyorsa, yatak örtülerini hangi ruhla katlıyor ve çalışıyorsa aynı ruhla diz çöküyor, ilahiler söylüyor ve dua ediyordu. Tutukluların çoğu kapı paspasları ve sepetler yaptıkları barakalarda çalışmaya gidiyorlardı;

üç aylık özel hücre cezası çeken bir yıldızınsa kendi hücresinde çalışması gerekiyordu. George'a bir tahta ve kalın iplik yumakları verdiler. Tahtayı bir kasnak gibi kullanarak ipliği nasıl öreceğini gösterdiler. Yavaş yavaş ve büyük çabayla, belli bir boyda, dikdörtgen şeklinde örülmüş kalın bez parçaları ortaya çıkardı. Altı tanesini tamamladığında, bunları alıp götürdüler. Sonra bir başka yumağa ve bir yenisine başladı.

İki hafta sonra, bir hapishane görevlisine, yaptığı bu şeylerin amacının ne olduğunu sordu.

"Aaa, bunu bilmen gerekir, 247, bunu bilmen gerekir!"

George böyle bir şeyle daha önce nerede karşılaşmış olabileceğini düşünmeye çalıştı. Ne olduğunu anladığında kafasının içi altüst oldu; koğuş görevlisi tamamlanmış dikdörtgen bezlerden ikisini aldı ve üst üste koydu. Sonra da onları George'un çenesinin altına tuttu. Hiçbir karşılık alamayınca, onları kendi çenesinin altına koydu ve ağzını ıslak ve gürültülü bir şekilde açıp kapamaya başladı.

George bu bilmece karşısında afalladı kaldı. "Maalesef bilmiyorum."

"Aaa, hadi ama, çıkarabilirsin!" Koğuş görevlisi gitgide daha gürültülü şapırtı sesleri çıkardı.

"Tahmin edemiyorum."

"Atlara yem torbası, 247, atların yem torbaları. Atlarla haşır neşir bir adam olduğundan, senin için bildik bir şey olmalı."

George ani bir uyuşukluk hissetti. Demek biliyordu; hepsi biliyorlardı; bu konuda konuşuyorlar ve şakalaşıyorlardı. "Bunları yapan tek kişi ben miyim?"

Koğuş görevlisi sırıttı. "Kendini bu kadar özel biri olarak görme, 247. Sen ve yarım düzine başka mahkûm örgü işini yapıyorsunuz. Bazıları dikiş işini birlikte yapıyorlar. Bazıları atın kafasının etrafına bağlanacak ipleri yapıyor. Bazıları hepsini bir araya getiriyor. Ve bazıları da bunları göndermek üzere ambalajlıyor."

Hayır, özel değildi. Avuntusu buydu. Tutuklular arasında bir tutukluydu sadece. Onlar gibi çalışıyordu. İşlediği suç ötekilerinkinden daha ürkünç değildi. Terbiyeli ya da terbiyesiz olmayı seçebilen ama temel statüsü hakkında hiçbir seçeneği olmayan biriydi. Müdürün belirttiği gibi, burada avukat olmak da alışılagelmedik bir şey değildi. Koşulları göz önünde tutarak, mümkün olabildiğince normal olmaya karar verdi.

Üç ay yerine altı ay özel hücre cezası çekeceği söylendiğinde, ya-

kınmadı George; hatta nedenini bile sormadı. Gerçek şuydu ki, gazetelerin ve kitapların "tek başına kapatılmanın dehşetleri" olarak sözünü ettikleri şeyin fena halde abartılmış bir şey olduğunu düşünüyordu. Size uygun olmayan türden çok sayıda kişiyle bir arada olacağına az sayıda kişiyle birlikte bulunmayı yeğlerdi. İlk önce onların konuşmasını beklemesi gerekse de, hâlâ koğuş görevlileriyle, şapel papazıyla ve teftiş turlarına çıktığında müdürle karşılıklı bir çift lakırdı etmesine izin veriliyordu. İlahiler söyleyerek ve papazın ardından tekrar bölümlerine katılarak şapelde sesini kullanabiliyordu. Ve fiziksel egzersiz sırasında konuşmaya genellikle izin veriliyordu; ancak, yanınızda yürüyen kişiyle ortak bir konuşma zemini bulmak her zaman kolay bir şey değildi.

Üstelik, Lewes'te hatırı sayılır bir kütüphane vardı ve kütüphaneci haftada iki kez bitirdiği kitapları geri getirip yenilerini almasını memnuniyetle karşılıyordu. Haftada, biri eğitim üzerine biriyse "kütüphane" kitabı olmak üzere iki kitap ödünç almasına izin vardı. "Kütüphane" kitabı derken, popüler bir romandan klasik bir kitaba kadar herhangi bir kitabı seçmesi söz konusuydu. George kendini, İngiliz edebiyatının bütün büyük yapıtlarıyla önde gelen ulusların tarihlerini okumaya verdi. Hücresinde doğal olarak bir Kitab-ı Mukaddes bulundurmasına izin vardı; gerçi her öğle sonrası tahta ve ipliklerle dört saat boyunca cebelleştikten sonra, arzuladığı şeyin Kitab-ı Mukaddes'in ritimli cümleleri değil, Sir Walter Scott'ın kitabındaki bir sonraki bölüm olduğunu gitgide daha çok fark ediyordu. Kimi zamanlar, hücresinde kapatılmış, dünyanın geri kalan kısmından güvenli bir şekilde uzakta, parlak renkli yatak şiltesi gözünün ucuna takılarak roman okurken, içinde neredeyse hoşnutluğa varan bir düzen duygusunu duyumsuyordu.

Babasının mektuplarından, aldığı ceza hükmüne halkın isyan etmiş olduğunu öğrendi. Mr. Voules, davasını *Truth*'da ele alıp savunmuştu ve son olarak da Bahama Adaları'nın adalet bakanlığını yapmış, şimdiyse Temple'daki Pump Mahkemesi başkanı olan Mr. R. D. Yelverton tarafından bir dilekçe veriliyordu. İmzalar toplanıyordu ve daha şimdiden Birmingham, Dudley ve Wolverhampton'daki çok sayıda avukat destek vermişti. George imza verenler arasında Greenway ile Stentson'ın adlarının da bulunduğunu öğrenince duygulandı; her zaman dürüst ve kıyak arkadaşlar olmuşlardı şu ikisi. Tanıklarla görüşmeler yapılıyor ve okul öğretmenlerinden, meslektaşlarından ve aile üyelerinden George'un karakterine ilişkin tanıklıklar toplanıyordu. Hatta Mr. Yelverton, günün en büyük ceza hukukçusu olan ve Geor-

ge'un mahkûm edilişinin bir hukuk katliamı olduğu yolundaki sarsılmaz görüşünü dile getiren Sir George Lewis'ten bile bir mektup almıştı.

Onun adına birtakım resmi başvurular yapıldığı açıktı; çünkü George'un davasıyla ilgili olarak normalde izin verilenden çok daha fazla ileti almasına izin verilmişti. Tanıklıkların bazılarını okudu. Annesinin kardeşi Stoneham Dayı'dan gelen bir mektubun mor renkli karbon kopyası vardı. Much Wenlock'tan şöyle yazmıştı Stoneham Dayı: "Yeğenimi ne zaman görsem ya da ondan haber alsam (bu iğrenç şeylerin lafı edilene kadar) onun her zaman iyi bir insan olduğuna karar verdim ve onun aynı zamanda iyi ve akıllı biri olduğunun haberlerini aldım. Satırların altının çizilmiş olmasında George'un dosdoğru yüreğine işleyen bir yan vardı. Onu övmesi değil –bunu mahcup edici bir şey olarak görüyordu– satırların altını çizmesi önemliydi. İşte şunları da yazmıştı: "Mr. Edalji'yle ilk kez, o beş yıllık papazken ve diğer din adamlarından çok iyi tanıklıklar almışken tanıştım. O sıralar dostlarımız da bizim gibi hissediyorlar ve Parsilerin çok eski ve kültürlü bir ırk olduğunu ve birçok iyi nitelikleri bulunduğunu düşünüyorlardı." Ve bir kez daha, bir mektup sonu notunda şöyle yazmıştı: "Babamla annem bu evliliğe tam rızalarını verdiler ve kız kardeşimle derin bağlılıkları sürdü."

Bir oğul ve tutuklu olarak, bu sözler karşısında duygulanıp gözyaşı akıtmaktan kendini alamadı George; bir avukat olaraksa, bu sözlerin davasını yeniden incelemek üzere atanacak olan İçişleri Bakanlığı'ndaki bilmem hangi memurun üzerinde ne kadar etki yapacağından kuşku duyuyordu. Aynı zamanda, kendini hem enikonu iyimser hem de tümüyle boyun eğmiş hissediyordu. Bir yanı atlara yem torbaları örerek, Sir Walter Scott'ın yapıtlarını okuyarak, dondurucu avluda saçı kesilirken soğuk alarak ve tahtakuruları hakkındaki eski şakayı bir kez daha dinleyerek hücresinde kalmak istiyordu. Bunu istiyordu; çünkü bunun muhtemelen yazgısı olacağını biliyordu. İnsanın yazgısına boyun eğmesinin en iyi yolu da onu istemekti. Öteki yanıysa yarın özgür kalmayı, annesiyle kız kardeşini kucaklamayı, ona yapılan büyük adaletsizliği herkesin bilmesini istiyordu. Ancak, dizginleri tümüyle salamadığı yandı bu; çünkü sonunda ona en büyük ıstırabı getirebilirdi.

Bu yüzden, şimdiden on bin imza toplandığını öğrendiğinde duygularını belli etmemeye çalıştı; imza verenlerin başında, Birleşik Hukuk Derneği Başkanı, Sir George Lewis, Sir George Birchwood, büyük tıp otoritesi K. C. I. E. vardı. Yüzlerce avukat imza koymuştu; sadece Bir-

mingham bölgesinden de değil. İmza koyanlar arasında aynı zamanda Kral'ın avukatı, Parlamento üyeleri –Staffordshire'dakiler içinde olmak üzere– ve her politik çizgiden yurttaşlar vardı. Daha sonraları, Polis Memuru Cooper'ın, onun çizme izlerini keşfettiği yere basmış olan işçilerin ve çevreyi gezmeye çıkmış olanları gören tanıkların yeminli beyanları bir araya getirilmişti. Mr. Yelverton, aynı zamanda, iddia makamının danıştığı ama sonra tanıklığına başvurmadığı bir veteriner cerrah olan Mr. Edward Sewell'dan lehte bir beyan almıştı. Dilekçe, yazılı yasaların gerektirdiği bildirimler ve tanıklıklar hepsi bir arada "Maruzat" denilen evrakı oluşturuyordu ve bu resmi evrak, İçişleri Bakanlığı'na takdim edilecekti.

Şubat'ta, iki şey oldu. Ayın 13'ünde, *Cannock Advertiser,* önceki vahşet olaylarında görülenlerle tamı tamına aynı şekilde, bir başka hayvanın sakat bırakılmış olduğu haberini verdi. İki hafta sonra, Mr. Yelverton, Maruzat'ı, İçişleri Bakanı Mr. Akers-Douglas'a teslim etti. George bir umut sarhoşluğuna kapılmaktan kendini alamadı. Mart'ta da iki şey daha oldu: Dilekçe reddedildi ve George'a, altı aylık özel hücre cezasını tamamladıktan sonra, Portland'a nakledileceği bildirildi.

Ona bu naklin nedeni söylenmedi; o da sormadı. Bunun şöyle bir şey demek olduğunu varsayıyordu: Şimdi başka yere nakledilecek ve cezanı orada çekeceksin. Çünkü bir yanı her zaman bu cezayı çekmeyi beklemişti; bir yanıysa –gerçi ağır basan yan değildi bu– haberleri kalenderce karşılayabiliyordu. Kendine yasalar dünyasının yerine kurallar dünyasını koymuş olduğunu söylüyordu ve belki de bu dünyalar o kadar farklı da değildi. Hapishane daha basit bir çevreydi; çünkü kurallar hiçbir yoruma meydan bırakmıyordu. Muhtemelen değişiklikler onun için daha önceki varoluşları her zaman yasaların dışında geçmiş kişiler için olduğundan daha az altüst ediciydi.

Portland'daki hücreler onu etkilemedi. Oluklu demir levhalardan yapılmışlardı ve gözüne birer köpek kulübesi gibi görünüyordu. Havalandırma da kötüydü ve kapının dibindeki bir deliği açmak yoluyla sağlanabiliyordu. Tutuklular için hiç zil yoktu; eğer koğuş görevlisiyle konuşmak isterseniz kepinizi kapının altına koyuyordunuz. Yoklama da bu sistemle yapılıyordu. "Kepler aşağıya!" diye bağrılınca kepinizi havalandırma deliğine koyuyordunuz. Her gün böyle dört yoklama yapılıyordu; ne var ki, kepleri sayma işi vücutları sayma işinden daha az doğru çıktığından, çaba gerektiren bu işlemin yinelenmesi gerekiyordu.

Yeni bir numarası oldu: D 462. Harf, mahkûmiyet yılını gösteriyor-

du. Sistem yüzyılla birlikte başlamıştı: 1900 A yılıydı; George D yılı olan 1903'te mahkûmiyet almıştı. Ceketin ve aynı zamanda kepin üzerinde, bu numarayla tutuklunun ceza süresini taşıyan bir işaret bulunuyordu. Adlar burada Lewes'te olduğundan daha sık kullanılıyordu; ama yine de bir kişiyi taşıdığı işaretten tanıyordunuz. Böylelikle George D462-7'ydi.

Müdürle her zaman yapılan görüşme yapıldı. Müdür, son derece nazik davranmakla birlikte, daha ilk sözcüklerinden başlayarak Lewes'teki meslektaşından daha cesaret kırıcıydı. "Kaçmanın anlamsız olduğunu bilmelisiniz. Portland Bill'den şimdiye kadar hiç kimse kaçmadı. Kaçarsanız cezanızda indirim şansını kaybedersiniz ve tek başına kapatılmanın zevklerini keşfedersiniz."

"Sanırım, bu cezaevinde kaçmaya çalışacak son kişiyim ben."

"Bunu daha önce de duydum" dedi Müdür. "Aslında, daha önce her şeyi duydum." Gözlerini George'un dosyasına eğdi. "Din. İngiltere Kilisesi yazıyor."

"Evet, babam..."

"Değiştiremezsiniz."

George bu sözü anlamadı. "Dinimi değiştirmeyi arzu etmiyorum."

"İyi. Şey, zaten değiştiremezsiniz. Şapel papazını etkileyebileceğinizi sanmayın. Zaman israfı olur. Cezanızı çekin ve koğuş görevlilerine itaat edin."

"Niyetim hep bu oldu benim."

"O zaman çoğu kişiden ya daha akıllı ya da daha aptalsınız." Bu bilmecemsi sözle birlikte Müdür, George'un alınıp götürülmesi için elini salladı.

Hücresi Lewes'tekinden daha küçük ve daha kötüydü; ama orduda hizmet vermiş olan bir koğuş görevlisinin buranın kışladan daha iyi olduğunu söylemesi üzerine yüreğine biraz su serpildi. Bunun doğru olup olmadığını ya da doğrulanmaz bir avuntu sözü olarak söylendiğini bilme şansı yoktu George'un. Hapishane yaşantısında ilk kez parmak izleri alındı. Doktor onun iş kapasitesi üzerine bir değerlendirme yaptığı an korktu. Portland'a gönderilenlerin ellerine bir balta verildiğini ve sonra da bir taş ocağındaki kayaları kırmalarının emredildiğini herkes biliyordu; işin içine hiç kuşkusuz ayağa vurulan prangalar da giriyordu. Ama kaygılarının yersiz olduğu ortaya çıktı: Tutuklarının sadece küçük bir bölümü taş ocaklarında çalışıyordu ve yıldızlar oraya hiçbir zaman gönderilmiyordu. Dahası, George'un görme yeteneği onun sa-

dece hafif işler için uygun olduğunu gösteriyordu. Doktor onun aynı zamanda merdiven inip çıkmasını da güvenli bulmamıştı; bu yüzden zemin kattaki 1 Numaralı koğuşa yerleştirildi.

Hücresinde çalışıyordu. Yatakları doldurmak için hindistancevizi göveğinin liflerini, yastıkları doldurmak içinse tüylerini yoluyordu. Hindistancevizi göveği liflerinin önce bir tahtanın üzerine yayılması ve sonra da ip kadar ince olanlarının seçilmesi gerekiyordu: Ancak bu şekilde yatakların en yumuşağını yapmanın elverişli olduğu söylenmişti ona. Bu iddiaya hiçbir kanıt gösterilmedi; George sürecin ikinci aşamasını hiçbir zaman görmedi ve kendi şiltesi de kesinkes, hindistancevizi liflerinin seçilen en inceleriyle doldurulmamıştı.

Portland'daki ilk haftasının yarısında, onu şapel papazı ziyaret etti. Şen tavrı, kapısının dibinde havalandırma deliği açılmış bir köpek kulübesinden çok Great Wyrley'deki kilisenin giysi odasında buluşmuş olduklarını düşündürüyordu.

"Yerleştiniz mi?" diye neşeli bir edayla sordu.

"Müdür, benim tek düşüncemin kaçmak olduğunu takmış kafasına sanki."

"Evet, evet, herkese söyler bunu. İkimizin arasında kalsın ama ara sıra birisinin kaçmasından da onikonu hoşlanır. Siyah bayrak çekilir, toplar atılır, kışlalar boşaltılır. Ve oyunu her zaman o kazanır. Bundan da hoşlanır. Bill'den hiç kimse kaçmaz. Kaçanları askerler ele geçirmezse, yurttaşlar ele geçirir. Kaçanları teslim edene verilen beş sterlinlik bir ödül var; bu yüzden meseleye başka türlü bakmak özendirilmiyor. Kaçanlar yakalanırsa kodese yeniden tıkılır ve ceza indirimi hakkını da yitirirler. Kaçmaya değmez bile."

"Ve müdürün bana söylediği diğer şey dinimi değiştirmeme izin verilmeyeceği."

"Doğru bu."

"Ama niye değiştirmek isteyeyim ki?"

"Aaa... Siz bir yıldızsınız, elbette. Henüz işin girdisini çıktısını bilmiyorsunuz. Anlıyorsunuz ya, Portland'da sadece Protestanlar ve Katolikler var. Oran, bire altı. Hiç Musevi yok. Musevi olsanız, Parkhurst'e gönderilirdiniz."

"Ama ben Musevi değilim" dedi George, oldukça inatçı bir tavırla.

"Hayır. Elbette de değilsiniz. Ama eski bir hapishane kuşu olsanız –yani, bir sıradan olsanız– ve Parkhurst'ün de Portland'dan daha kolay bir yer olduğuna karar verseniz, bu yıl Portland'dan İngiltere Kilise-

si'nin ateşli bir mensubu olarak salınabilirdiniz; ama polis sizi bir dahaki sefer yakaladığında, bir Musevi olduğunuza karar verebilirdiniz. O zaman Pankhurst'e gönderilirdiniz. Ne var ki, onlar cezanızı çekme süreci içinde inancınızı değiştiremeyeceğinizi kural haline getirdiler. Yoksa tutuklular her altı ayda bir, sırf bir şey yapmış olmak için, böyle zırt pırt aldatmacalara başvurabilirdi."

"Pankhurst'deki haham sürprizlerle karşılaşıyor olmalı."

Şapel papazı kıkırdadı. "Garip, suça batmış bir yaşam insanı nasıl da bir Musevi'ye çevirebiliyor."

George, Parkhurst'e sadece Musevilerin gönderilmediğini keşfetti; sakatlar ve kafadan biraz kontak olduğu bilinenler de oraya gönderiliyordu. Portland'da din değiştiremeyebilirdiniz; ama fiziksel ve zihinsel olarak çöküntüye uğrarsanız, oraya nakledilebilirdiniz. Bazı tutukluların, yerlerini değiştirtmek için, kasten baltaları ayaklarına sapladığı ya da kafadan biraz kontakmış gibi yaptığı –köpek gibi uluyarak ve saçını başını yolarak– söyleniyordu. Ama çoğu sonunda kodesi boyluyor ve ödül olarak birkaç gün kuru ekmekle suya talim ediyordu.

"Portland son derece sağlıklı bir yer" diye yazdı George annesiyle babasına. "Hava çok temiz ve canlandırıcı; pek fazla hastalık yok." Aberystwyth'den pekâlâ bir kartpostal da yazmış olabilirdi. Ama bu da doğruydu ve onları olabildiğince rahatlatmalıydı.

Çok geçmeden daracık hücresine alıştı ve Portland'ın Lewes'ten daha iyi bir yer olduğuna karar verdi. Daha az bürokrasi vardı ve açık havada tıraş olmak ve saç kestirmek gibi ahmakça bir yönetmeliğe uyulmuyordu. Aynı zamanda, tutuklular arasındaki konuşmayı belirleyen kurallar da daha gevşekti. Yiyecekler de daha iyiydi. Anne ve babasını her gün farklı bir akşam yemeği ve iki çeşit çorba olduğu konusunda bilgilendirebildi. Kepekli ekmek veriliyordu. "Fırıncının ekmeğinden daha iyi" diye yazdı, sansürden kaçabilmek ya da dalkavukluk etmek için değil, kendi gerçek görüşü öyle olduğu için. Yeşil sebze ve salata da vardı. Kakao mükemmeldi; ama çay çok kötüydü. Ancak, eğer çay istemiyorsanız, yulaf lapası ya da çorbası alabilirdiniz. Çoğu kişinin daha besleyici bir şey almaktansa kötü kalite çayı yeğlemesi George'u şaşırtmıştı.

Anne ve babasına çok sayıda kalın iç çamaşırı, aynı zamanda kazakları, paçalı donları ve eldivenleri olduğunu söyleyebildi. Kütüphane Lewes'tekinden bile daha iyiydi ve kitap alma koşulları da daha avantajlıydı: Her hafta dışarıya iki "kütüphane" kitabı, ayrıca eğitim üzeri-

ne dört kitap çıkarabiliyordu. Önde gelen bütün dergiler ciltlenmiş kitap şeklinde mevcuttu; gerçi hem kitaplar hem de dergiler hapishane yetkilileri tarafından arzu edilmeyen materyallerden arındırılmıştı. George yeni İngiliz sanatı üzerine bir tarih kitabı ödünç almıştı örneğin; ne var ki, Sir Lawrence Alma-Tadema tarafından yapılmış olan bütün resimlemelerin resmi makamların hışmına uğrayarak jiletle kitaptan ustalıkla kesilip çıkarılmış olduğunu fark etti. Cildin ön yanında kütüphaneden ödünç alınmış her kitaba yazılmış olan uyarı vardı: "Sayfaların kenarlarını aşağı bükmeyiniz." Bir hapishane nüktecisi de bunun altına: "Sayfaları bükenlerin kulaklarını bükmeyiniz" diye yazmıştı.

Hijyen Lewes'te olduğundan ne daha iyi, ne de daha kötüydü. Diş fırçası isteyecek olursanız müdüre başvurmanız gerekiyordu; o da kendine özgü ve kaprisli bir ruh haliyle "Evet" ya da "Hayır" diye yanıt verebiliyordu.

Bir sabah, metal cilaya ihtiyaç duyan George bir koğuş görevlisine, biraz metal temizleyici bulunup bulunamayacağını sordu.

"Metal temizleyici ha, D462!" diye yanıt verdi görevli, kaşları kepine doğru kalkarak. "Metal temizleyici ha! Sen firmayı mahvedeceksin! Bundan sonra kuşüzümlü Bath çöreği de istersen hiç şaşmam!"

Ve bu, bir şey istemenin sonu oldu.

George her gün hindistancevizi göveği lifi ve tüyü topluyordu; talimat verildiği gibi egzersiz yapıyor ama pek de büyük bir şevk duymuyordu; kütüphaneden her gün kendine tahsis edilen kitapların tamamını ödünç alıyordu. Lewes'teyken sadece kalay alaşımı bir bıçak ve tahta bir kaşıkla yemeye ve bıçağın hapishanede verilen sığır ve koyun etine karşı çoğu kez yetersiz kalışına alışmıştı. Artık gazeteleri özlemediği gibi çatal kullanmayı da özlemiyordu. Aslında, günlük gazete yokluğunu bir avantaj olarak görüyordu: Dış dünyadan gelen bu gündelik dürtü eksik olunca zamanın geçişine kendini daha kolay uyarlamıştı. Yaşamında meydana gelen olaylar şimdi hapishane duvarları içinde olup bitiyordu. Bir sabah mahkûmun biri –soygundan sekiz yıl cezası olan C183– hapishanenin çatısına çıkmayı becermiş ve oradan dünyaya Tanrı'nın Oğlu olduğunu ilan etmişti. Şapel papazı bir merdivenin üstüne çıkıp onunla bu iddianın teolojik sonuçlarını tartışmayı önerdi; ama müdür bunun Parkhurst'e nakledilmek için bir başka girişim olduğuna hükmetti. Sonunda, onu aç bırakıp aşağı indirdiler ve kodese tıktılar. C183 en sonunda bir marangozun değil de, bir çömlekçinin oğlu olduğunu kabul etti.

George, Portland'a geleli birkaç ay olmuştu ki, bir kaçma girişimi oldu. İki adam –C202 ile B178– hücrelerinde bir levyeyi gizlemeyi başardılar; tavanı delip dışarı çıktılar, bir ip kullanarak avluya indiler ve bir duvarın üzerinden atladılar. Bir sonraki "Şapkalar aşağıya!" çağrısında, bir çalkantı oldu: İki şapka eksikti. Bir başka şapka sayımı oldu; bunu bizzat mahkûmların sayılması izledi. Siyah bayrak çekildi, top ateşlendi ve tutuklular bu zaman içinde hücrelerinde kilitli kaldılar. George ne genel heyecanı paylaştı ne de sonuç konusunda girişilen bahislere katıldı; hatta bu olanlara aldırış bile etmedi.

İki adam bir iki saat önce harekete geçmişti; ama sıradanların değerlendirmesine göre gece olana değin sessiz kalacak ve ancak ondan sonra Bill'den kaçmaya girişeceklerdi. Ne var ki, hapishane çevresine köpekler salındığında, bir atölyeye sığınmış olan ve çatıdan atlarken kırdığı ayak bileğine lanetler yağdıran B178 çabucak ele geçti. C202'yi bulmak daha uzun bir zaman aldı. Chesil Kumsalı'nın bütün yükseltilerine devriyeler dikildi; kaçak, yüzmeye karar vermiş olabilir diye denize tekneler indirildi; askerler Weymouth yolunu kapattılar. Taş ocakları didik didik arandı ve hapishaneye epey uzaktaki arazilerde bile aramalar yapıldı. Ne var ki, askerlerle hapishane muhafızları C202'yi bulamadılar; kaçak, onu mahzeninde bulan bir hancı tarafından, bir arabacının yardımıyla alt edilerek iplere sarılmış olarak getirildi. Birahane sahibi onu cezaevindeki görevliye teslim ederken, ele geçirme parası olan 5 sterlinlik tutarı almakta ısrar etti.

Tutuklular arasındaki çalkantı hayal kırıklığına dönüştü ve hücrelerin aranması bir süre için daha sıklaştı. Bu, George'a göre, yaşamın Lewes'tekinden daha yıkıcı bir yönüydü; özellikle de aramalar onun açısından tümüyle yararsız olduğu için. İlk önce "Düğmeleri çöz" buyruğu gelecek, sonra görevliler tutuklunun giysilerinde hiçbir şey gizlemediğinden emin olabilmek için onu "yoklamaya" koyulacaklardı. Her yanına dokunacaklar, ceplerini inceleyeceklcr, hatta mendilini bile açıp bakacaklardı. Tutuklu için insanı mahcup düşüren bir şeydi bu. George bunun görevliler için de nefret edilesi bir şey olduğunu düşündü; çünkü mahkûmların giysileri işlerinden dolayı kirli ve yağlıydı. Bazı görevliler aramalarında son derece dikkatliydi; bazıları ise tutuklu üzerine bir çekiçle bir keski gizlemiş olsa dahi fark edemeyecek kadar dikkatsiz davranıyordu.

Sonra, bir hücrenin sistematik bir şekilde aranıp taranmasından iba-

ret görünen "baskın"lar vardı: Kitaplar ortaya çıkarılıyor, yataklar bozulup dağıtılıyor, George'un hiç tahmin edemeyeceği potansiyel gizleme yerleri didik didik ediliyordu. Bununla birlikte, en kötüsü, "kuru banyo" araması denilen şeydi. Banyoya götürülüyor ve ahşap lataların üzerinde dikiliyordunuz. Don-fanilanız dışında üzerinizdeki her bir giysiyi çıkarıyordunuz. Görevliler çıkarılanları inceden inceye arıyorlardı. Sonra birtakım aşağılanmalara maruz bırakılıyordunuz; bacaklarınızı kaldırıyorlar, bacaklarınızı eğiyorlar, ağzınızı açıyorlar, dilinizi dışarı çıkarıyorlardı. Kuru aramalar bazen sistematik olarak, bazen de gelişigüzel yürütülüyordu. George bu aşağılanmaya en az diğer tutuklular kadar sık uğradığına hükmetti. Belki de, kaçma konusundaki gönülsüzlüğünü dile getirdiğinde, bunu bir blöf sanmışlardı.

Böylelikle aylar ve sonra ilk yıl, sonra da ikinci yılın çoğu geçip gitti. Her altı ayda bir annesi ve babası Staffordshire'dan uzun bir yolculuk yapıyordu ve bir muhafızın gözleri önünde onunla bir saat geçirmelerine izin veriliyordu. Bu ziyaretler George için acı vericiydi: Annesi ve babasını sevmediği için değil, onların bu kadar ıstırap çektiklerini görmekten nefret ettiği için. Babası bugünlerde ufalmış görünüyor, annesiyse gözlerini çevirip de oğlunun kapatıldığı yerin çevresine bir türlü bakamıyordu. George onlarla uygun konuşma tonunu bulmakta zorlanıyordu: Eğer neşeli olursa, yapmacıklı davrandığını düşüneceklerdi; eğer sıkıntılı görünürse, onları da daha sıkıntıya sokacaktı bu. George da, belirsiz bir tavır benimsedi; tavrı tıpkı bir bilet gişesi memurununki gibi, yardımcı ama ifadesizdi.

Maud'un başlangıçta böylesi ziyaretler için fazla duyarlı olacağı düşünülüyordu; ancak bir yıl annesinin yerine o geldi. Bir şeyler söyleme şansını bulamadı; ama George ne zaman gözlerini ona çevirecek olsa Stafford'daki mahkeme salonundan anımsadığı o kararlı ve yoğun bakışla karşılaşıyordu. Adeta ona güç vermeye, bir sözcük ya da jestin aracılığı olmaksızın kendi zihninden onun zihnine bir şeyler aktarmaya çalışıyordu. George, daha sonraları kendisinin –onların– Maud konusunda, onun bu görünüşteki zayıflığı konusunda yanılıp yanılmadıklarını merak ettiğini fark etti.

Papaz bunun farkına varmadı. O, George'a, hükümet değişikliğinin ışığı altında –George'un pek farkında olmadığı bir meseleydi bu– yorulmak bilmez Mr. Yelverton'ın onun davasıyla ilgili kampanyasını yenilediğini söylemekle meşguldü. Mr. Voules tarafından *Truth*'ta yepyeni bir makaleler dizisi planlanıyordu; Papaz da dava hakkında kendi

küçük kitabını yayımlamayı düşünüyordu. George sözde cesaretlenmiş gibi yaptı; ama içten içe babasının coşkusunun aptalca olduğunu görüyordu. Daha fazla imza toplanabilirdi, ama davasının özü değişmeden kalacaktı. O halde, resmi makamların yanıtı neden değişsindi ki? O, bir avukat olarak, bunu görebiliyordu.

Aynı zamanda İçişleri Bakanlığı'na ülkenin her noktasındaki cezaevlerinden dilekçeler yağdığını da biliyordu. Yılda dört bin maruzat gönderiliyor ve tutuklular adına diğer kaynaklardan bin maruzat daha geliyordu. Ancak İçişleri Bakanlığı bir davayı yeniden görüşme konusunda ne donanımlıydı ne de buna yetkisi vardı; tanıklarla da görüşemiyordu, avukatları da dinleyemiyordu. Bütün yapabildiği evrakı incelemek ve Kraliçe'ye uygun tavsiyelerde bulunmaktı. Bu, bağışlanmanın, istatiksel olarak ender rastlanan bir durum olduğu anlamına geliyordu. Eğer bir temyiz mahkemesi var olabilse daha farklı olabilirdi; bu mahkeme adaletsizliği gidermede daha aktif bir rol üstlenebilirdi. Ancak mevcut durumda, Papaz'ın duaların gücüyle desteklenmiş masumiyetin sık sık dile getirilmesine duyduğu inancın oğlunun serbest bırakılmasını sağlayacağı fikri, George'a safdilce bir şey göründü.

Bu gerçeği kabul etmek onu üzüyordu; ama George babasının ziyaretlerinin hiçbir şeye yaramadığını fark etti. Ziyaretler yaşamının düzenini ve dinginliğini bozuyordu ve düzenle dinginlik olmaksızın cezasına dayanabileceğini sanmıyordu. Bazı mahkûmlar salıverilececkleri ana kadar kalan her günlerini sayıyorlardı; George ise hapishane hayatına ancak bu hayatı sahip olduğu ya da olabileceği tek hayatmış gibi görerek katlanıyordu. Babasının Mr. Yelverton'a duyduğu umut dolu güvenle annesi ve babası bu yanılsamayı bozdu. Belki de Maud'un onu tek başına ziyaret etmesine izin verilse, Maud ona güç verirdi; oysa annesi ve babası onu kaygı ve utançla dolduruyorlardı. Ama buna asla izin verilmeyeceğini biliyordu.

Aramalar sürüp gitti; yoklamalar ve kuru banyolar da. Var olduğunu bildiğinden daha fazla tarih okudu; bütün klasik yazarları okuyup hatmetmişti ve şimdi daha az bilinen yazarlara geçiyordu. *Cornhill Magazine* ile *Strand*'in varolan bütün sayılarını da okumuştu. Kütüphanenin kaynaklarını tüketme konusunda kaygılanmaya başlıyordu.

Bir sabah şapel papazının ofisine götürüldü, hem cepheden hem de profilden fotoğrafı çekildi, sonra da kendisine sakal bırakma talimatı verildi. Üç ay sonra fotoğrafının bir daha çekileceği söylendi. George bu kaydın amacının ne olduğunu kendi başına anlayabiliyordu: Eğer

gelecekte onu aramak için bir gerekçeleri olursa, fotoğraflar polisin elinin altında bulunacaktı.

Sakal bırakmaktan hoşlanmıyordu. Bıyıkları çıktığından beri bıyık bırakmıştı; ama Lewes'te bıyığını kesmesi emredilmişti. Şimdi yanaklarına ve çenesinin altına yayılan günlük sakaldan hoşlanmıyor, usturanın cildine dokunma duyusunu özlüyordu. Sakallı görünüşünden de hoşlanmıyordu: Ona suçlu havası veriyordu. Hakkında yeni bir zulası olduğuna ilişkin koğuş görevlilerinin yaptığı dedikodular geliyordu kulağına. Hindistancevizi göveği lifi toplama işini ve Oliver Goldsmith okumayı sürdürüyordu. Geriye dört yıl cezası kalmıştı.

Derken ansızın birtakım kafa karıştırıcı şeyler oluverdi. Hem cepheden hem de profilden fotoğrafının çekilmesi için götürüldü. Sonra tıraş olmaya gönderildi. Berber ona Strangeway'de olmadığı için şanslı olduğunu, orada bu hizmet için kendisinden on sekiz peni alacaklarını söyledi. Hücresine döndüğünde, az sayıda eşyasını bir araya toplaması ve nakledilmeye hazır olması buyuruldu. Arabayla istasyona götürüldü ve bir gardiyanla birlikte trene bindirildi. Üzerindeki her at ve her inekle onunla alay eder gibi duran kırlara bir an olsun bakamıyordu. İnsanların sıradan şeyleri özlemekten nasıl çıldırdığını anladı.

Tren Londra'ya vardığında, bir arabaya bindirilip Pentonville'e götürüldü. Orada kendisine tahliye için hazırlıklar yapıldığı söylendi. Tek başına hücrede kilitli olarak bir gün geçirdi. Geriye baktığında, cezaevindeki tüm üç yılının en perişan günüydü. Mutlu olması gerektiğini biliyordu; böyle olmak yerine, tutuklanması kadar serbest bırakılmasına da şaşırıp kalmıştı. İki dedektif gelip ona bazı evrak sundu. Scotland Yard'a başvurması buyuruldu; orada daha fazla talimat alacaktı.

1906 yılının 19 Ekim sabahı saat on otuzda George Edalji, bir arabanın içinde, salıverilen bir Musevi'yle birlikte Pentonville'den ayrıldı. Adamın gerçek bir Musevi mi yoksa sadece bir hapishane Musevi'si mi olduğunu sormadı. Araba, yol arkadaşını Musevi Tutuklulara Yardım Derneği'nde bıraktı ve kendisini de Kilise Ordusu Yardım Derneği'ne götürdü. Böylesi derneklere katılan tutuklular serbest bırakılmaları üzerine çifte bir bağışa hak kazanıyorlardı. George'a 2 sterlin 9 şilin 10 peni verildi. Sonra, derneğin görevlileri onu Scotland Yard'a götürdüler, burada serbest bırakılma koşulları kendisine açıklandı. Kaldığı yerin adresini bildirecek, ayda bir kez Scotland Yard'a uğrayıp imza verecek ve Londra'dan herhangi bir ayrılma planı söz konusu olduğunda onları önceden haberdar edecekti.

Bir gazete, hapishaneden çıkan George Edalji'nin şipşak bir fotoğrafını çekmek üzere Pentonville'e bir fotoğrafçı göndermişti. Yanlışlıkla adam, George'dan yarım saat önce salınmış bir tutuklunun fotoğrafını çekti ve bu yüzden de gazete yanlış adamın resmini bastı.

Scotland Yard'dan arabayla, anne ve babasıyla buluşmaya götürüldü.

Özgürdü.

Arthur

Derken Jean'le tanışır.

Otuz sekizinci doğum gününe birkaç ay vardır. O yıl Sidney Paget'a bir tablosunu yaptırır; yarı açık frak ceketi, köstekli saatini ortada bırakmakta ve yuvarlak sırtlı bir koltukta dimdik oturmaktadır; sol elinde bir defter ve sağında çevirme uçlu gümüş bir kalem vardır. Saç çizgisi şakakları üzerinde gerilemiş; ne var ki bu kayıp, bıraktığı bıyığın telafi edici görkemiyle önemsiz kılınmıştır: Bıyık, üstdudağının yukarısında yüzünü adeta fethetmiş, uçları iri birer kürdan şeklinde kulak memesi hattının ötesine uzanmaktadır. Arthur'a bir askeri dava vekilinin egemen havasını vermiştir bıyık; bu havanın yaydığı otorite, portresinin üst köşesinde yer alan armayla desteklenmektedir.

Arthur, kadınlar konusundaki bilgisinin efendilikten uzak birinin değil, öncelikle bir beyefendinin bilgisi olduğunu kabul eden ilk kişilerdendir. Gençlik yıllarında birtakım gürültülü patırtılı flörtleri olmuştur. Hatta uçan balıkla onun arasında kısa bir olay bile yaşamıştır. Eğer bu gözlemin sözünü etmek beyefendilikten uzak kaçmayacaksa, hayatından tam yetmiş kilo çeken Elmore Weldon gelip geçmiştir. Ve Touie vardır hayatında; yılların geçmesiyle, kendine yoldaşlık eden bir kız kardeşe ve sonra da birdenbire hasta bir kız kardeşe dönüşen Touie. Elbette, gerçek kız kardeşleri vardır. Kulübünde okuduğu, fahişeliğe ilişkin istatistikler vardır. Dostlarıyla Bordo şarabı içerken anlatılan ve onun bazen dinlemekten kaçındığı hikâyeler vardır; sözgelimi göze batmayan restoranlardaki özel odalarla ilgili hikâyeler. Gördüğü, jinekolojik davalar, tanıklık ettiği loğusalık durumları ve Portsmouth'lu denizcilerle hafifmeşrep ahlaklı diğer erkekler arasında görülen hastalık vakaları vardır. Onun cinsel ilişkiyi anlayışı çeşitlilik gösterir; gerçi bu anlayış, ilişkinin neşeli hazırlık evreleriyle süreçlerinden çok

talihsiz sonuçlarıyla daha çok bağlantılıdır.

Annesi, kendini yönetimine teslim etmeye hazır olduğu tek kadındır. Kadın cinsinin diğer üyelerine karşı, çeşitli dönemlerde, iriyarı bir erkek kardeş, ikinci bir baba, baskın bir koca, reçete yazan bir doktor, cömertçe boş çekler yazan biri ve de Noel Baba olmuştur. Toplum tarafından yüzyılların bilgeliğiyle geliştirildiği biçimiyle cinsiyetler arasındaki ayrımdan ve cinsiyetlerin ayırt edilmesinden son derece hoşnuttur. Kadınların oy kullanma fikrine kararlı bir şekilde karşıdır: Bir erkek işten eve geldiğinde, karşısında şömincenin başında bir politikacının oturmasını istemez. Kadınları daha az tanımakla, onları daha fazla idealize edebilmektedir. Böyle olması gerektiğini düşünür.

Bu nedenle Jean onda bir şok yaratır. Genç bir kadına genç erkeklerin genelde baktıkları gibi bakalı uzun zaman geçmiştir. Kadınlar –genç kadınlar– ona öyle gelir ki, oluşturulmaya muhtaç varlıklardır; onlara biçim verilebilir, bükülgendirler, evlendikleri erkeğin etkisiyle biçimlenmeyi beklerler. Kendilerini gizlerler. İzler ve beklerler; erkek ilgisini, sonra daha büyük ilgisini, sonra da özel ilgisini belli edene değin sosyal âdetlere uygun bir görüntü sergilerler (Bu görüntünün koketçe davranışlardan her zaman uzak olması gerekir). İşte bu vakit gelip çattığında artık birlikte yürüyorlardır, ailcler tanışmıştır ve sonunda erkek kadına evlenme teklifinde bulunur ve bazen de, belki son bir gizleme edimi olarak, kadın ona hemen yanıt vermeyip bekletir. Bu hep böyle olmuştur ve nasıl biyolojik evrimin yasalarıyla zorunlulukları varsa sosyal evrimin de yasalarıyla zorunlulukları vardır. Böyle olması için çok iyi bir neden olmasa böyle olmazdı.

Jean'le tanıştırıldığında –Londralı seçkin bir İskoç'un evindeki bir öğle sonrası çay partisinde, ki normalde kaçındığı türden bir olaydır bu– evet, tanıştırıldığında, onun hemen çarpıcı bir genç kadın olduğunu fark eder. Uzun deneyimleri sayesinde neler bekleyebileceğini bilir: Çarpıcı genç kadın ona bir başka Sherlock Holmes hikâyesini ne zaman yazacağını, dedektifin Reichenbach Çağlayanları'nda gerçekten ölüp ölmediğini, belki de onun evlenmesinin daha iyi olacağını, onu öldürmek gibi böyle bir fikri öncelikle nasıl düşündüğünü soracaktır. Bazen Arthur üst üste beş palto giyen bir adamın usancıyla yanıt verecektir, bazense yüzünde hafif bir gülümseme belirip yöneltilen soruyu şöyle yanıtlamayı başaracaktır: "Sorunuz, genç ham'fendi, onu Çağlayanlar'ın üzerine düşürmek gibi sağduyulu bir kararı niçin verdiğimi anımsatıyor öncelikle bana."

Ama Jean bunların hiçbirini yapmaz. Adını duyunca hoş bir şaşkınlığı dışavurmaz ya da utangaç bir tavırla ateşli bir okuru olduğunu da itiraf etmez. Ona Dr. Nansen'in Kuzey Kutbu'na yaptığı yolculuğun fotoğraf sergisini görüp görmediğini sorar.

"Henüz görmedim. Gerçi geçen ay, Dr. Nansen Kraliyet Coğrafya Derneği'nde konferans verip sonra da Galler Prensi'nden madalya aldığında Albert Hall'daydım."

"Ben de oradaydım" diye yanıt verir Jean. Bu, beklenmedik bir şeydir.

Ona, birkaç yıl önce Nansen'in kayaklarla Norveç'i geçiş hikâyesini okuduktan sonra, nasıl bir çift kayak almış olduğunu, Branger kardeşlerle birlikte Davos'tan hareket edip yüksek yamaçlarda nasıl kayakla kaydığını, Tobias Branger'in otelin kayıt defterine onun için nasıl da "*Sportesmann*" diye yazdığını anlatır. Sonra, çoğu kez öncekinin hemen ardından anlattığı bir hikâyeye başlar: Karlı bir doruğun tepesinde kayaklarını kaybetmesi ve onlar olmaksızın aşağı inmek zorunda kalması, dizden bağlı tüvit pantolonunun oturma yerinde bir ağrının belirmesi üzerine bir hikâyedir bu... aslında en iyi hikâyelerinden biridir; gerçi belki şu durumda, günün geri kalan bölümünde pantolonun popo yerini bir duvara dayayarak ayakta dikilmesi ve bundan büyük mutluluk duymasıyla ilgili sonucu değiştirecektir... Ne var ki, genç kadın dikkatini vermeyi bırakmış gibidir. Arthur çok şaşırarak, duraklar.

"Kayak yapmayı öğrenmek isterdim ben" der genç kadın.

Bu da beklenmedik bir şeydir.

"Dengem mükemmeldir. Üç yaşımdan beri at bindim."

Arthur, dizden bağlı pantolonunun yırtılması hakkındaki hikâyesini bitirmesine izin verilmemesine biraz bozulmuştur; hikâye Harris tüvidinin sağlamlığı konusunda terzisinin güven verici mimiklerini de içerir. Bu yüzden ona kararlı bir şekilde kadınların –bununla sosyete kadınlarını kastetmektedir; yoksa İsviçreli köylü hatunları değil– evet, kadınların, gereken fiziksel güç ve etkinliğin tehlikeleri göz önünde tutulduğunda, kayak yapmayı öğrenmelerinin pek olası olmadığını söyler.

"Aaa; ama ben çok güçlüyümdür!" diye yanıt verir Jean. "Boyunuzu posunuzu hesaba katarsak, dengem sizinkinden sanırım daha iyidir. İnsanın ağırlık merkezinin daha aşağıda olması bir avantaj olmalı. Üstelik sizden çok daha az ağır olduğumdan, düşecek olsam da fazla bir hasara uğramazdım."

Jean "daha az ağır" demiş olsaydı, Arthur böylesi bir densizlik kar-

şısında alınganlık gösterebilirdi. Ama "çok daha az ağır" dediği için Arthur kah kah gülmeye başlar ve bir gün ona kayak yapmayı öğreteceğine söz verir.

"O zaman sözünüz söz!" diye yanıt verir ona Jean.

Bunu izleyen günlerde, her şeyin olağanüstü bir rastlaşma olduğunu uzun uzun düşünür Arthur. Jean'in, bir yazar olarak ününü teslim etmekten geri duruşu, sohbetin konusunu kendisi saptaması, en sevdiği hikâyelerinden birini kesmesi, kayak yapma konusunda bazılarının bir hanımefendiye yakışmadığını düşündüğü bir hırs sergilemesi ve boyuyla posuyla –adeta– alay etmesi. Ne var ki, Jean bütün bunları çaktırmadan, ciddi bir şekilde, büyüleyici bir edayla yapmayı başarmıştır. Arthur alınganlık göstermediği için kendini kutlar ve aslında alınacak bir şey de yoktur. Yıllardır hissetmediği bir şeyi de hisseder: başarılı bir flörtten duyulan öz tatmini. Ve sonra da, Jean'i unutur.

Altı hafta sonra bir öğle sonrası katıldığı bir müzikli toplantıda onu Beethoven'ın İskoç şarkılarından birini söylerken görür; beyaz kravat takmış, ciddi ve ufak tefek bir adam da piyanoda ona eşlik etmektedir. Jean'in sesini muhteşem, piyanistiyse yapmacık ve kendini beğenmiş bulur. Kendisini onu izlerken görmesin diye geri çekilir. Resitalden sonra diğer konukların yanında karşılaşırlar; Jean, kendisini anımsayıp anımsamadığına karar vermenin güç olduğu bir nezaketle davranır.

Ayrılırlar; birkaç dakika sonra, salonun arkasında gıcırdayıp duran berbat bir viyolonsel sesi eşliğinde, yeniden ve bu kez yalnız başlarına karşılaşırlar. Jean hemen, "En az dokuz ay beklemem gerektiğini görüyorum" der.

"Ne için?"

"Kayak derslerim için. Şimdi kar yağma olasılığı hiç yok."

Arthur bu söylenenleri gözüpekçe hatta flörtvari bulmaz; gerçi bulması gerektiğini de bilir.

"Bu dersleri Hyde Park için mi planlıyorsunuz?" diye sorar Arthur. "Ya da St. James Park için mi? Ya da belki de Hampstead Heath bayırları?"

"Niçin olmasın? Nerede olmasını arzu ederseniz? İskoçya? Ya da Norveç? Ya da İsviçre?"

Arthur farkına varmadan, bir taraçaya açılan camlı kapıdan geçmişlerdir ve şimdi, uzun süredir karın yağma umutlarını tamamen ortadan kaldıran güneşin altında ayakta durmaktadırlar. Arthur güzel bir güne hiç bu kadar hayıflanmamıştır.

Gözlerini eğip onun ela renkli gözlerine bakar. "Benimle flört mü ediyorsunuz, küçük hanım?"

Jean dosdoğru ona bakar. "Size kayak yapmaktan söz ediyorum." Ama ona öyle gelir ki, bunlar onun görünüşte kalan sözleridir.

"Çünkü eğer flört ediyorsanız, şunu bilin ki, size âşık olmam."

Ağzından ne çıktığını pek bilmemektedir. Sözlerinde hem yarı ciddidir hem de kendisine bu sözleri neyin söylettiğini düşünemiyordur.

"Aaa, oldunuz bile! Bana âşıksınız. Ben de size âşığım. Buna kuşku yok. Hiç kuşku yok."

Ve bu noktada kalınır. Artık bir süre, sözcüklere gereksinim duyulmaz ya da ağızlardan sözcük çıkmaz. Önemli olan tek şey Jean'i nasıl, nerede ve ne zaman göreceğidir; birisi buna müdahale etmeden bu görüşmenin ayarlanması gerekir. Ama o hiçbir zaman bir haz düşkünü ya da bir baştan çıkarıcı olmamıştır; şu an bulunduğu noktanın ötesindeki aşamaya varabilmek için gerekli olan şeyleri nasıl söyleyeceğini hiçbir zaman bilememiştir. Bir sonraki aşamanın ne olduğunu da aslında bilmemektedir; çünkü şu anda bulunduğu nokta, kendince, son nokta gibi gözükmektedir. Kafasının içinde sadece güçlükler, yasaklar ve bir daha niçin buluşamayacak oluşlarının nedenlerinin kaynaştığını duyumsamaktadır; belki ancak on yıllar sonra, her ikisi de yaşlanıp saçları ağarınca, başka birine ait güneşli bir çimenlik üzerinde yaşanan ve hep anımsanan an hakkında şakalar yapabilecek olduklarında, yeniden bir araya gelebileceklerdir. Jean'in tanınmışlığından ve onun da ününden dolayı, onlar için halka açık bir yerde buluşmaları olanaksızdır; yine Jean'in tanınmışlığından ve onun... yaşamını oluşturan bütün şeylerden dolayı özel bir yerde buluşmaları olanaksızdır. O, kırkına yaklaşan, yaşamında güvenli ve dünya önünde ünlü bir adam olarak ayakta dururken bir kez daha bir öğrenci olmuştur. Sanki Shakespeare'deki en güzel aşk tiradını öğrenmiştir de, bu tiradı dile getirmesi gerektiğinde ağzı kurumuş ve belleği boşalmış gibidir. Aynı zamanda, sanki şu dizden bağlı tüvit pantolonun oturma yeri kesilip parçalanmış da, anında sırtını dayayacak bir duvar bulması gerekmektedir.

Ne var ki, Arthur Jean'in sorularının Jean ise Arthur'un yanıtlarının neredeyse farkına varamadan her şey bir şekilde düzene girer. Bu gizli bir randevu değildir. Gizli bir aşk serüveninin başlangıcı da değildir; birbirlerini sadece bir dahaki sefer görecek olmalarıdır ve Arthur, beklemek zorunda kaldığı beş gün içinde, çalışamaz, pek düşünemez ve bir günde iki tur golf oynasa da, topa vurmaya hazırlanmakla sopayı topa

indirmek arasında geçen saniyelerde, Jean'in çehresinin zihninde belirdiğini fark eder ve o gün oynadığı oyun, topun sürekli sapmasından, kaymasından ve vahşi hayvanlara zarar vermekten ibaret kalır. Topu bir delikten dosdoğru diğer deliğe gönderdiğinde, ansızın Mena House Hotel'de golf oynadığını anımsar ve o zaman, sürekli olarak kumla doldurulmuş bir delik içinde bulunduğunu hisseder. Daha da derinlerde yer alan kum ve görünmeyecek bir şekilde gömülmüş topuyla, bunun hâlâ gerçek, hatta öncekinden daha gerçek mi olduğunu; yoksa bir şekilde sürekli olarak golf sahasında mı olduğunu bilemez.

Bu gizli bir randevu değildir; ama yine de arabadan evin önünde değil, sokağın köşesinde indiğini fark eder. Bu gizli bir randevu değildir; ama kapıyı açan ve sonra ortadan kaybolan yaşı ve sınıfı belirsiz bir kadın vardır. Bu gizli bir randevu değildir; ama sonunda tek başlarına saten brokatel kaplı bir kanepede birlikte otururlar. Bu gizli bir randevu değildir; çünkü kendine öyle olmadığını söyler.

Elini tutar ve ona bakar. Jean'in bakışları ne çekingen ne de cüretlidir; içten ve sürecklidir. Gülümsemez. Arthur birinden birinin konuşması gerektiğini bilir; ne var ki, sözcüklerle olan gündelik içlidışlılığını yitirmiş gibidir. Ama önemli değildir bu. Derken Jean şöyle bir gülümseyecek olur ve "Karın yağmasını bekleyemezdim" der.

"Tanıştığımız günün her yıldönümünde size kardelenler vereceğim."

"15 Mart" der Jean.

"Biliyorum. Biliyorum; çünkü kalbimin üzerinde kazılı. Beni kesip biçecek olsalar o tarihi okuyabilirler."

Bir başka sessizlik olur. Arthur orada, kanepenin kenarına tünemiş olarak oturmakta, dikkatini onun sözcükleri, yüzü, tanışma tarihleri ve kardelenler düşüncesi üzerinde yoğunlaştırmaya çalışmaktadır; ne var ki bütün bunlar, erkeklik organının bütün ömründe görüp göreceği en büyük kalkışını fark etmesiyle zihninden uçup gider. Bu, saf kalpli bir şövalyenin erkeklik organının ağırbaşlı ve ölçülü bir şişmesi değildir; güm güm atan ve kaçınılmaz varlığıdır, azgın bir şeydir, sokağa ilişkin bir şeydir, kendi ağzından hiç çıkmamış olan ama beyninde onu sıkıştırarak varolan şu kamışın kalkması sözcüğüne uygun düşen bir şeydir. Aklına gelen diğer düşünceyse pantolonunun kesiminin bol oluşunun sağladığı rahatlamadır. Sıkışan organını rahatlatmak için biraz kenara kayar ve böyle yaparken bilmeden ona birkaç santim daha yaklaşır. O bir melek, diye düşünür, bakışları çok saf, teni çok ince; ama Jean onun

hareketini kendisini öpmek istediğini göşteren bir işaret olarak yorumlamış ve bu yüzden de güvenli bir tavırla yüzünü ona doğru uzatmıştır. Arthur, bir beyefendi olarak onun duygularını incitemeyeceğinden, aynı zamanda da bir erkek olarak, kendini onu öpmekten alıkoyamaz. Bir zevk düşkünü ya da baştan çıkarıcı değil de, rahatsız edici bir şekilde bir kanepeye uzanmış, orta yaşlarının başlarında iriyarı, onurlu bir adam olduğundan, Jean'in dudakları onun bıyığına erişir ve acemice bıyığının altındaki ağzını ararken, o, aşktan ve şövalyelikten başka hiçbir şey düşünmemeye çalışır. Elini hâlâ tutarak ama buraya geldiği andan beri tuttuğu bu eli şimdi aynı zamanda ezmeye başlayarak, pantolonunun içinde meydana gelmekte olan büyük ve şiddetli bir akıntının farkına varır. Çıkardığı iniltiyse Miss Jean Leckie tarafından neredeyse kesinlikle yanlış yorumlanır; tıpkı kürek kemikleri arasından bir Afrika mızrağıyla vurulmuşçasına kendini ondan ansızın geri çekişinin yanlış yorumlanmış olması gibi.

Arthur'un zihnine bir imge gelir; onyıllar öncesinden bir imge: Stonyhurst'te gece vakti, oğlanlar arasındaki hayvani zevk düşkünlüğünü engellemek için yatakhanede sessiz sessiz devriye gezen bir Cizvit papazı. Bu yöntem işe yaramıştır. Ve şimdi Arthur'un öngörebildiği bütün zamanlar için gereksinim duyduğu şey, kendi kendisinin devriye gezen Cizvit'i olmaktır. O odada olan şey bir daha asla olmamalıdır. Bir doktor olarak, böylesi bir zaaf anını açıklanabilir bulabilir; ama bir İngiliz beyefendisi olarak, utanç verici ve kafa karıştırıcıdır durum. En çok kime ihanet etmiş olduğunu bilmez: Jean'e mi, Touic'ye mi yoksa kendisine mi? Hiç kuşkusuz, belli bir ölçüde üçüne de etmiştir. Ve bu, bir daha asla olmamalıdır.

Onu mahveden anilik olmuştur; aynı zamanda da düşle gerçeklik arasındaki kopukluk. Şövalye romanslarında, şövalye elde edilmesi olanaksız bir aşk objesini sever –sözgelimi, kendi lordunun karısını– ve onun adına birtakım cesurca eylemler yerine getirir; yiğitliği saflığına denk düşer. Ne var ki, Jean hiç de elde edilmesi olanaksız bir aşk objesi değildir; Arthur da karanlık bir âşık ya da gönül bağları olmayan bir şövalye değildir. O, iffetli biri olarak kalması ona, son üç yıldır doktor buyruklarıyla dayatılmış evli bir adamdır. Doksan beş –hayır– yüz kilodur, formdadır, enerjiktir ve dün, iç çamaşırlarına boşalmıştır.

Ama şimdi ikilem kendini bütün açıklığı ve korkunçluğu içinde gösterdiğine göre, Arthur onunla yüzleşebilir. Beyni bir zamanlar hastalığın pratik yanları üzerinde çalıştığı gibi şimdi de aşkın pratik yanla-

rı üzerinde çalışmaya başlar. Problemi –evet, problem! Ağrıyan, kasıp kavuran sevinç ve işkence!– böyle tanımlar. Onun için Jean'i sevmemek olanaksızdır ve Jean için de kendisini sevmemesi olanaksızdır. Onun için, çocuklarının anası, hâlâ sevecenlik ve saygıyla baktığı Touie'yi boşamak olanaksızdır; zaten, ancak aşağılık herifin teki bir hastayı terk eder. Son çare olarak, bu gönül serüvenini Jean'i metres tutarak gizli gizli yürütülen bir aşk ilişkisine dönüştürmek ise olanaksızdır. Touie kendi onurunun o aralarında yokken göz önünde tutulduğunu bilmiyorsa da, üç tarafın her birinin de kendi onuru vardır. Çünkü bu, temel bir koşuldur: Touie bilmemelidir.

O ve Jean bir sonraki sefer buluştuklarında, Arthur kontrolü ele alır. Böyle yapmalıdır: O erkektir, daha büyüktür; Jean ise, saygınlığı zedelenmemesi gereken, muhtemelen taşkın, genç bir kadındır. Jean, sanki Arthur onu başından atacakmış gibi, önce kaygılı görünür; ama onun sadece ilişkilerinin koşullarını saptadığı anlaşılınca, gevşer ve bazen de neredeyse dinlemiyormuş gibidir. Arthur son derece dikkatli olmaları gerektiğini vurgulayınca yeniden kaygılanır.

"Ama birbirimizi öpmemize izin var, öyle değil mi?" diye sorar Jean, adeta gözü mutlu bir şekilde bağlıyken imzaladığı bir sözleşmenin koşullarını doğrularcasına.

Jean'in tonu Arthur'un kalbini yumuşatır ve zihnini bulandırır. Sözleşmenin onaylanması olarak öpüşürler. Jean, gözleri açık, daha çok bir kuş gibi onu gagalamaktan hoşlanır; Arthur ise, gözleri kapalı, dudaklarını uzun uzun onunkilere yapıştırmayı yeğler. Jean'i öpmek şöyle dursun, birini yeniden öpmekte olduğuna inanamaz. Touie'yi öpmekten hangi bakımlardan farklı olduğunu düşünerek kendini durdurmaya uğraşır. Ancak, bir süre sonra, kafa karışmaları yeniden başlar ve kendini geri çeker.

Buluşacaklar, sınırlı süreler için tek başlarına birlikte olacaklardır. Öpüşmelerine izin vardır; kendilerini kaptırıp bırakmamaları gerekmektedir. Durumları son derece tehlikelidir. Ama Jean'in tavrı, bir kez daha sözlerini kulak ardı ediyor gibidir.

"Evden ayrılma vakti geldi" der Jean. "Başka kadınlarla bir daireyi paylaşabilirim. O zaman gelip beni serbestçe görebilirsin."

Jean, Touie'den çok farklıdır: doğru sözlüdür, içtendir, açık görüşlüdür. Ona baştan beri bir eşitiymiş gibi davranmıştır. Ve elbette, sevgileri konusunda da Jean onunla eşittir. Ama Arthur'un onlar için, onun için sorumluluğu vardır. Jean'in doğru sözlülüğünün onu onursuzluğa

sürüklemememesine özen göstermelidir.

Bunu izleyen haftalarda Arthur, acaba Jean'in, kendisinden onu metres tutmasını bekleyip beklemediğini bile merak etmeye başlar. Öpüşlerinin isteksizliği, kendini geri çektiğinde duyduğu hayal kırıklığı, kendini ona sıkıca bastırışı, bazen kendi içinden geçenleri kesinkes bildiğini hissetmesi. Ancak Arthur bunları düşünemez. Jean o tür bir kadın değildir; sahte alçakgönüllülük diye bir şeyinin olmaması, ona tümüyle güvendiğinin ve Arthur ilke sahibi bir adam olmamış olsa bile –ki ilkeleri vardır– ona güveneceğinin işaretidir.

Ne var ki, ilişkilerinin pratik güçlüklerini çözüme kavuşturmak yeterli değildir; Arthur ahlaksal onaya da gereksinim duyar. St. Pancras İstasyonu'ndan Leeds trenine bir gerginlik hali içinde biner. Anneciği onun nihai hakemidir hâlâ. Yayımlanmadan önce yazdığı her sözcüğü ona okumaktadır; duygusal yaşamı için de benzer bir şeyi yapacaktır. Tuttuğu yolun doğru olup olmadığını ancak Anneciği onaylayabilir.

Leeds'te Carnforth trenine biner; Clapham'da, Ingleton'a gitmek üzere aktarma yapar. Annesi istasyonda, bir midillinin çektiği ve oturma yerleri hasırdan hafif bir arabada beklemektedir; üzerinde kırmızı bir ceket ve son yıllarda giyme alışkanlığı edindiği beyaz pamuklu bir kep vardır. Arabada rahvan adımla yol aldıkları iki mil Arthur'a bitmez tükenmez gelir. Anneciği, Mooi adındaki ve buharlı makinelerin önünden geçmeyi reddetmek gibi eksantrik davranışları olan midilliye sürekli boyun eğer. Yol yapım çalışmalarından kaçınılması ve hayvanın her kaprisine katlanmak anlamına gelir bu. Sonunda, Masongill Cottage'a varırlar. Arthur Anneciğine hemen her şeyi anlatır. En azından, önemli olan her şeyi. Bu yüce ve cennetten çıkma aşk konusunda ona tavsiye verebilmesi için gerekli olan her şeyi. Yaşamının ani mucizesi ve ani olanaksızlığıyla ilgili her şeyi. Duyguları, onur duygusu ve suçluluk duygusuyla ilgili her şeyi. Jean, onun tatlı mizacı, keskin zekâsı, erdemleriyle ilgili her şeyi. Her şeyi. Neredeyse her şeyi.

Arthur geriye döner; yeniden başlar; farklı ayrıntılara girer. Jean'in atalarını, İskoçluğunu, her amatör soyağacı uzmanını baştan çıkaracak kan akrabalıklarını vurgular. On üçüncü yüzyılda Malise de Leggy'nin soyundan ve bir başka kan bağıyla da bizzat Rob Roy'dan gelmektedir. Şu anki durumunu, Blackheath'de varlıklı anne ve babasıyla birlikte yaşadığını anlatır. Saygıdeğer ve dindar Leckie ailesi servetlerini çay işinde yapmıştır. Jean yirmi bir yaşındadır. Güzel mezzo soprano bir sesi vardır; müzik eğitimini Dresden'de almıştır ve yakında Floran-

sa'da bu eğitimi yetkinleştirecektir. Bir at binici olarak üstün yeteneğine henüz tanıklık etme fırsatını bulamamıştır. Duygudaşlık yeteneğinden, içtenliğinden ve karakter gücünden söz eder. Sonra da sıra, Arthur'u kendinden geçiren kişisel görünüşüne gelir onun. İnce endamı, küçük elleri ve ayakları, koyu altın renginde saçları, ela gözleri, hafif uzun yüzü, ince beyaz teni.

"Bir fotoğraf resmediyorsun, Arthur."

"Keşke bir fotoğraf olsaydı. Ondan istedim; ama kötü fotoğraf verdiğini söylüyor. Fotoğraf makinesine gülümsemekte isteksiz; çünkü dişleri konusunda sıkılganlığı var. Bana bunu açık açık söyledi. Dişlerini aşırı büyük buluyor. Hiç kuşkusuz, öyle bir şey söz konusu değil. O bir melek."

Oğlunun hikâyesini dinleyen annesi hayatın ortaya koyduğu garip bir paralelliği gözlemlemekten geri kalmaz. Annesi yıllardır, ister eve para dilenen arabacılar tarafından getirilmiş olsun ister bir saralı kisvesi altında bir kliniğe kapatılmış olsun, toplumun nazikçe bir hasta saydığı bir adamla evli kalmıştır. Onun yokluğunda ve yetersizliğinde, rahatı Bryan Waller'ın varlığında bulmuştur. O sıralar, onun asık yüzlü, saldırgan oğlu onu eleştirmeye cüret etmiştir; bazen de, sessiz kalarak, adeta onurunu sorgularcasına elçştirmiştir. Ve şimdi onun en sevdiği, en çok taptığı çocuğu hayatın zorluklarının evlenince sona ermediğini keşfetmiş bulunuyor; hatta bazıları hayatın zorluklarının bu noktada başladığını söyler.

Annesi dinler, anlar ve hoş görür. Arthur'un yaptığı şey doğrudur ve onuruna leke sürmez. Ve annesi, Miss Leckie'yle tanışmayı arzu etmektedir.

Tanışırlar. Ve annesi, yıllar önce Southsea günlerinde Touie'yi onayladığı gibi, onu da onaylar. Bu, zevkine düşkün bir oğlun düşüncesizce desteklenmesi değildir. Annesine göre, uysal ve hoş bir kız olan Touie, muayenehanesine hasta gönderecek olan bir toplumda kabul görmeye ihtiyaç duyan, hırslı ancak kafası karışık genç bir doktor için, tam da uygun bir eşti. Ama Arthur şimdi evlenecek olsa, onun tam da Jean gibi birine ihtiyacı olacaktır; kendine özgü yetenekleri olan ve bazen, anneye biraz kendini çağrıştıran açık ve dobra mizaçlı birine. Kadıncağız, Jean'in, oğlunun takma ad vermeye kalkışmadığı, ilk yakın kadın arkadaş olduğunu gözlemler.

Şamdan şeklindeki bir Gower-Bell hoparlör telefonu, Gölgealtı'ndaki hol masasının üzerinde durur. Kendi numarası vardır –Hindhead 237– üstelik, Arthur'un adı ve ünü sayesinde, çoğu telefonun paylaştığı gibi, komşu evle aynı hattı paylaşmaz. Böyle bile olsa, Arthur onu Jean'e telefon etmek için hiç kullanmaz. Gölgealtı'nda hizmetçilerin ne zaman evde olmayacağını, çocukların ne zaman okulda olacağını, Touie'nin ne zaman dinleneceğini, Wood'un ne zaman yürüyüşe çıkmış olabileceğini ve kendisinin sesini alçaltıp sırtını merdivene dayayarak holde ayakta duruyor olabileceğini bir türlü hayal edemez: Vitray camındaki adlarla atalarının kalkanlarının altında ayakta duruyor olmaktır bu. Kendini böyle yaparken hayal edemez; gizli bir ilişkinin kanıtı olur bu, onu o durumda görmüş olabilecek herhangi bir kimse için değil, bizzat kendisi için. Telefon, zina yapanın seçilmiş aygıtıdır.

Bu yüzden mektupla, notla, telgrafla iletişim kurar; sözle ve hediyeyle iletişim kurar. Birkaç ay sonra Jean, oturduğu daireyi güvenilir arkadaşlarla paylaşıyor olsa da eve teslimata gelen oğlanın çaldığı zillerin rahatsız edici olduğunu açıklamaya girişir. Beyefendilerden –ya da daha de tehlikelisi, tek bir beyefendiden– büyük sayıda hediye alan kadınların metres olduğu düşünülür; en azından, potansiyel bir metres. Bunu belirtince, Arthur kendini aptalca davrandığı için kınar.

"Zaten" der Jean. "Benim hediye gibi güvencelere ihtiyacım yok. Senin sevginden eminim."

Tanışmalarının ilk yıldönümünde, ona tek bir kardelen verir Arthur. Jean, bunun, ona herhangi bir mücevher, elbise, saksı bitkisi, pahalı çikolata ya da erkeklerin kadınlara verdiği her neyse hepsinden daha çok zevk verdiğini söyler. Onun maddesel şeylere pek gereksinimi yoktur; bunlar aldığı harçlıkla kolayca karşılanır. Aslında, hediye almamak, onların ilişkilerinin dünyadaki başkalarının tekdüze ilişkilerinden farklı olduğunu göstermenin bir yoludur.

Ancak, yüzük meselesi vardır. Arthur, onun, parmağına, ne kadar ölçülü olursa olsun –ne olduğu önemli değildir– bir şey takmasını ister; böylelikle birbirlerinin yanındayken Jean ona gizli bir mesaj gönderebilecektir. Jean bu fikre sıcak bakmaz. Erkekler şu üç kategoriden birine giren kadına yüzük verirler: eş, metres, nişanlı. O bunların hiçbiri değildir ve böyle bir yüzük takmayacaktır. Hiçbir zaman metres olmayacaktır; Arthur'un zaten bir karısı vardır ve kendisi ne bir nişanlıdır, ne de olabilir. Nişanlı olmak şu anlama gelir: Karısının ölmesini bekliyorum. Çiftler arasında böyle görüş birlikleri olmuştur ve o bunu bili-

yordur; ama onlarınki öyle olmayacaktır. Onların sevgisi farklıdır. Geçmişi yoktur ve hakkında hiçbir gelecek düşünülemez; sadece şimdisi vardır. Arthur kendi zihninde onun mistik eşi olduğunu söyler. Jean bu görüşü benimser; ama mistik eşlerin fiziksel yüzükler takmadıklarını söyler.

Elbette, meseleyi çözen anne olacaktır. Jean'i Ingleton'a davet eder; Arthur'un da ertesi gün gelmesini önerir. Jean'in gelişinin akşamı, annenin zihninde ani bir fikir belirir. Sol elinin serçeparmağından küçük bir yüzüğü çıkarıp onu Jean'in elinin aynı parmağına kaydırıverir. Bir zamanlar annenin büyükteyzesine ait olan, cilalanmış ama fasetа verilmemiş soluk bir safirdir bu.

Jean yüzüğe bakar, elini döndürür ve hemencecik çıkarır. "Ailenize ait bir mücevheri kabul edemem."

"Büyükteyzem tenimin rengine gittiği için verdi onu bana. O zamanlar gidiyordu; ama artık gitmiyor. Sizinkine daha iyi gidiyor. Ve ben sizi ailenin bir parçası olarak görüyorum. Sizinle tanıştığım ilk günden beri böyle gördüm."

Jean anneyi reddedemez; onu reddedecek pek az kişi vardır. Arthur geldiğinde, yüzüğü fark etme konusunda teatral biçimde yavaş davranır; sonunda, yüzük ona gösterilir. Arthur o zaman bile hissettiği hazzı gizler; yüzüğün çok büyük olmadığı hakkında yorumlar yaparak, kadınları kendine güldürür. Şimdi Jean, Arthur'un yüzüğünü değil, bir Doyle yüzüğü takmaktadır ve böylesi de iyidir; belki daha iyidir. Arthur yüzüğü, üzeri dolu bir akşam yemeği sofrasının örtüsü önünde, bir piyanonun tuşları önünde, bir tiyatro koltuğunun kolçağı önünde, bir atın dizginleri önünde gördüğünü hayal eder. Onu, kendisini Jean'e bağlayan şeyin bir simgesi olarak görür. Mistik eşine.

Bir beyefendinin iki tür beyaz yalan söylemesine izin verilir: bir kadını korumak üzere ve bir kavga haklı bir kavga olduğunda kavgaya girmek üzere. Arthur'un Touie'ye söylediği beyaz yalanlar hayal ettiğinden de çok sayıdadır. Başlangıçta, geçen günlerin ve haftaların hayhuyu içinde, parasal girişimlerin ve coşkuların, spor etkinliklerinin ve yolculuklarının hayhuyu içinde, ona bir şekilde yalan söyleme ihtiyacının ortaya çıkmayacağını düşünmüştür. Jean, onun takviminin ara boşluklarında kaybolup gidecektir. Ama kalbinden kaybolup gidemeyeceği için zihninden ve vicdanından da kaybolup gidemez. Bu yüzden her buluşmanın, her planın, gönderilen her notun ve her mektubun, onu her düşünüşünün şu ya da bu türden yalanlarla sarılıp sarmalanacağını fark

eder. Bunlar çoğunlukla bir şeyi unutmaktan kaynaklanan yalanlar, gerçi bazen de, bir görevi yerine getirememekten kaynaklanan yalanlardır; ama hepsi de yalanlardır. Ve Touie, başkalarına son derece güven duyan biridir; Arthur'un ani plan değişikliklerini, kapıldığı itkisel davranışları, kalma ya da gitme kararlarını kabullenir; her zaman kabullenmiştir. Arthur onun hiç kuşku duymadığını bilir ve bu, sinirlerini daha da hırpalar. Zina yapanların vicdanlarıyla nasıl yaşayabildiklerini bir türlü hayal edemez; onlar sırf bu gerekli yalanları söyleyebilmek için ahlaksal olarak kim bilir ne denli ilkel olmalıdırlar.

Ne var ki, pratik güçlüklerin, etik çıkmazların ve cinsel hayal kırıklığının ötesinde, karanlık bir şey, doğrudan yüzleşilmesi daha güç bir şey vardır. Arthur'un yaşamındaki önemli anlar hep ölümle gölgelenmiştir ve bu da bir başkasıdır. Bu çıkagelen ani, mucizevi aşk ancak Touie ölürse mükemmelleşebilir ve dünya tarafından kabullenilebilir. Touie ölecektir; bunu bilir ve Jean de bilir; verem, kurbanlarını eninde sonunda alır. Ancak Arthur'un Şeytan'la mücadeledeki kararlılığı bir ateşkesle sonuçlanmıştır. Touie'nin durumu daha iyidir; artık Davos'un temiz havasına bile gereksinim duymaz. Sahip olduğu şeylere minnet duyarak Hindhead'de hoşnut bir şekilde yaşamaktadır ve bir veremlinin ılımlı iyimserliğini taşır. Arthur onun için ölümü dileyemez; benzer biçimde, Jean'in olanaksız durumunun bir sona ulaşmadan sürmesini de dileyemez. Kurumsallaşmış dinlerden birine inansa, hiç kuşkusuz her şeyi Tanrı'dan bilirdi; ama bunu da yapamaz. Touie en iyi tıbbi bakımı ve en güçlü ev desteğini almayı sürdürmelidir; bu da Jean'in ıstıraplarının sürüp gitmesi demektir. Eğer bir harekette bulunursa, kaba biri olur. Eğer Touie'ye söylerse, kaba biri olur. Eğer Jean'le ilişkisine son verirse, kaba biri olur. Eğer onu metresi yaparsa, kaba biri olur. Eğer hiçbir şey yapmazsa, onur duygusuna kibirli bir biçimde olabildiğince tutunmaya çalışan, edilgen ve ikiyüzlü, kaba biri olup çıkar sadece.

Bununla birlikte, yavaş yavaş ve ölçülü bir şekilde, ilişki kabullenilir. Jean, Lottie'yle tanıştırılır. Arthur, Jean'in annesi ve babasına tanıştırılır ve onlar da Arthur'a Noel hediyesi olarak inci ve elmaslı bir kol düğmesi verirler. Jean, Touie'nin annesi Mrs. Hawkins'le bile tanıştırılır; Mrs. Hawkins ilişkiyi kabullenir. Connie'yle Hornung da durumdan haberdar edilirler; gerçi onlar bugünlerde evlilikleriyle oğulları Oscar Arthur'la ve Kensington West'teki yaşamla fazlasıyla meşguldürler. Arthur herkese, Touie'nin her türlü bilgi, acı ve onursuzluktan ne pahasına olursa olsun korunacağına ilişkin teminat verir.

Yüksek ahlak ilkelerinin dile getirildiği beyanlar vardır ve bir de gündelik gerçeklik vardır. Aile onayına karşın, hem Arthur hem de Jean keyifsizlik nöbetleri yaşarlar; Jean aynı zamanda migren ağrıları çeker. Her biri diğerini olanaksız bir duruma sürüklemenin suçluluk duygusunu hisseder. Erdem gibi onur da kendi ödülü olabilir; ama bazen yeterince hissedilmez. En azından, yol açtığı umutsuzluk büyük bir coşku kadar keskin olabilir. Arthur kendi derdine deva olarak reçeteye Renan'ın toplu yapıtlarını yazar. Sıkı bir okuma eylemi yanı sıra bol bol golf ve kriket oynamak bir insanı güçlendirecek, onu bedensel ve zihinsel olarak formda kılacaktır.

Ama başvurulacak çarelerin yararının belli bir sınırı vardır. Saha içinde rakip takımın oyuncularını sertçe itebilir, sonra da topa vuranın kaburgalarına dalabilirsiniz; yassı yüzlü bir sopa alıp topu en uzağa kadar gönderebilirsiniz. Ama düşünceleri sonsuza kadar uzakta tutamazsınız; hele de her zamanki aynı düşünceleri ve aynı itici paradoksları. Hareketsizliğe mahkûm edilen aktif bir adam; sevmesi yasaklanan sevgililer; korktuğunuz ve çağırmaktan utandığınız ölüm.

Arthur'un kriket sezonu iyi gitmektedir; yapılan sayılar ve ulaşılan skorlar annesine oğulca bir gururla nakledilir. Annesiyse, suçlanan kişinin suçluluğu sabit görülene değin onun masum olduğunu savunmayı sürdürür: Dreyfus Vakası karşısındaki tavrı budur, Vatikan'daki papaz zorbalar ve sofular hakkındaki tavrı budur, *Daily Mail* denilen şu can sıkıcı gazetenin Fransa'ya karşı takındığı iğrenç tavır hakkındaki görüşleri budur. Bir gün Arthur, Marlybone Kriket Kulübü'nde Lordlar bölümünde oynamaktadır. Jean'i kendisini izlemeye davet eder ve topa vurmak için sahaya çıktığında, Jean'in "A" tribününde tam nerede oturuyor olacağını bilir. Nişancıların hiçbir atışını kaçırmadığı şu günlerden biridir; onun savunmaları geçilmezdir ve topa vurup sahanın çevresinde döndürürken vuruşların etkisini pek dışa yansıtmaz. Bir iki kez sopasını dosdoğru kalabalığa doğru kaldırır ve sopayı Jean'in yanına bir bomba gibi düşürmek konusunda hiç tehlike bulunmadığından önceden emin olmak için vakti bile olur. Hatunu adına cirit oynamaktadır o; kepine takmak üzere bir destek nişanesi istemelidir.

Oyun aralarında, Jean'i aramaya çıkar. Övgü sözcüğüne ihtiyacı yoktur; onun gözlerindeki gururu görür. Uzun uzun bir bankta oturduktan sonra biraz yürümeye ihtiyaç duyar Jean. Kriket sahasının etrafında, standların arkasında bir tur atarlar; sıcak havada bira kokusu esintisi vardır. Aylak aylak dolaşan kalabalık arasında, bir akşam yemeği

masasındaki en dostça inceleyici bakışlar altında olduklarından kendilerini daha tek başlarına ve birlikte hissederler. Az önce tanışmış gibi konuşurlar. Arthur kepinde onun destek nişanesini taşımış olmak için ne denli büyük bir arzu duyduğunu söyler. Jean kolunu onun koluna geçirir ve sessizce, mutluluk içinde yürümeyi sürdürürler.

"Merhaba, Willie'yle Connie oradalar."

Gerçekten de oradadırlar; onlara doğru, onlar da kol kola gelmektedirler. Küçük Oscar'ı Kensington'daki bakıcılarına bırakmış olmalıdırlar. Arthur şimdi kriketteki performansından daha da gurur duyduğunu hisseder. Sonra bir şeyin farkına varır: Willie'yle Connie adımlarını yavaşlatmıyorlardır ve Connie, sanki çadırın arkası son derece ilginç bir şey olmuşçasına bakışlarını öteye çevirmeye başlamıştır. Willie en azından onların varlıklarını yadsıyormuş gibi gözükmez; ne var ki, çiftler geçerken, bir kaşını kayınbiraderine, Jean'e ve birleştirilmiş kollarına doğru kaldırır.

Verilen aradan sonra Arthur'un vuruşları her zamankinden daha hızlı ve daha serttir. Uzun sıçramalarından birindeki aşırı sertçe bir vuruş sayesinde, sadece tek bir kale alır. Sahanın vuruş noktasından uzağına gönderildiğinde, sürekli Jean'i arar durur ama Jean gitmiş olmalıdır. Willie'yle Connie'yi de göremez. Topu sahanın içine sokması kaleciye her zamankinden daha büyük bir telaş verir ve onu bütün doğrultularda koşturur.

Daha sonra, Jean'in gitmiş olduğu anlaşılır. Şimdi tam bir öfke nöbetine kapılmıştır. Bir arabaya binip dosdoğru Jean'in evine gitmek, onu dışarıya, kaldırıma çıkarmak, kolunu koluna geçirmek ve Jean'i Buckingham Sarayı'nın, Westminster Abbey'in ve Parlamento Binası'nın önünde yürütmek ister. Ve üzerinde hâlâ kriket elbiseleri bulunan kendisiyle yürütmek. Ve "Ben Arthur Conan Doyle'um ve bu kadını, Jean Leckie'yi, sevmekten gurur duyuyorum" diye bağırarak yürütmek. Manzarayı gözlerinin önüne getirir. Gözlerinin önüne getirmeye son verince, delirdiğini düşünür.

Öfke ve delilik yatışır ve onu bitip tükenmeyen, hâkim olunamaz bir kızgınlık içinde bırakır. İçinden Willie Hornung'a söve söve duş alıp üstünü değiştirir. O astımlı ve dar görüşlü kriketçi bozuntusu ne cüretle ona lanet olasıca kaşını kaldırmaktadır. *Ona. Jean*'e. Avustralya'nın kuş uçmaz kervan geçmez bölgeleri hakkında önemsiz hikâyeler kaleme alan gazeteci Hornung. Holmes ve Watson fikrini –tabii ki iznini alarak– aşırana değin adı sanı hiç duyulmamış bir yazar olan, on-

ları tersyüz edip bir çift katile dönüştüren Hornung. Bunu yapmasına Arthur izin vermiştir. Hatta, *Raffles Haw'un İşleri* kitabındaki sözde kahramanı Raffles'ın adını o bulmuştur. O lanet olasıca kitabın kendisine adanmasına izin vermiştir. "A. C. D.'ye" diye ithaf etmiştir ona; böylesine bir yaltaklanma ifadesi kullanmıştır da.

Adama en iyi fikrinden daha da fazlasını, karısını, vermiştir. Tamı tamına, Connie'yi kilise mihrabına götürmüş ve ona teslim etmiştir. Evlilik yolunda zorluk çekmesinler diye onlara para yardımında bulunmuştur. Pekâlâ, Connie'ye para yardımında bulunmuştur; ama Willie Hornung böyle bir yardımı kabul etmenin erkeklik onurunu zedeleyeceğini hiç söylememiştir, genç karısını geçindirmek için gidip daha iyi bir iş bulacağını söylememiştir, hayır, bunların hiçbirini söylememiştir. Ve bütün bunların ona kaşını ukalaca kaldırma hakkını verdiğini düşünmektedir.

Arthur bir taksiye binip, Marlybone Kriket Kulübü'den dosdoğru Kensington West'e gider. Harrow Road'dan geçerken kızgınlığı yatışmaya başlar. Kafasının içinde Jean'in ona her şeyin kendi hatası olduğunu, kolunu onunkine koyanın kendisi olduğunu söylediğini işitebilmektedir. Jean'in ona sitem ederken sesinin alacağı tonu ve bunun kızcağızı büyük olasılıkla berbat bir migren ağrısına nasıl sürükleyeceğini tamı tamına bilir. Tek önemli olanın, onun ıstıraplarını en aza indirmek olduğunu söyler kendi kendine. İçgüdüleri ve erkeklik duyguları ona Hornung'un kapısını kırmayı, onu dışarı kaldırıma sürüklemeyi ve bir kriket sopasıyla beynini dağıtmayı buyurur. Ancak araba evin yanına yanaştığında nasıl davranması gerektiğini bilmektedir.

Willie onu içeri kabul ederken, Arthur son derece sakindir. "Constance'ı görmeye geldim" der. Hornung en azından saçma sapan bir patırtı çıkartmayacak ya da onların yanında kendisinin de bulunmasında ısrar etmeyecek kadar aklı başında davranır. Arthur yukarıya Connie'nin oturma odasına çıkar. Daha önce hiç yapmadığı gibi –yapması hiç gerekmediği gibi– durumu ona dobra dobra açıklar. Touie'nin hastalığının neleri yapmasını gerektirdiğini. Jean'e duyduğu ani ve büyük aşkı. Bu aşkın nasıl platonik kalacağını. Ancak yaşamının şimdiye değin boş kalmış büyük bir yanının şimdi nasıl da dolmuş olduğunu. Her ikisinin de zaman zaman çektikleri gerginliği ve ruhsal çöküntüyü. Connie'nin onları birlikte, besbelli birbirlerine âşık halde gördüğünü; çünkü gardlarını aşağı indirdiklerini ve aşklarını başkaları önünde asla göstermemenin nasıl bir işkenceye dönüştüğünü. Her gülümsemenin,

her gülüşün nasıl ölçülüp biçildiğini; her yol arkadaşının nasıl sınandığını. Eğer kendisi için dünya kadar değerli olan ailesi onun içinde bulunduğu zor durumu anlayıp onu desteklemezse Arthur'un hayatta kalabileceğini nasıl düşünmediğini.

Yarın yine Marlybone Kriket Kulübü'nda oynayacaktır; Connie'den gelmesini ister, hayır, gelip, bu kez Jean'le doğru dürüst görüşmesini rica eder. Tek yol budur. Bugün olup bitenler bir yana bırakılmalıdır, hemen arkalarında kalmalıdır; yoksa rahatsızlık yaratacaktır. Connie yarın gelecek, Jean'le birlikte öğlc yemeği yiyecek ve onu daha iyi tanıyacaktır. Öyle değil mi?

Connie gelmeyi kabul eder. Willie ise, o dışarıya çıkarken, "Arthur, yanınızdaki kadın kim olursa olsun ben sizin ilişkinizi anında ve sorgusuz sualsiz desteklemeye hazırım" der. Arthur, arabada, sanki korkunç bir şeyin önü alınmış gibi hisseder. Bir hayli yorgundur ve başı biraz dönüyordur. Ailesine güvenebileceğini bildiği gibi Connie'ye de güvenebileceğini bilir. Willie Hornung hakkında düşündüklerinden dolayı biraz utanıyordur. Onun lanet olasıca bu öfkeli yanı bir türlü düzelmemektedir. Bunu yarı İrlandalı olmasına verir. İskoç olan diğer yarısının üstünlüğü elde tutmak gibi zor bir görevi vardır.

Hayır, Willie, onu sorgusuz sualsiz destekleyecek iyi bir insandır. Willie'nin iyi, keskin bir zekâ gücü vardır ve yeterince iyi bir kriket kalecisidir. Golften hoşlanmayabilir; ama o, Arthur'un şöyle bir önyargı için şimdiye değin duyduğu en iyi gerekçeyi dile getirmektedir: "Duran bir topa vurmanın sportmenliğe yakışmadığını düşünüyorum." İyi bir espriydi bu. Kısa mesafe koşucusunun hatası hakkındaki esprisi de iyiydi. Ve Arthur'un her tarafa yaydığı, Willie'nin, kayınbiraderinin, dedektifi hakkındaki değerlendirmesi de çok iyi bir espriydi: "Daha alçakgönüllü olabilirdi; ama Holmes gibi polis yoktur." Holmes gibi polis yoktur! Arthur bu sözü anımsayınca araba koltuğunda arkasına rahatça yaslanır.

Ertesi sabah, Marlybone Kriket Kulübü'ne gitmeye hazırlanırken bir telgraf alır. Constance Hornung öğle yemeği randevularına gelemeyeceği için özürlerini iletmektedir; çünkü diş ağrısı vardır ve dişçiye gitmek zorundadır.

Jean'e bir not, kriket kulübüne de özürlerini gönderir –ilk kez hiç örtmece deyiş kullanmaz ve "ailevi acil iş" diye yazar– sonra da Pitt Street'e gitmek üzere bir arabaya biner. Onu bekliyorlardır. Entrikaya ya da diplomatik suskunluğa başvuran bir adam olmadığını biliyorlar-

dır. Bir adamın gözünün içine bakarsınız, gerçeği konuşursunuz ve sonuçlarına katlanırsınız: Doyle düsturu budur. Kadınların farklı kurallar uygulamasına göz yumulabilir ya da daha doğrusu, kadınlar kendileri için farklı kurallar geliştirmiş gibidirler; ama öyle bile olsa, acil diş tedavisini pek bir özür olarak göremez. Durumun tam da bu saydamlığı Arthur'un tepesini attırır. Belki de Connie bunu biliyordur; belki de tıpkı gözlerini öteye çevirmesi gibi, son derece yalın bir kınayış işareti olarak tasarlanmıştır bu. Connie'nin övülecek yam, kendisi gibi lafı eveleyip gevelememesidir.

Öfkesini denetim altında tutması gerektiğini bilir. Önemli olan, önce Jean ve sonra da ailesinin birliğidir. Connie'nin mi Hornung'un fikrini değiştirdiğini; yoksa Hornung'un mu Connie'nin fikrini değiştirdiğini merak eder. "Yanınızdaki kadın kim olursa olsun ben sizin ilişkinizi anında ve sorgusuz sualsiz desteklemeye hazırım." Burada ikircikli bir ifade yoktur. Gelgelelim, Connie'nin durumu anlayışla karşılıyor gibi yapmasında da ikircik olmamıştı. Peşinen, nedenler aramaya koyulur. Belki de Connie, onun mümkün olduğunu düşündüğünden çok daha çabuk saygıdeğer ve evli bir kadın olup çıkmıştır; belki de Lottie'nin onun en sevdiği kız kardeş oluşunu her zaman kıskanmıştır. Hornung'a gelince: Hiç kuşku yok ki, kayınbiraderinin ününü çekememektedir; ya da belki de *Raffles*'ın başarısı başını döndürmüştür. Bu ani bağımsızlık ve başkaldırı gösterisini bir şeyler ateşlemiştir. Eh, Arthur bunları çok geçmeden ortaya çıkaracaktır.

"Connie yukarıda, dinleniyor" der Hornung kapıyı açarken. Yeterince açıktır. Demek erkek erkeğe bir konuşma olacaktır ve Arthur'un da olmasını yeğ tuttuğu budur.

Küçük Willie Hornung, Arthur'la aynı boydadır ve onun ara sıra unuttuğu bir gerçektir bu. Kendi evindeki Hornung da, Arthur'un öfkeli yeniden yaratımının Hornung'undan farklıdır; West Norwood'daki tenis kortunda hızlı hızlı oraya buraya koşturan ve dalkavukluk ederek masa hakemlerine nükteli sözler edip duran yaltak, hoşa gitmeye meraklı Hornung'dan da farklıdır. Öndeki oturma odasında ona deri bir koltuğu gösterir, Arthur'un oturmasını bekler ve sonra, kendisi ayakta kalır. Konuşurken, odanın etrafında tepeden bakan bir tavırla dolaşmaya başlar. Sinirlerine hâkim olamamıştır, hiç kuşkusuz; ama var olmayan bir jüriye gösteriş yapan bir dava vekilinin etkisini gösterir.

"Arthur, kolay olmayacak bu. Connie bana dün gece, ona söylediğiniz şeyleri söyledi ve meseleyi tartıştık."

"Ve fikirlerinizi değiştirdiniz. Ya da siz onun fikrini değiştirdiniz. Ya da o sizinkini. Dün beni sorgusuz sualsiz destekleyeceğinizi söylediniz."

"Ne dediğimi biliyorum. Connie'nin fikrini ya da onun benim fikrimi değiştirmesi söz konusu değil. Meseleyi tartıştık ve görüş birliğine vardık."

"Sizi kutlarım."

"Arthur, şöyle ifade edeyim. Dün sizinle kalplerimizle konuştuk. Connie'nin sizi ne kadar sevdiğini bilirsiniz; her zaman sevmiştir. Benim size olan hayranlığımı bilirsiniz, Arthur Conan Doyle benim kayınbiraderimdir demekten ne kadar gurur duyduğumu. İşte bu nedenle dün, sizi gururla seyretmek, sizi desteklemek için kriket kulubüne gittik."

"Ve artık desteklememeye karar verdiniz."

"Ama bugün beyinlerimizle düşünüyor ve konuşuyoruz."

"Peki beyinleriniz size ne diyor?" Arthur kızgınlığını dizginleyip salt acı alaya dönüştürür. Yapabileceği en iyi şey budur. Koltuğunda hiç kımıldamadan oturur ve Willic'nin önünde dans etmesini, gidip gelmesini ve argümanlarını dans ettirmesini seyreder.

"Beyinlerimiz bize gözlerimizin gördüğü ve vicdanlarımızın buyurduğu şeyi söylüyor. Sizin davranışınız... tehlikeli bir davranış."

"Kimin için?"

"Aileniz için. Eşiniz için. Hanım... arkadaşınız için. Kendiniz için."

"Marlybone Kriket Kulübü'nü de bunun içine katmayı arzu etmez misiniz? Peki kitaplarımın okurlarını? Ve Gamages mağazasının personelini?"

"Arthur, eğer bunu siz göremiyorsanız, bunu başkaları göstermeli size."

"Ve siz de bundan büyük zevk duyuyor görünüyorsunuz. Ben sadece bir kayınbiraderim olduğunu sanıyordum. Ailenin bir vicdana ihtiyacı olduğunu idrak etmemiştim. Vicdana ihtiyacımız olduğunun farkında değildim. Kendinize bir rahip cüppesi bulmalısınız siz."

"Eğer kriket kulübünün çevresinde yüzünüzde bir sırıtma ve kolunuzda karınız olmayan bir kadınla dolaşıyorsanız, karınızı tehlikeye attığınızı ve bu davranışınızın ailenizi etkilediğini söylemem için rahip cüppesi giymeye ihtiyacım yok."

"Touie acıdan ve onursuzluktan her zaman korunacak. Birinci ilkem bu benim. Öyle de kalacak."

"Dün bizden başka kimler gördü sizi? Peki nasıl bir hükme varmış olabilirler?"

"Peki sizler, sen ve Constance ne hükme vardınız?"

"Son derece düşüncesizce davranmış olduğunuz hükmüne vardık. Kolunuzdaki kadının saygınlığını zedelediğiniz hükmüne vardık. Karınızı tehlikeye attığınız hükmüne vardık. Ve de ailenizi."

"Bakıyorum, sonradan girmiş de olsanız ailem üzerine ansızın uzman kesilmişsiniz."

"Belki de her şeyi daha açık gördüğüm içindir."

"Belki de daha az sadakat duygunuz olduğu içindir. Bakın Hornung, durumun zor olmadığını ileri sürmüyorum; fena halde zor durum. Bunu yadsıyamam. Bazen çekilmez oluyor. Dün Connie'ye söylediklerimi yinelemem de gereksiz. Elimden gelenin en iyisini yapıyorum; Jean ve ben, her ikimiz de yapıyoruz. Birlikteliğimiz... Annem tarafından, Jean'in annesi ve babası tarafından, Touie'nin annesi tarafından, erkek kardeşim ve kız kardeşlerim tarafından kabul edilmiş ve onaylanmış bulunuyor. Dünc kadar da, sizin tarafınızdan. Ailemin herhangi bir üyesine sadakatte ne zaman kusur ettim acaba? Ve daha önce ne zaman onların desteklerini aldım?"

"Peki karınız dünkü davranışınızı duymuş olsaydı ne olacaktı?"

"Duymayacak. Duyamaz."

"Arthur. Dedikodu her zaman vardır. Hizmetçi kızlar ve uşaklar her zaman birilerini çekiştirir. İnsanlar imzasız mektuplar yazar. Gazeteciler gazetelerinde imalı yazılar yayımlar."

"O zaman dava ederim. Ya da, daha gerçekçisi, bir yumruk atıp herifi yere devirirm."

"Bu da bir başka düşüncesizlik olur. Zaten, imzasız bir mektup yazarına yumruk atıp yere devirecmezsiniz."

"Hornung, bu konuşmanın hiç yararı yok. Besbelli ki, siz kendinize bana yakıştırdığınızdan daha yüksek bir onur anlayışı yakıştırıyorsunuz. Eğer aile reisi olarak bir boşluk olursa, sizin başvurunuzu göz önünde tutarım."

"*Quis custodiet*,* Arthur? Aile reisinin kusurlu olduğunu kim söyleyecek?"

"Hornung, son kez söylüyorum. Meseleyi açık seçik olarak ortaya koyacağım. Ben onurlu bir insanım. Adım ve ailemin adı benim için son derece önemli. Jean Leckie son derece onurlu, son derece erdemli

* Lat.: "Muhafızları kim koruyacak?" (ç.n.)

bir kadın. Aramızdaki ilişki platonik. Her zaman da öyle kalacak. Ben Touie'nin kocası olarak kalacak ve ikimizden biri tabuta girene değin de ona karşı onurla davranacağım."

Arthur tartışmaları sonuçlandıran kesin beyanlarda bulunmaya alışıktır. Böyle bir başka beyanda bulunduğunu düşünür; ne var ki, Hornung hâlâ bir kriket oyuncusu gibi atış çizgisi çevresinde dolanmaktadır.

"Bana öyle geliyor ki" diye yanıt verir, "ilişkinin platonik olup olmamasına çok fazla önem veriyorsunuz. Pek bir farkı olacağını göremiyorum ben. Fark nedir?"

Arthur ayağa kalkar. "Fark nedir?" diye bağırır. Kız kardeşinin uyuyup uyumadığına, küçük Oscar Arthur'un şekerleme yapıp yapmadığına ya da uşağın kulağının kapıda olup olmadığına aldırmaz. "Dünyanın farkı var! Masumiyetle suç arasındaki fark; olan bu!"

"Aynı görüşte değilim, Arthur. Sizin düşündüğünüz şey başka, dünyanın düşündüğü şey başka. Sizin inandığınız şey başka, dünyanın inandığı şey başka. Sizin bildiğiniz şey başka, dünyanın bildiği şey başka. Onur sadece içsel bir kendini iyi hissetme duygusu değildir, aynı zamanda dışsal bir davranıştır."

"Onur konusunda hiç kimseden ders alacak değilim!" diye kükrer Arthur. "Ders almayacağım. Almayacağım. Ve özellikle de kahramanı hırsız olan birinden almayacağım."

Şapkasını askıdan alır ve onu kulaklarına kadar geçirir. Evet, bu budur, diye karar verir, bu budur. Dünya ya onunla birliktedir ya da ona karşıdır. En azından erdem taslayan bir dava vekilinin işlerini nasıl yürüttüğünü görmek açısından her şeyi daha fazla aydınlığa kavuşturmaktadır bu.

Bu onaylanmama tutumuna karşın –ya da belki de bu tutumun yanlış bir hareket olduğunu kanıtlamak için– Arthur Jean'i ihtiyatlı bir biçimde Gölgealtı'nın sosyal yaşamına sokmaya başlar. Londra'da Leckie soyadım taşıyan hoş bir aileyle tanışmıştır ve bu ailenin Crowborough'da bir kır evleri vardır; oğulları Malcolm Leckie harika bir adamdır ve onun da, şimdi adını hatırlayamadığı bir kız kardeşi vardır. Böylelikle Jean'in adı Gölgealtı'nın ziyaretçi defterinde her zaman erkek ve kardeşinin ya da anne ve babasından birinin adının yanında görünmeye başlar. Arthur, "Malcolm Leckie kız kardeşiyle birlikte araba ge-

zintisine çıkabileceğini söylediği" gibisinden cümleleri dile getirirken tümüyle rahat olduğunu ileri süremez; ama eğer delirmek istemiyorsa dile getirilmesi gereken cümleler bunlardır. Ve bu gibi durumlarda –büyük bir öğle yemeği partisi, öğle sonrası tenis– davranışının doğal olduğundan hiçbir zaman tümüyle emin değildir. Touie'ye karşı aşırı dikkatli mi olmuştur; peki o buna dikkat etmiş midir? Jean'e karşı çok katı biçimde doğrusözlü mü davranmıştır; peki o bundan alınganlık duymuş olabilir mi? Ne var ki, problemin sorumluluğunu taşıması gereken odur. Touie hiçbir zaman herhangi bir şeyin aksadığını dışa yansıtmaz. Ve Jean –Tanrı onu kutsasın– hiçbir şeyin yanlış gitmeyeceği konusunda yüreğine su serpen bir rahatlık ve adapla davranır. Onu hiçbir zaman özel olarak aramaz, eline hiçbir zaman bir sevgili notu tutuşturmaz. Doğru, bazen, Jean'in kendisiyle flört edişini bir gösteriye dönüştürdüğünü düşünür Arthur. Ama olanları sonradan düşündüğünde, Jean'in birbirlerini henüz yeni tanımış olsalar da böyle davranabileceği hükmüne varır. Belki de bir eşe kocasında gözünüzün olmadığını göstermenin en iyi yolu onunla kendi önünde flört etmektir. Eğer böyleyse, o zaman, son derece akıllıca bir düşünme şeklidir bu.

Ve yılda iki kez, Masongill'e birlikte kaçma olanağı bulurlar. Rastlantı eseri karşılaşan hafta sonu konukları gibi ayrı trenlerle gider ve gelirler. Arthur annesinin kır evinde kalır, Jean ise Parr Bank Çiftliği'ndeki Mr. ve Mrs. Dennylerin yanına yerleşir. Cumartesi günü Masongill House'da akşam yemeği yerler. Annesi, her zaman yaptığı ve muhtemelen her zaman yapacağı gibi, Waller'ın sofrasının başına, şeref konuğu olarak oturur.

Ancak artık hiçbir şey annesinin buraya ilk gelişinde olduğu kadar basit değildir. Aslında o zaman da basit değildi. Çünkü Waller bir şekilde evlenmiştir. St. Andrews'lu bir din adamının kızı olan Miss Ada Anderson, Thornton dini bölgesine mürebbiye olarak gelmiş ve köy dedikodularına bakılacak olursa, anında Masongill House'un efendisini baştan çıkarmaya girişmiştir. Adamla evlenmeyi başarmış; ne var ki –burada dedikodular ahlakçı bir görünüm almaktadır– adamı değiştiremediğini de anlamıştır. Çünkü yeni koca, karısının, salt evlendiler diye, kurmuş olduğu eski yaşam şeklini değiştirmesine izin vermeye hiç niyetli değildir. Daha kesin bir ifadeyle, adam Arthur'un annesini eskisi kadar sık ziyaret eder; onunla *en tête-à-tête** yemek yer ve onun kır evinin arka kapısına, sadece kendisinin çalmasına izin olan özel bir zil

* Fr.: "Baş başa." (ç.n.)

taktırır. Waller'ın evliliğinde hiç çocuğu olmaz.

Mrs. Waller, Masongill kır evine ayağını hiç atmaz ve Arthur'un annesi Masongill House'a akşam yemeği yemeye geldiğinde de ortaya hiç çıkmaz. Eğer Waller o kadının sofranın başında oturmasını arzu ediyorsa, o zaman her şey onun arzu ettiği gibi olsundur; ama onun sofradaki otoritesi evin hanımı tarafından tanınmayacaktır. Mrs. Waller gitgide zamanının çoğunu siyamkedileriyle ve bir tören alanı ya da sebze bostanının kesinliğiyle düzenlenmiş gül bahçesiyle uğraşmakla geçirmeye başlar. Arthur'la kısa bir karşılaşmaları sırasında hem çekingen hem de mesafeli ve soğuk görünür: Kadının tavrı göz önünde tutulursa, Arthur'un Edinburgh'lu, onun ise St. Andrews'lu oluşu, yakınlık kurmak için ortak bir zemin oluşturmamıştır.

Böylelikle dördü birden –Waller, Annesi, Arthur ve Jean– akşam yemeği sofrasında birlikte otururlar. Yemekler getirilip götürülür, bardaklar mum ışığında parıldar, kitaplardan konuşulur ve sanki herkes Waller hâlâ bekârmış gibi davranır. Zaman zaman Arthur'un gözü, duvar boyunca usulca yürüyüp Waller'ın çizmesinin enikonu uzağından geçen bir kedinin siluetine takılır. Kıvrımlı bir form, akıllı bir şekilde ortalıkta görünmeyen bir eşin anısı gibi, gölgelerin arasından geçip gider. Acaba her evliliğin kendine özgü lanet olası bir sırrı mı vardır? Bütün evliliklerin kalbinde acaba hiçbir zaman dobra bir şeyler olamaz mı?

Ancak Arthur uzun zaman önce Waller'a katlanılması gerektiğini kabul etmiştir. Ve her zaman Jean'le birlikte olamadığı için de Waller'la golf oynamaktan hoşnut kalır. Kısa ve mürekkep yalamış bir tip olarak, Masongill House'un efendisi yeterince iyi oynamaktadır. Topa vuruşları hiç kuşkusuz biraz zayıftır; ama şunu kabul etmek gerekir ki, topu hâlâ olmayacak doğrultulara gönderme zaafını taşıyan Arthur'dan daha düzgün vuruşlar yapabilmektedir. Waller'ın korusunda golf dışında bir hayli avcılık da yapılabilmektedir: keklik, ormantavuğu, ekinkargası. İki adam gelincik de kullanarak birlikte ava çıkarlar. Beş şilin karşılığında kasabın yamağı üç gelinciğiyle birlikte gelir ve onları bütün sabah boyunca Waller için kullanır; gelincikler çok sayıda tavşan yuvasını darmadağın edip hayvanları dışarı çıkarırlar.

Ama öte yandan, görev duygusuyla gerçekleştirilen böylesine çabalar sonucunda kazanılan saatler vardır: Jean'le baş başa geçirilen saatler. Annesine ait midillinin çektiği arabaya binip yakın köylere giderler; tepelikleri ve fundalıkları ve Ingleton'ın kuzeyindeki dik vadileri

keşfederler. Arthur'un bu kırlara dönüşleri hiçbir zaman sorunlardan uzak olmasa da –biriyle kaçma ve ihanet lekesi her zaman var olacaktır– turist rehberi rolü, üzerine doğal ve içten bir şekilde oturur. Jean'e, Twiss Vadisi ile Pecca Çağlayanları'nı, Doe Boğazı'nı ve Beezley Çağlayanları'nı gösterir. Yew Tree Boğazı'nın yirmi metre üzerindeki bir köprüde Jean'in kendinden emin bir tavırla yürüyüşünü seyreder. Birlikte Ingleborough'ya tırmanırlar ve bir erkek için yanında sağlıklı genç bir kadının bulunmasının ne kadar iyi bir şey olduğunu duyumsamaktan kendini alamaz. Hiçbir karşılaştırma yapmıyor, hiç kimseye meydan okumuyordur; sadece insanı hayal kırıklığına uğratan sürekli duraklamayışına ve dinlenmek zorunda kalmamayışına minnettardır. Tepeye vardıklarında, arkeolog rolünü oynar ve Brigantian Kalesi kalıntılarının özelliklerini sıralar; sonra batıya, Morecambe'a, St. George's Channel'a ve Man Adası'na doğru baktıklarında topograf rolüne bürünür; çok daha kuzeybatıya doğru, Lake Dağları'yla Cumbrian Sıradağları kendilerini şöyle böyle göstermektedir.

Kaçınılmaz olarak, zorlanmalar ve beceriksizce davranışlar ortaya çıkar. Evden uzak olabilirler; ama adaplı davranışlar terk edilemez. Arthur, burada bile, tanınmış bir kişidir; annesinin ise o yörenin insanları arasında kendi konumu vardır. Bu yüzden, Jean'in içtenlik ve duygularını dışa yansıtma konusunda gösterdiği bir eğilimin bazen bir bakışla dizginlenmesi gerekir. Gerçi Arthur bağlılığını belli etme konusunda daha özgür olmakla birlikte, bir âşığın hissetmesi gerektiği gibi hissedemez her zaman; yeniden doğmuş bir erkek gibi davranamaz. Bir gün arabayla Thornton'un içinden geçmektedirler, Jean'in kolu onunkine yaslanmıştır, güneş gökyüzünde tepelerindedir ve bütün bir öğle sonrasını tek başlarına bir arada geçirme beklentisi söz konusuyken, Jean şöyle der:

"Ne güzel bir kilise, Arthur. Dur da, içeri girelim."

Arthur bir an duymamış gibi yapar, sonra, oldukça katı bir şekilde, yanıt verir: "O kadar da güzel değil. Sadece kule orijinal. Yapının çoğu otuz yaşında bile değil. Göz boyayan bir restorasyon hepsi."

Jean, Arthur'un turist rehberi şefi olarak yaptığı huysuzca yoruma saygı duyarak, ilgisinde diretmez. Arthur kendine özgü davranışları olan Mooi'nin dizginlerini şaklatır ve yeniden yola koyulurlar. Ona, kilise sıraları arasındaki koridorda, şu an Jean'in elinin durduğu yerde Touie'nin eli varken yeni evli bir erkek olarak yürüdüğünde, restorasyonun ancak on beş yıl önce yapıldığını söylemenin sırası değildir.

Bu kez Gölgealtı'na dönüşü suçluluk duygusundan arınmış olamamıştır.

Arthur'un baba olmaktan anladığı, çocukları annesinin bakımına bırakmak ve sonra da ani planlar ve hediyelerle, zaman zaman aşağı inmektir. Ona baba olmak biraz daha sorumlu bir erkek kardeş olmak gibi gelir. Çocuklarını korursun, onların geçimini sağlarsın, bir örnek oluşturursun; bunun ötesinde, ne olduklarını anlamalarını sağlarsın: yani mükemmellikten uzak, hatta kusurlu yetişkinler olduklarını. Yine de cömert bir adamdır ve çocuklarının, kendisi bir delikanlıyken yoksun kaldığı şeylerden onları da yoksun bırakmanın gerekli ya da ahlaksal olarak geliştirici olduğuna inanmaz. Norwood'da olduğu gibi Hindhead'de de, bir tenis sahası vardır; aynı zamanda da evin arkasında, Kingsley'le Mary'nin nişancılıklarını geliştirmeye özendirildikleri bir nişangâh. Bahçede tek hatlı bir ray kurar ve bu ray hattı, dört dönümlük arazisinin çukurları ve yükseltileri arasında yüksele alçala ilerler. Elektrikle işleyen ve bir jiroskopla dengesi sağlanan tek hatlı bu tren, geleceğin ulaşım aracıdır. Dostu Wells bundan kesinkes emindir ve Arthur da aynı görüşü paylaşır.

Arthur kendine Roc marka bir motosiklet alır ve bu motosikletin hiç mi hiç söz dinlemeyen bir şey olduğu anlaşılır. Touie çocukların ona yaklaşmasına izin vermez; derken, zincirle çalışan on iki beygir gücünde bir Wolseley satın alınır; bu motosiklet bir hayli alkış alır ve kapı direklerine sürekli hasar verir. Motorlu yeni aracı atları gereksiz kılmıştır gerçi; ama bu apaçık gerçeği annesine söylediğinde, kadın büyük tepki gösterir. Bir aile armasını salt makine olan bir şeyin üzerine koyamazsınız, diyerek görüşlerini savunur; kaldı ki, motosikleti sürekli bozulup durmanın ayıbını da taşımaktadır.

Kingsley'le Mary'ye arkadaşlarının çoğuna tanınmayan özgürlükler tanınır. Yazın ortalıkta çıplak ayakla dolaşırlar ve öğle yemeklerinde evde temiz, üstleri başları düzgün oldukları sürece, Gölgealtı'nın beş millik yarıçapı içinde istedikleri her yere gidebilmelerine izin verilir. Bir kirpiyi dost edindiklerine Arthur hiç itiraz etmez. Pazar günleri temiz havanın insan ruhu için dini ilahilerden çok daha iyi olduğunu sık sık yineler; çocuklardan birini de kendine golfte yardımcı olarak seçer. İki tekerlekli yüksek bir arabayla Hankley Golf Sahası'na gidilir, ağır bir golf çantasıyla yanlış yollara saparak ilerlenir, sonra da kulübün bi-

nasında tereyağlı sıcak tost yenir. Babaları onlara bazı şeyleri gönüllü bir şekilde açıklayacaktır; gerçi ihtiyaç duydukları ya da bilmek istedikleri şeyleri her zaman açıklamaz. Çömelmişken bile çocuklarının yanında, bu açıklamaları büyük bir yükseklikten yapıyordu. Kendine yeterli olmayı, sporu, at binmeyi özendirir; Kingsley'e dünya tarihindeki büyük meydan savaşları hakkında kitaplar verir ve onu askeri hazırlıksızlığın tehlikeleri konusunda uyarır.

Arthur'un güçlü yanı meseleleri çözmesidir; gelgelelim çocuklarını çözemez. Arkadaşlarından ya da okul arkadaşlarından hiçbirinin özel tek hatlı treni yoktur; ne var ki, Kingsley insanı öfkelendiren bir nezaketle ağzından, trenin yeterince hızlı gitmediğini ve belki de vagonlarının daha büyük olması gerektiğini kaçırır. Bu arada Mary, dişiliğe özgü alçakgönüllülükle bağdaşmayacak bir tarzda ağaçlara tırmanmaktadır. Hiçbir şekilde kötü çocuklar değillerdir; onun görebildiği kadarıyla, iyi çocuklardır. Ama terbiyeli ve uslu olduklarında bile, Arthur'un güvenmediği şey onların delişmenliğidir. Sanki her zaman bir şeyleri bekliyorlardır. Gerçi, bu beklenenin ne olduğunu kendisi de söyleyemez; onların da söyleyebileceğinden kuşku duyar. Onun sağlayamadığı bir şeyi beklemektedirler.

Arthur gizliden gizliye Touie'nin onlara daha fazla disiplin vermiş olması gerektiğini düşünür; ama bu, ancak son derece ılımlı bir dille yöneltebileceği bir sitemdir. Böylelikle çocuklar onun dengesiz otoriterliğiyle Touie'nin iyicil onayları arasında yetişirler. Arthur Gölgealtı'nda kaldığı zamanlarda, çalışmak ister; çalışmaya son verdiğinde de, golf ya da kriket oynamayı ya da Woodie'yle bilardo masasında bir oyun çevirmeyi. Ailesine rahatlık, güven ve para sağlamıştır; karşılığında huzur bulmayı bekler.

Huzur bulamaz; kendi içinde olup bitenlerden ötürü daha da artar huzursuzluk. Bir süre Jean'i görme fırsatı olmadığında, onu yakınına getirmeye, onun istediği şeyi sağlamaya uğraşır. Jean at binmeye çok hevesli olduğundan Gölgealtı'daki ahırda bulunan at sayısını birden altıya çıkarır ve tazılarla ava çıkmaya başlar. Jean müzik yeteneğine sahip biri olduğundan, Arthur banço öğrenmeye karar verir. Touie'nin normal bir hoşgörüyle karşıladığı bir karardır bu. Şimdi Arthur, Bombardon tubası ve banço çalmaktadır; ne var ki, bu enstrümanların hiçbiri de klasik müzik eğitimi görmüş mezzo soprano bir sese eşlik etmek için uygun değildir. Bazen o ve Jean, birbirlerinden ayrıyken aynı kitabı okumakta anlaşırlar: Stevenson, Scott'ın şiirleri, Meredith... Her bi-

ri de diğerinin aynı sayfada, aynı cümlede, aynı ibarede, aynı sözcükte, aynı hecede olduğunu hayal etmekten hoşlanır.

Touie'nin okumayı yeğlediği kitap *İsa'ya Öykünmek*'tir.* Touie'nin imanı, çocukları, rahatlığı, sessiz uğraşları vardır. Arthur suçluluk duygusuyla ona son derece anlayışlı ve nazik davranır. Touie'nin bir azizeye yakışan iyimserliği canavarsı bir öz tatminin sınırlarına vardığında ve Arthur içinde bir öfkenin kabardığını hissettiğinde bile bu öfkeyi ona yöneltemeyeceğini bilir. Utanç duyarak bu öfkeyi çocuklarına, hizmetkârlarına, golf oyunundaki yardımcılarına, demiryolu çalışanlarına ve ahmak gazetecilere yöneltir. Touie'ye karşı son derece görevine düşkün, Jean'e son derece âşık biri olarak kalır; ancak yaşamının diğer alanlarında daha sert ve daha kolay kızan biri olur çıkar. Vitrayda yazılı olan uyarı *Patientia vincit*'dir.** Ancak o, üzerinde taşsı bir kabuğun oluştuğunu hisseder. Doğal ifadesi bir dava vekilinin bakışına dönüşmektedir. Başkalarını suçlarcasına inceler; çünkü kendini incelemeye son derece alışmıştır.

Kendini geometrik olarak, bir üçgenin merkezinde yerleşmiş gibi düşünmeye başlar. Üçgenin uçları yaşamının üç kadınıdır; üçgenin kenarları görevin demir çubuklarıdır. Doğal olarak, Jean'i üçgenin tepesine, Touie'yle annesini ise aşağılara yerleştirmiştir. Ama bazen üçgen onun etrafında döner gibi olur ve sonra başı dönmeye başlar.

Jean'den hiçbir zaman en ufak bir yakınma ya da kınama sözü çıkmaz. Jean ona bir başkasını sevemeyeceğini, asla sevmeyeceğini söyler; Arthur için beklemenin zorlu bir sınav değil bir sevinç olduğunu, kendisinin tümüyle mutlu olduğunu, birlikte geçirdikleri saatlerin yaşamının temel gerçeği olduğunu söyler.

"Sevgilim" der Arthur, "sence dünya kuruldu kurulalı bizimki gibi bir aşk hikâyesi oldu mu hiç?"

Jean'in gözleri yaşlarla dolar. Aynı zamanda, biraz da şaşırmıştır. "Arthur bir tanem, bu bir spor yarışması değil ki!..."

Arthur bu sitemi kabullenir. "Öyle bile olsa, kaç kişinin aşkı bizimki gibi bir sınavdan geçmiştir? Sanırım bizimki eşsiz bir aşk."

"Her çift de kendi aşklarının eşsiz olduğunu düşünmüyor mu?"

"Ortak bir yanılsama bu. Oysa bizim durumumuzda..."

"Arthur!" Jean övüngenliğin aşka yakışmadığını düşünür; bunu kendilerine yakıştırmaz.

---

* Dinsel konularda eserler vermiş bir Alman yazarı olan Thomas Kempis'in (1379-1471) yapıtı. (ç.n.)

** Lat.: "Sabır her şeyi alt eder." (ç.n.)

"Öyle bile olsa" diye ısrarla sözünü sürdürür Arthur, "öyle bile olsa bazen ben –öyle pek sık değil– bizi gözleyen Koruyucu Bir Ruh olduğunu hissediyorum."

"Ben de öyle" diyerek aynı görüşte olduğunu söyler Jean.

Arthur Koruyucu Ruh kavramını hayal ürünü, hatta saçma sapan bir şey olarak görmez. Onu makul ve gerçek bulur.

Yine de, aşklarına tanıklık edecek dünyevi bir şeylere gereksinimi vardır. Kanıtlar sunmaya gereksinimi vardır. Jean'in aşk mektuplarını annesine göndermeyi alışkanlık edinir. İzin istemez ya da bu gönderme olayını tutulan bir sırrın zedelenmesi olarak görmez. Birbirlerine olan duygularının hâlâ eskisi kadar güçlü olduğunun ve çektikleri zorlukların boşuna olmadığının bilinmesine ihtiyacı vardır. Annesine mektupları ortadan kaldırmasını söyler ve bir de seçenekli bir yöntem önerir. Onları ister yakalabilir ya da –isterse– onları küçük küçük parçalara bölüp Masongill kır evindeki çiçeklerin arasına serpiştirebilir.

Çiçekler... Jean her yıl, hiç aksamadan, Mart'ın 15'inde, sevgili Arthur'undan tek bir kardelen alır. Jean'e yılda bir kez beyaz bir çiçek ve karısına bütün yıl boyunca beyaz yalanlar.

Ve Arthur'un ünü sürekli artar. O, çeşitli kulüplerin üyesi olan, akşam yemeklerini dışarıda yiyen, herkesin tanıdığı bir kişiliktir. Edebiyat ve tıbbın ötesindeki dünyalarda da otorite olur. Edinburgh Merkez bölgesinden Liberal Birlik yanlısı olarak Parlamento'ya adaylığını koyar; uğradığı yenilgi, politikanın fazlasının bir çamur banyosu olduğu yolundaki görüşünün benimsenmesiyle ılımlı bir hale getirilir. Arthur'un görüşleri alınır, desteğine güvenilir. Popüler biridir. Hem annesinin hem de İngiliz okur kitlesinin ortak isteğine gönülsüzce boyun eğdiğinde daha da popüler olur: Sherlock Holmes'u yeniden canlandırır ve onu, kocaman bir tazının ayak izlerinin ardından dedektiflik yapmaya gönderir.

Güney Afrika Savaşı patlak verdiğinde, Arthur bir doktor olarak gönüllü yazılır. Annesi onu caydırabilmek için her şeyi yapar: Büyük ününün Boer kurşunlarına kesin bir hedef oluşturduğunu düşünür; dahası, savaşın, altın peşine düşmenin onursuzluğundan başka bir şey olmadığı görüşünü savunur. Arthur aynı görüşte değildir. Gitmek onun görevidir; Kipling bir yana bırakılırsa, İngiltere'de gençler üzerinde –özellikle de sporcu gençler– en güçlü etkisi olan bir kişi olarak tanınmaktadır. Bu savaşın aynı zamanda bir iki beyaz yalana değdiğini de düşünür: Ulus haklı bir savaşa girmektedir.

Oriental gemisiyle Tilbury'den ayrılır. Çıktığı serüvenli yolculukta onunla Gölgealtı'ndan uşağı Cleeve ilgilenecektir. Jean, kamarasını çiçeklerle doldurmuştur ama elveda demeye gelmeyecektir; bir ulaşım aracının kalabalık ve gürültülü neşesi arasında ayrılışa göğüs geremez. Ziyaretçilerin gemiden ayrılmasını duyuran düdük çalarken annesi ona pek fazla konuşmadan hoşça kal der.

"Keşke Jean de gelmiş olsaydı" der Arthur, üzerinden sarkan takım elbise giymiş küçük bir oğlan çocuğu gibi.

"O kalabalığın arasında" diye yanıt verir annesi. "Bir yerlerde. Gizleniyor. Duygularına güvenemediğini, söyledi."

Ve bunları söyler söylemez gider. Arthur küpeşteye seyirtir. Öfkeli ve çaresizdir; annesinin beyaz kepini sanki bu kep onu Jean'e götürecekmiş gibi izler. İskele tahtası çekilir, ipler çözülür; *Oriental* demir alır, düdük çalar ve Arthur gözyaşları arasında hiçbir şeyi ve hiç kimseyi göremez. Çiçeklerle dolu ve güzel kokulu kabininde ranzasına uzanır. Üçgen, demir çubuklu üçgen kafasının içinde dönüp durur, ta ki tepe noktasında Touie'yle hareketsiz kalana değin. Şimdiye kadar giriştiği her proje gibi bunu da anında ve sadık bir şekilde onaylayan Touie; ondan, ancak vakti olursa yazmasını isteyen ve hiç sızlanmayan Touie. Sevgili Touie.

Denize açılıp da buraya niçin gelmiş olduğunu daha da tam olarak anlamaya başlayınca, keyifsiz ruh hali yavaş yavaş kaybolur. Elbette, bir görev olarak ve herkese örnek olsun diye buraya gelmiştir; ama aynı zamanda bencilce nedenlerden dolayı. Ruhunun arınmasına biraz gereksinim duymaktadır; el üstünde tutulan ve ödüllendirilen bir adam olmuştur. Uzun zamandır güvenlikli bir yaşam sürmektedir. Kaslarını kullanmayı unutmuştur ve tehlikeye ihtiyaç duyar. Çok uzun süre kadınlar arasında kalmış ve kafası çok karıştırmıştır; bu yüzden erkekler dünyasını özlemiştir. *Oriental* gemisi kömür almak üzere Cape de Verde'de demir attığında, Middlesex toprak sahipleri, anında, bulabildikleri ilk düz arazide bir kriket maçı organize ederler. Arthur maçı –maç telgraf istasyonunun personeline karşı oynanır– kalbinde sevinç duyarak seyreder. Zevkin kuralları ve çalışmanın kuralları vardır. Kurallar, alınan ve verilen buyruklar ve açık bir amaç. Buraya bunlar için gelmiştir.

Bloemfontein'de hastane çadırları kriket sahasındadır; ana koğuş büyük bir çadırdır. Çok fazla ölüm vakası görür; gerçi ölenlerin çoğu Boer kurşunundan çok salgın bağırsak hastalıklarının kurbanı olur. Or-

dunun kuzeye doğru ilerleyişini izlemek için beş günlük izin alır; Vet Irmağı'nı geçerek Pretoria'ya ilerler. Dönüşünde, Brandfort'un güneyinde, içinde bulunduğu topluluk, pösteki gibi tüyleri olan bir ata binmiş bir Basuto tarafından durdurulur; adam onlara birkaç saatlik bir mesafede yaralı bir İngiliz askerinin olduğunu söyler. Adamı bir florin karşılığında kılavuz olarak yanlarına alırlar. Mısır tarlalarının arasından açık bir arazi boyunca uzun bir at yolculuğu yaparlar. Yaralı İngilizin ölü bir Avustralyalı olduğu anlaşılır: Kısa boylu, kaslı, sarı balmumu gibi yüzü olan bir adamdır. Künye numarası 410'dur; Yeni Güney Galler Atlı Piyade Birliği'ne bağlı olan adamın atı da, tüfeği de gitmiştir. Bir mide yarası kanaya kanaya ölümüne yol açmıştır. Cep saati önüne konulmuş olarak yatmaktadır; yaşamının tik tik ederek ellerinden gidişini görmüş olmalıdır. Saat sabahın birinde durmuştur. Yanında boş su matarası ve onun üzerinde de, dengeyle oturtulmuş kırmızı fildişinden bir satranç taşı durmaktadır. Diğer satranç taşları –askerin kendine ait hobisi olmaktan çok muhtemelen bir Boer çiftliğinden yağmalanmıştır– sırt çantasındadır. Eşyalarını bir araya toplarlar: bir fişeklik, bir dolmakalem, ipek bir mendil, bir çakı, bir Waterbury saat, ayrıca yıpranmış bir para kesesinde 2 sterlin 6 şilin 6 peni. Üzeri yapış yapış olan ceset Arthur'un atının üzerine atılır ve iki mil ötedeki en yakın telgraf merkezine kadar onlara bir sinek kümesi eşlik eder. Yeni Güney Galler Atlı Piyade Birliği'nin 410 Numara künyeli askerini gömülmek üzere orada bırakırlar.

Arthur Güney Afrika'da her çeşit ölüm görmüştür; ama her zaman anımsayacağı bu ölümdür. Adil bir savaş, açık hava ve büyük bir dava. Daha iyi bir ölüm hayal edemez.

Yurda dönüşünde, savaşın nasıl cereyan etmiş olduğunu yurtseverce dile getirmesi toplumun en yüksek mevkilerinden onay alır. Yaşlı Kraliçe'nin ölümüyle yeni Kral'ın taç giydiği zaman dilimleri arasındaki ara dönemdir bu. Müstakbel VII. Edward'la akşam yemeği yemeye davet edilir ve onun yanına oturtulur. Şayet Dr. Conan Doyle kabul edecek olursa ona bir şövalyelik verilmesinin gündemde olduğu belirtilir.

Ne var ki, Arthur bunu kabul etmeye yanaşmaz. Şövalyelik bir taşra kenti belediye başkanının nişanesidir. Büyük adamlar böylesi ıvır zıvırları kabul etmezler. Rhodes'in, Kipling'in ya da Chamberlain'in böylesi bir şeyi kabul ettiğini bir hayal edin. Kendini onların eşiti olarak görüyor değildir; ama standartları onlarınkinin niye altında olsun-

dur ki? Şövalyelik Alfred Austin ve Hall Caine gibi adamların elde etmeye çalıştıkları türden bir şeydir; tabii onlara bu şans verilecek kadar talihliyseler.

Annesi duyduklarına hem inanamaz hem de öfkelenir. Harcanan bütün bu çabalar bunu elde etmek için değilse ne içindir? Edinburgh'deki mutfağında mukavva üzerine armalar yapan, ta Plantagenetler'e kadar atalarının soyağacının her bir aşaması kendisine öğretilen oğlan budur. Arabasının koşumları aile armasını taşıyan, evindeki holde atalarını vitraylı camlarda kutlayan adam budur. Kendisine şövalyeliğin kuralları öğretilen oğlanla onları uygulamaya geçiren, damarlarındaki savaşçı kandan –Percy ile Pack'in, Doyle ile Conan'ın– evet, savaşçı kandan dolayı Güney Afrika'ya giden adam budur. Bütün yaşamı böylesi bir hedefe varmaya adanmışken ne cüretle imparatorluğun bir şövalyesi olma önerisini geri çevirebilir?

Annesi onu mektup bombardımanına tutar; Arthur her argümana karşı bir argümanla yanıt verir; meseleyi daha fazla tartışmamakta ısrar eder. Mektuplar son bulur; Arthur kendini Mafeking kadar rahatlamış hissettiğini bildirir. Derken Annesi Gölgealtı'na gelir. Sesini hiç yükseltmediği için daha da baskın görünen bu beyaz kepli ufak tefek hanımefendinin niçin geldiğini bilir bütün ev.

Annesi onu bekletir. Onu bir kenara çekip gezintiye çıkmayı önermez. Çalışma odasının kapısını çalmaz. Beklemenin sinirlerini nasıl etkileyeceğini bilerek onu iki gün boyunca yalnız bırakır. Derken, yola çıkacağı sabah, ışık Worcestershire'lı Foleylerin utanç verici bir şekilde unutulduğu vitray armalarının arasından bir dere gibi akarken, holde ayakta durur ve şu soruyu sorar:

"Şövalyeliği reddetmenin Kral'a bir hakaret olacağı aklına hiç gelmedi mi senin?"

"Söyledim ya sana, bunu yapamam. Bir ilke meselesi bu."

"Pekâlâ" der Annesi, onu yıllardan ve ününden soyup yoksun bırakan şu gri gözlerini Arthur'a doğru kaldırarak. "İlkelerini Kral'a hakaret etmekle göstermeyi arzu ediyorsan, elbette yapamazsın."

Derken, hafta boyunca çalıp duran taç giyme töreni çanları hâlâ yankılanırken, Arthur, Buckingham Palace'ta kadife kaplı küçük bir bölmeye sokulur. Törenden sonra kendini Profesör –şimdi Sir olmuştur– Oliver Lodge'un yanında bulur. Elektromanyetik radyasyonu, madde ile esirin görece devinimlerini, hatta yeni monarka duydukları ortak hayranlığı tartışabilirler. Ne var ki, bu iki yeni Edward dönemi

şövalyesi bunu yapacaklarına, telepatiden, telekinesisten ve medyumların güvenilir olup olmadığından söz ederler. Sir Oliver fiziksel olanla psişik olanın birbirine son derece yakın olduğuna inanmıştır. Gerçekte, kısa bir zaman önce Fizik Derneği'nin başkanı olarak emekli olduktan sonra, şimdi Psişik Olaylar Derneği'nin başkanlığını üstlenmiştir.

Mrs. Piper'la Eusapia Paladino'nun görcce erdemleri hakkında ya da Florence Cook'un becerikli bir sahtekârdan öte bir şey olup olmadığı üzerine tartışırlar. Lodge Cambridge oturumlarına katılışlarını anlatır. Paladino bu oturumlarda, en sıkı koşullar altında, tam on dokuz seans boyunca medyumluk konusundaki bütün hünerlerini sergilediği bir sınavdan geçirilmiştir. Arthur onun ektoplazmik formlar oluşturduğunu ve havada uçuşurken kendi kendine çalan gitarlar peydahladığını görmüştür. Fulya dolu bir kavanozun odanın en dibindeki bir masadan hareket ettirilişini ve elle tutulur herhangi bir destek olmaksızın masada oturanların her birinin burnunun altında sırayla tutuluşunu seyretmiştir.

"Eğer ben şeytanın avukatlığını yapıp da gözbağcıların onun marifetlerini yeniden ortaya koymayı önerdiklerini ve bazı durumlarda bunu başardıklarını söylesem, buna ne yanıt verirdiniz, Sir Oliver?"

"Paladino'nun ara sıra hileye başvurmasının gerçekten de mümkün olabileceği yanıtını verirdim. Sözgelimi, masada oturanların beklentilerinin büyük olduğu ama ruhların gelmediği zamanlar oluyor. Ayartılma ortada. Ama onun aracılığıyla hareket eden ruhların gerçek ve doğru olmadıkları anlamına gelmiyor bu." Duraklar. "Alaycıların neler dediğini, biliyorsunuz, değil mi, Doyle? Protoplazmanın incelenmesinden ektoplazmanın incelenmesine, diyorlar. Ve ben de onlara şu yanıtı veriyorum: Zamanında protoplazmaya inanmayan bütün şu kişileri anımsayın."

Arthur kıkır kıkır güler. "Peki size şu anda hangi noktada durduğunuzu sorabilir miyim?"

"Hangi noktada mı duruyorum? Aşağı yukarı yirmi yıldır araştırmalar ve deneyler yapmaktayım. Hâlâ yapılacak çok şey var. Ama şu ana kadarki bulgularımın ışığı altında sonuç olarak şunu söyleyebilirim ki, ruhun bedenin fiziksel çözülüşünden sonra var olması, ihtimal dahilinde, hatta mümkün bir şey."

"Bana büyük cesaret veriyorsunuz."

"Apaçık ve kesin olan ölümden kaçabilen tek kişinin Mr. Sherlock

Holmes olmadığını çok yakında kanıtlayabiliriz" diye sözünü sürdürür Lodge, gizli suçortaklığını dışavuran bir göz kırpışla.

Arthur nazikçe gülümser. Bu adamcağız onu Aziz Petrus'un kapılarına kadar ya da yavaş yavaş elle tutulmaya başlayan bu yeni âlemde bunun eşdeğeri ne olacaksa oraya kadar adım adım izleyecektir.

Arthur'un yaşamında çok az *far niente** vardır. O, bir yaz öğle sonrasını, bir şezlonga kurulup, şapkasını yüzünün üzerine indirerek acıbaklalara üşüşen arıları dinleyerek geçiremez. Touie ne kadar başarılı bir hasta oluyorsa, o o kadar ümitsiz bir hasta olurdu. Onun hareketsizliğe karşı çıkışı ahlaksal olmaktan çok –Şeytan aylakları da iş tutanları da ayırmaz ona göre– mizaçla ilgili bir karşı çıkıştır. Onun yaşamı büyük zihinsel etkinlik nöbetleri ve bunları izleyen büyük fiziksel etkinlik nöbetleriyle doludur; bunların arasına her ikisini de hızlı hızlı yaşadığı sosyal ve aile yaşamını koyar. Uykusunu bile sanki uyku, işe bir ara verme değil de, işin bir parçasıymış gibi uyur.

Bu yüzden makine kendini aşırı yorduğunda başvuracağı pek az şey vardır. İtalya göllerinde aylakça bir on beş gün, hatta bahçesindeki bahçıvan kulübesinde birkaç gün geçirerek dinlenmek onun yapabileceği şey değildir. Dinleneceğine ruhsal çöküntüye ve usanca kapılır; bunları Touie'yle Jean'den gizlemeye çalışır. Bunları sadece annesiyle paylaşır.

Arthur, Jean'le buluşmak üzere bir bahane olarak değil de, sadece annesini görmek üzere bir ziyaret önerdiğinde, kadın oğlunun her zamankinden daha sıkıntılı olduğundan kuşkulanır. Arthur, St. Pancras İstasyonu'ndan 10.40 Leeds trenine biner. Yemekli vagonda, babasını düşündüğünü, gitgide daha fazla düşündüğünü fark eder. Şimdi, gençlikte vermiş olduğu yargının katılığını kabullenmiştir; belki de yaş ya da ün, onu daha bağışlayıcı biri yapmıştır. Yoksa, normal insanlık durumu bir sinir çöküntüsünün eşiğinde olmak gibi göründüğünde ve insanı bu çöküntüye uğramaktan alıkoyan sadece bir talih ya da genetik bir rastlantı olduğunda, Arthur'un kendini sinir çöküntüsünün eşiğinde hissettiği anlar mı vardır? Belki de damarlarında annesinin kanını taşımasa, Charles Doyle'un yolundan gidebilirdi; hatta çoktan gitmiş olabilirdi. Ve Arthur şimdi bir şeyi ilk kez kavramaya başlar: Annesinin, kocasını, ölümünden önce ya da ölümünden itibaren hiçbir zaman eleş-

* İt.: "Hiçbir şey yapmamak." (ç.n.)

tırmamış olduğunu. Bazıları, eleştirmesi gerekmediğini söyleyebilir. Ama durum öyle bile olsa, her zaman aklındakileri söyleyen annesinin, ona bu kadar ıstırap çektirmiş ve zorluk yaşatmış adam hakkında tek bir kötü şey söylediği işitilmemiştir.

Ingleton'a vardığında hava hâlâ aydınlıktır. Akşamın erken saatlerinde Bryan Waller'ın korusunun içinden geçerek yukarılara tırmanırlar ve çevreye dağılmış birkaç yabani midillinin göründüğü fundalık bir araziye çıkarlar. İriyarı, dimdik, tüvit takım elbise giymiş oğul kendi kendine, ayağı hiç sürçmeyen annesinin kırmızı ceketine ve düzgün beyaz kepine laf edip durur. Annesi şöminede yakmak üzere zaman zaman dal toplar. Arthur onun bu alışkanlığını çok can sıkıcı bulur; sanki kendisinin, annesi ne zaman ihtiyaç duyacak olsa ona en iyi kaliteden bir deste çıra alacak gücü yoktur.

"Görüyorsun" der Arthur, "burada bir patika var ve şu karşısı da Ingleborough; Ingleborough'ya tırmanırsak karşıda Morecambe'ı görebileceğimizi biliyoruz. Yolunu izleyebileceğimiz, hep aynı doğrultuda akan ırmaklar var."

Annesi bu topografik laf salatasına ne diyeceğini bilemez. Hiç de Arthur'un edecceği laflar değildir bunlar.

"Patikadan gitmeyip de Wolds'ta kaybolacak olursak bir pusulayla bir harita kullanabiliriz; her ikisi de kolaylıkla bulunabilir. Ve geceleyin bile yıldızlar var."

"Hepsi doğru, Arthur."

"Hayır, sıradan. Söylemeye değmez."

"O zaman bana söylemeyi arzu ettiğin şeyi söyle."

"Beni sen yetiştirdin" diye yanıt verir Arthur. "Benim kadar annesine bağlı bir oğul hiç olmamıştır. Bunu kendimi övmek için değil, bir gerçek olduğu için söylüyorum. Beni eğittin, bana benlik duygumu verdin, bana gururumu ve sahip olduğum ahlaksal yetileri verdin. Ve hâlâ şu dünyada annesine benden daha bağlı bir oğul yok."

"Çevremde kız kardeşlerle büyüdüm. Annette, zavallı sevgili Annette, Tanrı ruhunu huzur içinde tutsun. Lottie, Connie, Ida, Dodo. Onların hepsini farklı biçimlerde seviyorum. Onların içini dışını biliyorum. Genç bir delikanlıyken çevremden kadınlar eksik olmadı. Gene de pek çok başka gencin yaptığı gibi kendimi alçaltıcı durumlara sokmadım; ama ne toyluktan ne de iffet düşkünlüğünden."

"Ancak... ancak kadınların –başka kadınların– uzak ülkeler gibi olduklarını düşünür oldum. Ne var ki, ben uzak ülkelerdeyken –Afrika

bozkırlarında– her zaman kendi kerteriz noktalarımı bulabilmişimdir. Belki de söylediklerimden anlam çıkaramıyorsun..."

Arthur durur. Bir yanıta gereksinimi vardır. "O kadar uzak değiliz biz kadınlar, Arthur. Daha çok, senin nasılsa keşfetmeyi unutmuş olduğun komşu bir ülke gibiyiz. Ve keşfettiğinde de, ülkenin daha mı ileri yoksa çok daha mı ilkel olduğundan emin olamıyorsun. Aaa, evet; bazı erkeklerin nasıl düşündüğünü biliyorum. Belki her ikisi, belki de hiçbirisi. Bu yüzden bana söylemeyi arzu ettiğin şeyi söyle."

"Jean keyifsizlik nöbetleri yaşıyor. Belki de keyifsizliğini dile getirmek için doğru sözcük değil bu. Fiziksel bir şey –migren ağrıları var– ama daha çok bir çeşit ahlaki çöküntü. Korkunç bir şey yapmış gibi davranıyor, konuşuyor. Bu anlarında onu hiç sevmediğim kadar seviyorum." Yorkshire havasından derin bir soluk almaya girişir ama bu daha çok, bir iç çekmeye benzer. "Ve kendim de kara kara düşünmeye başladığımda, kendimden iğreniyorum ve kendimi hor görüyorum."

"Ve böyle anlarda hiç kuşkusuz o seni eskisi kadar çok seviyor."

"Bunu ona asla söylemiyorum. Belki de tahmin ediyordur. Benim tarzım değil."

"Başka türlüsünü beklemezdim."

"Bazen delirmeceğimi sanıyorum." Bunu hava raporunu sunan bir adam gibi, sakince ama duygularını katmadan söyler. Annesi birkaç adım attıktan sonra kolunu uzatıp onun koluna girer. Her zaman yaptığı jestlerden biri değildir bu; Arthur'u şaşırtır.

"Ya da delirmezsem, kalp krizinden ölebilirim. Buharlı bir yük gemisinin kazanı gibi patlar ve bütün mürettebatıyla dalgaların altında kalabilirim."

Annesi yanıt vermez. Benzetmesine karşı çıkmak, hatta çektiği göğüs ağrıları için bir doktoru görüp görmediğini sormak gerekli değildir.

"Jean'in nöbetleri tuttuğunda, her şeyden kuşku duyuyorum. Touie'yi sevdiğimden bile kuşku duyuyorum. Kendi çocuklarımdan kuşku duyuyorum. Edebiyat yeteneğimden kuşku duyuyorum. Jean'in beni sevdiğinden kuşku duyuyorum."

Bu, bir yanıt gerektirmez. "Onu sevdiğinden kuşku duymuyorsun, öyle değil mi?"

"Ondan, asla kuşku duymuyorum. Ondan, asla kuşku duymuyorum. Bu da işi daha zorlaştırıyor. Eğer kuşku duyabilseydim, o zaman her şeyden kuşku duyar ve kolaylıkla perişanlığa kapılıp giderdim. Hayır, o her zaman orada; bir canavar gibi beni pençesine almış."

"Jean seni gerçekten de seviyor, Arthur. Bundan kesinlikle eminim. Onu tanıyorum. Onun, senin bana göndermiş olduğun mektuplarını okudum."

"Sanırım, seviyor. Sevdiğine inanıyorum. Sevdiğini nasıl bilebilirim? Bu ruh hali üzerime çöktüğünde beni paramparça eden soru bu. Öyle olduğunu sanıyorum, öyle olduğuna inanıyorum; ama öyle olduğunu nasıl bilebilirim? Eğer bunu bir kanıtlayabilseydim, birimizden biri kanıtlayabilseydi..."

Bir bahçe kapısında durup Masongill'in üst üste bindirilmiş levhalar gibi görünen eğimli çatısına ve bacalarına bakarlar.

"Ama tıpkı o seni sevdiğinden nasıl kesinlikle eminse sen de onu sevdiğinden kesinlikle eminsin, öyle değil mi?"

"Evet ama, bu tek yanlı bir şey; bilmek değil, bir kanıt değil."

"Kadınlar sevgilerini çoğu kez o bildik şekilde kanıtlarlar."

Arthur, Anneciğine doğru bir bakış atar; ama Anneciği kararlı bir şekilde öne doğru bakmaktadır. Arthur'un bütün görebildiği onun başlığının bir kavsi ve burnunun ucudur.

"Ama o da bir kanıt değil. Bu sadece umutsuzca kanıt aramanın peşine düşmek. Eğer Jean'i metresim yapmış olsaydım, bu birbirimizi sevdiğimizin bir kanıtı olmazdı."

"Aynı görüşteyim."

"Bu, tam karşıtını, yani sevgilerimizin azalmakta oluşunu kanıtlayabilirdi. Bazen onurla onursuzluk birbirine çok yakın, tasavvur ettiğimden de yakın durumuş gibi görünüyor."

"Ben sana onur yolunun kolay bir yol olduğunu asla öğretmedim. Eğer böyle olsaydı, onun değeri ne olurdu ki? Belki de bir kanıt bulmak zaten olanaksız. Belki de yapabileceğimiz en iyi şey düşünmek ve inanmak. Belki de bir tek öte dünyada gerçekten bilebiriz."

"Kanıt normalda eyleme bağlı bir şey. Bizim durumumuzda ilginç ve lanet olası şey, kanıtın eylemsizliğe bağlı olması. Bizim sevgimiz ayrı, dünyadan kopuk, onun için bilinmeyen bir şey. Dış dünya için görülmez, elle tutulamaz; oysa benim için, bizim için, tamamen görülebilir, elle tutulabilir. Bir boşlukta var olmayabilir; ama atmosferin farklı olduğu bir yerde gerçekten de var oluyor: Daha hafif mi, daha ağır mı, hangisi olduğundan hiçbir zaman emin değilim. Ve zamanın dışında bir yerlerde. Başlangıçtan beri, her zaman böyle oldu. Bunu hemen anladık. Beni –bizi– ayakta tutan bu aşkın eşsiz olduğunu."

"Ancak?"

"Ancak. Bu düşünceyi dile getirmeye cesaret bile edemiyorum. En dipte olduğum anlarda kafama geliyor bu düşünce. Merak ettiğimi fark ediyorum... şeyi merak ettiğimi fark ediyorum: Ya aşkımız düşündüğüm gibi değilse; zamanın dışında varolan bir şey değilse? Ya inandığım her şey yanlışsa? Ya herhangi bir şekilde özel değilse ya da en azından çevreye ilan edilmemiş oluşu açısından ve... sevgililerin birleşmemiş oluşu açısından özelse? Ya – ya Touie ölür de Jean'le ben özgür kalırsak, aşkımız sonunda ilan edilebilir ve kutsallık kazanabilirse, dünya önüne çıkabilirse; ya bu noktada ben farkına varmadan zamanın sessiz sessiz kendi işini yaptığını, aşkımızı kemirdiğini, aşındırdığını, altını oyduğunu keşfedersem ne olacak peki? Ya onu düşündüğüm gibi sevmediğimi ya da onun beni düşündüğü gibi sevmediğini keşfedersem –keşfedersek– ne olacak peki? O zaman ne yapılacak? Ne?

Anlaşılabilir bir şekilde, annesi yanıt vermez.

Arthur annesine her şeyini açar: en derin korkularını, en büyük kıvançlarını ve maddesel dünyanın arada kalan bütün dertleriyle sevinçlerini. İmayla bile sözünü asla edemediği şeyse, spiritüalizme ya da kendi yeğlediği ifadeyle, spiritizme gitgide artan ilgisidir. Annesi Katolik Edinburgh'u ardında bıraktığından, sırf ayinlere gide gele İngiltere Anglikan Kilisesi'nin bir üyesi olmuştur. Çocuklarının üçü de St. Oswald Kilisesi'nde evlenmiştir: Arthur'un kendisi, Ida ve Dodo. İçgüdüsel bir şekilde, onun için anarşiyle aldatmacaları temsil eden psişik dünyaya karşıdır. İnsanların kendi yaşamlarını ancak eğer toplum kendi gerçeklerini onlar için açık kılarsa anlayabileceklerini savunur; dahası, Katolik olsun Anglikan olsun, dinsel gerçeklerin, yerleşik kurumlar aracılığıyla ifade edilmeleri gerektiğini düşünür. Ve göz önünde tutulması gereken aile vardır. Arthur krallığın bir şövalyesidir; Kral'la öğle ve akşam yemekleri yemiştir; tanınmış bir kişiliktir. Annesi ona, ülkenin sağlıklı gençleri üzerinde Kipling'den sonra en etkili ikinci kişi olduğu yolundaki övünmesini bir kez daha anımsatır. Peki ya ruh çağırma seanslarına ve bu tür şeylere katıldığı ortaya çıkarsa ne olacaktır? Bu, soylular arasına karışma şansını tamamen ortadan kaldıracaktır.

Buckingham Palace'ta Sir Oliver Lodge'la yaptığı konuşmayı boşu boşuna anlatmaya girişir. Annesi hiç kuşku yok ki, Lodge'un tümüyle aklı başında ve bilim dünyasında üne kavuşmuş bir kişi olduğunu, bunun da zaten Birmingham Üniversitesi'nin müdürlüğüne atanmış olmasıyla kanıtlandığını kabul etmek zorundadır. Ne var ki, annesi bunun

ötesindeki hiçbir şeyi kabul etmeyecektir; bu konuda oğlunu hoş görmeye kesin bir şekilde karşı çıkar.

Arthur, yaşantısının doğaüstü dinginliğini altüst eder diye meseleyi Touie'ye açmaktan da korkar. Onun inanç meselelerine yalın bir güvenle baktığını bilir. Touie, öldükten sonra, ne olduğunu tam olarak tanımlayamadığı bir cennete gideceğini, Arthur'un ona orada katılmasına ve ardından zamanla yanlarına çocuklarının da gelmesine değin orada hayal edemediği bir durumda kalacağını ve sonra hep birlikte Southsea'nin üstün bir eşdeğerinde birlikte yaşayacaklarını varsayar. Arthur bu varsayımları bozmanın haksızlık olduğunu düşünür.

Bu yüzden, son taktığı yaka manşetinden koyduğu son noktalı virgüle kadar her şeyi paylaştığı Jean'le konuşamamak daha da zordur. Arthur konuşmayı denemiş; ama Jean psişik dünyaya ilişkin her şeyden kuşku duymuş ya da belki de korkmuştur. Dahası, Jean'in hoşnutsuzluğu Arthur'un onun sevecen doğasına yakıştıramadığı şekillerde dile getirilir.

Bir seferinde, biraz tedirginlik duyarak ve gayretkeş görünmeyi bilinçli bir şekilde bastırarak bir ruh çağırma seansı deneyimini anlatmaya çalışır. Arthur neredeyse anında onun sevimli yüz çizgilerine en keskin onaylamama ifadelerinden birinin çöktüğünü fark eder.

"Ne var, sevgilim?"

"Ama, Arthur" der Jean, "onlar son derece sıradan insanlar."

"Kim onlar?"

"Şu insanlar. Bir panayır yeri kulübesinde oturup da insanlara iskambil kartlarıyla ve çay yapraklarıyla talihini söyleyen şu Çingene kadınlar gibi. Onlar... sıradan insanlar."

Arthur böylesi bir snopluğu, özellikle sevdiği birinde, kabul edilmez bulur. Ulusun manevi önderlerinin her zaman harika nitelikleri olan orta sınıf halkın arasından çıkmış olduğunu söylemek ister: Bunu anlamak için hiç kuşkusuz çoğunun değeri bilinmemiş Püritenler'den* ötesine bakmak gerekmez. Bir zamanlar Celile Gölü çevresinde pek çok kişinin Yüce Efendimiz Hazreti İsa'yı hiç kuşkusuz biraz sıradan bulmuş olduğunu söylemek ister. Çoğu medyum gibi havariler de pek az eğitim görmüşlerdir. Doğal olarak, bunların hiçbirini söylemez. Ani kızgınlığından utanç duyar ve konuyu değiştirir.

* Özellikle XVI. Ve XVII. yüzyıllarda egemen olan ve Anglikan kilisesini, görkemli giysiler, şatafatlı törenler gibi Katoliklik'ten arta kalmış süsleyici ögelerden arıtmaya çalışan dinsel akımın üyeleri. (ç.n.)

Ve böylelikle demir kenarlı üçgeninin dışına çıkması gerekir. Lottie'ye yaklaşmaz: Onun sevgisini herhangi bir şekilde riske atmak istemez, özellikle de Touie'nin bakımına yardım ettiği için. Onun yerine, Connie'ye gider. Daha geçen gün tartıştığı Connie'ye; saçlarını sırtından aşağı Rapunzel gibi salıvermiş ve Kıta Avrupası'nın her yanında kalpler kıran Connie'ye; Kensington'lu anne rolünü iyice benimsemiş Connie'ye; dahası, ona golf kulübünde karşı çıkmaya cesaret etmiş olan Connie'ye. Connie'nin mi Hornung'un fikrini değiştirdiği yoksa Hornung'un mu onun fikrini değiştirdiği meselesini hiçbir zaman çözememiştir; ama nasıl olmuş olursa olsun, bunun için hayranlık duymaya başlamıştır ona.

Bir öğle sonrası Hornung evde yokken onu ziyarete gider; Connie'nin, onun o malum gün Jean'den söz etmesine kulak verdiği yukarıdaki küçük oturma odasında çay servisi yapılır. Küçük kız kardeşinin şimdi otuzdan çok kırka yakın olduğunu idrak etmek gariptir. Ama yaşı ona yakışmaktadır. Bir zamanlar olduğu kadar gösterişli değildir; kilo almıştır, sağlıklıdır ve neşelidir. Norveç'te bulundukları sırada Jerome'un onu Brünnhilde* diye çağırması hiç de yanlış değildir. Sanki, yıllar içinde, Hornung'un sağlıksızlığını dengelemek üzere çaba harcamışçasına daha da gürbüzleşmiştir.

"Connie" diye başlar sözüne tatlı bir tavırla, "acaba bizler öldükten sonra neler olacağını merak ettiğin oluyor mu?"

Connie ona gözlerini açarak bakar. Acaba Touie'yle ilgili kötü bir haber mi vardır? Anneleri iyi değil midir?

"Bu genel bir soru" diye ekler, onun telaşını sezerek.

"Hayır" diye yanıt verir Connie. "En azından, çok az merak ediyorum. Başkaları ölürse ne olacağını merak ediyorum. Kendim değil. Bir zamanlar merak ediyordum; ama insan anne olunca durum değişiyor. Ben Kilise'nin öğretilerine inanıyorum. Kilise'min. Kilise'mizin. Senin ve annemin terk ettiğiniz kilise. Başka bir şeye inanacak vaktim yok."

"Ölümden korkuyor musun?"

Connie bu soru üzerinde düşünmeye dalar. Willie'nin ölümünden korkar –onunla evlendiğinde astımının ciddi boyutta olduğunu biliyordu, onun her zaman zayıf bünyeli bir insan olacağını da biliyordu– ama bu, onun yokluğundan, arkadaşlığını yitirmekten korkmaktır. "Bu fikirden pek hoşlanmıyorum" diye yanıt verir Connie. "Ama bu köprüye

* Norveç mitolojilerinde yer alan dövüşçü, güçlü kuvvetli bir kadın karakter. (ç.n.)

geldiğimde onu geçeceğim. Sözü bir yere getirmek istemediğinden emin misin?"

Arthur başını şöyle bir sallar. "Demek durumun Bekle ve Gör olarak özetlenebilir, öyle mi?"

"Sanırım öyle. Niçin sordun?"

"Sevgili Connie, öncesiz sonrasız olana karşı tavrın son derece İngilizlere özgü."

"Amma da garip düşünce."

Connie gülümsemekte ve çekingenlik gösterecek gibi de görünmemektedir. Arthur yine de söze nereden başlayacağını bilemez.

"Stonyhurst'de, delikanlılık dönemimde, Partridge adında bir arkadaşım vardı. Benden biraz daha küçüktü. İyi bir kriketçiydi. Teolojik tartışmalarla kafamı karıştırmaktan hoşlanırdı. Kilise'nin en mantıkdışı öğretilerinden örnekler seçer ve benden onları doğrulamamı isterdi."

"Demek bir tanrıtanımazdı?"

"Hiç de değil. Benden daha da koyu bir Katolik'ti. Ama beni Kilise'nin gerçeklerine bu gerçeklere karşı argümanlar çıkararak inandırmaya çalışıyordu. Bunun yanlış bir taktik olduğu ortaya çıktı."

"Partridge'e ne olduğunu merak ettim."

Arthur gülümser. "Göründüğü kadarıyla, *Punch* dergisinin ikinci karikatürcüsü."

Arthur duraklar. Hayır, meseleye doğrudan girmelidir. Ne de olsa, onun tarzı budur.

"Birçok insan –çoğu insan– ölüm karşısında dehşete düşüyor, Connie. Bu bakımdan senin gibi değiller. Ama İngilizlere özgü tavırları olmaları bakımından senin gibiler. Bekle ve gör; köprüye geldiğinde onu geç. Ama bu duyulan korkuyu ne diye azaltsın ki? Belirsizlik bu korkuyu ne diye artırmasın ki? Ve daha sonra ne olduğunu bilmedikçe yaşamın anlamı nedir ki? Sonun ne olduğunu bilmezsen başlangıca nasıl anlam verebilirsin?"

Connie, Arthur'un sözü nereye getireceğini merak eder. İriyarı, cömert, gürültücü erkek kardeşini sevmektedir. Ani tutku atcşleriyle alevlenen İskoç pratikliğinin ta kendisi olarak görür onu.

"Dediğim gibi, ben Kilise'min öğrettiği şeylere inanıyorum" diye yanıt verir Connie. "Başka bir seçenek görmüyorum. Boşluktan başka bir şey olmayan, insana sözcüklerle anlatılamayacak kadar kasvet veren ve sosyalizme götüren tanrıtanımazlıktan başka."

"Spiritizm konusunda ne düşünüyorsun?"

Arthur'un psişik meselelerle yıllardır amatörce ilgilendiğini bilmektedir. Bu konunun Arthur'un arkasından arada bir açıldığı ya da sözünün edildiği olur.

"Sanırım bu şeylere güvenmiyorum, Arthur."

"Niçin?" Connie'nin de snopun teki çıkmayacağını ummaktadır.

"Çünkü sahtekârlık olduğunu düşünüyorum."

"Haklısın" diye yanıt verir Arthur, onu şaşırtarak. "Çoğu sahtekârlık. Sahte peygamberler gerçeklerini sayıca her zaman aşıyor; İsa Peygamber'in kendisinin aşıldığı gibi. Sahtekârlık, hile, hatta aktif kriminal davranışlar var. Suları bulandıran son derece kuşkulu bazı adamlar var. Söylemekten üzüntü duyuyorum ki, kadınlar da var."

"O zaman, benim de düşündüğüm bu."

"Ve bu mesele hiç de iyi açıklanmıyor. Bazen dünyanın, psişik deneyimleri olup da bunları yazamayanlarla, psişik deneyimleri olmadığı halde bunları yazabilenler olmak üzere ikiye ayrıldığını düşünüyorum."

Connie yanıt vermez; bu cümlenin mantıksal sonucundan hoşlanmamıştır; beri yandan çayı kendisinden uzakta durduğundan soğumaya başlamıştır.

"Ama 'çoğu' dedim, Connie. Sadece 'çoğu' sahtekâr. Bir altın madenini gezecek olsan madenin her yanını altınla dolu olarak bulur musun? Hayır. Büyük bir bölümü –çoğu– kayanın içinde yer alan adi madendir. Altını araman gerekir."

"Metaforlara güvenmiyorum, Arthur."

"Ben de güvenmiyorum. Ben de güvenmiyorum. İşte bu yüzden, en büyük metafor olan inanca güvenmiyorum. Ben inançla işimi bitirdim. Ben yalnızca bilginin berrak ve beyaz ışığıyla çalışabilirim."

Connie bu söze çok şaşırmış görünür.

"Psişik araştırmaların bütün amacı" diye açıklar, "sahtekârlıkla aldatmacayı ortadan kaldırmak ve açığa vurmaktır. Ortada sadece bilimsel olarak doğrulanabilir olanı bırakmaktır. Olanaksız olanı ortadan kaldırırsan, geriye kalan şey, ne denli olasılık dışı olursa olsun, gerçektir. Spiritizm insandan karanlıkta sıçramasını ya da henüz karşılaşmadığın bir köprüyü geçmesini istemek değildir."

"Demek teosofi gibi bir şey, öyle mi?" Connie şimdi bilgisinin uç noktasına yaklaşmaktadır.

"Teosofi gibi değil. Sonunda, teosofi de sadece bir başka inançtır. Dediğim gibi, ben inançla işimi bitirdim."

"Cennet ve cehennemle de mi?"

"Annemin bize neler söylediğini anımsarsın: 'Sıkı sıkı flanel kumaş giy ve sonsuz cezaya asla inanma.' "

"Demek herkes cennete gidiyor? Günahkârlar da, günahkârlığa çok yakın olanlar da, öyle mi? Ne büyük bir özendirme!"

Arthur onun sözünü keser. Ona sanki eski günlerdeki "Tolley" cezası konusunda tartışıyormuş gibi gelmektedir. "Ruhlarımız biz öldükten sonra zorunlu olarak huzura kavuşmuyor."

"Peki ya Tanrı ile İsa? Onlara inanmıyor musun?"

"Kesinlikle inanıyorum. Ama yüzyıllardır hem tinsel hem de düşünsel olarak yozlaşmaya uğramış bir Kilise tarafından sahip çıkıldığı biçimiyle Tanrı ile İsa'ya inanmıyorum. Ve kendisini izleyenlerden ussal yetilerin bastırılmasını talep eden bir Kilise'nin sahip çıktığı Tanrı ile İsa'ya."

Connie şimdi kaybolduğunu hissetmekte ve aynı zamanda da alınganlık gösterip göstermemesi gerektiğini merak etmektedir. "Peki sen ne çeşit bir İsa'ya inanıyorsun?"

"Kitab-ı Mukaddes'te gerçekten ne denildiğine bakarsan, metnin kurumsallaşmış kiliselerin iradelerine uydurulmak üzere değiştirilmiş ve yanlış yorumlanmış şeklini gözden uzak tutarsan, İsa'nın psişik güçleri bir hayli gelişmiş biri ya da medyum olduğu apaçık ortaya çıkar. İsa'ya en yakın duran havariler, özellikle de Petrus, Yakup ve Yuhanna kesin bir biçimde spiritist yeteneklerinden dolayı seçilmişlerdi. Kitab-ı Mukaddes'in 'mucizeleri' sadece –aslında, sadece değil, tümüyle– İsa'nın psişik güçlerinin örnekleridir."

"Peki Lazarus'un mezarından çıkarılması? Beş bin kişinin beslenmesi?"

"Beden duvarlarının ötesini gördüğünü ileri süren hekim medyumlar var. Gizli güçlerle nesneleri zaman ve uzam içinde naklettiğini ileri süren medyumlar var. Ve Tanrı'nın meleğinin gökten inip de hepsinin dile geldiği Hamsin Yortusu. Peki, bir ruh çağırma seansından başka nedir bu? Bir ruh çağırma seansının şimdiye değin okuduğum en eksiksiz betimlemesi!"

"Demek sen ilk Hıristiyanlardan biri oldun, Arthur, öyle mi?"

"Jean d'Arc'ı saymazsak. O kesinlikle büyük bir medyumdu."

"O da mı?"

Arthur Connie'nin kendisiyle alay etmeye başladığından kuşkulanır. Bu, tam da ondan beklenebilecek bir şey olacaktır; öyleyse de olup biteni kız kardeşine açıklamasını zorlaştırmaz, daha kolaylaştırır bu.

"Şöyle düşün, Connie. Şu an iş üzerinde olan yüz medyum olduğunu hayal et. Bunların doksan dokuzunun sahtekâr olduğunu hayal et. Bu, birinin gerçek olduğu anlamına gelir, öyle değil mi? Eğer bir tanesi gerçekse ve o medyum aracılığıyla aktarılan psişik fenomenler hakikiyse, davamızı kanıtladık demektir. Onu sadece bir kez kanıtlamamız gerekir; o zaman herkes için ve bütün zamanlar için kanıtlanmış olur."

"Neyi kanıtlayacağız?" Connie erkek kardeşinin "biz" öznesini ansızın kullanmasıyla şaşkınlığa uğramıştır.

"Ölümden sonra ruhun var olmaya devam ettiğini. Tek bir vaka ve bunu bütün insanlık için kanıtlamış oluyoruz. Bak, yirmi yıl önce Melbourne'da meydana gelen bir şeyi anlatayım sana. O zamanlar çok iyi belgeler ortaya konmuştu bu vakayla ilgili. İki genç erkek kardeş, teknelerinin dümenine deneyimli bir denizciyi alarak, körfezden denize açılmışlar. Hava koşulları gayet iyiymiş; ama ne yazık ki, bir daha asla dönmemişler. Babaları bir spiritüalistmiş ve iki gün sonra hâlâ hiç haber çıkmayınca izlerini bulabilmek için, öngörüleri güçlü birine –yani, tanınmış bir medyuma– başvurmuş. Öngörüleri güçlü kişiye kardeşlerin eşyalarından bazıları verilmiş ve bu kişi psikometri yoluyla kardeşlerin hareketlerinin bir dökümünü sağlayabilmiş. Anlayabildiği son şey, teknelerinin büyük güçlük içinde bulunduğu ve teknede karışıklığın hüküm sürüyor olduğuymuş. Kaybolmaları kaçınılmaz görünüyormuş.

"Gözündeki o bakışı görebiliyorum, Connie; ne düşündüğünü de biliyorum: bütün bunları bilebilmek için psişik güçlere sahip birine ihtiyacın olmadığını. Ama bekle. İki gün sonra, öngörüleri aynı güçlü kişiyle bir ruh çağırma seansı daha yapılmış ve manevi bilgiler alanında eğitim görmüş olan iki delikanlıyla hemen iletişim kurulmuş. Delikanlılar onların denize açılmasını istememiş olan annelerinden özür dilemişler ve teknenin devrilmesiyle sulara kapılarak ölmelerinin hikâyesini anlatmışlar. Şimdi tamı tamına babalarının vaazlarının vaat ettiği memnuniyet ve mutluluk içinde bulundukları haberini vermişler. Birkaç söz söyleyebilmesi için onlarla birlikte ölen denizciyi bile getirmişler.

"Kurulan temasın sonuna doğru, oğlanlardan biri diğer erkek kardeşin kolunun bir balık tarafından nasıl kopartıldığını anlatmış. Medyum bunun bir köpekbalığı olup olmadığını sormuş ve oğlan şimdiye kadar gördüğü hiçbir köpekbalığına benzemediği yanıtını vermiş. Bütün bunlar o zamanlar kaydedilmiş ve bir kısmı da gazetelerde yayımlanmıştı.

Bundan sonra olup bitenlere dikkat et. Birkaç hafta sonra Melbourne açıklarında otuz mil kadar ötede, çok ender görülen ve balıkçıların hiç rastlamadıkları derin deniz dibi canlılarından iri bir köpekbalığı yakalandı. İçinde bir insan kolu kemiği vardı. Aynı zamanda da, bir saat, birtakım bozuk paralar ve oğlana ait olan diğer eşyalar." Arthur durakladı. "Peki, bundan ne anlam çıkarıyorsun, Connie?"

Connie bir süre düşüncelere dalar. Onun çıkardığı anlam, erkek kardeşinin dinle, bazı şeyleri yoluna koyma aşkını karıştırdığıdır. Kardeşi bir problem görmekte –ölüm– ve sonra da bu problemi çözmek için bir yol aramaktadır: Onun doğası budur. Connie aynı zamanda Arthur'un spiritüalizminin, onun şövalyelik, romans ve altın bir çağa inançla bağlantılı olduğunu –gerçi bunun nasıl olabildiğini pek anlayamamıştır– düşünmektedir. Ancak itirazlarını daha dar bir temelle sınırlar.

"Çıkardığım anlam şu, sevgili kardeşim, bu harika bir hikâye ve sen de, hepimizin bildiği gibi, harika bir hikâyeccisin. Aynı zamanda yirmi yıl önce Melbourne'da olmadığımı ve senin de olmadığını düşünüyorum."

Arthur, bu ters yanıta aldırış etmez. "Connie, sen büyük bir usçusun ve bu da spiritist olma yolunda atılan ilk adımdır."

"Beni spiritist yapacağından kuşkuluyum, Arthur." Connie'ye öyle gelir ki, Arthur ona az önce, Yunus ile Balina hikâyesinin değişikliğe uğratılmış bir versiyonunu anlatmıştır –gerçi kurbanların daha talihsiz olduğu bir versiyondur bu– ve böyle bir hikâye üzerine herhangi bir inancı temellendirmek Yunus hikâyesini ilk duyanlar için olduğu kadar etkili bir inanç gücünü gerektirir. Kitab-ı Mukaddes en azından bir metaforu önermektedir. Arthur, metaforlardan hoşlanmadığı için bunda bir mesel görmekte ve onu sözcüğü sözcüğüne kabullenmeyi seçmektedir. Adeta Buğday ve Deliceotu meseli sadece bahçecilikle ilgili bir tavsiyeymiş gibi.

"Connie, tanıdığın ve sevdiğin biri ölecek olsa ve sonra da o kişi seninle temas kursa, seninle konuşsa, sadece senin bildiğin bir şeyi, hiç kimsenin numaralarıyla keşfedilemeyecek mahrem bir ayrıntıyı söylese?"

"Arthur, sanıyorum ki, günün birinde, eğer karşılaşırsam, geçeceğim bir başka köprü bu."

"Connie, seni gidi İngiliz Connie. Bekle ve gör, neyin ortaya çıkacağını bekle ve gör. Bana göre değil. Ben şimdi tümüyle eylem yanlısıyım."

"Her zaman öyle oldun, Arthur."

"Bize gülecekler. Büyük bir dava; ama adil bir savaş olmayacak. Birilerinin kardeşine güldüğünü görmeyi bekliyor olmalısın. Ancak, şunu hiç unutma: Bizim gereksinim duyduğumuz tek bir vaka. Tek bir vaka ve her şey kanıtlanmış olacak. Her türlü makul kuşkunun ötesinde kanıtlanmış olacak. Her türlü bilimsel çürütmenin ötesinde kanıtlanmış olacak. Bunu düşün, Connie."

"Arthur, çayın buz gibi oldu!"

Böylelikle, yavaş yavaş, yıllar gelip geçer. Touie'nin hasta düşmesinin üzerinden on yıl, Jean'le tanışmasının üzerinden altı yıl geçmiştir. Sonra Touie hasta düşeli on bir yıl, Jean'le tanışalı yedi yıl olur. Touie hasta düştüğünden beri aradan on iki yıl, Jean'le tanışalı sekiz yıl geçmiştir. Touie neşeli, acıların uzağındadır ve Arthur şundan emindir ki, o kendisini çevreleyen hoş suçortaklığından habersiz biri olarak kalır. Jean kendi dairesinde yaşar, ses egzersizleri yapar, tazılarla gerçekleştirilen avlara katılır, Gölgealtı'na yanına birini alarak, Masongill'e ise yanına birini almadan ziyaretlerde bulunur. Sahip olduğu şeylerin yeterli olduğu çünkü kalbinde bundan başka bir arzu bulunmadığı hususunda ısrar etmekten hiçbir zaman geri durmaz. Çocukların güven içinde büyütüldüğü bir yıl daha geride kalır. Annesi Arthur'un tutunduğu kaya, içini döktüğü sırdaş ve güvencesi olarak kalır. Her şey yerli yerindedir. Belki de hiçbir şey yerinden kımıldamayacaktır; ta ki günün birinde çektiği gerginlik Arthur'un kalbini güçten düşürüp de onun patlamasına ve sönüp gitmesine yol açana değin sürüp gidecektir. Çıkış yolu yoktur; içinde bulunduğu durum hayvani bir köşeye kıstırılmışlık duygusu yaratır; ya da daha doğrusu, her çıkış yolu bir başka perişanlıkla işaretlenmiştir. *Lasker'in Satranç Dergisi*'nde, *Zugzwang* adı verilen bir pozisyondan söz edildiğini okur; bu pozisyonda bir satranç oyuncusu zaten kötü olan durumunu daha da kötüleştirmeden herhangi bir doğrultuda hiçbir taş oynatamamaktadır. Arthur'un yaşamı da şimdi böyle bir durumdadır.

Öte yandan, çoğu insanın gördüğü biçimiyle Sir Arthur'un yaşamı, krallara özgü bir yaşamdır. Krallığın şövalyesidir, Kral'ın dostudur, İmparatorluğun kriket şampiyonudur, Surrey bölgesi temsilcisidir. Sürekli olarak halkın bir şeyler talep ettiği bir adamdır. Bir yıl, vücut geliştirme uzmanı Mr. Sandow tarafından Albert Hall'da organize edilen En Güçlü Adam yarışmasına başkanlık etmesi istenir. Onunla birlikte

Heykeltıraş Lawes değerlendirme jürisinin iki üyesi, Sandow'un kendisiyse hakemdir. Seksen yarışmacı tıklım tıklım dolu bir salonda onarlık gruplar halinde kaslarını sergilerler. Leopar postuna sarınmış seksen kişi önce yirmi dört kişiye, sonraysa, aşama aşama, on ikiye, altıya ve sonunda da sadece üç kişiye düşürülür. Geriye kalanlar harika güçlü adam örnekleridir; ancak biri biraz kısadır, bir diğeri biraz hantaldır; bu yüzden en güçlü adam unvanını, değerli bir altın heykelcikle birlikte, Lancashire'li Murray adındaki bir adama verirler. Yargıçlarla seçilmiş kişilerden oluşan bir topluluk daha sonra geç bir vakit şampanyalı bir akşam yemeğiyle ödüllendirilir. Gece yarısı sokaklara çıkılınca, Sir Arthur önü sıra Murray'ın yürümekte olduğunu fark eder; Murray heykelciğini gelişigüzel bir şekilde güçlü kolunun altına sıkıştırmıştır. Sir Arthur, Murray'ın yanına gider, onu yeniden kutlar ve çok basit bir taşra genci olduğunu görünce, geceyi nerede geçirmeyi düşündüğünü sorar. Murray içini dökerek hiç parası olmadığını, sadece Blackburn'e dönüş bileti bulunduğunu ve treni sabahleyin hareket edene değin ıssız sokakları arşınlamayı planladığını söyler. Bunun üzerine Arthur onu Morley Oteli'ne götürür ve personele, ona iyi bakmaları talimatını verir. Ertesi sabah Murray'ı, ödül heykelciği yanı başındaki yastığın üzerinde pırıl pırıl dururken, hayretler içindeki oda hizmetçileriyle garsonlara yatağından neşeyle söylev çekerken bulur. Görünüm tam da mutlu bir sonucun resmi gibidir; ne var ki, Sir Arthur'un zihninde kalan imge bu değildir. Zihninde kalan imge onun önü sıra yalnız başına yürüyen, büyük bir ödül kazanmış, alkışlanan, kolunun altında altın bir heykelcik taşıyan ama cebinde hiç parası olmadığından gaz lambalarıyla aydınlatılmış ıssız sokakları tan ağarana değin yalnızlık içinde arşınlamayı planlayan bir adamın imgesidir.

Sonra, o da çok iyi durumda olan Conan Doyle'un yaşamı vardır. Doyle yazarlık tıkanması denen şeye bir iki günden fazla uğramayacak kadar profesyonel ve enerjik biridir. Bir hikâyeyi saptar, araştırmalarını yapıp planlar, sonra da baştan sona yazar. Yazarın sorumluluklarının tamamen farkındadır: Hikâyeleri öncelikle anlaşılır, ikinci olarak ilginç ve üçüncü olarak da akıllıca olacaktır. Kendi yeteneklerini bilir ve sonunda okurun kral olduğunu da bilir. İşte bu nedenle Sherlock Holmes yaşama geri döndürülmüş, onun Reichenbach Çağlayanları'ndan, ezoterik Japon güreşi tutuşlarının bilgisi ve yalçın kayalar üzerinde tırmanma yeteneği sayesinde kurtulmasına olanak tanınmıştır. Şayet Amerikalılar sadece yarım düzine yeni hikâye için beş bin dolar önermekte ıs-

rar ederlerse –üstelik bu sadece Amerikan telif hakları için geçerli olacaktır– o zaman Dr. Conan Doyle ellerini teslimiyet içinde kaldırıp kendini öngörülebilir bir gelecek için dedektifine kelepçelenmelerine izin vermekten başka ne yapabilir ki? Ve ünlü dedektif ona başka ödüller de getirmiştir: Edinburgh Üniversitesi ona Onursal Edebiyat Doktoru unvanını vermiştir. Hiçbir zaman Kipling kadar büyük bir adam olmayabilir; ama doğduğu kentte gösteri yürüyüşü yaparken şu akademik cüppe içinde kendini rahat hissetmiştir. İtiraf etmesi gerekir ki, Surrey bölge temsilciliğinin tuhaf kisvesi içinde olduğundan bile daha rahat hissetmiştir kendini.

Sonra, onun ne Arthur ne Sir Arthur ne de Conan Doyle olduğu, sahip olunan zenginliğin, sosyal konumun, dışsal görünüşün ve vücut zırhının taşıdığı ad kadar önemsiz olduğu dördüncü yaşamı, yani ruh dünyası denen şey vardır. Arthur'un bir şey için doğmuş olduğu duygusu her yıl daha da artar. Kolay değildir; hiçbir zaman kolay olmayacaktır. Kurumsallaşmış dinlerden biriyle ilişki kurmak gibi bir şey değildir bu. Yeni ve tehlikelidir; son derece önemlidir. Hindu olmaya karar verecek olsanız, toplum tarafından bir rahatsızlıktan çok eksantrik bir davranış olarak görülür bu. Ama kendinizi spiritizm dünyasına açmaya hazırsanız, o zaman basının kamuoyunu yanlış bir şekilde yönlendirdiği şakalarla sığ paradokslara katlanmaya da hazır olmanız gerekir. Gelgelelim bir Crookes'un, bir Myers'ın, bir Lodge'un ya da bir Alfred Russel Wallace'ın yanlarına konduğunda alaycıların, kiniklerin ve yazar bozuntularının esamesi mi okunur?

Her şeye bilim öncülük etmektedir ve bilim, alaycıları her zaman çıkardığı gibi haksız çıkaracaktır. Kim radyo dalgası diye bir şey olduğuna inanırdı ki? X ışınlarına kim inanırdı? Hepsi de son yıllar içinde keşfedilen argon, helyum, neon ve ksenon gazlarına kim inanırdı ? Gerçeğin yüzeyinin tam altında yatan görülmez olanla dokunulmaz olan, gitgide görülebilir ve dokunulabilir olmaktadır. Dünya ve onun yarı kör sakinleri sonunda görmeyi öğrenmektedir.

Crookes'ı alın. Crookes ne diyor? "İnanılmaz ama gerçek." Fizik ve kimya alanlarındaki yapıtları her yerde taşıdığı kesinlik ve gerçekten dolayı hayranlık uyandıran Crookes. Talyumu keşfeden, seyreltilmiş gazların ve ender elementlerin özelliklerini yıllardır araştıran adam. Benzer biçimde enderlik kazanmış bu dünya üzerine, dar zihinlerin ve kısıtlı ruhların erişemediği bu yeni toprak parçası üzerine kim ondan daha iyi konuşabilir? İnanılmaz ama gerçek.

Derken Touie ölür. Hasta düşmesinin üzerinden on üç, Arthur'un Jean'le tanışmasının üzerinden dokuz yıl geçmiştir. 1906 yılının baharında, Touie yavaş yavaş sayıklama nöbetlerine kapılır. Sir Douglas Powell hemen yardıma çağrılır. Powell'ın yüzü daha solgundur, saçları daha çok dökülmüştür; ama yine de en nazik ölüm ulağıdır. Touie'nin bu sefer kurtulma şansı yoktur ve Arthur'un kendisini uzun zamandır öngörülen şeye hazırlaması gerekir. Başında nöbet tutmalar başlar. Gölgealtı'nın taka taka sesleri çıkaran tek hatlı treni susmuştur, nişangâh hiç kimsenin uzanamayacağı bir yere kaldırılmıştır, tenis ağı mevsim göz önünde tutularak sökülmüştür. Odasındaki bahar çiçekleri yerlerini ilkyaz çiçeklerine terk ederken Touie acı hissetmez ve kafası dingindir. Gitgide, daha uzun sayıklama nöbetlerine kapılır. Verem mikrobu beynine ulaşmıştır; sol tarafında ve yüzünün yarısında kısmi felç vardır. *İsa'ya Öykünmek* hiç açılmadan kalır; Arthur sürekli Touie'nin başını bekler.

Sonuna kadar, Touie onu tanır. "Tanrı seni kutsasın" ya da "Teşekkür ederim, hayatım" der ve Arthur onu yataktan kaldırdığında da, "İyi oldu" diye mırıldanır. Haziran geçip de Temmuz geldiğinde, açıkça ölüyordur. O gün, Arthur onun yanındadır; Mary'yle Kingsley, annelerinin felce uğramış yüzünden az çok rahatsızlık duyarak, korku ve ne yapacaklarını bilememenin kaygısı içinde onu seyrederler. Sessizlik içinde beklerler. Sabahın üçünde, Touie Arthur'un elini tutarak ölür. O kırk dokuz, Arthur kırk yedi yaşındadır. Ölümünden sonra Arthur hep onun odasındadır; naaşının yanında durur ve kendi kendine elinden geleni yaptığını söyler. Yatağın üzerinde duran bu terk edilmiş insani kabuğun, Touie'den kalan her şey olmadığını da bilir. Bu beyaz ve balmumumsu şey, onun arkada bıraktığı bir şeydir sadece.

Bunu izleyen günlerde Arthur, yas tutanların hummalı kendinden geçmişliği duygusu altında bir görevin yerine getirilmiş olduğunu açık bir şekilde hisseder. Touie Grayshott'da mermer bir haçın altına Lady Doyle olarak gömülür. Kodamanlardan ve yoksullardan, Kral'dan ve oda hizmetçilerinden, yazar arkadaşlarından ve uzaklardaki okurlarından, Londra kulüplerinden ve imparatorluğun uzak köşelerinden taziye mesajları gelir. Bu başsağlığı mesajları Arthur'u önce hem duygulandırır hem de onurlandırır; ama mesajlar gelmeye devam edince onu gitgide rahatsız etmeye başlar. Böylesine gönülden duygulara layık olmak için tam olarak ne yapmıştır o? Bu duyguların arkasındaki varsayımlar bile onun meçhulüdür.

Bu gerçek duygu ifadeleri kendini bir ikiyüzlü gibi hissetmesine yol açar. Touie bir erkeğin sahip olabileceği en nazik hayat arkadaşı olmuştur. Ona Clarence Gezinti Yolu'ndaki askeri ganimetleri gösterişini anımsar; Erzak Alma Avlusu'nda onu dudaklarının arasında bir gemi bisküvisiyle görür; Mary'ye hamileliğinin son aylarında ona mutfak masasının etrafında vals yaptırır; onu alelacele buz gibi soğuk Viyana'ya götürür; Davos'ta omzuna bir battaniye atar ve en yakın piramide doğru kumların üzerinden bir golf topu atmaya girişmeden önce bir Mısır oteli verandasında yerde uzanmış bir siluete doğru el sallar. Touie'nin gülümsemesini ve iyiliğini anımsar; ama aynı zamanda elini kalbinin üzerine koyup da onu sevdiğine yemin edişinin üzerinden yıllar geçtiğini de. Yalnızca Jean'le tanışmasından beri değil, ondan önce de böyledir bu. Onu sevmediği düşünülürse, Touie'yi bir erkeğin sevebileceği en iyi şekilde sevmiştir.

Gelecek günleri ve haftaları çocuklarıyla birlikte geçirmesi gerektiğini bilir; çünkü yas tutan bir babanın yaptığı budur. Kingsley on üç, Mary on yedi yaşındadır: Onların yaşları şimdi onu şaşırtır. Zihninin bir yanı, zamanı Jean'le tanıştığı gün ve yılda dondurmuştur: kalbinin yaşam sevincini doyasıya tattığı ve aynı zamanda sürüp giden bir canlılık durumuna kavuştuğu gün. Kendini çocuklarının yakında birer yetişkin olacağı fikrine alıştırmalıdır.

Bunun onaylanmasına gereksinimi varsa, Mary çok geçmeden ona bunu sağlar. Cenazeden birkaç gün sonra bir öğle sonrası oturmuş çay içerlerken, ona ürkütücü biçimde yetişkin bir sesle, "Baba, annem ölürken senin yeniden evlenmen gerektiğini söyledi" der.

Arthur'un yemekte olduğu kek az daha boğazında kalıyordur. Rengının kıpkırmızı olduğunu, göğsünün daraldığını hisseder; belki de bu az çok beklediği kriz anıdır. "Öyle mi söyledi; aman Tanrım!" Touie kesinlikle ona konuyu hiç açmamıştır.

"Evet. Hayır; pek sayılmaz. Dediği şuydu ki..." Babası kafasının içinde bir karmaşa, bağırsaklarında bir çalkantı hissederken Mary duraklar, "...dediği şuydu ki, eğer yeniden evlenecek olursan çok şaşırmamam gerektiğini çünkü senin için arzu ettiği şeyin bu olduğunu söyledi."

Arthur ne düşüncceğini bilemez. Ona bir tuzak mı kurulmuştur; yoksa tuzak muzak yok mudur? Geçmişte Touie her şeyden zaten kuşkulanıyor mudur? Kızlarına içini mi dökmüştür? Bu genel bir ifade midir yoksa özel bir ifade mi? Son dokuz yılda o kadar çok lanet olasıca belirsizlikle yaşamıştır ki, artık katlanamadığından şüphelenir.

"Peki onun..." Arthur şakacı görünmeye çalışır ama bunun doğru bir ton olmadığını kavrar –öte yandan doğru bir ton da yoktur– "Peki onun kafasında özel bir aday falan varmıymış?"

"Baba!" Mary, açık bir şekilde, babasının tonundan olduğu kadar bu fikirden de şoke olmuştur.

Konuşma daha güvenli bir zemine kayar. Ama Touie'nin mezarına çiçek götürürken, onun boş odasında dalgın dalgın ayakta dururken, çalışma masasına oturmaktan kaçınırken ve gelmeye devam edip duran başsağlığı mektuplarıyla, gerçek duyguları dile getiren mektuplarla yüzleşemediğini fark ederken bu konuşma kafasının içinde ertesi günler boyunca da kalır. Touie'yi, Jean'in hayatında var olduğunun bilgisinden koruyarak dokuz yıl geçirmiştir; ona dokuz yıl boyunca tek bir an bile mutsuzluk yaşatmamaya çalışmıştır. Ama belki de, bu iki arzu bağdaşmaz arzulardır. Geçmişte her zaman öyle olmuşlardır. Kadınların, kendisinin uzmanlık alanı olmadığını hemen kabullenir. Bir kadına âşık olduğunuzda o kadın bunu bilir mi? Öyle olduğunu düşünür, öyle olduğuna inanır, öyle olduğunu bilir; çünkü güneş ışığının aydınlattığı o bahçede, kendisi bunun farkında değilken bile, Jean'in dikkatini çeken budur. Peki eğer öyleyse, bir kadın artık ona âşık olmadığınızda da bunu bilir mi? Peki bir kadın başka bir kadına âşık olduğunuzda da bunu bilir mi? Dokuz yıl önce, çevresindeki herkesi de içermek üzere Touie'yi korumak için çok inceklikli bir plan yapmıştır; ama belki de sonuçta bu sadece kendisini ve Jean'i korumak için bir numara olmuştur. Belki de tümüyle bencilcedir ve Touie bundaki sahtekârlığı görmüştür; belki de baştan beri her şeyi biliyordur. Mary, Touie'nin yeniden evlenmek konusundaki mesajının getireceği yükün ağırlığından şüphelenmemektedir; ama şimdi Arthur'a apaçık bir şey gibi görünür bu. Belki de o başlangıçtan beri biliyordur; hasta yatağından Arthur'un gerçeği örtbas etmek için yaptığı pis oyunları izlemiş, kocasının ona söylediği her küçük adi yalanı anlayıp gülümsemiş, onun aşağıda telefonda zina yapmakla meşgul olduğunu hayalinde canlandırmıştır. Touie olup bitenlere karşı çıkmakta kendini çaresiz hissedecektir; çünkü ona artık sözcüğün tam anlamıyla bir eş olamıyordur. Peki ya –şimdi kuşkuları daha da karanlık bir hal alır– peki ya ta başlangıçtan beri Jean'in önemini biliyor ve tahmin etmeye devam ediyorduysa ne olacaktır? Ya, onun Arthur'un metresi olduğunu hayalinde canlandırarak kendini Jean'i Gölgealtı'nda konuk etmeye mecbur hissetmişse ne olacaktır?

Arthur'un zihni, hem güçlü hem de uzlaşmaz olduğundan, meselenin ardına daha da fazla düşer. Mary'yle yaptığı konuşmanın öngördüğünden daha çok dallanıp budaklanması söz konusu olur. Şimdi şunu anlamıştır ki, Touie'nin ölümü aldatmacalarına son vermeyecektir. Çünkü bu uzun dokuz yıl boyunca onun Jean'e âşık olduğunu Mary'nin asla bilmemesi gerekmektedir. Kingsley de bilmemelidir. Oğlanların annelerine yapılan ihaneti kızlardan daha da zor kabullendikleri söylenir.

Kullanacağı sözcüklerin pratiğini yaparak, sonra boğazını temizleyip adeta söylemek üzere olduğu şeyi kendi başına güçlükle inandırıcı kılabiliyormuş gibi şey görünerek –ne gibi görünerek?– doğru anı bulduğunu hayal eder.

"Mary tatlım, annenin ölmeden önce ne söylediğini biliyorsun, değil mi? Bir gün yeniden evlenmemin mümkün olabildiğini söylemişti. Şey, buna kendim de çok şaşırarak, onun haklı çıkacağından seni haberdar etmem gerekiyor."

Kendini bu tür sözcükleri söylerken bulacak mıdır? Eğer bulacaksa, ne zaman bulacaktır? Yıl sona ermeden önce mi? Hayır, elbette ki değil. Ama gelecek yıl, ondan sonraki yıl? Yas tutan dul eşin yeniden âşık olmasına ne kadar çabuk izin veriliyordur? Toplumun bu tür meseleler konusundaki duygularını bilir; ama çocuklar –özellikle de kendi çocukları– neler hissederler?

Derken Mary'nin sorularını hayalinde canlandırır: Kim o, Baba? Aaa, Miss Leckie! Onunla çok küçükken tanıştım, öyle değil mi? Ve sonra da ona sürekli rastlar olduk. Sonra o Gölgealtı'na gelmeye başladı. Ben hep, onun şimdiye değin evlenmiş olacağını düşündüm. Hâlâ evlenmediği için talihli sayılırsın. O kaç yaşında? Otuz bir mi? Demek evde kalıyordu, Baba? Hiç kimsenin onu istememiş olmasına şaşırdım. Peki onu sevdiğini ne zaman anladın, Baba?

Mary artık bir çocuk değildir. Babasının yalan söyleyeceğini beklemeyebilir; ama hikâyesindeki en küçük tutarsızlık bile gözünden kaçmayacaktır. Ya büyük bir hata yaparsa ne olacaktır? Arthur iyi yalan söyleyenleri, duygusal yaşamlarını –hatta evliliklerini– kaçamaklı yanıtların temeli üzerinde kuranları, falanca yerde yarım bir gerçeği dile getirip filanca yerde kuyruklu yalan söyleyenleri küçümser. Çocuklarına her zaman dobra dobra gerçeği söylemenin önemini anlatmıştır; ancak şimdi su katılmamış ikiyüzlüyü oynaması gerekmektedir. Gülümsemelidir, çekingen bir tavırla hoşnut görünmelidir, şaşırmış gibi dav-

ranmalıdır, Jean'le nasıl tanışmış olduğuna ilişkin yalan dolu bir romantik hikâye uydurmalıdır ve bu yalanı kendi çocuklarına söylemeli ve sonra da yaşamı boyunca bu yalanı sürdürmelidir. Ve başkalarından da kendi adına aynı şeyi yapmalarını istemelidir.

Jean, gayet isabetli olarak, cenaze törenine gelmemişti; bir başsağlığı mektubu göndermiş ve bir iki hafta sonra da Malcolm onu arabayla Crowborough'dan getirmişti. Pek de kolay bir karşılaşma olmamıştı. Geldiklerinde, Arthur onu, erkek kardeşinin önünde kucaklayamadığını fark etti ve bu yüzden, bir içgüdüyle, elini öptü. Bu yanlış bir jesti –neredeyse şakacı bir yanı vardı– ve bir türlü ortadan kaybolmayan bir rahatsızlık atmosferi yarattı. Arthur'un tahmin ettiği gibi, Jean kusursuzca davrandı; ama kendisi, ne yaptığını bilmez durumdaydı. Malcolm anlayışlı bir şekilde bahçeyi görüp incelemeye karar verdiğinde, Arthur birinin kendisine kılavuzluk etmesini bekleyerek çevrede umutsuzca dolanıp durduğunu fark etti. Ama kimden kılavuzluk bekliyordu ki? Çay servis takımının arkasına yerleştirilmiş olan Touie'den mi? Arthur ne diyeceğini bilemiyordu; bu yüzden de kederini, gösterdiği beceriksizce davranışı, Jean'in yüzünü gördüğünde sevinç duymamasını örtbas etmek için kullandı. Malcolm sahte bahçıvanlık gezintisinden döndüğünde Arthur memnundu. Çok geçmeden ayrıldılar ve Arthur kendini perişan hissetti.

Arthur'un bunca uzun zaman–bir hayli kaygı duyarak ama emin bir şekilde– içinde yaşadığı üçgen şimdi bozulmuştur ve ortaya çıkan yeni geometri onu korkutur. Yas tutan kişinin kendinden geçmişliği silinip gider ve üzerini bir uyuşukluk hali kaplar. Gölgealtı'nın arazisinde, sanki bu arazi uzun yıllar önce bir yabancı tarafından düzenlenmiş gibi gezinir. Atlarını gidip görür ama onların eyerlenmesini istemez. Her gün Touie'nin mezarına gider ve bitkin bir halde döner. Touie'nin onu rahatlattığını, gerçek nerede yatarsa yatsın, onun kendisini her zaman sevdiğini ve şimdi de bağışladığını hayal eder; ama bu, ölü bir kadından talep edilecek kibirlice ve bencilce bir şey gibi görünür. Sigara içerek, sporcu ve başarılı bir yazar tarafından elde edilmiş pırıltılı ama içi boş andaçlara bakarak uzun saatler boyunca çalışma odasında oturur. Sahip olduğu bütün bu ıvır zıvırlar Touie'nin ölmüş olma gerçeği yanında anlamsız görünür.

Bütün yazışma işlerini Wood'a bırakır. Sekreteri uzun zamandır patronunun imzasını, yazısını, üslup özelliklerini, hatta görüşlerini taklit etmeyi öğrenmiştir. O bir süre için Sir Arthur Conan Doyle olsun-

dur; bu adın sahibinin artık kendisi olma arzusu yoktur. Wood her şeyi açabilir ve arzu ettiği gibi mektupları atabilir ya da onlara karşılık verebilir.

Hiç enerjisi yoktur; az yer. Böylesi bir zamanda aç olmak itici bir davranış gibi görünecektir. Uzanır ama uyuyamaz. Vücudunda hastalık belirtisi yoktur; sadece genel ve son derece güçsüzdür. Eski dostu ve tıbbi danışmanı, ona Güney Afrika günlerinden beri bakmış olan Charles Gibbs'e başvurur. Gibbs ona, bunun her şey ve hiçbir şey olduğunu söyler; bir başka deyişle, sorun sinirlerindedir.

Çok geçmeden, sinirlerinden de öte bir şeyler ortaya çıkar. Bağırsakları zayıf düşer. Yapabileceği pek az şey olsa da Gibbs en azından bunu teşhis edebilmiştir. Bloemfontein'de ya da Güney Afrika bozkırlarında vücuduna bir mikrop girmiş, orada kalmış ve beklcyip en zayıf anında da yeniden ortaya çıkmış olabilir. Gibbs bir uyku ilacı yazar. Ama hastanın vücudundaki diğer mikrop, o yok edilmez suçluluk duygusu mikrobu, konusunda hiçbir şey yapamaz.

Doktor, Touie'nin uzun hastalığının, onu bir şekilde karısının ölümüne hazırlayacağını hayal etmiştir her zaman. Kederle suçluluk duygusunun, eğer birbirlerini izlerlerse, daha açık seçik, daha belirgin, daha sonlu olacaklarını hayal etmiştir her zaman. Oysa bu iki duygu hava gibi, adsız, bilinmeyen rüzgârlardan etkilenerek sürekli yeni biçimlere giren bulutlar gibidir.

Kendisini canlandırması gerektiğini bilir ama bunu yapacak güçte olmadığını hisseder; ne de olsa, onu yeniden yalan söylemeye yönlendirmek anlamına gelecektir bu. Önce, Touie'yle yaptığı sadık aşk evliliği konusundaki tarihsel ve eski yalanı bir kez daha yinelemek için, sonra da, Jean'in kederli bir dulun kalbine beklenmedik bir avuntu getirmesi konusundaki yeni yalanı kotarıp yaymak için. Bu yeni yalanı düşünmek bile onu iğrendirir. Uyuşukluk halinde en azından gerçek vardır: Bitkin, bağırsakları berbat durumda, odadan odaya sürüklenerek, en azından hiç kimseyi aldatmıyordur. Kendisi dışında hiç kimseyi: Durumu herkes tarafından sadece kedere mal edilmektedir.

İkiyüzlünün tekidir o; bir sahtekârdır. Bir bakıma, kendini her zaman bir sahtekâr olarak hissetmiş ve ünü arttıkça, daha da sahtekâr biri olduğu duygusuna kapılmıştır. Çağının büyük bir adamı olarak övgüler alır; ama dünya olaylarına aktif bir şekilde katılsa da, kalbini bu olaylara tam anlamıyla koymadığını duyumsar. Çağının her normal er-

keği Jean'i metresi yapmakta bir sakınca görmezdi. Gözlemlediği kadarıyla, çağdaşı erkekler, toplumun en yüksek sosyal konumlarında bile böyle yapmaktadırlar. Ama onun ahlaksal yaşamı, daha mutlu bir şekilde on dördüncü yüzyıla aittir. Peki ya tinsel yaşamı? Connie onu ilk Hıristiyanlardan biri olarak nitelemiştir. O kendini geleceğe yerleştirmeyi yeğler. Yirmi birinci, yirmi ikinci yüzyıla? Her şey uyuklamakta olan insanlığın ne kadar çabuk uyanıp gözlerini kullanmayı öğrenmesine bağlıdır.

Derken, zaten yokuş aşağı giden düşünceleri, daha da tepetaklak olur. Dokuz yıl boyunca olanaksız olanı istedikten –istemeyi kabul etmemeye uğraştıktan– sonra, şimdi özgürdür. Jean'le yarın sabah evlenebilir ve sadece köy ahlakçılarının çekiştirmeleriyle karşı karşıya kalabilir. Ama olanaksızı istemek istemeyi kutsallaştırır. Şimdi olanaksız olanaklı olduğuna göre, daha ne kadar isteyebilir? Şimdi bunun bile yanıtını veremez. Sanki kalbinin kasları uzun süre çok çalıştıktan sonra aşınmış kauçuğa dönüşmüştür.

Bir zamanlar, şarap içilip sohbet edilen bir gün, uzun süredir metresi olan evli bir adam hakkındaki bir hikâye dinlemiştir. Söz konusu kadın iyi bir sosyal konuma sahiptir, adamla evlenmek için uygundur; bunlar hep öngörülen ve vaat edilen noktalardır. Sonunda, adamın karısı ölmüş ve dul kalan adam, bunu izleyen haftalar içinde yeniden evlenmiştir. Ne var ki, metresiyle değil; onun yerine, cenaze töreninden birkaç gün sonra tanıştığı, daha alt sosyal sınıftan genç bir kadınla. İşte o zamanlar bu adam, Arthur'a çifte şerefsizlik yapan biri gibi görünmüştür: karısına karşı, sonra da metresine karşı.

Şimdi, bu tür şeylerin ne kadar kolaylıkla olup bittiğini kavrar. Tonie'nin ölümünden beri geçen karmaşa içindeki aylarda, toplum hayatına pek katılmamış ve kendisine tanıştırılan kişiler de üzerinde en ufak bir etki bırakmamıştır. Ancak yine de –Arthur'un karşı cinsi anlamadığı gerçeği de göz önünde tutulursa– bu toplumun bazı üyeleri onunla flört etmekteydiler. Hayır, bu bayağı ve haksızca bir şeydir; ama kesin olan şu ki, ona, şimdi dul kalan bu ünlü yazara, imparatorluğun bu şövalyesine farklı bir şekilde bakmaktaydılar. Aşınmış kauçuğun ansızın nasıl da parçalanabileceğini, genç bir kızın sadeliğinin, hatta koket bir kadının hoş gülümsemesinin uzun ve gizli bağlanmalara geçici olarak kapanmış bir kalbi birdenbire nasıl da delip geçebileceğini pekâlâ hayalinde canlandırabilmektedir. Çifte şerefsizlik yapan şu adamın davranışını anlar. Anlamaktan daha fazlasını da yapar: avantajı görür. Eğer

kendinize böylesine bir *coup de foudre*'a* kapılma olanağını tanırsanız, o zaman, en azından, yalanın sonu olur bu: Uzun süredir gizli kalan aşkınızı yeniden üretip onu yeni tanışılmış bir arkadaş olarak tanıtmak zorunda kalmazsınız. Ömrünüzün geri kalan bölümünde çocuklarınıza yalan söylemek zorunda kalmazsınız. Yeni karınıza gelince: Evet, dersiniz, onun size ne kadar çarpıcı geldiğini biliyorum ve o, yeri doldurulamaz olanın asla yerine geçemez; ama kalbime biraz neşeyle avuntu getirmesini bildi. Aranılan bağışlayıcılık hemen gelmeyebilir; ama en azından durum daha az karmaşık olacaktır.

Bir kez başkalarının yanında ve bir kez de yalnız olmak üzere Jean'i yeniden görür ve her iki durumda da aralarındaki tedirginlik sürer. Kalbinin yeniden küt küt atmaya başladığını beklediğini fark eder –hayır, kalbine yeniden küt küt atması için talimat vermektedir– ve kalbi bu çağrısına uymayı reddeder. Düşüncelerini zorlamaya, onları gitmeleri gereken yere doğru itip yönlendirmeye o denli alışıktır ki, aynı şeyi sevecen duygular için yapamaması ona bir şok gibi gelir. Jean eskisi kadar hayran olunası biridir gözünde; ancak onun bu hayran olunası oluşu normal karşılıkları yaratmaz. Arthur'u kalbin bir güçsüzlüğü çarpmış gibidir.

Geçmişte Arthur düşünmenin verdiği sıkıntıları fiziksel egzersizlerle rahatlatmıştır; ne var ki at binmek, boks eskivleri çalışmak ya da kriket, tenis yahut golf oynamak konusunda hiç arzu duymamaktadır. Belki de, yüksek, karlarla kaplı bir Alp vadisine anında nakledilmiş olsa, buz gibi esen bir rüzgâr ruhunun etrafında asılı kalan zehirli havayı dağıtabilirdi. Ama bu olanaksız görünür. Bir zamanlar olduğu kişi, Norveç kayaklarını Davos'a getiren ve Furka Geçidi'ni Branger kardeşlerle aşmış olan *Sportesmann* ona uzun zaman önce çekip gitmiş, dağın öteki yakasında gözden kaybolmuş biri olarak görünür.

Sonunda, zihni aşağılara inmeyi durdurunca, zihinsel ve sindirim organları açısından daha az hummalı bir ruh haline girince, kafasını toparlamaya, düşüncelerine çekidüzen vermeye çalışır. Eğer bir insan yapmak istediği şeyi söyleyemiyorsa, o zaman neyi yapması gerektiğini bulmalıdır. Eğer arzu karmaşık bir şey olmuşsa, o zaman sıkı sıkıya göreve tutunmalıdır. Geçmişte Touie'yle yaptığı buydu ve şimdi Jean'le yapması gereken budur. Onu dokuz yıl boyunca umutla ve umutsuzca sevmiştir; böyle bir duygu kolay kolay kaybolamaz; bu yüzden bu duygunun geri dönüşünü beklemelidir. O zamana kadar, yeşil cüruf-

* Fr.: "Yıldırım aşkı." (ç.n.)

larla dolu kuyuların ve bataklık arazilerin insanı her yandan aşağılara doğru çekip sonsuza değin boğma tehditleri savurduğu büyük Grimpen Bataklığı'nı aşmaya çalışmalıdır. Yolunu çizebilmek için de, şimdiye değin öğrendiği her şeye başvurmalıdır. Bataklıkta, bu işe ilk kez girişenleri daha sağlam bir zemine çıkarmaya yarayacak gizli işaretler vardı: kamış demetleri ve stratejik olarak dikilmiş sopalar. Bir insan ahlaksal olarak kendini kayıp hissettiğinde de aynı şey söz konusudur. Yol, onurun yönlendirdiği noktada bulunur. Onur ona geçmişte nasıl davranması gerektiğini söylemiştir; şimdi de nereye gideceğini onur söylemelidir. Onur onu Touie'ye bağlamış olduğu gibi Jean'e de bağlamıştır. Bu uzaklıkta gerçekten de bir daha mutlu olup olamayacağını bilemez; ama onun için onurun bulunmadığı yerde hiçbir mutluluk olamayacağını bilir.

Çocuklar okuldadır; ev sessizdir; rüzgâr ağaçların yapraklarını döküp onları çıplaklaştırır; Kasım yerini Aralık'a bırakır. Kendini biraz daha dengeli hisseder; zaten böyle hissedeceğini de söylemişlerdir. Bir sabah yazışmalarına bakmak üzere Wood'un ofisine girecek olur. Ortalama olarak günde altmış mektup almıştır. Son aylar boyunca Wood bir sistem geliştirmek zorunda kalmıştır: Hemen ilgilenilmesi gereken her şeye kendisi yanıt verir; Sir Arthur'un görüşlerini ya da kararlarını gerektiren konularsa büyük bir ahşap tepsiye yerleştirilir. Eğer hafta sonuna kadar patronu ona herhangi bir şekilde kılavuzluk edecek isteği ya da cesareti göstermemişse, Wood ahşap tepsinin içindekileri elinden geldiğince ayıklayıp temizler.

Bugün ahşap tepsinin üzerinde küçük bir paket vardır. Arthur gönülsüzce içindekileri döker. *Umpire* başlıklı bir gazeteden kesilmiş kupürlerin oluşturduğu bir dosyaya iğnelenmiş bir mektup vardır. Gazeteyi hiç duymamıştır. Belki de kriketle ilgili bir yayındır. Hayır, pembe yazılarından onun bir sansasyon gazetesi olduğunu anlar. Mektuptaki imzaya göz atar. Ona kesinlikle hiçbir şey ifade etmeyen bir ad okur: George Edalji.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Başlangıcı Olan Son

Arthur & George

Sherlock Holmes ilk davasını çözdüğünden beri, dünyanın her yanından ricalar ve talepler gelmektedir. Eğer insanlarla eşyalar gizemli koşullarda ortadan kayboluyorlarsa, eğer polis her zamankinden daha çok şaşkınlığa uğruyorsa, eğer adalet yerine gelmiyorsa, o zaman insanlar adeta içgüdüsel olarak Holmes'a ve onun yaratıcısına başvurur. 221B Baker Street'e gönderilen mektuplar şimdi postane idaresi tarafından otomatik olarak GÖNDERİLENİN ADI BİLİNMİYOR damgasıyla geri gönderilir; Sir Arthur'un evinde kalan Holmes'a gönderilenler de benzer biçimde işleme konur. Yıllar içinde Alfred Wood, patronunun, okurlarının gerçek varoluşuna hiç çaba harcamadan inandıkları bir ka-

rakter yaratmış olmaktan hem gururlanıp hem de aynı zamanda onların böylesi bir inancı mantıksal sonuçlarına götürmelerine kızmasından çok etkilenmiştir.

Sonra, Sir Arthur Conan Doyle'a *in propria persona** olarak gönderilmiş başvurular da vardır. Bunlar, böylesine karmaşık kurmaca suç hikâyeleri yaratabilecek zekâ ve kurnazlığa sahip olan birinin gerçek suçları da çözebilecek kadar donanımlı olması gerektiği varsayımından hareket ederler. Sir Arthur bunlardan etkilenecek ya da duygulanacak olursa bazen yanıt verir; ama yanıtları hep olumsuzdur. Üzüntülerini belirterek, kendisi için on dördüncü yüzyılda yaşamış bir İngiliz okçusu ya da Napoleon Bonaparte'ın komutası altındaki kibar tavırlı bir süvari subayı olduğu ne kadar söylenebilirse bir dedektif olduğunun da ancak o kadar söylenebileceğini açıklar.

Bu yüzden Wood, Edalji dosyasını patronunun önüne ondan pek az şey bekleyerek koymuştur. Ne var ki, bu sefer Sir Arthur sekreterinin ofisine aynı saat içinde döner; hatta kapıdan içeri dalarken birtakım yorumlar bile yapmaktadır.

"Gün gibi ortada" diyordur. "Senin daktilon ne kadar suçluysa, adamcağız da o kadar suçlu. Öyle değil mi, Woodie! Bu bir şaka. Kilitli oda vakasının tersine çevrilmiş hali. Sanığın nasıl içeri girdiği değil de, nasıl dışarı çıktığı söz konusu, öyle değil mi? Onursuzluğun da onursuzluğu bu!"

Wood, patronunu aylardır bu kadar kızgın görmemiştir. "Yanıt vermemi mi arzu ediyorsunuz?"

"Yanıt mı? Ben yanıt vermekten de fazlasını yapacağım. Canlarına okuyacağım! Birtakım kafaları birbirine tokuşturacağım! Masum bir adama bunu yaptıkları güne lanet edecekler."

Wood hâlâ, "onların" kim olabileceklerinden ya da daha doğrusu, "olup biten" bu şeyin "ne" olduğundan emin değildir. Ricacının dilekçesinde, garip bir soyadı dışında onu Sir Arthur'un tek başına çözümlemesi beklenen düzinelerce adaletsizlik olayından ayırt edebileceği pek az şey gözlemlemiştir. Ne var ki Wood o anda, Edalji Vakası'nın doğrularına ya da yanlışlarına aldırış etmez. Patronunun bir saat içinde, onu bu son aylarda etkilemiş olan uyuşukluğu ve derin umutsuzluğu üzerinden silkip atmış görünmesinden sadece hoşnutluk duymuştur.

George, gönderdiği mektupta kendini içinde bulduğu anormal durumu açıklamıştır. Onu masumluğunu kabul etmeden ve tazminat ödeme-

* Lat.: "Bizzat şahsına." (ç.n.)

den serbest bırakma kararı, önceki İçişleri Bakanı Mr. Akers-Douglas tarafından alınmış ve şu anki bakan Mr. Herbert Gladstone tarafından yürürlüğe konmuş ama onların hiçbiri de gösterdiği gerekçelerin resmi bir açıklamasını yapmamıştır. George'un mahkûmiyeti iptal edilmemiş, onu haksız yere tutsak ettikleri için kendisinden özür de dilenmemiştir. Hiç kuşkusuz sallabaş bir bürokratın verdiği ve suçortaklığı duygusunun egemen olduğu bir öğle yemeğinde, vakayla ilgili haberi almış olan bir gazete hiç utanmadan, İçişleri Bakanlığı'nın sanığın suçu konusunda hiç kuşkusu olmadığını ama söz konusu suç için üç yıl uygun bir hüküm olarak görüldüğü için onu serbest bıraktıklarını duyurmuştur. Yedi yıllık bir cezaya karar veren Sir Reginald Hardy, Staffordshire'ın şerefini savunmak konusunda biraz fazla gayretkeş görünmüş ve İçişleri Bakanı da bu coşku nöbetini sadece biraz frenleme yoluna gitmiştir.

Bütün bunlar George'u umutsuzluğa ve sıkıntılı bir bekleyiş haline götürür. Onun suçlu mu yoksa suçsuz mu olduğunu düşünmektedirler? Mahkûmiyeti için özür mü dilemektedirler; yoksa bu mahkûmiyeti yeniden mi onaylamaktadırlar? Mahkûmiyeti ortadan kaldırılmadıkça ve kaldırılana kadar, onun için baroya yeniden kabul edilmek olanaksızdır. İçişleri Bakanlığı belki de George'un, suskun kalarak rahatladığını ve bir başka mesleği kabullenmeye, tercihan da kolonilerde bulacağı bir mesleği kabullenmeye boyun eğerek minnetini göstermesini beklemektedir. Ancak George hapishane hayatından sadece avukat olarak işe dönme –bir şekilde, bir yerde– düşüncesiyle, umuduyla sağ çıkabilmiştir. Ve bu noktaya kadar gelmiş olan destekçilerinin de davalarından vazgeçmeye hiç niyetleri yoktur. Mr. Yelverton'ın dostlarından biri ona ofisinde yardımcı avukat olarak geçici bir iş vermiştir; ama bu çözüm değildir. Çözüm sadece İçişleri Bakanlığı'ndan gelebilir.

Arthur, George Edalji'ye, Charing Cross, Grand Hotel'de verdiği randevusuna gecikir; bankadaki işi onu alıkoymuştur. Derken otelin lobisine hızla girer ve çevresine bakınır. Bekleyen konuğunu görmek zor değildir: Profilden gördüğü tek kahverengi yüz ondan sadece dört beş metre ötede oturmaktadır. Arthur yürüyüp özür dilemek üzeredir ki, bir şey onu durdurur. Belki de, beyefendiliğe sığmayacak şekilde izinsiz gözlem yapmaktır bu; ama bir zamanlar Dr. Joseph Bell'in hastanede kalmayan hastalara bakım konusundaki yardımcılığını da boşuna yapmamıştır.

Böylelikle başlangıç araştırmaları, tanışmak üzere olduğu adamın,

kısa boylu ve çelimsiz, Doğu kökenli, sol tarafından ayrılmış ve kısa kesilmiş saçları olan, gözlük takan ve bir taşra avukatının iyi kesimli, ölçülü elbiselerini giyen biri olduğunu ortaya koyar. Bütün bunlar tartışmasız doğrudur; ama bu hiç de bir Fransız cilacısının ya da solak bir kunduracının kimliğini sıfırdan belirlemek gibi bir şey değildir. Ne var ki, Arthur gözlemeyi sürdürür ve belleğinde, Dr. Bell'in Edingburgh yıllarına değil, kendi hekimlik yıllarına geri döner. Edalji, otel lobisindeki birçok erkek gibi, okuduğu gazeteyle yüksek kollu koltuklar arasında kalmıştır. Ancak, pek de diğerleri gibi oturmamaktadır: Gazeteyi olağandışı bir şekilde yüzüne yakın ve biraz yana doğru tutmakta, başını sayfaya belli bir açıyla eğmektedir. Eskiden Southsea ve Devonshire Place'de oturmuş olan Dr. Doyle, tanısından kesinlikle emindir. Büyük olasılıkla yüksek derecede bir miyopluk söz konusudur. Kim bilir, belki biraz astigmatizm de vardır.

"Mr. Edalji."

Gazete heyecan içinde indirilip kapatılmaz, dikkatli bir şekilde katlanır. Genç adam ayağa sıçrayıp da potansiyel kurtarıcısının boynuna sarılmaz. Tam tersine, ayağa dikkatle kalkar, Sir Arthur'un gözlerinin içine bakar ve elini uzatır. Bu adamın Holmes hakkında gevezelikler etmeye başlaması gibi bir tehlike hiç yoktur. Böyle yapmak yerine, nazik ve kendine egemen bir şekilde, bekler.

Hiç kimsenin bulunmadığı bir yazı odasına çekilirler ve Sir Arthur yeni tanışını daha yakından inceleme fırsatı bulur: geniş bir yüz, dolgun dudaklar, çenesinin ortasında belirgin bir gamze, özenli bir tıraş. Lewes ve Portland cezaevlerinde üç yıl kalmış ve daha önce birçok kişiden daha rahat bir yaşama alışık olması gerekenbirine göre, çektiği büyük sıkıntıların izini pek göstermez. Siyah saçlarına ak düşmüştür; ama bu ona daha çok düşünen, kültürlü bir kişi görünümünü verir. Hâlâ çalışan bir avukat olabilirdi pekâlâ; ne var ki değildir.

"Miyopinizin gerçek derecesini biliyor musunuz? Altı, yedi diyoptri olabilir mi? Sadece tahmin yürütüyorum, elbette."

George bu ilk soru karşısında bir hayli şaşırır. Üst cebinden gözlüğünü çıkarır ve onu Arthur'a uzatır. Arthur gözlüğü inceler ve sonra da dikkatini karşısındaki kişinin gözlerine yöneltir. Bu gözler biraz pörtlek yapılıdır ve avukata az çok boş, bakışlarını dikerek bakan birinin görünümünü verir. Sir Arthur muhatabını eski bir göz doktorunun bilgisiyle değerlendirir; ama kamuoyunun göz yapısındaki ilginçliklerden çıkarmaya eğilimli olduğu sahte ahlaksal çıkarsamalarla da tanışıktır.

"Ne yazık ki, hiçbir fikrim yok" der George. "Gözlüğü daha yeni aldım ve özelliklerini de araştırmadım. Her zaman takmayı da unutuyorum."

"Çocukken kullanmıyor muydunuz?"

"Doğrusu, kullanmıyordum. Görme yetim her zaman kötüydü; ama beni Birmingham'da bir göz doktoruna götürdüklerinde, bir çocuk için gözlük vermenin akıllıca olmayacağını söyledi doktor. Sonra da –şey– kendi işlerime daldım. Ama serbest bırakılmamdan beri, ne yazık ki, daha az meşgulüm."

"Mektubunuzda da açıklamıştınız bunu. Şimdi, Mr. Edalji..."

"Söylememde bir sakıncası yoksa, aslında *Aydılji*." George bunu içgüdüsel bir şekilde söyler.

"Özür dilerim."

"Buna alışığım. Ama adım olduğuna göre... Gördüğünüz gibi, bütün Parsi adlarının ilk hecesi vurgulanıyor."

Sir Arthur başıyla onaylar. "Şey, Mr. *Aydlji*, Manchester Square'de bulunan Mr. Kennet Scott tarafından profesyonelce bir muayeneden geçmenizi arzu ederdim."

"Eğer öyle uygun görüyorsanız. Ama..."

"Masraflar benden, elbette."

"Sir Arthur, bunu yapamam..."

"Yapabilirsiniz; yaparsınız." Arthur bunu yumuşakça söyler ve George ilk kez onun mırıltılı İskoç aksanını yakalar. "Beni dedektif olarak tutmuyorsunuz, Mr. Edalji. Ben size hizmetlerimi sunuyorum, evet, sunuyorum. Davamızı kazandığımızda, yanlış yere hapsedildiğiniz için sadece bağışlanmakla kalmayacak aynı zamanda büyük tutarda bir tazminat da alacaksınız; size o zaman Mr. Scott'ın faturasını gönderebilirim. Ama göndermeyebilirim de."

"Sir Arthur, size mektup yazdığımda bir an olsun şeyi... aklıma getirmedim"

"Bırakın bunu, mektubunuzu aldığımda ben de aklıma getirmedim. Ama şimdi bu noktaya vardık. Şimdi bu noktadayız."

"Para önemli değil. Ben adımı geri istiyorum. Yeniden bir avukat olarak kabul görmek istiyorum. Bütün istediğim bu. Yeniden avukatlık yapmama izin verilmesi. Sakin, yararlı bir hayat yaşamak. Normal bir yaşam."

"Elbette. Ama ben aynı görüşte değilim. Para çok önemli. Sadece yaşamınızın boşa giden üç yılının bir telafisi olarak değil. Aynı zaman-

da simgesel bir şey para. İngilizler paraya saygı duyar. Eğer sadece bağışlanırsanız, halk sizin masum olduğunuzu bilecektir. Ama size aynı zamanda para da verirlerse, halk sizin tamamen masum olduğunuzu bilecektir. İkisi arasında dünya kadar fark var. Para aynı zamanda, sizi hapishanede öncelikle tutan şeyin İçişleri Bakanlığı'nın yoz ataleti olduğunu da kanıtlayacaktır."

George bu argümanı kafasında tartarken kendi kendine başını sallar. Sir Arthur genç adamdan etkilenir. Sakin ve ihtiyatlı bir kafa yapısı var gibidir. Bu, İskoç annesinden mi yoksa papaz babasından mı gelmektedir? Ya da ikisinin iyicil bir karışımından mı?

"Sir Arthur, size Hıristiyan olup olmadığınızı sorabilir miyim?"

Şimdi şaşırma sırası Arthur'a gelmiştir. Bu papaz evladını incitmeyi arzu etmez; bu yüzden kendi sorusuyla yanıt verir. "Niçin soruyorsunuz?"

"Bildiğiniz gibi, ben papazevinde yetiştim. Anne ve babamı sever sayarım ve doğal olarak gençliğimde onların inançlarını paylaşıyordum. Nasıl paylaşmazdım ki? Kendim hiçbir zaman papaz olmayacaktım ama Kitab-ı Mukaddes'in öğretilerini doğru ve onurlu bir yaşam için en iyi kılavuz olarak kabul ediyordum." George, Sir Arthur'un nasıl tepki vereceğini görmek üzere yüzüne bakar; yumuşak bakışlı gözleri ve başını hafifçe eğmesi onu cesaretlendirir. "Ben o öğretileri hâlâ en iyi kılavuz olarak görüyorum. Tıpkı İngiltere yasalarını, genel olarak bir toplumun hep birlikte, gerçek ve onurlu bir hayat yaşayabilmesi için en iyi kılavuz olarak gördüğüm gibi. Ama sonra... büyük sıkıntılarım başladı. Önceleri bütün her şeyi hukuktaki kötü bir uygulamanın talihsiz bir örneği olarak görüyordum. Polis bir hata yapmıştı; ama bu hata yargıçlar tarafından düzeltilecekti. Yargıçlar bir hata yapmıştı; ama bu hata bir üst mahkeme tarafından düzeltilecekti. Üst mahkeme bir hata yapmıştı; ama bu İçişleri Bakanlığı tarafından düzeltilecekti. Hâlâ, bu hatanın İçişleri Bakanlığı tarafından düzeltileceğini umuyorum. Böyle bir şeyin olmuş olması büyük bir acı ve en hafif deyişle, bir rahatsızlık; ama hukuk süreci sonunda adaleti yerine getirecektir. Geçmişte inandığım buydu ve hâlâ buna inanıyorum."

"Ancak, her şey, önceleri düşündüğümden daha karmaşık çıktı. Ben hayatımı hukuk içinde yaşadım, yani, hukuku kılavuzum olarak alarak, Hıristiyanlığı da onun arkasındaki ahlaksal destek olarak görerek. Oysa, babam..." George bu noktada duraklar; Arthur'un kuşkulandığı gibi ne diyeceğini bilmediğinden değil, söyleyeceklerinin coşkusal ağır-

lığından dolayı. "Oysa babam hayatını tümüyle Hıristiyanlık dini içinde yaşıyor. Ondan bekleyebileceğiniz gibi. Bu yüzden onun için benim çektiğim büyük sıkıntı bu bağlamda anlaşılabilir bir şey. Ona göre benim ıstıraplarımın dinsel bir doğrulaması var. Doğrulamasının olması gerekiyor. Tanrı'nın amacının, benim inancımı güçlendirmek ve başkaları için bir örnek oluşturmak olduğunu düşünüyor. Bu sözcüğü söylemek bana zor geliyor ama, benim bir din şehidi olduğumu hayal ediyor."

"Babam şimdi yaşlı ve gitgide güçten düşüyor. Ona karşı gelmeyi de arzu etmem. Lewes ve Portland'da doğal olarak kilise şapellerine gittim. Hâlâ her pazar kiliseye gidiyorum. Ama hapse atılmamın inancımı güçlendirmiş olduğunu ileri süremem, babamın da Aziz Markus ve komşu kiliselerdeki cemaatin..." –ihtiyatlı ve çarpık bir tebessümle gülümser– "...son üç yılda artmış olduğunu ileri sürebileceğini sanmıyorum."

Sir Arthur bu açılış sözlerinin tuhaf resmiliğini düşünmeye dalar. Sanki bunlar önceden provası yapılmış, hatta aşırı derecede prova edilmiş sözler gibidir. Hayır, bu çok katı bir yargı olur. Üç yıl boyunca hapiste kalmış olan bir adam kendi yaşamını –karışık, oluşumu tamamlanmamış, yarı yarıya anlaşılmış yaşamını– bir tanık beyanına benzeyen bir şeye dönüştürmekten başka ne yapabilir?

"Sanırım babanız din şehitlerinin kendi nasiplerine düşeni seçmediklerini, hatta meseleyi bile anlamamış olabileceklerini söylerdi."

"Belki de. Ama az önce söylediklerim aslında tam da doğru değil. Hapiste kalmam inancımı güçlendirmedi. Tam tersine. Sanırım, onu yok etti. Çektiğim ıstıraplar benim için de, başkalarına örnek olması açısından da tamamen amaçsız kaldı. Ancak babama beni görmeye razı olduğunuzu söylediğimde, tepkisi dünyadaki her şeyin Tanrı'nın apaçık amacının bir parçası olduğuydu. İşte bu nedenle, Sir Arthur, size Hıristiyan olup olmadığınızı sordum."

"Hıristiyan olup olmamam babanızın argümanını etkilemezdi. Tanrı hiç kuşkusuz elinin altındaki her aracı, ister Hıristiyan ister pagan olsun, seçmeyi bilir."

"Doğru. Ama bana karşı yumuşak davranmanız gerekmez."

"Hayır, gerekmez. Ama ben kem küm edecek bir adam da değilim, Mr. Edalji. Ben kendi adıma, Lewes ve Portland'da boşa harcadığınız zamanın, mesleğinizi ve toplumdaki yerinizi kaybetmenizin Tanrı'nın amacına muhtemelen nasıl hizmet etmiş olabileceğini anlayamıyorum."

"Şunu anlamanız gerekir; babam bu yeni yüzyılda ırkların geçmişte olduğundan daha uyumlu bir şekilde birbirine karışacağına, Tanrı'nın amacının bu olduğuna inanıyor ve ben de bir çeşit haberci olarak hizmet vermiş oluyorum. Ya da kurban. Yahut her ikisi."

"Babanızı herhangi bir şekilde eleştirmeksizin" der dikkatle Arthur, "eğer Tanrı'nın amacı bu olsaydı, sizin bir avukat olarak son derece başarılı bir kariyere sahip olmanız ve ırkların karışımı konusunda başkalarına örnek oluşturmanız çok daha iyi olurdu diye düşünürdüm ben."

"Siz de benim gibi düşünüyorsunuz" diye yanıt verir George. Arthur bu yanıttan hoşlanır. Başkaları, "Sizinle aynı görüşteyim" derlerdi. Ama George bunu kendini beğenmişlik sergilemeden söylemiştir. Arthur'un sözcükleri onun daha önce düşündüğü şeyi onaylamıştır sadece.

"Bununla birlikte, bu yeni yüzyılın insanın manevi doğasına olağanüstü gelişmeler katabileceği konusunda babanızla aynı görüşteyim. Gerçekten de, üçüncü binyıl başladığında, kurumsallaşmış kiliseler gücünü yitirmiş olacak ve onların ayrı ayrı varoluşlarının yeryüzüne getirdiği bütün savaşlar ve uyumsuzluklar da ortadan silinmiş olacak." George, karşı çıkarak, babasının söylemek istediğinin hiç de bu olmadığını dile getirmek üzeredir; ne var ki, Sir Arthur sözünü bir türlü bitirmez. "İnsan yüzyıllar boyunca fiziksel hukukun gerçeklerini ayrıntılarıyla ortaya koyduğu gibi psişik hukukun gerçeklerini de ortaya koymanın eşiğindedir. Bu gerçekler kabul edildiği zaman, bütün yaşama –ve ölme– şeklimizi ilk ilkelerden başlayarak yeniden düşünmek zorunda kalacağız. Daha az şeye değil, daha çok şeye inanacağız. Yaşam sürecini daha derinden anlayacağız. Ölümün yüzümüze kapanan bir kapı değil, yarı aralık bırakılmış bir kapı olduğunu kavrayacağız. Ve yeni binyıl başladığında, insanlığın çoğu kez sefalet içinde geçen varoluşunda karşılaştığımızdan çok daha büyük bir mutluluk ve diğer hemcinslerimizi düşünme kapasitesine sahip olacağımıza inanıyorum." Sir Arthur kendini birdenbire, uyduruk bir taburenin üstüne çıkıp da söylevler çeken bir hatip gibi görüverir. "Özür dilerim. Konuşmaktan en çok hoşlandığım konular bunlar. Hayır, ondan da daha fazla bir şey. Ama siz sorduğunuz için."

"Özür dilemeye gerek yok."

"Var. Asıl meselemizden çok uzaklaşmamıza neden oldum. Yeniden işimize dönelim. Bu suçları işlediğinden kuşkulandığınız herhangi biri olup olmadığını sorabilir miyim?"

"Hangisini?"

"Hepsini. Sizc çektirilen eziyetler. Uydurma mektuplar. Karın deşmeler. Sadece Maden Ocağı'ndaki midillinin değil, bütün diğer hayvanların da."

"Dürüst olmak gerekirse, Sir Arthur, son üç yıldır ben ve beni destekleyenler başka birinin suçundan çok benim masumluğumu kanıtlamakla uğraştık."

"Tabii anlıyorum. Ama bir bağlantı kaçınılmaz olarak var. Peki kuşkulandığınız hiç kimse yok mu?"

"Hayır. Hiç kimse yok. Her şey kimlikler gizlenerek yapıldı. Ve ben, hayvanları sakat bırakmaktan kimin zevk alabileceğini hayal edemiyorum."

"Great Wyrley'de düşmanlarınız var mıydı?"

"Elbette. Ama görülmeyen düşmanlar. Dost olsun düşman olsun, çok az tanışım vardı orada. Yöredeki halkın arasına pek karışmazdık."

"Niçin karışmazdınız?"

"Niçin karışmadığımızı ancak son zamanlarda anlamaya başladım. O zamanlar, bir çocukken, bunun normal olduğunu düşünüyordum. Gerçek şu ki, annemle babamın çok az paraları vardı ve sahip olduklarını da çocuklarının eğitimine harcıyorlardı. Diğer çocukların evlerine gitmemezlik etmedim. Mutlu bir çocuktum, sanıyorum."

"Evet." Bu, tam bir yanıt gibi gözükmez. "Ama, sanıyorum, babanızın kökenleri göz önünde tutulduğunda..."

"Sir Arthur, bir şeyi açıklığa kavuşturmak isterim. Irksal önyargıların davamla ilgili olduğuna inanmıyorum ben."

"Beni şaşırttığınızı söylemem gerekiyor."

"Sözgelimi babam, Komiser Anson'ın oğlu olmuş olsaydım çektiğim ıstırapları çekmeyeceğime inanıyor. Bu, kesinlikle doğru. Ama benim görüşüme göre, bu konu yanıltıcı bir ipucu özelliği taşıyor. Bana inanmıyorsanız Wyrley'e gidin ve köylülere sorun. Öyle ya da böyle, eğer herhangi bir önyargı varsa, bu topluluğun sadece çok küçük bir bölümüyle sınırlı. Ara sıra tepeden bakma olayları meydana gelmedi değil; ama insan, şu ya bu biçimde, nelere katlanmıyor ki?"

"Anladığım kadarıyla din şehidi rolünü oynamayı arzu etmemeniz..."

"Hayır, sorun o değil, Sir Arthur." George durur ve bir an için, mahcup olmuş görünür. "Şey, size böyle hitap edeyim mi?"

"Bana böyle hitap edebilirsiniz. Ya da arzu ederseniz Doyle deyin."

"Sanırım, Sir Arthur'u yeğlerim. Tahayyül edebileceğiniz gibi, bu

mesele üzerinde bir hayli düşündüm. Ben bir İngiliz olarak yetiştirildim. Okula gittim, hukuk okudum, makalelerimi yazdım, avukat oldum. Beni bu ilerlemeyi yapmaktan alıkoymaya çalışan biri oldu mu? Tam tersine. Okuldaki öğretmenlerim bana cesaret aşıladı; Sangster, Vickery & Speight'daki çalışma arkadaşlarım bana kol kanat gerdi; babamın cemaati avukat çıktığımda hakkımda övgülü sözler söyledi. Kökenimden ötürü Newhall Street'teki hiçbir müvekkil benim tavsiyelerimi reddetmedi."

"Hayır ama..."

"Sözümü sürdüreyim. Dediğim gibi, ara sıra bazı tepeden bakma olayları meydana geldi. Takılmalar ve şakalar oldu. Bazı insanların bana farklı bir şekilde baktıklarını fark etmeyecek kadar safdil biri değilim. Ama ben bir avukatım, Sir Arthur. Birinin bana ırksal önyargı yüzünden böyle davrandığını nasıl kanıtlayabilirim? Komiser Yardımcısı Upton beni korkutmaya çalışırdı; ama hiç kuşkusuz diğer oğlanları da korkutuyordu. Komiser Anson, daha benimle tanışmadan benden açıkça hoşlanmaz oldu. Beni polis konusunda daha fazla kaygılandıran şey polisin yetersizliğiydi. Sözgelimi, kendileri, bölgeyi özel polis görevlileriyle arayıp taramalarına karşın, sakat bırakılmış tek bir hayvan bulamadılar. Bu olayları onlara hep çiftçiler ya da işe giden adamlar haber veriyordu. Varlığını kanıtlayamamış olsalar da, polisin bu sözde Çete'den korktuğu sonucuna varan tek kişi ben değildim.

"Bu yüzden çektiğim büyük sıkıntılara ırksal önyargıların neden olmuş olduğunu ileri sürüyorsanız, o zaman size kanıtlarınızı sormam gerekiyor. Mr. Disturnal'ın bu konuya hiç imada bulunduğunu anımsamıyorum. Ya da Sir Reginald Hardy'nin. Jüri beni derimin renginden dolayı mı suçlu buldu? Bu çok kolay bir yanıt olur. Ve şunu da ekleyebilirim ki, hapishanede geçirdiğim yıllar içinde personel ve diğer tutuklular tarafından bana adilce davranıldı."

"Bir öneride bulunmamın sakıncası yoksa" diye yanıt verdi Sir Arthur. "Belki de siz ara sıra bir avukat gibi düşünmemeye çalışmalısınız. Olaya ilişkin hiçbir kanıt bulunamaması gerçeği, olayın var olmadığı anlamına gelmez."

"Anlaştık."

"Bu yüzden, ailenize karşı rahatsız edici olaylar başladığında, rastlantı eseri mi kurban olduğunuza inanıyordunuz, yani, inanıyorsunuz?"

"Büyük olasılıkla böyle olduğuna inanmıyorduk. Ama başkaları da kurbandı."

"Onlar sadece imzasız mektuplar alıyorlardı. Hiçbirisi sizin çektiğiniz ıstırapları çekmedi."

"Doğru. Ama bundan, bu işe karışanların amaçlarını ve gerekçelerini çıkarsamak son derece temelsiz olur. Belki de babam –şahsen, sert davranabilecek biridir– elma çaldığı ya da kutsal şeylere sövdüğü için çiftlikte çalışan bir delikanlıyı azarlamıştır."

"Bütün bunların başlangıcının böyle bir şey olduğunu düşünüyorsunuz, öyle mi?"

"Hiçbir fikrim yok. Ama korkarım, bir avukat gibi düşünmeyi bırakmayacağım. Ben avukatım. Avukat olarak da kanıtlara gereksinimim var."

"Belki de başkaları sizin göremediğinizi görebiliyor."

"Hiç kuşkusuz. Ama aynı zamanda neyin yararlı neyin yararsız olduğu da söz konusu. Benim için genel bir yaşam ilkesi olarak birlikte çalıştığım insanların benden gizli gizli hoşlanmadıklarını varsaymak yararlı bir şey değil. Ve şu anki durumda, İçişleri Bakanlığı davanın kalbinde yatan şeyin ırksal önyargı olduğuna ikna olmuş olsaydı, bağışlanacağımı ve imada bulunduğunuz tazminata kavuşacağımı hayal etmek de yararsız. Ya da belki de, Sir Arthur, siz Mr. Gladstone'un kendisinin böylesi bir önyargıyla dolu olduğuna inanıyorsunuz, öyle mi?"

"Bu konuda kesinlikle... hiçbir kanıta sahip değilim. Aslında, bundan fazlasıyla kuşkuluyum."

"O zaman lütfen bu konuyu bir kenara bırakalım."

"Pekâlâ." Arthur böylesi bir kararlılıktan –aslı aranırsa– inatçılıktan etkilenir. "Anne ve babanızla tanışmak isterdim. Kız kardeşinizle de. Tabii, ölçülü bir şekilde. Ben içgüdüsel olarak olayların üzerine hep dosdoğru giderim; ama taktiğin, hatta blöf yapmanın gerekli olduğu zamanlar var. Lionel Amery'nin dediği gibi, eğer bir gergedanla dövüşüyorsanız, burnunuza bir boynuz bağlamayı istemezsiniz." George bu benzetme karşısında çok şaşırır; ama Arthur buna dikkat etmez. "Bu bölgeyi sizinle ya da ailenizin bir üyesiyle dolaşırken görülecek olursam, korkarım, bunun davaya yardımı dokunmaz. Köyde temas kurulacak birine, bir tanışa ihtiyacım var. Belki de bir ad önerebilirsiniz."

"Harry Charlesworth" diye yanıt verir George otomatik olarak, sanki Büyükteyze Stoneham ya da Greenway ve Stentson'la yüz yüzeymiş gibi. "Şey, okuldayken yan yana otururduk. O benim arkadaşımmış gibi yapıyordum. Akıllı iki oğlandık. Babam beni çiftlikte çalışan diğer

oğlanlarla daha fazla arkadaşlık kurmadığım için kınardı; ama içtenlikle konuşmak gerekirse, aramızda pek az temas vardı. Harry Charlesworth babasının mandırasını işletme işini devralmıştı. Dürüst biri olarak tanınır."

"Köyle pek az dostluğunuz olduğunu söylüyorsunuz, öyle mi?"

"Onların da benimle pek az dostlukları vardı. Gerçekte, Sir Arthur, avukat çıktıktan sonra ben hep Birmingham'da yaşamayı istedim. Wyrley'i –söz aramızda kalsın– sıkıcı ve geri bir yer olarak buluyordum. Önceleri bunu aileme açmaktan korkarak ve köyü de zorunlu şeyleri yapmak dışında görmezden gelerek evde yaşamayı sürdürdüm. Zorunlu şeyler derken, çizmelerimi onartmak, sözgelimi. Derken, ailemin içinde bu kadar çok kalınca, yavaş yavaş, tam olarak kapana kısılmış diyemesem bile, evden ayrılmayı düşünmeyi gitgide daha zor bulmaya başladığımı fark ettim. Kız kardeşim Maud'a son derece bağlıyım. Bildiğiniz bütün bu şeyler başıma gelene değin... durumum buydu. Hapishaneden serbest bırakıldıktan sonra, doğal olarak Staffordshire'a dönmek benim için olanaksızdı. Bu yüzden şimdi Londra'dayım. Mecklenburgh Square'de, Miss Goode'un pansiyonunda kalıyorum. Serbest bırakılmamdan sonra ilk haftalar içinde annem benimle birlikteydi. Ama babamın ona evde ihtiyacı var. Günlerimin nasıl geçtiğini görebilmek için gelebildiğinde geliyor. Yaşamım..." George bir an için duraklar. "...yaşamım, gördüğünüz gibi, askıda."

Arthur bir kez daha, George'un, gerek büyük meseleleri gerek küçük heyecan ya da olguları betimlerken, ne denli ihtiyatlı ve titiz olduğuna dikkat eder. Onun tanıklığı birinci sınıf bir tanıklıktır. Başkalarının görebildiği bazı şeyleri göremiyorsa bu Edalji'nin kabahati değildir.

"Mr. Edalji..."

"George, deyin, lütfen." Sir Arthur'un telaffuzu yeniden İ-dal-ci'ye kaymaktadır ve yeni çalışma arkadaşının bundan mahcubiyet duymaması gerekmektedir.

"Siz ve ben, George, siz ve ben, bizler... resmi olmayan İngilizleriz."

George bu söz karşısında çok şaşırır. Aslında o, Sir Arthur'u son derece resmi bir İngiliz olarak görmektedir: adı, davranışları, ünü, hatta George'u beklettiği zamana kadarki bu büyük Londra otelindeki son derece rahat havası. Eğer Sir Arthur resmi İngiltere'nin bir parçası gibi görünmeseydi, George büyük olasılıkla öncelikle ona yazmazdı.

Ama bir insanın kendisini kategorize etmesini sorgulamak nazik bir davranış olarak gözükmez.

George kendi statüsü üzerinde düşüncelere dalar. Nasıl olmuş da dört dörtlük bir İngiliz olamamıştır? Doğuştan itibaren yurttaşlık, eğitim, din, meslek gereği bir İngiliz'dir o. Acaba özgürlüğünü elinden alıp onu barodan çıkardıklarında onu aynı zamanda İngiliz olmaktan çıkardıklarını da mı söylemek istemiştir Sir Arthur? Eğer durum buysa, başka hiç vatanı yoktur. İki kuşak geriye gidemez. Ömründe hiç görmediği ve pek görme arzusunun da bulunmadığı Hindistan'a dönemez.

"Sir Arthur, sıkıntılarım... başladığında, babam bazen beni çalışma odasına götürür ve bana ünlü Parsilerin başarılarını anlatırdı. Falancanın nasıl başarılı bir işadamı olduğu, filancanın nasıl bir Parlamento üyesi olduğu. Bir keresinde –spora en ufak bir ilgi duymamama karşın– Bombay'dan gelip de İngiltere turu yapan Parsi bir kriket takımını anlattı bana. Göründüğü kadarıyla, bu kıyıları ziyaret eden Hindistan'dan gelen ilk takımmış."

"1886'da, sanıyorum. Ne yazık ki, otuz maç oynayıp sadece birini kazanabilmiş. Beni bağışlayın... boş vakitlerimde Wisden'ın öğrencisiyim ben. Hatırladığım kadarıyla, iki yıl sonra, daha iyi sonuçlarla dönmüşler."

"Görüyorsunuz ya, Sir Arthur, siz benden daha bilgilisiniz. Ve ben olmadığım bir şeyi olmuş gibi yapamam. Babam beni bir İngiliz olarak yetiştirdi; işler zora girdiğinde beni daha önce hiç vurgulamadığı meselelerle avutmaya kalkışamaz."

"Babanız nereliydi?..."

"Bombaylı. Onu misyoner papazlar Hıristiyanlığa döndürdü. Aslı aranırsa, İskoç'tu papazlar. Annem gibi."

"Babanızı anlıyorum" der Sir Arthur. George şunu kavrar ki, ömründe daha önce hiç duymadığı bir cümledir söylenen: "Bir ırkın gerçekleriyle bir dinin gerçekleri her zaman aynı vadide bulunmazlar. Bazen, daha büyük bir gerçeği bulmak için, kışın karda yüksek bir dağ sırtını geçmek zorunludur."

George bu söz üzerinde, yeminli bir beyanın parçasıymışçasına uzun uzun düşünür. "Öte yandan kalbiniz bölünmüş ve halkınızdan kopmuş durumdasınız, öyle değil mi?"

"Hayır. O zaman size düşen görev, halkınıza dağ sırtının öte yanındaki vadiden söz etmek. Geldiğiniz köye doğru bir kez daha bakıyor ve selam durmak için bayrakları indirdiklerini gözlemliyorsunuz; çünkü

dağ sırtına varmanın zafer olduğunu düşünüyorlar. Ama zafer değil. Bu yüzden kayak sopanızı onlara doğru kaldırıp işaret ediyorsunuz. Ta aşağıda, diye gösteriyorsunuz, gerçek ta aşağıda, ta aşağıda bir sonraki vadide. Dağ sırtını aşarken beni izleyin."

George, Grand Hotel'e, davasındaki kanıtların yoğun bir şekilde incelenmesini öngörerek gelmişti. Konuşma şimdiye değin beklenmedik şekilde bambaşka konulara girip çıkmakla geçti. George şimdi, kendini bir ölçüde kaybolmuşluk duygusu içinde hissetmektedir. Arthur genç arkadaşındaki korkuyla karışık kaygıyı sezer. Kendini sorumlu hisseder; cesaret verici olmayı istemiştir. O zaman, yeterince düşünüp taşınılmıştır; şimdi eyleme geçme vaktidir. Aynı zamanda da, öfkeyi dışavurma vakti.

"George, sizi şu ana kadar destekleyenler –Mr. Yelverton ile bütün geriye kalanlar– çok değerli bir iş yaptılar. Son derece gayretli ve dürüst davrandılar. Eğer İngiliz devleti akılcı bir kurum olsaydı, şimdi Newhall Street'teki masanızın başına dönmüştünüz bile. Ama akılcı bir kurum değil. Bu yüzden benim niyetim Mr. Yelverton'ın çalışmalarını yinelemek, aynı makul kuşkuları dile getirip aynı makul ricalarda bulunmak değil. Ben farklı bir şey yapacağım. Ben bir hayli *gürültü* koparacağım. İngilizler –resmi İngilizler–gürültüden hoşlanmaz. Bunun bayağı bir şey olduğunu düşünürler; onları rahatsız eder gürültü. Ama eğer sakin akıl işe yaramamışsa, ben onlara gürültülü bir akıl vereceğim. Arka merdivenleri değil, ön merdivenleri kullanacağım. Kocaman bir davul çalacağım. Benim birden fazla ağacı sallamaya niyetim var, George; bakalım hangi çürümüş meyveler aşağıya düşecek."

Sir Arthur hoşça kal demek üzere ayağa kalkar. Şimdi ufak tefek avukata tepeden bakmaktadır. Ancak konuşmaları sırasında böyle yapmamıştır. George böylesine ünlü bir adamın öfke saçabildiği kadar karşısındakine kulak verebilmesine, nazik olduğu kadar güçlü olabilmesine şaşar. Bununla birlikte, bu son beyana karşın, temel bir doğrulama ihtiyacını hisseder.

"Sir Arthur... açık bir şekilde konuşmam gerekirse... benim masum olduğumu düşünüp düşünmediğinizi sorabilir miyim size?"

Arthur gözlerini eğip ona doğru aydınlık ve kararlı bir bakışla bakar. "George, sizin gazete makalelerinizi okudum ve şimdi de sizinle şahsen tanışmış bulunuyorum. Bu yüzden yanıtım, hayır, sizin masum olduğunuzu düşünmüyorum. Hayır, sizin masum olduğunuza inanmıyorum. Ben sizin masum olduğunuzu *biliyorum*." Sonra da, George'un

varlığını hiç bilmediği çok sayıda sporla sertleşmiş, iri ve atletik yapılı elini uzatır ona.

Arthur

Wood dosyayı inceler incelemez bilgi toplama amacıyla seferber edilmişti. Bölgeyi araştıracak, yöredeki halkın düşünce ve duygularını öğrenecek, birahanelerde ılımlı bir şekilde içki içecek ve Harry Charlesworth'le temas kuracaktı. Ancak, dedektiflik oyunu oynamayacak ve papazevinden de uzak duracaktı. Arthur henüz kendi hareket planına tam olarak karar vermiş değildir; ama bilgi kaynaklarını kesmenin en iyi yolunun kamu önünde bir kürsü oluşturup o ve Woodie'nin, George Edalji'nin masumiyetini sonunda kanıtladıklarını ilan etmek olacağını biliyordu. Böylelikle, ima yoluyla, suçun başka bir yöre sakini tarafından işlendiği de kanıtlanmış olacaktı. Gerçekdışının çıkarlarına hizmet edip durumu tehlikeye atmak istemiyordu.

Gölgealtı'ndaki kütüphanede kendini araştırmaya verdi Arthur. Great Wyrley bölgesinin iyi inşa edilmiş belli sayıda ikametgâh ve çiftlik evi içerdiğini, toprağının gevşek yapılı ve humus bakımından zengin bir toprak olduğunu, bu toprağın alt katmanının kil ve çakıldan oluştuğunu, bölgenin başlıca ekinlerinin buğday, arpa, şalgam ve küspe olduğunu ortaya çıkardı. Kuzeybatı doğrultusunda bir çeyrek mil uzaklıkta olan istasyon, Londra & Kuzeybatı Demiryolu kolunun Walsall, Cannock & Rugeley hattında bulunuyordu. Oturulacak ev de içinde olmak üzere yıllık 265 sterlin değerinde olan papazevi mülkü 1876'dan itibaren Canterbury Aziz Augustinus Koleji'nden Peder Shapurji Edalji tarafından kullanılmıştı. Yakındaki Landywood'da bulunan İşçi Enstitüsü'nün 250 koltukluk bir salonu vardı ve konferanslar ya da konserler için kullanılıyordu; oraya günlük ve haftalık gazete de geliyordu. 1882'de inşa edilmiş olan Devlet İlkokulu'nun yapım ustası Samuel John Mason'dı. Postane aynı zamanda bakkal, kumaşçı ve demirci olan William Henry Brookes tarafından; istasyonsa, istasyon amiri kepini belli ki babası Samuel Merriman'dan miras almış olan Albert Ernest Merriman tarafından işletiliyordu. Kasabada üç bira perakendecisi vardı: Henry Badger, Mrs. Ann Corbett ve Thomas Yates. Kasap, Bernard Greensill'di. Great Wyrley Maden Ocağı Şirketi'nin yöneticisi William Browell ve yardımcısıysa John Boult'du. William

Wynn musluk tamircisi, dekoratör, gaz sayacı okuyucusu ve genel dağıtıcıydı. Her şey son derece normal, son derece düzenli, son derece İngiliz gözüküyordu.

Üzülerek, arabasını kullanmamaya karar verdi: On iki beygir gücündeki, zincirle çekilen ve bir ton ağırlığındaki Wolseley Staffordshire yollarında dikkat çekerdi. Çok yazık, daha iki yıl önce makineyi almak için Birmingham'a gitmişti. Daha az önemli bir amaçla yapılan bir yolculuk olmuştu bu. Son zamanlarda motorlu araç sürücüsünün moda nişanesi olan sivri uçlu yatçılık kepini giydiğini anımsıyordu. Belki de yöre sakinleri arasında büyük ölçüde tanınmayan bir gerçekti bu; çünkü Wolseley satıcısını bekleyerek New Street peronunu adımlarken, yanına buyurgan tavırlı genç bir kadın yaklaşmış ve ona trenlerin Walsall'a hangi yoldan gittiklerini sormuştu.

Arabayı ahırda bıraktı ve Haslemere'den Waterloo trenine bindi. Yolculuğuna Londra'da ara verecek ve dul ve özgür bir erkek olarak Jean'i sadece dördüncü kez görecekti. Ona mektup yazıp kendisini o öğleden sonra beklemesini söylemişti; mektubunu elvedaların en seveceniyle bitirmişti; ancak tren Haslemere İstasyonu'ndan kalkarken, yatçılık kepi kulaklarının üstüne çekilmiş, gözlükleri sıkı sıkıya takılmış halde, her zamankinden daha fazla Wolseley'inde olmayı arzu ettiğini, hayalinde, pat pat eden motor sesiyle İngiltere'nin kalbinden geçerek Staffordshire'a doğru yöneldiğini fark etti. Kendini hem suçlu hem de kızgın hissetmesine yol açan bu tepkisini anlayamadı. Jean'i sevdiğini, onunla evleneceğini ve onu ikinci Lady Doyle yapacağını biliyordu; ne var ki, onu arzu ettiği şekilde görmeyi dört gözle beklemiyordu. Keşke insanlar da makineler kadar yalın olsalardı.

Arthur ağzından inlemeye yakın bir ses çıkmak üzere olduğunu fark etmişti ki, kompartımanındaki diğer birinci sınıf yolcuların yüzü suyu hürmetine bu inlemeyi bastırdı. Ve her şey bunun bir parçasıydı; yaşamak zorunda kaldığın hayat. Bir inlemeyi bastırıyordun, aşkın konusunda yalan söylüyordun, meşru karını aldatıyordun ve bütün bunların hepsi onur adına oluyordu. Lanet olası paradoks da buradaydı: İyi davranmak için kötü davranmak zorunda kalıyordun. Ne diye Jean'i Wolseley'ine atıp da onu dosdoğru Staffordshire'a götürmüyor, adlarını bir otele karı ve koca olarak kaydettirmiyor ve kaşını şöyle bir kaldırmaya yeltenecek birine sert sert bakmıyordu? Çünkü bunu yapamıyordu; çünkü bu işe yaramıyordu; çünkü bu basit görünüyordu ama değildi; çünkü, çünkü...Tren Woking'in eteklerinden geçerken bir kez daha

dingin bir hasetle bozkırdaki şu Avustralyalı askeri düşündü. Yeni Güney Galler Atlı Piyade Birliği'nden 410 Künye Numaralı o asker, kırmızı bir satranç piyonu su matarasının üzerinde dengelenmiş halde, hiç kımıltısız yatıyordu. Adil bir çarpışma, açık hava, büyük bir dava: Daha iyi bir ölüm olamazdı. Yaşamın böyle olması gerekirdi.

Arthur Jean'in dairesine gider; Jean ipekli mavi bir elbise giymiştir; içtenlikle kucaklaşırlar. Kendini geri çekmeye gerek yoktur; ama aynı zamanda şunu da anlar ki, buna ihtiyaç da yoktur. Bu kavuşmanın onu heyecanlandırmadığını fark eder. Otururlar; çay vardır. Arthur, Jean'in ailesini sorar; Jean onun Birmingham'a niçin gittiğini sorar.

Bir saat sonra, Cannock'taki hapishaneye sevk işlemleri aşamasından daha ötesine hâlâ ulaşamadığında, Jean onun elini tutar ve "Seni bir kez daha böylesi bir ruh hali içinde görmek harika bir şey, sevgili Arthur" der.

"Seni de görmek harika, hayatım" diye yanıt verir Arthur ve hikâyesini sürdürür. Jean'in beklediği gibi, Arthur'un anlattığı hikâye renk ve gerilim doludur; sevdiği adamın son ayların sıkıntılarını üzerinden atmış olması onu hem heyecanlandırır hem de rahatlatır. Ancak yine de, hikâyesi sona erdiğinde amacı açıklandığında, saatine baktığında ve tren tarifesi yeniden incelendiğinde, Jean'in hayal kırıklığı yüzüne yansır.

"Keşke ben de seninle gelebilseydim, Arthur..."

"Nasıl da olağanüstü bir şey olurdu bu!" diye yanıt verir Arthur; gözleri onun üzerinde ilk kez doğru dürüst odaklanır gibi olur. "Biliyor musun, trende otururken, Staffordshire'a, yanımda sen varken, ikimiz, karı koca gibi arabayla gittiğimizi hayal ettim."

Arthur bu rastlantıya başını sallar; bu rastlantı belki de birbirine bu kadar yakın olan iki kalp arasındaki düşünce transferi yeteneğiyle açıklanabilir bir şeydir. Derken Arthur ayağa kalkar, şapkasıyla paltosunu alır ve gider.

Arthur'un davranışı Jean'i incitmez –Jean ona karşı incinme hissetmeyecek kadar çok âşıktır– ama ellerini ılık demliğin üzerine koyarken, kendi konumunun ve gelecekteki konumunun birtakım pratik düşüncelerle baş etmesi gerektiğini kavrar. Geçmişte kalan bu yıllar zor, çok zor olmuştur; çözüme kavuşturulan birçok tartışma, verilen ödünler ve gizlenen şeyler söz konusudur. Jean, Touie'nin ölümünün her şeyi değiştireceğini, arkadaşları onlara alkış tutarken ve uzaktaki bir orkestra onlar için İngiliz ezgileri çalarken güneşin pırıl pırıl parladığı bir

gün birbirleriyle anında kucaklaşacaklarını niçin düşünmüştür ki? Böyle ani bir geçiş söz konusu olamaz ve kendilerine bağışlanan bu minicik ek özgürlüğün de daha az değil, daha çok tehlikeli olduğu anlaşılabilir bir durumdur.

Jean, Touie konusunda farklı düşündüğünü fark eder. Artık Touie onuru korunması gereken dokunulmaz öteki, özverili ev sahibesi, ölmesi bunca zaman alan basit, nazik, sevecen eş olarak görülmez. Arthur'un ona bir keresinde söylediği gibi, Touie'nin büyük özelliği, ona önerdiği her şeye her zaman "Evet" demesiydi. Bavullarını hemen hazırlayıp da Avusturya'ya hareket etmelerine "Evet" demişti; yeni bir ev alma fikrine "Evet" demişti; birkaç gün Londra'da ya da birkaç ay Güney Afrika'da kalma fikrine "Evet" demişti. Onun doğası buydu ve Arthur'a tümüyle güveniyordu; onun açısından olduğu kadar kendisi için de doğru kararlar verdiği konusunda Arthur'a güveniyordu.

Jean de Arthur'a güvenir; onun onurlu bir adam olduğunu bilir. Onun aynı zamanda –onu sevip ona hayran olmasının sebeplerinden biri de budur– ister yeni bir kitap yazarken olsun, ister bir davanın şampiyonluğunu yapsın ister dünyanın etrafında dolaşsın ister kendini en son tutkusunun içine atıyor olsun, sürekli olarak hareket halinde olduğunu da bilir. O hiçbir zaman, banliyöde bir villa yaptırıp da, evde ayağına terliklerini geçirecek ya da elinde bir bahçe beliyle bahçede oyalanacak türden bir adam olmayacaktır; ön bahçe kapısına yaslanıp da gazeteci çocuğun ona uzak diyarlardan haberler getirmesini özlemle bekleyen bir adam olmayacaktır.

Böylelikle, Jean'in zihninde, bir karar demek için henüz erken olsa da –buna daha çok uyanan bir farkındalık denebilir– bir şeyler oluşmaya başlar. 1897 yılının 15 Mart'ından beri Arthur'un bekleyen sevgilisi olmuştur ve birkaç ay sonra da tanışmalarının onuncu yıldönümü olacaktır. On yıl, değerli on kardelen. Yeryüzündeki başka bir adamla mutlu bir evliliğinin olmasındansa Arthur'u beklemeyi yeğ tutacaktır. Ne var ki, onun bekleyen sevgilisi olduktan sonra, onun bekleyen karısı olmayı hiç arzulamaz. Evlendiklerini hayal eder. Arthur bir haksızlığı düzeltmek üzere yakınlarda –ister Stoke Poges'e ister Timbuktu'ya– yapacağı bir yolculuk haberini verdiğinde, Jean ona yanıt olarak, Woodie'den biletlerini ayırtmasını isteyeceğini düşünürken hayal eder kendini. Biletlerimizi, diyecektir sakin bir tonda. Onun yanında olacaktır. Onunla birlikte yolculuk edecektir; bir konferans verdiğinde ön sırada oturacaktır; onun yolunu açacak ve otellerde, trenlerde ve yolcu

gemilerinde ona uygun şekilde hizmet edilmesini sağlayacaktır. Onunla birlikte –üstün at kontrolü göz önünde tutulursa– biraz önde değil ama yan yana at binecektir. Eğer Arthur golf oynamayı sürdürürse, golf bile öğrenebilir. Eşlerini gittikleri kulüplerin kapı eşiğine kadar izleyen şu eli maşalı kadınlardan biri olmayacaktır; o hep onun yanında olacak ve sözleriyle eylemleriyle, ölüm onları ayırana değin, hep orada kalacağını gösterecektir. Olmak istediği eş budur.

Bu arada Arthur, Birmingham treninde oturmuş, önceki dedektiflik oyunu oynama deneyimini anımsamaya çalışıyordu. Psişik Araştırmalar Derneği, Dorsetshire Charmouth'daki perili bir evin araştırılmasına katılmasını istemişti ondan. Dr. Scott ve böylesi araştırmalarda becerikli bir profesyonel olan Mr. Podmore adındaki biriyle güneye yolculuk yapmışlardı. Sahtekârlığı ortaya çıkarabilmek için alışılmış bütün adımları atmışlardı: kapıları ve pencereleri sürgülemek, merdivenlere ince ve düz, yün iplikler yerleştirmek. Sonra ev sahibiyle birlikte art arda iki gece geç vakitlere kadar uyumamışlardı. İlk gece, piposunu tekrar tekrar doldurmuş ve uykuya karşı mücadele etmişti; ama ikinci gecenin ortasında, tam da umutlarından vazgeçerlerken, yakınlarda bir yerde bir mobilyanın şiddetli gümbürdemesi karşısında afallamışlar ve bir an için, dehşete kapılmışlardı. Gürültü mutfaktan geliyor gibiydi ama oraya koşturduklarında mutfağın boş ve her şeyin yerli yerinde olduğunu gördüler. Kilerden çatı katına kadar, gizli mekânlara da bakarak bütün evi aradılar; ama hiçbir şey bulamadılar. Ve kapılar hâlâ kilitli, pencereler sürgülü ve yerleştirdikleri ipler sapasağlamdı.

Podmore bu akıldan çıkmayan olay konusunda şaşırtıcı derece olumsuz düşüncelere sahipti; ev sahiplerinin iş ortaklarından birinin bir duvar panelinin arkasında gizlenmiş olarak yattığından kuşkulanıyordu. O zamanlar, Arthur da bu düşünceden yana çıkmıştı. Ancak, birkaç yıl sonra, ev yanıp yerle bir olmuştu ve –daha da düşündürücü olanı– on yaşına bile varmamış bir çocuğun iskeleti bahçede gömülmüş olarak bulunmuştu. Arthur için, her şeyi değiştiriyordu bu. Genç bir yaşamın şiddet yoluyla ortadan kaldırıldığı vakalarda, çoğu kez kullanılmamış bir yaşamsallık deposu çıkar ortaya. Böyle zamanlarda bilinmeyen ve olağanüstü olan üzerimize her yandan baskı yapar; bizleri madde dediğimiz şeyin sınırları konusunda uyararak, dalgalanan şekiller halinde belirir. Bu Arthur'a çürütülmez bir açıklama gibi görünüyordu; ancak Podmore geriye baktığında raporunu değiştirmeye yanaşmamıştı. Aslında, adam, bütün bu olaylar sırasında, psişik fenomenlerin gerçek-

liğini kanıtlamakla yükümlü bir uzmandan çok lanet olası materyalist bir kuşkucu gibi davranmıştı. Gelgelelim, önünüzde Crookes, Myers, Lodge ve Alfred Russel Wallace gibi örnekler varken bu dünyanın Podmorelarıyla ne diye ilgilenecektiniz ki? Arthur kendi kendine şu formülü yineliyordu: İnanılmaz ama gerçek. Bu sözcükleri ilk duyduğunda, esnek bir paradoks gibi gelmişti ona bu; şimdiyse sertleşip bir demir kesinliğine dönüşmüştü.

Arthur, Wood'a randevusunu Temple Street'teki Imperial Family Hotel'de vermişti. Burada, normalde kalabileceği varsayılan Grand Hotel'de tanınabileceğinden daha az tanınma olasılığı vardı. *Gazette* ya da *Post*'un sosyete sayfasında çıkabilecek şakacı bir manşet olasılığını en aza indirmeleri gerekiyordu: SHERLOCK HOLMES BIRMINGHAM'DA NE HALTLAR KARIŞTIRIYOR?

Great Wyrley'e yapacakları ilk ani akın ertesi gün öğleden sonra geç bir vakit için planlandı. Aralık alacakaranlığından yararlanarak, papazevine kimliklerini olabildiğinde belli etmeden gidecekler ve işleri biter bitmez de Birmingham'a döneceklerdi. Arthur bir tiyatro kostümcüsüne gidip bu gezi için kendine bir takma sakal bulmak istemişti; ama Wood onun cesaretini kırdı. Daha az değil daha çok dikkat çekeceğini düşünüyordu bunun; gerçekten de, bir kostümcüye gitmek yerel basında hoş olmayan birtakım paragrafların yayımlanmasına yol açabilirdi. Yukarıya kaldırılmış bir yaka ve atkı, trende yukarıya kaldırılan gazeteler, Wyrley'e kadar hiç fark edilmeden gitmelerine yeterli olacaktı; sonra da kötü aydınlatılmış yollarda papazevine kadar adeta... şeymiş gibi bir gezinti yapacaklardı sadece.

"Adeta neymişiz gibi?" diye sordu Arthur.

"Öyleymiş gibi görünmemiz gerekir mi?" Wood patronunun kılık değiştirmek konusunda niçin bu denli ısrar ettiğini anlayamıyordu; önce maddesel, sonra da psikolojik açılardan. Ona göre başkalarına, özellikle de burnunu her şeye sokanlara kendi işlerine bakmalarını söylemek, bir İngiliz'in sahip olduğu en devredilmez haktı.

"Kesinlikle gerekmez. Ona kendimiz için ihtiyacımız var. Kendimizi... şey olarak düşünmeliyiz... hmmm... Buldum! Aziz Markus Kilisesi'nin bina yapısı hakkında papazın raporuna yanıt vermeye gelmiş olan şu Kilise Komisyon Üyeleri'nin elçileri."

"Nispeten yeni ve sağlam inşa edilmiş bir kilise" diye yanıt verdi Wood. Derken patronunun ona yan yan bakışını yakaladı. "Şey, eğer ısrar ediyorsanız, Sir Arthur."

New Street'te, ertesi öğle sonrası geç bir vakit, onları Wyrley & Churchbridge'de istasyon binasından olabildiğince uzak bir noktaya bırakacak bir kompartımanı seçtiler. Bu stratejiyle trenden inen diğer yolcuların meraklı bakışlarından kaçmayı planlıyorlardı. Ne var ki, trenden başka hiç kimse inmedi; bu yüzden de sahte kilise adamları istasyon amirinin onlara daha bir alıcı gözle bakmasına neden oldular. Arthur atkısını kendini savunurcasına bıyığının üzerine çekerek, adeta eğlenceli bir oyun oynuyor gibiydi. Siz beni tanımıyorsunuz ama ben sizi tanıyorum, diye düşünüyordu: Samuel'in oğlu Albert Ernest Merriman'sınız siz. Ne serüven ama!

Karanlık bir yolda Wood'un arkasından gidiyordu; bir noktada bir birahanenin yanından geçtiler ama görünürdeki tek faaliyet işareti, ön basamakta yana kaykılarak oturmuş ve habire kepini çiğneyen bir adamdı. Sekiz dokuz dakika sonra, onları ara sıra sıkıntıya sokan bir gaz lambasını arkalarında bırakıp, yüksek ve çift eğimli çatısıyla, Aziz Markus Kilisesi'nin kasvetli gövdesinin önüne geldiler. Wood patronunu kilisenin güney duvarı boyunca yürüttü; duvara o denli yakındılar ki, Arthur içinde mor kırmızı çizgiler olan grimsi taşı fark edebiliyordu. Sundurmanın önünden geçerlerken, kilisenin batı yakasının ötesinde otuz metre kadar ileride iki bina belirdi: sağda, içinde daha açık renkli tuğladan yapılma silik baklava motifleri bulunan, koyu renkli tuğladan bir okul binası; soldaysa, daha heybetli bir görünümü olan papazevi. Bir iki saniye sonra Arthur, on beş yıl önce, Walsall'daki okul anahtarının konulduğu geniş kapı eşiğine bakmakta olduğunu fark etti. Kapı tokmağını kaldırıp da onu aşağıya ne kadar yavaş düşürmesi gerektiğini hesaplarken, Müfettiş Campbell'ın özel görevliler ekibiyle birlikte buraya daha gürültülü patırtılı bir tarzda gelişini ve bu sakin evde yol açtıkları çalkantıyı hayalinde canlandırdı.

Papaz, karısı ve kızı onları bekliyordu. Sir Arthur, George'un terbiyeli hal ve tavrıyla aynı zamanda da az konuşmaya eğilimli mizacının kaynağını hemen tanıdı. Aile onun gelişinden memnun kalmıştı ama duygusal bir taşkınlık göstermedi; ününün bilincindeydi ama saygının ötesinde bir korku belirtisi de göstermedi. İlk kez olarak kendini, hiçbirinin de kitaplarının birini bile okumadığına bahse girebileceği üç kişi karşısında bulduğundan ötürü rahatlamıştı.

Papaz, oğlundan daha açık tenliydi; önleri kelleşen, yassı tepeli bir kafası ve güçlü, buldog köpeğini andıran bir görünüşü vardı. Ağzı ay-

nı George'un ağzı gibiydi; ancak Arthur'un gözüne hem daha yakışıklı hem de daha Batılı görünmüştü.

Ortaya iki kalın dosya çıkarıldı. Arthur gelişigüzel bir kâğıt çekip çıkardı: Tek bir yaprağın katlanılarak dört sayfaya dönüştürüldüğü, sık satırlarla yazılmış bir mektuptu.

"Azizim Shapurji" diye başlıyor ve devam ediyordu. "Papaz'a çektirilen azapları (Great Wyrley'un utancıdır bu) yeniden incelemeye niyetlendiğimizi size bildirmekten büyük zevk duyarım!!!" Düzgünce yazılmış bir mektuptan çok işinin ehli birinin kaleminden çıkmış bir mektup, diye düşündü. "...üç kez lanetlenmiş evinizden yüz mil uzakta olmayan belli bir tımarhane... Fikirlerinizde direttiğiniz takdirde zorunlu olarak yerinizden alınacaksınız." Şu ana değin, hiçbir yazım hatası yoktu. "İlk fırsatta sizin ve Charlotte'un adına en cehennemi kartpostallardan bir çift göndereceğim." Charlotte herhalde papazın karısıydı. "Size ve Brookes'a intikam..." O ad araştırmalarında bildik bir ad olarak ortaya çıkıyordu. "...Courier'ye karısının borçlarından sorumlu olmayacağına ilişkin bir mektup göndermiş bulunuyor... bu kişilerin sizi tutuklattırması kesin olacağı için tımarhanenin sizin sorumluluğunuzu üzerine almasına hiç gerek olmayacağını yineliyorum." Sonra, alt alta dört satırda, alaycı bir elveda ifadesi vardı:

Size Mutlu Noeller ve Yeni Yıllar diliyorum
Her daim bendeniz
Şeytan
Tanrı Şeytan

"Zehir saçan bir mektup" dedi Sir Arthur.
"O hangisi?"
"Şeytan'dan gelen."
"Evet" dedi Papaz. "Çok üretken bir mektup yazarı."

Arthur birkaç parçayı daha inceledi. İmzasız mektuplardan söz edildiğini duymak, hatta basında onlardan yapılan alıntıları okumak dikkate değer bir şeydi. O zaman bunlar çocukça şakalar gibi görünüyordu. Ama insanın elinde imzasız bir mektubu tutması ve onu almış olan kişiyle yan yana oturması, bambaşka bir şeydi. İlki, papazın karısından kabaca önadıyla söz etmesi bakımından, pis bir mektuptu. Belki de bir delinin eseriydi; gerçi açık seçik ve okunaklı bir el yazısı olan, çarpık

nefretleriyle delice planlarını berrak bir şekilde dile getirebilen bir deliydi. Arthur, Edaljilerin geceleyin kapılarını kilitleme alışkanlığı edinmiş olmasına şaşırmamıştı.

"Mutlu Noeller" diye okudu Arthur, hâlâ yarı bir inanmazlık duygusu içinde. "Peki bu zararlı zırvaları yazmış olacağından kuşkulandığınız kimse yok mu?"

"Kuşkulandığım kimse mi? Hiç yok."

"Kovmak zorunda kaldığınız şu hizmetçi?"

"O kız bölgeden ayrıldı. Gideli çok oldu."

"Ailesi?"

"Ailesi düzgün insanlar. Tasavvur edebileceğiniz gibi, Sir Arthur, bu konuda başlangıçtan beri çok kafa yorduk. Ama hiç kuşkum yok. Dedikodulara ve söylentilere kulak asmıyorum; zaten kulak assam, bunun ne yardımı olurdu ki? Oğlumun hapse atılmasının nedeni dedikodular ve söylentiler. Ona yapılan şeyin bir başkasına yapılmış olmasını arzu etmem."

"Tabii o kişi suçlu olmadıkça."

"Aynen öyle."

"Peki bu Brookes. Bakkal ve demirci o, öyle değil mi?"

"Evet. O da bir süre böyle iğrenç mektuplar aldı. Bu konuda duygularını daha az dışarı vurdu. Ya da daha gevşek davrandı. Öyle ya da böyle, polise gitme konusunda isteksizdi. Demiryolunda oğluyla başka bir oğlanı ilgilendiren bir olay meydana gelmişti. Şimdi ayrıntılarını anımsayamıyorum... Brookes bizimle birlikte bu davaya sahip çıkmaya asla gönüllü olmadı. Size şunu söyleyeyim ki, bu bölgede polise karşı pek fazla saygı yok. Yörenin sakinleri arasında polise en çok güven duyacak ailenin biz oluşu ironik bir durum."

"Polis Şefi dışında."

"Onun tutumu... yardımcı olmaktan uzaktı."

"Mr. Aydlji..." –Arthur telaffuz konusunda özel bir çaba harcamıştı– "Bunun niçin böyle olduğunu bulmayı planlıyorum. Davanın ta başlangıç noktasına dönmeyi düşünüyorum. Söylesenize; çektiğiniz doğrudan azaplar dışında, buraya gelişinizden beri herhangi başka bir husumete maruz kaldınız mı?"

Papaz soru sorarcasına karısına baktı. "Seçim" diye yanıt verdi karısı.

"Evet, doğru. Okul dershanesini birkaç kez siyasi toplantılar için ödünç verdim. Liberaller için salon bulma konusunda bir problem var-

dı. Ben kendim de bir Liberalim... Daha muhafazakâr bazı seçmenlerden bazı şikâyetler geldi."

"Şikâyetten daha fazlası olmadı mı?"

"Bir iki kişi Aziz Markus'a gelmeyi bıraktı; doğru."

"Ve siz salonu ödünç vermeyi sürdürdünüz, öyle mi?"

"Kesinlikle. Ama abartılı konuşmak istemiyorum. Ben, içinde sert sözler kullanılmış ama uygarca dile getirilmiş protestolardan söz ediyorum. Tehditlerden söz etmiyorum."

Sir Arthur, Papaz'ın sözcük seçimindeki titizliğine hayran oldu; aynı zamanda da kendine acıma duygusu göstermemesine. Aynı nitelikleri George'da da fark etmişti. "Peki Komiser Anson bu işe dahil miydi?"

"Anson mı? Hayır, bundan çok daha yerel bir olaydı bu. O olaya daha sonra katıldı. Görmeniz için onun da mektuplarını dosyaya ekledim."

Derken Arthur herhangi bir tutarsızlığa, atlanmış bir ayrıntıya ya da kanıtların çatışıp çatışmadığına dikkat kesilerek ailenin hikâyesini 1903 yılının Ağustos ayı olaylarından Ekim ayı olaylarına kadar inceledi. "Geriye bakınca, anlaşılıyor ki, Müfettiş Campbell'la adamları ellerinde bir arama belgesiyle gelene değin başınızdan savmamış olmanız ve dönüşlerine de yanınızda bir avukatla hazırlanmış olmamanız gerçekten yazık."

"Ama bu, suçlu insanların göstereceği bir davranış olurdu. Bizim saklanacak hiçbir şeyimiz yoktu. George'un masum olduğunu biliyorduk. Polis ne kadar erken arama yaparsa, soruşturmalarını daha yararlı doğrultulara o kadar erken yönlendirebileceklerdi. Müfettiş Campbell'la adamları, zaten, davranışları açısından kusur etmediler."

Her zaman öyle yapmadılar, diye düşündü Arthur. Papazın davayı kavrayışında, polislerin evlerine gelişleriyle ilgili eksik bir yan vardı.

"Sir Arthur!" Narin, ak saçlı, sakin sesli Mrs. Edalji'ydi konuşan. "Size iki şey söyleyebilir miyim? Birincisi, buralarda İskoç şiveli bir ses duymak ne kadar hoş bir şey. Acaba dilinizde bir Edinburgh şivesi fark ettim desem, yanlış olur mu?"

"Gerçekten de olmaz, Ham'fendi."

"Ve ikincisi oğlumla ilgili. George'la tanıştınız."

"Ondan çok etkilendim. Lewes ve Portland'da üç yıl geçirdikten sonra kafa ve beden olarak bu kadar güçlü kalacak çok insan olmadığını düşünüyorum. Oğlunuz sizin için bir yüz akı."

Mrs. Edalji bu iltifata kısacık bir an gülümsedi. "George'un en çok istediği şey yeniden avukat olarak çalışmasına izin verilmesi. Bütün is-

tediği bu. Belki de durum onun için hapishanede olduğu zamandan daha kötü. O zaman her şey açıktı. Şimdi bir ara durumda bulunuyor. Birleşik Hukuk Derneği, adı üzerindeki leke temizlenene kadar onu yeniden kabul edemez."

Arthur'u hiçbir şey, kendisine hitap eden nazik, yaşlı, bir İskoç kadına ait bir ses kadar canlandıramazdı.

"Müsterih olun, Ham'fendi; ben bir hayli gürültü koparmayı planlıyorum. Her şeyi harekete geçireceğim. Hesaplarını gördüğümde yataklarında rahat uyuyabilecek çok az kişi olacak."

Ama bu, Mrs. Edalji'nin ihtiyaç duyduğu vaat gibi gözükmüyordu. "Öyle olacağını umarım, Sir Arthur, size bunun için teşekkür borçluyuz. Benim dediğim şey oldukça farklı. George, fark etmiş olabileceğiniz gibi, kendini çabuk toparlayan bir oğlan, daha doğrusu, genç bir adam. Dürüst olmak gerekirse, onun esnekliği her ikimizi de şaşırttı. Biz onu daha zayıf biri sanıyorduk. Bu adaletsizliği ortadan kaldırmaya kararlı. Ama bütün istediği de bu. Göz önünde olmayı arzu etmiyor. Özel bir davanın avukatı olmak istemiyor. Herhangi bir şeyin temsilcisi değil. İşine dönmeyi arzu ediyor. Sıradan bir hayatı arzu ediyor."

"Evlenmeyi arzu ediyor" diye araya girdi o ana kadar sessiz kalmış olan kızı.

"Maud!" Papaz sitemli görünmekten çok şaşırmıştı. "Nasıl arzu edebilir? Ne zamandan beri? Charlotte, bu konuda bir şey biliyor muydun sen?"

"Baba, telaşa kapılma. Genel olarak evlenmek istiyor, demek istiyorum."

"Genel olarak evlenmek" diye yineledi Papaz. Seçkin konuğuna baktı. "Sizce bu mümkün mü, Sir Arthur?"

"Ben kendim" diye yanıt verdi Arthur kıkırdayarak, "sadece özel olarak evli kaldım. Anladığım ve de tavsiye edeceğim sistem budur."

"O halde" –ve bu noktada Papaz ilk kez gülümsedi– "George'u genel olarak evlenmekten alıkoymalıyız."

Imperial Family Hotel'e geri dönünce, Arthur'la sekreteri geç bir akşam yemeği yedi ve kimsenin bulunmadığı bir sigara içme salonuna çekildi. Arthur piposunu yaktı ve Wood'un düşük kalite bir sigara tutuşturuşunu seyretti.

"Güzel bir aile" dedi Sir Arthur. "Alçakgönüllü, etkileyici."

"Gerçekten de öyle."

Arthur, Mrs. Edalji'nin sözcüklerinin tetiklediği, ani bir kaygıya

kapıldı. Ya sahneye çıkmaları yeni azaplara yol açarsa ne olacaktı? Sonuçta, Şeytan –aslında, Tanrı Şeytan– hem kalemini hem de içbükey kenarları olan kavisli aletini keskinleştirerek onları bekliyordu. Tanrı Şeytan: kurumsal bir dinin sapkınlıkları. Din bir kez geri dönülmez çöküşüne başladığında ne kadar da ilginç bir şekilde iğrençleşebiliyordu. Bütün yapı ne denli çabuk çökerse o denli iyiydi.

"Eğer izin verirsen, seni deneme tahtası olarak kullanayım, Woodie." Arthur bir yanıt gelmesini beklemedi; sekreteri de ondan bir yanıt beklendiğini düşünmedi. "Bu vakanın şu an için anlayamadığım üç cephesi var. Doldurulmayı bekleyen boşluklar var. Bunların birincisi, Anson'ın niçin George Edalji'ye karşı tavır almış olduğu. Papaza yazdığı mektupları gördün. Bir öğrenciyi ağır hapisle tehdit ediyor."

"Gerçekten de öyle."

"Seçkin bir adam o. Onu araştırdım. İkinci Lichfield Kontu'nun ikinci oğlu. Kraliyet Topçu Alayı'nda bulunmuş. 1888'den beri Polis Şefi. Böyle bir adam niçin böyle bir mektup yazsın ki?"

Wood sadece boğazını temizlemekle yetindi.

"Eee?"

"Ben soruşturma yapan biri değilim, Sir Arthur. Sizin dedektiflik işinde olanaksız olanı ortadan kaldırıp geriye kalan şeyi, bu şey ne denli olasılık dışı olursa olsun, gerçek saymak gerektiğini söylediğinizi işittim."

"Ne yazık ki benim formülasyonum değil bu. Ama desteklediğim bir formülasyon."

"İşte bu nedenle ben bir soruşturmacı olamazdım. Biri bana bir soru sorduğunda, ben sadece en belli yanıtı arıyorum."

"Peki Komiser Anson ile George Edalji Vakası'ndaki belli yanıtın ne olurdu?"

"Komiser Anson siyahi derili insanlardan hoşlanmıyor."

"Bu gerçekten de çok belli, Alfred. O kadar belli ki, gerçek olamaz. Kusurları ne olursa olsun, Anson bir İngiliz beyefendisi ve Polis Şefi."

"Size soruşturmacı olmadığımı söyledim."

"Umudumuzu bu kadar çabuk kaybetmeyelim. Bakalım ikinci boşluğumla ne yapabileceksin. İkinci boşluk şu: Hizmetçiyle yaşanan o ilk olay bir kenara bırakılacak olursa, Edaljilere çektirilen azaplar iki ayrı dönemde cereyan ediyor. İlk olay dizisi 1892'den 1896'nın ta başına kadar sürüyor. Yoğun ve şiddeti gitgide artan bir olaylar dizisi. Birdenbire son buluyor. Yedi yıl boyunca hiçbir şey olmuyor. Sonra yeniden

başlıyor ve ilk atın karnı deşiliyor. Şubat 1903. Niçin bir boşluk var? Anlayamadığım bu: Niçin bir boşluk var? Soruşturmacı Wood, sizin görüşünüz nedir?"

Sekreter bu oyundan pek fazla zevk almıyordu; adeta sadece kaybetsin diye kurulmuş bir oyuna benziyordu. "Belki de her kim sorumlu idiyse orada değildi."

"Nerede?"

"Wyrley'de."

"Peki neredeydi bu kişi?"

"Uzaklara gitmişti."

"Nereye?"

"Bilmiyorum, Sir Arthur. Belki de hapishanedeydi. Belki de Birmingham'a gitmişti. Belki de denize açılıp uzaklara gitti."

"Bundan kuşkum var. Yine, durum çok belli. Bölgedeki insanlar bunun farkına varırlardı. Konuşma olurdu."

"Edaljiler konuşmalara kulak asmadıklarını söylediler."

"Hmmm. Harry Charlesworth'ün kulak asıp asmadığına bir bakalım. Ve anlayamadığım üçüncü nokta, giysilerin üzerindeki kıllar meselesi. Bu meseledeki belli olanı ortadan kaldırabilirsek..."

"Teşekkür ederim, Sir Arthur."

"Aaa, Tanrı aşkına, Woodie, alınma lütfen! Alınmayacak kadar yararlısın."

Wood, Dr. Watson karakterine her zaman bir hayli sempatisi olduğunu düşündü. "Sorun nedir, efendim?"

"Sorun şu: Polis George'un giysisini papazevinde inceledi ve üzerinde kıllar olduğunu söyledi. Papaz, karısı ve kızı giysisini incelediler ve üzerinde hiç kıl olmadığını söylediler. Polis cerrahı Dr. Butter –polis cerrahları benim deneyimlerime göre en vicdanlı kişilerdir– sakat bırakılan midillinin üzerinde bulunanlarla 'uzunluk, renk ve yapı açısından benzer' yirmi dokuz adet kıl bulduğu yönünde tanıklık etti. Bu yüzden açık bir çelişki var. Edaljiler George'u korumak için yalan yere yemin mi ediyorlardı? Jürinin inandığı buydu belli ki. George'un getirdiği açıklama sığırların kapatıldığı bir tarla kapısına yaslanmış olabileceği yönündeydi. Jürinin ona inanmamasına şaşırmadım. Sanki gerçek bir şeyin betimlemesi gibi değil de, insanın panikle başvurduğu bir beyan gibi görünüyor. Zaten, aile hâlâ yalan yere yemin etmiş kişiler olmaktan kurtulamıyor. Eğer kıllar giysisinin üzerinde olsaydı, onları görürlerdi, öyle değil mi?"

Wood onu onaylamakta oyalandı. Sir Arthur'un hizmetine girdiğinden beri yeni görevler ediniyordu. Sekreter, yardımcı, imza taklitçisi, golf partneri, bilardo rakibi; şimdi de deneme tahtası ve belli olan şeylerin beyan edicisi. Aynı zamanda da, gülünç düşürülmeye hazırlıklı olması gereken birisi. Ne yapalım, öyle olsundu. "Edaljiler George'un paltosunu incelediklerinde eğer kıllar onun üstünde değildiyseler..."

"Evet..."

"Peki George hiçbir kapıya yaslanmadığı için daha önceden orada değildiyseler..."

"Evet..."

"Demek oraya sonradan varmış olmalılar."

"Neden sonra?"

"Giysi papazevinden ayrıldıktan sonra."

"Dr. Butter mı onları oraya koydu demek istiyorsun?"

"Hayır. Bilmiyorum. Ama belli yanıtı istiyorsanız, oraya daha sonra varmış olmalarıdır. Her nasılsa. Eğer durum buysa, o zaman sadece polis yalan söylüyor. Ya da polislerden bazıları."

"Olanaksız bir şey de değil. Biliyor musun, Alfred, ille de yanılacaksın diyemem."

Dr. Watson'ın duymaktan gurur duyabileceği bir iltifat bu, diye düşündü Wood.

Ertesi gün Wyrley'e kendilerini daha az gizlemiş bir hava vererek döndüler ve mandıra odasında bulunan Harry Charlesworth'e uğradılar. Bir inek sürüsünün dışkılarına bata çıka yürüyüp çiftlik evinin arkasındaki küçük bir ofise girdiler. Üç tane ayağı topal sandalye, küçük bir sıra, rafyadan çamurlu bir paspas ve önceki ayı gösteren ve duvarda çarpık duran bir takvim vardı. Harry, işini aksatmalarını hoşgörüyle karşılıyormuş gözüken sarışın, açık yüzlü bir gençti.

"Demek George hakkında bilgi almak için geldiniz, öyle mi?"

Arthur ters ters Wood'a baktı; o da başını hayır anlamında salladı.

"Nasıl bildiniz?"

"Dün gece papazevine gittiniz."

"Öyle mi yaptık?"

"Şey, her nasılsa karanlıktan sonra papazevine iki yabancının girdiği görülmüş. Onların biri bıyıklarını gizlemek için atkısını yukarı çeken uzun boylu bir beyefendi, diğeriyse daha kısa boylu ve fötr şapkalı biriymiş."

"Aman Tanrım!" dedi Arthur. Belki de sonuçta tiyatro kostümcüsü-

ne gitmesi gerekirdi.

"Ve şimdi de aynı iki beyefendi, kendilerini gizlemeye daha az özen göstererek, bir iş gereği beni görmeye gelmiş bulunuyorlar; bana bu işin özel olduğunu ama çok geçmeden ne olduğunun açıklanacağını söylediler." Harry Charlesworth bir hayli keyifli görünüyordu. Aynı zamanda eski zamanları anımsadığı için de mutluydu.

"Evet, daha küçük yaşlarda okulda birlikteydik. George her zaman çok sakindi. Hiç belaya bulaşmazdı; bizler gibi değildi. Akıllıydı da. Benden daha akıllıydı ve ben de o zaman akıllıydım. Tabii şimdi bunu bilmek mümkün değil. Gözlerinizi dikip bütün gün bir ineğin arkasına bakmak insanın zekâsını fena halde köreltiyor."

Arthur bu vülgarize otobiyografik açıklamayı duymazdan geldi. "Ama George'un hiç düşmanı var mıydı? Sözgelimi –teninin renginden dolayı– ondan hoşlanmayanlar var mıydı?"

Harry bu soruyu bir süre düşündü. "Anımsadığım kadarıyla böyle bir şey söz konusu değildi. Ama oğlanların nasıl şeyler olduklarını bilirsiniz. Yetişkinlerden çok farklı biçimde sevdikleri ve sevmedikleri şeyler vardır. Ve bunlar aydan aya da değişir. Eğer George'dan hoşlanmıyor idiyseler, daha çok hepsinden akıllı olduğu içindi. Ya da babası papaz olduğu ve bu oğlanların yaptığı şeyleri onaylamadığı için. Ya da belki de gözleri bozuk olduğu için. Tahtayı görebilsin diye öğretmen onu öne oturturdu. Belki de kayırmacılık olarak görülüyordu bu. Ondan hoşlanmamak için teninin renginden daha güçlü bir neden."

Harry'nin Wyrley Vahşet Olayları'nı çözümlemesi karmaşık değildi. George'a açılan dava aptalcaydı. Polis aptalca davranmıştı. Ve gece çöktükten sonra gizemli bir Reis'in emirleriyle etrafta dolaşıp duran gizemli bir Çete olduğu fikri hepsinin en aptalcasıydı.

"Harry, Süvari Green'le görüşmemiz gerekecek. Bir atın karnını deştiğini itiraf eden buralardaki tek kişi o olduğuna göre."

"Uzaklara gitmeye mi niyetiniz var?"

"Nereye?"

"Güney Afrika'ya. Aaa, siz bilmiyordunuz demek! Duruşma bittikten iki hafta sonra Harry Green Güney Afrika'ya gitmek üzere bilet aldı. Ve aldığı, gidiş dönüş bileti de değildi."

"İlginç! Biletin parasını kimin ödediği konusunda bir fikrin var mı?"

"Şey, Harry Green ödemedi, burası kesin. Onu bu olayın dışında tutmaya çalışan birileri ödedi herhalde."

"Polis mi yani?"

"Mümkündür. Kalmasından memnun olmaları mümkün değildi; gitmeden itirafından dönmüştü. Atın karnını hiçbir zaman deşmediğini ve polisin ondan zorla itiraf aldığını söylemişti."

"Öyle mi yapmıştı, Tanrı aşkına? Sen buna ne diyorsun, Woodie?"

Wood görevini yaparcasına belli olanı söyledi. "Şey, bence ya ilk sefer ya da ikinci sefer yalan söylüyordu. Yahut" diye hınzırca bir edayla ekledi, "muhtemelen her iki seferde de."

"Harry, Mr. Green'in Güney Afrika'daki oğlunun bir adresi olup olmadığını öğrenebilir misin?"

"Kesinlikle öğrenmeye çalışırım."

"Bir şey daha var. Bu vahşet olaylarını George'un yapmadığı varsayılırsa, bunu kimin yapmış olabileceğine ilişkin konuşmalar oldu mu Wyrley'de?"

"Konuşma her zaman vardır. Konuşmanın bini bir para. Bütün söyleyeceğim şu ki, hayvanları nasıl tutacağını iyi bilen biri olmalı bu. Yoksa bir atın, koyunun ya da ineğin yanına gidip de, 'Ben senin bağırsaklarını deşip dışarı çıkarırken sakin dur tatlım' diyemezsiniz. George'un mandıra odasına girip de ineklerimden birini sağmaya çalışmasını görmek isterdim..." Harry bir an bu eğlenceli fikri aklından geçirerek kendini kaybetmiş göründü. "Daha tabureyi ineğin altına sokamadan öyle bir tekme yerdi ki kendini bokların içinde bulurdu."

Arthur öne doğru eğildi. "Harry, dostunu ve eski okul arkadaşının adını temize çıkarmak için bize yardıma hazır olur muydun?"

Harry Charlesworth alçalan ve okşayıcı bir hal alan ses tonunu fark etmişti; ama kuşkulu göründü "Hiçbir zaman benim tam olarak dostum olmadı o." Derken yüzü aydınlandı. "Elbette, mandıradaki işlerimi bırakmak zorunda kalacağım..."

Arthur başlangıçta Harry Charlesworth'e kafasında daha şövalyevari bir mizaç yakıştırmıştı; ama düş kırıklığına uğramamaya karar verdi. Harry'ye hizmetleri karşılığında ödenecek ücrette anlaşıldıktan sonra, Harry bu yeni dedektif yardımcılığı görevini üstlenerek, George'un üç buçuk yıl önceki o aşırı yağışlı ağustos gecesi, yürümüş olduğu düşünülen yolu gösterdi onlara. Papazevinin arkasındaki tarladan geçerek yola çıktılar, bir çitin üzerinden tırmandılar, bir çalıyı yararak içinden geçtiler, bir altgeçitten demiryolu hattını aştılar, bir başka çitin üzerinden tırmandılar, bir başka tarladan geçtiler, insana yapışan, dikenli bir çalıyı zor bela aştılar, hayvanların kapatıldığı bir başka bölmeden geç-

tiler ve sonunda kendilerini Maden Ocağı tarlasının kenarında buldular. Kaba bir tahminle bir milin dörtte üçünü yürümüşlerdi.

Wood cep saatini çıkardı. "On sekiz buçuk dakika."

"Bizler formda adamlarız" diye yorumda bulundu Arthur, paltosundan hâlâ dikenler çıkarıp ayakkabılarındaki çamuru silerken. "Üstelik gündüz ve yağmur da yağmıyor; ayrıca gözlerimiz de iyi görüyor."

Mandıraya dönüp para ödenince, Arthur çevrede ne tür suçlar işlendiğini sordu. Bildik şeylerdi: sığır hırsızlığı, yaygın ayyaşlık, ot yığınlarının ateşe verilmesi. Çiftlik hayvanlarına yapılan saldırılar dışında şiddet olayları var mıydı? Harry, George'un hüküm giydiği zamanlardan bir olayı şöyle böyle anımsıyordu. Bir anneyle küçük kızına bir saldırı olmuştu. Bıçaklı iki adam söz konusuydu. Biraz gürültü kopmuş ama olay hiçbir zaman mahkemeye intikal etmemişti. Evet, bu meseleyi de incelemeyi çok isterdi.

El sıkıştılar ve Harry onları, aynı zamanda bakkallık, kumaşçılık yapan ve postane işlevi gören demirciye götürdü.

William Brookes dazlak kafatasını dengeleyen çalımsı beyaz favorileri olan, ufak tefek ve yusyuvarlak bir adamdı; yılların lekesini taşıyan yeşil bir önlük giymişti. Ne çok açık bir şekilde güler yüzlü ne de aşırı kuşkucuydu. Onları tam arka odaya sokmak üzereydi ki, Sir Arthur, sekreterini dürtükleyerek, çizmesindeki çamurları kazımak için fena halde bir demire ihtiyacı olduğunu söyledi. Brookes bu isteklc son derece ilgilendi ve çizme kazıyıcının satın alınması ve ambalajı tamamlandıktan sonra, adeta ziyaretlerinin geri kalan kısmında sadece olağan ve mutlu bir şeyler söz konusuymuş gibi davrandı.

Depoda Brookes çekmecelcri karıştırıp kendi kendine mırıldanarak o kadar çok zaman geçirdi ki, Sir Arthur işi hızlandırmak için acaba çinko bir banyo küvetiyle bir iki yıkanma bezi de mi satın alsam diye düşündü. Ama demirci sonunda, sicimle bağlanmış son derece kırışık mektuplardan oluşan küçük bir paketin yerini buldu. Arthur mektupların yazıldığı kâğıdı hemen tanıdı; aynı ucuz defter kâğıdı papazevine gönderilen mektuplar için kullanılmıştı.

Brookes yıllar önce gerçekleşmiş olan başarısız şantaj girişimini anımsayabildiği kadarıyla anlattı. Çevrede söylenenlere bakılırsa, oğlu Frederick'le bir başka oğlan Walsall İstasyonu'nda yaşlı bir kadının yüzüne tükürmüşlerdi; eğer oğlunun kovuşturulmaya uğramasını istemiyorsa postaneye para göndermesi için talimatta bulunulmuştu ona.

"Bu konuda hiçbir şey yapmadınız mı?"

"Elbette yapmadım. Mektuplara kendiniz bir bakın. El yazısına bakın. Bir oyundan başka bir şey değildi."

"Para ödemeyi hiç düşünmediniz mi?"

"Hayır."

"Polise gitmeyi düşündünüz mü?"

Brookes yanaklarını şişirerek küçümseyici bir pof sesi çıkardı. "Bir an bile düşünmedim. Saniyenin onda biri bile düşünmedim. Olayı duymazdan geldim ve her şey geçip gitti. Papaz'sa, fena halde telaş içindeydi. Sağda solda şikâyet edip duruyor, Polis Şefi'ne mektuplar yazıp duruyordu. Peki bütün bunlar onu nereye götürdü? Durumu daha da kötüleştirmekten başka neye yaradı? Hem onun için, hem de oğlu için. Olup bitenlerden dolayı onu kınıyor değilim, anlıyorsunuz, değil mi? Sadece buranın nasıl bir köy olduğunu hiç anlamadığını söylüyorum. O, bu tür işler için biraz fazla... peşin hükümlü; eğer ne demek istediğimi anlıyorsanız."

Arthur yorumda bulunmadı. "Peki şantajcının niçin sizin oğlunuzla diğer oğlanı seçtiğini düşünüyorsunuz?"

Brookes yanaklarını yeniden şişirip pofladı. "Dediğim gibi, aradan yıllar geçti, efendim. On yıl mı? Belki de daha fazla. Oğlumun kendisine sormalısınız; şey, şimdi kocaman bir adam tabii."

"Bu diğer oğlanın kim olduğunu anımsıyor musunuz?"

"Anımsamaya gerek duyduğum bir şey değildi."

"Oğlunuz hâlâ buralarda mı yaşıyor?"

"Fred mi? Hayır; Fred buralardan ayrılalı çok oldu. Şimdi Birmingham'da. Kanalda çalışıyor. Dükkân işini devralmak istemiyor." Demirci durakladı, sonra birdenbire öfkeyle ekledi: "Namussuz kerata."

"Acaba sizde adresi var mı?"

"Olabilir. Peki şu çizme kazıyıcısının yanında başka bir isteğiniz var mı?"

Arthur Birmingham'a dönüş treninde bir hayli keyifliydi. Ara sıra Wood'un yanında duran, her biri kahverengi paket kâğıdına sarılmış ve sicimle bağlanmış üç paketc bakıyor ve yaşadığı dünyanın bu haline gülümsüyordu.

"Peki bugün çıkardığımız iş konusunda ne düşünüyorsun, Alfred?"

Ne mi düşünüyordu? Buna verilecek belli yanıt neydi? Peki, gerçek yanıt neydi? "Dürüst olmak gerekirse, pek de ilerleme kaydetmediğimizi düşünüyorum."

"O kadar da kötü gitmedi. Gerçi pek çok farklı doğrultuda çok faz-

la ilerleme kaydetmedik; ama bir çizme kazıyıcısına ihtiyacımız olduğu ortaya çıktı."

"Öyle mi oldu? Gölgealtı'nda bir çizme kazıyıcımız olduğunu sanıyordum."

"Oyunbozanlık etme, Woodie. Bir evde ne kadar çok çizme kazıyıcısı olsa yeridir. Bundan sonraki yıllarda onu Edalji Kazıyıcısı olarak anımsayacağız ve çizmelerimizi onunla ne zaman temizlesek bu serüveni düşüneceğiz."

"Eğer öyle diyorsanız..."

Arthur, Wood'u bulunduğu ruh hali içinde öylece bıraktı ve bakışlarını önünden geçen tarlalara ve çalı çitlerine çevirdi. George, Edalji'yi bu trende Mason College'a, sonra Sangster, Vickery & Speight'a, sonra da Newhall Street'teki kendi işyerine giderken hayal etmeye çalıştı. George, Edalji'yi Great Wyrley köyünde yollarda yürürken, çizmeciye giderken, Brookes'la iş yaparken hayal etmeye çalıştı. Genç avukat –konuşması gayet düzgün olduğu ve iyi giyindiği halde– Hindhead'de bile tuhaf bir kişi olarak görülürdü; Staffordshire'ın taşrasındaysa hiç kuşkusuz daha da tuhaf biri olarak algılanırdı. Apaçık ortada olan şuydu ki, açık görüşlü bir beyne ve esnek bir karaktere sahip hayranlık duyulacak bir adamdı o. Ama ona sadece şöyle bir bakacak olursanız; dahası, eğitimsiz bir çiftlik işçisinin, yarım akıllı bir köy polisinin, dar kafalı bir İngiliz hukukçusunun ya da kuşkucu bir üst mahkeme başkanının gözüyle bakacak olursanız, kahverengi bir tenle bir göz bozukluğunun ötesine geçemeyebilirdiniz. Edalji tuhaf gözükürdü. Öte yandan, bazı tuhaf şeyler olmaya başlamışsa, okuması yazması olmayanların çoğunlukta olduğu bir köyde mantığın yerine bir başka şey geçer ve bu şey de bütün bu olayları bir konuşma rahatlığı içinde söz konusu kişiye mal edebilirdi.

Ve bir kez akıl –gerçek akıl– arkada bırakıldı mı, ayrılanlar için en iyi olan şeyler de daha uzakta bırakılmış olurdu. Bir insanın erdemleri onun kusurlarına dönüştürülürdü. Özdenetim gizli şeyler düşünme, zekâ ise kurnazlık olarak algılanırdı. İşte böylelikle köstebek kadar kör ve ufak tefek fiziğe sahip saygıdeğer bir avukat, sakat bırakılmış hayvanların kanında yüzebilmek için gecenin köründe tarlalarda gezinip duran, yirmi özel polis görevlisinin takibinden kaçan biri oluyordu. Bunun mantıki bir şey gibi gözükmesi mantığın tümüyle altüst olması demekti. Arthur'un değerlendirmelerine göre, olup biten her şey, Charing Cross Grand Hotel'in lobisinde hemen gözlemlediği şu özel optik ku-

sura dayanıyordu. George Edalji'nin masumluğunun ahlaksal kesinliği ve bir günah keçisine dönüştürülme nedeni orada yatıyordu.

Birmingham'da, Frederick Brookes'un izini kanal yakınında kaldığı evde buldular. Brookes gözüne Londralı gibi gözüken iki beyefendiyi uzun uzun tarttı, kısa olan beyefendinin kolunun altındaki üç paketin ambalajını tanıdı ve vereceği bilgi için alacağı paranın on iki peni olduğunu bildirdi. Bu yöre insanlarının yol yordamlarına alışmakta olan Sir Arthur, alacakları yanıtların yararlılığına bağlı olarak bir şilin üç peniden başlayıp iki şilin altı peniye kadar yükselen esnek bir ödeme sistemi olmasını önerdi. Brookes da kabul etti.

Arkadaşının adının Fred Wynn olduğunu söyledi. Evet, Wyrley'deki musluk tamircisi ve gaz tesisatçısının bir akrabasıydı. Belki de yeğenlerdi ya da ikinci dereceden kuzenler. Wynn bu hattın iki durak aşağısında yaşıyordu ve Walsall'da okula birlikte gitmişlerdi. Hayır, onunla temasını tamamen yitirmişti. Şu yıllar önceki olaya gelince, mektup ve tükürme işi; o ve Wynn o zamanlar, bunun kompartıman penceresinin camını kıran ve sonra da suçu onların üzerine atan oğlanın işi olduğundan kesinlikle emindiler. Onlar da suçun onda olduğunu söylemişler ve demiryolu şirketinden gelen görevliler üçünü, aynı zamanda da Wynn'in babasıyla Brookes'un babasını sorguya çekmişti. Ne var ki, gerçeği kimin söylediğini ortaya çıkaramamışlar ve sonunda herkesi tek tek uyarmışlardı. Ve olay bu noktada kapanmıştı. Diğer oğlanın adı Speck'ti. Wyrley yakınlarında bir yerde yaşamıştı. Hayır, Brookes onu yıllardır görmemişti.

Arthur bütün bunları gümüşi renkteki yandan çevirmeli kurşunkalemiyle not aldı. Bilginin iki şilin üç peni değerinde olduğu hükmüne vardı. Frederick Brookes karşı çıkmadı.

Imperial Family Hotel'e dönünce, Arthur'a Jean'den gelen bir not uzatıldı.

Sevgili Arthur'cuğum,
Büyük soruşturmalarının nasıl ilerlediğini öğrenmek için yazıyorum. Kanıt toplarken ve şüphelilerle konuşurken keşke yanında olabilseydim. Yaptığın her şey benim için kendi yaşamım kadar önemli. Seni özlüyorum; ama genç dostun için elde etmeye çalıştığın şeyi düşününce sevinç duyuyorum. Keşfettiğin her şeyi rapor etmekte elini çabuk tut.

Seni seven ve tapan
Jean

Arthur çok şaşırdığını fark etti. Bir aşk mektubundan beklenmeyecek kadar doğrudan gözüküyordu. Belki de bir aşk mektubu değildi. Evet, elbette ki bir aşk mektubuydu. Ama bir şekilde farklıydı. Doğrusu, Jean farklıydı; daha önce görüp tanıdığı her şeyden farklıydı. On yıl sonra bile, onu şaşırtıyordu. Onunla gurur duyuyordu ve şaşırmakla gurur duyuyordu.

O gece daha sonra, Arthur notu son bir kez yeniden okurken, Alfred Wood daha üst kattaki daha küçük bir yatak odasında uyanık yatıyordu. Karanlıkta tuvalet masasının üzerindeki, şu kurnaz demirci tarafından kendilerine satılan ambalajlı üç paketi şöyle böyle görebiliyordu. Brookes elindeki imzasız mektupları Sir Arthur'a ödünç olarak verdiği için "depozito" parası da ödetmişti. Wood kasten, ne o zaman ne de daha sonra hiçbir yorum yapmamış, patronu da onu büyük olasılıkla, bu sebeple suratını asmakla suçlamıştı.

Bugünkü rolü bir soruşturmacı yardımcısının rolü olmuştu: Sir Arthur'un iş ortağı ve neredeyse dostuydu. Akşam yemeğinden sonra, otelin bilardo masasında, rekabet iki adamı eşit kılmıştı. Yarın, her zamanki sekreter ve yardımcı konumuna geri dönecek, stenograf bir hatun gibi ondan dikte alacaktı. Bu görev çeşitliliği ve zihinsel değişiklik onu rahatsız etmiyordu. Patronuna bağlıydı; ne gerekirse gereksin ona gayretle ve işbilirlikle hizmet ediyordu. Eğer Sir Arthur onun malumu ilam etmesini istiyorsa, öyle yapacaktı. Eğer Sir Arthur onun malumu ilam etmemesini istiyorsa, sessiz kalacaktı.

Ondan aynı zamanda malum olana dikkat etmemesi de bekleniyordu. Bir otel kâtibi elinde bir mektupla lobide yanlarına koşturduğunda, Sir Arthur'un mektubu alırken elinin nasıl titrediğine dikkat etmemişti; mektubu tıpkı bir öğrenci gibi cebine tıkmasına da. Patronunun akşam yemeğinden önce odasına gitme konusunda gösterdiği isteksizliğe ya da daha sonra yemek sırasındaki neşeli haline de dikkat etmemişti. Önemli bir mesleki beceriydi bu –dikkat etmeden gözlemlemek– ve bu becerinin son yıllarda yararlılığı artmıştı.

Miss Leckie karşısında kendine biraz çekidüzen vermesinin biraz zaman alacağını düşünüyordu. Gerçi, gelecek yılın sonunda onun kızlık adını hâlâ kullanacağından kuşkuluydu. Birincisine ne kadar gayretle hizmet ettiyse, ikinci Lady Conan Doyle'a da aynı gayretle hizmet edecekti; gerçi yüreğini işine daha az koyacağı da açıktı. Jean Leckie'den ne kadar hoşlandığından emin değildi. Bunun tamamen önemsiz olduğunu biliyordu. Bir öğretmen olarak müdürün karısından hoşlanmanız

gerekmezdi. Ve görüşünü dile getirmesi, kendisinden hiçbir zaman istenmeyecekti. Bu yüzden önemli değildi. Ama Miss Leckie'nin Gölgealtı'na geldiği sekiz dokuz yıl içinde, onda sahte bir yan bulunup bulunmadığı konusunda çoğu kez meraka kapıldığını fark etmişti. Miss Leckie belli bir noktada, onun Sir Arthur'un günlük yaşamındaki öneminin farkına varmıştı; bu yüzden de ona hoş görünmeye önem vermişti. Hatta hoş görünmekten daha fazlasına. Kolunun üzerine zaman zaman bir el konmuş, hatta Miss Leckie, Arthur'a öykünerek, ona Woodie diye hitap etmişti. Wood bunun, Miss Leckie'nin kazanmayı başaramadığı bir yakınlık olduğunu düşünüyordu. Mrs. Doyle bile, her zaman hatırladığı haliyle, ona böyle hitap etmezdi. Miss Leckie doğal olma ve bazen de büyük bir içgüdüsel sıcaklığı güçlükle dizginlermiş gibi görünme rolünü oynuyordu; ama bu Wood'a koketçe görünüyordu. Sir Arthur'un durumu böyle görmediğine herkesle bahse girişebilirdi. Patronunun koketçe bulduğu şeyse golf oyunuydu. Oysa yapılan sporlar çoğu kadından daha dobra gözüküyordu Wood'a.

Yine, hiç önemli değildi. Eğer Sir Arthur istediğini elde etmişse, Jean Leckie de elde etmişse, birlikte mutlu idiyseler, bunun zararı neredeydi? Ama kendisinin evlenmeye hiç yanaşmamış olması, Alfred Wood'u biraz daha rahatlatıyordu. Hijyenik bir görüş açısı dışında evlilik denen birlikteliğin hiçbir kazancını göremiyordu. Gerçek bir kadınla evleniyor ve sonra da ondan sıkılıyordunuz; sahte bir kadınla evleniyor ve paçayı kaptırdığınızı fark etmiyordunuz. Bir erkeğe kalan iki seçenek bunlarmış gibi görünüyordu.

Sir Arthur onu bazen melankoliye kapılmakla suçluyordu. Ona öyle geliyordu ki, daha çok suskunluğa kapıldığı ve her zamanki düşüncelerine gömüldüğü anlardı bunlar. Sözgelimi, Mrs. Doyle konusunda: mutlu Southsea günleri, faal Londra günleri ve son olarak şu uzun hüzünlü aylar konusunda. Aynı zamanda da müstakbel Lady Conan Doyle ve onun Sir Arthur ve ev halkı üzerinde yapacağı etki konusunda. Kingsley ile Mary ve onların bir üvey anneye –ya da daha doğrusu, bu özel üvey anneye– nasıl tepki göstereceklerı konusunda düşünceler. Kingsley bu işten hiç kuşkusuz yara almadan çıkardı: Onda zaten babasının neşeli erkeksiliği vardı. Ama Wood, son derece toy ve özlemleri olan Mary için biraz korkuyordu.

Eh, bu gece için bu kadar düşünce yeterdi. Bir şey dışında: Sabahleyin çizme kazıyıcısıyla diğer paketleri kaza eseri unutabileceğini düşündü.

Arthur, Gölgealtı'nda çalışma odasına çekildi, piposunu doldurdu ve bir strateji düşünmeye koyuldu. İki aşamalı bir saldırının olması gerektiği açıktı. Birinci hücum, ilk ve son kez olarak, George Edalji'nin masumiyetini ortaya koyacaktı; Edalji sadece yanıltıcı kanıtlarla yanlış yere mahkûm edilmiş değildi, tamamen masumdu, yüzde yüz masumdu. İkinci hücum gerçek suçlunun kimliğini belirleyecek, İçişleri Bakanlığı'nı hatalarını kabul etmeye zorlayacak ve yeni bir kovuşturma yapma sonucunu doğuracaktı.

Çalışmaya koyulurken, Arthur kendini yeniden bildik bir zemin üzerinde hissediyordu. Bir kitaba başlamak gibi bir şeydi bu: Hikâye kafanızdaydı ama bütün hikâyeyi bilmiyordunuz; karakterlerin çoğu önünüzdeydi ama hepsini geliştirmemiştiniz; nedensel bağlantıların bazılarını saptamıştınız ama hepsini ortaya çıkarmamıştınız. Başlangıç bölümünüz vardı ve son bölümünüz. Aynı zamanda kafada tutulması gereken çok sayıda konu olacaktı. Bazıları hareket halinde, bazıları durağan olacaktı; bazıları alıp başını gidecek, bazıları onlara harcadığınız bütün zihinsel enerjiye direnecekti. Doğrusu, buna alışıktı. Böylelikle, tıpkı bir romanda yapacağı gibi, anahtar konuların bir şemasını çıkardı ve onlara kısaca açıklayıcı notlar düştü.

DURUŞMA

Yelverton. Dosya kullan (alternatif usyürütmelerle), inşa et ve keskinleştir. İhtiyatlı–avukat.

Vachell? Hayır; savunma vakasını tekrardan kaçın. Ne yazık ki, hiçbir resmi kayıt yok (bunun için bir kampanya?). Güvenilir gazete dökümleri? (Umpire dışında)

Kıllar / Butter. W. muhtemelen haklı! Önce değil sonra (yalan yere yemin eden akıllı Edaljiler). Kasti değil mi, kasti mi? Kim? Ne zaman? Nasıl? Butter?? Görüşme. Aynı *zamanda:* bulunan kıllar, herhangi bir yorum zenginliği / ikircikilik? Ya da midilli mi *olmalı*?

Mektuplar. İncele: kâğıt / materyaller, yazım, üslup, içerik, psikoloji. Gurrin, Beck davası sahtekârlığı. Daha iyi bir uzman öner. (iyi / kötü taktik?). Kim? Dreyfus adamı? Aynı zamanda: bir yazar, daha fazlası? Aynı zamanda, Yazar = Karın Deşen Kişi? Yazar X Karın Deşen Kişi? Bağlantı / örtüşme?

Görme gücü. Scott'ın raporu. Yeterli? Diğerleri? Annenin tanıklığı. GE'nin görüşü üzerinde karanlık / gece'nin etkisi.

Green. Kim zorladı? Kim para verdi? İz / görüşme

Anson. Görüşme. Önyargı? Kanıtlar? Polis Şefi üzerindeki nüfuz. Campbell'a bak. Polis kayıtlarını iste?

Arthur, ünlü olmanın avantajlarından birinin, adının bütün kapıları açması olduğunu kabul ediyordu. İster bir kelebek uzmanına başvursun ister uzun yayın silah olarak tarihi konusunda uzmanlaşmış birine, yahut bir polis cerrahına veya polis şefine ihtiyacı olsun, onun görüşme ricaları normalde tebessümle karşılanıyordu. Bunun nedeni büyük ölçüde Holmes'tu. Gerçi, Holmes'a teşekkür borçlu olmak Arthur'un aklına kolay kolay gelmiyordu. Adamı icat ettiğinde ünlü dedektifinin ilerde her kapıyı açan bir maymuncuk olabileceğini hiç bilmiyordu.

Piposunu yeniden yaktı ve çizelgesinin ikinci bölümüne geçti.

SUÇLU

Mektuplar. Öncekilere bak.

Hayvanlar. Mezbaha görevlileri? Kasaplar? Çiftçiler? Yukarıda belirtildi. Başka yerlerdeki vakalar.

Tipik / atipik yöntem? Uzman– kim? Dedikodu / kuşku (Harry C).

Alet. Ustura değil (duruşma) ne? Better? Lewis? "içbükey kenarlı ve kavisli" Bıçak? Tarım aleti? Amaç? Uyarlanan alet?

Zaman aralığı. 96-03 arasında yedi yıllık suskunluk. Niçin? Kasti/ kasti değil/ zorunda kalınmış? Kim yok?

Walsall. Anahtar. Okul. Greatorex. Diğer oğlanlar. Pencere / tükürme. Brookes.

Wynn. Speck. Bağlantılı? Bağlantısız? Normal? Orada herhangi bir GE işi / bağlantısı

(sor). Müdür?

Önceki / sonraki. Diğer sakat bırakma olayları. Farrington.

Şimdilik bunlar söz konusuydu. Arthur piposundan bir nefes çekti ve hangi maddelerin güçlü, hangilerinin zayıf olduğunu merak ederek gözlerini listenin yukarısından aşağıya doğru gezdirdi. Sözgelimi, Farrington. Farrington, Wyrley Maden Ocağı'nda çalışan ve 1904'ün baharında –yaklaşık olarak tam da George'un Lewes'ten Portland'a nakledildiği tarihti bu– bir atı, iki koyunu ve bir kuzuyu sakat bırakmaktan mahkûm edilen kaba saba bir madenciydi. Polis doğal olarak bu adamın, birahanelerde aylaklık eden kaba ve cahil biri olmasına karşın, suçlu Edalji'nin ortağı olduğunu ileri sürmüştü. Arthur acı bir alayla, açık bir şekilde ruh kardeşiymişler, diye düşündü. Acaba Farrington

onu bir yerlere götürebilir miydi yoksa götüremez miydi? Suçu acaba sadece bir başkasına özendiği için mi işlemişti?

Belki de paragöz Brookes'la esrarengiz Speck bir şeyler yumurtlardı. Tuhaf bir addı Speck. Bu adın zihnini şu anda götürdüğü tek doğrultu Güney Afrika'ydı. Oradayken, kolonilere özgü adı speck olan domuz pastırmasından bir hayli yemişti. İngiliz pastırmasından farklı olarak her türlü hayvandan yapılabiliyordu. Aslı aranırsa, bir keresinde suaygırı speck'i bile yediğini anımsadı. Nerede olmuştu bu acaba? Bloemfontein'de mi yoksa kuzeye doğru olan yolculuk sırasında mı?

Şimdi zihni daldan dala atlıyordu. Arthur'un deneyimlerine göre, onu bir noktada yoğunlaştırmanın tek yolu, önce zihnini fazlalıklardan arındırmaktı. Holmes bu amaçla kemanını çalabiliyor ya da belki de yaratıcısının bugünlerde ona bağışlamaktan dolayı mahcubiyet duyduğu o özel düşkünlüğe kendini kaptırabiliyordu. Arthur içinse kullanılacak bir kokain şırıngası yoktu: O sadece bir çanta dolusu sağlam saplı golf sopasına bel bağlıyabiliyordu.

Golfe her zaman, kuramsal olarak ona mükemmel biçimde uyan bir oyun gözüyle bakmıştı. Bu oyun gözün, beynin ve bedenin bir arada kullanılmasını gerektiriyordu: Fiziksel gücünü hâlâ koruyan ve yazar olmuş bir göz doktoru için gayet uygun bir spordu. En azından, işin kuramsal yanı buydu. Pratikte ise, golf insanı her zaman kendine doğru çekiyor ve sonra da sizden kaçıveriyordu. Ona yeryüzünün dört bucağında ne oyunlar etmişti golf.

Arabayla Hankley Golf Kulübü'ne giderken, Mena House Hotel'in önündeki ilkel oyun sahasını anımsadı. Şayet vuruşunuzu biraz kaydıracak olursanız, topunuzu Ramseslerden ya da Tutmosislerden birinin mezarının içine girmiş olarak bulabilirdiniz. Bir öğle sonrası oradan geçmekten olan biri, Arthur'un güçlü ama hedefini şaşıran vuruşlarından birini değerlendirirken, alaycı bir şekilde, Mısır'da kazı yapmak için özel bir vergi olduğunu belirtmişti. Ama Vermont'ta Kipling'in evinin önünde oynanan golf tuhaflıkta bunu bile arkada bırakmıştı. Şükran Günü vakitleriydi ve yerde bir hayli kar vardı; bir topa vurulur vurulmaz top gözden kayboluyordu. Bereket versin ki, aralarından biri –hâlâ hangisi olduğunu tartışıyorlardı– topları kırmızıya boyama fikrini ortaya attı. Ancak, tuhaflık burada sona ermedi; çünkü karın buzlu üst katmanı en hafif aşağı doğru vuruşa fantastik bir hız veriyordu. Bir noktada o ve Rudyard aşağı doğru meyilli bir zeminde oynamaya koyulmuşlardı; rengârenk topların durması için hiçbir sebep yoktu ve top-

lar Connecticut Nehri'ne kadar tam iki mil boyunca yuvarlanıp durdular. İki mil: O ve Rudyard hep buna inanmışlardı; bazı golf kulübü üyelerinin kuşkuculuklarının canı cehenneme gideydi.

O gün golf denilen koket ona iyi davrandı ve hâlâ bir 80 sayı yapma şansıyla kendini on sekizinci çimenli yolda buldu. Topu deliğe tek bir vuruşta sokabilme şansını yakalamak için keşke demir bir sopayla bayrağa yeterince yakın vuruş yapabilseydi... Yapacağı vuruşu düşünüp taşınırken, birdenbire, bu oyunu daha fazla oynayamayacağının farkına vardı. Bunun en basit nedeni Gölgealtı'ndan ayrılmak zorunda kalacak olmasıydı. Gölgealtı'ndan ayrılmak? Olanaksız, diye yanıt verdi otomatik biçimde. Evet ama, yine de kaçınılmazdı. Evi, onun ilk ve tek hanımı olan Touie için inşa ettirmişti. Nasıl olur da Jean'i buraya gelin olarak getirebilirdi? Bu sadece onur kırıcı olmakla kalmaz, kesinlikle edepdışı olurdu. Touie'nin, azizelere yakışan bir tavır içinde ona yeniden evlenebileceğini ima etmesi bir şeydi; aynı çatı altında geçirdikleri her bir gece için ona ve Touie'ye yasaklanan zevkleri bu kez başkasıyla yaşamak için eve ikinci bir eş getirmesi bambaşka bir şeydi.

Bu, elbette söz konusu olamazdı. Ancak Jean'in bunu doğrudan belirtmemesi, tersine bu sonuca varmak üzere oraya gidecek yolu bulmayı ona bırakması, ne kadar da anlayış ve zekâ dolu bir şeydi. O gerçekten de olağanüstü bir kadındı. Onun Edalji Davası'yla ilgileniyor olması da Arthur'u fazladan duygulandırıyordu. Karşılaştırma yapmak belki centilmenliğe sığmazdı; ama Touie onun misyonunu onaylarken, başarılı olsun olmasın, aynı ölçüde mutlu olurdu. Hiç kuşkusuz, Jean de mutlu olurdu; ancak onun ilgisi durumu değiştiriyordu. George için başarılı olma yolunda, adalet uğruna –hedefi daha da yüksek tutarsak– bu ülkenin onuru uğruna; ama aynı zamanda sevgili kız arkadaşı uğruna, onu kararlı kılıyordu. Elde edilecek başarı onun ayakları dibine bırakılacak bir zafer ganimeti olacaktı.

Bu heyecanlarla coşmuş olarak, ilk vuruşunu deliğin dört beş metre ötesine yolladı Arthur; bir sonraki vuruşta deliğin bir buçuk metre berisinde kaldı ve onu da kaçırmayı becerdi. 79 yerine 82 sayı: Evet, gerçekten de kadınları golf sahasından uzakta tutmalıydılar. Sadece çimenli yollardan ve delik çevresindeki zeminlerden değil, oyuncuların kafasından da uzak tutmalıydılar; yoksa, az önce olduğu gibi, bir kaos ortaya çıkacaktı. Jean bir keresinde golfe başlamayı tartışmaya açmış ve Arthur bunu o zamanlar ılımlı bir coşkuyla karşılamıştı. Ama belli

ki çok kötü bir fikirdi bu. Toplumsal uyum adına cinsi latifi katılmaktan alıkoymak gereken şey sadece oy sandığı değildi.

Gölgealtı'na dönünce, öğle sonrası postasında muayenehanesi Manchester Square'de bulunan Mr. Kenneth Scott'tan bir ileti gelmiş olduğunu fark etti.

"İşte elimizde!" diye bağırıyordu Arthur, Wood'un ofis kapısını tekmeleyip açarken. "İşte elimizde!"

Sekreteri önüne konulmuş olan kâğıda baktı. Okudu:

Sağ göz: 8.75 Dioptri Spher.
1.75 Dioptri silindirik eksen 90°
Sol göz: 8.25 Dioptri Spher.

"Anlıyorsun ya; sonuçlar hastanın durumundan tümüyle bağımsız olsun diye Scott'a göz odağının otomatik ayarını atropinle felç etmesini söyledim. Sırf birileri George'un kör taklidi yaptığını ileri sürmeye çalışmasın diye. Umduğum tam da buydu. Kaya kadar sağlam sonuçlar bunlar! Karşı çıkılamaz sonuçlar!"

"Bir şey sorabilir miyim?" dedi o gün Watson rolünü oynamayı daha kolay bulan Wood. "Tam olarak ne anlama geliyor bu?"

"Şey anlamına geliyor, şey... göz doktoru olarak çalıştığım bütün bu yıllar boyunca bu kadar yüksek bir astigmatlı miyopi vakasını düzelttiğimi hiç mi hiç anımsamıyorum. İşte, Scott'ın yazdıklarına bir kulak ver." Mektubunu yeniden kaptı. "Bütün miyoplar gibi, Mr. Edalji dört beş santimden daha uzaktaki nesneleri açık bir şekilde görmekte her zaman çok güçlük çekiyor olmalı ve alacakaranlıkta onun tümüyle tanışık olmadığı bir yerde yolunu bulması neredeyse olanaksız bir şey olurdu."

"Bir başka deyişle, Alfred, bir başka deyişle, jüri üyeleri, atasözlerinde denildiği gibi, o bir köstebek kadar kör. Tabii bir köstebek, dostumuzdan farklı olarak, zifiri karanlık olan toprak altında yolunu bulabilir. Ben ne yapacağımı biliyorum. Herkese meydan okuduğum bir beyanatta bulunacağım. Elimizdeki bu reçeteye göre bir gözlük yaptırılmasını önereceğim; eğer polisin herhangi bir savunucusu yapılan bu gözlüğü geceleyin takacak olursa, bu kişinin bir saatin altında bir süre içinde papazevinden tarlaya gidip sonra geri dönemeyeceğini garanti ediyorum. Niçin bu kadar kuşkulu görünüyorsunuz, jüri üyeleri?"

"Ben sadece dinliyordum, Sir Arthur."

"Hayır, kuşkulu görünüyordun. Ben kuşkuyu gördüğümde tanırım. Hadi, bana sorulması gereken soruyu sor."

Wood iç çekti. "Ben sadece acaba George'un görme gücü üç yıllık hapis cezası sırasında daha kötüye gitmiş olamaz mı diye merak ediyordum."

"Hah! Ben de bunu düşüneceğini tahmin etmiştim. Gerçek, kesinlikle bu değil. George'un körlüğü sürekli bir yapısal bozukluk. Resmi bir şey. Bu yüzden 1903'te de şimdi olduğu kadar kötüydü. Ve o zaman gözlük bile takmıyordu. Başka bir soru var mı?"

"Hayır, yok, Sir Arthur." Gerçi Wood'un ortaya atmayı uygun bulmadığı belli belirsiz bir gözlemi de yok değildi. Patronu gerçekten de bir göz doktoru olarak çalıştığı bütün bu yıllar boyunca bu denli yüksek bir astigmatlı miyopiyle hiç karşılaşmamış olabilirdi. Öte yandan Wood, onun kaç kere, akşam sofralarındaki konuklara Devonshire Place'deki muayenehanesinin bomboş bekleme salonuyla ne denli övündüğünü anlattığını ve bu fenomenvari hasta yokluğunun kitaplarını yazmak için ona nasıl zaman sağladığını anlatarak eğlendirdiğini, duymuştu.

"Sanıyorum üç bin isteyeceğim."

"Üç bin ne?"

"Sterlin, dostum, sterlin. Hesabımı Beck Davası'na dayandırıyorum."

Wood'un yüz ifadesi sorulabilecek herhangi bir soru kadar iyiydi.

"Beck Davası; Beck Davası'nı kesinlikle anımsıyorsun, değil mi? Gerçekten de anımsamıyor musun?"

Sir Arthur şakacıktan onu onaylamıyormuş gibi başını salladı. "Adolf Beck. Anımsadığım kadarıyla Norveç kökenliydi. Kadınları dolandırmaktan mahkûm edilmişti. Onun –inanır mısın– John Smith adında, daha önce yine benzer suçlardan hüküm giymiş eski bir mahkûm olduğuna inanıyorlardı. Beck yedi yıl ağır hapis cezası aldı. Beş yıl kadar önce masumluğu teslim edilmeden tahliye edildi. Üç yıl sonra, yeniden tutuklandı. Yeniden mahkûm edildi. Yargıcın kuşkuları vardı; hükmü erteledi ve bu arada gerçek dolandırıcı Mr. Smith ortaya çıkmasın mı! Davanın bir ayrıntısını iyi anımsıyorum. Beck ile Smith'in bir ve aynı kişi olmadığını nasıl öğrenmişlerdi? Biri sünnetliydi, diğeri değildi. Adalet bazen böyle ayrıntılara bel bağlıyor."

"Ah! Kafan şimdi başlangıçta olduğundan daha da karışık gözüküyor. Tamamen anlaşılır bir şey bu. Bir nokta var. İki nokta aslında. Bi-

rincisi, Beck çok sayıda kadın tanığın verdiği yanlış kimlik bilgileri sonucunda mahkûm edildi. On on bir tanık aslında. Hiç yorum yapmıyorum. Ama aynı zamanda, sahte evrak ve imzasız el yazmaları konusunda uzman bir kişinin açık tanıklığıyla mahkûm edildi. Eski dostumuz, Thomas Gurrin. Bu kişi Beck Araştırma Komisyonu'na gelip yaptığı tanıklığın masum bir adamı iki kez mahkûmiyete götürdüğünü itiraf etmek zorunda kaldı. Ve bu görevini gerektiği gibi yapmadığı itirafından henüz bir yıl önce aynı kişi, George Edalji'ye karşı ağzından köpükler saçarak yeminler edip duruyordu. Bana kalırsa, onun tanık bölmesine sokulması yasaklanmalı ve dahil olduğu her dava yeniden incelenmelidir."

"Her neyse, nokta iki: Komite'nin raporundan sonra, Beck bağışlandı ve Hazine tarafından tazminat olarak beş bin sterlin aldı. Beş yıl için beş bin sterlin. Tarifenin ne olduğu ortada. Ben üç bin isteyeceğim."

Kampanya ilerliyordu. Dr. Butter'a mektup yazarak bir görüşme talep edecek, Walsall Okulu'nun müdürüne yazıp Speck adındaki oğlan hakkında bilgi alacak, Komiser Anson'a yazarak davanın polis kayıtlarını soracak ve George'a yazıp Walsall'da çatışmalı herhangi bir işi olup olmadığını öğrenecekti. Ayrıca Gurrin'in içine düştüğü aşağılanmanın derecesini doğrulamak için Beck Raporu'nu inceleyecek ve İçişleri Bakanı'dan bütün davanın yeniden ve son bir kez soruşturulmasını resmi olarak talep edecekti.

Son birkaç günü imzasız mektupların incelenmesine ayırmayı planladı. Bu mektupları yazanların kimliklerini daha belirgin kılmaya çabalıyor, grafolojiden yola çıkarak bunları yazanların psikolojilerini anlamaya çalışıyor ve sonra, olanaklı bir kimlik saptaması yapmaya çabalıyordu. Daha sonra bu dosyayı, George'un el yazısı örnekleriyle profesyonel bir karşılaştırma yapması için Dr. Lindsay Johnson'a devredecekti. Johnson kendi alanında Avrupa'daki en tanınmış simalardan biriydi; Dreyfus Davası'nda Maître Labori tarafından bilgisine başvurulmuştu. Evet, diye düşündü Arthur: araştırmalarımı bitirdiğimde, Edalji Davası'nı, Fransa'daki Dreyfus Davası kadar büyük bir olay haline getireceğim.

Mektup tomarları, bir büyüteç, bir defter ve yandan çevirmeli kurşunkalemiyle masasına oturdu. Derin bir soluk aldı ve sonra, yavaş yavaş, ihtiyatla, sanki kaçmaya çabalayan kötü bir ruhu izlermiş gibi, papazın paketleri üzerindeki kurdeleyle Brookes'un paketleri üzerindeki

sicimi çözdü. Papazın mektupları kurşunkalemle tarihlenmiş ve alınış sırasına göre dizilmişti; demircininkiler belli bir sıraya göre değildi.

Onları baştan aşağı, bütün zehir saçan nefretleri ve edepsizlikleri, övüngenlikleri ve deliliğe yakınlıkları, büyük iddiaları ve önemsizlikleri içinde okudu. *Ben Tanrı'yım. Ben Her Şeye Güce Yeten Tanrı'yım. Ben bir deliyim, bir yalancıyım, bir iftiracıyım, bir gammazım. Ah postacıya buna pahalı ödeteceğim.* Gülünçtü; ancak bu katmerli gülünçlük şeytani türden bir zalimliğe varıyor ve kurbanların akılları bu zalimliğin etkisiyle darmadağın olabiliyordu. Arthur bunları okudukça, öfkesiyle tiksintisi yatışmaya başladı ve okuduğu ifadelerin zihnine sızmasına izin verdi. *Seni gidi pis gammaz on iki aylık hapis cezası istiyorsun ha... bir cin kadar cin fikirliyim ben... Seni gidi hantal görünüşlü alçak herif senin işini bitirttim ben seni gidi pislik seni gidi maymunoğlu maymun... Bütün yüksek sınıf züppelerini tanırım ben, gözüpek bir çehrem var ve seninkinden daha kötü bir çehre değil bu... Çarşamba gecesi şu yumurtaları kim arakladı niçin yaptın bunu ya da adamın yaptı ama beni asacaklarını sanmıyorum...*

Arthur okudu ve yeniden okudu; sınıflara ayırdı, sonra yeniden sınıflara ayırdı; çözümledi, karşılaştırdı, kısa notlar düştü. Azar azar, imalar kuşkulara ve sonra da kuşkular varsayımlara dönüştü. Bir kere, hayvan karnı deşenler çetesi ister var olsun ister olmasın, kesinlikle bir yazarlar çetesinin var olduğu anlaşılıyordu. Üç diye düşündü: iki genç yetişkin ve bir de oğlan çocuğu. İki yetişkin zaman zaman birbirleriyle çatışıyor gibi görünüyordu; ama anladığı kadarıyla, bir ayrım yapılması gerekiyordu. Biri sadece kötü niyetliydi; ötekininse isterik sofuluktan kutsala şiddet dolu saygısızlığa kadar varan din manisi nöbetleri vardı. Yazdıklarına Şeytan, Tanrı ve onların teolojik birleşimi olan Tanrı Şeytan diye imza atan buydu. Oğlana gelince, son derece ağzı bozuk biriydi ve Arthur onun yaşının on iki ile on altı arasında olduğunu tahmin ediyordu. Yetişkinler aynı zamanda sahtekârlık yapma güçleriyle de böbürleniyorlardı. Aralarından biri Papaz'a 1892'de, "Senin oğlanın el yazısını taklit edemeyeceğimizi mi düşünüyorsun?" diye yazmıştı. Ve bunu kanıtlamak için de tüm Edalji ailesinin, Brookes ailesinin ve çevredeki başkalarının gerçeğe yakın imzalarını gösteren, titizlikle hazırlanmış tüm bir sayfa vardı.

Mektupların büyük bir bölümü aynı kâğıda yazılmış ve benzer zarflarla gelmişti. Bazen bir yazar başlıyor ve sonra yerini bir başkasına bırakıyordu: Tanrı Şeytan'ın duygusal taşkınlıklarını aynı sayfada deli-

kanlının kaba çiziktirmeleri ve kaba saba çizimleri –her anlamda kabaydı– izliyordu. Bütün bunlar güçlü bir biçimde üçünün de aynı çatı altında yaşadıklarını düşündürüyordu. Bu hangi evin çatısıydı? Mektupların bazıları Wyrley'deki kurbanlarına elden teslim edildiği için, bu evin bir iki milden daha uzak olmayan bir yerde bulunduğunu varsaymak makuldü.

Sonra, böylesi üç yazıcıyı ne çeşit bir evin çatısı barındırabilirdi? Farklı yaşlarda genç erkekleri barındıran bir kurum muydu bu? Belki de, sınıfları tıklım tıklım dolu bir okul? Arthur eğitimle ilgili rehberlere baktı; ama olası bir mesafe içinde hiçbir şey bulamadı. Acaba bu kötülükleri yapanlar bir ofisteki üç memur ya da bir işyerindeki üç tezgâhtar olabilir miydi? Meseleyi düşündükçe, bunların aynı ailenin üç üyesi oldukları, iki büyük kardeşle bir küçük kardeşten oluştukları hükmüne varmaya daha sıcak bakıyordu. Mektupların bazıları son derece uzundu ve bu, onların, zamanları bir hayli bol bir aylaklar grubu olduğunu düşündürüyordu.

Daha özel bilgilere gereksinimi vardı. Sözgelimi, Walsall Okulu'nun davada sürekli bir faktör olduğu anlaşılıyordu; ancak ne kadar önemli bir faktördü? Sonra, şu mektup konusunda ne diyecekti? Dindar manyak hiç kuşku yok ki Milton'ın *Yitik Cennet*'inin Birinci Kitap'ına imada bulunuyordu: Şeytan'ın düşüşü ve yazarın, kendi gideceği son yer olarak ilan ettiği cehennemin yanan gölü. Arthur'un istekleri yerine gelseydi kesinlikle gideceği yer bu olurdu. Bu yüzden, müdüre sorulacak bir başka sorusu daha vardı: *Yitik Cennet* okulun müfredat programında mıydı? Eğer öyleyse, ne zaman ve kaç çocuk onu okumuştu ve aralarında onu özellikle çok sevenler olmuş muydu? Bu, umutsuz bir durumda önemsiz bir şeye bel bağlamak mıydı; yoksa her türlü olasılığı keşfetmek miydi?

Mektupları ileriye doğru okudu; onları geriye doğru okudu; onları rastgele bir sırayla okudu; onları iskambil kâğıdı gibi karıştırdı. Derken gözü bir şeye ilişti ve beş dakika sonra, güm güm vuruşlarıyla, sekreterinin oda kapısını menteşelerinden adeta söküyordu.

"Alfred, seni kutlarım. Turnayı tam gözünden vurdun!"

"Öyle mi yaptım?"

Arthur bir mektubu Wood'un masasının üzerine attı. "Oraya bak. Oraya, oraya!" Sekreter, Arthur'un ileriye uzanan parmağını hiçbir şey anlayamadan izledi.

"Hangi turnayı gözünden vurdum!"

"Bak, dostum, oraya bak: *Oğlan denize gönderilmiş olmalı.* Ve buraya: *Dalgalar üzerine geliyor.* Bu ilk Greatorex mektubu, anlamıyor musun? Ve buraya da bak: *Beni asacaklarını sanmıyorum; beni denize gönderececkler.*"

Wood'un yüz ifadesinden, verilecek malum yanıtın aklına gelmediği anlaşılıyordu.

"Zaman aralığı, Woodie, zaman aralığı. Yedi yıl. Niçin zaman aralığı var, diye sormuştum, niçin zaman aralığı var? Ve sen de, 'Belki de orada değildi' diye yanıt verdin. Ve ben, 'Peki nereye gitmişti?' deyince, sen, 'Belki de denize açılmıştı' diye yanıtladın. Ve bu, yedi yıllık zaman aralığından sonraki ilk imzasız mektup. Bir kez daha kontrol edeceğim; ama seninle maaşına bahse girerim ki, daha önceki bütün mektuplarda denize yapılan tek bir gönderme yok."

"Şey" dedi Wood benliğinden bir nebze hoşnutluk duymaktan kendini alamayarak, "gerçekten de mümkün bir açıklama tarzı gibi görünüyordu."

"Ve en ufak bir kuşkun olması durumunda" –sekreter az önce zekâsından ötürü kutlandığı için bu savdan hemen kuşkulanmaya hiç niyetli değildi– "bu savımı perçinleyen şey, son aldatmacanın nereden gelmiş olduğu."

"Korkarım, bana hatırlatmak zorunda kalacaksınız, Sir Arthur."

"1895 Aralık ayını anımsıyor musun? Bir Blackpool gazetesinde papazevinin içindeki her şeyin açık artırmayla satılığa çıkarıldığını duyuran bir ilan yayımlanmıştı."

"Evet?"

"Hadi, dostum, hadi. Blackpool, peki Blackpool nedir? Liverpool'un sayfiye yeri. İşte gemiye oradan bindi, Liverpool'dan. Bu kadar açık."

Alfred Wood o öğle sonrası çok meşguldü. Milton'ın müfredat programında yer alıp almadığını sormak için Walsall Okulu'nun müdürüne götürülecek bir mektup vardı; sonra, Harry Charlesworth'ten, 1896 ile 1903 yılları arasında denize açılan herhangi bir yöre sakini olup olmadığının ve ayrıca da, Speck adındaki bir delikanlıyı ya da adamı araştırmasının istendiği bir başka mektup. Bundan başka, Dr. Lindsay Johnson'dan, gönderilen bu dosyadaki mektuplarla George Edalji'nin kendisine daha önce gönderilmiş olan mektuplarındaki el yazısını acil şekilde karşılaştırılmasının rica edildiği bir mektup. Arthur

bu arada annesine ve Jean'e yazarak onları davanın gelişiminden haberdar etti.

Ertesi sabahın postasında bildik bir zarf içinde gelen bir mektup vardı. Posta pulu Cannock damgalıydı.

Saygıdeğer Efendim,
Sözü kısa tutayım; bizler dedektiflerin muhbirleriyiz ve Edalji'nin atı öldürüp şu mektupları yazdığını biliyoruz. Bunu başkalarının üzerine atmaya çalışmanın hiç faydası yok. Suçlu Edalji'dir ve öyle olduğu kanıtlanacaktır; çünkü o bizden biri değildir ve...

Arthur sayfayı çevirdi, okumayı sürdürdü ve ağzından bir kahkaha çıktı.

...o lanet olasıca Aldis domuzu lisenin patronuyken Walsall'da alınacak hiç eğitim yoktu. Yöneticilere onun hakkında mektuplar gönderildikten sonra mermiyi yedi. Ha, ha!

Walsall Okulu'nun müdürüne ek bir rica mektubu gönderilerek bir önceki müdürün okuldan ayrılma koşulları soruldu; sonra da, bu son kanıt belgesi Dr. Lindsay Johnson'a gönderildi.

Gölgealtı'nda sakin bir atmosfer egemendi. Her iki çocuk da evden uzaktaydı: Kingsley, Eton'daki ilk yarıyılında, Mary ise Prior's Field, Godalming'de. Hava kasvetliydi; Arthur harıl harıl yanan bir şöminenin yanı başında tek başına yemekler yedi; akşamları Woodie'yle bilardo oynadı. Ufukta ellinci doğum yıldönümünü görebiliyordu. Tabii eğer bir ufuk iki yıl kadar uzakta olabilirse. Krikette hâlâ iyi oyunlar çıkarabiliyor, ara sıra rakip top karşılayıcının hemen önündeki sürüşleriyle çok güzel bir performans ortaya koyuyor ve rakip kaptanlar bu konuda yorum yapma inceliğinde bulunuyorlardı. Ama sık sık da kale çizgisinde duruyor, saygısız bir top vurucunun paldır küldür geldiğini seyrediyor, yastıklı formasında güm diye bir itişi hissediyor, hakem çizgisine doğru sert sert bakıyor ve yirmi metre kadar öteden, "Çok özür dilerim, Sir Arthur" diye üzüntü ifade eden bir değerlendirme işitiyordu. Hiç karşı çıkamayacağı bir karardı bu.

Zafer dolu günlerinin arkada kaldığını kabullenmenin zamanıydı. Cambridge'e karşı bir sezonda 61'e karşılık yedi sayı alınmıştı ve bundan sonra kalede W. G. Grace olacaktı. İtiraf etmek gerekir ki, Arthur, başarısızlığa uğrayan dört oyuncudan sonra sahaya çıktığında, büyük

oyuncu W. G. Grace şimdiden yüz sayılık bir skora ulaşmıştı. Ama öyle bile olsa sonuç şuydu: A. I. Conan Doyle tarafından atılan ve W. G. Grace ile W. Storer tarafından yakalanan top sayısı 110'du. Bunu kutlamak için on dokuz kıtadan oluşan şakacı bir kahramanlık şiiri kaleme almıştı; ne var ki, ne dizeleri ne de bu hareketi onu Wisden'a çıkarmaya yetmişti. Partridge'in bir zamanlar öngördüğü gibi, İngiltere Kaptanı mıydı? Geçen yaz Marylbone Kriket Kulübü'nde oynanan maçta, aktörlere karşı yazarlar takımının kaptanı ifadesi daha doğru bir değişti. O haziran günü, açılışı Wodehouse'la* birlikte gerçekleştirmiş ve Wodehouse öylesine budalaca bir vuruş yapmıştı ki, komik bir şekilde kaleyi devirip herkesi kendine güldürmüştü. Arthur'un kendisi iki sayı yapmış, Hornung ise sayı bile yapamamıştı. Horace Bleakley elli dört sayı yapmıştı. Belki de yazar yanı daha iyiye gittikçe, kriketçi yanı daha kötüye gidiyordu.

Düşle gerçeklik arasındaki boşluğun her yıl daha da büyüdüğü golf için de aynı şey söz konusuydu. Gelgelelim bilardo... bilardo, çöküşün otomatik olarak gündeme geldiği bir oyun değildi. Oyuncular ellilerine, altmışlarına, hatta yetmişlerine kadar belli bir güçsüzlüğe düşmeden oynamayı sürdürüyorlardı. En üstün değer güç değildi; deneyim ve taktik çok daha önemliydi. Öpüştürme atışları, sektirme atışları, postacı vuruşu, üst bant çektirmeleri... Ne oyundu ama bilardo! Biraz daha pratik kazanarak ve bir profesyonelden tavsiye alarak İngiliz Amatör Şampiyonluğu Yarışması'na girmemesi için neden var mıydı? Elbette, uzun çektirme vuruşlarını geliştirmesi gerekecekti. Kendine her seferinde şunu söyleyip duruyordu: Topu üst cebe doğru bir yarım top olarak gör ve sonra, elinden geldiği kadar ona bir yarım top olarak vur. Wood uzun çektirme atışlarında pek sıkıntı çekmiyordu; ancak Arthur'un ona sık sık belirttiği gibi, çift bantlarda mesafe açısından fena halde zorlanıyordu.

Ellisine yaklaşıyordu: Biraz daha vakti varsa da yaşamının ikinci yarısı başlamak üzereydi. Touie'yi kaybetmiş ve Jean'i bulmuştu. Benimsediği bilimsel maddeciliği bir yana bırakmış ve öteye açılan büyük kapıyı birazcık daha aralamak için bir yol bulmuştu. Nükteci kişiler İngilizlerin, tinsel içgüdüleri olmadığından, kriketi kendilerine bir sonsuzluk duygusu vermek için icat ettiklerini yinelemekten hoşlanırdı. Yarım akıllı gözlemciler de bilardonun tekrar tekrar oynanan aynı oyun

* P.G. Wodehouse (1881-1975): Komedi öğelerinin ağır bastığı eserler vermiş bir İngiliz yazarı. (ç.n.)

olduğunu sanıyordu. Her ikisi de saçma sapan fikirlerdi. Doğruydu, İngilizler gösterişçi bir ırk değildi –İtalyanlara benzemiyorlardı– ama herhangi bir kavim kadar tinsel doğaları vardı. Ve iki insan ruhu birbirine ne kadar benzerse, iki bilardo oyunu da birbirine o kadar benziyordu.

Grayshott'ta Touie'nin mezarını ziyaret etti. Çiçekler koydu, ağladı ve gitmek için dönerken, bir daha ne zaman geleceğini düşündüğünü fark etti. Ertesi hafta mı olurdu yoksa iki hafta sonra mı? Peki ondan sonra? Peki ondan sonra? Bir noktada çiçek getirmeyi bırakacak ve ziyaretleri daha da ender olacaktı. Belki de Crowborough'da, Jean'in anne babasının yanında, onunla yeni bir hayata başlayacaktı. Touie'yi ziyaret etmek... uygun olmayacaktı. Kendine onu düşünmenin yeterli olacağını söyleyecekti. Jean –eğer Tanrı arzu ederse– onun çocuklarını doğuracaktı. O zaman Touie'yi kim ziyaret edecekti? Bu düşünceyi zihninden atmak için kafasını salladı. Geleceğe yönelik suçları öngörmenin hiç anlamı yoktu. İnsan en iyi ilkelere göre hareket etmeli ve sonra da kendi koşullarıyla gelen şeylerle ilgilenmeliydi.

Yine de, Gölgealtı'na geri dönünce –Touie'nin boş evine geri dönünce– kendini onun yatak odasına çekilmiş buldu. Odanın yeniden düzenlenmesi ya da yeniden dekore edilmesi konusunda hiçbir talimat vermemişti. Nasıl verebilirdi? Bu yüzden Touie'nin sabahın üçünde havada menekşe kokusu varken ve kırılgan eli onun kocaman hantal pençesinde dururken öldüğü yatak olduğu gibi duruyordu. Mary'yle Kingsley bitkin ve korku dolu bir nezaket içinde oturmuşlardı o gün. Touie neredeyse son nefesini vermek üzereyken yerinden doğrulmuş ve Mary'ye, Kingsley'e iyi bakmasını söylemişti... Arthur, iç çekerek, karşıdaki pencereye yürümüştü. On yıl önce bu odayı onun için en iyi manzaraya sahip olduğundan dolayı seçmişti; oda bahçeye ve korulann birleştiği, kendilerine özel o daralan vadiye bakıyordu. Onun yatak odasını, onun hasta odasını, onun ölüm odasını her zaman elinden geldiğince hoş ve acısız tutmaya uğraşmıştı.

Kendine söylediği şey buydu. Kendine ve başkalarına bunları o kadar sık söylemişti ki, sonunda kendi de inanır olmuştu. Acaba hep kendini mi aldatmıştı? Çünkü Touie'nin ölümünden daha birkaç hafta önce, Touie'nin kızına, babasının yeniden evleneceğini söylediği oda da buydu. Mary aralarında geçen konuşmayı aktardığında, Arthur meseleyi önemsememeye çalışmıştı; şimdi anlıyordu ki, aptalca bir karardı bu. Onun Touie'yi övme fırsatını kaçırmaması ve aynı zamanda da ze-

min hazırlaması gerekirdi; bunu yapacak yerde paniğe kapılarak işi şakaya vurmuş ve "Aklında özel bir aday da varmıymış?" diye bir şeyler sormuştu. Bunun üzerine Mary, "Baba!" demişti. Bu sözcüğün telaffuzundaki onaylamama tonundan kuşku duymaya gerek yoktu.

Yatak odasının penceresinden bakışlarını ihmal edilmiş tenis sahasının üzerinden ileriye çevirerek, bir zamanlar ona, gelgeç bir fantezi anında, bir Alman halk masalını çağrıştırırmış gibi gelen vadiye doğru bakmayı sürdürdü. Şimdi gözüne, bir parçası olduğu Surrey görünümünden farklı görünmüyordu. Evlilik konusunu Mary'ye yeniden açamazdı. Ama bir şey kesindi: Eğer Touie biliyor idiyse, o zaman mahvolmuş demekti. Eğer Touie biliyor ve Mary de biliyor idiyse, o zaman çift katlı şekilde mahvolmuş demekti. Eğer Touie biliyor idiyse, o zaman Hornung haklıydı. Eğer Touie biliyor idiyse, o zaman annesi yanılıyordu. Eğer Touie biliyor idiyse, o zaman Connie'ye karşı en adi ikiyüzlü gibi davranmış ve yaşlı Mrs. Hawkins'i utanmazca manipüle etmişti. Eğer Touie biliyor idiyse, o zaman bütün onurlu davranış anlayışı bir yalandan ibaretti. Masongill'in üzerindeki yüksek arazide, annesine onurla onursuzluğun birbirine son derece yakın durduğunu ve bu yüzden de onları ayırt etmenin güç olduğunu söylemiş ve annesi de buna yanıt olarak onuru bu denli önemli kılan şeyin tam da bu olduğu karşılığını vermişti. Peki ya bütün bu zaman boyunca onursuzluk içinde debelenıyor ve başka hiç kimseyi değil ama kendini aldatıyor idiyse ne olacaktı? Ya bütün dünya onu sıradan bir zinacı olarak görüyor idiyse ne olacaktı? Gerçi zinacı değildi ama, pekâlâ olabilirdi de. Ya Hornung haklı idiyse ve suçla masumluk arasında hiçbir fark yok idiyse ne olacaktı?

Yatağın üzerinde kımıltısızca oturmuş Yorkshire'a gizli gizli yaptıkları şu yolculukları düşünüyordu: O ve Jean, masum olduklarını ileri sürebilmek için nasıl da farklı trenlerle gider ve farklı trenlerle dönerlerdi. Ingleton, Hindhead'den iki yüz elli mil uzaktaydı; orada güven içindeydiler. Ama o, güven içinde olmayı onurla karıştırmıştı. Yıllar geçtikçe, bu herkes için apaçık bir şey haline gelmiş olmalıydı. İngiliz köyleri dedikodu yuvalarından başka neydi ki? Jean'e yanında biri ne kadar eşlik etmiş olursa olsun, o ve Jean ne kadar açık bir şekilde asla aynı çatı altında kalmamış olurlarsa olsunlar, yöre kilisesinde evlenmiş olan ünlü Arthur Conan Doyle, ekilmemiş yüksek arazilerin birinde, yanında bir başka kadınla dağ tepe yürüyordu.

Ve sonra Waller vardı. Bütün bu zaman boyunca, vurdumduymaz

kendinden hoşnutluğu içinde Waller'ın bütün bunlardan ne anlam çıkardığını kendine asla sormamıştı. Annesi onun hareket tarzını onaylamış ve bu da yeterli olmuştu. Waller'ın ne düşündüğü önemli değildi. Waller, uzlaşmaya açık ve uysal bir adamcağız olduğundan, hiçbir zaman çiğ davranışlarda bulunmamıştı. Adeta önüne ne hikâye konursa konsun ona tümüyle inanıyormuş gibi davranmıştı. Leckielerin Doyleların eski dostları oldukları; annesinin Jean Leckie'den her zaman hoşlanmış olduğu vs. vs. Waller hiçbir zaman ortak nezaketin ve ortak ihtiyatın gerektirdiğinden daha fazlasını ya da azını söylememişti. Jean Leckie'nin hoş bir genç kadın olduğu yorumunda bulunarak Arthur'u tedirgin etmeye uğraşmamıştı. Ama Waller bu gizli ilişkiyi hemen görebilecek biriydi. Belki de –Tanrı saklasın– Arthur'un arkasından meseleyi annesiyle tartışmıştı. Hayır, bu kadarını düşünmeye katlanamazdı. Ama öyle ya da böyle, Waller durumu görürdü, Waller durumu anlardı. Ve –Arthur şimdi kavrıyordu ki, işin en güç yanı buydu– Waller ona büyük bir öz tatminle bakabilirdi. Birlikte keklik vururlar ve gelincikle ava çıkarlarken, onu davetsiz bir misafir olarak görmüş olan, kara cahil ancak son derece şiddetli spekülatif düşünceler ve sıkıntı veren davranışlarla dolu, ta Avusturya yıllarından o öğrenciyi anımsıyor olacaktı. Ve sonra yıllar geçip gitmiş ve Arthur Jean'le birlikte birkaç yalnız saat geçirmek üzere Masongill'e gelir olmuştu. Ve şimdi Waller sessiz sessiz, en hafif bir mırıltı bile çıkarmaksızın –bu, elbette, işi daha da kötüleştiriyor ve onu daha da üstün kılıyordu– ahlaki intikamını alabiliyordu. Bana bakıp onaylamamaya mı cüret ediyordun? Yaşamı anladığını düşünmeye mi cüret ediyordun? Annenin onurunu sorgulamaya mı cüret ediyordun? Ve şimdi de buraya gelip anneni, beni ve bütün köyü bir randevu için kamuflaj olarak kullanmaya kalkışıyorsun, öyle mi? Annenin midillinin çektiği arabasını alıp yanında yavuklunla Aziz Oswald Kilisesi'nin önünden geçiyorsun. Köyün hiçbir şeyin farkında olmadığını düşünüyorsun, öyle mi? Sağdıcının belleğini yitirmiş biri olduğunu aklından geçiriyorsun, öyle mi? Kendine –ve başkalarına– davranışının onurlu bir davranış olduğunu söylüyorsun, öyle mi?

Hayır, durmalıydı. Bu spirali zaten çok iyi biliyordu; spiralin aşağı inen baştan çıkarmalarını ve tam olarak nereye götürdüğünü biliyordu: Uyuşukluğa, umutsuzluğa ve kendini horgörmeye götürüyordu. Hayır, bilinen gerçeklere bağlı kalmalıydı. Annesi hareket tarzını onaylamıştı. Hornung dışındaki herkes de onaylamıştı. Waller hiçbir şey söylememişti. Touie sadece, eğer yeniden evlenecek olursa şok geçirmeme-

si için Mary'yi uyarmıştı. Sevecen ve anlayışlı bir eşle bir annenin sözleriydi bunlar. Touie başka hiçbir şey söylememişti ve bu yüzden daha fazla bir şey bilmiyordu. Mary hiçbir şey bilmiyordu. Ne yaşayanlar ne de ölüler onun kendisine işkence etmesinden bir yarar sağlayacaklardı. Ve yaşamın sürmesi gerekiyordu. Touie bunu biliyordu ve Touie buna içerlememişti. Yaşamın sürmesi gerekiyordu.

Dr. Butter onunla Londra'da buluşmaya razı oldu; ancak mektup yazdığı diğer kişiler o kadar cesaret verici değillerdi. George hiçbir zaman Walsall'da herhangi türden bir iş yapmamıştı. Walsall Okulu'nun müdürü olan Mr. Mitchell, ona, son yirmi yıl içinde kayıt defterlerinde Speck adında hiçbir öğrencinin bulunmadığı haberini verdi: Dahası, önceli olan Mr. Aldis görevini on altı yıl boyunca en iyi şekilde yerine getirmişti ve eleştirilere uğradığı ya da kovulduğu fikri tam bir saçmalıktı. İçişleri Bakanı Mr. Herbert Gladstone Sir Arthur'a iltifatlarını ve saygılarını sunmuş ve birkaç paragraf boyunca önemsiz şeylerden söz ettikten sonra, üzüntülerini belirterek, zaten birçok kere gözden geçirilmiş olan Edalji Davası'nın yeniden gözden geçirilme dileğini geri çevirmişti. Son mektup Staffordshire İlçe Polisi'nden geliyordu. "Değerli Beyefendi" diye başlıyor ve "Sherlock Holmes gerçek yaşamdaki bir vaka hakkında ne söylerdi, bunu bilmek beni fazlasıyla ilgilendirecektir" diye devam ediyordu. Ne var ki, mektubun şakacı tonu işbirliği yapmaya yanaştığı anlamına gelmiyordu: Komiser Anson hiçbir bakımdan Sir Arthur'a yardımcı olmaya arzulu görünmüyordu. Ne denli seçkin biri olursa olsun, polis kayıtlarını halktan bir kişiye vermek gibi bir olayın bir benzeri yoktu; keza, böylesi bir kişinin Komiser'in buyruğu altındaki polis güçlerini sorgulaması söz konusu olamazdı. Aslı aranırsa, Sir Arthur'un açık niyeti Staffordshire Polis Güçleri'nin saygınlığını sarsmak olduğu için, düşmanla işbirliği yapmanın stratejik ya da taktik açılardan yerinde bir davranış olacağını düşünmüyordu Polis Şefi.

Arthur eski topçu subayının savaşçı dobralığını siyasetçinin diplomatik sözlerine yeğ tutuyordu. Anson'ı kendi davalarına kazanmak mümkün olabilirdi. Gerçi onun hakkında askeri metaforlar kullanmış olması, hasımlarına uygar bir biçimde tek tek yanıt vermektense –onların uzmanlarına karşı kendi uzmanını çıkarmak– bir topçu barajı oluşturup da hasımlarının mevkilerini tuzla buz etmek acaba daha iyi mi olurdu, diye merak etmeye sevk ediyordu Arthur'u. Evet, niye olmasındı? Eğer onların bir el yazısı uzmanları varsa, kendisi buna karşı birden fazla uzman çıkarabilirdi: sadece Dr. Lindsay Johnson'ı değil,

belki Mr. Gobert ile Mr. Douglas Blackburn'ü de. Manchester Square'de muayenehanesi bulunan Mr. Kenneth Scott'tan kuşkulanmaları durumundaysa, George'u birkaç göz uzmanına daha gönderebilirdi. Yelverton yıpratma savaşına ağırlık vermiş ve bu yöntem, son pata durumuna kadar da tatmin edici sonuçlar ortaya koymuştu; şimdi Arthur güçlerini maksimuma çıkaracak ve bütün cephelerde birden ilerleyecekti.

Dr. Butter'la Charing Cross, Grand Hotel'de buluştu. Bu kez Northumberland Avenue'den geldiği için gecikmemişti; polis cerrahını gizli gizli gözlemlemekle de oyalanmamıştı. Zaten, adamın karakterini daha önce yaptığı tanıklıktan çıkarabilirdi: Ölçülüydü, ihtiyatlıydı, çılgınca ya da uçarı düşüncelere açık değildi. Duruşma sırasında gözlemlerinin desteklediğinden daha fazlasını asla ileri sürmemişti: Savunma makamı açısından, kan lekeleri konusunda avantaj, kıllar konusundaysa dezavantaj olmuştu bu. Lewes ve Portland'da George'u mahkûmiyete götüren şey, şu Gurrin şarlatanının tanıklığından daha çok Butter'ın tanıklığı olmuştu.

"Bana vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederim, Dr. Butter." Daha iki hafta önce George Edalji'yi ilk kez görüp de ilk izlenimlerini edindiği aynı yazı odasındaydılar.

Cerrah gülümsedi. Arthur'dan aşağı yukarı on yaş daha büyük, yakışıklı, kır saçlı bir adamdı. "Buluştuğumuza ben de memnun oldum. Şey..." –bu noktada çok kısacık bir duraklama anı olmuş ya da Arthur'a öyle gelmişti– " '*Beyaz Şirket*'i yazan kişiye teşekkür etme fırsatını bulduğum için çok memnunum."

Arthur da karşılık olarak gülümsedi. Polis cerrahlarıyla birlikte olmayı her zaman hem öğretici hem de hoş bulmuştu.

"Dr. Butter, acaba samimi bir tonda konuşmaya evet der miydiniz diyorum. Yani, demek istiyorum ki, tanıklığınız için büyük bir saygım var; ama önünüze koyacağım çeşitli sorular ve birtakım spekülatif düşüncelerim de var da... Söylediğiniz her şey büyük bir gizlilik içinde tutulacak. Sonra, size söylediklerinizi destekleme, düzeltme ya da tümüyle geri alma fırsatını vermeden bunların tek bir sözcüğünü bile yinelemeyeceğim. Kabul mü?"

Dr. Butter öneriye razı oldu ve Arthur, başlangıçta tanıklığının en az tartışmalı ya da en azından savunma makamı tarafından çürütülemez olan bölümüyle ilgili sorular sordu ona. Usturalar, çizmeler, çeşitli türlerde lekeler.

"George'un yapmakla suçlandığı şey göz önünde tutulursa, giysinin üzerinde bu denli az kan bulunmuş olması sizi şaşırttı mı, Dr. Butter?"

"Hayır. Ya da daha doğrusu, çok kapsamlı bir soru sorduğunuzu söyleyeyim. Eğer Edalji, 'Evet, atı sakat bıraktım, kullandığım alet budur, giydiğim elbiseler budur, kendi başıma hareket ettim' demiş olsaydı, o zaman ben de bir görüş ileri sürebilecek durumda olurdum. Ve o koşullarda, 'Evet, çok şaşırdım, gerçekten afalladım' demek zorunda kalırdım."

"Ama?"

"Ama benim tanıklığım, her zaman olduğu gibi, bulduklarım hakkındaydı: Şu giysi üzerinde bulunan şu kadar memeli kanı ve bunun gibi şeyler. Tanıklığım buydu. O kanların bulundukları yere nasıl ve ne zaman geldiklerini söyleyemezsem daha fazla bir yorumda da bulunamam."

"Tanık bölmesinde, elbette bulunamazsınız. Ama aramızda..."

"Aramızda, eğer bir adam bir atın karnını deşerse, üzerinde çok kan olacağını, adamın kanın nereye düşeceğini kontrol edemeyeceğini, özellikle de bu eylem karanlık bir gecede gerçekleştirilirse böyle olacağını düşünürdüm."

"Demek benimle aynı görüştesiniz, öyle mi? O bu işi yapmış olamaz?"

"Hayır, Sir Arthur, sizinle aynı görüşte değilim. Sizin görüşünüzden çok uzağım. İki konum arasında büyük bir mesafe var. Sözgelimi, bilerek bir atın karnını deşmeye giden biri, tıpkı mezbaha çalışanlarının giydikleri gibi, bir çeşit önlük giymeyi de bilirdi. Bu apaçık bir önlem olurdu. Ama başka yerlere birkaç damla kan düşmüş olabilir ve dikkatten kaçabilir."

"Mahkemede önlüğe ilişkin hiçbir tanıklık yapılmadı."

"Demek istediğim bu değil. Ben size sadece sizinkinden farklı bir açıklama sunuyorum. Bir başka açıklama ise bu işte başkalarının da bulunduğunu ileri sürmek olabilir. İleriye sürüldüğü gibi, bir çete olsaydı, o zaman karın deşme olayını genç adamın kendisi gerçekleştirmemiş ama olay sırasında orada ayakta dururken, giysilerinin üzerine birkaç damla kan sıçramış olabilirdi."

"Böyle bir tanıklıkta da hiç bulunulmadı."

"Ama bir çetenin var olduğu kuvvetle ileri sürüldü, öyle değil mi?"

"Kasti olarak bir çetenin adı geçti. Ama tek bir kanıt bile yok."

"Atının karnını deşen öteki adam peki?"

"Green. Ama Green bile bir çetenin var olduğunu ileri sürmedi."

"Sir Arthur, uslamlamanızı ve onu desteklemek için duyduğunuz kanıt arzunuzu tamamen anlıyorum. Ben sadece, mahkemede dile getirilmiş olsa da olmasa da başka olasılıkların da bulunduğunu söylüyorum."

"Tamamen haklısınız." Arthur bu konuda daha fazla ısrar etmemeye karar verdi. "Bunun yerine acaba kıllardan söz edebilir miyiz? Yaptığınız tanıklıkta giysiden yirmi dokuz adet kıl topladığınızı ve onları mikroskop altında incelediğinizde kılların –eğer sözcüklerini doğru anımsıyorsam– 'uzunluk, renk ve yapı açısından' Maden Ocağı atından kesilmiş deri parçasındaki kıllara 'benzer' olduğunu söylediniz."

"Doğru."

" 'Benzer'. 'Tamı tamına aynı' demediniz."

"Hayır."

"Çünkü tamı tamına aynı değiller miydi?"

"Hayır; çünkü bu bir gözlemden çok bir sonuç. Ama uzunluk, renk ve yapı açısından benzer olduklarını söylemek, bu işin uzmanı olmayanların ifadesiyle, onların tamı tamına aynı olduklarını söylemek demek."

"Kafanızda hiç kuşku yok mu?"

"Sir Arthur, ben tanık bölmesinde her zaman ihtiyat yanında hata yaparım. Aramızda kalsın, bu görüşmenin olmasını önerdiğiniz şu koşullar altında sizi temin ederim ki, giysideki kıllar derisini mikroskop altında incelediğim aynı hayvanın kıllarıydı."

"Peki aynı zamanda tamı tamına aynı bölümden miydi?"

"Sizi anlayamıyorum."

"Aynı hayvan ama aynı zamanda hayvanın aynı bölümü müydü, yani karnı mıydı?"

"Evet, doğru, öyleydi."

"Bir atın ya da midillinin farklı bölümleri üzerindeki kıllar uzunluk, belki kalınlık ve belki de yapı açısından farklılık gösterir. Kuyruk ya da yeleden alınan kıllar, sözgelimi, farklı olurdu, öyle değil mi?"

"Bu da doğru."

"Ancak incelemiş olduğunuz yirmi dokuz adet kılın tümü de tamı tamına aynıydı ve midillinin tamı tamına aynı bölümündendi, öyle mi?"

"Aynen öyle."

"Birlikte bir şeyleri kafamızda canlandırabilir miyiz, Dr. Butter?

Yine, her şeyin tamamen aramızda, bu dilsiz duvarlar arasında kalacağını söylüyorum. Hayal edelim ki –bunu düşünmek, ne denli iğrenç olursa olsun– siz ve ben bir atın bağırsaklarını deşmeye gidiyoruz."

"Söylediğinizi düzeltmemde bir sakınca yoksa, midillinin bağırsakları deşilmedi."

"Deşilmedi mi?"

"Yapılan tanıklıkta karnının yarılmış olduğu, kanaması olduğu ve hayvanın vurulması gerektiği söylendi. Ama ata farklı bir şekilde saldırılmış olsaydı bağırsaklar karından sarkmış olurdu; ama sarkmıyordu bağırsaklar."

"Teşekkür ederim. Şimdi, bir midillinin karnını yarmayı arzu ettiğimizi hayal edelim. Ata yaklaşmak ve onu sakinleştirmemiz gerekirdi, öyle değil mi? Burnunu okşamamız, belki de onunla konuşmamız, böğürlerini okşamamız gerekirdi. Sonra karnını yararken onu nasıl tutabileceğimizi hayal edelim. Eğer karnını yaracaksak, böğrüne yaslanarak ayakta durabiliriz, belki de bir kolumuzu sırtına atarız ve artık elimizde hangi alet varsa onunla karnının altına uzanırken elimizi orada tutabiliriz."

"Bilmiyorum. Ben böylesine dehşet verici bir sahnede hiç bulunmadım."

"Ama böyle yapılabileceğini tartışmıyorsunuz, değil mi? Ben kendim at sahibiyim; atlar en iyi zamanlarında bile huysuz yaratıklardır."

"Biz tarlada değildik. Ve bu da sizin ahırlarınızdan bir at değildi, Sir Arthur. Maden ocaklarında kullanılan bir midilliydi bu. Maden ocağı midillileri uysallıklarıyla tanınmazlar mı? Madencilerin onlara dokunmalarına alışık değiller midir? Kendilerine yaklaşanlara güven duymazlar mı?"

"Haklısınız, tarlada değildik. Ama bir an için dediğimi kabul edin. Eylemin onu aynen betimlediğim gibi yapıldığını hayalinizde canlandırın."

"Pekâlâ. Gerçi elbette çok farklı bir şekilde de yapılabilirdi. Sözgelimi, birden fazla kişi mevcut olsaydı."

"Bu noktada size hak veriyorum, Dr. Butter. Ama siz de bana buna karşılık şu noktada hak vermelisiniz ki, eğer eylem kabaca betimlediğim gibi yapılmış idiyse, o zaman söz konusu kişinin giysisindeki kılların hepsinin aynı yerden, yani atın karnından gelmiş olması düşünülemez; çünkü sonuçta atın karnı, atı sakinleştirmek için dokunacağız bir yer değildir. Dahası, aynı kıllar giysinin farklı bölümlerinde bulun-

muştur: kol yenlerinin her ikisinde ve paltonun sol göğsünde. Siz, en azından minimum düzeyde, midillinin bir başka bölümünden bazı kıllar bulunabileceğini beklemez miydiniz?"

"Belki de beklerdim. Eğer olayları doğru betimliyorsanız. Ama önceki gibi siz sadece mümkün iki açıklama sunuyorsunuz: savcılık makamının ve kendinizinkinin. Bunların arasında büyük bir mesafe var. Sözgelimi, giysinin üzerinde daha uzun bazı kıllar olabilirdi; ama suçlu bunları fark etti ve yerinden aldı. Bu, şaşırtıcı olmazdı, öyle değil mi? Ya da rüzgârda uçup gitmiş olabilirlerdi. Ya da, bir çete söz konusu olmuş olabilirdi..."

Derken Arthur, son derece ihtiyatlı bir şekilde, Wood'un ileri sürdüğü "malum" çözüme doğru yöneldi.

"Sanırım Cannock'ta çalışıyorsunuz, öyle mi?"

"Evet."

"Deri parçasını siz kesmediniz, değil mi?"

"Hayır, ben kesmedim; hayvanı inceleyen Mr. Lewis kesti."

"Ve bu deri parçası size Cannock'ta teslim edildi, öyle değil mi?"

"Evet."

"Peki giysi de teslim edilmiş miydi?"

"Evet."

"Önce mi sonra mı?"

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Giysi mi deri parçasından önce geldi yoksa deri parçası mı giysiden?"

"Aaa, anlıyorum. Hayır; birlikte geldiler."

"Aynı zamanda mı?"

"Evet."

"Aynı polis memuru tarafından mı?"

"Evet."

"Aynı paketin içinde mi?"

"Evet."

"Polis memuru kimdi?"

"Hiçbir fikrim yok. Çok sayıda memur görüyorum. Zaten, bana bugünlerde hepsi de genç görünüyor; bu yüzden hepsi de aynı görünüyor."

"Ne dediğini anımsıyor musunuz?"

"Sir Arthur, üç yılı aşkın bir zaman önceydi bu. Söylediği bir sözü anımsamam için en ufak bir neden bile yok. Bana sadece paketin Mü-

fettiş Campbell'dan geldiğini söylemiş olmalı. İçinde ne olduğunu söylemiş olabilir. İçindeki eşyaların incelenmek için gönderildiğini söylemiş olabilir; ama bana bunların söylenmesine gerek yok, öyle değil mi?"

"Peki bu eşyaların sizin mülkiyetinizde olduğu zaman sırasında, onlar, deri parçası ve giysi, titiz bir şekilde bir tarafta tutuldular, öyle değil mi? Bir savunma avukatı gibi görünmüyorumdur umarım."

"İçtenlikle konuşmam gerekirse, bir hayli benzerlik varmış gibi geldi bana. Doğal olarak, sözü nereye getirmek istediğinizi anlıyorum. Sizi temin ederim ki, laboratuvarımda hiçbir bulaşma olasılığı yoktu."

"Bir an bile böyle bir şeyi söylemek istememiştim, Dr. Butter. Ben farklı bir doğrultuda bir şeyler söylüyordum. Bana aldığınız paketi betimleyebilir misiniz?"

"Sir Arthur, sözü nereye getirdiğinizi tam olarak anlayabiliyorum. Bu son yirmi yıldır böylesi bir yaklaşımla karşı karşıya gelmeksizin ya da polis prosedürlerinden sorumlu tutulmak zorunda kalmaksızın savunma avukatının çapraz sorgusuna çekilmedim. Deri parçasıyla giysinin polisin onları beceriksizce tıktığı eski bir çuval parçasının içinde dürülü olduğunu söyleyebileceğimi umuyordunuz. Bu durumda onların olduğu kadar benim dürüstlüğümü de sorgulamış oluyorsunuz."

Şimdi, Dr. Butter'ın nazik tavrının üstünü örten çelik gibi bir sertlik göze çarpıyordu. Her zaman tarafınızda olmasını yeğleyeceğiniz bir tanıktı bu.

"Böyle bir şeyi yapmak aklımdan geçmez" dedi Arthur yatıştırırcasına.

"Az önce aklınızdan geçirdiniz, Sir Arthur. Bir bulaşma olasılığını görmezden gelmiş olabileceğimi ima ettiniz. Parçalar ayrı ayrı ambalajlanıp mühürlenmişlerdi ve onları sarsmak da kılların bir paketten diğerine geçmesine hiçbir şekilde yol açmazdı."

"Bu olasılığı ortadan kaldırdığınız için size müteşekkirim, Dr. Butter." Böylelikle geriye sadece iki seçenek kalıyordu: parçalar ayrı ayrı ambalajlanmadan önce polisin yetersizliği ya da bunlar olup biterken polisin kötü niyeti. Doğrusu, Butter'ı yeterince köşeye sıkıştırmıştı. Bir şey dışında... "Acaba size bir soru daha sorabilir miyim? Tamamen olgularla ilgili bir soru."

"Elbette. Kızgınlığımı bağışlayın."

"Anlaşılabilir bir şey bu. Fark etmiş olduğunuz gibi ben de çok fazla bir savunma avukatı gibi davrandım."

"Nedeni o değil. Şu: Yirmi yılı aşkın bir süredir Staffordshire Polis Örgütü'nde çalışıyorum. Yirmi yıl boyunca mahkemelere gidip yanlış olduğunu bildiğim varsayımlar üzerine temellenen kurnazca sorulara yanıt vermek zorunda kaldım. Yirmi yıl boyunca jürinin cahilliğinin hükümleri etkilediği gördüm. Yirmi yıl boyunca elimden geldiğince açık ve ikirciksiz, sıkı bilimsel çözümlemelere dayanan kanıtlar sundum ve sonra bu kanıtlara, bir sahtekârın sunacağı kanıtlar gibi değil ama sadece kendi görüşünü söyleyen birinin kanıtları gibi muamele edildiğine tanık oldum; oysa o görüş de herhangi bir adamın görüşünden daha değerli değildi. Kaldı ki, sokaktaki adamın mikroskobu yoktur ve olsa da onu odaklamayı bilmez. Ben gözlemlediklerimi bildiriyorum –bildiğim şeyleri– ve bana horgörüyle, bunların sadece tesadüfen düşündüğüm şeyler olduğunu söylediklerini fark ediyorum."

"Söylediklerinizle tamamen hemfikirim" dedi Sir Arthur.

"Acaba... Her neyse, sorunuz neydi?"

"Günün hangi vaktinde polis paketini aldınız?"

"Saat kaçta mı? Aşağı yukarı dokuzda."

Arthur bu yanıta şaşıp kaldı. Midilli aşağı yukarı 6.20'de bulunmuştu. George 7.39 trenine yetişmek için evden ayrıldığı sırada Campbell hâlâ tarladaydı; Campbell, papazevine Parsons ve özel polis görevlileriyle birlikte sekizden biraz önce varmıştı. Sonra evi aramak zorunda kalmışlar, Edaljilerle tartışmışlar...

"Özür dilerim, Dr. Butter, yine bir avukat gibi görünmek istemem ama, hiç kuşkusuz bundan daha geç bir vakitti, öyle değil mi?"

"Daha geç mi? Kesinlikle değildi. Paketin saat kaçta geldiğini biliyorum. Şikâyet ettiğimi anımsıyorum. Paketi bana o gün vermekte ısrar ettiler. Onlara muhtemelen dokuzdan sonraya kalamayacağımı söyledim. Paket geldiğinde saatim önümdeydi. Saat dokuzdu."

"Hata tamamen bana ait. Ben sabahın dokuzu demek istediğinizi sandım."

Şimdi şaşırma sırası cerrahtaydı. "Sir Arthur, benim deneyimlerime göre, polis hem yetenli hem de gayretli. Aynı zamanda da dürüst. Ama onlardan mucize bekleyemezsiniz."

Sir Arthur söylenenleri kabullendi ve iki adam dostça ayrıldı. Ama sonradan tam da bu noktayı düşündüğünü fark etti: Polisler *gerçekten de* mucize yaratan kişilerdi. Yirmi dokuz adet at kılını sırf düşünce gücüyle bir mühürlü paketten diğerine geçirebiliyorlardı. Belki de onları Psişik Araştırmalar Derneği'ne aday göstermeliydi.

Evet, onları, nesneleri ortadan kaybeden ve sonra yeniden ortaya çıkaran, seans masasının üzerine eski bozuk paralar yağdıran, hatta küçük Asur tabletleriyle yarı değerli taşlar bile yağdıran şu medyumlara benzetebilirdi. Bu, spiritizmin, Arthur'un son derece kuşkuyla baktığı bir dalıydı; aslı aranırsa, en amatör dedektif bile eski paraların izini en yakın nümizmatikçide bulabiliyordu. Yılanlar, kaplumbağalar ve canlı kuşlarla iş yapan şu diğerlerine gelince: Arthur onların daha çok, sirklere ya da gözbağcı barakalarına ait olduğunu düşünüyordu. Ya da Staffordshire Polis Örgütü'ne.

İçi içine sığmıyordu. Ama bu sadece büyük bir sevinçti. On iki saat... İşte vereceği yanıt burada yatıyordu. Polis kanıtları Dr. Butter'a teslim etmeden önce on iki saat boyunca elinde tutmuştu. Kanıtlar nerede tutulmuştu, onların sorumluluğu kime verilmişti, onları nasıl muhafaza etmişlerdi? Rastlantısal bir bulaşma mı söz konusuydu; yoksa George Edalji'yi özellikle suçlama amacıyla kasti bir eylem mi gerçekleştirilmişti? Bir ölüm döşeği itirafı olmaksızın bunu hiçbir zaman ortaya çıkaramayacakları neredeyse kesin gibiydi ve Arthur ölüm döşeği itiraflarından her zaman kuşku duymuştu.

Dr. Lindsay Johnson'ın raporu Gölgealtı'na geldiğinde büyük sevinci daha da arttı. Rapor, Johnson'ın ayrıntılı grafolojik çözümlemeleriyle dolu iki defterle destekleniyordu. Avrupa'nın bu alandaki en büyük otoritesi, ona verilmiş olan mektupların, ister kötü niyetli bir düzenbaz ister manyaklık derecesinde bir din yobazı ister dejenere bir oğlan tarafından kaleme alınmış olsun, George Edalji'nin yazmış olduğu gerçek belgelerle hiçbir anlamlı bağının olmadığı hükmüne varmıştı. Bazı örneklerde bir çeşit yanıltıcı benzerlik vardı; ama bu, bir başka kişinin el yazısını taklit etmeye uğraştığını itiraf eden bir sahtekârdan beklenebilecek olandan öte bir şey değildi. Ondan, ara sıra gerçeğe çok yakın bir kopya yapmayı başarabileceğini bekleyebilirdiniz; ama George'un bu işte parmağı olmadığını kanıtlayan belirgin işaretler vardı.

Arthur'un listesinin ilk bölümünün şimdi yarısından fazlası tamamlanmıştı: *Yelverton-Kullar-Mektuplar-Görme Gücü.* Sonra sırada *Green* –bu konuda hâlâ yapılacak işler söz konusuydu– ve de *Anson* vardı. Polis Şefi'ne doğrudan meydan okuyacaktı. "Sherlock Holmes gerçek yaşamdaki bir dava konusunda ne derdi, bunu çok merak ediyorum..." Anson'ın acı alay dolu yanıtı bu olmuştu. O zaman Arthur da onu kendi sözcükleriyle alt edecekti; şu ana değin elde ettiği bulguları bir bir yazacak, onları Anson'a gönderecek ve onu yorum yapmaya davet edecekti.

Yapacağı taslağa başlamak üzere masasına otururken, Touie'nin ölümünden beri ilk kez olup bitenlerde bir uygunluk duygusu hissetti. Depresyon, suçluluk duygusu ve uyuşukluk halinden sonra, meydan okuma ve eyleme çağırmadan sonra, ait olduğu yerdeydi: Elinde kalemiyle masasında bir adam; bir hikâye anlatmaya ve insanlara bazı şeyleri farklı göstermeye istekli bir adam. Ve orada, ta Londra'da, onu bekleyen –gerçi çok uzun bir süre için değil– ve de şu andan itibaren, ilk okuru, yaşamının ilk tanığı olacak kadın vardı. Kendini enerjiyle dolmuş hissediyordu; yazacağı şeylerin malzemesi kafasında kaynaşıp duruyordu ve amacı belli olmuştu. Yazısına trenlerde, otellerde ve taksilerde üzerinde çalıştığı, hem dramatik hem de bir şeyleri açığa vurma özelliği taşıyan bir cümleyle başladı:

Mr. George Edalji'yi ilk görüşüm, kendi başına, hem mahkûm olduğu cürümden suçlu bulunmasının tamamen olasılık dışılığını, hem de insanı ondan kuşkulanmaya götüren sebeplerin en azından bazılarını düşünmeye beni inandıracak kadar yeterliydi.

Ve bu noktadan itibaren anlatı, tıpkı çözülen uzun bir zincir gibi, zihninden hızla boşalıverdi; zincirin bağlantı noktalarını elinden geldiğince sağlam kılmaya çalışmıştı. İki günde on beş bin sözcük yazdı. Göz doktorlarıyla el yazısı uzmanlarından ek raporlar geldiğinde hâlâ ekleyecek şeyler olabiliyordu. Anson'ın bu olaydaki rolü diyebileceği şeye de şöyle bir değindi: Daha kendisiyle tanışmadan kendisine sert çıktığınız bir adamdan yararlı bir yanıt beklemenin anlamı yoktu. Derken Wood raporu baştan sona daktiloya çekti; bir kopya iadeli taahhütlü olarak Polis Şefi'ne gönderildi.

İki gün sonra Stafford, Green Hall'dan, Sir Arthur'u ertesi hafta herhangi bir gün Komiser ve Mrs. Anson'la akşam yemeğine davet eden bir yanıt geldi. Doğal olarak gece evlerinde seve seve kalabilirdi. Arthur'un raporu konusunda hiç yorum yapılmamış, sadece mizahi bir mektup sonu notu eklenmişti: "Eğer arzu ediyorsanız yanınızda Sherlock Holmes'u da getirebilirsiniz. Mrs. Anson onunla tanışmaktan memnunluk duyacaktır. Onun da kalıp kalmayacağını bileyim."

Sir Arthur mektubu sekreterine verdi. "Görünüşe bakılırsa ihtiyatlı ve tetikte davranıyor."

Wood başını sallayarak onu onayladı ve mektup sonu notu üzerinde yorum yapmamayı daha uygun buldu.

"Sanırım, Holmes olarak gelmeyi aklından geçirmiyorsun, Woodie?"

"Eğer arzu ederseniz size eşlik ederim Sir Arthur; ama giyinip kuşanmak konusundaki düşüncelerimi biliyorsunuz." Wood, daha önce kendisine Watson rolü biçildiğinden, aynı zamanda Holmes rolünü oynamanın kendi dramatik esnekliğini aşacağını da hissediyordu. "Bilardo egzersizi yaparak size daha çok yararlı olabilirim."

"Çok doğru, Alfred. Sen evden ayrılma. Ve çift bant vuruşlarını ihmal etme. Bakalım bu Anson neyin nesiymiş!"

Arthur, Stafford'a yapacağı yolculuğu planlarken, Jean daha ötesini düşünmektedir. Evlenmek için bekleyen bir kız olmaktan, beklemeyen bir eş olmaya geçişi gerçekleştirmenin vakti gelmiştir. Şimdi aylardan ocaktır. Touie önceki temmuzda ölmüştür; şurası açık ki, Arthur on iki ay içinde evlenemez. Daha bir tarih kararlaştırmamışlardır; ama bir sonbahar evliliği olanaksız bir düşüncedir. On beş ay... Böylesi bir zaman aralığı pek az kimseyi şaşkınlığa uğratır. Duygusal insanlar bir bahar evliliğini yeğler; ama Jean'e göre, sonbahar ikinci bir evliliğe daha uygun düşer. Sonra Kara Avrupası'nda yapılacak bir balayı vardır. Elbette İtalya... ve şey, Touie Konstantinopolis'i görmek için her zaman özlem duymuştur.

Bir evlilik nedimeler demektir; ama buna çok önceden karar verilmiştir: Bu görevi üstlenecek olanlar Leslie Rose ile Lily Loder-Symonds'tur. Ama bir evlilik aynı zamanda bir kilise ve kilise de din demektir. Annesi Arthur'u bir Katolik olarak yetiştirmiştir; ama her ikisi de o zamandan beri söz konusu inançtan uzaklaşmıştır: Annesi Anglikanizm için, Arthur ise pazar günleri golf oynamak için. Hatta Arthur, göbek adı olan Ignatius konusunda gizlici bir tutumu benimsemiştir. O zaman, beşikten beri bir Katolik olan Arthur'un bir Katolik olarak evlenme olasılığı çok azdır. Annesiyle babasının, özellikle de annesinin canını sıkabilir bu; ama eğer bedel buysa, Jean bunu ödeyecektir.

Bundan daha fazla bir bedel olabilir mi? Eğer Jean her şeyde Arthur'un yanında olacaksa, o zaman şimdiye değin kaçtığı şeylerle yüzleşmelidir. Arthur'un psişik konulara ilgisini belirttiği çok az sayıdaki durumda, Jean ondan uzaklaşmıştır. İçin için, o dünyanın bayağılığı ve aptallığı karşısında ürpermiştir: translara girdiklerini ileri süren budala ihtiyarlar, korkunç peruklar takıp kristal kürelere bakan acuze kadınlar, karanlıkta el ele tutuşup birbirlerini sıçratan insanlar gibi. Ve bunların, ahlak demek olan dinle hiçbir alakası yoktur. Ve bu... saçma sapan iş-

lerin sevgili Arthur'unun hoşuna gittiğini düşünmek hem üzücü hem de neredeyse inanılmaz bir şeydir. Nasıl olur da usyürütme gücü hiç kimseden aşağı kalmayan Arthur gibi biri böylesi insanlarla ilişki kurmaya kalkışabilir?

En iyi arkadaşı Lily Loder Symonds'un masa döndürme seanslarının tutkulu bir izleyicisi olduğu bir gerçektir; ama Jean buna gelgeç bir fantezi olarak bakar. Lily onu bu seansların saygıdeğer insanlarla dolu olduğu konusunda temin etse de, bu seans konuşmalarından hep kaçar Jean. Belki de önce, hoşnutsuzluğunu alt etmenin bir yolu olarak, meseleyi baştan sona Lily'yle bir konuşmalıdır. Hayır, bu da cesaretten yoksun olduğunu gösterir. Sonuçta, Lily'yle değil, Arthur'la evlenecektir.

Böylelikle Arthur kuzeye doğru yaptığı yolculuktan dönüp de eve vardığında, Jean onu karşısına oturtur, soruşturma haberlerini görevsever bir edayla dikkatle dinler ve Arthur'u şaşırtacak bir şekilde, "Senin şu genç adamınla tanışmayı çok isterdim" der.

"İster miydin, hayatım? Müthiş şekilde mağdur edilmiş, son derece düzgün karakterli bir adam. Bundan onur ve zevk duyacağına eminim."

"Galiba Parsi olduğunu söylemiştin?"

"Şey, pek sayılmaz. Babası..."

"Parsiler neye inanıyorlar, Arthur? Onlar Hindu mu?"

"Hayır, Zerdüşt inancına bağlı onlar." Arthur böylesi ricalardan zevk duyar. Kendine bazı şeyleri kadınlara açıklama izni verildiği sürece kadınların temel niteliklteki gizeminin kuşatılıp denetim altında tutulabileceğini düşünür. Kökleşmiş bir özgüvenle, Parsilerin tarihsel kökenlerini, karakteristik görünüşlerini, taktıkları başlıkları, kadınlara karşı özgürlükçü tutumlarını, evin zemin katında doğma geleneklerini anlatır. Arınma törenlerini geçiştirir çünkü bu, inek idrarıyla yıkanmayı gerektirmektedir; ama Parsilerin yaşamında astrolojinin tuttuğu merkezi konum üzerinde uzun uzadıya durur ve sözü sessizlik kulcleriyle akbabaların ölüm sonrası işlevlerine getirmektedir ki, Jean elini kaldırıp onu durdurur. Jean bazı şeylerin böyle yapılamayacağını anlar. Zerdüştlüğün tarihi, bir şekilde umduğu düz geçişi gerçekleştirmeye yardımcı olmamaktadır. Aynı zamanda, onun kendini görüş şekline karşı olarak, hiç de dürüstçe gelmemektedir.

"Arthur, hayatım" diyerek sözünü keser Jean. "Konuşmak istediğim bir şey var."

Arthur şaşırmış ve biraz da telaşlanmış görünür. Jean'in dobralığı-

na her zaman değer vermişse de, bir kadın ne zaman konuşulması gereken bir şey olduğunu söylese kafasında bir kuşku izi belirir; çünkü bu pek ender olarak bir erkeği rahatlatacak ya da onun yararına olacak bir şeydir.

"Bana senin şeyle olan ilişkini... adına spiritizm mi yoksa spiritüalizm mi diyordunuz; hah işte onunla olan ilişkini açıklamanı istiyorum."

"Ben spiritizm terimini yeğliyorum; ama bu terim artık gitgide daha az kullanılıyor gibi. Ama ben senin bu konudan hiç hoşlanmadığını sanıyordum." Aslında bundan daha fazlasını demek istiyordur: onun bu konudan korktuğunu, onu hor gördüğünü ve dolayısıyla, yandaşlarından da korkup onları hor gördüğünü.

"Arthur, ben senin ilgilendiğin hiçbir şeyden hoşlanmazlık edemem." Jean bundan daha az şeyi demek istiyordur: onun ilgilendiği hiçbir şeyden hoşlanmazlık edemeyeceğini umduğunu.

Böylelikle Arthur, Gölgealtı'nın müstakbel mimarıyla yaptığı düşünce aktarımı deneylerinden Buckingham Palace'ın içinde Sir Oliver Lodge'la yaptığı sohbetlere kadar bu konulara ilgisini açıklamaya koyulur. Bütün bu noktalarda psişik araştırmaların bilimsel kökenlerini ve prosedürlerini vurgular. Bu araştırmaları olabildiğince saygıdeğer ve tehdit edici olmaktan uzak göstermeye çalışarak anlatısında çok dikkatle ilerler. Kullandığı sözcükler kadar tonu da Jean'i biraz rahatlatmaya başlar.

"Şurası bir gerçek ki, Arthur, Lily bana masa döndürme seanslarından biraz söz etti; ama ben bunun her zaman Kilise öğretilerine karşı bir şey olduğunu düşünmüşümdür. Sapkınlık değil mi bu?"

"Kilise kurumlarına karşı bir şey, doğru. Özellikle de aracıları ortadan kaldırdığı için."

"Arthur! Kilise adamlarından bu şekilde söz etmen doğru değil."

"Ama tarihsel olarak böyleydiler. Aracıydılar, Tanrı'yla kul arasına giriyorlardı. Önceleri hakikatin taşıyıcısıydılar ama gitgide hakikati denetim altında tutan kişilere, hakikati gizleyen kişilere, politikacılara dönüştüler. Katarlar doğru yoldaydılar; hiyerarşi katmanlarının engellemediği, Tanrı'ya doğrudan ulaşma yolu. Doğal olarak, Roma Kilisesi onların kökünü kazıdı."

"Demek oluyor ki senin –onlara inanç diyeyim mi, demiyeyim mi bilemiyorum?– evet, senin inançların benim Kilise'me düşman kılıyor seni, öyle mi?" Ve dolayısıyla, Jean, onun bütün üyelerine demek ister. Belli tek bir üyeye, demek ister.

"Hayır, hayatım. Ben seni Kilise'ne gitmekten asla alıkoymaya çalışmazdım. Ama bizler bütün dinlerin ötesinde hareket ediyoruz. Dinler yakında –tarihsel açıdan çok yakında– geçmişe ait bir şey olacaklar. Olaya şu şekilde bak: Din, ilerleme kaydetmeyen tek düşünce alanı değil mi? Bu garip bir şey olmaz mı? Biz sonsuza değin iki bin yıl önce konulmuş standartlara göre mi söz edip duracağız? İnsan beyni evrime uğrarken onun daha geniş bir bakış açısına sahip olması gerektiğini göremiyorlar mı? Yarı yarıya oluşmuş bir beyin yarı yarıya oluşmuş bir Tanrı yaratır ve beyinlerimizin henüz yarı yarıya oluşmuş olduğunu bile bizlere kim söyleyecek?"

Jean suskun kalır. O, iki bin yıl önce konulmuş standartların uyulması gereken doğru standartlar olduğunu düşünür. Ona göre, beyin gelişip her çeşit bilimsel ilerlemeyi yaratırken, tanrısalın kıvılcımı olan ruh, tümüyle ayrı, değişmez ve evrimden bağımsız bir şeydir.

"En Güçlü Adam yarışmasında jüri üyeliği yaptığım zamanı anımsıyor musun? Albert Hall'da? Kazanan adamın adı, Murray'dı. Gece vakti sokaklarda arkasından yürümüştüm. Kolunun altında altından bir heykelcik vardı; İngiltere'nin en güçlü adamıydı. Ancak sisler içinde kaybolmuştu..."

Hayır, bu olaya metaforlar kullanarak yaklaşmak yanlıştı. Metaforlar kurumsal dinler için kullanılabilirdi. Metaforlar bu meseleye denk düşmüyordu.

"Bizim yaptığımız basit bir şey, Jean. Bizler, ruhun yaşamı olan büyük dinlerin özünü alıyoruz ve onu daha görünür ve daha anlaşılır kılıyoruz."

Bunlar Jean'e bir baştan çıkarıcının sözleri gibi gelir ve tonu keskinleşir: "Ruh çağırma seansları yaparak ve masaları döndürerek mi?"

"İtiraf etmem gerekir ki, bunlar bir yabancıya garip görünüyor. Tıpkı senin Kilise'nin törenlerinin konuk olarak gelen bir Zerdüşt rahibine garip görüneceği gibi. Bir tabağa ve bir kadehe konulan İsa'nın bedeni ve kanı; o, bunların tam bir hokus pokus zırvaları olduğunu düşünebilir. Dinler –bütün dinler– ritüel ve despotizm bataklığına saplanmışlardır. Bizler 'Gelin kilisemizde dua edin, dinimizin buyruklarına uyun; belki de öteki dünyada ödüllendirilirsiniz' demiyoruz. Bu, bir halı satıcısının pazarlık ağzı gibi bir şey olurdu. Biz daha çok, 'Siz yaşarken, ölümün fiziksel anlamda ortadan kaldırılmasını kanıtlayacak olan bazı psişik fenomenlerin gerçekliğini göstereceğiz size' diyoruz."

"Demek bedenin ölümden sonra yeniden dirilmesine inanmıyorsun, öyle mi?"

"Toprak altına girip çürümemize ve sonra da gelecekte bir vakit vücudumuzun bütün organlarının yeniden bir araya gelmesine mi? Hayır, inanmıyorum. Beden sadece bir kabuktur, döktüğümüz bir vücut kabıdır. Bazı ruhların ölümden sonra bir süre karanlıklarda dolanıp durdukları bir gerçektir; ama bu sırf onların öteki yana geçişe hazırlıksız olmalarından ötürüdür. Süreci anlayan gerçek bir spiritist öteki yana kolayca ve hiç sıkıntı duymadan geçecektir. Ve aynı zamanda, arkada bıraktığı dünyayla daha çabuk iletişim de kurabilecektir."

"Sen buna tanıklık ettin mi?"

"Aaa, tabii, ettim. Ve daha çok anladıkça daha sık edeceğimi de umuyorum."

Jean'in içinden ani bir ürperti geçer. "Umarım bir medyum falan olmayacaksındır, sevgili Arthur." Sevgili kocasını gözünün önüne translara giren ve komik seslerle konuşan yaşlı bir panayır göstericisi olarak getirmiştir. Ve yeni Lady Doyle da bu panayır göstericisinin karısı olarak tanınmaktadır.

"Aaa, hayır; böyle güçlerim yok benim. Gerçek medyumlar çok çok ender. Çoğu kez basit, alçakgönüllü insanlar. Sözgelimi, Hazreti İsa gibi."

Jean bu benzetmeyi duymazdan gelir. "Peki ya ahlak konusunda ne diyeceksin, Arthur?"

"Ahlak değişmeden kalır. Yani, bireysel vicdandan ve Tanrı sevgisinden kaynaklanan gerçek ahlak."

"Senin için demek istemiyorum, Arthur. Ne demek istediğimi biliyorsun. Eğer insanlar –sıradan insanlar– onlara nasıl davranacaklarını söyleyen Kilise olmasa o zaman insanlıktan yoksun bir perişanlığa düşerler ve kendi çıkarları peşinde koşup dururlar."

"Bunu bir seçenek olarak görmüyorum ben. Spiritistler, gerçek spiritistler yüksek ahlaklı erkek ve kadınlardır. Sana birkaç ad sayabilirim. Ruhsal gerçeği anlamaya daha yakın oldukları için de ahlakları daha yüksektir onların. Eğer ima ettiğin sıradan kişi ruh dünyasının kanıtını ilk elden görecek olsa, eğer ruh dünyasının her zaman ne kadar yakın olduğunu kavrayacak olsa, o zaman insanlıktan yoksunluk ve kendi çıkarlarını kollamak çekici yanını kaybeder. Gerçeği görünür kıl, ahlak kendi başının çaresine bakacaktır."

"Arthur, bana göre fazla hızlı gidiyorsun." Daha açık bir ifadeyle,

Jean bir baş ağrısının geldiğini hisseder; aslında, bir migrenden korkmaktadır.

"Elbette. Bütün yaşamlarımız önümüzde. Ve bütün ebediyetle birlikte."

Jean gülümser. O ve Arthur'un birlikte sahip oldukları bütün ebediyet boyunca Touie'nin ne yapacağını merak eder. Gerçi, hiç kuşkusuz, ister onun Kilise'si gerçeği söylüyor olsun ister müstakbel kocasını bu denli etkilemiş olan şu alt tabakadan medyumlar, aynı problem ortaya çıkacaktır.

Arthur'un kendisi bir baş ağrısına yakalanmaktan uzaktır. Yaşam yeniden hareket halindedir: önce Edalji Davası ve şimdi de Jean'in öte dünyaya duyduğu ani ilgi. Arthur yaşamın tadını çok geçmeden bütünüyle çıkaracaktır. Kapı eşiğinde kendisini bekleyen kız arkadaşını kucaklar ve Touie'nin ölümünden beri ilk kez, müstakbel bir damat gibi davrandığını fark eder.

Anson

Arthur araba sürücüsüne onu White Lion Hotel'in yanı başındaki eski binanın önünde bırakmasını söyledi. Eski han görünümlü otel, Green Hall'un bahçe kapılarının tam karşısında bulunuyordu. Yayan gelmek içgüdüsel bir taktikti. Gece vakti çantası elinde, ayakkabılarının çakıllı yol üzerinde olabildiğince az ses çıkarmasına dikkat ederek, Lichfield Road'dan hafifçe yukarıya doğru çıkan yolu izledi. Zayıf öğle sonrası güneşinin eğik ışınlarla aydınlattığı ev önünde belirirken, bir ağaç gölgesinde durdu. Dr. Joseph Bell'in yöntemleri, tıpkı fizyolojinin yöntemleri gibi, mimariyi, gizlerini vermeye niçin ikna edemesindi? 1820'ler diye tahmin etti; beyaz yalancı mermer, antik Yunan mimarisini taklit eden bir ön cephe, oluksuz iki İyon sütununun üzerinde yükselen sağlam görünümlü bir sundurma ve her bir yanda üç pencere. Üç kat. Ancak, araştırıcı bakışlarına üçüncü katta kuşkulu bir yan varmış gibi gözüktü. Evet, Wood'la kırk sayısına bahse girerdi ki, yedi pencereden oluşan o dizinin arkasında tek bir çatı katı odası bile yoktu: Evi daha yüksek ve etkileyici göstermek için yapılmış bir mimari numarasıydı bu sadece. Ancak bu sahteciliğin kabahati, şu an içinde oturan kişiye yüklenemezdi. Doyle sağa doğru dikkatle bakınca, çukurda kalmış bir gül bahçesini, bir tenis sahasını ve her iki yanında yeni

dikilmiş gürgen fidanı bulunan bir çardağı seçebildi.

Bütün bunlar hangi hikâyeyi anlatıyordu? Paranın, yetişme tarzının, beğeninin, tarihin, gücün hikâyesini. Aile adı, on sekizinci yüzyılda bütün dünyayı gemiyle dolaşmış olan Anson'dan geliyordu; ilk servetini bir İspanyol kalyonunun ele geçirilmesi karşılığında aldığı ödül parasıyla yapmıştı Anson. Yeğeni 1806'da vikontluk konumuna yükseltilmiş; bunu 1831'de kontluğa yükseliş izlemişti. Eğer bu ikinci oğlun ikametgâhıysa ve eğer ağabeyi Shugborough'yu elde tutuyorsa, o zaman Ansonlar miraslarını nasıl büyütecceklerini bilen insanlardı.

Bir ikinci kat penceresinden bir metre kadar içeride, Komiser Anson karısına hafif bir tonda seslendi.

"Blanche, Büyük Dedektif neredeyse kapımızın eşiğinde. Araba yolunu kocaman bir tazının ayak izlerini arayarak inceliyor." Mrs. Anson onu hiç bu kadar heyecanlı görmemişti. "İçeri girip de oturduğunda kitapları hakkında uzun uzun konuşmazsın umarım."

"Ben mi uzun uzun konuşacağım?" Normalin de ötesinde alınmış gibi yaptı.

"Zaten ülkenin dört bir yanında kitapları hakkında uzun uzun konuşulup duruyor. Destekçileri kitaplarından uzun uzun söz ederek onu ölesiye sıktılar. Biz konuksever davranacağız; ama dalkavukluk etmeyeceğiz."

Mrs. Anson bunun, kendi davranışı konusunda hissedilebilecek herhangi bir gerçek kaygıdan çok kocasının sinirliliğini gösteren bir işaret olduğunu bilecek kadar uzun süredir evliydi onunla. "Sebze çorbası, fırında mezgit ve koyun pirzolası pişirmelerini söyle."

"Yanında garnitür olarak ne var?"

"Brüksellahanasıyla kroket patates, hiç kuşkusuz. Sorman gerekmezdi. Sonra ırmik sufle ve ançuez."

"Mükemmel!"

"Kahvaltıda, domuz pastırması kızartmasıyla haşlanmış domuz başını mı yeğlerdin yoksa ringa balığı ızgarasıyla sığır eti dilimini mi?

"Bu havada son söylediğin daha uygun olur, sanırım. Ve şunu aklından hiç çıkarma Blanche; yemekte söz konusu davanın tartışmasına hiç girmeyeceksin."

"Benim için zor olmayacak bu, George."

Öyle ya da böyle, Doyle'un davranış kurallarına aşırı bağlı bir konuk olduğu ortaya çıktı; Doyle kalacağı odanın gösterilmesi konusunda istekliydi; ışıklar söndürülmeden önce odasından vaktinde inip çev-

rede bir tur atmak konusunda da yine istekli davrandı. Bir arazi sahibi olarak, Sow Irmağı'nın ne sıklıkta taşıp çayırların sular altında kaldığına ilgi gösterdi; sonra, çardağın yanında yarı gizli halde bulunan ilginç toprak yığını hakkında sorular sordu. Anson buranın, artık buzdolabının kullanıma girmesiyle devre dışı kalan, eski bir buz yapım yeri olduğunu anlattı; Arthur buranın acaba bir şarap deposuna çevrilip çevrilemeyeceğini merak etti. Bundan sonra, tenis sahası çiminin kışı çıkarıp çıkaramayacağı meselesini konuştular; İngiliz ikliminin dayattığı mevsim kısalığı konusunda ortaklaşa üzüntülerini dile getirdiler. Anson, Doyle'un övgülerini ve takdirlerini kabullendi; bütün bunlar insanda onun Green Hall'un sahibi olduğu düşüncesini uyandırıyordu. Gerçekteyse, Anson burayı sadece kiralamıştı; ama Büyük Dedektif'e bunu ne diye söyleyecekti ki?

"Şu genç gürgen fidanlarının aşılanmış olduğunu gördüm."

"Sizin de gözünüzden hiçbir şey kaçmıyor, Doyle" diye yanıt verdi Polis Şefi gülümseyerek.

"Benim de bir şeyler ekip diktiğim yıllar oldu."

Akşam yemeğinde, Ansonlar masanın birer ucuna oturdular; Doyle'a ise ortadaki pencereden kış uykusuna yatmış gül bahçesini gören manzara bağışlandı. Doyle, Mrs. Anson'ın sorularına özellikle dikkat edermiş gibi göründü; hatta Mrs. Anson bazen bu dikkatin biraz fazla olduğunu bile düşündü.

"Staffordshire çevresini iyi tanıyor musunuz, Sir Arthur?"

"Tanımam gerektiği kadar tanımıyorum. Ama babamın ailesiyle bir bağlantısı var. Kökenimin geldiği Doylelar, Staffordshire Doylelarının bir alt koluydu; bu kol, bildiğiniz gibi, Sir Francis Hastings Doyle'u ve diğer seçkin kişileri çıkarmıştır. İrlanda'nın istilasına katılmışlar ve kendilerine Wexford Kontluğu'nda büyük araziler bağışlanmıştır."

Mrs. Anson cesaret verircesine gülümsedi; ancak bu pek de gerekli görünmüyordu. "Peki ya anneniz tarafından?"

"Aaa, son derece ilginç bir konu bu! Annem arkeoloji konularında müthiştir. Sir Arthur Vicars'ın yardımlarıyla –ki kendisi de bir akraba olup Ulster baş armacısıdır– ailesinin soyağacını beş yüzyıl geriye kadar giderek ortaya çıkarabilmişti. Yeryüzü büyüklerinin birçoğunun tünediği bir aile ağacımız olmasıyla övünür o; yani, övünürüz. Büyükannemin amcası, Waterloo'da İskoç Tugayı'na komuta eden Sir Denis Pack'ti."

"Harika!" Mrs. Anson sınıf denilen şeye ama aynı zamanda da onun

görevlerine ve zorunluluklarına sıkı sıkıya inanan biriydi. Ne var ki, bir beyefendiyi kanıtlayan şey, birtakım belgelerden çok onun doğası ve davranış tarzıydı.

"Ancak, ailenin gerçek romansı, on yedinci yüzyılın ortasında, Peder Pack'in, Northumberland Percylerinin İrlanda kolunun mirasçısı olan Mary Percy ile evlenmesiyle başlar. Bu andan itibaren Plantagenet sülalesiyle üç ayrı evlilik bağımız olur. Bu yüzden, birinin kanında, köken olarak soylu ve de, insan bunu ancak umabilir, eğilim olarak da soylu bazı garip karakter özellikleri var."

"İnsan bunu ancak umabilir" diye yineledi Mrs. Anson. Kendisi Glouster'ın Brenty yöresinden Mr. G. Miller'ın kızıydı ve uzak ataları konusunda hiç merakı yoktu. Ona öyle geliyordu ki, eğer bir araştırmacıya aile ağacınızı çıkarması için para verirseniz, sonunda her zaman bir yerden büyük bir aileyle bağınız kurulabilirdi. Kökenbilim dedektifleri genel olarak ailenizin bir yandan domuz çobanlarıyla, öteki yandansa seyyar satıcılarla kan bağınız olduğunu onaylayan belgelere iliştirilmiş faturalar göndermiyorlardı.

"Gerçi" diye sözünü sürdürdü Sir Arthur, "Katherine Pack –Sir Denis'in yeğeni olur– Edinburgh'de dul kalınca, aile serveti eridi gitti. Aslını ararsanız, Katherine Pack yanına bir pansiyoner almak zorunda kaldı. İşte pansiyoner olan babam annemle böyle tanışmış oldu."

"Hoş bir hikâye" diye yorum yaptı Mrs. Anson. "Çok hoş! Ve şimdi de siz aile servetini yeniden bir araya toplamakla meşgulsünüz."

"Küçük bir çocukken, annemin düştüğü yoksulluk bana çok acı verirdi. Onun doğasına aykırı bir şey olduğunu sezerdim bunun. Bu anılar beni hep ileriye gitmeye yöneltmiş olan şeyin bir parçasıdır."

"Hoş!" diye yineledi Mrs. Anson, bu kez çok daha az öyle olduğunu söylemek istercesine. Soylu kan, sıkıntılı zamanlar, yeniden bir araya getirilen servet. Böylesi konuların gerçekliğine kütüphaneden alacağı bir romanda inanmak onu yeterince mutlu ediyordu; ama canlı bir versiyonuyla yüz yüze geldiğinde bu tip şeyleri gerçekdışı ve duygusal buluyordu. Ailenin yükselişinin bu kez ne kadar süreceğini merak etti. Çarçabuk kazanılan para için ne diyorlardı? Kazanmak için bir kuşak, zevkini çıkarmak için bir kuşak, kaybetmek için de bir kuşak."

Ne var ki, Sir Arthur ataları konusunda biraz fazla övüngen görünse de, gayretli bir sofra arkadaşıydı. Önüne konulan şeyler konusunda en ufak bir yorum yapmasa da, büyük bir iştahla yiyordu. Mrs. Anson, onun, yemeklere alkış tutmanın bayağı bir şey olduğuna inanıp inan-

madığına ya da sadece tat alma duyusunun mu körelmiş olduğuna karar veremiyordu. Sofrada Edalji Davası'nın, ağır cezalara yönelik olarak adaletin durumunun, Sir Henry Campbell-Bannerman yönetiminin ve Sherlock Holmes'un serüvenlerinin de hiç sözü geçmedi. Gelgelelim, tıpkı dümencisi olmayan üç kürekçi gibi, Sir Arthur bir yanda küreğine güçlü bir şekilde asılarak, öte yanda Ansonlar tekneyi dengede tutabilmek için küreklerini yeterince dibe daldırarak, bir yol tutturmayı başardılar.

Ançuez servisi yapıldı ve Blanche Anson, sofrada erkeklere özgü bir huzursuzluğun egemen olduğunu hissetmekten geri kalmadı. Kocasıyla Sir Arthur, birbirlerinden olabildiğince uygar bir şekilde büyük parçalar koparabilme fırsatını yakalamak üzere, perdeleri çekilmiş, şöminesi yakılmış bir çalışma odasında oturmaya ve birer puro tüttürüp kadehlerinden brendi yudumlamaya pek hevesli görünüyorlardı. Mrs. Anson sofranın hoş yemek kokularının üstündeki havada dolaşan ilkel ve kaba bir şeylerin kokusunu alabiliyordu. Ayağa kalktı ve savaşçılara iyi geceler diledi.

Beyler, şömine ateşinin harıl harıl yandığı, Komiser Anson'ın çalışma odasına geçtiler. Doyle bakışlarını pirinç kovanın içindeki yeni kömürün parıltısına, ciltlenmiş dergilerin cilalı sırtlarına, içinde üç şişenin durdurduğu pırıltılar saçan camekâna, cam bir mahfazada duran şişmiş bir balığın verniklenmiş karnına yöneltti. Her şey parıldıyordu; hatta yerli olmayan bir geyik türüne ait görünen şu bir çift boynuz bile –Sir Arthur onun bir çeşit İskandinav elk'i olduğunu düşünüyordu– ev hizmetçisinin ilgisinin izlerini taşıyordu.

Kendisine uzatılan kutudan bir puro aldı ve onu parmakları arasında yuvarladı. Anson ona bir çakıyla bir kutu puro kibriti uzattı.

"Puro kesme aletlerini onaylamıyorum" diye belirtti. "Ben her zaman bıçağın güzel dokunuşunu yeğlerim."

Doyle başıyla onu evetledi, başını eğip kesme işine koyuldu ve sonra da kesilen parçayı şömine ateşinin içine attı.

"Anladığım kadarıyla bilimin ilerlemesi şimdi de bize elektrikli bir puro çakmağı sunmuş bulunuyor."

"Eğer öyleyse, bu icat henüz Hindhead'e ulaşmadı" diye yanıt verdi Doyle. Metropoller taşra kentlerine tepeden bakar olduklarından herhangi bir tanıtma çabasını geri çeviriyordu. Ama Doyle ev sahibinde, kendi çalışma odasında egemenliğini ortaya koyma ihtiyacını saptamıştı. Eğer durum buysa, ona yardım edecekti.

"Elk geyiği" dedi, "belki de Güney Kanada'dan, yanılıyor muyum?"

"İsveç" diye yanıt verdi Polis Şefi neredeyse anında. "Dedektifiniz böyle bir yanlışa düşmezdi."

Aaa, demek ilkin o işi halledeceğiz, öyle mi? Doyle, Anson'ın kendi purosunu yakışını seyretti. Kibrit alevinde kravat iğnesinin Stafford düğümü bir an parıldadı.

"Blanche kitaplarınızı okuyor" dedi Polis Şefi, sanki bu ifade meseleyi çözüme kavuşturuyormuşçasına başını biraz sallayarak. "Aynı zamanda Mrs. Braddon'ın yazdıklarından da çok hoşlanıyor."

Doyle içinde ani bir sızı hissetti; gut hastalığının edebi bir eşdeğeriydi bu sızı. Anson sözünü, "Ben kendim daha çok Stanley Weyman'cıyım" diye sürdürünce bir bıçak darbesi daha hissetti içinde.

"Mükemmel!" diye yanıt verdi Doyle. "Mükemmel!" Bununla, benim açımdan onu yeğlemiş olmanız mükemmel, demek istiyordu.

"Anlıyorsunuz ya, Doyle –eminim samimi tonda konuşmama aldırmazsınız?– sizin edebiyat düşkünü diye adlandırabileceğiniz bir kişi olmayabilirim; ama Polis Şefi olarak sanırım kaçınılmaz biçimde meseleleri okurlarınızın çoğundan daha profesyonel tarzda görüyorum. Hikâyelerinizde yer verdiğiniz polis memurlarının görevleri açısından yetersiz olmaları kurmaca icatlarınızın mantığı bakımından gerekli bir şey; bunu tamamen anlıyorum. Yoksa, bilimsel yöntemlere önem veren dedektifinizin etrafı ahmak polis memurlarıyla çevrili olmasa o nasıl parıldardı?"

Bu söylenenleri tartışmaya değmezdi. "Ahmak polis memurları" ifadesi Lestrade'ı, Gregson'ı, Hopkins'i ve daha birçoğunu pek de tanımlıyor sayılmazdı.

"Hayır, gösterdiğiniz sebepleri tamamen anlıyorum, Doyle. Ama gerçek dünyada..."

Bu noktada Doyle dinlemeyi aşağı yukarı bıraktı. Öyle ya da böyle, zihni "gerçek dünya" ifadesine takılmıştı. Gerçek olanla olmayanı herkes nasıl da kolaylıkla anlıyordu. Karanlığa gömülmüş genç bir avukatın Portland'da ağır cezaya mahkûm edildiği dünya... Holmes'un Lestrade ve meslektaşlarının güçleri ötesinde bir başka gizemi çözdüğü dünya... ya da Touie'nin çaba harcamadan kayıp gittiği ötedeki dünya, kapalı kapının arkasındaki dünya. Bazı insanlar bu dünyaların yalnızca birine, bazıları ikisine, birkaçı da üçüne birden inanıyorlardı. İnsanlar ilerlemenin niçin daha fazlaya inanmaktan, insanın kendini ev-

renin daha fazlasına açmaktan çok daha azına inanmaktan oluştuğunu hayal ediyorlardı ki?

"...işte bu nedenle, dostum, İçişleri Bakanlığı'ndan emir almadıkça; müfettişlerimi kokain şırıngalarıyla, komiser yardımcılarımı ve polis memurlarımı ise kemanlarla donatmayacağım ben."

Doyle elle tutulur bir darbeyi kabullenmişçesine başını öne eğdi. Ama rol yapmak ve konuk gibi davranmak bu kadar yeterdi.

"Söz konusu davaya gelelim. Çözümlememi okumuşsunuzdur."

"Şeyi... hikâyenizi okudum" diye yanıt verdi Anson. "Söylemek gerekir ki, üzüntü duyulacak bir iş. Bir dizi hata. Çok daha önceden önü alınabilirdi bütün bunların."

Anson'ın içtenliği Doyle'u şaşırttı. "Bunu söylediğinize memnun oldum. Aklınızda hangi hatalar var?"

"Ailenin hatası. Her şey o noktada yanlış gitti. Kadının ailesi. Kafalarına ne soktu acaba bunu? Artık kafalarına ne soktuysa? Bakın, Doyle, yeğeniniz bir Parsi ile evlenmekte ısrar ediyor –onu bu düşünceden caydıramıyorsunuz– peki ne yaparsınız? Adama... *burada* bir geçim temin edersiniz. Great Wyrley'de. Bir Fenian'ı* Staffordshire Polis Şefi olarak atayıp bu işi halletseniz de aynı kapıya çıkar."

"Sizinle aynı görüşü paylaşmaya hazırım" diye yanıt verdi Doyle. "Hiç kuşku yok ki, patronu Anglikan Kilisesi'nin evrenselliğini göstermeye çalışıyordu. Bana göre, Papaz hem hoş hem de yetenklerini en iyi şekilde kullanarak cemaate hizmet etmiş sadık bir adamdır. Ne var ki, böylesine kaba ve incelikten uzak bir cemaatin içine koyu renk tenli bir kilise adamının girmesinin üzüntü verecek bir duruma yol açması da kaçınılmazdı. Kesinkes yinelenmemesi gereken bir deneyim bu."

Anson konuğuna doğru beklenmedik bir saygıyla baktı; "kaba ve incelikten uzak" ifadesinin içerdiği iğneleme bile böyle davranmasını engellememişti. Burada beklediğinden daha fazla ortak zemin vardı. Sir Arthur'un köktenci bir radikal olarak ortaya çıkmayacağını bilmesi gerekirdi.

"Ve sonra o çevreye üç melez çocuk sokmak..."

"George, Horace ve Maud."

"Üç melez çocuk" diye yineledi Anson.

"George, Horace ve Maud" diye yineledi Doyle.

"George, Horace ve Maud İ-dal-ci."

* 1858'de kurulan ve İrlanda'nın bağımsızlığı için savaşan milliyetçi örgütün üyesi. (ç.n.)

"Çözümlememi okudunuz mu?"

"Şey... çözümlemenizi okudum." –Anson bu kez sözcüğü kullanmaya karar verdi– "Ben hem direşkenliğinize hem de tutkunuza hayranlık duyuyorum, Sir Arthur. Amatörce spekülasyonlarınızı kimseye açmayacağıma söz veriyorum. Onları yayımlamak ününüze zarar verebilirdi."

"İzin verin de buna ben karar vereyim."

"Nasıl arzu ederseniz, nasıl arzu ederseniz. Blanche geçen gün bana şeyi okuyordu. Birkaç yıl önce *Strand*'de yayımlanan, yöntemleriniz hakkındaki bir görüşmeyi. Umarım söylediklerinizi yanlış aktarmamışlardır?"

"Öyle olduğunu hiç anımsamıyorum. Ama yazılanları doğrulama ruhuyla okuma gibi bir alışkanlığım da yok."

"Bu hikâyeleri yazdığınızda sizi öncelikle ilgilendiren şeyin her zaman sonuç olduğunu belirttiniz."

"Bir sonu olan başlangıç. Önce gidilecek yeri bilmezseniz hangi yoldan gideceğinizi de bilemezsiniz."

"Aynen öyle. Ve siz... çözümlemenizde, genç Edalji'yle ilk kez tanışmanızda –sanırım, bir otelin lobisinde– onu nasıl bir süre gözlemlemiş olduğunuzu ve onunla tanışmadan önce bile onun masumluğuna ikna olduğunuzu anlattınız, öyle değil mi?"

"Gerçekten de öyle; açıkça belirttiğim sebeplerden dolayı."

"Açıkça *hissedilen* sebeplerden dolayı, demeyi yeğlerdim ben. Yazdığınız her şey o duygudan kaynaklanıyor. Biçare gencin masumluğuna bir kez ikna olunca her şey yerli yerine oturdu."

"Oysa ki, siz bu gencin suçluluğuna bir kez ikna olunca her şey yerli yerine oturmuştu."

"Benim vardığım hüküm bir otel lobisinde duyulan sezgisel bir şey üzerine değil, polis gözlemleri ve birkaç yıllık raporların sonuçları üzerine inşa edilmişti."

"Delikanlıyı başlangıçtan beri bir hedef haline getirdiniz. Onu ağır hapis cezasıyla tehdit ederek mektuplar yazdınız."

"Ben hem delikanlıyı hem de babasını, delikanlının besbelli bir şekilde adım attığı suç yolunda ısrar etmenin sonuçları konusunda uyarmaya çalıştım. Sanırım, polislik işinin sadece cezalandırıcı değil, aynı zamanda suç işlemekten alıkoyucu olduğu görüşünü benimsemekte yanılmış değilim."

Doyle, özellikle kendisi için hazırlandığından şüphe duyduğu bu

cümleyi başını sallayarak onayladı. "George'la tanışmadan önce onun *The Umpire*'deki mükemmel makalelerini okumuş olduğumu unutuyorsunuz."

"Majesteleri'nin zevkine göre gözaltına alınıp da niçin suçlu olmadığının ikna edici bir açıklamasına sahip olmayan herhangi bir kişiyle tanışmadım henüz ben."

"Size göre, George Edalji kendini ihbar eden mektuplar mı gönderdi?"

"Çok çeşitli diğer mektuplar arasında. Evet."

"Size göre, hayvanların organlarını parçalayan bir çetenin elebaşısı mıydı?"

"Kim bilebilir ki? Çete, gazetelerin kullandığı bir sözcük. İşin içine başkalarının da karıştığından hiç kuşkum yok. Avukatın onların arasında en akıllı kişi olduğundan da hiç kuşkum yok."

"Size göre, İngiltere Anglikan Kilise'sinin bir papazı olan babası oğluna destek vermek için mi yalan yere yemin etti?"

"Doyle, eğer bir sakıncası yoksa, size kişisel bir soru sorabilir miyim? Bir oğlunuz var mı sizin?"

"Var. On dört yaşında."

"Peki oğlunuz sıkıntıya düşecek olursa ona yardım eder miydiniz?"

"Evet. Ama bir suç işlemiş olsaydı, yalan yere yemin etmezdim."

"Ama bunu yapmasanız da yine de ona yardım eder ve onu korurdunuz."

"Evet."

"O zaman belki de hayal gücünüzü kullanarak başka birinin daha fazla bir şey yaptığını gözünüzün önüne getirebilirsiniz."

"İngiltere Anglikan Kilisesi'ne mensup bir papazın elini Kitab-ı Mukaddes'in üzerine koyup da bilerek yalan yere yemin ettiğini gözümün önüne getiremem."

"O zaman onun yerine şunu hayal etmeye çalışın. Parsi ailesine duyduğu sadakati, ona barınma olanağı ve cesaret vermiş olsa da kendine ait olmayan bir ülkeye duyduğu sadakatin üzerine koyan Parsi bir babayı hayal edin. O, oğlunun yaşamını kurtarmak istiyor, Doyle. Oğlunun yaşamını!"

"Peki size göre, anne ve kız kardeş de mi yalan yere yemin etti?"

"Doyle, *size göre* deyip duruyorsunuz. Dediğiniz gibi, 'Bana göre' sadece benim değil, Stafford Polis Örgütü'nün, dava vekilinin, kurallar gereği yemin etmiş bir İngiliz jürisinin ve Yüksek Mahkeme yargıçla-

rının da görüşüdür. Ben duruşmaya her gün katıldım ve sizi bir şey konusunda temin edebilirim ki, bu nokta size acı gelse de, bundan kaçınamayacaksınız. Jüri, Edalji ailesinin yaptığı tanıklığa inanmıyordu. Babayla kızının tanıklığına kesinlikle inanmıyordu. Annenin tanıklığı belki daha az önemliydi. Bu, rahat rahat yapılabilecek bir şey değildir. Bir masa etrafında oturup vereceği hükmü düşünüp taşınan bir İngiliz jürisi ciddi bir iş yapmaktadır. Kanıtları tartarlar. Karakterleri incelerler. Orada oturup da tıpkı... bir ruh çağırma seansındaki masa döndürenler gibi tepeden bir işaret gelmesini beklemezler."

Doyle gözlerinde kesin bir ifadeyle karşısındakine baktı. Bu, rastgele söylenmiş bir cümle miydi; yoksa onu rahatsız etmek için bilerek mi söylenmişti? Doğrusu, bunu bilmek zordu.

"Biz, Anson, bir kasap çırağından değil, meslek sahibi bir İngilizden; otuzlarına merdiven dayamış ve demiryolu hukuku üzerine yazdığı kitapla zaten tanınmış olan bir avukattan söz ediyoruz."

"O zaman suçu daha da büyük oluyor ya! Ağır ceza mahkemelerinin sadece kriminal tipleri ağırladıklarını düşünüyorsanız o zaman sandığımdan daha da nahifsiniz demektir. Bazen yazarlar bile sanık bölmesine çıkıyorlar; bunun farkında olmanız gerekir. Verilen hüküm hukuku savunmaya ve yorumlamaya yemin etmiş birinin bizzat hukuku bu denli vahim şekilde ayaklar altına almış olduğu bir davanın ciddiyetini yansıtıyordu hiç kuşkusuz."

"Yedi yıl ağır ceza! Wilde bile sadece iki yıl almıştı."

"İşte bu nedenle hüküm vermek, siz ya da benden çok mahkemeye düşen bir iş. Ben Edalji'ye daha az vermezdim; gerçi Wilde'a kesinlikle daha fazla verirdim. Tamamen suçluydu o; yalan yere yemin etmekten de suçluydu."

"Onunla bir seferinde akşam yemeği yedim" dedi Doyle. Şimdi düşmanlık duygusu Sow Irmağı'ndan gelen pus gibi artıyor ve Arthur'un bütün içgüdüleri, ona biraz geri çekilmesini söylüyordu. "Sanırım, yıl 1889 olmalı. Benim için harika bir akşamdı. Karşımda sadece kendisi konuşan, benlikçi birini bulacağımı beklemiştim; ama onu son derece edepli bir beyefendi buldum. Dört kişiydik; diğer üç kişiden üstün olmasına karşın, bunu asla belli etmedi. Sizin sadece kendisi konuşan adamınız ne denli akıllı olursa olsun asla kalpten bir beyefendi olamaz. Wilde'da her şey vermek ve almaktı ve o, ağzımızdan çıkabilecek her şeyle ilgileniyormuş gibi görünme sanatına sahipti. Benim *Micah Clarke*'ımı bile okumuştu.

"Dostların talihlerinin nasıl olup da bizi bazen garip bir biçimde hoşnutsuz kılabildiğini tartıştığımızı anımsıyorum. Wilde bize Libya çölündeki Şeytan hikâyesini anlattı. Bu hikâyeyi bilir misiniz? Bilmiyor musunuz? Eh bari anlatayım! Şeytan, imparatorluğunun her yanında dolaşıp durarak işini yapıyormuş ki, kutsal bir keşişe azap çektiren birkaç küçük ifritle karşılaşmış. İfritler kutsal adamın pek de güçlük çekmeden direndiği her zamanki baştan çıkarma ve ayartma numaralarına başvuruyorlarmış. 'Bu iş böyle yapılmaz' demiş ifritlerin efendisi. 'Ben size göstereceğim. Dikkatle izleyin.' Bunun üzerine Şeytan kutsal keşişe arkadan yaklaşmış ve kulağına tatlı bir ses tonuyla, 'Kardeşin az önce İskenderiye Piskoposu olarak atandı' diye fısıldamış. Bunun üzerine keşişin yüzünde hemencecik öfkeli bir kıskançlığı yansıtan somurtuk bir ifade belirmiş. 'İşte en iyi, *böyle* yapılır' demiş Şeytan."

Anson, Doyle'un kahkahasına katıldı; gerçi gülüşü ondan daha az yürektendi. Bir metropol oğlancısının sığ kinikliği onun beğenisine göre bir şey değildi. "Böyle de olsa" dedi, "Şeytan kesinlikle Wilde'ın kendisini kolay bir av olarak bulmuştur."

"Şunu da eklemeleyim ki" diye sözünü sürdürdü Doyle, "Wilde'ın sohbetinde asla bir düşünce kabalığı izi gözlemlemedim ben; onu o an böyle bir fikirle de bağdaştıramadım."

"Bir başka deyişle, profesyonel bir beyefendi o."

Doyle bu alaysamayı duymazdan geldi. "Birkaç yıl sonra, bir Londra sokağında, onunla yeniden karşılaştım; biliyor musunuz, bana tamamen delirmiş gibi göründü. Oyunlarından birini görüp görmediğimi sordu bana. Üzülerek görmediğimi söyledim. 'Aaa, mutlaka gitmelisiniz' dedi son derece ciddi bir ifadeyle. 'Harika bir oyun! Bir deha eseri!' Daha önceki beyefendi tavırlarından fersah fersah uzak bir davranıştı bu. O zamanlar şunu düşünmüştüm, hâlâ da düşünüyorum; onu mahveden canavarsı gelişim patolojik bir şeydi ve gitmesi gereken yer bir polis mahkemesi değil, bir hastane olmalıydı."

"Liberal tutumunuz zindanları boşaltır" diye yorumda bulundu Anson kuru bir tonda.

"Beni yanlış anlıyorsunuz, efendim. Seçim kampanyası denilen adi işe iki kez katıldım; ama ben bir parti adamı değilim. Ben resmi olmayan bir İngiliz olmakla gururlanıyorum."

Anson'a kendini beğenmişçe gelen bu ifade, aralarında bir puro dumanı kümesi gibi sürüklendi. Anson bir hamle yapma vaktinin geldiğine karar verdi.

"Davasını bu kadar onur duyarak aldığınız şu genç adam, Sir Arthur, sizi uyarmam gerekiyor ki, tümüyle düşündüğünüz kişi değil. Mahkemede söylenmeyen çeşitli meseleler vardı..."

"Hiç kuşku yok ki, bu meselelerin tanıklık etme kurallarıyla yasaklanmış olmasından dolayıydı bu. Yahut bu iddialar o kadar entipüften şeylerdi ki, savunma makamı tarafından savuşturulabilirdi."

"Laf aramızda kalsın, Doyle, şey konusunda... birtakım söylentiler vardı."

"Söylentiler her zaman vardır."

"Kumar borcu söylentileri, müvekkillerin paralarını kötüye kullanma söylentileri. Dava öncesi aylarda genç dostunuzun ciddi bir sıkıntı içinde olup olmadığını kendisine sorabilirsiniz."

"Böyle bir şey yapmak gibi bir niyetim yok."

Sir George yavaşça ayağa kalktı, yazı masasına yürüdü, bir çekmeceden bir anahtar aldı, bir başka çekmeceyi açtı ve bir dosya çıkardı.

"Size bunu hiç kimseye söylememeniz koşuluyla gösteriyorum. Sir Benjamin Stone'a yazılmış bir mektup. Hiç kuşkusuz, birçok mektuptan bir tanesi."

Mektup 29 Aralık 1902 tarihliydi. Sol üst köşede George Edalji'nin mesleki ve telegramik adresleri; sağ üst köşede, "Great Wyrley, Walsall" yazılıydı. Doyle'u el yazısının George'a ait olduğuna ikna etmek için Gurrin denilen şu hilebaz adamın tanıklığına gerek yoktu.

Sayın Beyefendi,

Kefil olduğum bir arkadaş için yüksek tutarda bir para (aşağı yukarı 220 sterlin) ödemek zorunda kaldığım için oldukça rahat bir durumdan mutlak yoksulluk durumuna düşmüş bulunuyorum. Kendimi düze çıkarabilme umuduyla üç tefeciden ödünç para aldım; ama uyguladıkları faiş faiz oranları durumumu daha da kötüleştirmekten başka bir işe yaramadı ve bunların ikisi şimdi bana karşı bir iflas dilekçesi vermiş bulunuyorlar; ama eğer 115 sterlini hemen ödersem verdikleri dilekçeyi geri çekmeye razılar. Başvurabileceğim böyle bir dostum yok ve iflas beni mahvedip işimi uzun süre boyunca yapmaktan alıkoyacağı ve bu süreç içinde bütün müvekkillerimi kaybedeceğim için, son çare olarak birkaç yabancıya başvuruyorum.

Arkadaşlarım bana ancak 30 sterlin bulabiliyorlar. Benim kendime ait aşağı yukarı 21 sterlinim var; tutarı ne denli küçük olursa olsun her türlü yardıma son derece müteşekkir kalacağım; çünkü bu yardımlar

ağır bir borcu karşılamama yardımcı olacak.
Size sıkıntı verdiğim için özür diliyor ve bana elinizden geldiği kadar yardım edebileceğinize güveniyorum.

Saygılarımla...
G. E. Edalji

Mektubu okurken, Anson, Doyle'u izledi. Mektubun ilk sakatlama olayından beş hafta önce yazılmış olduğunu belirtmeye hiç gerek yok. Şimdi topa vurma sırası ona gelmişti. Doyle mektuba şöyle bir göz attı ve bazı ifadeleri yeniden okudu. Sonunda şöyle dedi:

"Hiç kuşkusuz, soruşturma yaptınız?"

"Kesinlikle yapmadım. Bu polisin işi değil. Yollarda dilencilik yapmak bir suçtur; ama meslek sınıfları arasında dilencilik bizi hiç ilgilendirmez."

"Burada kumar borçlarına ya da müvekkillerin parasını kötüye kullanmaya ilişkin hiçbir ima göremiyorum."

"Bu pek de Sir Benjamin Stone'un yapacağı bir şey olmazdı. Satır aralarını okumaya çalışın."

"Böyle yapmayacağım. Bu, arkadaşına gösterdiği cömertliğin kurbanı olmuş onurlu bir genç adamın umutsuz başvurusu olarak görünüyor bana. Parsiler iyilikseverlikleriyle tanınırlar."

"Aaa, demek şimdi birdenbire Parsi oldu, öyle mi?"

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Sırf keyfinize geldiği gibi, onu bir an meslek sahibi bir İngiliz ve bir sonraki an bir Parsi olarak göremezsiniz. Onurlu genç bir adam için böylesine yüksek tutarda bir paraya kefil olmak, kendini üç ayrı tefecinin ellerine bırakmak ihtiyatlı bir şey midir? Bunu yapan kaç avukat tanıdız siz? Satır aralarını okuyun, Doyle. Dostunuza sorun bunu."

"Ona bunu sormaya hiç niyetim yok. Ve şurası da açık ki, iflas etmedi."

"Gerçekten de etmedi. Ona annesinin yardım ettiğinden kuşkulanıyorum ben."

"Ya da belki Birmingham'da, onun kefil olduğu arkadaşına gösterdiği güveni gösteren başkaları vardı ona."

Anson, Doyle'u nahif olduğu kadar inatçı da buldu. "Sizin... bu romantik yanınıza alkış tutuyorum, Sir Arthur. Saygınlığınızı artırıyor bu sizin. Ama bunu gerçekçilikten uzak buluyorsam beni bağışlayın. Başlattığınız kampanyayı da. Dostunuz hapishanedeı salınmış bulunuyor.

Artık özgür bir adam o. Kamuoyunu harekete geçirmeye çalışmanın ne anlamı var? İçişleri Bakanlığı'nın davayı yeniden ele almasını mı istiyorsunuz? İçişleri Bakanlığı bu davaya sayısız kez baktı. Bir komite kurulmasını mı istiyorsunuz? Komitenin size istediğiniz şeyi vereceğinden emin kılan nedir sizi?"

"Bir komite kuracağız. Resmi makamlar bizden özür dileyecek. Telafi tazminatı alacağız. Dahası, kendisi yerine George Edalji'nin ıstırap çektiği gerçek suçlunun kimliğini ortaya çıkaracağız."

"Aaa; onu da mı yapacaksınız?" Anson şimdi ciddi biçimde kızmaya başlıyordu. Bu aslında çok hoş bir akşam olabilirdi: Her ikisi de ellisine merdiven dayamış ve insani konularda deneyim kazanmış iki adamdı; biri bir kontun oğluydu, diğeriyse imparatorluğun bir şövalyesi ve rastlantı eseri, her ikisi de, kendi yönetimsel bölgelerinin temsilcileriydi. Onları ayıran şeylerdense ortak noktaları daha çoktu... Böyle olmak yerine havada hınç rüzgârları esiyordu.

"Doyle, mümkünse size iki noktayı belirteyim. Siz açıkça, eski yıllara kadar uzayıp giden sürekli bir azap verme çizgisinin olduğunu düşünüyorsunuz: mektuplar, aldatmacalar, sakatlamalar, başka tehditler. Dahası polisin bütün bunların sorumluluğunu dostunuzun üzerine yıktığını düşünüyorsunuz. Oysa siz, bütün bunların sorumluluğunu bilinen ya da bilinmeyen aynı suçluların üzerine yıkıyorsunuz. Bu yaklaşımların mantığı nedir? Biz Edalji'yi sadece iki suçtan ötürü itham ettik ve ikinci suçlama zaten kovuşturulmadı. Onun çok sayıda meselede masum olduğunu umuyorum. Böylesine bir kriminal furyanın pek ender olarak tek bir sorumlusu vardır. Edalji çete reisi olabilir; sadece bir çete üyesi de olabilir. İmzasız bir mektubun yaratacağı etkiyi görüp bunu kendi başına denemeye karar vermiş olabilir. Bir aldatmacanın etkisini görüp kendi başına bir aldatmaca oyunu oynamaya karar vermiş olabilir. Bir çetenin hayvanları kestiğini duyup, onlara katılmaya karar vermiş olabilir.

"Üzerinde durduğum ikinci noktaysa şu: Bu meslekte geçirdiğim yıllar içinde muhtemelen suçlu olup masum olduğuna karar verilen ya da muhtemelen masum olduğu halde suçlu bulunan insanlar gördüm. Bu kadar şaşırmış görünmeyin. Yanlış suçlama ve yanlış mahkûmiyet örnekleriyle karşılaştım. Ancak böylesi vakalarda kurban pek ender olarak savunucularının istediği kadar dobra sözlü biri olmuştur. Sözgelimi, şöyle bir düşünce ileri süreyim. George Edalji'yle ilk kez bir otelin lobisinde tanıştınız. Anladığım kadarıyla, buluşmaya gecikmiştiniz.

Onu belli bir konumda gördünüz ve bu konumdan onun masum olduğu sonucunu çıkardınız. Size şunu söyleyeyim: George Edalji oraya sizden önce gelmişti. Sizi bekliyordu. Onu gözlemleyeceğinizi biliyordu. Kendini buna göre ayarladı."

Doyle buna yanıt vermedi; sadece çenesini ileriye çıkarıp purosundan bir nefes çekti. Anson onun son derece inatçı bir adam olduğunu görüyordu; bu İskoç ya da İrlandalı ya da her ne olduğunu ileri sürüyorsa, lanet olasıca bir inatçıydı.

"Onun tamamen masum olmasını istiyorsunuz, öyle değil mi? Sadece masum değil, tamamen masum? Benim deneyimlerime göre, Doyle, hiç kimse tamamen masum değildir. Suçlu bulunmayabilirler; ama tamamen masum olmaktan farklıdır bu. Hemen hemen hiç kimse tamamen masum değildir."

"Peki ya Hazreti İsa?"

Aaa, Tanrı aşkına, diye düşündü Anson. Ben de Pontus Pilatus değilim. "Şey, tamamen adli bir görüş açısından" dedi yumuşak bir sohbet tonunda, "Yüce Efendimiz'in Kendi Kendini kovuşturmaya uğratmaya yardımcı olduğunu ileri sürebilirsiniz."

Şimdi gerçek konudan uzaklaştıkları duygusuna kapılan Doyle oldu.

"O zaman size şunu sorayım: Görüşünüze göre, gerçekte neler olup bitti?"

Anson oldukça açık bir şekilde güldü. "Bu, korkarım, bir dedektif romanından çıkma bir soruya benziyor. Okurlarınızın okumayı diledikleri ve sizin de ikna edici bir şekilde onlara sunduğunuz bir soru. *Bize gerçekte neler olduğunu anlatın.*

"Çoğu suç, Doyle –hemen hemen çoğu suç– tanık olmaksızın işlenir. Hırsız evin boş olmasını bekler. Katil kurbanı tek başına kalana değin bekler. Atı bıçakla kesen adam gecenin çökmesini bekler. Eğer bir tanık varsa, bu çoğu kez bir suçortağı, bir başka suçludur. Bir suçluyu yakalarsınız, yalan söyler. Her zaman böyle olur. İki suçortağını ayırırsınız, farklı yalanlar söylerler. Savcılık açısından bir kanıt olsun diye birini sorgularsınız, yepyeni bir yalan söyler. Staffordshire Polis Örgütü'nün bütün kaynakları tek bir davaya ayrılsa bile, sizin deyiminizle, *gerçekte neler olup bittiğini* sonunda asla öğrenemezdik. Felsefi bir sav falan ileri sürüyor değilim, pratik bir şeyden söz ediyorum. Bildiğimiz, sonunda bildiğimiz şey... bir mahkûmiyeti sağlamak için yeterlidir. Size gerçek dünya konusunda söylev çektiğim için beni bağışlayın."

Doyle, acaba Sherlock Holmes'u icat ettiği için cezalandırılmaktan bir gün kurtulup kurtulamayacağını merak etti. Sözleri düzeltiliyor, kendisine tavsiyelerde bulunuluyor, söylev çekiliyor, tepeden bakılıyordu; bütün bunlar ne zaman son bulacaktı? Ancak, bastırmayı sürdürmeliydi. Kışkırtma ne olursa olsun sinirlerine hâkim olmalıydı.

"Ama bütün bunları bir kenara bırakırsak, Anson. Üstelik akşamın sonuna kadar birbirimizin konumunu zerre kadar değiştiremeyebileceğimizi de kabul edersek –korkarım bunu kabul etmemiz gerekiyor– benim size sorduğum şey şu: Siz, saygıdeğer genç bir avukatın, daha önce herhangi bir şiddet belirtisi göstermediği halde, bir gece ansızın dışarıya çıkıp zavallı bir midilliye olabilecek en kötücül ve şiddet içeren şekilde saldırdığına inanıyorsunuz. Şunu soruyorum sadece: Niçin?"

Anson için için homurdandı. Gerekçe. Katilin zihni. İşte yine aynı şeyler başlıyordu. Ayağa kalktı ve bardaklarını yeniden doldurdu.

"Sizde kendisine para ödenen bir polisin hayal gücü yok, Doyle."

"Gene de ben onun masum olduğuna inanıyorum. Ve sizin yapmış olduğunuz gibi bir hükme varma sıçramasını yapamıyorum. Siz, tanık bölmesinde değilsiniz. Biz, bu harika yörenin ortasında güzel bir evde oturmuş, brendilerimizi içip purolarımızı tüttürürken güzel güzel sohbet eden iki İngiliz beyefendisiyiz. Ne söylerseniz söyleyin söylediklerniz bu duvarlar arasında kalacak; size şeref sözü veririm. Sadece şunu soruyorum: Size göre, niçin?"

"Pekâlâ. Bilinen gerçeklerle başlayalım. Evin hizmetçisi, Elizabeth Foster vakası. Siz her şeyin bu noktada başladığını ileri sürüyorsunuz. Doğal olarak bu vakayı inceledik; ama kovuşturma yapabilmek için yeterli kanıt yoktu."

Doyle, Polis Şefi'ne yüzünde boş bir ifadeyle baktı. "Anlamıyorum. Bir kovuşturma oldu. Kız suçluluğunu kabul etti."

"Özel bir kovuşturma oldu. Papaz tarafından. Ve kız avukatlar tarafından suçluluğunu kabullenmeye zorlandı. İnsanı kendi cemaati karşısında hoş gördürecek türden bir davranış değildi bu."

"Demek polis aileye o zaman bile destek olamadı?"

"Doyle, biz kanıt olduğunda kovuşturma yaparız. Avukatın kendisi bir saldırının kurbanı olduğunda kovuşturma yaptığımız gibi. Aaa, galiba size bundan söz etmedim."

"O kendisine acınmasını istemiyor."

"Aklıma gelmişken sorayım." Anson dosyasından bir kâğıt çıkardı. "Kasım 1900. Wyrley'li iki genç tarafından gerçekleştirilen saldırı.

Onu Landywood'da bir çalının içine itmişler ve biri aynı zamanda şemsiyesine zarar vermiş. Her ikisi de suçlarını itiraf etti. Para cezasına mahkûm edildiler. Cannock yargıçları tarafından. Orada daha önce bulunduğunu bilmiyor muydunuz?"

"Kâğıdı görebilir miyim?"

"Ne yazık ki göremezsiniz. Polis kayıtları."

"O zaman bana en azından şu mahkûm edilenlerin adlarını verin." Anson duraksayınca, Doyle, "Tazılarımı her an meselenin üzerine salabilirim, biliyorsunuz" diye ekledi.

Anson'ın bir çeşit gülünç bir havlama sesi çıkarması Doyle'u şaşırttı. "Demek siz de bir tazı adamısınız, öyle mi? Aaa, pekâlâ; adları Walker ve Gladwin'di." Bunların Doyle'a hiçbir şey ifade etmediğini gördü. "Zaten, bunun bağımsız tek bir olay olmadığını varsayabiliriz. Edalji büyük olasılıkla bundan önce ya da sonra da saldırıya uğramıştı; daha hafif bir şekilde belki de. Hiç kuşkusuz hakarete de uğramıştı. Staffordshire'ın gençleri birer aziz olmaktan uzaklar."

"George Edalji'nin uğradığı talihsizliklerin temelinde ırksal önyargılar olduğunu özellikle reddetmesi sizi şaşırtabilir."

"Daha da iyi ya! O zaman bu iddiayı seve seve bir kenara bırakabiliriz."

"Gerçi tabii" diye ekledi Doyle, "ben onun bu çözümlemesiyle aynı görüşte değilim."

"Şey, bu sizin ayrıcalığınız" diye yanıt verdi Anson kendinden hoşnut bir edayla.

"Peki bu saldırı konuyla niçin ilgili?"

"Çünkü, Doyle, insan başlangıcı bilene kadar sonu anlayamaz." Anson şimdi keyiflenmeye başlıyordu. Darbeleri birer birer hedefini buluyordu. "George Edalji'nin Wyrley bölgesinden nefret etmek için çok iyi gerekçeleri vardı. Ya da var olduğunu düşünüyordu."

"Bu yüzden de sığırları öldürerek intikam aldı, öyle mi? Bağlantı nerede?"

"Sizin bir şehirli olduğunuzu görebiliyorum, Doyle. Bir inek, bir at, bir koyun bir hayvan olmaktan daha fazla bir şeydir köyde. Bir geçim kaynağıdır. Ekonomik bir hedef diyelim buna."

"George'a Landywood'da saldıranlarla daha sonra sakat bırakılan sığırlar arasında herhangi bir bağlantı olduğunu kanıtlayabilir misiniz?"

"Hayır, kanıtlayamam. Ama kriminal yapıda olanlardan mantığa uymalarını beklememek gerekir."

"Zeki olanlardan bile mi?"

"Deneyimlerime göre, onlardan daha da az beklemelisiniz. Zaten, anne ve babasının dizinin dibinden ayrılmayan, genç kardeşi çoktan yuvadan uçmuşken hâlâ aynı evde kalan genç bir adam söz konusu. Kendini daha üstün hissettiği bölgeye karşı içinde hınç taşıyan genç bir adam. Bu genç adam kendini felaket bir borç içinde buluyor. Tefeciler onu iflas mahkemesine götürmekle tehdit ediyorlar; mesleki yıkımla yüz yüze. Ömrü boyunca uğruna çalıştığı her şeyi yitirmek üzere..."

"Ece, peki?"

"E'si... belki de dostunuz Mr. Wilde gibi delirdi."

"Görüşüme göre, Wilde'ı başarı yozlaştırmıştı. West End'deki bir gecelik alkışın etkisi demiryolu hukuku üzerine bir inceleme kitabının eleştirel anlamda onaylanmasıyla pek karşılaştırılabilir bir şey değil."

"Wilde vakasının patolojik bir gelişme olduğunu söylediniz. Edalji Vakası da niçin böyle bir gelişme olmasın? Sanırım avukatın ruh sağlığı aylardır iyi değildi. Yaşadığı gerginlik çok büyük, hatta katlanılmaz olmalı. Siz kendiniz, onun başkalarından para istemek için yazdığı mektubu 'umutsuz' olarak nitelediniz. Patolojik bir gelişme ortaya çıkmış olabilir, kanda kötülüğe doğru bir eğilim kaçınılmaz olarak belirmiş olabilir."

"Yarı kan İskoç o."

"Öyle mi!"

"Ve yarı kan da Parsi. Hint mezhepleri arasında en yüksek derecede eğitim görmüş ve ticari bakımdan başarılı olmuş olanı."

"Bundan kuşkum yok. Onlara boş yere Bombay'ın Yahudileri denmiyor. Ben bütün bunların nedeninin kan karışımı olduğundan da kuşku duymuyorum."

"Benim kendi kanım İskoç ve İrlandalı karışımıdır" dedi Doyle. "Sığırları kesmeme yol açıyor mu bu?"

"Bu sözünüzle argümanımı desteklemiş oluyorsunuz. Hangi İngiliz –hangi İskoç– hangi yarı İskoç eline bir bıçak alıp da bir atı, bir ineği, bir koyunu kesmeye kalkışırdı?"

"George hapishanedeyken tam da bunu yapan Çiftçi Farrington'ı unutuyorsunuz. Ama ben de karşılığında şunu soruyorum: Hangi Hintli aynı şeyi yapardı? Orada sığırlara tanrı olarak saygı duyulmuyor mu?"

"Gerçekten de duyuluyor. Ancak kan karıştığında sıkıntı da o noktada başlıyor. Uzlaşmaz bir bölünme ortaya çıkıyor. İnsan toplumları

niçin her yerde melezlerden nefret eder? Çünkü melezin ruhu uygarlık itkisiyle barbarlık çekimi arasında parçalanmıştır."

"Peki barbarlıktan İskoç kanını mı yoksa Parsi kanını mı sorumlu tutuyorsunuz?"

"Çok şakacısınız, Doyle. Siz kendiniz kana inanıyorsunuz. Irka inanıyorsunuz. Bana akşam yemeğinde annenizin nasıl atalarının geçmişini beş yüz yıl geriye götürmekten gurur duyduğunu söylediniz. Sözlerinizi yanlış aktarırsam beni bağışlayın; ama yeryüzü büyüklerinin bir çoğunun aile ağacınıza tünemiş olduğunu söylediniz."

"Sözlerimi yanlış aktarmıyorsunuz.. Ama George Edalji'nin atların karınlarını yardığını çünkü atalarının da beş yüzyıl önce İran'da ya da o zaman nerede iseler orada bunu yaptıklarını mı söylüyorsunuz?"

"Barbarca ya da ritüel uygulamaların söz konusu olup olmadığı konusunda hiçbir fikrim yok. Belki de öyledir. Belki de Edalji'nin kendisi onu neyin böyle yapmaya ittiğini bilmiyordu. Yüzyıllar öncesinden gelen ve bu ani, üzüntü duyulacak ırk karışımıyla yüzeye çıkan bir zorlamaydı bu."

"Gerçekten de bunların mı olup bittiğine inanıyorsunuz?"

"Böyle bir şey, evet."

"O zaman Horace'a ne diyeceğiz?"

"Horace?"

"Horace Edalji. Aynı kan karışımından doğmuş diğer çocuk. Majesteleri'nin hükümetinin halen saygı duyulan bir memuru. Vergi teftiş kurulunda çalışıyor. Herhalde Horace'ın çetenin bir parçası olduğunu ileri sürmüyorsunuz, öyle değil mi?"

"İleri sürmüyorum."

"Niçin sürmüyorsunuz? Onun iyi referansları var."

"Yine şaka ediyorsunuz. Bir kere, Horace Edalji Manchester'da yaşıyor. Zaten, ben kan karışımının sadece bazı aşırı koşullar altında barbarlığa dönme yolunda bir eğilim, bir duyarlılık yarattığını ileri sürüyorum. Hiç kuşku yok ki, birçok melez tamamen saygıdeğer hayatlar yaşıyor."

"Onları bir şey tetiklemedikçe..."

"Dolunayın bazı Çingene ve İrlandalılarda deliliğe yol açabileceği gibi."

"Benim üzerimde hiç etkisi olmadı."

"Alt sınıftan İrlandalılar üzerinde, sevgili Doyle. Kişisel bir şeyi kastetmiyorum."

"Peki o zaman George ile Horace arasındaki fark nedir? İnancınıza göre, niçin biri barbarlığa yöneldi de, diğeri yönelmedi; ya da henüz yönelmedi?"

"Bir erkek kardeşiniz var mı, Doyle?"

"Evet, var. Benden küçük. Innes. Meslekten subay."

"Peki o niçin dedektif hikâyeleri yazmadı?"

"Bu gece teorileri ben kurmuyorum."

"Çünkü kardeşler arasında bile koşullar değişir."

"Yine soruyorum: Niçin Horace barbarlığa yönelmedi?"

"Kanıt tam karşınızda yüzünüze bakıyor, Doyle. Bütün bunlar mahkemede ailenin kendisi tarafından ortaya konuldu. Gözünüzden kaçmış olduğuna şaşırdım."

Doyle, yolun karşısındaki White Lion Hotel'de oda ayırtmamış olduğuna üzüldüğünü düşündü. Akşam olmadan birkaç mobilya tekmelemek ihtiyacını duyabilirdi.

"Dışarıdan bir yabancıya iğrenç olduğu kadar kafa karıştırıcı gözüken böylesi vakalar, deneyimlerime göre, çoğu kez mahkemede belli sebeplerle tartışılmayan kimi meselelere bağlıdır. Normalde sigara içme salonunun duvarları arasında konuşulan meseleler. Ama siz, Mr. Oscar Wilde hikâyeleri anlatarak gösterdiğiniz gibi, insani ilişki konusunda deneyim sahibi bir adamsınız. Anımsadığım kadar, hekimlik eğitiminiz de var. Ve sanırım, Güney Afrika Savaşı'nda ordumuza destek olarak yolculuk ettiniz."

"Bütün bunlar doğru." Acaba adam onu neyi söyletmeye sürüklüyordu?

"Dostunuz Edalji otuz yaşında. Evli değil."

"Aynı yaştaki çoğu genç erkek gibi."

"Ve öyle de kalacağa benziyor."

"Özellikle hapishane mahkûmiyeti göz önünde tutulursa."

"Hayır, Doyle, sorun bu değil. Portland esintisinin her zaman cazibesine kapılacak hafif meşrep tipte bir kadın mutlaka vardır. Engel başka bir şey. Engel, adamınızın pörtlek gözlü bir melez olması. Bunun pek talibi yok; Staffordshire'da yok."

"Ne demek istiyorsunuz?"

Ancak Anson sözünün sonunu getirmeye özellikle istekli görünmüyordu.

"Sanığın, Yüksek Mahkeme'de de belirtildiği gibi, hiç arkadaşı yokmuş."

"Onun ünlü Wyrley Çetesi'nin üyesi olduğunu sanıyordum."

Anson bu beklenmedik karşılığı duymazdan geldi. "Ne erkek arkadaş, ne de, konu açıldığı için söylüyorum, cinsi latiften bir arkadaş. Hiçbir zaman bir kızla kol kol görülmemiş. Hatta bir hizmetçiyle bile."

"Onu bu kadar yakından takip ettirdiğinizi bilmiyordum."

"Spor etkinliklerine de katılmıyor. Bunu fark ettiniz mi? Erkeklere özgü büyük İngiliz oyunları –kriket, futbol, golf, tenis, boks– ona tamamen yabancı. Okçuluk" diye ekledi Polis Şefi ve sonra, aklına sonradan gelmiş gibi, "Jimnastik de" dedi.

"Sekiz dioptri miyopluğu olan bir adamın boks ringine çıkmasını bekliyorsunuz; yoksa onu zindana gönderirsiniz, öyle mi?"

"Aaa, görme gücü, her şeye bir yanıt." Anson, Doyle'un öfkesinin yükseldiğini hissedebiliyordu ve onu daha da kışkırtmaya çalıştı. "Evet, yoksul, kitap kurdu, patlak gözlü yalnız bir oğlan."

"Ne olmuş?"

"Siz bir göz doktoru olarak çalıştınız, sanıyorum?"

"Kısa bir süre Devonshire Place'te muayenehanem vardı."

"Peki birçok göz fırlaklığı vakasıyla da karşılaştınız mı?"

"Pek çok sayıda değil. Gerçeği söylemek gerekirse, az hastam vardı. Beni o kadar ihmal ettiler ki, orada geçirdiğim zamanı edebi çalışmalarıma verebildim. Bu yüzden hasta olmayışı beklenmedik bir şekilde yararlı oldu."

Anson kendinden hoşnutluk gösterisinin bu ritüel yanını fark etti; ama ısrarla soracağı soruya yöneldi. "Peki siz göz fırlaklığını hangi durumla bağlantılandırıyorsunuz?"

"Kimi zamanlar bir boğmaca öksürüğünün sonucu olarak ortaya çıkabilir. Ve elbette, boğulma olayının yan etkisi olarak."

"Göz fırlaklığı genel olarak sağlıksız derecede bir cinsel arzu fazlalığıyla ilişkilidir."

"Zırva!"

"Hiç kuşku yok ki, Sir Arthur, sizin Devonshire Place hastalarınızın hepsi de çok rafine kişilerdi."

"Saçma!" Halk gelenekleriyle kocakarı masallarına mı kalmışlardı? Bir Polis Şefi'nden böyle bir şey mi duyacaktı?

"Tabii, kanıt olarak ileri sürülebilecek bir gözlem değil bu. Ama belli tipte kriminal kişilerle uğraşanlar arasında genel olarak sözü edilen bir şey."

"Yine de zirva."

"Nasıl nitelemeyi uygun görürseniz. Bundan başka, papazevindeki ilginç uyuma alışkanlıklarını gözden geçirmemiz gerekiyor."

"Genç adamın masumluğunun kesin kanıtı olan uyuma alışkanlıklarını."

"Bu gece birbirimizin düşüncelerini zerre kadar değiştirmeyeceğimiz konusunda görüş birliğine vardık. Ama öyle bile olsa, şu uyuma alışkanlıklarını bir gözden geçirelim. Küçük kız kardeşi hasta düştüğünde oğlan –kaç?– on yaşında. O andan itibaren, anne ve kız aynı odada uyuyor, baba ve büyük oğlansa ortak bir yatak odasını paylaşıyor. Talihli Horace'ın kendine ait bir odası var."

"O odada... iğrenç bir şey olduğunu mu ileri sürüyorsunuz; bunu mu ileri sürüyorsunuz?" Tanrı aşkına Anson lafı nereye getiriyordu böyle? Tamamen aklını mı oynatmıştı?

"Hayır, Doyle. Tam karşıtını. O odada hiçbir şeyin olmadığından kesinlikle eminim. Uyku ve duaların dışında hiçbir şey. Hiçbir şey olmadı. Hiçbir şey. Deyimimi bağışlarsanız, köpek havlamadı."

"O zaman?..."

"Dediğim gibi, bütün kanıtlar önünüzde. On yaşından itibaren bir oğlan babasıyla aynı kilitli odada uyuyor. Erginlik çağı ve erkekliğe adım attığı ilk yıllar boyunca, her gece her gece aynı odada uyuyor. Erkek kardeşi evden ayrılıyor ve ne oluyor? Kardeşinin yatak odasına o mu geçiyor? Hayır, bu olağandışı düzenleme sürüp gidiyor. O yalnız bir oğlan ve sonra da, gülünç bir görünüşü olan yalnız bir genç. Karşı cinsin yanında hiç görülmüyor. Ne var ki, tahmin edebileceğimiz gibi, normal dürtüleri ve iştahları var. Ve eğer, kuşkuculuğunuza karşın, göz fırlaklığı rahatsızlığının kanıtlarına inanacak olursak, alışılmış olandan daha güçlü dürtülerin ve iştahların pençesindeydi. Biz işin bu yanını da anlayacak insanlarız, Doyle. Yeniyetmeliğin ve erkekliğe adım atmanın sunacağı tehlikelerle tanışığız. Ahlaki ve fiziksel zaafa, hatta canice eylemlere götüren tensel zevklere düşkünlükle bu temel dürtülerden sağlıklı bir uzaklaşma sağlayıp erkeklere özgü spor etkinliklerine yönelmenin arasında yatan seçim bu noktada yatıyor. İçinde bulunduğu koşullar sayesinde Edalji önceki yola sapmaktan talihli bir şekilde engellendi ve tutulacak öteki yolla oyalanmamayı seçti. Boks yapmanın ona göre bir şey olmadığını itiraf etmekle birlikte, sözgelimi, seçenekler arasında jimnastik, kültürfizik ve Amerikalıların dünyaya tanıttığı yeni bir etkinlik olan vücut geliştirme vardı."

"Vahşet olayı gecesi... cinsel bir amaç ya da cinsel dürtünün belirmesi mi söz konusuydu demek istiyorsunuz?"

"Doğrudan bunu söylüyor değilim, hayır. Ama bana neyin olduğuna ve niçin olduğuna inandığımı soruyorsunuz. Şimdilik, genç adam hakkında ileri sürdüğünüz şeylerin çoğunu kabul edelim. İyi bir öğrenci, anne ve babasını onurlandıran, babasının kilisesinde dua eden, sigara ya da içki içmeyen, işinde iyi çalışan bir oğuldu. Ancak siz de bunların karşılığında onun bir başka yanı bulunduğu olasılığını kabul etmelisiniz. Yetişme tarzının tuhaflığı, yoğun yalıtılmışlığı ve eve kapanmış olması göz önünde tutulursa, nasıl olur da aşırı dürtüleri olmazdı? Gündüz vakti toplumun gayretli bir üyesi. Ancak geceleyin, ara sıra, barbarca bir şeye, karanlık ruhunun derinliklerinde gömülü yatan bir şeye, muhtemelen kendisinin bile anlamadığı bir şeye boyun eğiyor."

"Bunlar ham spekülasyonlar" dedi Doyle; ne var ki, sesinde Anson'a çarpıcı gelen bir şey –daha sakin ve daha az güvenli bir şey– vardı.

"Bana spekülasyon yapma konusunda talimat vermiştiniz. Şunu kabul etmeniz gerekir ki, sizden daha fazla kriminal davranış ve kriminal amaç örnekleriyle karşılaştım ben. O temel üzerinde spekülasyon yapıyorum. Edalji'nin bir mesleğe sahip olduğu gerçeği üzerinde ısrar ettiniz. Örtük bir şekilde, bir mesleğe sahip olanların ne sıklıkta suç işlediklerini sormuştunuz? Size verdiğim yanıt, inandığınızdan çok daha sıktı. Bununla birlikte, size soruyu farklı bir biçimde yeniden yöneltmek isterim, Sir Arthur. Evliliklerinde mutlu olmuş erkeklerin –bu mutluluk doğal olarak düzenli cinsel tatmini içermektedir– evet, evliliklerinde mutlu olmuş erkeklerin ne sıklıkta şiddet içeren ve sapıkça suçlar işlediklerine tanık oluyorsunuz? Karındeşen Jack'in evlilik yaşamında mutlu bir erkek olduğuna mı inanıyorsunuz?"

"Hayır, inanmıyoruz. Ben daha öteye gideceğim. Şunu ileri sürüyorum ki, eğer normal ve sağlıklı bir erkek cinsel tatminden sürekli olarak yoksun kalırsa, hangi sebeple ve hangi koşul altında olursa olsun, onun kafa yapısını etkilemeye başlayabilir bu. Sadece başlayabilir diyorum; daha fazla bir vurgu yapmıyorum. Edalji Vakası'nda da olan buydu. Edalji kendisini demir çubuklarla çevrili korkunç bir kafeste hissediyordu. Acaba bu kafesten ne zaman kaçacaktı? Acaba herhangi bir şekilde ne zaman cinsel tatmin bulacaktı? Bence, yıllar yılı sürüp giden sürekli bir cinsel hayal kırıklığı dönemi bir insanın aklını yerinden oynatabilir, Doyle. Sonunda bu kişi garip tanrılara tapmaya, garip

ritüeller yapmaya başlayabilir."

Ünlü konuğundan hiç yanıt gelmedi. Aslında, Doyle'un yüzü kıpkırmızı bir renk almış görünüyordu. Belki de içtikleri brendinin etkisiydi. Belki de bütün güngörmüş havalarına karşın Doyle cinsel konularda aşırı tutucu birisiydi. Ya da belki de –en olası bu görünüyordu– karşısına çıkarılan argümanın altüst edici gücünü kabul etmişti. Öyle ya da böyle, Doyle'un gözleri, sapasağlam bir puronun tümüyle içilebilir kısmını elinde ezerken, kültablasının üzerine dikilmişti. Anson bekledi; ne var ki, konuğu bakışlarını şimdi şömineye çevirmişti. Yanıt vermeyi istemiyor ya da yanıt veremiyordu. Sohbetin sonu gelmiş görünüyordu. Daha pratik meselelere geçmenin vaktiydi.

"Umarım bu gece mışıl mışıl uyursunuz, Doyle. Ama sizi şu konuda uyarayım ki, bazıları Green Hall'un perili olduğuna inanırlar."

"Gerçekten mi!" diye bir yanıt çıktı Doyle'un ağzından. Ne var ki, Anson Doyle'un zihninin çok uzaklarda olduğunu görebiliyordu.

"Anlatılanlara bakılırsa, başsız bir süvari varmış. Aynı zamanda da çakıllı yolda ilerleyen bir arabanın gıcırdayan tekerlekleri; ancak araba falan yokmuş. Aynı zamanda gizemli çanların çalması. Ne var ki, şimdiye değin hiç çan falan bulunamamış. Deli saçması, elbette, deli saçması." Anson kendini tamamen neşeli hissettiğini fark etti. "Ama sizin hayaletlere, zombilere ve kötü ruhlara karşı duyarlı olduğunuzu sanmam."

"Ölülerin ruhları beni rahatsız etmez" dedi Doyle duygularını dışa vurmayan, yorgun bir sesle. "Tersine, onları güleryüzle karşılarım."

"Eğer sizce uygunsa, kahvaltı saat sekizde."

Doyle, Anson'ın bir yenilgi olarak gördüğü şekilde odasına çekilirken, Polis Şefi puro izmaritlerini şöminenin içine süpürdü ve onların kısacık bir an parlayıp yanışlarını seyretti. Yattığında, Blanche hâlâ uyanıktı; Mrs. Braddon'ı yeniden okuyordu. Yandaki giyinme odasında kocası ceketini giysi askısının üzerine atıp ona doğru, "Sherlock Holmes taka bastı! Gizemi Scotland Yard çözdü!" diye yüksek perdeden seslendi.

"George, bu kadar bağırma."

Komiser Anson şeritli ropdöşambrı içinde ve yüzüne yayılmış geniş bir sırıtmayla ayak uçlarına basarak geldi. "Büyük Dedektif'in yere çömelip kulağını anahtar deliğine dayamış olup olmaması umurumda değil. Ona bu gece gerçek dünya hakkında bir iki şey öğrettim." Blanche kocasını pek ender bu kadar keyifli görmüştü ve içki sürahisinin anahtarına hafta boyunca el koymaya karar verdi.

Arthur

Green Hall'un kapısı arkasından kapandığından beri, Arthur'un öfkesi yükseliyordu. Hindhead'e yaptığı geri dönüş yolculuğunun ilk ayağı bu öfkeyi yatıştırmaya pek yaramadı. Londra & Kuzeybatı Demiryolu'nun Walsall, Cannock & Rugeley hattı bir dizi kışkırtmaya dönüştü: George'un mahkûm edildiği Stafford'dan, okula gittiği Rugeley'den, sözde Komiser Yardımcısı Robinson'ı başından vurmakla tehdit ettiği Hednesford'dan, şu yargıç aptallarının onu hapse yolladıkları Cannock'tan, her şeyin başladığı Wyrley'le Churchbridge'den, Blewitt'in çiftlik hayvanlarının otladığı çayırların önünden, komplonun kaynağının kesinlikle bulunması gereken Walsall yolundan geçip George'un tutuklandığı Birmingham'a gitti. Hat yolundaki her bir istasyonun kendi mesajı vardı ve bu, Anson tarafından yazılan aynı mesajdı: Ben ve benim gibi olanlar buralardaki toprağın, halkın ve adaletin sahibidirler.

Jean, Arthur'u hiçbir zaman böyle bir öfke içinde görmemiştir. İkindi vaktidir ve Arthur hikâyesini anlatırken çay servisi yaptığı tepsiyi masanın üzerine güm diye koyar.

"Biliyor musun başka ne dedi? Eğer... amatörce spekülasyonlarım yayımlanacak olursa bunun ünüm için hiç de iyi olmayacağını ileri sürmeye cüret etti. Southsea'de geçirdiğim beş parasız hekimlik yıllarımdan beri bana böyle tepeden bakan olmamıştı. Aslında o yıllarda, tümüyle sağlıklı olmasına karşın bir ayağının çukurda olduğunda ısrar edip duran zengin bir hastayı hiçbir şeyinin olmadığına ikna etmeye çalışıyordum."

"Peki ne yaptın? Southsea'de demek istiyorum."

"Ne mi yaptım? Ona turp gibi olduğunu söylemeye devam ettim. O ise bana yanıt olarak, kendisine bunu söylemek için para vermediğini söyledi. Ben de ona kendisinde hangi hastalığı bulmayı uygun görüyorsa ona bu tanıyı koyacak farklı bir uzman hekim bulmasını söyledim."

Jean bu sahneye güler; eğlencesine orada olmamanın, hiçbir zaman olamamış olmanın hafif üzüntüsü karışmıştır. Doğru, gelecek önlerinde uzanmaktadır; ama ansızın, biraz da geçmişe ortak olamamanın ıstırabını hisseder.

"Peki ne yapacaksın?"

"Ne yapacağımı çok iyi biliyorum ben. Anson bu raporu İçişleri Ba-

kanlığı'na gönderme niyetiyle hazırladığımı düşünüyor; ona göre rapor orada bir rafta kalıp tozlanacak ve ancak hepimiz öldüğünde gün ışığına çıkabilecek resmi bir dergide, raporda yazılanlardan şöyle bir söz edilecek. Bu oyunu oynamaya hiç niyetim yok benim. Ben bulgularımı elimden geldiğince herkese yayarak yayımlamak istiyorum. Bunu trende gelirken düşündüm. Raporumu *Daily Telegraph*'a sunacağım; seve seve basacaklarını umuyorum. Ama bundan da fazlasını yapacağım. Diğer gazeteler de –özellikle de Midland bölgesi gazeteleri– onu bütünlüğü içinde ve telif ödemeksizin basabilsinler diye, onlardan yazının başına 'Copyright Yoktur' ibaresini koymalarını isteyeceğim."

"Harika! Ve çok da cömertçe."

"Böyle işte. Neyin en etkili olacağı meselesi bu. Dahası, şimdi Komiser Anson'ın davadaki konumunu, onun ta işin başından beri önyargılı tutumunu apaçık gün ışığına çıkaracağım. Etkinlikleri üzerine *amatörce spekülasyonlarımı* öğrenmek istiyorsa, onları öğrenecek. Eğer arzu ederse, bu amatörce spekülasyonları açacağım iftira davasında öğrenecek. Ve onunla işim bittikten sonra, mesleki geleceğinin hayal ettiği gibi olmadığını pekâlâ fark edebilir."

"Arthur, bir şey söyleyebilir miyim?"

"Evet, hayatım..."

"Lütfen bunu Komiser Anson'a karşı kişisel bir kan davasına dönüştürme; böylesi daha akıllıca olur."

"Niçin dönüştürmeyeceğimi anlayamıyorum. Kötülüğün çoğunun kaynağı onda."

"Sevgili Arthur, Komiser Anson'ın seni asıl amacından uzaklaştırmasına izin vermemelisin demek istiyorum. Çünkü eğer uzaklaştıracak olursa bundan ilk hoşnut kalacak kişi Komiser Anson olur."

Arthur ona zevkle olduğu kadar gururla bakar. Bu sadece yararlı bir öneri değil, üstüne üstlük fena halde zekice bir öneridir.

"Tamamen haklısın. Anson'ı ancak George'un çıkarlarına hizmet edeceği ölçüde cezalandıracağım. Ama cezasız da kalmayacak. Soruşturmamın ikinci bölümünde onu ve onun bütün polis gücünü rezil edeceğim. Suçlu konusunda her şey daha fazla aydınlığa kavuşuyor; eğer olayın başlangıcından beri onun Anson'ın burnunun dibinde olduğunu ve Anson'ın bu konuda hiçbir şey yapmadığını gösterebilirsem, istifasını sunmaktan başka hangi yol kalacak ona? Bu işi bitirdiğimde de, Staffordshire Polis Örgütü'ne tepeden tırnağa yeniden bir düzen verdirmiş olacağım. Tam yol ileri!"

Jean'in gülümsemesi dikkatini çeker; bu gülümseme ona hem hayranlık duyan hem de hoşgörülü bir gülümseme olarak görünür; güçlü bir, bir araya geliştir bu.

"Ve bunlardan söz edip dururken, hayatım, aslında ben bir evlilik tarihi saptamamız gerektiğini de düşünüyorum. Yoksa insanlar seni hafif bir flört sanacaklar."

"Beni mi, Arthur? Beni mi?"

Arthur kahkahalarla güler ve uzanıp, onun elini tutar. Tam yol ileri, diye düşünür; yoksa bütün kazan dairesi patlayıverir.

Arthur, Gölgealtı'na dönünce, kalemini eline aldı ve Anson'ın defterini dürdü. Papaza yazılan şu mektup –"Saldırgan için belli bir hapis cezası aldırabileceğime güveniyorum."– Acaba şimdiye değin sorumlu bir resmi görevlinin böylesine iğrenç bir önyargıyla davrandığı olmuş muydu? Arthur sözcükleri yeniden kopye ederken öfkesinin yükseldiğini hissetti; Jean'in tavsiyesinin sakinleştiriciliğini de hissetti. George için en etkili olan neyse onu yapmalıydı; iftira davası açmaktan kaçınmalıydı; aynı zamanda da, Anson konusundaki hükmü mutlak kılmalıydı. Anson, kendisine tepeden bakılmanın ne olduğunu unutmuştu anlaşılan; bunun nasıl bir duygu olduğunu öğrenecekti.

İmdi, [diye başladı], Komiser Anson'ın George Edalji'den hoşlanmayışında ve kendi önyargısının bilincinde olmayışında tamamen dürüst olduğundan hiç kuşkum yok. Başka türlü düşünmek delilik olurdu. Ama onun konumundaki insanların böyle duygular beslemeye hiç hakkı yoktur. Onlar çok güçlüdür, başkaları çok zayıftır ve ortaya çıkan sonuçlar çok korkunç olur. Olayların gelişimini izlerken, şeflerinin Edalji'den hoşlanmamasının bütün polis gücünü kaplayacak ölçüde her yana sızdığını görüyorum; öyle ki, George Edalji'yi ele geçirdiklerinde, ona en temel adaleti vermediler.

Davadan önce, dava sırasında ama aynı zamanda daha sonra: Anson'ın kibri önyargısı kadar sınırsızdı.

Komiser Anson'dan gelen daha sonraki hangi raporların İçişleri Bakanlığı'nda adaletin gerçekleşmesini engellediğini bilmiyorum; ama bildiğim bir şey varsa o da, düşmüş adamı rahat bırakacağına, mahkûmiyetten sonra, onun ve babasının karakterini karalamak ve de böylelikle davayı soruşturma arzusu duyabilecek herhangi bir kişiye göz dağı vermek için mümkün olan her çabanın harcanmış olduğudur. Mr.

Yelverton davayı ilk ele alışında, Komiser Anson'ın imzasını taşıyan bir mektup almıştı ve 8 Kasım 1903 tarihli mektupta şöyle deniyordu: "George Edalji'nin, bulunduğu konum ve ileri sürülen iyi karakterinden dolayı, saldırganca ve iğrenç mektuplar yazmış olmakla suçlanamayacağını kanıtlama girişiminin basit bir zaman israfı olduğunu anlayacağınızı söylemek doğru olur. Benim gibi babası da onun imzasız mektuplar yazma konusundaki eğilimlerinin pekâlâ farkında; birkaç başka kişinin de aynı konuda kişisel bilgileri var."
İmdi, hem Edalji hem de babası yeminle, George'un hayatında asla imzasız bir mektup yazmadığını ifade ediyor ve Mr. Yelverton tarafından "birkaç başka kişinin" adlarının istenmesi üzerine, buna hiç yanıt alınamadığını bildiriyorlar. Bu mektubun mahkûmiyetten hemen sonra yazılmış olduğunu ve sanığın bağışlanması yolunda girişilecek her hareketi daha doğmadan engellemek kastı taşıdığını göz önünde tut. Yere düşen adama tekme atmak gibi bir şeye benziyor bu, kesinlikle.

Eğer bu Anson'ın hakkından gelmezse, hiçbir şey hakkından gelmez, diye düşündü Arthur. Kafasında gazete başyazıları, Parlamento'da sorulan sorular, İçişleri Bakanlığı'ndan gelen kaçamaklı bir beyan ve belki de eski Polis Şefi için rahat ama uzak bir görev bulunmadan önce dış ülkelere uzun bir gezi canlandırıyordu. Gidilecek yer Batı Hint Adaları olabilirdi. Arthur'un enerjik bir sofra arkadaşı olarak gördüğü Mrs. Anson için bir üzüntü olacaktı bu. Ne var ki o, kocasının haklı şekilde aşağılanmasına, George'un annesinin oğlunun hatalı şekilde aşağılanmasına katlandığından, hiç kuşku yok ki, çok daha iyi göğüs gerebilecekti.

Daily Telegraph Arthur'un bulgularını iki gün boyunca, 11 ve 12 Ocak tarihli sayılarında yayımladı. Gazete çok iyi bir sayfa düzenlemesi yaptı ve dizgiciler de becerilerini en iyi şekilde ortaya koydular. Arthur kalemle aldığı sözcükleri, yazının sonunda hukuk mekanizmasına fena halde veryansın ettiği bitiriş ifadesine kadar, tekrar tekrar okudu:

Kapı yüzümüze kapatılmış bulunuyor. Şimdi yüzümüzü son mahkemeye, gerçekler önüne doğru dürüst konulduğunda asla yanılmayan bir mahkemeye dönüyor ve Büyük Britanya halkına bu işlerin böyle gidip gitmeyeceğini soruyoruz.

Makalelere gelen yanıtlar çok sayıdaydı. Çok geçmeden, telgrafları getiren çocuk Gölgealtı yolunu neredeyse gözü kapalı bulur oldu.

Barrie'den, Meredith'den ve yazı mesleğini sürdüren başka insanlardan gelen destek vardı. *Telegraph*'ın yazışma sayfası George'un görme gücü ve savunma makamının bu savı ortaya koymadaki ihmaliyle ilgili tartışmalarla doluydu. George'un annesi kendi tanıklığını eklemişti:

> *Oğlumun görme gücünün aşırı derecedeki zayıflığını savunması için tutulan avukatla konuştum. Başkaca bir delil olmasaydı bunu derhal yeterli bir delil olarak düşünürdüm; görme gücü iyi olan insanlar için bile imkânsız görünen bir "yol"dan gece vakti tarlaya gitmiş olamazdı. Bunu içimde o kadar hissettim ki, ifade verirken görme gücünün zayıflığı hakkında bana konuşma fırsatı verilmemesi canımı sıktı. Bana tanınan zaman çok kısaydı ve zannederim insanlar davadan sıkılmışlardı... Oğlumun görme gücü o kadar kusurluydu ki, yazarken kâğıdın üzerine çok eğiliyor, bir kitabı ya da kâğıdı gözlerine çok yaklaştırıyordu; dışarıda yürürken de insanları kolayca tanımıyordu. Onunla nerede karşılaşsam onun beni değil, hep benim onu aramam gerektiğini hissediyordum.*

Diğer mektuplar Elizabeth Foster için bir araştırma talebinde bulunuyor, Komiser Anson'ın karakterinin anatomisini çıkarıyor ve Staffordshire'daki çetelerin egemenliği üzerinde uzun uzadıya duruyordu. Mektup gönderenlerden biri, at kıllarının bir paltonun astarı içinden kurtulup da ne kadar kolayca düşebileceğini açıklamıştı. George'un Wyrley trenine birlikte bindiği yol arkadaşlarının birinden, Hampstead NW Seyircisi'nden ve Parsilerin Bir Dostu'ndan mektuplar vardı. Tıp doktoru Mr. Aroon Chunder Dutt, sığırları sakat bırakmanın Doğu mizacına tümüyle yabancı bir suç olduğunu belirtmeyi arzu etmişti. New Cavendish Street'ten tıp doktoru Chowry Muthu da okurlara bütün Hindistan'ın davayı izlediğini ve İngiltere'nin adının ve şerefinin tehlikede olduğunu anımsatıyordu.

İkinci *Telegraph* makalesinin yayımlanmasından üç gün sonra, Arthur ile Mr. Yelverton İçişleri Bakanlığı'nda, Mr. Gladstone, Sir Mackenzie Chambers ve Mr. Blackwell tarafından kabul edildi. Görüşmelerin özel yapılması gerektiğinde görüş birliğine varılmıştı. Görüşme bir saat sürdü. Daha sonraları, Sir A. Conan Doyle; kendisiyle Mr. Yelverton'ın *kibar ve halden anlayan bir kabul gördüklerini* ve İçişleri Bakanlığı'nın meseleyi aydınlığa kavuşturmak için elinden gelen her şeyi yapacağına *güvendiğini* bildirdi.

Copyright talebinde bulunulmaması hikâyenin sadece Midlands böl-

gesine değil, dünyanın dört bir bucağına yayılmasına yardımcı olmuştu. Arthur'un gazete kupürleri ajansı aşırı bir yük altındaydı; Arthur, ona aynı fiili birçok farklı dilde öğreten ve yinelenip duran manşete alışmıştı: SHERLOCK HOLMES SORUŞTURMA YAPTI. Gelen her postadan destek ifadeleri ve ara sıra da uyuşmazlık ifadeleri çıkıyordu. Davaya fantastik çözümler önerenler de vardı: Sözgelimi, Edaljilerin çektiği azapların diğer Parsiler tarafından Shapurji'nin dinden dönmesinin cezası olarak verildiği söyleniyordu. Ve elbette, şimdi çok bildik bir şey haline gelmiş olan bir el yazısıyla yazılmış başka bir mektup vardı:

Bir Scotland Yard dedektifinden biliyorum ki, eğer Gladstone'a mektup yazıp Edalji'nin sonuçta suçlu olduğunu söylerseniz sizi gelecek yıl lord yaparlar. Böbreklerinizi ve karaciğerinizi kaybetme riskine girmektense lord olmak daha iyi değil midir? İşlenen bütün bu kötücül cinayetleri düşünün! O zaman ne diye görmezden geliyorsunuz ki?

Yazım yanlışı Arthur'un dikkatini çekti; adamının kaçmakta olduğu sonucuna vardı ve sayfayı çevirdi.

Size söylediğim şeyin kanıtı onun yazısı, bütün zenciler ve sarı yüzlü
Yahudilerle birlikte tutulması gereken hapishaneden salıverildiğinde kâğıtların içine koyduğu şu yazıda bulunuyor. Hiç kimse onun yazısını öyle kopya edemezdi, sizi gidi kör aptallar.

Böylesine kaba bir kışkırtma, bütün cephelerde hamle yapma ihtiyacını onaylamaktan başka anlam taşımıyordu. Harcanan çabalarda bir gevşeklik olmamalıydı. Mr. Mitchell mektup yazarak Milton'ın gerçekten de Sir Arthur'u ilgilendiren dönemde Walsall Okulu'nun ders programında yer aldığını onayladı; büyük şairin Staffordshire okullarında en eski öğretmenin anımsayabildiği kadar uzun bir süredir okutulmakta olduğunu eklemesi de rica olununca, aslında Milton'ın hâlâ okutulmakta olduğunu, mektubuna ekledi. Harry Charlesworth, bir zamanlar Brookes adlı oğlanın okul arkadaşı olan Fred Wynn'in izini bulduğunu, şimdi onun Cheslyn Bay'de çalışan bir ev boyacısı olduğunu ve ona Speck hakkında sorular soracağını rapor etti. Üç gün sonra benimsenen bir formülle bir telgraf geldi: AKŞAM YEMEĞİNE DAVETLİSİNİZ HEDNESFORD SALI CHARLESWORTH STOP.

Harry Charlesworth, Sir Arthur'la Mr. Wood'u, Hednesford Tren İstasyonu'nda karşıladı ve onları Doğan Güneş Birahanesi'ne götürdü. Salonun bar bölümünde plastik yaka takmış ve ceketinin kol ağızları yıpranmış, çok uzun boylu ve zayıf bir gençle tanıştırıldılar. Ceketinin bir kol yeninde beyazımsı lekeler vardı; Arthur bunların at salyası, hatta ekmek ya da süt olamayacağını düşündü.

"Bana söylediklerini söyle onlara" dedi Harry.

Wynn yabancılara ağır ağır baktı ve bardağını dikti. Arthur muhbiri konuşma cesareti kazanabilsin diye, Wood'u, başka bir yere oyalanmaya gönderdi.

"Speck'le birlikteydik okulda" diye söze başladı. "Sınıfın hep en arkasında otururdu. Başı her zaman beladaydı. Bir yaz bir saman yığınını ateşe vermişti. Tütün çiğnemeyi seviyordu. Bir akşam Brookes'la birlikte trendeydik ki, Speck koşarak aynı kompartımana girdi, dosdoğru vagonun sonuna kadar gitti ve başını pencere camına vurarak onu tuzla buz etti. Sonra da yaptığı şeye gülmeye başladı. Sonra hepimiz bir başka kompartımana geçtik.

"İki gün sonra bir demiryolu polisi gelip pencere camını kırmakla suçlanacağımızı söyledi. Her ikimiz de bu işi Speck'in yaptığını, bu yüzden bedelini onun ödemesi gerektiğini söyledik; derken onu pencere kayışlarını da keserken yakaladılar ve onun da bedelini ödemek zorunda kaldı. Derken Brookes'un babası birtakım mektuplar almaya başladı; bu mektuplarda Brookes'un ve benim Walsall İstasyonu'nda yaşlı bir hanımefendinin yüzüne tükürdüğümüz söyleniyordu. Speck hep haylazlıklar yapıyordu. Derken okul onu uzaklaştırdı. Tam olarak kovulduğunu bilmiyorum; ama hemen hemen kovuldu sayılır."

"Peki ona ne oldu?" diye sordu Arthur.

"Bir iki yıl sonra onun denize açıldığını duydum."

"Denize mi? Emin misiniz? Kesinlikle emin misiniz?"

"Şey, öyle söylediler. Zaten, ortadan kayboldu."

"Bu ne zaman olmuş olabilir?"

"Dediğim gibi, bir iki yıl sonra. Saman yığınını büyük olasılıkla 1892'de ateşe verdi."

"Demek 1895'in sonunda, 1896'nın başında denize açılmış olabilir, öyle mi?"

"Bunu söyleyemem."

"Kabaca da mı?"

"Söylediğimden daha kesin bir tarih söylemem."

"Hangi limandan yola çıktığını anımsıyor musunuz?"

Wynn hayır anlamında başını salladı.

"Ya da ne zaman dönmüş olduğunu? Ya da dönüp dönmediğini?"

Wynn yine başını salladı. "Charlesworth ilgileneceğinizi söyledi." Bardağını bir kez daha dikti. Bu kez Arthur jesti görmezden geldi.

"İlgileniyorum, Mr. Wynn; ama anlattığınız hikâyede bir problem olduğunu söylersem beni bağışlayın."

"Bir problem mi var?"

"Walsall Okulu'na gittiniz, değil mi?"

"Evet."

"Peki Brookes da gitti mi?"

"Evet."

"Peki Speck de gitti mi?"

"Evet."

"Peki şu anki müdür olan Mr. Mitchell'ın son yirmi yıldır okulda o adı taşıyan hiçbir oğlanın olmadığını söylemesini nasıl açıklıyorsunuz?"

"Aaa; anlıyorum!" dedi Wynn. "Sadece biz ona Speck derdik. Nokta gibi, ufak tefek bir adamdı. Muhtemelen bu yüzden. Hayır, gerçek adı Sharp'tı."

"Sharp mı?"

"Royden Sharp."

Arthur, Mr. Wynn'in bardağını alıp onu sekreterine uzattı. Bunun yanında bir şey ister misiniz, Mr. Wynn? Belki de cila kabilinden bir viski?

"Aaa, bu çok soyluca bir şey olurdu, Sir Arthur. Çok soyluca. Ben de karşılığında sizden bir şey rica edebilir miyim, diye merak ediyordum." Yerde duran küçük bir sırt çantasına uzandı ve Arthur, Doğan Güneş birahanesinden, yöre yaşamını anlatan yarım düzine hikâye taslağıyla –"Onlara 'Yöre Eskizleri' demeyi düşünüyordum ben"– birlikte ayrıldı ve ayrılırken de bunların edebi değeri üzerine bir yorum yapacağına söz verdi..

"Royden Sharp. İşte davada yeni bir adam. Onu izlemeye nasıl başlayacağız? Bir fikrin var mı, Harry?"

"Aaa, evet!" dedi Harry. "Birahaneyi içip kurutur diye bunu Wynn'in önünde söylemek istemiyordum. Size onun hakkında bir ipucu verebilirim. Eskiden Mr. Greatorex'in koruması altındaydı."

"Greatorex mi!"

"İki Sharp kardeş vardı: Wallie ile Royden. Bunların biriyle George ve ben aynı okuldandık; gerçi araya zaman girdiği için hangisi olduğunu hatırlamıyorum. Ama Mr. Greatorex size onlar hakkında bir şeyler anlatabilir."

Wyrley & Churchbridge hattı üzerinde, iki durak geriden trene bindiler, sonra Littlewort Çiftliği'ne kadar yürüdüler. Mr. ve Mrs. Greatorex orta yaşlarının sonuna gelmiş, rahat tavırlı, hoşgörülü bir çiftti; konuksever ve dobraydılar. Arthur, ilk kez, bira, çizme kazıyıcı ya da elde edilen bilginin fiyatı iki şilin üç peni mi yoksa iki şilin dört peni mi eder diye bir hesaplama meselesinin söz konusu olmayacağını düşündü.

"Wallie ile Royden Sharp çiftçilikle uğraşan kiracım Peter Sharp'ın oğullarıydı" diye söze başladı Mr. Greatorex. "Oldukça haşarı oğlanlardı. Hayır, belki de doğru bir ifade kullanmadım. Royden haşarı bir oğlandı. Babasının oğlunun ateşe verdiği bir saman yığınının parasını ödemek zorunda kaldığını hatırlıyorum bir zamanlar. Wallie haşarı olmaktan çok garipti."

"Royden okuldan kovuldu... Walsall'dan. Her iki oğlan da oraya gitmişlerdi. Bildiğim kadarıyla, Royden aylak ve yıkıcıydı; gerçi her şeyi hiçbir zaman tam olarak öğrenemedim. Peter onu sonra Wisbech Okulu'na gönderdi; ama bu da pek bir şeye yaramadı. Bu yüzden onu, Cannock'ta, sanıyorum Meldon adında bir kasabın yanına çırak olarak verdiler. Derken, 1893'ün sonuna doğru, devreye ben girdim. Oğlanların babası ölüm döşeğindeydi ve bana Royden'ın vasisi olup olamayacağımı sordu. Çok daha fazlasını yapmak isterdim; Peter'a elimden gelen her şeyi yapmayı vaat ettim. Elimden geleni de yaptım; gelgelelim, Royden kontrol altında tutulamaz biriydi. Beladan başka bir şey getirmiyordu. Hırsızlık, camları kırmak, sürekli yalan söylemek... Hiçbir işte dikiş tutturamadı. Sonunda ona iki seçeneği olduğunu söyledim. Ya verdiğim ödeneği kesip onu polise ihbar edecektim ya da denize açılacaktı."

"Hangi seçeneği yeğlemiş olduğunun haberini aldık."

"Bu yüzden ona, Lewis Davis & Co. şirketine ait olan *General Roberts* adlı gemide, çırak olarak bir iş buldum."

"Ne zaman oldu bu?"

"1895'in sonunda. Tam sonunda. Sanıyorum gemi Aralık ayının 30'unda denize açıldı."

"Peki hangi limandan, Mr. Greatorex?" Arthur yanıtı zaten biliyor-

du ama beklenti içinde öne doğru eğildi.

"Liverpool."

"Peki Royden *General Roberts*'ta ne kadar süre kaldı?"

"Şey, ilk kez bir şeyde sebat etti. Çıraklığını aşağı yukarı dört yıl sonra bitirdi ve üçüncü dereceden bir gemi adamı belgesi aldı. Sonra da yurda döndü."

"Bu bizi 1903'e mi götürüyor?"

"Hayır, hayır. Daha erken bir tarihe. 1901'e, eminim. Ama kendi ülkesinde çok az bir süre kaldı; sonra Liverpool ile Amerika arasında sığır taşıyan bir teknede iş buldu. Bu işte on ay çalıştı. Ve bundan sonra ülkeye sürekli olarak geldi. 1903 olmalı."

"Bir sığır gemisi, demek. Peki şimdi nerede Royden?"

"Babasının sahip olduğu aynı evde. Ama çok değişti. Bir kere, evlendi."

"Ondan ya da kardeşlerinden, oğlunuzun adıyla mektup yazmış olduklarından hiç kuşkulandınız mı?

"Hayır."

"Niçin?"

"Hiç sebep yoktu. Onu çok aylak ve belki de yeterince hayal gücüne sahip olmayan biri olarak görmüşümdür."

"Peki –tahmin edeyim– daha küçük bir erkek kardeşleri var mıydı; belki de oldukça pis ağızlı bir oğlan?"

"Hayır, hayır. Sadece iki kardeştiler."

"Ya da o türden genç bir arkadaş, sürekli onlarla birlikte takılan biri?"

"Hayır. Hiç olmadı."

"Anlıyorum. Peki Royden Sharp sizin vasi olmanıza içerledi mi?"

"Evet, sık sık. Babasının ona bırakmış olduğu bütün parayı ona niçin devretmediğimi anlamıyordu. Pek fazla para da değildi. Bu parayı çarçur etmesine izin vermemek için beni daha da kararlılığa iten bu gerçek oldu."

"Diğer oğlan –Wallie– yaşça büyük olan o muydu?"

"Evet, şimdi otuzlarında."

"Demek okulda birlikte olduğunuz oğlan o, öyle mi Harry?" Charlesworth başıyla onayladı. "Onun garip biri olduğunu söylediniz. Hangi bakımdan?"

"Garip. Pek bu dünyadan biri değil. Daha kesin bir şey söyleyemiyorum."

"Dinsel taşkınlık denebilecek birtakım belirtiler mi söz konusuydu?"

"Bildiğim kadarıyla hayır. Akıllı bir oğlandı Wallie. Kafalıydı."

"Walsall Okulu'nda Milton okudu mu peki?"

"Bildiğim kadarıyla hayır."

"Peki okuldan sonra?"

"Bir süre bir elektrik mühendisinin yanında çırak olarak çalıştı."

"Bu da ona çevre kentlere gitme olanağı vermiştir, öyle değil mi?"

Mr. Greatorex bu soru karşısında kafası karışmış göründü. "Kesinlikle. Birçok başka kişi gibi."

"Peki... kardeşler hâlâ birlikte mi yaşıyorlar?"

"Hayır; Wallie bir iki yıl önce ülkeden ayrıldı."

"Nereye gitti?"

"Güney Afrika'ya."

Arthur sekreterine döndü. "Niçin herkes birdenbire Güney Afrika'ya gidiyor? Acaba oradaki adresi sizde var mı, Mr. Greatorex?"

"Sanırım bulabilirim. Ancak onun öldüğünü duyduk. Geçenlerde, geçen Kasım ayında."

"Aaa, üzüldüm! Peki birlikte yaşadıkları, Royden'ın halen yaşadığı ev..."

"Sizi oraya götürebilirim."

"Hayır, henüz değil. Sorum şu: Ev başka evlerden izole bir durumda mı?"

"Oldukça. Birçok başka ev gibi."

"Komşular kimseyi görmeden eve girilip çıkılabilir yani?"

"Aaa, evet."

"Peki oradan kırlık bölgeye ulaşmak kolay mı?"

"Gerçekten de kolay. Arkası açık tarlalara bakıyor. Ama birçok ev de bakıyor."

"Sir Arthur!" Mrs. Greatorex ilk kez konuşmuştu. Arthur ona doğru dönerken kadının renginin solduğunu fark etti; geldikleri zamandakinden daha telaşlıydı. "Ondan kuşkulanıyorsunuz, değil mi? Ya da her ikisinden de?"

"En hafif deyişle, kanıtlar birikiyor, ham'fendi."

Arthur kendini Mrs. Greatorex'den gelecek sadıkane bir karşı çıkışa, onun oğlanı savunan ifadelerini onaylamayı reddetmeye hazırladı.

"O zaman bildiklerimi size anlatmakla daha iyi ederim. Üç buçuk yıl kadar önce –anımsadığım kadarıyla Temmuz'du; George Edalji'nin

tutuklanmasından önceki Temmuz– bir öğle sonrası Sharpların evinin önünden geçerken onlara uğradım. Wallie dışarıdaydı ama Royden oradaydı. Sakatlama olaylarından söz etmeye başladık; o sıralar herkes bundan söz ediyordu. Bir süre sonra Royden mutfaktaki dolaba doğru gitti ve sonra dönüp bana... bir alet gösterdi. Aleti önümde tuttu. 'Hayvanları bununla öldürüyorlar' dedi. Ona bakmak bile midemi bulandırdı; bu yüzden aleti önümden çekmesini söyledim. 'Bu işleri senin yaptığını düşünsünler istemezsin, değil mi?' dedim. Derken aleti yeniden dolaba koydu."

"Bunu bana niçin söylemedin?" diye sordu kocası.

"Etrafta dolaşan yeterince söylenti olduğunu düşünüyordum; ben de yeni bir tane eklemek istemedim

"Ve bütün olayı unutmak istedim."

Arthur tepki vermedi ve duygularını yansıtmadan, "Polise söylemeyi düşünmediniz mi?" diye sordu.

"Hayır. Şoku atlattıktan sonra yürüyüşe çıkıp bu olayı düşündüm. Ve Royden'in sadece böbürlendiğine karar verdim. Bir şeyleri biliyormuş gibi yapıyordu. Eğer bu işi kendisi yapmış olsa bana aleti asla göstermezdi, öyle değil mi? Sonra bütün yaşamım boyunca tanıdığım bir delikanlıdır. Kocamın açıkladığı gibi, geçmişte biraz haşarılık etmişti; ama deniz yolculuğundan döndüğünden beri yerleşik yaşama geçti. Nişanlandı ve evlenmeyi planlıyordu. Şey, şimdi artık evli. Ancak polis tarafından tanınıyordu ve eğer gidip bütün bunları polise anlatacak olursam, kanıtlar ne olursa olsun, ona karşı bir dava açacakları kesindi."

Evet, diye düşündü Arthur; suskunluğunuzdan dolayı, onu tutuklamak yerine gidip George'a karşı bir dava açtılar.

"Bana niçin söylemediğini hâlâ anlamıyorum" dedi Mr. Greatorex.

"Çünkü... çünkü çocuğa karşı sen benden her zaman daha katıydın. Ve senin hemen birtakım sonuçlara varacağını biliyordum."

"Büyük ihtimalle tamamen doğru olacak birtakım sonuçlar" diye yanıt verdi Mr. Greatorex belli bir keskinlikle.

Arthur ısrarla sorularını sürdürdü. Evliliğe özgü tartışmalarını daha sonra da yapabilirlerdi. "Mrs. Greatorex, peki ne çeşit... bir aletti bu?"

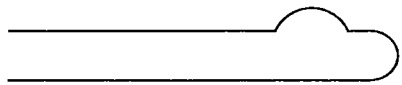
"Bıçağı aşağı yukarı bu uzunluktaydı." Kadın eliyle bıçağı betimledi: 30-32 cm civarında. "Ve tıpkı kocaman bir çakı gibi, katlanıp bir kılıfın içine giriyordu. Bildik bir çiftlik aleti değil. Ama korkunç bir bıçaktı. Kavisli bir çıkıntısı vardı."

"Tıpkı, bir pala gibi mi, demek istiyorsunuz? Ya da bir orak?"

"Hayır, hayır, bıçağın kendisi düzdü ve kenarları da hiç keskin değildi. Ama sonuna doğru dışa kavis yapan ve son derece keskin görünen bir bölümü vardı."

"Onu bize çizebilir misiniz?"

"Kesinlikle." Mrs. Greatorex bir mutfak çekmecesini açtı ve çizgili bir kâğıt parçasının üzerine, hiçbir şey kullanmadan gayet emin olarak elindeki kalemle aşağıdaki taslağı çizdi.

"Burası şuraya kadar kör, şu kısım da düz. Ve şu kavisli bölge, müthiş keskin."

Arthur diğerlerine baktı. Mr. Greatorex'le Harry başlarını salladılar. Alfred Wood çizilen şeyi karşısına gelecek şekilde şöyle bir çevirdi ve "Bahse girerim ki, bu bir at neşteri. Daha büyük bir türden. Sanırım onu hayvan taşıyan bir gemiden çalmıştır" dedi.

"Görüyorsunuz işte" dedi Mrs. Greatorex, "Dostunuz hemen birtakım sonuçlara varıyor. Tıpkı polisin yapacağı gibi."

Bu kez Arthur kendini tutamadı. "Oysa bunu yapmak yerine onlar George Edalji hakkında hemen birtakım hükümlere vardılar." Bu söz üzerine, Mrs. Greatorex'in yüzü yeniden kırmızımsı bir renk aldı. "Şunu sormamı bağışlayın ama ham'fendi, daha sonra bu aletten polise söz etmek hiç aklınıza gelmedi mi? George'u suçladıkları zaman?"

"Söz etmeyi düşündüm, evet."

"Ama hiçbir şey yapmadınız."

"Sir Arthur" diye yanıt verdi Mrs. Greatorex. "Sakatlama olayları sırasında sizin bölgede bulunduğunuzu hatırlamıyorum. Her yana yayılmış bir isteri vardı. Falanca ya da filanca kişi hakkında söylentiler. Great Wyrley Çetesi hakkında söylentiler. Hayvanların işini bitirdikten sonra genç kadınlara el atacakları hakkındaki söylentiler. Pagan kurban törenleri hakkında rivayetler. Bazıları her şeyin yeniayla ilgili olduğunu söylüyordu. Aslında, şimdi hatırlıyorum, Royden'in karısı bana bir keresinde onun yeniaya garip bir şekilde tepki verdiğini söylemişti."

"Doğru" dedi kocası düşüncelere dalmışçasına. "Bunu ben de fark ettim. Ay yeniyken bir manyak gibi gülerdi. Bunun ilkin yapmacık bir

şey olduğunu düşünmüştüm; ama ortalıkta hiç kimse yokken onu böyle gülerken yakalayınca..."

"Ama görmüyor musunuz..." diye söze başladı Arthur.

Mrs. Greatorex onun sözünü kesti. "Gülmek suç değil. Bir manyak gibi gülmek bile."

"Ama düşünmediniz mi?..."

"Sir Arthur, Staffordshire Polis Örgütünü'nün zekâsına ya da etkililiğine pek saygım yok. Üzerinde görüş birliği edebileceğimiz bir nokta bu. Eğer siz genç dostunuzun yanlış yere hapse atılması konusunda kaygılanıyorsanız, ben de aynı şeyin Royden Sharp'ın başına gelebileceği konusunda kaygılanıyordum. Sonuçta dostunuz hapisten kurtulmamış olabilirdi; tam tersine, onların her ikisi de, bu çete ister var olsun ister olmasın, aynı çeteye ait olmaktan hapishane demirlerinin arkasında bulunuyor olabilirdi."

Arthur bu sitemi kabullenmeye karar verdi. "Peki ya silah? Ona bu silahı ortadan kaldırmasını söylediniz mi?"

"Kesinlikle söylemedim. O günden itibaren o aletin adını anmadık."

"O zaman birkaç gün daha bu suskunluğu sürdürmenizi sizden isteyebilir miyim, Mrs. Greatorex? Ve son bir soru daha: Walker ya da Gladwin adları sizin için herhangi bir şey ifade ediyor mu... Sharplarla bağlantılı olarak?"

Çift başlarını salladı.

"Harry?"

"Sanırım Gladwin'i anımsıyorum. Bir arabacı olarak çalışıyordu. Gerçi, onu yıllardır görmüş değilim."

Arthur'la sekreteri geceyi geçirmek üzere Birmingham'a dönerken Harry'ye talimat beklemesi söylendi. Cannock'ta daha elverişli bir konaklama olanağı önerilmişti; ama Arthur sıkı bir çalışma gününün sonunda bir kadeh burgundy şarabı yuvarlama düşüncesinden hoşlanıyordu. Imperial Family Hotel'deki akşam yemeğinde, ansızın mektupların birindeki bir ifadeyi anımsadı. Bıçağı ve çatalı bir takırtı sesiyle sofranın üzerine attı.

"Karındeşen onu nasıl hiç kimsenin yakalayamayacağıyla böbürlenirken, şöyle yazmıştı: 'Ne kadar keskin olunabilirse o kadar keskinim ben.' "

" 'Ne kadar Sharp olunabilirse o kadar Sharp'ım ben' " diye yineledi Wood.

"Aynen."

"Peki ama şu pis ağızlı oğlan kimdi?"

"Bilmiyorum." Arthur, bu sezgisinin doğrulanmış olmayışından ötürü oldukça sıkıntılıydı. "Belki de bir komşunun oğlu. Ya da belki de, onu Sharp uydurdu."

"Peki şimdi ne yapıyoruz?"

"Devam ediyoruz."

"Ama bizim –sizin– meseleyi çözmüş olduğunu düşünüyordum ben. Karındeşen, Royden Sharp'tır. Royden Sharp ile Wallie Sharp mektupları birlikte yazdı."

"Kabul, Woodie. Şimdi bana niçin Royden Sharp olduğunu söyle."

Wood parmaklarıyla sayarak yanıt verdi. "Çünkü Royden at neşterini Mrs. Greatorex'e gösterdi. Çünkü hayvanlarda oluşan yaralar –ki alet, deriyle kasları kesmiş ama bağırsağa nüfuz etmemişti– ancak böylesine alışılagelmedik bir aletle gerçekleşebilirdi. Çünkü Royden kasap olarak çalışmıştı ve aynı zamanda da hayvan taşıyan bir gemide çalışmıştı; bu yüzden de hayvanlara nasıl yaklaşacağını ve onları kesip biçmeyi biliyordu. Çünkü neşteri bir gemiden çalmış olabilirdi. Çünkü mektuplarla sakatlama olaylarının modeli onun Wyrley'de bulunduğu ve bulunmadığı zamanların modeline uyuyordu. Çünkü mektuplarında hareketleri ve etkinlikleri konusunda açık imalar var. Çünkü birçok kötü işten sabıkalı. Çünkü yeniaydan etkileniyor."

"Mükemmel, Woodie, mükemmel. Çok iyi sunulmuş, çıkarsamalara ve koşullarla ilgili kanıtlara dayanan, tam bir dava."

"Aaa!" dedi sekreter, hayal kırıklığına uğramış olarak. "Bir şeyi mi gözden kaçırdım?"

"Hayır, hiçbir şeyi kaçırmadın. Adamımız Royden Sharp; bu konuda kafamda en ufak bir kuşku yok. Ama daha fazla somut kanıta gereksinimimiz var. Özellikle de, at neşterine gereksinimimiz var. Onu bulmalıyız. Sharp bölgede olduğumuzu biliyor; eğer biraz aklı varsa aleti çoktan bildiği en derin gölün dibine atmıştır."

"Peki eğer atmamışsa?"

"Eğer atmamışsa, o zaman sen ve Harry Charlesworth onu bir şekilde tesadüfen bulup elde tutacaksınız."

"Tesadüfen bulacağız?"

"Tesadüfen bulacaksınız."

"Ve elde tutacağız?"

"Öyle."

"Çalışma yöntemlerimiz konusunda herhangi bir öneriniz var mı?"

"İçtenlikle konuşmak gerekirse, çok şey bilmesem daha iyi olacağını düşünüyorum. Ama sanırım, ülkenin bu bölgelerinde insanların kapılarını kilitlemeden bırakmaları hâlâ bir âdet. Eğer bunun bir pazarlık meselesi olduğu ortaya çıkarsa, o zaman söz konusu tutarın, hangi madde altına koymayı seçerseniz seçin, Gölgealtı hesaplarında görünmesini öneririm."

Wood, bu tepeden bakan tavırdan enikonu rahatsız oldu. "Eğer Sharp'ın kapısını çalıp da, 'Özür dilerim ama; hayvanların karnını deştiğin şu neşteri polise göstermemiz için, lütfen satar mısın?' dersek, onun neşteri bize vereceğini pek sanmam."

"Hayır, seninle aynı görüşteyim" dedi Arthur kıkırdayarak. "Bu hiç olmaz. İkinizin daha yaratıcı olmanız gerekecek. Biraz daha incelikli düşünmek gerek. Ya da, söz bundan açılmışkan, biraz daha doğrudanlık. Aranızdan biri, belki de bir birahanede onu oyalarken, diğeri... Kadın mutfaktaki bir dolaptan söz etti, öyle değil mi? Ama gerçekte, bunu size bırakmalıyım."

"Gerekirse bana kefil olacak mısınız?"

"Senin karakterin üzerine bile tanıklık yaparım."

Wood başını yavaş yavaş salladı. "Olayın verdiği şaşkınlığı üzerimden hâlâ atamıyorum. Dün gece bu vakitler hemen hemen hiçbir şey bilmiyorduk. Ya da daha doğrusu, birkaç kuşkumuz vardı. Şimdi her şeyi biliyoruz. Bir gün içinde her şeyi öğrendik. Wynn, Greatorex, Mrs. Greatorex... Evet, öyle. Bunu kanıtlayamayabiliriz ama biliyoruz. Bir gün içinde her şeyi öğrendik."

"Kanıtlamak gerekmeyebilir" dedi Arthur. "Bilmem yeter. Defalarca yazdım benzer şeyleri. Olay basit adımlar izleyerek çözülemez. Olay ta sonuna kadar son derece çözülmez görünebilir. Derken düğümü ihtişamlı bir çıkarsamayla çözüverirsin. Tümüyle mantıki ama tamamen afallatıcı bir şeydir bu. Sonra büyük bir zafer duygusu hissedersin."

"Ki bu duyguyu hissetmiyorsunuz, öyle mi?"

"Şimdi mi? Hayır; neredeyse hayal kırıklığına uğramış hissediyorum kendimi. Aslında, gerçekten de hayal kırıklığına uğramış hissediyorum."

"Şey" dedi Wood. "Daha basit bir ruha zafer duygusu olanağını tanımalısınız."

"Seve seve."

Daha sonra, Arthur son piposunu da tüttürüp yattığında, yatakta

bunları düşünüp durdu. Önüne hedef olarak zor bir görev koymuş ve bugün bu hedefe ulaşmıştı; ne var ki, bundan hiç de büyük bir sevinç hissetmiyordu. Belki gurur hissediyordu; işinizi bitirip de şöyle biraz dinlendiğinizde duyduğunuz o sıcaklığı; ama zafer şöyle dursun, mutluluk bile hissetmiyordu.

Touie'yle evlendiği günü anımsadı. Onu hiç kuşkusuz sevmişti; o ilk dönemlerde onun için fena halde deli oluyor ve evliliğin fiziksel birlikteliğini bekleyemiyordu. Ama Thornton-in-Lonsdale'de, çok yakınında şu Waller denilen adam varken evlendiklerinde, onun anısına saygısızlık etmeden nasıl söylemeli... bir çeşit şey duygusu hissetmişti. Ancak Touie mutlu göründüğü ölçüde kendini mutlu hissediyordu. Gerçek buydu. Elbette, daha sonra, bir iki gün kadar sonra, umduğu mutluluğunu yaşamaya başladı. Ama o an, beklediğinden çok daha azını yaşayabilmişti.

Belki de bu yüzden yaşamının her bir dönemecinde hep yeni bir zor görevin peşinde koşmuştu: yeni bir dava, yeni bir kampanya... Çünkü başarısının sevinci çok kısa sürüyordu. Böyle anlarda, Wood'un basitliğine imreniyordu; kazandıkları şöhretle yetinenlere imreniyordu. Ama kendisi asla böyle bir şey yapamamıştı.

Peki şimdi geriye yapılacak ne kalıyordu? Neşter ele geçirilmeliydi. Royden Sharp'ın el yazısının bir örneği elde edilmeliydi. Belki de Mr. ve Mrs. Greatorex'ten. Walker'la Gladwin'in bu olayla başka bir bağlantıları olup olmadığını görmeliydi. Saldırıya uğrayan kadın ve çocuk meselesi vardı. Royden Sharp'ın Walsall'daki öğrenim durumu araştırılmalıydı. Wallie Sharp'ın hareketlerini mektupların postaya verildiği yerlerle daha özel olarak bağlantılandırmaya çalışmalıydı. At neşteri bir kez ele geçirilir geçirilmez neşteri yaralanan hayvanlara bakan veteriner cerrahlarına göstermeli ve onlara mesleki görüşlerini sormalıydı. George'a, eğer Sharplar hakkında bir şey anımsıyorsa ne anımsadığını sormalıydı.

Anneciğine mektup yazmalıydı. Jean'e mektup yazmalıydı.

Kafasının içi görevlerle dopdolu olduğu için, sıkıntısız bir uykuya daldı.

Gölgealtı'na dönünce, bir kitabın sonuna yaklaştığında hissettiği gibi hissetti Arthur: Çoğu yerli yerindeydi; yaratmanın esas heyecanı geçmişte kalmıştı. Şimdi sadece çalışmak, her şeyi olabildiğince sıkı

uslamlamalarla birbirine bağlamak söz konusuydu. İzleyen günlerde verdiği talimatların, araştırmalarının ve eylemlerinin sonuçları gelmeye başladı. Bunların ilki, tıpkı Brookes'un demirci dükkânından alınan çamur kazıyıcı gibi sicimle bağlanmış ve kahverengi ambalaj kâğıdıyla paket yapılmış bir şekilde geldi. Ama paketi daha açmadan ne olduğunu biliyordu; Wood'un yüz ifadesinden biliyordu.

Paketi açtı ve at neşteri yavaş yavaş tüm boyutlarıyla görünmeye başladı. Kötücül bir alet görünümü vardı; düz bölümünün körlüğüyle öldürücü kavisin keskinleştirilmiş kenarı arasındaki karşıtlık onu daha da kötücül kılıyordu. Gerçekten de, bir alet ne kadar keskin olabilirse o kadar keskindi.

"Hayvani bir şey" dedi Arthur. "Acaba sorabilir miyim?..."

Ne var ki sekreteri, başını şöyle bir sallayarak, bu soruyu yarıda bıraktırdı. Sir Arthur hem öyle hem böyle davranamazdı; önce bilmemeyi sonra ise bilmeyi seçemezdi.

George Edalji mektup yazarak, ne okulda ne de daha sonra Sharp kardeşleri hiç anımsamadığını söylemişti; ona ya da babasına karşı herhangi bir husumet beslemeleri için bir sebep de düşünemiyordu.

Daha tatmin edici bir yanıtsa, Mr. Mitchell'ın Royden Sharp'ın öğrenim durumunun ayrıntılarını veren bir mektubuydu:

Noel, 1890	*Alt Sınıf. Sıralamada 23 öğrenci arasında 23'üncü. Çok geri ve zayıf. Fransızca ve Latince'ye hiç başlamadı.*
Paskalya, 1891	*Alt Sınıf. Sıralamada 20 öğrenci arasında 20'nci. Anlayışı kıt, ev ödevlerini savsaklıyor; resim derslerinde ilerleme kaydetti.*
Yaz ortası, 1891	*Alt Sınıf. Sıralamada 18 öğrenci arasında 18. İlerleme kaydetti. Kötü davranışlarından dolayı sınıfta dayak yedi; tütün çiğniyor, yanıltıcı şeyler söyleyerek konuşuyor ve arkadaşlarına ad takıyor.*
Noel, 1891	*Alt Sınıf. Sıralamada 16 öğrenci arasında 16'ncı. Tatmin edici değil ve çoğu kereler gerçekdışı şeyler söylüyor. Hep şikâyet ediyor ya da kendisinden şikâyet ediliyor. Kopya çekerken yakalandı ve sık sık izinsiz derse girmiyor. Resimde ilerledi.*
Paskalya, 1892	*I. Sınıf. Sıralamada 8 öğrenci arasında 8. Aylak ve haylaz; her gün dayak yiyor. Babasına rapor yazıldı. Karnesindeki notları değiştirdi ve bu ko-*

nıda kasten yalan söyledi. Bu yarıyıl 20 kez dayak yedi.

Yaz ortası, 1892 Okuldan kaçtı. Mektup ve imza taklit ediyor; babası tarafından okuldan alındı.

İşte bu noktadayız, diye düşündü Arthur: mektup taklit etmeler, kopya çekmeler, yalan söylemeler, arkadaşlara ad takmalar, her türlü haylazlık. Dahası, artık nasıl nitelersen nitele, okuldan kovulma ya da alınma tarihine iyi dikkat et: Yaz ortası 1892. Edaljilere, Brookeslara ve Walsall Okulu'na karşı kampanya da bu tarihte başlamıştı. Arthur kızgınlığının yükseldiğini hissetti. O böylesi şeyleri normal bir mantık yürütme süreciyle ortaya çıkarabiliyordu; oysa ki şu kalın kafalılar... Bütün Staffordshire Polis Örgütü'nü Polis Şefi'nden Başmüfettiş Barrett'a, Müfettiş Campbell'dan Komiser Yardımcıları Parsons'la Upton'a, hatta en alt kademedeki memura kadar bir duvara dizip onlara basit bir soru sormak isterdi. 1892 Aralık ayında Walsall Okulu'na ait olan büyük bir anahtar yerinden çalınıp Great Wyrley'e nakledildi. En makul şüpheli kim olabilirdi acaba: Birkaç ay önce orada geçirdiği aptallık ve kötücüllük yıllarından sonra okuduğu okuldan aşağılayıcı bir şekilde alınan bir oğlan mı; yoksa Walsall Okulu'na hayatında hiç adım atmamış, bulunduğu yere hiç ayak basmamış ve bu eğitim kurumuna karşı Ay'daki Adam'dan daha fazla hınç beslemeyen, bir papazın çalışkan ve geleceği parlak oğlu mu? Bana bunun yanıtını verin Polis Şefi, Başmüfettiş, Müfettiş, Komiser Yardımcısı ve Polis Memuru. Bana bunun yanıtını verin, Yüksek Mahkeme'nin siz on iki iyi ve akil adamı.

Harry Charlesworth, Great Wyrley'de 1903 yılının sonbahar sonunda ya da kış başında meydana gelmiş olan bir olayın hikâyesini gönderdi. Bir akşam Mrs. Jarius Handley, satmak amacıyla gazete almak üzere gittiği Wyrley İstasyonu'ndan gelmekteydi. Yanında küçük kızı vardı. Yolda yanlarına iki adam yaklaştı. Biri kızı boğazından yakaladı; elinde parıldayan bir şey tutuyordu. Hem anne hem de kız çığlık attı; bunun üzerine adam arkadaşına, "Tamam, Jack, geliyorum" diye bağırarak koşup kaçtı. Kız annesinin daha önce bir kez daha aynı adam tarafından durdurulmuş olduğunu belirtti. Eşkâl betimlemesine göre adamın yuvarlak bir yüzü vardı. Bıyığı yoktu. Aşağı yukarı 1.80 boyundaydı. Koyu bir takım elbise ve parlak, siperlikli bir şapka giymişti. Bu betimleme, o zamanlar, daha sonraları giymeyi bıraktığı denizci tipi bir

kostüm giyen Royden Sharp'ın eşkâline uyuyordu. Dahası Jack'in, Sharp'la ahbaplığı bilinen sefih kasap Jack Hart olduğu ileri sürüldü. Polis haberdar edilmişti; ama yine de hiçbir tutuklama yapılmamıştı.

Harry, mektup sonu notu olarak Fred Wynn'in onunla yine temasa geçtiğini ve bir duble koyu esmer bira karşılığında daha önce aklına gelmeyen bir şeyi anımsadığını ekledi. O, Brookes ve Speck hep birlikte Walsall Okulu'na gittikleri zamanlar, Royden Sharp'ın bir tren kompartımanında tek başına kalınca koltuk yastığını ters çevirip, içindeki at kıllarını dışarı çıkaracak şekilde, onu alt tarafından bir bıçakla yarmadan edemediğiydi. Sonra delice güler ve yastığı yeniden ters çevirirdi.

1 Mart Cuma günü, İçişleri Bakanlığı'nın belki de bilinen herhangi bir kaynaktan gelen herhangi bir baskıya karşılık vermediğini göstermek istercesine altı haftalık bir gecikmeden sonra, bir Araştırma Komitesi kurduğu bildirildi. Komitenin kuruluş amacı Edalji Davası'nda halkın hoşnutsuzluğuna yol açmış çeşitli meseleleri gözden geçirmekti. Bununla birlikte, İçişleri Bakanlığı, Komite'nin yapacağı toplantıların, davanın hiçbir şekilde yeniden görüşülmesine gitmeyeceğini vurguluyordu. Görüşmelere hiçbir tanık çağrılmayacak ve Mr. Edalji'nin toplantılarda bulunması da gerekli olmayacaktı. Komite İçişleri Bakanlığı'nın elinde bulunan kimi materyalleri inceleyecek ve prosedürle ilgili bazı konularda yargıçlık görevini yerine getirecekti. Sir Arthur Wilson KCIE, John Lloyd Wharton, Durham İlçesi Yüksek Mahkeme Başkanı ve Londra Başyargıcı Sir Albert de Rutzen, Mr. Gladstone'a olabildiğince çabuk rapor vereceklerdi.

Arthur bu beyefendilerin "bazı prosedür meseleleri" hakkında birbirleriyle kendilerinden hoşnut bir şekilde çene yarıştırmasına izin vermemek gerektiğine hükmetti. Üzerinde yeniden çalıştığı *Telegraph* makalelerine –bunlar kendi başlarına George'un masumluğunu kanıtlayacaklardı– Royden Sharp'a karşı bir dava açtığını bildiren özel bir not ekleyecekti. Araştırmalarını anlatacak, bulduğu kanıtları özetleyecek ve bulunan yeni tanıkların adlarını listeleyecekti: Özel olarak da Bridgetown'lı kasap Jack Hart'ın ve şimdi Güney Afrika'da bulunan Harry Green'in. Aynı zamanda da, yeniayın kocası üzerindeki etkisini onaylayacak olan Mrs. Royden Sharp'ın.

George'a, yazdığı bu ek notun bir kopyasını göndererek onun yorumlarını isteyecekti. Anson'ı da hazırlıksız yakalamaya çalışacaktı. Ara sıra, brendi içip puro tüttürerek yaptıkları o uzun tartışmayı anımsadıkça, boğazında önünce geçilmez bir homurtu yükseliyordu. Ağız da-

laşları patırtılı ama büyük ölçüde yararsız olmuştu; tıpkı ormanda boynuzlarını birbirlerine vurup kilitleyen iki İskandinav elk geyiği gibiydiler. Yine de, bu konuda daha bilgece davranması gereken bir adamın kendinden hoşnutluğu ve önyargısı karşısında şoke olmuştu. Ve son olarak, onu hayalet hikâyeleriyle korkutmaya uğraşan bir Anson söz konusuydu. Polis Şefi adamını ne kadar da az tanıyordu. Arthur, çalışma odasında, at neşterini çıkardı, bıçağı açtı ve kalemini bıçağın kenarları üzerinde dolaştırarak bir kâğıdın üzerine taslağını çizdi. Bu çizimi –'gerçek boyutlarında' diye belirtecekti– Polis Şefi'ne göndererek görüşlerini isteyecekti.

"Eh, Komitenizi de kurdunuz!" dedi Wood, o akşam ıstakalarını bilardo askısından çekerlerken.

"*Onlar* Komite*lerini* kurdu demeyi yeğlerim ben."

"Bununla pek de tatmin olmadığınızı mı söylemek istiyorsunuz?"

"Bu beyefendilerin bile, suratlarına çarpan gerçeği tanımazlık edemeyeceğine ilişkin bir umudum var."

"Ama?"

"Ama... Albert de Rutzen'ın kim olduğunu bilirsin, öyle değil mi?"

"Gazetemden öğrendiğim kadarıyla, Londra Başyargıcı."

"Öyle, öyle. Aynı zamanda da Komiser Anson'ın kuzeni."

George & Arthur

George, Sir Arthur'a teşekkür etmek için mektup yazmadan önce *Telegraph* makalelerini birkaç kez okumuştu; Charing Cross, Grand Hotel'deki ikinci buluşmalarından önce onları bir kez daha okudu. Kendini sıradan bir taşra yazarı tarafından değil de günün en ünlü yazarı tarafından betimlenmiş olarak görmek son derece altüst edici bir duyguydu. Onda aynı zamanda üst üste çakışan birden fazla kişi olduğu duygusunu uyandırıyordu: adalet arayan bir kurban, ülkenin en yüksek mahkemesinin karşısına çıkacak olan bir avukat ve bir roman kahramanı.

Sir Arthur, George'un niçin Wyrley kabadayılarının oluşturduğu varsayılan topluluğa muhtemelen katılmış olamayacağını şu şekilde açıklıyordu: "İlk olarak, hiç alkol kullanmayan biri o; bu bile kendi başına onun böyle bir çetenin üyesi olamayacağını gösteriyor. Sigara içmiyor. Çok çekingen ve sinirli. Son derece seçkin bir öğrenci." Bütün

bunlar doğruydu; ancak doğru olmayan yanları da vardı. Gönül okşayıcıydı; ancak gönül okşayıcı olmayan yanları da vardı: İnandırıcıydı; ancak inandırıcı olmayan yanları da vardı. George *son derece* seçkin bir öğrenci değildi; sadece iyi, çalışkan bir öğrenciydi. Birmingham Hukuk Derneği'nden birincilik değil, ikincilik dereceleri, gümüş ya da altın değil, bronz almıştı. Kesinlikle yetenekli bir avukattı. Greenway ya da Stentson'dan muhtemelen daha yetenekliydi; ama hiçbir zaman seçkin bir avukat olmayacaktı. Aynı zamanda, kendi değerlendirmelerine göre, *çok* çekingen de değildi. Eğer oteldeki önceki buluşmaları temel alınarak sinirli biri olarak değerlendirilmişse, o zaman hafifletici koşullar söz konusuydu. Otel lobisinde oturmuş gazetesini okuyor ve zaman ya da gün hakkında yanılıp yanılmadığını konusunda kaygılanmaya başlıyordu ki, birkaç metre ötesinde durup kendisini dikkatle inceleyen iriyarı ve paltolu bir figürün farkına varmıştı. Büyük bir romancının sizi gözetlemesine başka birisi nasıl tepki gösterirdi? George kendisinin çekingen ve sinirli biri olarak tanınmasının, etrafa yayılmamış olsa da, anne ve babası tarafından muhtemelen onaylandığını düşünüyordu. Başka ailelerde nasıl olduğunu bilmiyordu; ancak papazevinde anne babaların çocuklarını görme tarzı çocukların kendileriyle aynı hızla evrimleşmemişti. George sadece kendini kastetmiyordu. Annc ve babası Maud'un gelişimini de pek dikkate almıyor gibiydi; kızcağızın aslında göründüğünden daha güçlü ve daha yetenekli biri olduğunu hiç fark etmiyor görünüyorlardı. George bunun üzerinde daha fazla kafa yordukça, Sir Arthur'un yanında o kadar da sinirli *davranmış olduğuna* inanmıyordu. Onu çok daha sinirli kılması olası bir olay sırasında *kalabalık mahkemeyle kusursuz bir kendine hâkimiyetle yüzleşmişti.* Birmingham *Daily Post* aynen böyle yazmamış mıydı?

George sigara içmiyordu. Bu doğruydu. Bunu anlamsız, hoş olmayan ve masraflı bir alışkanlık olarak görüyordu. Ama kriminal davranışlarla bağlantısı da yoktu bu alışkanlığın. Herkesçe bilindiği gibi, Sherlock Holmes pipo içiyordu –ve Sir Arthur da, gördüğü kadarıyla, aynı alışkanlığı sürdürüyordu– ama bu onların hiçbirini bir çete üyesi olmaya aday kılmıyordu. Hiç içki içmediği de doğruydu: İlkeler gereği bir vazgeçmenin değil, yetişme tarzının bir sonucu olarak içmiyordu. Ancak her jüri üyesinin ya da herhangi bir komitenin bu gerçeği birden fazla şekilde yorumlayabileceğini kabul ediyordu. İçki içmekten kaçınmak ölçülülüğün kanıtı olarak da, aşırılığın kanıtı olarak da, görülebilirdi. İnsani dürtülerini denetim altına alabilen bir kişiye de işaret

edebilirdi; zihnini başka bir şey, daha temel şeyler üzerinde yoğunlaştırabilmek için kötü bir alışkanlığa direnen birine, insanlıktan bir nebze uzak, hatta fanatik birine de işaret edebilirdi.

Sir Arthur'un çalışmalarının değerini ve niteliğini hiçbir şekilde hafifsemiyordu. Kaleme alınan makaleler eşi bulunmaz bir beceriyle *son derece olağanüstü görünen bir koşullar zincirini* betimliyordu ve söz konusu koşullar *bir kurmaca yazarının icadı olmanın fersah fersah ötesindeydi*. George gurur ve minnetle şöylesi beyanları tekrar tekrar okumuştu: *Bu soruların her biri ve hepsi yanıtlanana kadar bu ülkenin yönetimsel yıllıklarında kara bir leke kalacaktır*. Sir Arthur gürültü koparmaya söz vermişti ve kopardığı gürültü Staffordshire'ın çok ötesinde, Londra'nın çok ötesinde, İngiltere'nin çok ötesinde yankılanıyordu. Şurası neredeyse kesindi ki, kendi deyişiyle Sir Arthur ağaçları silkelemeseydi İçişleri Bakanlığı asla bir komite atayamazdı. Gerçi oluşturulan Komite'nin koparılan gürültüye ve bu ağaç silkeleme eylemine nasıl bir tepki vereceği bambaşka bir meseleydi. George'a öyle geliyordu ki, Sir Arthur, *"Bir Doğu despotizminde daha saçma ve adaletten daha uzak bir şey hayal edemiyorum"* diye yazdığında İçişleri Bakanlığı'nın Mr. Yelverton'ın resmi olmayan dilekçesini ele alışına çok sert yaklaşmıştı. Birini despotik olarak şiddetle kınamak, gelecekte o kişiyi daha az despotik olmaya ikna etmek konusunda tutulacak en iyi yol olmasa gerekti. Sonra Royden Sharp'a karşı hazırlanan iddianame vardı...

"George! Çok özür dilerim. Geciktik."

İşte Sir Arthur orada ayakta duruyor; yalnız da değil. Yanında hoş bir genç kadın var; kadın George'un adını koyamadığı yeşil bir renk tonu zemininde canlı ve kendinden emin görünüyor. Kadınların bildiği türden bir renk tonu bu. Jean biraz gülümseyip elini uzatır.

"Bu Miss Jean Leckie. Biz... alışveriş yapıyorduk." Arthur tedirgin görünür.

"Hayır, Arthur, sen konuşuyordun." Genç kadının ses tonu tatlı ama kararlıdır.

"Şey, bir dükkân sahibiyle konuşuyordum. Güney Afrika'da çalışmış; ona nezaket gereği şeyi... soruyordum sadece."

"Bu da konuşma, alışveriş değil ki."

George bu görüş alışverişine şaşırıp kalır.

"Gördüğünüz gibi, George, evlilik hazırlıkları yapıyoruz."

"Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum" der Miss Jean Leckie. Yüzünde daha geniş bir gülümseme belirmiştir; George onun oldukça

büyük ön dişleri olduğunu fark eder. "Benim şimdi gitmem gerekiyor." Takılırcasına Arthur'a başını sallar ve uzaklaşır.

"Evlilik" der Arthur otelin yazı odasında bir koltuğa çökerken. Bu sözcüğün Arthur'un ağzından bir soru olarak çıktığı bile söylenemez; ama George yine de tuhaf bir kesinlikle yanıt verir.

"İçinde bulunmaya can attığım bir durum."

"Ha, bakın, kafa karıştırıcı bir durum olabilir, sizi uyarıyorum. Elbette, saadet denen şey var. Ama çoğu kez fena halde kafa karıştırıcı bir saadet."

George başını sallayarak onaylar. Aynı görüşte değildir; ama sözünü sürdürmek için pek az kanıtı olduğunu da kabul eder. O annesiyle babasının evliliğini fena halde kafa karıştırıcı bir saadet evliliği olarak nitelemezdi kesinlikle. Bu sözcüklerin hiçbiri papazevindeki yaşama makul bir şekilde uyarlanamaz."

"Her neyse, biz işimize dönelim."

Telegraph makalelerini, uyandırdığı tepkileri, Gladstone Komitesi'ni, onun referans ve üyelik koşullarını tartışırlar. Arthur'un merak ettiği nokta Sir Albert de Rutzen'in Anson'ın kuzeni olduğunu açığa vurup vurmayacağıdır. Belki de kulübündeki bir gazete editörüne bunu ima yoluyla söyler; yahut bu meseleye hiç bulaşmayacaktır. Hemen ondan bir görüş beklercesine bakışlarını George'a çevirir. Ama George'un hemen vereceği bir görüşü yoktur. Bunun nedeni, *çok çekingen ve sinirli* olması olabilir; ya da bir avukat olduğu için böyle davranmaktadır; yahut Sir Arthur'un müvekkili olmaktan bir çırpıda Sir Arthur'un taktik danışmanı olmaya geçivermiyordur.

"Belki de bu konuda danışılacak kişi Mr. Yelverton'dır."

"Ama ben *size* danışıyorum" diye yanıt verir Arthur, sanki George kaçamaklı yanıtlar veriyormuşçasına.

George'un görüşü, –tabii buna bir görüş denebilirse; çünkü daha çok bir sezginin ifadesidir– ilk seçeneğin çok kışkırtıcı, üçüncü seçeneğinse çok edilgin olacağıdır; bu yüzden orta yolu tercih etmesini beklediğini söyler. Tabii... meseleyi yeniden düşünmeye başlarken, Sir Arthur'un sabırsızlığının da farkındadır. Kabul etmek gerekir ki, onu biraz tedirginleştirir bu.

"Ben bir öngörüde bulunacağım, George. Komite'nin raporu konusunda açık konuşmayacaklar."

George, Arthur'un, onun önceki mesele hakkındaki görüşüne hâlâ ihtiyaç duyup duymadığını merak eder. İhtiyaç duymadığını düşünür.

"Ama bu raporu yayınlamalılar."

"Aaa, yayımlamalılar; yayımlayacaklar! Ama ben hükümetlerin, özellikle sıkıntıya düştüklerinde ya da utanç duyduklarında nasıl hareket ettiklerini bilirim. Bu raporu bir şekilde gizlerler. Ellerinden gelse raporu gömerler."

"Bunu nasıl yapabilirler?"

"Şey, bir kere raporu insanların hafta sonu tatiline çıktıkları bir cuma öğle sonrası yayımlayabilirler. Ya da çalışmadıkları bir zaman diliminde. Her çeşit numara vardır."

"Ama iyi bir raporsa onlar üzerine iyi yansımaları olacaktır."

"İyi bir rapor olamaz" der Arthur kararlı bir biçimde. "Onların görüş açısından olamaz. Eğer onaylamaları gerektiği gibi sizin masumluğunuzu onaylarlarsa, İçişleri Bakanlığı'nın son üç yıldır önüne koyulan bütün bilgiye karşın adaleti bilerek engellediği anlamına gelir bu. Beri yandan sizi yine suçlu bulmaları gibi son derece ihtimal dışı, olanaksız diyebileceğim bir durumda –ki geriye kalan diğer tek seçenektir bu– öylesine büyük bir patırtı kopacaktır ki, birçok kişinin meslek hayatı tehlikeye girecektir."

"Evet, anlıyorum."

Neredeyse yarım saattir konuşup durmaktadırlar ve Arthur, George'un, onun Royden Sharp'a karşı bir iddianame hazırlamış olmasından hiç söz etmeyişine şaşırır. Hayır, şaşırmaktan da öte, neredeyse hakarete uğramışçasına, kızar. Aklından bir an, kendisine Green Hall'da gösterilmiş olan, George'un çevresinden para istediğini yazan şu mektubu sormak geçer. Ama hayır, bunu yapmak Anson'ın oyununa gelmek olur. Belki de George gündemi oluşturmanın ev sahibine düştüğünü düşünmektedir sadece. Neden, herhalde bu olmalıdır.

"Bu yüzden" der. "Royden Sharp."

"Evet" diye yanıt verir George. "Size yazdığımda söylediğim gibi, onu hiç tanımadım. Küçükken okula birlikte gittiğim kişi, onun kardeşi olmalı. Gerçi onu da hiç anımsamıyorum."

Arthur başıyla evetler. Hadi oğlum, sadece gel, diye düşünmektedir. Seni henüz temize çıkarmış değilim; tutuklama ve dava için kriminal bağlantıyı tümüyle ortaya koydum. En azından, yeni bir şey değil mi bu? Mizacının buyurduğunun tersine, bekler.

"Şaşırdım" der George sonunda. "Bana niçin zarar vermek istemiş olsun ki?"

Arthur yanıt vermez. Yanıtlarını daha önce ortaya koymuştur o. Ge-

orge'un kendi adına biraz iş yapması vaktinin geldiğini düşünür.

"Irksal önyargıyı davada bir faktör olarak gördüğünüzün farkındayım, Sir Arthur. Ama daha önce de söylediğim gibi, sizinle aynı görüşte olmam mümkün değil. Sharp'la ben birbirimizi tanımıyoruz. Birinden nefret etmek için onu tanımanız gerekir. Sonra ondan nefret etmek için sebebi bulursunuz. Sonra, belki de, eğer tatmin edici bir sebep bulamazsanız, nefretinizi onun bir tuhaflığına, sözgelimi derisinin rengine dayandırabilirsiniz. Ama dediğim gibi, Sharp beni tanımıyor. Onun bir incinme ya da yaralanma olarak görmüş olabileceği bir hareketimi düşünmeye çalışıyorum. Belki de onun benim mesleki bir tavsiyede bulunduğum biriyle bağlantısı var..." Arthur yorum yapmaz; insanın ortada olan şeyleri birçok kez belirtebileceğini düşünür. "Sığırları ve atları niçin bu şekilde sakatlamayı arzu ettiğini anlayamıyorum. Ya da niçin birinin böyle bir şey yapmak isteyebileceğini. Siz anlıyor musunuz, Sir Arthur?"

"İddianamemde de söylediğim gibi" diye yanıt verir Arthur, bu tutanaktan gitgide daha tatminsizlik duyarak, "onun yeniaydan garip bir biçimde etkilenmiş olmasından kuşkulanıyorum."

"Muhtemeldir" diye yanıt verir George. "Gerçi bütün vakalar Ay döngüsü içinde aynı noktada meydana gelmedi."

"Doğru. Ama çoğu meydana geldi."

"Evet."

"Bu yüzden bundan makul bir şekilde, Ay döngüsü dışında meydana gelen sakatlama olaylarının araştırmacıları kasten yanıltmak için yapılmış olduğu sonucunu çıkaramaz mısınız?"

"Evet, çıkarabilirsiniz."

"Mr. Edalji, sizi ikna etmiş görünmüyorum."

"Beni bağışlayın, Sir Arthur, size sonsuz bir minnet duymuyor değilim ya da herhangi bir şekilde minnet duymaz görünmeyi arzu etmem. Belki de, avukat olduğum için görüşlerimde ısrar ediyorumdur."

"Doğru." Belki de adamcağıza çok katı davranıyordu. Ama garipti: Sanki ona yeryüzünün en uzak noktalarından bir çuval altın getirmişti de, ondan, "Ama samimiyetle konuşmak gerekirse, ben gümüşü yeğlerdim" yanıtını almış gibiydi.

"Alet" der George. "At neşteri."

"Evet?"

"Onun neye benzediğini nasıl öğrendiğinizi sorabilir miyim?"

"Memnuniyetle. İki yöntem sayesinde öğrendim. Önce, Mrs. Gre-

atorex'ten aleti çizmesini istedim. Bunun üzerine Mr. Wood onun bir at neşteri olduğunu söyledi. Ve ikinci olarak..." Arthur etkiyi artırmak için duraklar. "O elimde."

"Elinizde mi?"

Arthur başıyla onaylar. "İsterseniz size gösterebilirim." George telaşa kapılmış görünür. "Burada değil. Merak etmeyin, yanımda getirmedim. Gölgealtı'nda."

"Onu nasıl ele geçirdiğinizi sorabilir miyim?"

Arthur bir parmağını burnunun kenarına sürter. Sonra yumuşar. "Wood'la Harry Charlesworth onu tesadüfen ele geçirmişler."

"Tesadüfen ele mi geçirmişler?"

"Silahın, Sharp'ın elinden çıkarmasından önce bulunması gerektiği açıktı. Benim bölgede ve onun izinde olduğumu biliyordu. Hatta bana, eskiden size gönderdiği türden mektuplar bile göndermeye başladı. Beni hayati organlarımı yerinden çıkarmakla tehdit ediyordu. Birazcık aklı olsa, aleti bir yere gömer ve hiç kimse de onu yüz yıl bulamazdı. Bu yüzden Wood'la Harry'ye onu bir şekilde bulmaları talimatını verdim."

"Anlıyorum." George kendini tıpkı, bir müvekkilin asla anlatmamaması gereken şeyleri sır verircesine bir avukata –hatta kendi avukatına, özellikle de kendi avukatına– anlatmaya başladığında hissettiği gibi hisseder. "Peki Sharp'la görüşme yaptınız mı?"

"Hayır. Sanırım bu İddianame'mden açıkça anlaşılıyor."

"Evet, elbette. Beni bağışlayın."

"Bu yüzden, herhangi bir şekilde itirazınız olmazsa, Sharp'a karşı hazırladığım İddianame'ye İçişleri Bakanlığı'na yapacağım diğer sunuşları da ekleyeceğim."

"Sir Arthur, size karşı duyduğum minneti ne kadar dile getirsem az."

"Dile getirmenizi istemiyorum. Ben bunları daha önce zaten yeterince dile getirdiğiniz minnetinizi işitmek için yapmadım. Masum olduğunuz için yaptım; bu ülkenin adli ve bürokratik mekanizmalarının işleyişinden utanç duyuyorum ben."

"Yine de sizin yaptığınızı başka hiç kimse yapamazdı. Üstelik nispeten bu kadar kısa bir zaman içinde."

Neredeyse her şeyi yüzüme gözüme bulaştırdığımı söylüyor, diye düşünür Arthur. Hayır, saçma düşüncelere kapılma. O sadece, Sharp'ın dava edilmesinden çok kendisinin haklı çıkmasıyla, bu haklılıktan kesinkes emin olmakla ilgileniyor daha çok. Buysa tümüyle anlaşılabilir

bir şey. İkinci maddeye geçmeden önce birinci maddeyi bitir. İhtiyatlı bir avukattan başka ne beklerdin ki? Oysa ben, aynı anda bütün cephelerden saldırıya geçiyorum. O sadece, benim gözümü toplan kaçırabileceğimden kaygı duyuyor.

Ama daha sonra, birbirlerinden ayrılıp da Jean'in dairesine gitmek üzere bir arabaya bindiğinde, Arthur merak etmeye başladı: Şu özdeyiş neydi? "İnsanlar onlara verdiğiniz yardım dışında sizi her şey için bağışlar." Böyle bir şeydi galiba. Belki de böylesi bir yanıt böyle bir davada abartılmıştı. Dreyfus Davası'nı okuduğunda, Fransız Albay'a yardım etmeye gelenlerin, onun için derin bir tutkuyla çalışmış olanların, onun davasını sadece Gerçek ile Yalanlar, Adalet ile Adaletsizlik arasındaki büyük bir mücadele olarak değil, aynı zamanda içinde yaşadıkları ülkeyi açıklayan ve tanımlayan bir mesele olarak görenlerin çoğunun Albay Alfred Dreyfus'tan hiç de etkilenmemiş olmaları, ona çok çarpıcı gelmişti. Onu oldukça mesafeli, soğuk ve doğrucu bulmuşlardı; onun kişiliğinde minnet ve insani duygudaşlık denilen özelliklerden eser yoktu. Birisi, kurbanın kendi davasında yatan gizem atmosferine genelde uygun olmadığını yazmıştı. Oldukça Fransızlara özgü bir ifade biçimiydi bu; ama konuyla zorunlu olarak ilgisiz de değildi.

Ya da belki sadece haksızcaydı. George Edalji'yle ilk tanışmasında, bu oldukça zayıf nahif ve narin genç adamın, üç yıllık ağır hapis cezasına dayanabilmiş olmasından etkilenmişti. Hiç kuşku yok ki, duyduğu şaşkınlık içinde bunun George'a nelere mal olmuş olduğunu değerlendirememişti. Belki de hayatta kalmanın tek yolu, gün doğumundan gün batımına değin, kendi davanızın en küçük ayrıntıları üzerinde yoğunlaşmak, kafanızda başka hiçbir şeye yer vermemek ve bütün gerçeklerle argümanları ihtiyaç duyulacak zamanlar için seferber etmekti. Ancak o zaman canavarsı adaletsizlikten ve yaşam alışkanlıklarınızdaki iğrenç tersyüz oluştan sağ çıkabilirdiniz. Bu yüzden, George Edalji'den özgür bir adamın davranacağı gibi davranmasını beklemek çok şey beklemek olurdu. Bağışlanana ve çektikleri telafi edilene kadar, daha önce olduğu adam olamazdı.

Öfkeni başkalarına sakla, diye düşündü Arthur. George iyi bir adamcağız. Masum biri; ama ona bir azizlik mal etmenin de anlamı yok. Ondan sunabileceğinden daha fazla minnet istemek, tıpkı bir kitap eleştirmeninden, çıkardığınız her yeni kitabın bir deha ürünü olduğunu ilan etmesini istemek gibi bir şey. Evet, öfkeni başkalarına sakla. Sözgelimi, bu sabahki mektubu yeni bir küstahlık içeren Komiser Anson'a:

sakatlama olaylarına bir at neşterinin neden olabileceğini kabul etmeyi lafını sakınmadan reddetmesi. Ve üstüne üstlük, şu küçümseyici satır: "Sizin çizdiğiniz şey sıradan bir neşterdi." Gerçekten de öyle ya! Arthur George'u bu en son tahrikle rahatsız etmemişti.

Anson'ın yanı sıra, Willie Hornung'un da onu öfkelendirdiğini fark ediyordu. Kayınbiraderi, Connie'nin öğle yemeğinde ona aktardığı yeni bir şaka uydurmuştu. "Arthur Conan Doyle ile George Edalji'nin ortak yanları nedir?" Yok mu? Vaz mı geçiyorsun? Ortak yanları: "Hükümler." Arthur kendi kendine homurdanıp durmuştu. Hükümler... Bunu nükteli bir şey mi sanıyordu? Nesnel olarak, bazılarının böyle bir ortak yan bulabileceğini anlayabiliyordu Arthur. Ama gerçekte... Mizah duygusunu yitirmeye başlamadıkça. Orta yaşlı insanların başına geldiği söylenıyordu bu. Hayır, deli saçmasıydı. Ve şimdi kendi kendini öfkelendirmeye başlıyordu. Hiç kuşkusuz, orta yaşın bir başka özelliğiydi bu.

George, bu arada, hâlâ Grand Hotel'in yazı odasındaydı. Keyfi yoktu. Sir Arthur'a karşı hoş olmayacak bir şekilde kaba ve nankör davranmıştı. Ve onun bu davaya aylarca harcadığı çabadan sonra. George kendinden utanıyordu. Özür dilemek için yazmalıydı. Ancak... ancak... Söylemiş olduğu şeylerden daha fazlasını söylemek dürüstçe bir şey olmazdı. Ya da daha doğrusu, eğer daha fazla bir şey söylemiş olsa, dürüstlüğünü yeniden sorgulamaya mecbur kalırdı.

Arthur'un İç İşleri Bakanlığı'na göndermiş olduğu Royden Sharp'a karşı İddianamesi'ni okumuştu. Onu, doğal olarak, birden fazla kez okumuştu. Ve her seferinde edindiği izlenim sertleşmişti. Vardığı sonuç –kaçınılmaz, profesyonel sonuç– bunun kendi durumuna yardımcı olmayacağıydı. Dahası, verdiği yargı –yani, buluşmalarında ağzından çıkarmaya asla cesaret edemeyeceği yargı– Sir Arthur'un Sharp'a karşı yazdığı iddianamenin garip bir biçimde Staffordshire Polis Örgütü'nün kendisine karşı kaleme aldığı iddianameye benzemesiydi.

İddianame öncelikle, tam olarak aynı şekilde mektuplara dayanıyordu. Sir Reginald Hard, Stafford'daki kanıtların gözden geçirilmesi toplantısında, mektupları yazan kişinin aynı zamanda büyükbaş hayvanları sakat bırakan kişi olması gerektiğini söylemişti. Bu bağlantı açıktı ve Mr. Yelverton'la onun davasını ele almış olanlar tarafından haklı olarak eleştirilmişti. Ancak bu iddianamede Sir Arthur tamı tamına aynı bağlantıyı yeniden kuruyordu. Onun çıkış noktası da mektuplardı ve bunlar aracılığıyla, her dönemeçte Royden Sharp'ın parmağı-

nı, onun bu işteki girdisinin ve çıktısının izini buluyordu. Mektuplar daha önce George'u suçlamış olduğu gibi Sharp'ı suçluyordu.Ve şimdi, mektupların Sharp ve kardeşi tarafından George'u olayın içine çekmek için kasten yazılmış olduğu sonucuna varılmışken, başka birisi tarafından Sharp'ı olayın içine çekmek için yazılmış olabilecekleri niçin kabul edilmesindi? Eğer ilk sefer sahte idiyseler, ikinci sefer niye gerçek olacaklardı ki?

Benzer biçimde, Sir Arthur'un kanıtları başka türlü açıklanması zor olan, koşullara bağlı kanıtlardı ve çoğu da söylentiydi. Bir kadına ve bir çocuğa Royden Sharp olduğu varsayılan birisi tarafından saldırılmıştı; ancak saldıran kişinin adı o zaman gündeme gelmemiş ve hiçbiri polise intikal etmemişti. Mrs. Greatorex'in ifadesine üç yıl ya da daha fazla bir süre önce başvurulmuş ama kadın o zamanlar ifade vermeyi uygun bulmamış; ne var ki, Royden Sharp'ın adı anılınca şimdi ortaya çıkarıvermişti. Kadın aynı zamanda Sharp'ın karısından duyduğu bir söylentiyi –ya da bir mahalle dedikodusunu– anımsıyordu. Royden Sharp'ın son derece kötü bir öğrenim sicili vardı; ancak bu kriminal kasıt taşıyan eylemler için yeterli bir kanıt sayılsaydı, zindanlar dolup taşardı. Royden Sharp'ın Ay'dan garip bir biçimde etkilendiği söyleniyordu; oysa etkilenmediği durumlar da vardı. Dahası, Sharp'ın geceleyin hiç kimseye görünmeden kaçmanın kolay olduğu bir evde yaşadığı ileri sürülüyordu: tıpkı papazevi ve bölgedeki pek çok ev gibi.

Ve bütün bunlar bir avukatın gönlünü karartmıyor gibiydi; daha kötüsü, çok daha kötüsü de vardı. Sir Arthur'un tek sağlam kanıtı şimdi ele geçirmiş olduğu at nesneriydi. Peki bu şekilde elde edilen bir aletin yasal değeri tam olarak neydi? Üçüncü bir kişi, yani Sir Arthur, dördüncü bir kişiyi, yani Mr. Wood'u, yine bir başka kişinin, Royden Sharp'ın mülküne yasadışı yollardan girmeye ve bir aleti çalmaya kışkırtmıştı; daha sonra da bu aleti Britanya Krallığı'nın ortasında bir yere kadar taşımıştı. Aleti Staffordshire Polis Örgütü'ne teslim etmemiş oluşu anlaşılabilir bir şeydi; ama alet uygun bir resmi otoriteye de teslim edilebilirdi. Sözgelimi, bir avukata. Oysa, Sir Arthur'un eylemleri kanıtlarını bulandırmıştı. Polis bile, bir yere girmeden önce ya bir arama emrine sahip olması ya da ev sahibinin acil ve kesin bir iznini alması gerektiğini biliyordu; George ceza hukukunun uzmanlık dalı olmadığını kabul ediyordu; ama ona öyle geliyordu ki, Sir Arthur bir çalışma ortağını hırsızlık suçu işlemeye kışkırtmış ve bu arada değerli bir

kanıt parçasını değersiz kılmıştı. Üstelik hırsızlık suçu işlemeye azmettirmekle suçlanmaktan kurtulduğu için talihli bile sayılabilirdi.

Sir Arthur'un coşkularındaki aşırılık onu bu noktaya getirmişti. Ve George, bütün bunların Sherlock Holmes'un kabahati olduğuna karar verdi. Sir Arthur kendi yarattığı kişilikten çok fazla etkilenmişti. Holmes parlak mantıksal çıkarsamalar yapıyor ve sonra da, yasalara karşı gelen adamları suçlarından hiçbir kuşku duyulmayacak şekilde otoritelere teslim ediyordu. Ne var ki Holmes, bir kez bile tanık bölmesine geçmek ve varsayımlarının, sezgilerinin ve şaşmaz teorilerinin birkaç saatlik bir süre içinde Mr. Disturnal gibiler tarafından yerle bir edildiğini görmek zorunda kalmamıştı. Sir Arthur'un yaptığı şey suçlunun ayak izlerinin bulunabileceği bir tarlaya girip tarlanın her yerine birkaç farklı türde çizme giyerek basmak gibi bir şeydi. Duyduğu heves yüzünden, Royden Sharp'a karşı hazırladığı iddianameyi daha onu yapmaya uğraşırken mahvetmişti. Ve bütün bunlar, Mr. Sherlock Holmes'un kabahatiydi.

Arthur & George

Arthur, Gladstone Komitesi'nin raporunun bir kopyasını elinde tutmakta ve Parlamento'ya ikinci kez seçilememekten dolayı gönül rahatlığı duymaktadır. Bundan doğrudan doğruya bir utanç duyması hiç de gerekmemektedir. Bazı şeyleri böyle yapmakta, bazı kötü haberleri böyle gömmektedirler. Raporu, Whitsun tatilinden* önceki Cuma günü, en ufak bir uyarıda bulunmadan yayımlamışlardır. Trene binip de deniz kenarına giderken adaletin yerini bulmadığına dair bir haberi kim okumak isteyecektir ki? Bilgi temeline dayalı yorumları sağlamak için kim ortalıkta olacaktır? Pazar ve pazartesi günleri geçip de iş haftası yeniden başladıktan sonra, bunlar kimin umurunda olacaktır? Edalji Davası... Aylar önce bir hükme bağlanmamış mıydı o dava?

George da elinde raporun bir kopyasını tutmaktadır. Manşet sayfasına bakar.

* Paskalya'dan sonraki yedinci Pazar. (ç.n.)

Majestelerinin Buyruğuyla
Avam ve Lordlar Kamaraları'na sunulan

GEORGE EDALJI DAVASI
ile ilgili

EVRAK

Ve sonra, dipte:

Londra: Majesteleri'nin Evrak Dairesi için
Eyre ve Spottiswoode tarafından basılmıştır,
Kral Haşmetmeapları'nın matbaacıları
[Cd. 3503.] Fiyat 1 $^{1}/_{2}$ p. 1907

Esaslı bir şey gibi gözükmektedir; ancak fiyatı ne olduğunu ortaya koyuyor. Davası, yaşamı hakkındaki gerçeği öğrenmek için bir buçuk peni... Kitapçığı ihtiyatla açar. Dört sayfa rapor; sonra iki kısa ek bölüm. Bir buçuk peni. Soluğu daralıyor. Onun için bir kez daha özetlenmiş yaşamı. Ve bu kez *Cannock Chase Courier*, Birmingham *Daily Gazette* ya da Birmingham *Daily Post, Daily Telegraph* ya da *The Times* için değil, hem Avam Kamarası hem de Lordlar Kamarası ve ayrıca Kral Haşmetmeapları için...

Arthur raporu alıp, okumadan, Jean'in dairesine götürmüştür. Bu, doğru bir şeydir. Rapor Parlamento'nun önüne çıkarılırken, Arthur'un girişiminin sonuçları da Jean'in önüne konulmuş olmalıdır. Jean meseleye Arthur'un beklentilerini kat kat aşan bir ilgi göstermiştir. Aslında, Arthur'un hiç beklentisi olmamıştı. Ama Jean, sözcüğün gerçek anlamında olmasa da mecazi olarak hep yanındaydı. Bu yüzden sonuçlar açıklanırken de yanında olmalıydı.

George bir bardak su alıp bir koltuğa oturur. Annesi Wyrley'e dönmüştür ve George şu anda, adresi Scotland Yard'da kayıtlı olan Miss Goode'un pansiyonunda yalnızdır. Rapora hasar vermek istemediğinden, koltuğun kolçak kısmına bir defter yerleştirir. Belki de Lewes ve Portland'daki kütüphane kitaplarının kullanımına ilişkin talimatların yarattığı alışkanlıktan henüz kurtulamamıştır. Arthur sırtı şömineye dönük olarak ayakta durmakta, Jean ise dikiş dikmektedir; kadının kafası

şimdiden Arthur'un ona okuyacağı alıntıları dinlemek üzere hafifçe yana eğiktir. Jean, George Edalji için bugün çok daha fazla bir şey yapmış olamaları gerekmez miydi diye düşünür; belki de onu bir kadeh şampanya içmeye davet edebilirlerdi. Ne var ki George içki içmez; gerçi raporun yayımlanacağını daha bu sabah duymuşlardır...

George Edalji hayvanları canice yaralama suçuyla muhakeme edildi ve...

"Hah işte!" der Arthur, daha yarım paragraf bile okumamışken. "Şunu dinle. *Duruşmaya başkanlık eden Ceza Mahkemesi'nin Başkan Yardımcısı, kendisine mahkûmiyet hakkında danışıldığında, o ve meslektaşlarının güçlü bir şekilde mahkûmiyetin doğru olduğu görüşünü paylaştıklarını bildirdi.* Amatörler. Adi amatörler! Aralarında bir avukat yok. Bazen, sevgili Jean'ciğim, bütün ülkenin amatörler tarafından yönetildiği duygusuna kapılıyorum. Ne diyorlar dinle. *Bu koşullar bizleri, böylesine varılmış ve böylesine onaylanmış bir mahkûmiyet kararına muhalefet etmeden önce çok ciddi biçimde tereddüde sevk ediyor.*"

George bu açılış cümlesi karşısında daha az kaygı duyar; bir *bununla birlikte* sözcüğünün ne zaman çıkageleceğini bilecek kadar avukatlık deneyimi vardır. Ve işte gelmektedir; bir tane de değil, üç tane birden. Bununla birlikte, o zamanlar Wyrley çevresinde bir hayli heyecan yaşanmıştı; bununla birlikte, uzun süredir kafası karışmış olan polis, birini tutuklama konusunda *doğal olarak son derece istekliydi*; bununla birlikte, polis, *Edalji'ye karşı kanıt bulma amacıyla* soruşturmaları hem başlatmış hem de sürdürmüştü. Bunun tamamen açık ve şimdi tamamen resmi biçimde böyle olduğu söyleniyordu. Polis başlangıçtan beri ona karşı önyargılıydı.

Hem Arthur hem de George şu cümleyi okudular: *Dava büyük güçlükler barındıran bir davadır; çünkü son derece olasılık dışı durumları içermeyen bir gözle görmek olanaksızdır bu davayı.* Deli saçması, diye düşünür Arthur. George'un masum oluşunda son derece olasılık dışı durumlar da neyin nesiymiş? George, bu cümlenin sadece tumturaklı sözcüklerden oluşan bir ifade olduğunu düşünür. Orta bir nokta olmadığını söylemektedirler ki, bu doğrudur; çünkü ya tamamen masumumdur ya da tamamen suçlu. İddia makamı açısından *son derece olasılık dışı durumlar* varsa, o zaman bu durumlar ortadan kaldırılmalıdır ve kaldırılacaktır.

Duruşmadaki *kusurlar*... iddia makamının tavrı duruşmalar boyunca iki temel bakımdan değişiklik göstermiştir. Gerçekten de öyle. Birincisi, suçun ne zaman işlendiği meselesinde. Polis kanıtları *tutarsız ve aslı aranırsa çelişkilidir*. Ustura konusunda da benzer uyuşmazlıklar vardır... Ayak izleri. *Ayak izlerinin kanıt olarak değerinin hemen hemen hiçbir şey olmadığını düşünüyoruz*. Silah olarak ustura. *Veteriner cerrahın kanıtlarıyla uzlaştırılması pek kolay değil*. Taze olmayan kan. Kıllar. *Her türlü kuşkunun ötesinde bir tanık olan Dr. Butter*.

Dr. Butter her zaman tökezleten bir unsur oldu, diye düşünür George. Ama şu ana değin söyledikleri oldukça adilce. Bundan sonra, mektuplar. Greatorex mektupları anahtar bir önem taşıyor ve jüri onları uzun uzadıya inceledi. *Jüri kararı makul süre içinde alınmıştır ve jürinin Edalji'nin bu mektupları yazan kişi olduğu yönünde karar aldığını düşünüyoruz. Biz kendimiz de mektupları dikkatle inceledik, onları Edalji'nin kabul ettiği el yazısıyla karşılaştırdık ve jürinin vardığı bulgulara muhalefet etmek için bir neden bulamadık*.

George bayılacak gibi olduğunu hisseder. Sadece, annesiyle babasının yanında olmaması gönlüne biraz su serpmektedir. Sözcükleri bir kez daha okur. *Muhalefet etmek için bir neden bulamadık*. Mektupları onun yazdığını düşünüyorlar! Komite bütün dünyaya Greatorex mektuplarını onun yazdığını söylüyor! Bir yudum su içer. Kendini yeniden toparlayana değin raporu dizinin üstüne koyar.

Bu arada, Arthur da kızgınlığı artarak okumayı sürdürmektedir. Ancak, Edalji'nin mektupları yazmış olması vahşet olaylarını da gerçekleştirdiği anlamına gelmez. "Mektuplar çok masumca" diye haykırır. Onlar suçu başkalarının üzerine atmaya çalışan suçlu birinin mektupları değil. Bütün dünyevi ve dünyevi olmayan güçler adına nasıl olabilir böyle bir şey, diye kendi kendine homurdanır Arthur; suçun çoğunu George'un üstüne yıkmaktadır. *Bu mektupların masum bir adamın mektupları olmasının tamamen olasılık dahilinde olduğunu düşünüyoruz; ama o, yanlış düşüncelere kapılmış, kötü niyetli bir adam; polisin kafasını karıştırmak ve çok zor bir soruşturmadaki zorlukları daha da artırmak için, hiçbir şey bilmediği bir konuyu bilirmiş gibi yaparak, oyunbaz bir yaramazlıktan zevk alıyor*.

"Zırva!" diye bağırır Arthur. "Zır-va!"

"Arthur!"

"Zırva, zırva!" diye yineler. "Tüm yaşamım boyunca George Edalji'den daha aklı başında ve daha dürüst bir insanla tanışmadım. *Oyun-*

baz yaramazlık... Bu ahmaklar Yelverton tarafından onun karakteriyle ilgili olarak ortaya konmuş olan bütün şu tanıklıkları okumadılar mı? *Yanlış düşüncelere kapılmış, kötü niyetli bir adam.* Bu, bu... –raporu şöminenin üstüne vurur– nedir bu; Parlamento ayrıcalıklarıyla korunmuş kurmaca bir hikâye mi? Değilse, onlara iftira davası açacağım. Hepsini mahkemeye vereceğim. Parasını da cebimden ödeyeceğim."

George sanrı görmekte olduğu duygusuna kapılır. Sanki dünya çıldırmış gibi gelir ona. Yeniden Portland'a dönüp kuru banyo yapmaktadır. Ona donuna kadar soyunmasını emretmişler, bacaklarını kaldırtıp ağzını açtırmışlardır. Dilini yukarı kaldırmışlardır. Bu nedir; D462? Dilinin altında sakladığın bu nedir? Sanırım bir keski. Bunun tutukluların dillerinin altına sakladığı bir keski olduğunu düşünmüyor musunuz, Memur Bey? Durumu hapishane müdürüne rapor etsek iyi olur. Başın ciddi belada, D462, seni uyarıyorum. Ve kaçmayı isteyebilecek zindandaki son tutuklu olduğun yolundaki bütün şu konuşmalarınla. Kendine verdiğin o aziz havaları ve kütüphane kitaplarınla. Numaran bizde, George Edalji, numaran D462.

Yeniden durur. Okumayı Arthur sürdürür. İddia makamının ikinci kusuru Edalji'nin yalnız hareket edip etmediği noktasında yatıyordu; kanıtları kendi iddialarını desteklemek üzere yorumladılar. Şey, en azından, resmi olarak atanmış mankafalar bunu kaçırmadılar. Görme gücüyle ilgili anahtar soru. *İçişleri Bakanlığı'na sunulmuş olan iletilerin bazılarında* bu nokta *bir hayli vurgulanmıştı.* Evet, gerçekten de öyleydi: Harley Street'le Manchester Square'in önde gelen hekimleri tarafından vurgulanan nokta. *Edalji'yi hapishanede muayene etmiş olan seçkin uzmanın raporunu ve göz doktorları tarafından önümüze konulmuş olan görüşleri dikkatli bir biçimde gözden geçirdik. Birlikte incelenen belgeler şimdi bize ileriye sürülen olanaksızlığı temellendirmek için tümüyle yetersiz gözüküyor.*

"Ahmaklar! *Tümüyle yetersiz.* Mankafalar, ahmaklar!"

Jean başını eğik tutar. Anımsadığı kadarıyla, Arthur'un kampanyasının tam da başlangıç noktasıydı bu: George Edalji'nin masum olduğunu sadece düşünüyor değil, bunu biliyordu. Arthur'un çalışmalarını ve değer yargılarını bu kadar hafife almakla ne kadar saygısız davranıyor olmalılar!

Ne var ki, Arthur raporu okumayı sürdürmekte, sanki bu noktayı unutmak istercesine acele etmektedir. "*Komitenin görüşü, mahkûmiyetin tatmin edici olmadığı yönündedir... Jürinin verdiği karara katılmak*

mümkün değildir. Ha!"

"Bu, kazandığın anlamına geliyor, Arthur. Onun adını temize çıkardılar."

"Ha!" Arthur bu ani araya girişi onaylamak için bir şey söylemez bile. "Şimdi şunu dinle. *Davayı görüş tarzımız İçişleri Bakanlığı'nın davaya daha önce müdahale etmesi gerektiğinin doğrulanamayacağı anlamına geliyor.* İkiyüzlüler! Yalancılar! Yalanları örtbas etme toptancıları!"

"Bu ne demek oluyor, Arthur?"

"Şu anlama geliyor ki, sevgili Jean, hiç kimse yanlış bir şey yapmadı. Her şeye İngiliz çözümü uygulandı. Korkunç bir şey oldu ama hiç kimse yanlış bir şey yapmadı. Bunun geriye yönelik olarak İnsan Hakları Bildirgesi'nde yer alması gerekir. Hiçbir şey hiçbir kimsenin hatası olmayacak; özellikle de bizim."

"Ama hükmün yanlış olduğunu kabul ediyorlar."

"George'un masum olduğunu söylediler; ama onun üç yıl hapis cezası çekmiş olması hiç kimsenin hatası değil. İçişleri Bakanlığı'na defalarca kusurlar belirtildi ve İçişleri Bakanlığı bu kusurları gözden geçirmeyi defalarca geri çevirdi. Hiç kimse yanlış bir şey yapmadı. Hurra, hurra!"

"Arthur, lütfen biraz sakinleş. Biraz brendi yada başka bir şeyler iç. Canın istiyorsa piponu bile tüttürebilirsin."

"Bir hanımefendinin önünde asla."

"Şey, seve seve bir istisna olabilirdim. Ama lütfen biraz sakinleş. Sonra, böyle bir beyanı nasıl doğruladıklarını görürüz."

Ne var ki, George bu noktayı ilk okuyan olur. *Öneriler... bağışlanma ayrıcalığı... affa uğrama... Bir yandan, belirttiğimiz sebeplerden ötürü... mesleki konumunun ve beklentilerinin tümüyle ortadan kalkması... polis gözetimleri... yitirdiği konumunu yeniden ele geçirmesinin onun için olanaksız olmasa da zor olacağı gibi gerekçelerle mahkûmiyetin meydana gelmemiş olması gerektiğini düşünüyoruz.* George bu noktada durur ve bir yudum su alır. Şu *bir yandan* ifadesinin ardından her zaman bir *öte yandan* geleceğini bilir ve bunu göğüsleyebileceğinden emin değildir.

"*Öte yandan*" diye kükrer Arthur. "Tanrım, İçişleri Bakanlığı herhalde kendinde her yanından eller çıkan şu Hint tanrısı kadar çok sayıda el bulacaktır. Adı neydi yahu şu tanrının?..."

"Şiva, hayatım."

"Hiçbir şeyin onların hatası olmadığına bir sebep bulmak üzere bir Şiva. *Öte yandan, jürinin bulguları olarak kabul ettiğimiz noktalarla uyuşmazlığa düşmek bizim açımızdan söz konusu olmadığından, yani Edalji'nin 1903 tarihli mektupları yazan kişi olduğuyla uyuşmazlığa düşmemiz mümkün olmadığından, onun masum bir kişi olduğunu varsaymakla beraber, bir dereceye kadar kendi sıkıntılarını kendisinin yaratmış olduğunu kabul etmekten başka bir şey yapamıyoruz.* Hayır, hayır, hayır, hayır, HAYIR!"

"Arthur, lütfen. İnsanlar tartıştığımızı düşünecekler."

"Özür dilerim. Sadece şey... aaa, *Birinci Ek Bölüm*, evet, evet, dilekçeler, İçişleri Bakanlığı'nın niçin asla bir şey yapmadığının sebepleri. *İkinci Ek Bölüm*, İçişleri Bakanlığı'nın Hazreti Süleyman'ının Komite'ye nasıl teşekkür ettiğine bir bakalım. *Dikkatli ve kapsamlı rapor.* Kapsamlı! Anson ya da Royden Sharp'ın adlarını tek bir kez bile anmadan dört tam sayfa! Aptalca gevezelik... *kendi sıkıntılarını kendisi yarattı...* aptalca gevezelik... aptalca gevezelik... *sonuçları kabul etmek... bununla birlikte müstesna dava...* Öyle diyeceğim... *sürekli yetkisizlik durumu...* Aaa, anlıyorum, onların en çok korktukları şey hukukçular; hukukçuların hepsi de bu davanın en büyük adaletsizlik vakalarından biri olduğunu biliyor... ne zamandan beri, ne zamandan beri... evet, bu yüzden eski mesleğini yeniden yapmasına izin verirlerse... aptalca gevezelik, aptalca gevezelik... *en tam ve en özenli görüş alışverişleri... af* ve özür."

"Af ve özür" diye yineler Jean, gözlerini yukarı kaldırarak. Demek zaferi onlar kazandı.

"*Af ve özür*" diye okur George, geriye Rapor'dan sadece bir cümle kaldığını fark ederek.

"*Af ve özür*" diye yineler Arthur. O ve George son cümleyi birlikte okumuşlardır. "*Fakat kişisel olarak aynı zamanda davanın herhangi bir telafi tazminatının ödenebileceği bir dava olmadığı sonucuna varmış bulunuyorum.*"

George Rapor'u aşağıya bırakır ve başını elleri arasına alır. Arthur, alaysama taşıyan bir cenaze töreni tonunda, son sözcükleri okur: "*En derin saygılarımla, H. J. Gladstone.*"

"Arthur hayatım, davanın sonuçlanması için bayağı acele edip duruyordun." Arthur'u daha önce hiç böyle bir ruh hali içinde görmemiştir; bunu ürkütücü bulur. Böyle duyguların pençesine düşmeyi kendisi asla istemez.

"İçişleri Bakanlığı'na yeni işaret levhaları koymaları gerekir. Giriş ve Çıkış yerine, Bir Yandan ve Öte Yandan levhaları konulmalı."

"Arthur, biraz daha açık olmaya uğraşıp da bana bunun tam olarak ne anlama geldiğini söyleyebilir misin?"

"Şu anlama geliyor, sevgili Jean'ciğim, şu anlama geliyor: Bizim bu İçişleri Bakanlığı'mız, bu Hükümet'imiz, bu ülkemiz, bu İngiltere'miz yeni bir hukuk kavramı keşfetmiş bulunuyor. Eskiden, insanlar ya masum oluyorlardı ya da suçlu. Masum değilseniz, suçluydunuz, suçlu değilseniz, masumdunuz. Yüzyıllar boyunca denenmiş ve testten geçirilmiş olan, yargıçlar, jüriler ve halk tarafından bir bütün olarak kavranmış olan, yeterince basit bir sistem. Bugünden itibaren, İngiliz hukukunda yeni bir kavramla yüz yüzeyiz: suçlu *ve* masum. George Edalji bu bakımdan bir öncü. Hiçbir zaman işlemediği bir suç için affa uğrayan ama kendisine aynı zamanda üç yıl hapis cezası çekmesinin tamamen doğru bir şey olduğu söylenen tek adam."

"Demek bu bir uzlaşma, öyle mi?"

"Uzlaşma mı! Hayır, bu bir ikiyüzlülük. Bu ülkenin en iyi yaptığı şey. Bürokratlarla politikacılar bunu yetkinleştirebilmek için yüzyıllar harcadılar. Buna Hükümet Raporu deniyor. Aptalca Gevezelik deniyor; bilmem ne deniyor..."

"Arthur, piponu yak."

"Asla! Bir seferinde bir hanımefendinin önünde pipo içerken yakalamıştım bir adamı. Pipoyu ağzından aldım, vurup ikiye kırdım ve parçalarını ayağının dibine attım."

"Ama Mr. Edalji avukatlık işine dönebilecek."

"Dönecek. Ve onun gazete okuyabilen her potansiyel müvekkili, İçişleri Bakanlığı'yla Anson denen adamın kuzeninin onun kesinlikle hiçbir ilgisinin olmadığını kabul ettikleri iğrenç bir suç için, imzasız mektuplar yazarak kendini ihbar edecek kadar deli bir adama başvurduğunu düşünecek."

"Ama belki de unutulup gidecek bu olay. Kötü haberleri Whitsun tatiline rast getirerek örtbas ettiklerini söylemiştin. Bu yüzden belki de insanlar sadece Mr. Edalji'nin affa uğradığını anımsayacaklar."

"Bu işle benim herhangi bir ilgim varsa, unutmazlar."

"Davayı sürdüreceğini mi söylemek istiyorsun?"

"Daha benden kurtulmuş değiller. *Yaptıklarının* yanlarına kâr kalmasına izin vermeyeceğim. George'a söz verdim. Sana söz verdim."

"Hayır, Arthur. Yapacağın şeyi söyledin ve yaptın; George'un affa uğramasını sağladın. George şimdi işine geri dönebilir; annesi de oğlunun bütün istediğinin bu olduğunu söylemişti. Büyük bir başarı kazandık, Arthur."

"Jean, lütfen bana karşı makul davranmayı bırak."

"Sana karşı makul olmayayım; bunu mu arzu ediyorsun?"

"Bundan kaçınmak için kan dökerdim."

"Öte yandan mı?" diye sorar Jean takılırcasına.

"Seninle" der Arthur, "hiç öte yandan yok. Sadece bir yandan var. Yalın bir şey bu. Yaşamımda yalın görünen tek şey. Sonunda. En sonunda."

George'u avutacak hiç kimsesi yoktur; ona takılacak hiç kimsesi yoktur; kafasının içinde ileriye geriye yuvarlanan sözcükleri durduracak hiç kimsesi yoktur. *Yanlış düşüncelere kapılmış, kötü niyetli bir adamın, polisin kafasını karıştırmak ve çok zor bir soruşturmadaki zorlukları daha da artırmak için, hiçbir şey bilmediği bir konuyu bilirmiş gibi yaparak, oyunbaz bir yaramazlıktan zevk alıyor.* Hem Avam hem de Lordlar Kamaraları'na ve ayrıca Kral Haşmetmeapları'na sunulan bir değerlendirme.

O akşam bir basın temsilcisi George'a, rapora yanıtının ne olduğunu sordu. George *sonuçtan son derece hoşnutsuz olduğunu* belirtti. Sonucu *doğru yolda atılmış sadece bir adım* olarak nitelendirdi; ancak Greatorex mektuplarını onun yazmış olduğu iddiası *bir iftira, bir hakaretti... temelsiz bir ima*ydı. *Ve bu iddia geri alınıp da kendisinden özür dilenene kadar huzura kavuşmayacaktı.* Dahası, *hiçbir telafi tazminatı önerilmemişti.* Onun yanlışlıkla mahkûm edildiğini kabul ediyorlardı; bu yüzden *çekmiş olduğum üç yıllık ceza için bana telafi tazminatı ödenmesi adaletin tecellisi olacaktır. Meselenin olduğu gibi kalmasına izin vermeyeceğim. Bana yapılan haksızlıklar için telafi istiyorum.*

Arthur, *Daily Telegraph*'a yazarak Komite'nin tutumunu *kesinlikle mantıkdışı ve savunulamaz* bir tutum olarak nitelendirdi. Hiçbir tazminat verilmeden bağışlanan bir aftan *daha adi ya da daha İngiliz olmayan* bir şeyin hayal edilip edilemeyeceğini sordu. Kendisinin *yarım saat içinde,* George Edalji'nin söz konusu imzasız mektupları yazmış olamayacağını kanıtlayabileceğini ileri sürdü. George Edalji'ye verilecek tazminatın parasını vergi veren yurttaştan çıkarmak adil bir şey olmayacağına göre, *bu tazminatın eşit paylar şeklinde Staffordshire Polis Örgütü'nden, Ceza Mahkemesi'nden ve İçişleri Bakanlığı'ndan alın-*

masını önerdi; *çünkü bu fiyaskonun sorumluları bu üç grup içinde bulunuyordu.*

Great Wyrley Papazı da *Daily Telegraph*'a yazarak, jürinin kendisinin mektupların yazarı hakkında hiçbir açıklamada bulunmadığını ve varılan yanlış çıkarımların Sir Reginal Hardy'nin kabahati olduğunu belirtti. Hardy jüriye *mektupları yazan kişinin aynı zamanda vahşet olaylarını da işlemiş olduğunu* söyleyecek kadar düşüncesizce ve mantıksızca davranmıştı. Duruşmaya dışarıdan katılan seçkin bir avukat ise, Başkan'ın kanıtların yeniden gözden geçirilmesi toplantısını *üzüntü duyulacak bir performans* olarak nitelendirdi. Papaz, oğluna hem polis hem de İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan muameleyi *son derece şoke edici ve kalpsiz bir davranış* olarak niteledi. İçişleri Bakanı'yla Komite'sinin davranış ve sonuçlarına gelince: *Buna diplomasi, devlet işlerini yönetme denebilir; ama sanık, bir İngiliz toprak sahibinin ya da bir İngiliz soylusunun oğlu olmuş olsaydı, bunlar yapılmazdı.*

Komiser Anson da Rapor'dan memnun olmayanlar arasındaydı. Staffordshire *Sentinel* gazetesi tarafından kendisiyle yapılan bir görüşmede, *polisin onuruyla* ilgili eleştirilere yanıt vermişti. Komite, kanıtlardaki sözde *çelişkileri* ortaya çıkararak, polisin tutumunu basit bir ifadeyle anlamamıştı. Polisin Edalji'nin suçunun kesin oluşundan yola çıkıp sonra bu görüşü destekleyecek kanıtların peşine düşmüş olduğu da *doğru değildi.* Tam tersine, *vahşet olaylarının başlamasından birkaç ay sonrasına kadar* Edalji'den kuşkulanılmamıştı. *Vahşet olaylarına karışmış olabileceği düşünülen çeşitli kişiler gösterilmişti;* ama bunlar yavaş yavaş elimine edilmişlerdi. *Edalji'nin, üzerinde çok konuşulan, geceleyin geç vakitlere değin etrafta dolaşma alışkanlığından dolayı,* kuşku ancak *sonunda ona yönelmişti.*

Bu görüşme *Daily Telegraph*'da haber olarak çıktı ve George buna karşı bir tekzip yazdı. Ona karşı ileri sürülen iddianın oturduğu *zayıf temel* şimdi apaçık ortadaydı. *Gerçekte bir kez* bile "etrafta dolaşmamıştı" ve Birmingham'dan ya da bölgedeki herhangi bir eğlence yerinden geç dönmeleri dışında, *her zaman 9.30 civarlarında* evde olmuştu. Geceleyin dışarıda dolaşması ondan daha az olası *hiç kimse yoktu bölgede* ve anlaşılan *polis, ancak şaka olarak görülebilecek bir şeyi ciddiye almıştı.* Dahası, geç vakitlere değin dışarıda olmayı bir alışkanlık haline getirmiş olsaydı, bölgede devriye gezen *çok sayıdaki polis görevlisi* bu gerçeği öğrenmiş olurdu.

Soğuk ve mevsime uymayan bir Whitsun olmuştu. Bir milyonerin

oğlu 200 beygirlik otomobiliyle bir araba yarışında ölmüştü. Krallık ailesindeki bir vaftiz töreni için Madrid'e yabancı prensler gelmişlerdi. Béziers'de şarap üreticileri ayaklanmış, belediye sarayı köylüler tarafından yağmalanıp yakılmıştı. Ancak Kadın Doktor Miss Hickman hakkında hiçbir haber yoktu. Yıllardır hiçbir haber çıkmamıştı.

Sir Arthur, George'un, Komiser Anson'a, İçişleri Bakanı'na ya da Gladstone Komitesi'nin herhangi bir üyesine karşı, ayrı ayrı ya da ortak olarak açmak isteyeceği her türlü iftira davasının parasal sorumluluğunu yüklenmeyi önerdi. George, minnet ifadelerini yinelerken, bu öneriyi nazikçe geri çevirdi. Bir ölçüde de olsa şimdi durumunun düzelmesi, Sir Arthur'un davaya kendini adamasıyla, harcadığı büyük çabalarla, mantıkla ve gürültü koparmaktan hoşlanması sayesinde elde edilmişti. Ancak gürültü her şeyin en iyi çözümü değildir, diye düşünüyordu George. Isı her zaman ışık üretmiyordu; gürültü de her zaman eylem üretmiyordu. *Daily Telegraph* davanın bütün yönlerinin kamu tarafından araştırılmasını talep ediyordu; George'a göre, uğruna çaba harcamaları gereken şey şimdi buydu. Gazete aynı zamanda onun adına bir para toplama kampanyası da başlatmıştı.

Bu arada, Arthur, kampanyasını sürdürdü. George Edalji'nin söz konusu mektupları yazmış olamayacağını *yarım saat içinde* kanıtlayabileceği iddiasıyla ilgilenen hiç kimse çıkmamıştı. Açık açık tersini ileri süren Gladstone bile bu sava ilgisiz kalmıştı. Bu yüzden Arthur söz konusu meseleyi Gladstone'a, Komite'ye, Anson'a, Gurrin'e ve *Daily Telegraph*'ın bütün okurlarına kanıtlayacaktı. Çok sayıda holografik resimleme kullanarak, bu mesele üzerine üç tane uzun makale kaleme aldı. Mektupların apaçık bir şekilde Edalji'den *tümüyle farklı bir insan sınıfına ait* biri tarafından, *ağzı pis bir hödük, bir alçak, ne gramer bilgisi ne de edep duygusu olan* biri tarafından yazıldığını gösterdi. Dahası, Gladstone Komitesi tarafından kişisel olarak incitilmiş olduğunu ileri sürdü; çünkü onların raporlarında *beni kanıtlarımın gözden geçirilmiş olduğuna ikna eden tek bir sözcük bile yoktu.* Edalji'nin görme gücü meselesinde, Komite, on beş uzmanın görüşlerini görmezden gelirken *adı sanı bilinmeyen bir hapishane doktorunun* görüşlerinden alıntılar yapmıştı; oysa verdiği bilgilere göre *uzmanların bazıları ülkenin en önde gelen göz doktorlarıydı.* Komite'nin üyeleri kendilerini sadece, *gadre uğramış bu adama çok mütevazı bir özür* borçlu olan *polis görevlileri, memurlar ve politikacılardan oluşan uzun listeye* eklemişlerdi. Ancak böylesi bir özür dile getirilip de tazminat ödenene kadar,

birbirlerine karşılıklı iltifatlar yağdırmaları onları temize çıkaramayacaktı.

Mayıs ve haziran ayları boyunca Parlamento'da sürekli sorular gündeme geldi. Sir Gilbert Walker, daha önce, yanlışlıkla mahkûm edilip de sonra affa uğrayan birine tazminat ödenmemesi diye bir vaka olup olmadığını sordu. Mr. Gladstone şöyle yanıt verdi: "Ben hiçbir benzer vaka bilmiyorum." Mr. Ashley, İçişleri Bakanı'na George Edalji'nin masum olduğunu düşünüp düşünmediğini sordu. Mr. Gladstone şöyle yanıt verdi: "Bunun bana sorulacak uygun bir soru olduğunu düşünemiyorum. Bu bir görüş meselesi." Mr. Pike Pease, Mr. Edalji'nin hapishanede nasıl bir kişilik sergilediğini sordu. Mr. Gladstone şöyle yanıt verdi: "Hapishanede iyi bir kişilik sergiledi." Mr. Mitchell-Thompson İçişleri Bakanı'ndan el yazısı meselesini gözden geçirmek üzere yeni bir araştırma başlatmasını istedi. Mr. Gladstone bu öneriyi geri çevirdi. Komiser Craig, mahkemenin Parlamento'nun önüne çıkarma amacıyla duruşma sırasında herhangi bir not alıp almadığını sordu. Mr. Gladstone soruya yanıt vermeyi geri çevirdi. Mr. F. E. Smith, Mr. Edalji'nin, mektupların yazarı olmasından bir kuşku olmaması durumunda talep edilen tazminatı alıp almayacağını sordu. Mr. Gladstone şöyle yanıt verdi: "Ne yazık ki bu soruya yanıt veremeyeceğim." Mr. Ashley bu adamın masumluğu tamamen kanıtlanmamışsa niçin serbest bırakılmış olduğunu sordu. Mr. Gladstone şöyle yanıt verdi: "Beni gerçekten ilgilendirmeyen bir soru bu. Serbest bırakma benim selefim tarafından alınmış bir karardı ki, aslında kendisiyle aynı görüşleri paylaşıyorum." Mr. Harmood-Banner, George Edalji hapishanedeyken hayvanlara karşı işlenen benzer suçların ayrıntılarını sordu. Mr. Gladstone buna yanıt olarak Great Wyrley çevresinde, Eylül 1903'te, Kasım 1903'te ve Mart 1904'te üç suç işlenmiş olduğunu söyledi. Mr. F. E. Smith, verilen mahkûmiyetlerin tatmin edici olmadığı gösterildikten sonra, son yirmi yıl içinde kaç vakada tazminat ödendiğini ve tazminat tutarlarının ne olduğunu sordu. Mr. Gladstone yanıt olarak önceki yirmi yılda böyle on iki vaka olduğunu ve bunların ikisinin önemli tutarlar içerdiğini belirtti. "Bir vakada 5000 sterlin tutarında bir para ödendi; diğer vakada 1600 sterlin tutarında para iki kişi arasında bölüştürüldü. Geriye kalan on vakada tutarlar 1 sterlin ile 40 sterlin arasında değişiklik gösteriyordu." Mr. Pike Pease bütün davalarda affa salıverilme olup olmadığını sordu. Mr. Gladstone şöyle yanıt verdi: "Emin değilim." Komiser Faber İçişleri Bakanlığı'na Edalji Davası konusunda

gönderilen bütün polis raporlarıyla resmi iletilerin yayımlanıp yayımlanmayacağını sordu. Mr. Gladstone bu soruya yanıt vermeyi reddetti. Ve son olarak, 27 Haziran'da, Mr. Vincent Kennedy şu soruyu sordu: "Acaba Edalji'ye İngiliz olmadığı için mi böyle davranılıyor?" *Hansard*'ın sözcükleriyle: [Hiçbir yanıt verilmedi.]

Arthur imzasız mektuplar ve üzerinde sövgülü ifadelerin yer aldığı kartpostallar almaya devam etti; kaba sarı zarflara konmuş mektupların ağzı pul kâğıdıyla yapıştırılmıştı. Londra NW posta işaretini taşıyorlardı; ama belgelerdeki kırışıklıklar ona bu mektupların, Midlands'tan Londra'ya postalanmak için, bir örtü altında, büyük olasılıkla birinin cebinde –sözgelimi, bir demiryolu bekçisinin– taşınmış olduğunu gösteriyordu. Bunları yazan kişileri bulma yolunda yardımı dokunanlara 20 sterlin ödül vermeyi önerdi.

Arthur, İçişleri Bakanına ve onun yardımcısı Mr. Blackwell'e başka görüşme taleplerinde de bulundu. *Daily Telegraph*'da, onların kendisine *nezaket* ama aynı zamanda *soğuk bir duygudaşlık eksikliğiyle* davrandıklarını anlattı. Dahası, *suçlama yöneltilen devlet görevlilerinin açık bir şekilde arkasında durma* gibi bir tavır takınıp ona çevresinde *buz gibi bir atmosfer* olduğunu hissettirdiler. Sıcaklıkta hiç artış olmayacaktı, atmosferde hiç değişiklik olmayacaktı; devlet görevlileri üzülerek Sir Arthur Conan Doyle'a bundan böyle daha fazla vakit ayıramayacak kadar devlet işleriyle meşgul olduklarını bildirdiler.

Birleşik Hukuk Derneği oy birliğiyle George Edalji'yi yeniden baro üyeliğine kabul etti.

Daily Telegraph toplanan 300 sterlinlik tutarı ödedi.

Bundan böyle, hiçbir yeni haber, hiçbir tartışma, hiçbir iftira davası, hiçbir hükümet eylemi, Parlamento'da gündeme getirilecek hiçbir yeni sorgu önergesi, hiçbir kamusal soruşturma, hiçbir özür ve hiçbir telafi tazminatı olmayacaktı. Basının haber yapabileceği çok az şey vardı.

Jean, Arthur'a, "Dostun için yapabileceğimiz bir şey daha var" der.

"Nedir o, hayatım?"

"Onu nikâhımıza davet edebiliriz."

Bu öneri karşısında Arthur'un kafası enikonu karışır. "Ama ben sadece ailelerimizin ve en yakın arkadaşlarımızın gelmesine karar verdiğimizi sanıyordum, öyle değil mi?"

"Bu nikâh, Arthur. Sonradan bir de konukları kabul töreni var."

Resmi olmayan İngiliz resmi olmayan nişanlısına bakar. "Peki ha-

yatım, acaba hiç kimse sana, kadınların en hayran olunası olmanın yanı sıra, son derece bilge, doğru ve gerekli olanı, koca olarak alacağın şu zavallı adamcağızdan çok daha iyi görebilen biri olduğunu da söyledi mi?"

"Hep yanında olacağım, Arthur, hep yanında. Bu yüzden aynı doğrultuda bakıyor olacağız. O doğrultu ne olursa olsun."

George & Arthur

Yaz geçmeye başlarken, sohbetler kriket ya da Hint krizi üzerinde yoğunlaşırken, Scotland Yard artık George'un adresinin taahhütlü postayla aylık olarak doğrulanmasını talep etmezken, İçişleri Bakanlığı sessiz kalırken, yorulmak bilmez Mr. Yelverton bile yeni bir stratejiyle ortaya çıkamazken, George'a kendine ait bir yer bulana kadar, Mecklenburgh Street, No:2'de bir ofisin kullanmak üzere kendini beklediği haberi verilirken, Sir Arthur'un yazışmaları cesaret aşılama ya da öfke ifade eden kısa notlara dönüşürken, George'un babası papazlık görevine kendini zihinsel olarak daha bir toparlamış olarak dönerken, annesi en büyük oğluyla tek kızını birbirlerinin gözetimine bırakmayı güvenli bulurken, şimdi olayın resmi bir faili bulunmamasına karşın Saygıdeğer Komiser George Anson Great Wyrley Vahşet Olayları hakkında yeni bir soruşturma girişimini ilan edemezken, George bir gözü sürekli adının geçmesine takılmadan gazete okumayı öğrenirken, Wyrley bölgesinde bir başka hayvan daha sakat bırakılırken, olaya ilgi yine de yavaş yavaş azalır ve imzasız mektupların yazarı bile kendi kötü eylemlerinden usanırken, George kendi davasına ilişkin son, resmi hükmün verilmiş olduğunu ve bu hükmün değişikliğe uğramasının pek olası olmadığını anladı.

Masum ancak suçlu: Gladstone Komitesi böyle diyordu ve İçişleri Bakanı aracılığıyla İngiliz Hükümeti de böyle diyordu. Masum ancak suçlu. Masum; ancak yanlış düşüncelere kapılmış ve kötü niyetli. Masum; ancak oyunbaz yaramazlıklardan zevk alan. Masum; ancak polisin meşru soruşturmalarına kasti olarak müdahale etmeye çalışan. Masum; ancak kendi kendine sıkıntı yaratan. Masum; ancak tazminat almaya layık olmayan. Masum; ancak kendisinden özür dilenmeye layık olmayan. Masum; ancak üç yıllık hapis cezasını günü gününe çekmiş olan.

Ama tek hüküm bu değildi. Basının büyük bir bölümü onun yanında olmuştu: *Daily Telegraph,* Komite'nin ve İçişleri Bakanı'nın tutumunu *zayıf, mantıkdışı ve sonuç almaktan uzak* bulmuştu. Değerlendirebildiği kadarıyla halkın benimsediği tutum, *ona bir kez bile adil ve makul bir şekilde davranılmadığıydı.* Hukuk mesleğini yapanlar, onu büyük oranda desteklemişlerdi. Ve son olarak, çağın en büyük yazarlarından biri, onun masumluğunu yüksek sesle ve sürekli olarak savunmuştu. Acaba bu hükümler zaman içinde resmi hükme ağır basacaklar mıydı?

George aynı zamanda kendi davasını ve onun içerdiği dersleri daha geniş bir bakışla görmeye çalışıyordu. Eğer polisin daha etkili olmasını ya da tanıkların daha dürüst olmalarını bekleyemezseniz, o zaman en azından, onların sözlerinin test edildiği mahkemeleri düzeltmeniz gerekirdi. Böyle bir dava asla hiçbir hukuki deneyimi olmayan bir başkanın yönetimine bırakılmamalıydı; jüri masasında oturanların mesleki niteliklerini de yükseltmek gerekirdi. Ceza Mahkemesi ve Medeni Hukuk Mahkemesi daha iyi çalıştırılabilse bile, yine de daha ince ve daha bilgece düşünen kafalara başvurulabilmeliydi; bir başka deyişle, bir temyiz mahkemesine. Onunki gibi yanlış bir mahkûmiyeti tersine çevirmenin tek yolunun İçişleri Bakanı'na dilekçe vermek olması bir saçmalıktı; o makama her yıl böyle yüzlerce –hayır, binlerce– dilekçe geliyordu ve bunların çoğunu da açık bir şekilde Majestelcri'nin hapishanelerini dolduran ve boş zamanlarında İçişleri Bakanlığı için andaçlar yapmaktan daha anlamlı bir uğraşları olmayan suçlular gönderiyordu. Şurası ortadaydı ki, her yeni mahkemeye yapılan yersiz ve gereksiz başvurular ayıklanmalıydı; ama ciddi bir hukuk tartışmasının olduğu yerde ya da bir sorgu hâkimliğinin davranışının önyargılı ya da yetersiz olduğu yerde de davayı daha üst bir mahkeme gözden geçirmeliydi.

George'un babası ona, çeşitli vesilelerle çektiği ıstırapların onlar için daha yüce bir amacı olduğunu ima etmişti. George hiçbir zaman bir dava şehidi olmak istememişti ve hâlâ da çektiği sıkıntıların Hıristiyanlığa uygun bir açıklaması olabileceğini düşünmüyordu. Ne var ki, Beck Davası'yla Edalji Davası meslektaşları arasında büyük çalkantılara yol açmıştı ve sonuçta, daha basit türden olsa da, pratik türden bir çeşit dava şehidi olarak ortaya çıkması tümüyle mümkündü. O, çektiği ıstıraplar sayesinde adaletin dağıtılmasında ilerlemeye yol açmış bir hukuk şehidi olabilirdi. George'a göre hiçbir şey, Lewes ve Portland cezaevlerinde çalınan yıllarıyla serbest bırakılışını izleyen ve beklenti-

li ıstıraplarla dolu bir boşluğa düştüğü o bir yılı geri getiremezdi. Ne var ki, yaşamındaki bu korkunç parçalanmışlık mesleği açısından sonunda iyi bir şeye yaramışsa bundan biraz olsun avuntu duyamaz mıydı?

Sanki, gurur günahının farkına varmış gibi, ihtiyatla, George o tarihten yüz yıl sonra yazılmış bir hukuk kitabı hayal etmeye başladı. "Temyiz Mahkemeleri, kökeninde, kamuda hoşnutsuzluk yaratan çok sayıda adaletsizlik vakasının bir sonucu olarak kuruldu. Bu vakaların en tanınmışlarından biri de Edalji Davası'dır. Bu davanın ayrıntıları artık bizleri ilgilendirmiyor; ama bu arada şunu da belirtelim ki, davanın kurbanı, çoğu kez kafa karıştırıcı bu konuyu aydınlatan ilk çalışmalardan biri ve hâlâ başvurulan bir kitap olan *'Trendeki Adam' İçin Demiryolu Hukuku*'nun da yazarıdır." Hukuk tarihinde bir dipnot olmaktan daha kötü yazgılar da vardı, diye düşündü George.

Bir sabah ona, dikdörtgen şeklinde uzun bir kart geldi. Üzerinde gümüşi ince el yazısıyla kaleme alınmış cümleler vardı.

George tarif edemeyeceği kadar duygulandı. Davetiyeyi şöminesinin üzerine koydu ve hemen yanıt verdi. Birleşik Hukuk Derneği onu yeniden baroya kabul etmişti ve şimdi de Sir Arthur onu yeniden insanlar arasına kabul ediyordu. Sosyal hırsları falan yoktu; en azından, bu kadar yüksek toplumsal katmanlar arasına ulaşma açısından yoktu; ama daha bir yıl önce Portland Zindanı'nda aklını korumak için Tobias Smolett'in romanlarını okuyan birine yapılan bu daveti soylu ve simgesel bir davranış olarak gördü. George uzun süre uygun bir düğün hediyesinin ne olabileceğini düşündü ve sonunda, Shakespeare ile Tennyson'ın gayet güzel ciltlenmiş, tek ciltlik baskıları üzerinde karar kıldı.

Arthur her türlü baş belası gazete muhabirini bu olayın izinden uzaklaştırmaya kararlıdır. Onun ve Jean'in evlenecekleri yer, hiçbir şekilde ilan edilmez; Gaity'deki düğün arifesi yemeği gizlenen bir olaydır; Westminster Aziz Margaret Kilisesi'ndeki şeritli tenteyse son dakikada açılır. Acaba gösterişli bir cumartesi yerine ölçülü bir çarşamba günü kim evleniyor diye Westminster Abbey'in yanındaki uykulu ve güneşli köşede sadece oradan geçen birkaç kişi toplanır.

Arthur frakla beyaz bir yelek giyer ve yakasının düğme deliğine beyaz bir gardenya takar. Sonbahar manevralarından özel izin alan erkek kardeşi Innes heyecanlı bir sağdıç olur. Ayini Arthur'un en küçük kız kardeşi Dodo'nun kocası Cyril Angell yönetecektir. Yetmişinci yaş günü kısa bir süre önce kutlanan annesi, gri brokar bir elbise giyer; Con-

Mr. & Mrs. Leckie

18 Eylül Çarşamba günü saat 2.45'te

Hotel Metropole'ün

Whitehall Salonu'nda

Kızları Jean'in Sir Arthur Conan Doyle'un

Nikâh töreni vesilesiyle

Mr. George Edalji'yi

Aralarında görmekten büyük onur duyarlar

Glebe House, Blackheath
Lütfen cevaplayın

nie'yle Willie oradadırlar; Lottie, Ida, Kingsley ve Mary de. Arthur'un bütün ailesini tek bir çatı altında toplama düşü hiçbir zaman gerçekleşmemiştir; ama burada, kısa bir süre için, hepsi bir araya gelirler. Ve ilk kez olarak, Mr. Waller onların arasında değildir.

Koro yeri uzun palmiyelerle süslenmiştir; palmiyelerin dibinde, düzenlenmiş beyaz çiçek grupları göze çarpar. Ayin tümüyle koral olacaktır ve Arthur, pazar günleri golf oynamayı kiliseye gitmeye yeğlediğinden, ilahilerin seçimini Jean'e bırakmıştır: "Yüce Tanrı'yı Öv, siz Gökler O'na taparsınız" ve "Ey, bütün insan düşüncesini aşan Mükem-

mel Sevgi". Arthur ön sırada ayakta durup, Jean'in ona söylediği son sözcükleri anımsar. "Seni bekletmeyeceğim, Arthur. Babama durumumuzu açtım." Arthur onun verdiği söz kadar iyi olacağını bilir. Bazıları, birbirlerini on yıl boyunca beklediklerine göre, fazladan bir on ya da yirmi dakika beklemenin onlara hiç zararı dokunmayacağını, hatta bunun olayın heyecanına katkıda bile bulunacağını söyleyebilirler. Gelgelelim Arthur sevinerek görür ki, Jean, yanıltıcı bir çekiciliği olan o gelin koketliğinden tümüyle uzaktır. Onlar ikiye çeyrek kala evleneceklerdir; bu yüzden Jean ikiye çeyrek kala kilisede olacaktır. Bu, bir evlilik için sağlam bir temeldir, diye düşünür. Orada ayakta durmuş mihraba bakarken, kadınları her zaman anlamadığını ama düz bir kriket sopasıyla oynayanlarla oynamayanları birbirinden ayırt ettiğini düşünür.

Jean Leckie tam olarak bir kırk beşte, babasının kolunda kiliseye varır. Kilise sundurmasında nedimeleri, spiritüalist eğilimli Lily Loder-Symonds ve Leslie Rose tarafından karşılanır. Jean'in erkek eşlikçisi, Cyril'le Dodo'nun oğlu olan Master Bransford Angell'dır; mavi ve krem renklerde ipekli kumaştan saray giysilerine bürünmüştür. Jean'in yarı imparatorluk üslubunda ve prenses korsajlı elbisesi fildişi renginde dir, ipekli İspanyol dantelinden yapılmış ve kenarları da incilerle nakışlanmıştır. Bunun altındaki giysi gümüşi renkte bir kumaştır; gelinliğin, kenarlarına beyaz Çin krepi geçirilmiş kuyruğu, beyaz fundadan yapılma bir at nalıyla daraltılmış şifon bir düğümden –birbirine geçmiş kıvrımlarıyla gerçek aşkı simgeleyen bir düğümdür bu– aşağıya dökülür; duvaksa portakal çiçeklerinden yapılma bir buketin üzerine takılmıştır.

Jean yanında yürürken, buna pek az bakar Arthur. Öyle frak falan giyecek bir adam değildir; bu yüzden de gelinliğin gelinle birlikte gelene değin damat tarafından farkına varılmayacağını ileri süren boşinançla tümüyle duygu birliği içindedir. Jean'in gelinliğin içinde çok hoş göründüğünü düşünür ve edindiği genel izlenim, krem renkli bir kumaş, inciler ve uzun bir kuyruktur. Gerçek şu ki, Arthur, Jean'i binicilik giysileri içinde görseydi de bu kadar mutlu olurdu. Geline ateşli öpücüklerle tepki verir; Jean'in verdiği karşılık duyulmaz bile.

Hotel Metropole'de Whitehall Salonu'na çıkan büyük bir merdiven vardır. Gelinliğin kuyruğu bir hayli sıkıntı yaratmaktadır; nedimelerle küçük Bransford durmadan kuyruk hakkında konuşup durmaktadırlar ki Arthur'un sabrı taşar. Ansızın, gelininin ayaklarını yerden kesip onu merdivenin tepesine kadar hiç çaba harcamadan taşır. Portakal çiçekle-

rinin kokusunu alır, incilerin yanağına sürtünmesini hisseder ve o gün ilk kez gelinin alçak perdeden kahkahasını işitir. Aşağıdaki düğün partisinden gelen bir neşe ve yukarıda toplanan kabul töreni partisinden ona karşılık veren daha yüksek tonda bir neşe vardır.

George orada, sadece iki kez karşılaştığı Sir Arthur'la, Charing Cross, Grand Hotel'de elini kısaca sıkmış olan Lady Jean dışında hiç kimseyi tanıyor olamayacağının kesinkes farkındadır. Harry Charlesworth şöyle dursun Mr. Yelverton'ın bile davet edilmiş olacağından enikonu kuşkuludur. Hediyesini vermiş ve kendisinden başka herkesin elinde tuttuğu alkollü içkileri geri çevirmiştir. Whitehall Salonu'nun çevresine bakınır: Şefler uzun bir büfe masasıyla meşguldürler; Metropol Orkestrası çalgılarını akort etmektedir ve her yerde uzun palmiyeler, eğreltiotları, yapraklar ve onların dibinde beyaz çiçek öbekleri vardır. Salonun etrafına konulmuş sehpaları da beyaz çiçekler süsler.

George şaşırarak ve büyük bir gönül rahatlığı duyarak, insanların gelip onunla konuştuklarına tanık olur; onun kim olduğunu biliyor gibidirler ve neredeyse, kendisinin de tanıdığı kişilermişçesine selamlarlar onu. Alfred Wood kendini tanıtır ve Wyrley Papazevi'ni ziyaret ettiğinden ve George'un ailesiyle tanışmış olmaktan büyük haz duyduğundan söz eder. Komedi yazarı Mr. Jerome onu adalet için sürdürdüğü başarılı mücadeleden ötürü kutlar; Miss Jerome'la tanıştırır ve diğer ünlü kişiliklere işaret eder: Şu karşıdakiler J. M. Barrie, Bram Stoker ve Max Pemberton'dır. Avam Kamarası'nda İçişleri Bakanı'nı sorularıyla birkaç kez zor duruma düşürmüş olan Sir Gilbert Parker gelip George'un elini sıkar. George bütün bu kişilerin ona derin bir şekilde haksızlığa uğramış biri gibi davrandıklarını anlar; aralarından biri bile ona, sanki o, bir dizi delice ve müstehcen mektubun yazarıymış gibi bakmamaktadır. Doğrudan söylenen hiçbir şey yoktur; sadece, onlar nasıl olup bitenleri genel olarak anlıyorlarsa onun da genelde olup bitenleri anlayabilen biri olduğunu örtük bir şekilde kabullenmiş olan bir atmosfer vardır.

Orkestra sakin bir tempoda çalarken, içeriye üç sepet dolusu telgraf getirilir; telgraflar Sir Arthur'un kardeşi tarafından açılıp yüksek sesle okunur. Sonra yiyecek faslı gelir; George ömründe hiç bu kadar şampanya içildiğini görmemiştir. Şerefe kadehler kaldırılır ve damat konuşmasını yaptığında konuşmanın şampanyanın etkisiyle de söylendiğini düşündürecek sözcükler içerdiği sezilir; çünkü bu sözcükler George'un beyninin içinde köpürüp heyecandan başını döndürüverir.

"...ve bu öğle sonrası aramızda genç dostum *George Edalji*'ye hoş

geldin demekten büyük bir zevk duymaktayım. *Burada görmekten daha büyük gurur duyduğum hiç kimse yok...*" der ve yüzünü George'a doğru döner; birbirlerine gülümserler, kadehler yarı kaldırılır ve George nereye bakacağını bilemez ama zaten bunun önemli olmadığını da anlar.

Gelinle damat mutlu tezahüratlar eşliğinde dans pistinde bir seremoni turu atarlar; derken, önce birlikte, sonra aynı ayrı, konukları arasında dolaşmaya başlarlar. George kendini Mr. Wood'un yanında bulur; Mr. Wood sırtını bir palmiye dalına vermiş ve dizlerine kadar her yanını eğreltiotu kaplamıştır.

"Sir Arthur her zaman bazı şeyleri gizli tutmayı salık verir" der gözünü kırparak. Birlikte kalabalığa bakarlar.

"Mutlu bir gün" der George.

"Ve çok uzun bir yolun sonu" diye yanıt verir Mr. Wood.

George bu sözden ne anlam çıkaracağını bilemez; bu yüzden başını onu onaylarcasına eğmekle yetinir. "Sir Arthur'un yanında uzun yıllardır mı çalışıyorsunuz?"

"Southsea, Norwood, Hindhead. Bundan sonraki durak Timbuktu olsa şaşmazdım."

"Gerçekten mi?" der George. "Balayında oraya mı gideceklcr?"

Mr. Wood soruyu anlamakta güçlük çekiyormuşçasına, kaşlarını çatar. Şampanya kadehinden bir yudum daha alır. "Anladığım kadarıyla siz genel olarak evlenmeye isteklisiniz. Sir Arthur insanın evlenmesi gerektiğini düşünüyor il-le-de." Bu son sözcüğü onu bir sebeple eğlendirecek şekilde kesik kesik telaffuz eder. "Yoksa bu malumu ilam mı oluyor?"

George konuşmanın bu gidişatından telaşa kapıldığını hisseder ve biraz da mahcup olur. Mr. Wood işaretparmağını burnunun kenarında bir aşağı bir yukarı kaydırmaktadır. "Kız kardeşiniz polis muhbiri" diye ekler. "Bir çift yarı zamanlı çalışan dedektife direnemedi."

"Maud mu?"

"Evet, Maud. Hoş bir genç hanım. Sessiz sakin; bunda yanlış hiçbir şey yok. Ha bakın, benim ne genel olarak, ne de il-le-de evlenmeye niyetim falan yok." Kendi kendine gülümser. George, Mr. Wood'un kötü niyetli bir şey söylemek istemediğine, şaka yaptığına hükmeder. Bununla birlikte, adamcağızın içkiyi biraz kaçırmış olabileceğinden de kuşkulanır. "Bana sorarsanız, evlilik dediğin biraz palavra. Sonra masraflar da oluyor." Mr. Wood kadehini orkestraya, çiçeklere, garsonlara

doğru sallar. Garsonların biri jestini bir işaret olarak yorumlayıp içkisini tazeler.

George bu hasbıhalin nereye gittiğini merak etmeye başlamıştır ki, Mr. Wood'un omzunun üzerinden, Lady Conan Doyle'un gizli gizli onlara yaklaştığını görür.

"Woodie" der Lady Conan Doyle ve bu hitapla George'a arkadaşının üzerine tuhaf bir bakış konmuş gibi gelir. Ama daha bunun ne olduğunu anlayamadan, sekreter bir şekilde ortadan kaybolmuştur.

"Mr. Edalji!" Lady Conan Doyle onun adını tam da doğru bir vurguyla telaffuz etmiş ve kolunun üzerine eldivenli elini koymuştur. "Gelebildiğinize çok memnun oldum."

George çok şaşırır: Burada olabilmek için çok sayıda başka daveti geri çevirmek zorunda da kalmamıştır oysa.

"Size mutluluklar dilerim" diye yanıt verir George. Lady Conan Doyle'un elbisesine bakar. Daha önce böyle bir şey hiç görmemiştir. Babasının evlendirdiği Staffordshire köylülerinden hiçbirisi uzaktan yakından bu elbiseye benzer bir şeyi asla giymemiştir. Elbiseyi övmesi gerektiğini düşünür; ama bunu nasıl yapacağını bilemez. Ama önemli değildir; çünkü Lady Conan Doyle yine onunla konuşmaktadır.

"Mr. Edalji, size teşekkür etmek istedim."

George bir kez daha çok şaşırır. Acaba düğün hediyelerini şimdiden açmışlar mıdır?

Kesinlikle açmış olamazlar. Peki başka neden söz ediyor olabilir?

"Şey, neye ihtiyacınız olabileceğinden emin değildim..."

"Hayır" der Lady Conan Doyle. "Hediyeniz her neyse, onu kastetmiyorum." George'a gülümser. Gözleri bir çeşit gri yeşil, diye düşünür George, saçları altın renginde. Acaba gözlerini ona dikmiş de mi bakıyordur? "Şey demek istiyorum; bu mutlu gün biraz da sizin sayenizde mutlu bir gün oldu."

Şimdi George adamakıllı şaşırmıştır. Dahası, gözlerini ona gerçekten de dikip bakmaktadır; böyle yaptığını bilir.

"Konuşmamız her an birinin araya girmesiyle kesilebilir; zaten bir açıklama yapmaya da niyetim yoktu. Ne demek istediğimi asla bilemeyebilirsiniz. Ama size tahmin edemeyeceğiniz bir şekilde minnettarım. Bu yüzden burada olmanız çok doğru bir şey."

Bir gürültü burgacı yeni Lady Conan Doyle'u ötelere götürürken George hâlâ bu sözcükler üzerinde kafa yoruyordur. *Size tahmin edemeyeceğiniz bir şekilde minnettarım.* Birkaç saniye sonra, Sir Arthur

onun elini sıkar, ona konuşmasında telcffuz ettiği her sözcüğünde ciddi olduğunu söyler, omzuna hafifçe vurur ve bir sonraki konuğuyla sohbet etmeye koyulur. Gelin ortadan kaybolur ve sonra farklı giysiler içinde yeniden görünür. Şerefe son bir içki daha içilir, kadehler kaldırılır, tokuşturulur ve çift oradan ayrılır. Artık George için geçici dostlarına elveda etmekten başka yapacak bir şey kalmaz.

Ertesi sabah *The Times* ile *Daily Telegraph*'ı almıştır. Bir gazetede adı Mr. Frank Bullen'la Mr. Hornung'un adları arasında, diğerindeyse Mr. Bullen'la Mr. Hunter arasında çıkmıştır. Adını bir türlü bulamadığı beyaz çiçeklerin *lilium Harrisii* olduğunu keşfetmiştir. Sir Arthur'la Lady Conan Doyle'un, Dresden ve Venedik'e gitmek üzere, düğünden sonra Paris'e hareket ettiklerini de öğrenmiştir. Gazetede, "Gelin beyaz Boutache örgüsüyle süslenmiş fildişi beyazlığında bir elbiseyle yolculuk yaptı; korsajı danteladan kısa kollu bir gömleği vardı. Gömleği bele arkadan altın işlemeli düğmelerle tutturulmuştu. Önde, kumaş katları dantela gömleğinin her bir yanına yumuşak bir şekilde dökülüyordu. Giysiler Maison Dupree, Lee, B. M. Tarafından yapılmıştı" diye okudu.

George okuduklarından tek bir sözcük bile anlamamıştır. Onun için bunlar önceki gün elbiseyi giyen kişinin söyledikleri kadar gizemlidir.

George günün birinde kendisi de evlenir mi acaba diye geçirdi aklından. Geçmişte, düşlere dalarak bu olasılığı hayal ettiğinde sahne hep Aziz Markus Kilisesi olur, nikâh törenini babası yönetir, annesiyse gözlerini dikip ona gururla bakardı. Gelinin yüzünü hiçbir zaman gözlerinin önüne getirememiş ama canını da hiçbir zaman sıkmamıştı bu. Ancak, çektiği büyük sıkıntılardan beri, bu yer artık ona gerçeğe yakın gelmiyor ve bu da bütün olayın gerçekleşme olasılığını baltalıyor gibi görünüyordu. Maud'un günün birinde evlenip evlenmeyeceğini merak ediyordu. Ya Horace? Erkek kardeşinin şu anki yaşamı hakkında çok az şey biliyordu. Horace duruşmalara katılmaktan geri durmuş ve onu hapishanedeyken hiç ziyaret etmemişti. Zaman zaman yasak savıcı türden bir kartpostal gönderdiği oluyordu. Horace birkaç yıldır eve uğramamıştı. Belki de çoktan evlenmişti.

George, Sir Arthur'la yeni Lady Conan Doyle'u bir daha hiç görüp göremeyeceğini de merak ediyordu. Önündeki aylarla yılları, bir zamanlar Birmingham'da yaşamaya başladığı türden bir yaşamı Londra'da yeniden ele geçirmeye çalışarak geçirecekti; onlarsa dünya çapında yazarların ve onların genç eşlerinin yaşadıkları türden bir yaşa-

ma yelken açacaklardı. Ortak bir dava olmadığı için aralarının nasıl olacağından emin değildi. Belki de kendi hesabına aşırı duyarlı ya da aşırı çekingen davranıyordu. Hayalinde onları Sussex'te ziyaret ettiğini ya da Sir Arthur'la Londra'daki kulübünde akşam yemeği yediğini, yahut onları parasının oturmaya yettiği mütevazı bir evde ağırladığını canlandırmaya çalıştı. Hayır, bu da sahip olmayacağı bir yaşamdan bir başka gerçekdışı sahneydi. Büyük bir olasılıkla bir daha hiç karşılaşmayacaklardı. Ne var ki, bir yılın dörttü üçü boyunca yolları birleşmişti ve eğer dün o birleşme noktasının sonunu işaret etmişse bile George buna o kadar aldırış etmiyordu. Aslında, bir yanıyla böyle olmasını yeğ tutuyordu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Son Bölüm

George

Salı günü Maud, *Daily Herald*'ı sessizce kahvaltı masasının üzerine bıraktı. Sir Arthur önceki sabah, Sussex'teki evi Windlesham'de, 9.15'te ölmüştü. Manşette KARISINI ÖVEREK ÖLDÜ ifadesiyle, "HARİKASIN!" DEDİ SHERLOCK HOLMES'UN YARATICISI ve YAS TUTMAK YOK ifadeleri vardı. George, Crowborough'daki evde nasıl "hiç kasvet" olmadığını okudu; perdeler bilerek kapatılmamıştı; sadece, Sir Arthur'un ilk evliliğinden olan kızı Mary, "kederini gösteriyordu".

Mr. Denis Conan Doyle, *Herald*'ın özel muhabiriyle, "sesini alçaltarak değil, normal bir şekilde, ondan söz etmekten memnunmuş ve gurur duyuyormuş gibi" serbestçe konuştu. "Şimdiye değin yaşamış en

harika koca ve babaydı" dedi, "ve de en büyük adamlardan biri. Çoğu kişinin bildiğinden daha büyüktü; çünkü çok alçakgönüllüydü." Bunu iki paragrafı, bir oğlun babasına yöneltebileceği türden bir övgü izliyordu. Ne var ki, bundan sonraki paragraf George'u mahcup etti; gazeteyi neredeyse Maud'dan saklamak istedi. Bir oğul annesi ve babası hakkında böyle konuşmalı mıydı; özellikle de bir gazeteye? "O ve annem sonuna kadar birbirlerine âşıktılar. Annem babamın geldiğini duyduğunda yerinden bir genç kız gibi fırlar, eliyle hafifçe vurarak saçını düzeltir ve onu karşılamak için koşardı. Yeryüzünde ikisinden daha büyük âşıklar hiç olmamıştı." George bu cümlelerin uygunsuzluğu bir yana cümlelerdeki böbürlenmeyi onaylamıyordu; üstelik bu ifade Sir Arthur'un alçakgönüllü biri olduğu savının tam arkasından geliyordu. Kendisi, hiç kuşku yok ki, asla böyle iddialarda bulunmazdı. Oğul sözlerini şöyle sürdürüyordu: "Babamı kaybetmemiş olduğumuzu bilmesek, eminim ki annem bir saat içinde ölürdü."

Denis'in küçük kardeşi Adrian babasının yaşamlarındaki kalıcı varlığını doğruluyordu. "Şunu çok iyi biliyorum ki, onunla sohbetler yapacağım. Babam öbür dünyaya gittiğinde bizimle temas kurmaya devam edeceğine tamamen inanıyordu. Bütün ailesi de buna inanıyor. Aynen ölmeden önce yaptığı gibi, babamın bizlerle sık sık konuşacağına hiç kuşku yok." Ama tümüyle doğrudan bir iletişim de olmayacaktı bu: "O konuştuğunda, bizler bunu her zaman bileceğiz; ama insanın dikkatli olması gerekiyor; çünkü bu tarafta olduğu gibi o tarafta da şakacı kişiler var. Onu taklit edip yerine geçmeye kalkışmaları tümüyle mümkün. Ama annemin bildiği bazı testler var; onun kendine özgü küçük konuşma özellikleri bir başka kişi tarafından taklit edilemez."

George'un kafası karıştı. Bu haberi aldığında duyduğu ani üzüntü –sanki, bir şekilde, üçüncü bir ebeveynini yitirmişti– bir başkasına geçmemeye yazgılıydı: YAS TUTMAK YOK. Sir Arthur mutlu ölmüştü; ailesi –bir kişi dışında– keder duymaya direniyordu. Perdeler kapatılmamıştı; kasvet yoktu. O zaman kendisi kim oluyordu da yaslı biri olduğunu ilan edebiliyordu? İçinde bulunduğu ikilemli durumu, bu meselelerde daha açık düşünebilecek olan Maud'a açsam mı acaba, diye düşünüyordu; ama bunun, kendi benliğini öne çıkarmak gibi görünebileceği sonucuna vardı. Ölmüş kişinin kendi alçakgönüllülüğü belki de onu tanımış olanlar arasında bir keder alçakgönüllülüğünü gerekli kılıyordu.

Sir Arthur yetmiş bir yaşındaydı. Ölümü hakkında çıkan yazılar kapsamlı ve sevecenlik doluydu. George haberleri bütün hafta boyun-

ca izledi ve biraz rahatsızlık duyarak, Maud'un okuduğu *Herald*'ın ona kendi *Telegraph*'ından daha fazla bilgi verdiğini keşfetti. SADECE BİR AİLEVİ VEDA nitcliğinde küçük bir BAHÇEDE CENAZE TÖRENİ yapılacaktı. George bu törene davet edilip edilmeyeceğini merak etti; Sir Arthur'un evlilik töreni kutlamasına katılmış olanların aynı zamanda onun... şeyine de katılabileceğini umuyordu; ölüm diyecekti ama bu sözcük Crowborough'da kullanılmıyordu. Onun öteki âleme geçişi; bazılarının deyimiyle, terfisi. Hayır, bu uygunsuz bir beklentiydi. Herhangi bir şekilde ailenin bir üyesi değildi o. Meseleyi zihninde çözüme kavuşturduktan sonra, ertesi günün gazetesinde cenazeye üç yüz kişilik bir kalabalığın katılacağını öğrenince biraz bozulduğunu hissetti.

Birinci Lady Conan Doyle'u gömmüş ve ikincisini de evlendirmiş olan Sir Arthur'un kayınbiraderi Peder Cyril Angell, Windlesham'da gül bahçesinde gerçekleşecek olan ayinin yönetimini üstlendi. Ona Peder C. Drayton Thomas yardımcılık yaptı. Toplanan cemaat arasında siyah giymiş çok az kişi vardı; Lady Jean çiçekli bir yaz giysisi giymişti. Sir Arthur'un naaşı ona uzun süre çalışma odası olarak hizmet vermiş olan bahçe kulübesinin yanına konuldu. Dünyanın dört bir köşesinden telgraflar geliyordu ve gönderilen çiçekleri taşımak üzere özel bir tren hizmete konulmuştu. Çiçekler defin alanına yerleştirildiğinde, bir adam boyunda fantezi bir Hollanda bahçesi ortaya çıkmış görünüyordu. Bir tanığın ifadesine göre Lady Jean İngiliz meşesinden bir mezar başı tahtası yaptırmış ve tahtanın üzerine *KILICI DÜZ, ÇELİĞİ GERÇEK* sözleri kazınmıştı. Sonuna kadar sporcu ve bir şövalyeydi o.

George bütün bunların, geleneklere uzak düşse de, uygun bir şekilde yapılmış olduğu duygusu içindeydi; velinimeti aynen arzu ettiği gibi onurlandırılmıştı. Ancak cuma günü çıkan *Daily Herald* hikâyenin henüz sona ermemiş olduğunu bildiriyordu. Dört sütunluk manşette CONAN DOYLE'UN BOŞ SANDALYESİ ibaresi ve onun altında dizgi tipografisi sürekli değişiklik gösteren bir açıklama yer alıyordu. BÜYÜK TOPLANTI'ya katılacak MEDYUM. Anma Toplantısında 6000 Spiritüalist. KARISININ ARZUSU. Tamamen Samimi Olacak Olan Medyum.

Herkese açık nitelikteki bu elveda 1930 yılının 13 Temmuz Pazar günü akşam saat 7.00'da Albert Hall'da gerçekleşecekti. Tören, Marylebone Spiritüalizm Derneği'nin Sekreteri Mr. Frank Hawken tarafından düzenlenecekti. Törene diğer aile üyeleriyle katılacak olan Lady Jean Conan Doyle, bunu kocasıyla birlikte katılacağı son kamusal gös-

teri olarak gördüğünü söyledi. Sir Arthur'un varlığını simgeleştirmek üzere sahneye boş bir sandalye yerleştirilecek ve Lady Doyle onun sol tarafına oturacaktı; yani, son yirmi yıl içinde yorulmak bilmeden oturduğu yerde.

Ama dahası vardı. Lady Jean toplantı sırasında bir medyumluk gösterimi olmasını istemişti. Bu gösteri, Sir Arthur'un her zaman en sevdiği medyum olan Mrs. Estelle Roberts tarafından yerine getirilecekti. Mr. Hawken *Herald*'la bir görüşme yaptı: "Sir Arthur'un, bir medyumun onu betimleyebileceği kadar kısa bir süre içinde yeterince görünebilip görünemeyeceği bir sorun oluşturuyor" diye bildirdi. "Sanırım görünme konusunda zaten yeterince yetençğe sahipti. Öteki âleme geçişine tamamen hazırdı." Şöyle devam ediyordu: "Eğer gerçekten de görünürse, kanıtların kuşkucular tarafından kabul edilip edilmeyeceği şüpheli; ama Mrs. Roberts'ı bir medyum olarak tanıyan bizlerin bu konuda hiç kuşkusu yok. Biliyoruz ki, eğer onu göremezse bu konuda samimi davranacak." Burada şakacılardan gelebilecek herhangi bir tehditten söz edilmemiş oluşu, George'un dikkatini çekti.

Maud kardeşinin hikâyeyi bitirişini izledi. "Gitmen gerekecek" dedi.

"Öyle mi düşünüyorsun?"

"Kesinlikle. O seni dostu olarak bildi. Koşullar alışageldik olmasa da, veda etmelisin. Biletini almak için Marylebone Derneği'ne gitsen iyi olur. Bu öğleden sonra ya da yarın. Yoksa kaygıların artacak.

Maud'un bu kadar kesin görüşlü olabilmesi garip ama hoştu. İster masasının başında olsun ister olmasın, bir karara varmadan önce George'un kafasında argümanlar birbirini izleyip duruyordu. Maud böyle zaman yitirmeye karşı çıkıyordu; o meseleleri daha açık olarak –ya da en azından daha çabuk– görüyordu ve George kendi giyim kuşam ve ofis harcamaları için gerekenin üzerindeki tüm parasını ona devrettiği gibi evle ilgili kararları almayı da ona devrediyordu. Maud geçimleri için gereken masraflarla ilgileniyor, her ay bir miktarını tasarruf hesabına yatırıyor ve geriye kalanını hayır kurumlarına veriyordu.

"Babamın... bu tür bir şeyi onaylamayacağını düşünmüyorsun, değil mi?"

"Babamız öleli on iki yıl oldu" diye yanıt verdi Maud. "Ve ben, Tanrı'nın varlığına kavuşmuş olanların kendilerini yeryüzündeki hallerinden biraz değişmiş bulduklarını düşünmekten hoşlanıyorum her zaman."

Maud'un bu denli açıkyürekli olması da George'u şaşırttı; söylediği sözde eleştiriye kaçan bir yan vardı. George bunu tartışmamaya ama daha sonra özel olarak üzerinde durmaya karar verdi. Gazeteye geri döndü. Spiritüalizm konusundaki bilgisi çoğunlukla Sir Arthur tarafından yazılmış olan birkaç düzine sayfaya dayanıyordu; üstelik bu sayfalarda yazılanları tam anlamıyla kabullendiğini de söyleyemezdi. Kaybettikleri önderlerinin bir medyum aracılığıyla kendilerine hitap etmesini bekleyen altı bin kişi düşüncesi ona ürkütücü bir öneri gibi gözüküyordu.

Tek bir noktada toplanmış büyük sayıdaki insan topluluklarından hiç mi hiç hoşlanmıyordu. Cannock ve Stafford'daki kalabalıkları, tutuklanmasından sonra papazevini kuşatan kaba saba aylakları düşünüyordu. Arabanın kapısına şiddetle tekme atan ve ellerindeki sopalarını sallayan adamları anımsıyordu; Lewes ve Portland'daki adamların baskılarını ve bunun, bir yere yalnız kapatılmanın hazlarını nasıl da keskinleştirdiğini anımsıyordu. Bazı durumlarda halka açık bir konferansa ya da avukatların büyük toplantılarına gidebiliyordu; ama genel bir kural olarak, insanların bir noktaya yığılma eğilimlerini akıldışının başlangıcı olarak görüyordu. Son derece kalabalık bir şehir olan Londra'da yaşadığı doğruydu; ama erkek olsun kadın olsun, hemcinsleriyle temasını büyük ölçüde denetim altında tutabiliyordu. Onların ofisine birer birer gelmelerini yeğliyordu; yazı masasıyla ve hukuk bilgisiyle korunduğunu hissediyordu. Burası, Borough High Street, No:79, güvenliydi: Aşağıda ofisi ve yukarıda Maud'la paylaştığı odalar vardı.

Birlikte yaşamaları harika bir fikir olmuştu; gerçi bu fikri kimin ortaya attığını artık anımsamıyordu. Sir Arthur'un onun davasını savunmaya yardım ettiği günlerde, annesi, Miss Goode'un Mecklenburgh Square'deki pansiyonunda zamanın bir bölümünü onunla kalarak geçirmişti. Ama onun Wyrley'e geri dönmesi gerçeği ortaya çıkmış ve annesiyle kız kardeşinin yer değiştirmeleri fikri son derece mantıki gözükmüştü. Maud, anne ve babasını büyük şaşkınlığa uğratarak –kendisi o kadar şaşırmamıştı– bu konuda son derece yetenekli biri olduğunu kanıtlamıştı. Ev işlerini düzene sokuyor, yemek pişiriyor, sekreteri yokken ona sekreterlik yapıyor ve sanki eski okul dersliği yıllarına geri dönmüşçesine George'un gündelik işleriyle ilgili hikâyelerini aynı büyük coşkuyla dinliyordu. Maud Londra'ya taşındığından beri daha dışadönük ve görüşlerinde daha iddiacı olmuştu; George'a nasıl takıla-

cağını da öğrenmişti; ki George'a ender rastlanabilecek bir zevk veriyordu bu.

"Ama ne giyeceğim?"

Maud'un yanıt vermedeki çabukluğu onun soruyu öngörmüş olduğu anlamına geliyordu. "İşe giderken giydiğin mavi takım elbiseni. Cenazeye gitmiyorsun. Zaten, siyah giymeye de inanmıyorlar. Ama saygı göstermek önemli."

"Kulağa geniş bir arena gibi geliyor. Sahneye yakın bilet bulabileceğimden kuşkuluyum."

George'un daha önceden karar verilmiş olan planlara sürekli itiraz etmesi birlikte yaşamalarının bir parçası olmuştu. Buna karşılık, Maud böylesi kaçamaklı davranışlara hoşgörüyle bakıyordu. Maud şimdi ortadan kaybolmuştu ve George, başının üzerindeki çatı katı odasında birtakım eşyaların yerde sürüklenme seslerini işitti. Birkaç dakika sonra George'un önünç içinde ani bir ürpertiye yol açan bir şey koydu Maud: Toz kaplamış kutusu içinde duran dürbünüydü bu. Maud gidip bir bez getirdi, tozu silip temizledi; uzun süredir cilalanmamış olan deri rutubetten donuk bir renk almıştı.

Anında, erkek ve kız kardeş bir kez daha, George'un yaşamının gerçekten son mutlu gününde, Aberyswyth, Castle Gardens'ta ayakta duruyorlardır. Oradan geçen biri Snowdon Tepesi'ni işaret eder; ama George'un bütün görebildiği kız kardeşinin yüzündeki büyük sevinç ifadesidir. Maud dönüp ona dürbün alacağına söz verir. İki hafta sonra George'un büyük sıkıntıları başlamıştı ve sonradan, George özgürlüğüne kavuşup da Borough High Street'e taşındıklarında birlikte geçirdikleri ilk Noel'de Maud ona, gözlerini yaşartan bu hediyeyi vermişti.

Minnettar olmuş ama aynı zamanda da kafası karışmıştı; çünkü şimdi Snowdon'dan çok uzaktaydılar ve Aberystwyth'e de bir daha dönüp dönmeyecekleri kuşkuluydu. Maud böyle bir yanıtı beklemiş ve George'un hobi olarak, kuş gözlemi yapmasını önermişti. Maud'un bütün önerileri gibi bu da ona hemen, son derece makul bir öneri gibi gelmiş ve bu yüzden birkaç pazar öğleden sonraları Londra çevresindeki bataklıklara ve korulara gitmişti. Maud onun bir hobiye ihtiyacı olduğunu düşünüyordu; George ise Maud'un onu zaman zaman evden uzaklaştırmaya ihtiyacı olduğunu sanıyordu. George birkaç ay boyunca bu işi görev duygusuyla yaptı; ama aslında uçuş halindeki bir kuşu gözlemekte güçlük çekiyordu ve hareket etmeyen kuşlar da sanki kendilerini gizlemekten zevk alıyordu. Buna ek olarak, kuş gözlemenin en

iyi olacağı düşünülen birçok yer ona soğuk ve rutubetli geliyordu. Eğer bir hapishanede üç yıl geçirmişseniz, artık tabutunuza konulup da yerlerin en soğuğuna ve rutubetlisine indirilene değin yaşamınızda bir daha asla soğuk ve rutubet istemezdiniz. George'un kuş gözleme konusundaki, üzerinde uzun uzun düşündüğü görüşü, bu olmuştu.

"Senin için çok üzülmüştüm o gün."

George gözlerini yukarıya kaldırdı ve kafasının içindeki, bir Gal kalesinin hayal kırıklığı yaratan harabeleri yanında duran yirmi bir yaşındaki kız imgesi, yerini bir çay demliğinin arkasında duran saçları kırlaşmış, orta yaşlı bir kadına bıraktı. Maud dürbünün kutusunda biraz daha toz olduğunu fark etti ve onları da sildi. George bakışlarını kız kardeşine çevirmişti. Kimi zamanlar, aralarından hangisinin diğerine kol kanat gerip bakımını üstlendiğini söyleyemiyordu.

"Mutlu bir gündü" dedi George kararlı bir tonda, yineleye yineleye kesinliğe dönüştürdüğü anıya tutunarak. "Belle Vue Hotel. Tramvay. Kızartma tavuk. Çakıl taşı toplamaya gitmekten vazgeçmemiz. Tren yolculuğu. Mutlu bir gündü."

"Öyleymiş gibi yapıyordum çoğunlukla."

George anılarının altüst olacağından korktu adeta. "Ne kadarını bildiğini hiçbir zaman kestiremiyordum" dedi.

"George, çocuk değildim ben. Her şey başladığında çocuktum belki; ama o zaman değildim artık. Olan bitenleri anlayıp ortaya çıkarmak dışında başka ne yapmam gerekirdi ki? Evden pek çıkmayan yirmi bir yaşındaki birinden bazı şeyleri gizleyemezsiniz. Bazı şeyleri sadece kendinizden gizlersiniz, öyleymiş gibi yaparsınız ve başkalarının bu işin farkında olmadığını umarsınız."

George'un düşünceleri şimdi tanıdığı Maud'dan çok gerilere gitti ve anladı ki o genç kızda bugünkü kadından, o zamanlar farkına vardığından çok daha fazla şey varmış. Ne var ki, bu karmaşık düşüncelerin ardında koşmayı hiç arzu etmiyordu. Neler olup bittiğine uzun süre önce karar vermişti; kendi hikâyesini biliyordu. Az önce yapılan türden genel bir düzeltmeyi kabul etmeye razı olabilirdi; ama yeni ayrıntılar isteyeceği son şeydi.

Maud bunun farkına varmıştı. Eğer o zamanlar George bazı şeyleri ondan gizlemişse, Maud da bazı şeyleri ondan gizlemişti. Babasının onu bir sabah çalışma odasına çağırıp da ona erkek kardeşinin akıl sağlığı için bir hayli kaygı duyduğunu açıkladığını George'a asla söylemeyecekti. George'un büyük gerilim altında olduğunu ve en ufak bir tatil

yapmayı bile reddettiğini söylemişti; bu yüzden akşam yemeğinde iki kardeşin Aberystwythe'e günü birlik bir yolculuk yapmasını önerecekti; Maud istese de istemese de babasıyla görüş birliğine varacak ve bu tatile çıkmakta ısrar edecekti. Böyle de olmuştu. George nazik ama inatçı bir şekilde babasının önerisini reddetmiş ama sonra kız kardeşinin ısrarlarına boyun eğmişti.

Bir papazdan hiç de beklenmeyecek bir kurnazlık olmuştu bu. Ama Maud için daha da şoke edici olan, babasının George'un durumunu değerlendirişiydi. Maud için George her zaman güvenilir, görevine bağlı bir erkek kardeşti; oysa Horace hayatını keyfince yaşayan, uçarı ve kararlılıktan yoksun biriydi. Ne var ki, sonunda kendisi haklı çıkmış, babasıysa yanılmıştı. Çünkü eğer George babasının ona yakıştırdığından çok daha büyük bir zihinsel metanete sahip olmasaydı yaşadığı büyük sıkıntılardan nasıl olur da sağ çıkmış olabilirdi? Ama bu düşünceleri Maud hep kendine saklayacaktı.

"Sir Arthur'un son derece yanıldığı bir mesele vardı" diye ansızın düşüncelerini açıkladı George. "Kadınlara oy hakkı verilmesine karşı çıkıyordu." Kadınların oy hakkı mücadelesi bir sorun olarak ortaya çıktığından beri George hareketi hep destekleyen bir tutum içinde olduğundan bu görüş Maud'u hiç de şaşırtmadı. Açıklanamaz olan daha çok, sesindeki haşinlikti. George şimdi mahcubiyet içinde bakışlarını kız kardeşinden uzaklaştırıyordu. Anıların sökün etmesi ve bununla birlikte gelen her şey, onda Maud'a karşı son derece sevecen duygular uyandırmış ve bunların yaşamının en güçlü duyguları olduğunu ve olmaya devam edeceğini anlamıştı. Ne var ki, George böylesi düşünceleri aktarmada ne becerikli ne de rahattı; hatta bu son derece dolaylı itiraf bile onu rahatsız ediyordu. Bu yüzden ayağa kalktı, *Herald*'ı gereksiz yere katladı, geri verdi ve aşağıya, ofisine indi.

Yapılacak işler vardı; ama bunları yapmak yerine yazı masasında oturup Sir Arthur'u düşünmeye koyuldu. Son kez yirmi üç yıl önce bir araya gelmişlerdi; ancak aralarındaki bağ bir şekilde hiç kopmamıştı. Sir Arthur'un yazılarını ve eylemlerini, yolculuklarını ve kampanyalarını, kamusal yaşama müdahalelerini izlemişti. Onun beyanlarıyla çoğu kez görüş birliği içinde olmuştu George: boşanma reformu konusunda, Almanya'dan gelen tehdit konusunda, bir Manş tünelinin gerekliliği konusunda, Cebelitarık'ı İspanya'ya vermenin ahlaksal zorunluluğu konusunda. Bunun birlikte, Sir Arthur'un ceza yasası reformuna daha az bilinen katkılarından biri konusunda samimi olarak kuşku duy-

maktan kendini alamıyordu: Majesteleri'nin zindanlarında yatan ve aynı suçu birkaç kez işlemiş olanların hepsinin İskoçya'nın Tiree Adası'na nakledilmesi konusundaki önerisi. George gazetelerden makaleler kesmiş, *The Strand Magazine*'de Sherlock Holmes'un devam eden serüvenlerini izlemiş ve kütüphaneden Sir Arthur'un en son çıkan kitaplarını ödünç almıştı. Mr. Eille Norwood'un ünlü dedektif rolündeki dikkate değer oyununu seyretmek üzere Maud'u iki kez sinemaya götürmüştü.

Borough High Street'e ilk geldikleri yıl, sırf Sir Arthur'un Londra Olimpiyatları çerçevesinde koşulan maraton üzerine yazdığı özel haberi okumak için *Daily Mail* aldığını anımsadı. George'un atletizmle ilgili konularla hiç mi hiç ilgisi olamazdı; ancak velinimetinin doğasını anlama konusunda bir başka önseziyle –eğer önsezi gerekiyorsa– ödüllendirilmiş oldu. Sir Arthur'un maraton koşusunu betimlemesi o denli canlı olmuştu ki, yazıyı kafasının içinde bir haber bülteni gibi canlandırana değin tekrar tekrar okudu. Koskoca bir stadyum –bekleyen kalabalık– küçük bir figür stadyuma diğer bütün koşucuların önünde girer –neredeyse çökecek halde olan bir İtalyan'dır bu– düşer, kalkar, yeniden düşer, yeniden kalkar, sendeler –gözüpek İtalyan varış şeridinden yirmi metre uzaktadır– kalabalık ipnotize olmuş gibi kalır –yeniden düşer– ayağa kalkmasına yardım edilir. Amerikalı ona yetişemeden birtakım istekli kollar onu varış şeridine doğru itekler. Ama İtalyan, hiç kuşku yok ki, yardım kabul ederek yarış kurallarını çiğnemiştir ve Amerikalı galip ilan edilir.

Bir başka yazar olsa, o anın dramını gözler önüne serme konusundaki başarısından memnunluk duyup anlatısını o noktada bırakırdı. Oysa Sir Arthur herhangi bir yazar değildir, İtalyan'ın cesareti onu öylesine duygulandırmıştır ki, adam için bir para toplama kampanyası başlatmıştır. Üç yüz sterlin toplanmış ve bu da koşucunun doğduğu köyde bir fırıncı dükkanı açmasına olanak sağlamıştır. Altın bir madalya bile böyle bir etkiyi asla yaratamazdı. Tam da Sir Arthur'dan beklenecek bir davranıştı bu: Hem cömert hem de pratik zekâlıydı.

Edalji Davası'ndaki başarısından sonra, Sir Arthur başka hukuki protesto eylemlerine de müdahil olmuştu. George, kendisinden sonraki kurbanlara olan duygularının, zaman zaman rahatsızlığa varan bir gıpta etmekten oluştuğunu itiraf etmekten biraz utanıyordu. Sözgelimi, davası, Sir Arthur'un yaşamından yıllar ve yıllar alan Oscar Slater vardı. Gerçek şu ki, adam cinayetten dolayı haksız yere suçlanmıştı ve az da-

ha darağacını boyluyordu. Sir Arthur'un zamanında müdahalesi onu darağacına gitmekten kurtarmış ve sonunda serbest bırakılmasını sağlamıştı. Ne var ki, Slater ahlaken çok düşük karakterli biri; kendisine yardım etmiş olan kişilere karşı zerre kadar minnet duymayan profesyonel bir suçluydu.

Sir Arthur aynı zamanda dedektiflik oyunu oynamayı da sürdürmüştü. Üç dört yıl önce bir kadın yazarın ortadan kaybolmasına dair ilginç bir vaka meydana gelmişti. Kadının adı, Christie'ydi. George'un yükselen yıldızlara karşı en ufak bir ilgisi olmasa, da görünüşe bakılırsa, kadın polisiye kitapların yükselen bir yıldızıydı. Mrs. Christie, Berkshire'daki evinden kaybolmuş ve arabası Guilford'dan beş mil kadar uzakta bulunmuştu. Üç polis görevlisi kadının izini bulamayınca, Surrey Polis Şefi, o zamanlar ilçe temsilci yardımcısı olan Sir Arthur'u yardıma çağırmıştı. Bundan sonra olup bitenler birçok kişiyi şaşırtmıştı. Acaba Sir Arthur ünlü Edalji Davası'nda yaptığı gibi tanıklarla görüşmüş, ayak izi bulmak için toprak zemini arayıp taramış ya da polisi çapraz sorgudan mı geçirmişti? Hiç de bunları yapmamıştı. O, Christie'nin kocasıyla temas kurmuş, kayıp kadının eldivenlerinden birini ödünç almış, onu dosdoğru bir medyuma götürmüş ve medyum da eldiveni kayıp kadının yerini bulmak için onun alnına koymuştu. Doğrusu, bir av izinin kokusunu almak için gerçek tazılar kullanmak bir şeydi –aynen George'un Staffordshire Polis Örgütü'ne önerdiği gibi– sadece evde kalıp eldivenleri koklayan medyumlar kullanmak bambaşka bir şeydi. George, Sir Arthur'un roman araştırma tekniklerini okuyunca kendi davasında daha klasik teknikler kullanılmış olmasından dolayı cnikonu gönül rahatlığı hissetmişti.

Gene de, George'un Sir Arthur'a duyduğu büyük saygının zedelenmesi için böylesi birkaç eksantrik davranıştan çok daha fazlası gerekirdi. Bu saygıyı hapishaneden yeniden çıkmış otuz yaşında bir genç adam olarak duymuştu ve şimdi, bıyıkları ve saçı bir hayli ağarmış elli dört yaşında bir avukat olarak hâlâ duyuyordu. Bir cuma sabahı burada yazı masasında oturuyor olabilmesinin tek sebebi, Sir Arthur'un yüksek ilkeleriyle onları eyleme dönüştürmek konusundaki arzusuydu. George'un yaşamı geri verilmişti. Bir dizi hukuk kitabı, tatmin edici bir işi, bir sürü şapkası ve her yıl bedenine biraz daha dar gelen yeleğine tutturduğu mükemmel –hatta bazıları gösterişli bile diyebilirdi– köstekli bir saati vardı. Bir eve sahipti ve günün meseleleri hakkında görüşleri olan bir adamdı. Doğru, karısı yoktu; birlikte uzun öğle yemek-

leri yedikten sonra hesap pusulasına uzanırken ona, "Vay anasına, aslan George!" diye seslenen meslektaşları da yoktu. Bunların yerine, ilginç denebilecek bir ünü ya da yarı ünü; ya da yıllar geçtikçe azalıp sadece çeyrek kısmı kalan bir ünü vardı. Avukat olarak tanınmak istemiş ve sonunda bir adaletsizlik kurbanı olarak tanınır olmuştu. Davası Ceza Temyiz Mahkemesi'nin kurulmasına yol açmış ve bu mahkemenin son yirmi yıl içinde aldığı kararlar büyük ölçüde devrimci olarak tanınan bir ceza hukukunun ortaya çıkmasına önayak olmuştu. George adının bu olayla birlikte anılmasından –olayın ortaya çıkışında böyle bir niyet olmasa da– gurur duyuyordu. Ama kim bunun farkındaydı ki? Birkaç kişi onun elini sıcak bir şekilde sıkarak ilgilerini gösterecek, ona, uzun yıllar önce haksızlığa uğramış ve bu sayede ünlenmiş bir adam olarak davranacak; diğerleriyse onu çiftlikte çalışan oğlanların ya da kır yollarında dolaşan özel polis görevlilerinin gözleriyle görecekti; gelgelelim, günümüzde çoğu kişi onun adını hiç duymamıştı.

Zaman zaman buna içerliyor ve bu içerlemeden utanç duyuyordu. Istırap çektiği bütün bu yıllar boyunca tanınmamaktan daha fazla özlediği hiçbir şey olmadığını biliyordu. Lewes'teki şapel papazı ona neyi özlediğini sormuş ve o da yanıt olarak yaşamını özlediğini söylemişti. Şimdi yaşamını geri almıştı; işi vardı, yeterli parası vardı, sokakta başını eğerek selamlayacağı insanlar vardı. Ama ara sıra, daha fazlasına layık olduğu, çektiği büyük sıkıntıların daha fazla bir ödül getirmesi gerektiği düşüncesi içini kemiriyordu. Alçak bir caniden bir dava şehidine ve sonra da hiç kimsenin tanımadığı birine dönüşmek... Bu haksız bir şey değil miydi? Destekçileri onu, davasının Dreyfus Davası kadar önemli olduğu, Fransız subayın davası Fransa hakkında neleri açığa çıkarmışsa onunkinin de İngiltere hakkında o kadar şeyi açığa çıkardığı ve tıpkı Dreyfusçular ve karşı-Dreyfusçular olduğu gibi Edalji'nin lehinde olanlarla ona karşı çıkanlar olduğu konusunda temin etmişti. Dahası onun Sir Arthur Conan Doyle'da Fransız yazar Emile Zola kadar büyük bir savunucu ve kitaplarının bayağı olduğu söylenen ve zindana atılmakla tehdit edildiğinde İngiltere'ye kaçan Zola'dan daha iyi bir yazar bulduğunu da ısrarla dile getirmişlerdi. Siz Sir Arthur'un, bir politikacı ya da dava vekilinin hışmından kaçmak için soluğu Paris'te aldığını bir hayal etsenize. O, yurdunda kalıp mücadele eder, büyük bir gürültü çıkarır ve hapishane çökene değin de hücresinin demirlerini sallar dururdu.

Ancak, bütün bunlara karşın, Dreyfus'un adının ünü sürekli olarak

artmış, yeryüzünün dört bir köşesinde bilinmez olmuştu; oysa Edalji'ninki Wolverhampton'da bile neredeyse bilinmez olmuştu. Bu, büyük ölçüde kendi eseriydi. Ya da hiçbir şey yapmaması yüzündendi. Serbest bırakılmasından sonra, ondan sık sık toplantılara katılması, gazete makaleleri yazması ve gazetecilerle görüşmeler yapması istenmişti. Bu önerileri hep geri çevirmişti. Sözcü ya da bir davanın temsilcisi olmayı arzu etmiyordu; kamusal platformlara çıkacak mizacı yoktu. Çektiği ıstırapları bir kez *The Umpire*'a anlattığı için de, bir daha aynı şeyleri yapmayı alçakgönüllülükten uzak buluyordu. Demiryolu hukuku üzerine kitabının gözden geçirilmiş yeni bir baskısını hazırlamayı düşünmüştü; ancak bunun da ününü kötüye kullanmak olabileceğini hissediyordu.

Ancak bundan da fazla, kendi karanlığının İngiltere'nin kendisiyle ilgili bir şey olmasından kuşkulanıyordu. Anladığı kadarıyla Fransa bir aşırılıklar ülkesi, şiddetli görüşler, şiddetli ilkeler ve geçmişi gerilere uzanan bir anılar ülkesiydi. İngiltere daha sakin bir yerdi. En az Fransa kadar ilkeleri vardı; ama bu ilkeler konusunda gürültü koparmaya daha az hevesliydi; örf ve âdetlere dayanan hukuka devletin statüsünden daha fazla güvenilen bir yerdi; insanların kendi işlerine baktıkları ve başkalarının işlerine karışmaya çalışmadıkları bir yerdi; zaman zaman büyük halk hareketlerinin meydana geldiği, şiddete ve adaletsizliğe yönelen duygu patlamalarının da yaşandığı ancak bunların izinin belleklerden çok geçmeden silinip gittiği ve ülkenin tarihine pek ender olarak katıldığı bir yerdi. Bu oldu; şimdi bunu unutalım da önceki gibi yaşamaya devam edelim: İngilizlerin tarzı işte buydu. Bir şeyler yanlıştı, bir şeyler bozulmuştu ama şimdi onarılmış bulunuyordu; bu yüzden öncelikle hiçbir şey yanlış değilmiş gibi yapalım. Eğer bir Temyiz Mahkemesi var olmuş olsaydı, Edalji Davası ortaya çıkmazdı, öyle mi? Pekâlâ, o zaman, sizden özür dileriz Edalji; yıl bitmeden bir Temyiz Mahkemesi kurun. Mesele konusunda söylenebilecek başka ne kalıyor? İngiltere işte buydu ve George İngiltere'nin bakış açısını anlayabiliyordu; çünkü George'un kendisi de İngiliz'di.

Düğünden beri Sir Arthur'a iki kez yazmıştı. Savaşın son yılında babası ölmüştü; ayaz bir mayıs sabahı, kırk yıldan fazla hizmet ettiği kiliseden sekiz dokuz metre ötede, Compson Amca'nın yanına gömülmüştü babası. George, Sir Arthur'un –babasıyla tanıştığı için– onun ölümünden haberdar olmayı arzu edebileceğini düşünüyordu ve ondan yanıt olarak kısa bir taziye notu almıştı. Öte yandan, birkaç ay sonra

gazetede, Sir Arthur'un oğlu Kingsley'in, Somme cephesinde yaralanıp güçten düşmüş durumda cepheden ayrıldıktan sonra birçok diğer asker gibi İspanyol gribine yenik düştüğünü okumuştu. Ateşkesin imzalanmasından tam da iki hafta önce. Babasını kaybetmiş olan bir oğul oğlunu kaybetmiş olan bir babaya, bir kez daha yazdı. Bu kez ondan daha uzun bir mektup aldı. Kingsley acı bir yoklama listesinin son adı olmuştu. Sir Arthur'un karısı savaşın ilk haftasında kardeşi Malcolm'u kaybetmişti. Yeğeni Oscar Hornung, yeğenlerinin bir diğeriyle birlikte, Ypres'te öldürülmüştü. Kız kardeşi Lottie'nin kocası cepheye gittiği ilk gün siperlerde can vermişti. Ve bu liste böyle sürüp gidiyordu. Sir Arthur kendisinin ve karısının tanıdıklarını listesinde belirtmişti. Ancak mektubuna son verirken onların kaybedilmiş olmadıklarından, sadece öteki tarafta beklediklerinden duyduğu kesin inancı dile getiriyordu.

George artık kendini dindar bir insan olarak görmüyordu. Eğer geçmişte herhangi bir şekilde Hıristiyan olmuş idiyse, oğulca bir saygının sonucu olarak değil, kardeşçe bir sevginin gereği olarak olmuştu. Kiliseye gidiyorsa böyle yapması Maud'un hoşuna gittiği içindi. Ölümden sonra yaşam meselesine gelince, bekleyip görmeyi düşünüyordu. Bir gayretkeşlik göstermekten kuşku duyuyordu. Sir Arthur Grand Hotel'de kendi dinsel duygularından bu kadar yoğun biçimde söz edince biraz ürkmüştü; bu duyguların önlerindeki meseleyle pek bir bağlantısı yoktu. Ama bu en azından, George'un, velinimetinin sonunda tam anlamıyla bir spiritüalist olduğunu, ömrünün geriye kalan yıllarını ve enerjisini bu harekete adamayı planladığını öğrenmesine yaramıştı. Toplumsal etiket kurallarına aşırı önem veren çok sayıda kişi bu haber karşısında enikonu şoka uğramıştı. Bir İngiliz beyefendisinin tam da timsali olan Sir Arthur eğer kendini pazar öğleden sonraları dostlar arasında gerçekleşen küçük ve rafine bir masa döndürme seansıyla sınırlandırmış olsaydı, buna bir diyecekleri olmayabilirdi. Ne var ki, Sir Arthur'un tarzı hiçbir zaman bu olmamıştı. Eğer o bir şeye inanıyorsa, başka herkesin de ona inanmasını istiyordu. Bu her zaman onun gücü ve bazen de zayıflığı olmuştu. Bu yüzden her doğrultudan gelen alaycı ifadeler oluyor, "SHERLOCK HOLMES DELİRDİ Mİ?" diye soran küstahça gazete manşetleri çıkıyordu. Sir Arthur nerede konferans verecek olsa her eğilimden muhalifler tarafından –Cizvitler, Plymouth Kardeşler, kızgın materyalistler– karşı konferanslar düzenleniyordu. Daha geçen hafta Birmingham Piskoposu Barnes, günümüzde yaygınlaşmakta

olan "fantastik inanç biçimleri"ne şiddetli bir saldırı yöneltmişti. Hıristiyan Bilimi* ile Spiritüalizm'in "basit insanları yaşamdan uzak fikirler üretmeye sürekleycn" sahte inançlar olduğunu, okumuştu George. Ne var ki, ne alaylar ne de din adamlarının kınamaları, Sir Arthur'u tuttuğu yoldan vazgeçirecekti.

George mizacı gereği spiritüalizm konusunda kuşkucu olsa da, ona karşı saldırıları desteklemeye de yanaşmıyordu. Kendini böylesi meseleleri değerlendirmekte yeterli görmezken, Birmingham Piskoposu Barnes'la Sir Arthur Conan Doyle arasında nasıl bir seçim yapacağını biliyordu. Grand Hotel'deki ilk toplantının sonucunu anımsıyordu. Bu, her zaman bir eşle birlikte paylaşmayı hayal ettiği büyük anılarından biri olmuştu. Birbirlerine hoşça kal demek üzere ayağa kalkmışlardı ve Sir Arthur doğal olarak uzun boyuyla ona yukarıdan bakıyordu. Bu iriyarı, güçlü kuvvetli ve nazik adam onun gözünün içine bakmış ve sonra da, "Masum olduğunuzu sanmıyorum. Masum olduğunuza inanmıyorum. Masum olduğunuzu *biliyorum*" demişti. Bu sözler bir şiirden, bir duadan öte bir şeydi; yalanların vurup parçalandığı bir gerçek ifadesiydi. Şayet Sir Arthur bir şey bildiğini söylüyorsa, o zaman kanıt getirmenin yükü, George'un avukat düşüncesine göre, diğer kişiye düşüyordu.

Sir Arthur'un özyaşamöyküsü olan *Anılar ve Serüvenler*'i kitaplığından indirdi; altı yıl önce yayımlanmış olan, koyu mavi renkli, çok kalın bir ciltti. Kitap her zaman açıldığı yer olan, sayfa 215'ten açıldı. "1906'da" diye bir kez daha okudu, "karım uzun bir hastalıktan sonra öte dünyaya göçtü... Bu karanlık günlerden sonra bir süre, bir türlü masa başına geçip de çalışamıyordum, ta ki Edalji Davası ansızın bütün enerjimi tümüyle beklenmedik bir kanala yöneltmeme vesile olana kadar." George bu başlangıcı okurken kendini her zaman biraz tedirgin hissediyordu. Sanki onun davası uygun bir zamanda ortaya çıkıveren ve kendine özgü doğası, Sir Arthur'u yoğun bir umutsuzluktan çekip çıkarabilmek için gerekli olan bir şeydi; sanki Lady Conan Doyle kısa bir zaman önce ölmüş olmasa farklı bir şekilde davranabilirdi. Aslı aranırsa, hiç de bir şey yapmamış olabilirdi. Acaba haksızlık mı ediyordu?

* İsa Kilisesi'nin öğretisi olan "Hıristiyan Bilimi" 1879'da Boston'da kurulmuş olan bir mezhepti. Bu mezhebin savunucuları yalnızca Tanrı ile Ruh'un var olduğunu, maddenin ve kötülüğün ise varlığa sahip olmadığını ileri sürüyorlardı. Onlara göre, madde bir yanılsama olduğundan, tıbbi müdahaleleri kabul etmek de anlamsızdı. (ç.n.)

Acaba basit bir cümleye çok yakından bakıp anlamlar mı çıkarıyordu? Ama meslek yaşamının her günü yaptığı buydu: dikkatle okuyordu. Ve Sir Arthur da herhalde dikkatli okurlar için yazmıştı.

George'un altını kurşunkalemle çizdiği ve sayfa kenarlarına yorumlar yaptığı başka birçok cümle vardı. Babası üzerine şu cümle, sözgelimi: "Papaz nasıl Parsi oldu ya da bir Parsi nasıl papaz oldu, bu konuda hiçbir fikrim yok." Doğrusu, Sir Arthur'un bir zamanlar gerçekten de bir fikri vardı; hem de çok kesin ve doğru bir fikir; çünkü George babasının yolculuğunu Charing Cross, Grand Hotel'de açıklamıştı. Ve sonra şu cümle: "Belki de Katolik zihniyetli bir patron Anglikan Kilisesi'nin evrenselliğini göstermeyi arzu ediyordu. Umarım bu deney yinelenmez; çünkü her ne kadar papaz sevimli ve sadık bir adamsa da, kaba ve incelikten uzak dinsel bir çevrede yarı melez bir oğulla birlikte esmer derili bir din adamının ortaya çıkışı mutlaka üzüntü duyulacak durumlara yol açacaktı." George bunu haksızca buldu; meydana gelen olaylardan ötürü annesinin ailesi âdeta kınanıyordu. "Yarı melez bir oğul" olarak nitelenmekten de hoşlanmadı. Hiç kuşkusuz teknik anlamda doğru bir ifadeydi; ama Maud'u ne kadar yarı melez bir kız kardeş ya da Horace'ı ne kadar yarı melez bir erkek kardeş olarak düşünüyorsa kendini de ancak o kadar öyle düşünüyordu. Bunun ifade etmenin daha iyi bir yolu yok muydu? Belki de dünyanın geleceğinin ırkların uyumlu bir birlikteliğine bağlı olduğuna inanan babası daha iyi bir ifade bulabilirdi.

"Öfkemi uyandıran ve meseleyi sonuna kadar götürmek için bana itici güç veren şey, bu terk edilmiş küçük insan topluluğunun aşırı çaresizliği, vahşi hödüklerin eziyet ettiği, garip konumu içinde esmer derili din adamı, cesur, mavi gözlü, ak saçlı anne ve genç kızdı." Aşırı çaresizlik? Bu cümleyi okuyunca, daha Sir Arthur sahneye bile çıkmazdan önce, babasının dava hakkında kendi analizini yazıp yayımlamış olduğunu düşünmezdiniz; annesiyle Maud'un da sürekli mektuplar yazıp, destek topladığını ve tanıklıklara başvurduğunu düşünmezdiniz. George'a öyle geliyordu ki, Sir Arthur, övgüye ve teşekkür edilmeye fazlasıyla layık olmakla birlikte, bütün teşekkürleri ve övgüleri kendisine ayırmakta biraz fazla kararlı gibiydi. Mr. Yelverton'ın çabaları, gönderilen yarı resmi mektuplar ve imza dilekçeleri hiç anılmasa bile Sir Arthur *Truth* gazetesinden Mr. Voules'ın sürdürdüğü uzun kampanyayı kesinlikle küçümsüyordu. Sir Arthur'un davadan ilk haberdar oluşunu dile getirdiği ifade de açık bir şekilde kusurluydu. "1906'nın son

aylarıydı; tesadüfen *The Umpire* başlıklı bilinmeyen bir gazeteyi elime almıştım ki, gözüm, davanın onun tarafından aktarılmış bir hikâyesi olan bir makaleye ilişti." Sir Arthur bu "bilinmeyen gazeteyi" "tesadüfen eline almıştı"; ama George ona konuyla ilgili uzun bir mektupla birlikte bütün bu makaleleri gönderdiği için eline almıştı. Sir Arthur'un bunu çok iyi bilmesi gerekirdi.

Hayır, ona yakışmayan bir davranıştı bu, diye düşünüyordu George. Sir Arthur, hiç kuşku yok ki, bellekten çalışıyordu; olayların yıllar boyunca kendi anlattığı ve yeniden anlattığı yorumundan yola çıkarak çalışıyordu. George tanık ifadeleri almaktan biliyordu ki, olayların sürekli yeniden anlatılması hikâyelerin çarpıcı yanlarını törpülüyor, konuşanı daha mağrur kılıyor ve her şeyi ilk göründüğü zamandakinden daha kesin hale getiriyordu. Gözü şimdi hızla, herhangi bir kusur bulmayı arzu etmeyerek, Sir Arthur'un olayı aktaran hikâyesinde gezindi. Sona yakın "Adalet Müsveddesi" ifadesini şu cümle izliyordu: "*Daily Telegraph* onun için 300 sterlini bulan bir yardım parası topladı." George'un yüzünde biraz gergin bir gülümseme belirdi: Bu, Sir Arthur'un ertesi yıl İtalyan maraton koşucusu adına toplamak üzere çağrı yaptığı paraydı. İki olay İngiliz kamuoyunun kalbini hemen hemen aynı ölçüde etkilemişti: yanlış yere üç yıl boyunca hapis cezasına mahkûm olmak ve bir atletizm yarışmasının sonunda yere düşmek. Davanızı doğru bir perspektif içinde değerlendirmek, hiç kuşku yok ki, yararlı bir şeydi.

Ama iki satır sonra, George'un kitaptaki herhangi bir cümleden daha fazla okuduğu, daha önce fark ettiği yanlışlıklarla sahte vurguları telafi eden ve de çektiği ıstıraplar son derece aşağılayıcı bir şekilde dile getirilen birinin yaralarına merhem olan bir cümle vardı. O cümle şuydu: "Nikâhımda kabul törenime geldi ve hiçbir konuğu görmekten bu kadar gurur duymadım." Evet. Birisi onun orada bulunuşuna karşı çıkar diye, *Anılar ve Serüvenler*'i ayine yanında götürmeye karar verdi George. Spiritüalistlerin nasıl insanlar olduklarını bilmiyordu –hele altı binini bir arada hayal bile edemiyordu– ama kendisinin onlara benzediğinden kuşku duyuyordu. Güçlük çıkması durumunda kitap onun için bir çeşit pasaport olacaktı. Görüyorsunuz işte, burada 215. sayfada, o kişi benim. Ona elveda demeye geldim; onun bir kez daha konuğu olmaktan gurur duyuyorum.

Pazar günü öğleden sonra, saat dörtten biraz geçe, Borough High Street, No: 79'dan çıktı ve Londra Köprüsü'ne doğru yöneldi: İşe gi-

derken giyilen türden mavi bir takım elbise giymiş, sol kolunun altına koyu mavi bir kitap sıkıştırmış ve sağ omzunaysa bir dürbün asmış, ufak tefek esmer bir adam. Onu gören biri bir yarışa gittiğini düşünebilirdi; ancak pazar günleri hiçbir yarış koşulmuyordu. Yoksa kolunun altındaki bir kuş gözleme kitabı mıydı? Ama takım elbise giyerek kuş gözlemeye kim gider ki? Staffordshire'da tuhaf bir görüntü oluşturabilirdi, hatta Birmingham'da onu bir eksantrik sananlar çıkabilirdi; ama zaten fazlasıyla eksantrik insanı barındıran Londra'da hiç kimse böyle düşünmezdi.

Buraya ilk taşındığında, kaygıları vardı. Hiç kuşkusuz, gelecekteki yaşamı konusunda; o ve Maud'nun birlikte yaşamayı nasıl becerebilecekleri konusunda; şehrin büyüklüğü, kalabalıkları ve gürültüsü konusunda; bunun da ötesinde, insanların ona nasıl davranacakları konusunda. Acaba Landywood'da onu bir çitin içine itip şemsiyesine hasar vermiş olanlar gibi gizli gizli dolaşan kabadayı tipler olacak mıydı; onu kendisine zarar vermekle tehdit eden Upton gibi kaçık bir polis olacak mıydı; Sir Arthur'un davasının temelinde yattığına inandığı gibi ırksal bir önyargıyla karşılaşacak mıydı? Ama yirmi yıldan fazla bir süredir yaptığı gibi Londra Köprüsü'nden geçerken, kendini son derece rahat hissediyordu. İnsanlar sizi ya nezaket gereği ya da kayıtsızlıktan, genellikle kendi başınıza bırakıyordu ve George hangi gerekçeyle olursa olsun bunun için minnet duyuyordu.

Genelde yanlış varsayımlar üzerine fikirler üretildiği doğruydu: o ve kız kardeşinin ülkeye yeni gelmiş oldukları, onun bir Hindu olduğu, baharat ticaretiyle uğraştığı gibi. Ve elbette nereli olduğu ona hâlâ soruluyordu; gerçi yanıt olarak –daha incelikli coğrafi hususları tartışmaktan kaçınmak için– Birmingham'lı olduğunu söylediğinde muhatapları çoğu kez başlarını hiç de şaşırmamış bir şekilde, sanki Birmingham sakinlerinin George Edalji'ye benzeyen kişiler olduklarını hep bekliyorlarmış gibi eğiyorlardı. Tabiatıyla Greenway'le Stentson'ın hoşlandıkları türden kimi mizahi imalar da olmuyor değildi –gerçi Bechuana Land'e pek az ima yapılıyordu– ama o bunları, yağmur gibi sis gibi kaçınılmaz doğal olaylar olarak görüyordu. Hatta sizin Birmingham'lı olduğunuzu öğrenince duyduğu hayal kırıklığını ifade eden birtakım kişiler bile çıkıyordu; çünkü onlar sizden bir türlü veremediğiniz uzak ülkelerden gelen haberleri duymayı umuyorlardı.

Bank'tan High Street Kensington'a giden metroya bindi; sonra Albert Hall görünene değin doğuya doğru yürüdü. Zaman konusundaki

ihtiyatlılığı –Maud bu konuda ona takılmaktan hoşlanıyordu– ayinin başlamasından neredeyse iki saat önce oraya gelmesine yol açmıştı. Parkta bir tur atmaya karar verdi.

Temmuz ayında güzel bir pazar öğle sonrasıydı, saat beşi biraz geçmişti ve uzaktan, yüksek sesle çalan bir orkestra duyuluyordu. Park ailelerle, gezintiye çıkmış olanlar ve askerlerle doluydu. Bu insanlar hiçbir noktada kalabalık oluşturmadıklarından George kaygı duymuyordu. Birbiriyle flört eden genç çiftlere ya da küçük çocuklarına göz kulak olan ağırbaşlı anababalara da bir zamanlar duyabileceği bir imrenmeyle bakmıyordu. Londra'ya ilk geldiğinde evlenme umudundan henüz vazgeçmiş değildi; aslı aranırsa, müstakbel eşiyle Maud'un nasıl anlaşacakları konusunda kafa yorup duruyordu. Çünkü şurası açıktı ki, Maud'u terk edemezdi; böylc bir şeyi istemiyordu da zaten. Derken birkaç yıl geçti ve Maud'un müstakbel eşini iyi bir gözle görmesinin onun için diğer seçenekten daha fazla önemli olduğunu anladı. Ve sonra birkaç yıl daha geçti ve bir eşe sahip olmanın yaratacağı sakıncalar daha da belirginlik kazandı. Bir eş hoş biri görüncbilir ama şirret biri çıkabilirdi; bir eş tutumluluktan anlamayabilirdi; bir eş kesinlikle çocuk sahibi olmayı arzu edebilirdi. George çocuk sahibi olmanın yol açacağı gürültüye ya da işini aksatmasına büyük olasılıkla katlanamayacağını düşünüyordu. Ve sonra, elbette, çoğu kez uyumlu olmayan, cinsel meseleler vardı. Georgc boşanma davalarına bakmıyordu; ama avukat olarak evliliğin yol açabileceği perişan durumlarla ilgili yeterince vakaya tanık olmuştu. Sir Arthur uzun süre boşanma davalarının baskısına karşı bir kampanya yürütmüş, başkanlığı Lord Birkenhead'e devretmeden önce uzun yıllar boyunca Reform Birliği'nin başkanlığını yapmıştı. Onur listesindeki bir addan bir başkasına: Gladstone'dan Edalji Davası hakkında Parlamento'da soru öncrgesi verilmesini isteyen, F. E. Smith gibi, Lord Birkenhead olmuştu.

Ama bütün bunlar parantez arasında söyleyeceği şeylerdi. Şimdi elli dört yaşındaydı, uygun bir konfor içinde yaşıyordu ve bekâr hali için de büyük ölçüde filozofça bir tutumu vardı. Kardeşi Horace şimdi aile açısından kaybedilmişti: Evlenmiş, İrlanda'ya göç etmiş ve adını değiştirmişti. Bu üç şeyi tam olarak hangi sıra içinde yapmış olduğundan emin değildi George; ama bunların hepsi de açık bir şekilde birbiriyle bağlantılıydı ve her bir eylemin arzulanır bir şey olmaması diğerlerine yansıyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, farklı yaşam tarzları vardı; ve gerçek şuydu ki, ne o ne de Maud şimdiye değin evlenecek durum-

da olmuşlardı. Benzer bir çekingenlikleri vardı; kendilerine yaklaşanları uzaklaştırıyor gibiydiler. Ancak yeryüzünde yeterince evli çift vardı ve dünya kesinlikle nüfus azalması tehdidiyle de karşı karşıya değildi. Erkek ve kız kardeş olarak bir karı koca kadar uyum içinde, hatta bazı örneklerde görüldüğü üzere daha da uyumlu, yaşayabilirledi.

Birlikte geçirdikleri ilk günlerde, o ve Maud, yılda iki üç kez Wyrley'e yolculuk ediyorlardı; ama bunlar pek de mutlu ziyaretler değildi. Bu ziyaretler George için çok fazla özel anıyı yedeğinde getiriyordu. Kapı tokmağı onu hâlâ yerinden zıplatıyor, akşamleyin, karanlık basmış olan bahçeye bakarken, ağaçların altında sık sık, hiçbir şey olmadığını bildiği halde yine de korktuğu birtakım yer değiştiren siluetler görür gibi oluyordu. Maud'un durumu onunkinden farklıydı. Babasına ve annesine bağlı olmakla birlikte papazevinin içine adımını atar atmaz içine kapanıyor ve tedirginleşiyordu. Pek az konuşuyordu; güldüğü de hiç duyulmuyordu. George onun hastalanmaya başladığına yemin bile edebilirdi. Ama George bunun ilacının ne olduğunu biliyordu: İlaç New Street İstasyonu ve Londra treniydi.

Önceleri, o ve Maud birlikte dışarı çıktıklarında insanlar onları bazen karı koca sanıyorlardı. Hiç kimsenin onu evlenemeyen biri olarak düşünmesini istemeyen George, oldukça kesin bir tonda, "Hayır, benim sevgili kardeşim, Maud bu" diyordu. Ama zaman geçtikçe, ara sıra söylenenleri düzeltmeye zahmet etmediği de oluyordu; birlikte yürürlerken Maud onun koluna girip hafifçe gülüyordu. Yakında, diye düşünüyordu George, onun saçı da kendisininki kadar kırlaştığında, insanlar onları yaşlı bir evli çift sanacaklar ve o, bunu tartışıp tartışmamayı bile umursamayacaktı.

Gelişigüzel gezinip duruyordu ki, Albert Memorial'a yaklaşmış olduğunu fark etti. Prens, yaldızlı ve pırıltı çevresinde, dünyanın ona hizmet etmeye hazır bütün ünlü adamlarıyla birlikte oturuyordu. George dürbününü kutusundan çıkardı ve bakmaya koyuldu. Dürbünün objektifini yavaşça anıtın tepesine doğru kaydırıp sanat, bilim ve endüstrinin temsil edildiği figürlerin üzerine çevirdi; derken Prens Albert'ın oturmuş ve düşüncelere kapılmış bir halde temsil edildiği figürünün üzerine geldi ve daha yukarılara geçti. Dürbünün ayar düğmesini kontrol etmek kolay değildi; bazen bir yaprak kitlesi lensin önünü kaplıyordu. Ama sonunda kocaman bir Hıristiyan haçı net bir biçimde gözlerinin önüne geldi. Oradan yavaş yavaş, anıtın alt katları kadar kalabalık görünen uç kısmına doğru ilerledi. Sıra sıra melekler–ve meleklerden da-

ha aşağıda– klasik bir şekilde giydirilmiş, daha fazla insan figürü öbeği vardı. Sık sık odak noktasını kaybederek ve gördüğü figürlerin kimlere ait olduğunu anlamaya çalışarak Anıt'ın çevresinde bir daire çizdi: bir elinde bir kitap öteki elinde bir yılan olan bir kadın, ayı postuna bürünmüş ve elinde büyük bir sopayla bir adam, çıplalı bir kadın, elinde uzun bir mum taşıyan kukuletalı bir figür... Belki de azizdi bunlar ya da simgesel figürler? Aaa, işte sonunda, köşedeki bir kaidenin üzerinde ayakta duran, tanıdığı bir figür gözüne çarptı: Kadının bir elinde bir kılıç, ötekinde bir terazi vardı. George heykeltıraşın onu gözleri bağlı olarak temsil etmemiş oluşuna sevindi. Bu ayrıntının figürlerde yer almasını onaylamıyordu: Ne anlama geldiğini anlamadığı için değil, başkaları anlayamadığı için onaylamıyordu. Gözleri bağlı figürler cahil kişilere mesleğiyle alay etme olanağını veriyordu. Buna izin veremezdi George.

Dürbünü kutusuna koydu ve dikkatini tek renkli, donmuş figürlerden çevresindeki renkli, hareket eden figürlere kaydırdı; oyulmuş kabartmalardan vazgeçip canlı görünüme çevirdi.Ve o an, herkesin günün birinde öleceğini kavrayarak irkildi. Ara sıra kendi ölümü üzerinde kafa yorduğu oluyordu; anne ve babasının ölümleri ona keder vermişti –babası on iki yıl, annesi altı yıl önce ölmüştü– gazetede ölüm ilanlarını okumuş ve meslektaşlarının cenazelerine gitmişti ve burada da Sir Arthur'a elveda etmek için bulunuyordu. Ne var ki, daha önce hiçbir zaman herkesin günün birinde öleceğini böylesine kavrayamamıştı; gerçi bu, zihinsel bir kavrayıştan çok insanın ta içinde duyumsadığı bir farkındalıktı. Hiç kuşku yok ki, bunun ne olduğu kendisine çocukken anlatılmıştı; gerçi her zaman –Compson Amca gibi– ölümden sonra da herkesin yaşayamaya devam edeceği bağlamında anlatılmıştı bu; ya İsa'nın bağrında ya da ölen kişi kötü biriyse, başka bir yerde. Ama şimdi çevresine bakınıyordu. Prince Albert elbette ölmüştü, onun yasını tutan Windsor Dulu da ölmüştü; ve şu güneş şemsiyeli kadın da ölecekti, yanındaki annesi daha önce ölecekti, çocukların daha önce ölebilecekleri bir savaş olsa da şu küçük çocuklar daha sonra öleceklerdi, onlarla birlikte şu iki köpek de ölecekti, uzaktaki orkestranın elemanları da ölecekti, yeryüzünün en yaşlı sakini olana değin yaşasa da, yaşı yüz beş, yüz on ya da bilmem ne olsa da bebek arabasındaki şu bebek bile ölecekti.

George artık hayal gücünün sınır noktalarına yaklaşıyor olsa da, düşüncelerini biraz daha öteye götürmeye devam etti. Eğer ölmüş olan bir

kimseyi tanıyorsanız, onun hakkında iki şekilde düşünebilirdiniz: ölü olarak, tümüyle yok olmuş biri olarak, vücudun ölümüyle benliği, özü, bireyselliği artık var olmayan biri olarak; ya da o kişinin, benimsediğiniz dinsel inanca göre, bu inancı ne kadar ateşli ya da ne kadar ılımlı bir şekilde savunmanıza göre, bir yerde, bir şekilde, kutsal metinlerde öngörüldüğü biçimde ya da hâlâ anlayamadığımız bir biçimde, hâlâ yaşadığına inanabilirdiniz. Ya böyle düşünecektiniz ya da öteki şekilde; bir uzlaşma konumu yoktu. George benliğinin derinliklerinde yok olup gitmenin daha olası olduğunu düşünmeye yatkın gibiydi. Ama sıcak bir yaz öğle sonrası, muhtemelen çok azı ölmüş olmayı düşünen binlerce insan arasında Hyde Park'ta ayakta duruyorsanız, yaşam denilen bu yoğun ve karmaşık şeyin adı sanı bilinmeyen bir gezegende ortaya çıkan salt rastlantısal bir olay, iki karanlıklar sonsuzluğu arasında kısacık bir ışık anı olduğuna inanmak çok daha zor olurdu. Böyle bir anda bütün bu canlılığın bir şekilde sürmesi, bir yerde sürmesi gerektiğini hissetmek mümkündü. George herhangi bir dinsel duygu taşkınlığına boyun eğmek üzere olmadığını biliyordu; Marylebone Spiritüalizm Derneği'nden biletini aldığında ona almayı önerdikleri kitap ve broşürlerden isteyecek değildi. Aynı zamanda, hiç kuşkusuz yaşadığı gibi yaşamayı sürdüreceğini de biliyordu; ülkedeki halkın geri kalan bölümü gibi –ve esas olarak Maud yüzünden– İngiltere Kilisesi'nin genel ritüellerini yerine getirecekti. Bu ritüelleri meselenin gerçeğinin ne olduğunu keşfedeceği ya da daha muhtemelen, hiçbir şey keşfetmeyeceği ölüm anına değin bir çeşit gönülsüzlükle ve belli belirsiz bir umutla yerine getirecekti. Önünden tırıs adımlarla geçen atla binicisine bakarken –ölüme Prens Albert kadar yazgılı, şu at ve binicisi– diye düşündü; işte bugün Sir Arthur'un görmeye geleceği şeyin birazını görmüş oldum ben.

Bütün bunlar onu soluksuz bıraktı ve panikletti; sakinleşmek için bir banka oturdu. Gelip geçenlere bakıyor ama sadece yürüyen ölü insanlar –şartlı olarak serbest bırakılan ama geri çağrılması her an muhtemel olan tutuklular– görüyordu. *Anılar ve Serüvenler*'i açtı ve oyalanmaya çalışarak sayfalarını hızlı hızlı çevirmeye başladı. Ve anında, gözüne iki sözcük çarptı. Normal harf karakterinde dizilmişlerdi ama ona büyük harf gibi geldi: "Albert Hall." Daha boşinançlı ve safdil bir kişi, o anda özel bir anlam bulabilirdi; George bunu bir rastlantıdan öte bir şey olarak görmeye yanaşmadı. Yine de, okudu ve oyalandı. Aşağı yukarı otuz yıl önce, Sir Arthur'un, Albert Hall'da En Güçlü Adam yarışmasında hakemlik etmeye nasıl çağrılmış olduğunu, geç vakit yenen

ve şampanya içtikleri bir akşam yemeğinden sonra gecelcyin boş sokaklarda yürümeye koyulduğunda kendini yarışmayı kazanan adamın nasıl birkaç adım gerisinde yürürken bulduğunu, adamcağızın Lancashire'a dönmek için sabah trenine binene değin Londra sokaklarında yürüyerek vakit geçirmeye hazırlanan basit bir insan olduğunu okudu. George ansızın kendini, canlı bir düş ülkesindeymiş gibi hissetmeye başlar. Sis vardır, insanların ağızlarından beyaz soluklar çıkmaktadır ve altın heykelcik kazanmış En Güçlü Adam'ın bir yerde yatmak için parası yoktur. Sir Arthur'un gördüğü gibi, adamı arkadan görür; yana yatırılmış bir şapka, güçlü omuzların gerdiği bir ceketin kumaşı, bir kolunun altına gelişigüzel sıkıştırılmış ve ayakları geriye doğru bakan bir heykelcik. Siste kaybolmuş ama iriyarı, nazik ve İskoç şiveli kurtarıcı yumuşak adımlarla arkada yürüyor ve harekete geçmekten asla korkmuyor. Sir Arthur şimdi onları terk ettiğine göre –yanlış yere suçlanmış avukat, yere çöken maraton koşucusu, yönünü kaybetmiş güçlü adam– bunların hepsinin hali ne olacak?

Gitmek için daha bir saat vardı ama insanlar şimdiden Hall'a doğru hareketlenmeye başlamışlardı; bu yüzden daha sonra başına gelebilecek bir izdihamdan kaçınmak için onlara katıldı. Bileti ikinci sıra loca içindi. Arka merdivenlerden yukarıya yönlendirildi ve kavisli bir koridora çıktı. Bir kapı açıldı ve kendini bir locanın dar mekânında buldu. Şu an hepsi de boş olan beş koltuk vardı: biri arkada, ikisi yan yana, diğer ikisiyse öndeki pirinç parmaklığın yanında. George bir an duraksadı, sonra bir soluk alıp öne doğru adım attı.

Bu yaldızlı ve kırmızı pelüşlü Colosseum'un her yanından gelen ışıklar gözlerini kamaştırır. Bir binadan çok oval bir kanyona benzemektedir burası; karşılara, aşağılara, yukarılara bakar. Acaba kaç kişi almaktadır? Sekiz bin mi, on bin mi? Neredeyse başı dönmüş durumda, ön sıradaki koltuklardan birine oturur. Maud'un, dürbününü yanına alma fikrini vermiş olmasına memnundur: Dürbünle bakarak ortadaki sahneyi ve sıra sıra yükselen koltukları, üç sıra locayı, sahnenin arkasındaki büyük borulu orgu, sonra çemberin daha yüksekte kalan eğimini, kahverengi mermer sütunların desteklediği kemer dizisini ve onların da yukarısında, başları üzerinde tıpkı bir bulut kümesi gibi duran keten bezinden yapılma bir gölgelikle gözlerden uzak tutulan ve tepede süzülür gibi duran kubbenin başlangıç kısımlarını tarar. Aşağıda içeri girmekte olan insanları inceler. Bazıları tamamen resmi giysilere bürünmüşlerdir; ama çoğu Sir Arthur'un yas tutulmaması konusundaki

arzusuna uygun giyinmiştir. George dürbününü yeniden platforma çevirir: Hidranjeaya benzettiği birtakım çiçek kümeleri ve iri, aşağıya doğru eğilen, eğreltiotu benzeri bir şeyler vardır. Ailenin oturması için kare arkalıklı bir dizi sandalye yerleştirilmiştir. Ortadakinin üstünde dikdörtgen şeklinde bir karton durmaktadır. George dürbününü bu sandalyenin üzerine odaklar. Kartonun üzerinde, SIR ARTHUR CONAN DOYLE yazılıdır.

Salon iyice dolarken, George dürbününü yeniden kutusuna koyar. Solundaki loca komşuları yerlerini alır; yandakilerden sadece bir kol konacak yer kadar ötededir. George'u dostça selamlarlar. Sanki olay ciddi olmakla birlikte aynı zamanda resmiyet dışı bir olaymış gibi. Burada bulunan ve spiritüalist olmayan tek kişi olup olmadığını merak eder. Dört kişilik bir ailenin gelmesiyle loca dolar; arkadaki tek kişilik koltuğa oturmayı önerir ama onu duymazlar. Ona sıradan birer Londralı gibi görünürler; yetişkinliğe yaklaşan iki çocuklarıyla bir çift. Kadın girişken bir şekilde yanındaki koltuğa yerleşir: Otuzlarının sonunda bir kadındır; koyu mavi bir elbise giymiştir; geniş, açık bir yüzü ve kızıla çalan gür kahverengi saçları vardır.

"Bu tepede, cennete yarı yarıya varmış sayılırız, öyle değil mi?" der hoş bir tonda. George kibarca başını eğerek onaylar. "Peki siz nerelisiniz?"

George ilk kez kesin bir şekilde yanıtlamaya karar verir. "Great Wyrley" der. "Staffordshire, Cannock yakınları." Kadının, tıpkı Greenway ve Stentson gibi, "Hayır, gerçekte nerelisiniz?" diye sormasını bekler gibidir. Ama soru sormaz kadın, sadece bekler; belki de onun hangi spiritüalizm derneğine üye olduğunu söylemesini istemiştir. George, "Sir Arthur benim dostumdu" diyecek gibi olur, bunun hemen arkasından, "Aslında, nikâhında bulunmuştum" diye ekleyecek ve eğer kadın herhangi bir kuşkuya kapılacak olursa da söylediğini *Anılar ve Serüvenler* kitabını göstererek kanıtlayacaktır. Ama bunun gösterişçilik gibi kaçabileceğini düşünür. Zaten, eğer Sir Arthur'un bir dostu idiyse, sahneden niçin o kadar uzakta, o şansa sahip olmayan sıradan insanlar arasında oturmakta olduğunu merak da edebilir.

Salon dolduğunda, ışıklar ölgünleşir ve sahneye toplantıyı düzenleyen birtakım kişiler çıkar. George ayağa kalkmalarının, hatta belki de alkışlamalarının gerekip gerekmediğini merak eder; kilise ritüellerine kadar alışıktır o, ne zaman ayakta durulacağını, ne zaman diz çökeleceğini ve ne zaman oturulacağını iyi bilir; oysa burada kendini eniko-

nu kayıp hisseder. Eğer bu bir tiyatro olsaydı ve onlar da ulusal marşı çalsalardı, sorun çözülmüş olurdu. George, Sir Arthur'a ve onun dul eşine bir saygı ifadesi olarak herkesin ayağa kalkması gerektiğini hisseder; ama bu yönde bir talimat yoktur ve bu yüzden de hiçbiri yerinden kalkmaz. Lady Conan Doyle yas siyahı değil de gri bir elbise giymiştir; uzun boylu iki oğlu, Denis ile Adrian, resmi giysiler içindedirler ve ellerinde silindir şapkalar vardır; onları kız kardeşleri Jean ve Sir Arthur'un ilk evliliğinden çocuğu, yarım kan kız kardeşleri Mary izler. Lady Conan Doyle boş sandalyenin sol tarafındaki yerini alır. Bir oğlu onun yanına, diğer oğlu üzerinde Sir Arthur'un adı yazılı kartonun öteki yanına oturur: İki genç adam oldukça çekingen tavırlarla silindir şapkalarını yere bırakırlar. George yüzlerini açık seçik olarak göremez ve dürbününe uzanmak ister; ama bu jestin uygunsuz kaçacağını aklından geçirir ve bakışlarını saatine eğer. Saat tam yedidir. Bu dakiklik onu etkiler; her nedense spiritüalistlerin zamanlama konusunda daha gevşek olacaklarını beklemiştir.

Marlylebone Spiritüalizm Derneği'nden Mr. George Craze kendini toplantının başkanı olarak tanıtır. Lady Conan Doyle adına bir bildiriyi okumaya başlar:

> *Dünyanın dört bir köşesindeki bütün toplantılarda, sevgili kocamın yanında oturdum ve insanların onu onurlandırmak için kalplerinde saygı ve sevgiyle gelmiş oldukları bu büyük toplantıda, onun sandalyesi yanımda bulunuyor ve onun spiritüel anlamda bana yakın olacağını biliyorum. Dünyevi gözlerimiz yeryüzünün titreşimlerinin ötesini göremese de, medyumluk denilen Tanrı vergisi içgörüyle donanmış olanlarımız aramızda yer alan sevgili kişiyi görebileceklerdir.*
> *Çocuklarım, kendim ve sevgili kocamın adına, hepinize, sizleri bu gece buraya getirmiş olan sevgi için bütün kalbimle teşekkür etmek istiyorum.*

Salonun çevresinde bir mırıldanma olur; George bu uğultunun, dul eşe karşı hissedilen duygudaşlığı mı yoksa Sir Arthur'un onların önünde sahnede mucizevi bir şekilde görünmeyeceğinden dolayı duyulan hayal kırıklığını mı gösterdiğini anlayamaz. Mr. Craze, basında çıkan aptalca spekülasyonların aksine, Sir Arthur'un sanki sihirli bir numarayla kendini fiziksel anlamda göstermesi diye bir durumun söz konusu olmadığını vurgular. Spiritüalizmin gerçekleriyle tanışık olmayan-

lar, özellikle de burada bulunan gazeteciler için, bir kimse öteki âleme geçtiğinde, ruh için çoğu kez bir karışıklık dönemi olduğunu ve ruhun varlığını hemen kanıtlayamayabileceğini açıklar. Ancak Sir Arthur, gülümseyen bir dinginlikle baktığı böylesi bir öteki âleme geçişe tamamen hazırlıklı olmuş ve ailesini arkasında, uzun bir yolculuğa çıkıyormuş ama çok geçmeden yeniden görüşeceklerinden de tamamen eminmiş gibi bırakmıştır. Böyle durumlarda ruhun yerini ve gücünü çok daha çabuk bulacağı beklenir.

George, Sir Arthur'un oğlu Adrian'ın *Daily Herald*'a söylediği bir şeyi anımsar. Aile, babalarının ayak seslerini ve fiziksel varlığını özleyecektir; ama hepsi bu, demiştir: "Yoksa sadece Avustralya'ya gitmiş de olabilir." George kahramanının o uzak kıtayı bir zamanlar gidip gördüğünü bilir; çünkü birkaç yıl önce *Bir Spiritüalistin Gezilerini* kütüphaneden ödünç alıp okumuştur. Aslına bakılırsa, kitabın yolculukla ilgili verdiği bilgileri uzun teolojik söylemlerinden çok daha ilginç bulmuştur. Ne var ki, Sir Arthur ve ailesi –yorulmak bilmez Mr. Wood'la birlikte– Avustralya'da propagandaya giriştikleri sırada, birer Hacı olarak vaftiz edildiklerini anımsar. Şimdi Sir Arthur oraya ya da en azından bunun spiritüalist eşdeğeri her neyse, oraya dönmüştür.

Sir Oliver Lodge'dan gelen bir telgraf yüksek sesle okunur. "Yüce gönüllü şampiyonumuz kampanyasını Öteki Taraf'ta ek bir bilgi ve bilgelikle, hâlâ sürdürüyor olacak. *Sursum corda**." Sonra Mrs. Clair Stobart, Korintlilere Mektuplar'dan parçalar okur ve Aziz Pavlus'un sözlerinin bu olaya uygun düştüğünü çünkü Sir Arthur'un yaşamında sık sık Spiritüalizmin Aziz Pavlus'u olarak tanımlandığını bildirir. Miss Gladys Ripley, Liddle'ın "Bana Sadık Kal" şarkısını söyler. Peder G.Vale Owen, Sir Arthur'un edebi yapıtlarından söz eder ve yazarın *Beyaz Şirket* ve onun devamı olan *Sir Nigel* adlı çalışmalarının kendi görüşüyle en iyi yapıtları olduğu görüşünü paylaşır; gerçekten de, *Sir Nigel*'deki bir Hıristiyan şövalyeyle yüksek sadakate sahip bir adamın betiminin tam da Sir Arthur'un kendisinin bir ifadesi olabileceğini belirtir. Crowborough'daki cenaze ayininin yarısını üstlenmiş olan Peder C. Drayton Thomas ise, Sir Arthur'un spiritüalizmin sözcüsü olma yolundaki yorulmak bilmez etkinliğini över.

Bundan sonra hepsi birlikte, spiritüalist hareketin en sevdiği ilahi olan "Önderlik Et, Doğuştan Işık"ı söylemek üzere ayağa kalkarlar. George'un dikkatini ilahi söyleme tarzında, ilkin ne olduğunu anlaya-

* Lat.: "Kalplerinizi Tanrı'ya açın." (ç.n.)

madığı farklı bir şey çeker. "Sen ayaklarımı tut; istemiyorum görmek / Uzak manzarayı; bir adım yeterlidir benim için." Bir an zihni, özellikle spiritüalizme pek de uygun gibi gelmeyen sözcüklere takılır: George'un anlayabildiği kadarıyla bu hareketin yandaşları gözlerini hep uzaktaki manzaraya dikmişler ve oraya varabilmek için de gereken adımları atmışlardır. Derken dikkati ilahinin içeriğinden söylenme tarzına yönelir. Söylenme tarzı *farklıdır*. Kilisede insanlar ilahileri, aylar ve yıllar öncesinden bildik dizelerle yeniden tanışıyormuş gibi söylerler. Dizeler öylesine kabul görmüş gerçekleri barındırmaktadır ki, bunların kanıtlanmaya da, haklarında düşünülmeye de ihtiyacı yoktur. Buradaki ilahilerde seslerde bir doğrudanlık ve tazelik vardır; aynı zamanda da çoğu papazın can sıkıcı bulacağı, tutkuya yaklaşan bir çeşit neşelilik. Her bir sözcük sanki yepyeni bir gerçeği, kutlanması ve acilen başkalarına iletilmesi gereken bir gerçeği içeriyormuşçasına telaffuz edilir. Bütün bunlar George'a İngilizlikten son derece uzak şeyler gibi gelir. Sakınımlı bir şekilde, oldukça hayran olunası bulur bunu. "Gece/ sona erene kadar/ ve sabahla birlikte şu melek yüzleri/ Gülümseyene kadar/ Nicedir sevdiğim ve bir süredir yitirdiğim."

İlahi sona erip de yerlerine yeniden otururlarken, George yanında oturan kadına belli belirsiz bir selam verir. Yeterince alçakgönüllüce, ancak bir kilisede asla vermeyeceği türden bir selam. Kadın, yüzünün her bir köşesine yayılan bir gülümsemeyle karşılık verir buna. Bu gülümsemede kendinden aşırı emin ya da misyonerce denebilecek hiçbir şey yoktur. Belirgin bir kendinden hoşnutluk da yoktur. Gülümsemesi sadece, evet, bu kesin, bu doğru, bu sevinç dolu, der.

George etkilenir ama aynı zamanda biraz da şaşırır: Duyulan sevinçten kuşkulanmaktadır. Kendi yaşamında bununla çok az karşılaşmıştır. Çocukluğunda haz denilen bir şeyde genellikle suçlu, sinsi ya da gayri meşru sıfatlarının eşlik ettiği bir yan vardı. İzin verilen ender hazlar da yalın sözcüğüyle nitelenen hazlardı. Sevince gelince, borular öttüren meleklerle bağlantılandırılan bir şeydi bu; gerçek yeri de yeryüzü değil, cennetti. Sevince sınır getirilmesin! İnsanlar böyle diyorlardı şimdi, öyle değil mi? Ne var ki, George'un deneyimlerine göre, sevinç her zaman sıkı sıkıya sınırlandırılmıştır. Hazza gelince, o, insanın görevini yapmasının hazzını tanımıştır; ailesine, müvekkillerine ve ara sıra da Tanrı'ya karşı. Ama sıradan insanlara haz veren şeylerin çoğunu hiçbir zaman yapmamıştır: bira içmek, dans etmek, futbol, kriket oynamak ve evlenmiş olsaydı meydana gelebilecek bazı şeyler gibi. O hiç-

bir zaman, yerinden bir genç kız gibi fırlayan, saçına hafifçe dokunup onu karşılamaya koşan bir kadın tanımayacaktır.

Bir zamanlar Sir Arthur'un spiritüalizm üzerine konuştuğu ilk büyük toplantının başkanlığını gururla yapmış olan Mr. E.W. Oaten, ondan başka hiçbir kişinin, bizim İngiliz karakteriyle ilişkilendirdiğimiz bütün erdemleri kendi kişiliğinde daha iyi bir araya getirmediğini söyler: Bunlar cesaret, iyimserlik, sadakat, duygudaşlık, yücegönüllülük, gerçek sevgisi ve Tanrı'ya bağlılıktır. Bundan sonra Mr. Hannen Swaffer, daha üzerinden on beş gün bile geçmemiş bir süre önce, Sir Arthur'un, ölümcül hasta olmasına karşın, kötü niyetli bazı kişilerin medyumların önünü tıkamak için tezgâhladıkları Büyücülük Yasası önergesinin iptali için İçişleri Bakanlığı'nın merdivenlerini nasıl zorlukla çıkmış olduğunu anımsatır. Bu onun son göreviydi ve görevine bağlılıkta hiçbir zaman kusur etmedi. Yaşamının her bir cephesinde kendini gösteriyordu bu. Çoğu kişi yazar Doyle'u, dram yazarı Doyle'u, gezgin Doyle'u, boksör Doyle'u, bir zamanlar kriket şampiyonu W. G. Grace'ı saf dışı etmiş olan kriketçi Doyle'u tanıyordu. Ama bunların herhangi birinden daha büyük olan Doyle, masumlara ıstırap çektirildiğinde adaleti savunmuş olan Doyle'du. Onun nüfuzu sayesinde Ceza Temyiz Yasası yürürlüğe konmuştu. Edalji ve Slater'ın davalarını muzaffer bir edayla üstlenen bu Doyle'du.

George kendi adı anılınca içgüdüsel bir şekilde gözlerini eğer, sonra gururla yukarı kaldırır ve yana kaçamak bir bakış atar. O adi ve nahoş cinayetle bir kez daha ilişkilendirilmiş olması üzülünecek bir şeydir; ama adının böyle büyük bir vesileyle anılmış olmasından onurlu bir haz duyabilir. Maud da buna sevinecektir. Yanındakilere daha belirgin bir şekilde göz atar; ama artık onun anı gelip geçmiştir. Onların gözleri sadece bir başka Doyle'u, adalet savunucusu Doyle'dan bile daha büyük bir Doyle'u kutlamaya geçmiş olan Mr. Swaffer'ı görmektedir. Doyleların bu en büyüğü, savaşın umutsuzluk saatlerinde ülkenin kadınlarına sevdiklerinin ölmediklerinin huzur verici kanıtını getiren Doyle'dur.

Şimdi kendilerinden, büyük şampiyonlarının anısına iki dakikalık bir saygı duruşuna geçmek için ayağa kalkmaları istenir. Lady Conan Doyle ayağa kalkarken kısacık bir an yanındaki boş sandalyeye gözlerini eğer ve sonra, uzun boylu oğulları her bir yanında olmak üzere, salona doğru bakarak ayağa kalkar. Galerilerden, balkonlardan, loca sıralarından, koltukların büyük kavsinden ve ortadaki sahneden ona altı bin

bakış –sekiz bin bakış mı? on bin bakış mı?– karşılık verir. Kilisede insanlar, aralarından ayrılanları anımsamak için başlarını eğip gözlerini kapatırlardı. Burada böyle bir ölçülülük ve içebakış hali yoktur; içten duygudaşlık doğrudan bir bakışla iletilir. Bu sessizlik George'a aynı zamanda daha önce tanık olduğu diğer sessizliklerden farklı bir yapıda gözükür. Resmi sessizlikler saygılıdır, ağırbaşlıdır, çoğu kez de bilerek üzüntü vericidir; bu sessizlik aktiftir, beklentiyle hatta tutkuyla doludur. Eğer bir sessizlik bastırılmış bir gürültü gibi olabilirse, işte bu öyle bir sessizliktir. Saygı duruşu sona erdiğinde, George'un üzerinde öylesine garip bir etkisi olmuştur ki, Sir Arthur'u neredeyse unutmuş gibidir.

Mr. Craze mikrofonun başına döner. "Bu akşam" diye konuşur, binlerce kişi yeniden koltuklarına otururken, "merhum önderimizin bize aşıladığı cesaretle çok gözüpek bir deneye girişeceğiz. Bizimle birlikte bu platformdan izlenimler aktarmaya çalışacak duyarlı bir ruh var. Bunu böylesine devasa bir toplantıda yapmaktan tedirginlik duymamızın bir sebebi duyarlı kişi üzerinde müthiş bir gerginlik yaratıyor olması. On bin kişilik toplulukta medyumun üzerinde korkunç bir güç yoğunlaşır. Bu gece Mrs. Roberts bazı özel dostları tasvir etmeye çalışacak ama böylesine devasa bir toplantıda ilk kez yapılıyor olacak bu. 'Gözlerimi Aç ki Gerçeği Şöyle Bir Göreyim' ilahisini söylerken bedeninizden yayılan titreşimlerle yardımcı olabilirsiniz."

George daha önce bir ruh çağırma seansında hiç bulunmamıştır. Ne yazgısını öğrenmek için avcunu açıp elini bir Çingene'ye okutmuş, ne de bir panayırda kristal bir kürenin önüne oturup iki peni ödemiştir. O bütün bunların saçma sapan şeyler olduğuna inanır. Ancak bir deli ya da ilkel bir kabile insanı, bir elin üzerindeki çizgilerin ya da bir fincandaki çay yapraklarının herhangi bir şeyi ortaya çıkarabileceğine inanır. Ruhun ölümden sonra var olduğu konusunda Sir Arthur'un duyduğu kesin inanca saygı duymayı ister aslında; belki de, bazı koşullar altında böylesi bir ruh canlı şeylerle iletişim de kurabilir. Sir Arthur'un otobiyografisinde betimlediği telepati deneylerinde bir şeyler olduğunu kabul etmeye de hazırdır. Ama George'un çizgi çektiği bir nokta vardır. George bu çizgiyi, sözgelimi, insanlar mobilyaları yerlerinden oynattıklarında, çanlar gizemli bir biçimde çaldırılıp ölüler karanlığın içinden ışıklar saçan yüzleriyle çıktıklarında, ruhların elleri yumuşak bir balmumunun üzerinde sözde izlerini bıraktıklarında, çizer. George bütün bunları apaçık bir gözbağcılık numarası olarak görür. Ruh ileti-

şimi için en iyi koşulların –kapalı perdeler, sönük ışıklar, insanlar kalkıp olup bitenleri doğrulayamasın diye ellerini birbirine kavuşturmalar– aynı zamanda şarlatanlığın da ortaya çıkacağı tamı tamına en iyi koşullar olduğundan nasıl olur da kuşkulanmaz insan? George, üzülerek, Sir Arthur'u kolay inanan bir insan olarak görür. Sir Arthur'un Amerika Birleşik Devletleri'nde tanışmış olduğu Amerikalı gözbağcı Harry Houdini'nin, profesyonel medyumların yaptığı her yeni numarayı yeniden yapmayı önerdiğini okumuştur. Houdini çeşitli vesilelerle kendini dürüst insanlara sıkı bir biçimde bağlatmış ama ışıklar söner sönmez de çanlar çalmak, gürültüler çıkarmak, mobilyaların yerini değiştirmek, hatta ektoplazmalar oluşturmak üzere kendini sardırdığı bu iplerden kurtarmayı her zaman becermiştir. Sir Arthur Mr. Houdini'nin meydan okumasına karşı çıkmıştı. Gözbağcının böylesi numaraları gerçekleştirebileceğini yadsımıyor ama o, bu yeteneği kendi yorumlama tarzını yeğliyordu. Aslında Mr. Houdini, varlığını sapkın bir şekilde yadsımayı seçtiği spiritüel güçlere sahipti.

"Gözlerimi Aç ki" ilahisi son bulurken, geniş kesimli siyah saten elbiseler giymiş, kısa siyah saçlı ve narin yapılı bir kadın mikrofona doğru gelir. Sir Arthur'un en çok sevdiği medyum, Mrs. Estelle Roberts'tır bu. Şimdi salondaki atmosfer iki dakikalık sessizlik sırasında olduğundan daha da yoğundur. Mrs. Roberts orada, hafifçe sallanarak, ellerini birbirine kavuşturmuş, başı aşağı eğik halde ayakta durur. Bütün gözler onun üzerindedir. Yavaşça, çok yavaşça, başını kaldırmaya başlar; sonra kavuşturduğu ellerini serbest bırakır ve sallanma yavaş yavaş sürerken, kolları açılmaya başlar. Sonunda, konuşur.

"Burada bizimle birlikte çok sayıda ruh var" diye başlar. "Beni arkamdan bir nesne gibi itiyorlar."

Gerçekten de böyle bir şey varmış gibidir: Adeta çeşitli doğrultulardan gelen büyük baskıya karşın kendini dimdik tutmaya çalışmaktadır.

Daha fazla sallanma, daha fazla görülmeyen itme dışında, bir süre hiçbir şey olmaz. George'un solundaki kadın, "Kırmızı Bulut'un görünmesini bekliyor" diye fısıldar.

George başıyla onaylar.

"Onun kılavuz ruhu bu" diye ekler yanında oturan kadın.

George ne diyeceğini bilemez. Bu, hiç de onun dünyası değildir.

"Kılavuzların çoğu esmer derili." Kadın duraklar, sonra en ufak bir mahcubiyet duymadan gülümseyip ekler: "Kızılderili, demek istiyorum."

Bekleyiş sessizlik kadar aktiftir; sanki salondakiler Mrs. Roberts'ın narin bedeni üzerine görülmez ruhlar kadar bir baskı uyguluyordur. Bekleyiş sürer ve sallanan figür sanki dengede durmak istercesine ayaklarını daha da genişçe açar.

"İtiyorlar, itiyorlar. Çoğu mutsuz. Salon, ışıklar, yeğledikleri dünya... Genç bir adam, arkaya taranmış siyah saçları var; üniformalı, bir Sam Browne kemeri, bir mesajı var. Bir kadın, bir anne, üç çocuk annesi, biri öte dünyaya göçmüş ve şimdi onunla birlikte. Başı kel yaşlı beyefendi buradan uzakta yaşamayan bir doktordu; korkunç bir kazadan sonra, birdenbire koyu gri bir takım elbise geçti. Bir bebek, evet, İspanyol gribinin alıp götürdüğü küçük bir kız iki erkek kardeşini çok özlüyor, onlardan biri Bob ve kızın anababası. Durdurun! Durdurun! Mrs. Robert ansızın bağırır ve yana açılmış kollarıyla, arkasında kalabalık oluşturan ruhları geriye itiyor gibidir. "Çok sayıdalar, sesleri birbirine karışıyor, koyu paltolu, yaşamının çoğunu Afrika'da geçirmiş orta yaşlı bir adam –bir mesajı var– kaygını paylaşan ve senin şeyi bilmeni isteyen kır saçlı bir büyükanne var."

George, dur durak bilmeden betimlemesi verilen ruhlar kalabalığını dinler. Edindiği izlenim hepsinin de dikkat çekmek için bağırıp çağırıştıkları ve mesajlarını iletmek için dövüştükleridir. George'un aklına, bütün bu alışılmadık yoğunluğa karşı bir tepki olabilmesi dışında nereden kaynaklandığını bilemediği, mantıksal ve de şakacı bir soru gelir: Eğer bunlar gerçekten de öteki dünyaya göç etmiş İngiliz erkeklerinin ve İngiliz kadınlarının ruhlarıysa, doğru dürüst bir kuyruğun nasıl oluşturulması gerektiğini elbette ki bileceklerdir bunlar, öyle değil mi? Eğer daha yüksek bir duruma terfi ettirilmişlerse, o zaman niçin böyle ağlayıp sızlayan bir kuru kalabalığa dönüşmüşlerdir? Aklından geçen bu düşünceyi, şimdi ileriye doğru eğilip elleriyle pirinç parmaklığı kavramış olan yanındaki kişilerle paylaşmayı düşünmez.

"...Kruvaze takım elbise giymiş yirmi beş ile otuz yaşları arasında bir adamın mesajı var... ansızın göçmüş olan bir kızın, hayır, kız kardeşler... yetmişinin üzerinde, Hertfordshire'da yaşayan yaşlı bir beyefendinin..."

Yoklama sürüp gider ve yapılan kısa bir betimleme bazen salonun uzak bir köşesinden bir "Aaa" sesinin çıkmasına yol açar. George'un çevresindeki beklenti duygusu hummalıdır ve aşırı heyecan yüklüdür; aynı zamanda korkutucu bir yanı da vardır. George binlerce kişinin oluşturduğu bir kalabalığın ortasında ailenizin aranızdan ayrılan bir

üyesi tarafından seçilmenin nasıl bir duygu olduğunu merak eder. Çoğu kişinin, bu işin karanlık ve perdeleri kapatılmış bir seans odasının mahremiyeti içinde olmasını yeğleyip yeğlemeyeceğini merak eder. Ya da, büyük olasılıkla, hiç olmamasını.

Mrs. Robert yeniden sessizliğe gömülür. Sanki arkasındaki ve çevresindeki birbiriyle rekabet eden anlaşılmaz sözler yığını da şimdilik yatışmış gibidir. Derken medyum birdenbire sağ kolunu ileriye doğru uzatır ve koltukların arka tarafına, salonun George'a göre diğer tarafına işaret eder. "Evet, orada! Onu görüyorum! Genç bir askerin ruhunu görüyorum. Birini arıyor. Neredeyse hiç saçı olmayan bir beyefendiyi arıyor."

Salonu görebilen diğer herkes gibi George da, ruhun görünmesini yarı bekleyerek, yarı saçı dökülmüş adamı teşhis etmeye çalışarak, o yana doğru dikkatle bakar. Mrs. Roberts, adeta ark ışıkları ruhu algılamasını engelliyormuşçasına gözlerine siper etmek için elini kaldırır.

"Aşağı yukarı yirmi dört yaşında görünüyor. Haki üniforma giymiş. Dimdik, yapılı ve küçük bir bıyığı var. Ağzı köşelerde biraz sarkmış. Öte dünyaya ansızın geçti."

Mrs. Roberts duraklar ve bir hukuk danışmanı yanındaki avukattan bir not aldığında yapabileceği gibi, başını aşağıya doğru eğer. "

"Öte dünyaya göçüş tarihi olarak 1916'yı veriyor. Size açık bir şekilde 'Amca' diye hitap ediyor. Evet, 'Fred Amca'."

Koltukların arkasındaki çıplak kafalı bir adam ayağa kalkar, başını hafifçe eğer ve bu etiketten sanki emin değilmiş gibi, yerine ansızın oturuverir.

"Charles adındaki bir kardeşten söz ediyor" diye sözünü sürdürür medyum. "Doğru mu? Lillian Teyze'nin sizinle birlikte olup olmadığını soruyor. Anlıyor musunuz?"

Adam bu kez, başını canlı bir biçimde sallayarak, koltuğunda kalır.

"Bana bir yıldönümü, bir kardeşin doğum günü olduğunu söylüyor. Evde biraz kaygı varmış. Buna gerek yok. Mesaj sürüyor." Ve sonra Mrs. Roberts, sanki arkadan itilmiş gibi, birdenbire öne doğru kaykılır. Kendi çevresinde döner ve "*Tamam*!" diye bağırır. Ruhları geriye itiyor gibidir. " '*Tamam!*' diyorum."

Ama yüzünü yeniden ortadaki sahneye çevirdiğinde, askerle olan temasının kopmuş olduğu açıktır. Medyum, gerekli dengeyi yeniden ele geçirmek istercesine, ellerini yüzünün üzerine koyar, parmaklarını alnına dayar ve başparmaklarını kulaklarının altına sokar. Sonunda, ellerini çeker ve kollarını yana açar.

Bu kez, yirmi beş ile otuz yaşları arasında, adı J. ile başlayan bir kadının ruhudur. Kendisi de aynı anda öteki âleme göçmüş olan küçük bir kızı doğururken bir üst aşamaya geçmiştir. Mrs. Roberts, kollarında bir ruh bebeğini tutarak terk edilmiş olan kocasının yerini arayan kadının ilerleyişini izleyerek, sahnenin önünü taramaktadır. "Evet, adının June olduğunu söylüyor ve R'yi, evet, R'yi arıyor. Richard mı aradığı?" Bu söz üzerine bir adam koltuğundan dimdik kalkıp, "O nerede? Neredesin, June? June, konuş benimle. Bana çocuğumuzu göster!" diye bağırır. Adam tamamen altüst olmuş bir durumdadır ve çevresine bakınıp durmaktadır ki, yaşlı bir çift, mahcup olmuş görünerek, onu aşağı çekerler.

Mrs. Roberts, ruhun sesine konsantrasyonu o kadar tamdır ki, bu müdahale hiç olmamışçasına, "Mesaj, onun ve çocuğun sizi izlediği ve şu anki sıkıntıları için size göz kulak olduğunu bildiriyor. Sizi öteki tarafta beklediklerini bildiriyorlar. İkisi de mutlu olduklarını ve hepiniz yeniden bir araya gelene değin sizin de mutlu olmanızı arzu ettiklerini bildiriyorlar" der.

Şimdi ruhlar daha düzenli hareket ediyor gibidir. Kimlik teşhisleri yapılır ve mesajlar iletilir. Bir adam kızını arıyordur. Kız müzikle ilgilenmektedir. Adam, açık bir nota kâğıdı tutmaktadır. Adların baş harflerinin, sonra da adların doğruluğu saptanır. Mrs. Roberts mesajı verir: En büyük müzisyenlerden birinin ruhu adamın kızına yardım ediyordur; eğer kız çok sıkı çalışmayı sürdürürse, ruh etkisini sürdürecektir.

George bir davranış modeli fark etmeye başlamıştır. İletilen mesajlar, ister avuntu ister cesaret verme, ister her iki amacı birden taşıyor olsun, çok genel bir yapıdadır. Kimlik teşhislerinin çoğu da, en azından başlangıçta, öyledir. Öte yandan, medyumun, araştırırken çoğu kez oyalandığı ve sonuca götürecek olan bir ayrıntı verme anı gelir. George, eğer bu ruhlar gerçekten var iseler, Mrs. Roberts'ın onların kimliklerini çok sayıdaki tahmin etme oyunu olmadan iletme konusunda şaşırtıcı derecede aciz olmasını hiç de muhtemel bir şey olarak görmez. Acaba iki dünya arasındaki bu sözde iletim aktarma problemi, söz konusu dramı –ki aslında, melodramı– artırmak için yaratılmış bir tuzaktan başka bir şey değil midir? Öyle ki, tam da düğümün çözüldüğü doruk anında seyirciler arasındaki birisi başını eğip evet diyecek, yahut bir kolunu kaldıracak ya da çağrılmış gibi ayağa kalkacak veya bir inanamazlık duygusu ve sevinç içinde ellerini yüzüne koyacaktır?

Akıllıca bir tahmin oyunu olabilirdi sadece: Adın doğru ilk harfine,

sonra da doğru ada sahip olan birinin, bu büyüklükte bir seyirci kitlesi arasında bulunması ve daha sonra bir medyumun onun kullandığı sözcükleri akıllı bir şekilde bir araya getirip onu bu ada götürebilmesi için, kesinlikle istatistiki bir olasılık mevcuttur. Ya da her şey, safdil kişileri etkilemek ve belki de kendi taraflarına çekmek amacıyla seyirciler arasına yerleştirilmiş yardakçılar aracılığıyla tezgâhlanan doğrudan bir aldatmaca da olabilir. Ve sonra, üçüncü bir olasılık daha vardır: Seyirciler arasında başlarını eğenler, bir kollarını yukarı kaldıranlar, ayağa kalkanlar ve bağıranlar, hakiki olarak şaşkınlığa uğramışlardır; bir temasın kurulduğuna hakiki olarak inanıyorlardır; ama bunun nedeni bu çevreden birinin –ne denli kinik yollarla olursa olsun belki de bu inancı yaymaya kararlı ateşli bir spiritüalistin– evet, bunun nedeni, numarayı tezgâhlayanlara özel ayrıntıları aktarmış olmasıdır. George, oyunun büyük olasılıkla böyle tezgâhlandığı sonucuna varır. Yalan yere yemin etmeye gelince, gerçekle sahtenin akıllıca bir karışımı olduğunda en iyi şekilde etkili olur.

"Ve şimdi de bir beyefendiden, öteki âleme on yıl önce, on iki yıl önce göçmüş olan çok düzgün ve seçkin bir beyefendiden bir mesaj var. Evet, mesajı aldım, 1918'de göçmüş öteki âleme, bana öyle söylüyor." Babamın öldüğü yıl, diye düşünür George. "Aşağı yukarı yetmiş beş yaşındaydı." Garip; babası yetmiş altı yaşındaydı. Uzun bir duraklama olur, sonra: "Manevi değerleri çok yüksek bir adamdı." Bu noktada George derisindeki tüylerin, kollarından boynuna değin diken diken olduğunu hisseder. Hayır, hayır, kesinlikle o değildir. Koltuğunda donduğunu duyumsar; omuzları kaskatı kitlenir; medyumun bir sonraki hareketini bekleyerek ve gözlerini dikerek, sahneye bakar.

Medyum kadın başını kaldırır, salonun daha yukarı kısımlarına, üst localarla galeri arasındaki noktaya bakmaya başlar. "Yaşamının ilk yıllarını Hindistan'da geçirdiğini söylüyor."

George şimdi, son derece dehşete kapılmıştır. Maud dışında buraya gelmiş olduğunu bilen hiç kimse yoktur. Belki de, Sir Arthur'la bağlantısı olan çeşitli kişiler arasından muhtemelen burada olacağını anlayan biri tarafından yapılmış çılgınca bir tahmindir bu; ya da daha doğrusu, tamı tamına doğru bir tahmindir. Ama hayır; çünkü Sir Oliver Lodge gibi en ünlü ve en saygıdeğer olanlardan çoğu sadece telgraf göndermişlerdir. Buraya geldiğinde acaba birisi onu tanımış olabilir mi? Bu da pekâlâ mümkündür; ama peki o zaman babasının tam ölüm yılını nasıl keşfetmiş olabilirler?

Mrs. Roberts şimdi kolunu ileri uzatmış ve salonun öteki tarafındaki üst loca sırasına işaret etmektedir. George'un derisinin her yanı, sanki bir ısırgan öbeği arasına çırılçıplak itilmiş gibi, zonklamaktadır. Buna katlanamayacağım; yoluma çıkıyor, kaçamayacağım, diye düşünür. Medyum kadının bakışıyla kolu aynı hizayı koruyarak ve sanki bir ruhun locadan locaya soru sorarcasına gidişini izleyerek, yavaş yavaş büyük amfiteatrın çevresinde hareket etmektedir. George'un varmış olduğu bir an önceki bütün ussal sonuçlar değersizdir. Babası onunla konuşmak üzeredir. Bütün ömrünü İngiltere Kilisesi'nde papaz olarak geçirmiş olan babası bu... inanılması zor kadın aracılığıyla onunla konuşmak üzeredir. Babası ne isteyebilir? Hangi mesaj bu denli ivedi olabilir? Maud'la ilgili bir şey mi? Oğlunun zayıflayan imanına babaca bir sitem mi? Acaba başına dehşet verici bir felaket mi gelmek üzeredir? Paniğe kapılmaya yakın, George annesinin yanında olmasını arzu ettiğini fark eder. Ama annesi öleli altı yıl olmuştur.

Medyumun başı yavaşça dönmeye devam eder ve kolu hâlâ aynı hizayı işaret ederken, George ofisinde oturup da kapısının bir noktada çalınacağını ve bir polis görevlisinin hiç işlemediği bir suçtan ötürü onu tutuklamaya geleceğini bildiği gün kapıldığından daha da fazla korkuya kapıldığını hisseder. Şimdi, yeniden, on bin kişiden oluşan bir tanık topluluğu önünde kimliği teşhis edilmek üzere olan bir şüphelidir. Ayağa kalkıp da, "O benim babam!" diye bağırarak gerilime son vermesi gerektiğini düşünür. Belki de bayılıp balkonun üzerinden aşağıdaki koltuklara düşecektir. Belki de beyin kanaması geçirecektir.

"Adı... bana adını söylüyor... S harfiyle başlıyor..."

Ve medyumun başı üst localardaki bir yüzü arayarak, o görkemli tanınma anını bekleyerek, döndükçe döner. George herkesin ona baktığından tamamen emindir; çok geçmeden tam olarak kim olduğunu öğreneceklerdir. Ancak şimdi George, daha önce arzuladığı şey olan tanınmaktan kaçınır. En derindeki zindanda, sağlığa en zararlı hapishane hücresinde gizlenmek ister. Bunun gerçek olamayacağını, kesinlikle gerçek olamayacağını düşünür; kendi kendine, babam asla böyle davranmazdı, belki de tıpkı çocukken okuldan eve gelirken yaptığım gibi altıma edeceğim, belki de onun için geliyor, belki de bana çocuk olduğumu anımsatmak, öldükten sonra bile bana otoritesini göstermek için geliyor, evet, ondan beklenebilecek bir davranış olurdu bu, der.

"Adı buldum!" George çığlık atacağını düşünür. Bayılacak gibidir. Düşecek ve başını vuracaktır. "Adı, Stuart."

Derken George'un yaşlarında ve birkaç metre solunda oturan bir adam, ayağa kalkar; sahneye doğru birtakım işaretler yapmaya başlamıştır, Hindistan'da yetişmiş ve 1918'de öteki âleme göçmüş olan yetmiş beş yaşındaki babasının kimliğini tanımakta ve neredeyse onu bir ödül gibi sahipleniyor görünmektedir. George ölüm meleğinin gölgesinin üzerine düştüğünü hisseder; iliklerine kadar buz kesmiştir, terlemiştir, tükenmiştir, tehdit edilmiştir; son derece rahatlamıştır ve derinden derine utanmıştır. Ve aynı zamanda, bir yanıyla etkilenir, meraka kapılır; hem korku duyuyor hem de acaba... acaba diyordur...

"Ve şimdi, aşağı yukarı kırk beş elli yaşlarında bir hanımefendi var. 1913'te öteki âleme göçmüş. Morpeth'in adını anıyor. Hiç evlenmemiş ama bir beyefendi için mesajı var." Mrs. Roberts aşağı doğru, yuvarlak sahneye bakmaya başlar. "Bir at hakkında bir şeyler söylüyor."

Bir duraklama olur. Mrs. Roberts başını yeniden öne düşürür, yana doğru çevirir, tavsiye alır. "Şimdi adını öğrendim. Adı, Emily. Evet, adını Emily Wilding Davison olarak veriyor. Bir mesajı var; buraya bir beyefendiye mesaj vermek üzere gelmeyi ayarlamıştı. Sanırım planşet* ya da Ouija tahtası aracılığıyla size burada olacağını söyledi."

Açık yakalı bir gömlek giymiş, platformun yanında oturan bir adam ayağa kalkar ve sanki bütün salona hitap ettiğinin farkındaymış gibi, uzaklardan da işitilebilir bir sesle, "Doğru. Bana bu gece iletişim kuracağını söyledi. Emily kendini Kral'ın atının önüne atan ve yaralanıp ölen kadın hareketi öncülerindendir. Bir ruh olarak benim çok iyi tanıdığım biridir" der.

Bütün salon ortaklaşa kocaman bir soluk alıyor gibidir. Mrs. Roberts mesajı iletmeye başlar; ama George onu dinlemeye zahmet etmez. Akıl sağlığı birdenbire geri gelmiş gibidir; aklın açık seçik ve ferahlatıcı rüzgârı beyninin içinde yeniden esiyordur. Her zaman kuşkulandığı gibi, hokus pokus numaralarıdır bunlar. Demek gelen Emily Davison'ın ruhuydu. Pencere camlarını kıran, taşlar atan, posta kutularını tutuşturan; hapishane yönetmeliklerine uymayı reddeden, dolayısıyla üzerinde birçok kez zor kullanılan Emily Davison. George'a göre, davasını yayabilmek için ölmeyi bilerek arayan budala, isterik bir kadındı o. Bazıları onun aslında, atın üzerine bir bayrak dikmeye çalıştığını ve atın hızını iyi hesap edemediğini söylüyorlardı. Bu durumda,

* Ruh çağırma seanslarında kullanılan, seansa katılanların ellerini hafifçe üzerine koyduğu, kurşunkalemli ve genellikle kalp şeklinde, küçük tekerlekli bir tahta. (ç.n.)

isterik olmasının yanı sıra beceriksiz bir kadındı. Bir yasa çıkarmak için yasaları çiğneyemezdiniz; bu saçma bir şeydi. Bunu dilekçe vererek, argümanlar ileri sürerek, gerekirse kanıtlayarak ama akılla yapabilirdiniz. Oy hakkı elde etmek için yasaları çiğneyenler bu hareketleriyle oy hakkı elde etmeye uygun olmadıklarını kanıtlıyorlardı.

Ancak mesele Emily Davison'ın budala, isterik bir kadın olup olmadığı ya da onun başlattığı eylemin, Maud'un, George'un tümüyle onayladığı oy hakkını elde etmesiyle sonuçlanıp sonuçlanmaması değildir. Hayır, mesele Sir Arthur'un Kadın Hareketi'nin öylesine tanınmış bir muhalifi olmasıdır ki, onu anmak için düzenlenen bir törene böylesi bir ruhun katılması fikri saçmadır. Tabii öteki âleme göçenlerin ruhları söz dinlemez oldukları kadar mantıksız da olmadıkları sürece. Belki de Emily Davison bir zamanlar Derby yarışını ihlal ettiği gibi bu toplantıyı da ihlal etmeyi düşünüyordu. Ama o durumda, getirdiği mesajının, onunla aynı duyguları paylaşan bir dosttan çok Sir Arthur ya da onun dul eşi için olması gerekirdi.

Dur, der George kendi kendine. Böyle konularda ussal bir şekilde düşünmeyi bırak. Ya da daha doğrusu, kuşkun varsa bu insanların gerçeği söylediklerini düşünmeyi bırak. Akıllıca sahte bir alarmla sana hoş olmayan bir şok yaşatıldı; ama bu, sinir sisteminin zayıflaması yanı sıra aklını yitirmen için bir sebep değil. Aynı zamanda şunu da düşünür: Ancak eğer *ben* bu kadar korkmuşsam, eğer *ben* bu kadar paniğe kapılmışsam, eğer *ben* ölebileceğime inanmışsam, o zaman bunun daha zayıf akıllar ve daha yetersiz zekâlar üzerindeki potansiyel etkisini bir düşün. George, Büyücülük Yasası'nın –itiraf etmek gerekir ki bu yasa önergesi konusunda pek bilgisi yoktur– sonuçta Yazılı Yasalar Kitabı'nda kalıp kalmayacağını merak eder.

Mrs. Roberts neredeyse yarım saattir mesajlar vermektedir. George orta sahnedeki insanların ayağa kalktıklarını görür. Ama şimdi kayıp bir akraba için rekabet ediyor değillerdir; sevdiklerinin ruhlarını kitlesel olarak selamlamak için de ayağa kalkmıyorlardır. Dışarıya doğru yürümektedirler. Belki de Emily Wilding Davison'ın görünmesi onlar için de bardağı taşıran son damla olmuştur. Belki de buraya Sir Arthur'un yaşamının ve yapıtlarının hayranı olarak gelmişlerdir ve kendilerini bu kamusal gözbağcılık numaralarıyla daha fazla içlidışlı görmeyi reddetmektedirler. Ayağa kalkıp çıkışlara doğru kararlı bir şekilde yürüyen otuz, kırk, elli kişi vardır.

"Bütün bu insanlar dışarı çıkarken daha fazla devam edemem" di-

ye anons yapar Mrs. Roberts. Kırılmış görünür ama aynı zamanda sinirlerine oldukça hâkimdir. Geriye doğru birkaç adım atar. Birisi bir yerlerden bir sinyal verir ve bunun üzerine, sahnenin arkasındaki borulu büyük orgtan ansızın çok tiz perdeden yüksek volümde bir gürleme sesi duyulur. Acaba bu hareket salondan ayrılan kuşkucuların gürültüsünü örtbas etmek için mi yoksa toplantının son bulmakta olduğunu göstermek için mi yapılmıştır? George ne olduğunu anlamak için sağındaki kadına bakar. Kadın, medyumun sözünün vulgarize bir şekilde kesilmiş olmasına kızmış halde, kaşlarını çatmaktadır. Mrs. Roberts'a gelince, o, başını öne doğru eğmiş ve kollarını kendi bedeninin çevresine sarmıştır, ruhlar dünyasıyla kurduğu kırılgan iletişim hattı sayesinde bütün bu müdahaleyi dışarıda tutmaktadır.

Derken, George'un beklediği son şey oluverir. Orgun sesi birdenbire kesilir; Mrs. Roberts kollarını açar, başını kaldırır, özgüvenli bir şekilde mikrofona doğru yürür ve titreşimli ve tutkulu bir sesle, "O burada!" diye bağırır. Sonra, bir daha, "O burada!" diye bağırır.

Dışarıya çıkmakta olanlar dururlar; bazıları koltuklarına geri döner. Ama her halükârda, şimdi unutulmuşlardır. Herkes gözlerini dikkatle sahneye, Mrs. Roberts'a, üzerinde karton bulunan boş sandalyeye dikmiştir. Orgun ansızın gürlemesi bir dikkat çekme, bu anın kendisi için bir prelüd oluşturmuş olabilir. Bütün salon suskunluğa gömülmüştür, izliyor ve bekliyordur.

"Onu ilk önce... iki dakikalık saygı duruşu sırasında gördüm" der Mrs. Roberts.

"Buradaydı, önceleri arkamda ayakta duruyordu; gerçi diğer bütün ruhlardan ayrıydı."

"Sonra onu platform boyunca boş sandalyesine yürürken gördüm."

"Onu açık seçik gördüm. Üzerinde resmi bir kıyafet vardı."

"Son yıllarda her zaman göründüğü gibi görünüyordu."

"Buna hiç kuşku yok. Öteki âleme geçişine tamamen hazırdı."

Medyum kadın her bir kısa, dramatik cümle arasında duraklarken, George Sir Arthur'un platformun üzerinde bulunan ailesini inceler. Biri dışında hepsi de medyumun anonsuyla yere mıhlanmış gibi Mrs. Roberts'a bakmaktadırlar. Sadece Lady Conan Doyle başını çevirmemiştir. George bulunduğu uzaklıktan onun yüz ifadesini göremez; ama elleri kucağında kavuşturulmuş, omuzları yüksekte, vücudu diktir; başını gururla yukarı kaldırmış ve seyircilerin üzerinden sabit bakışlarla uzaklara bakmaktadır.

"O bizim büyük şampiyonumuz, burada ve öteki tarafta."

"Bunu zaten tamamen gösterebilecek güçte. Öteki âleme geçişi huzurlu oldu ve tamamen hazırlıklıydı buna. Hiç acı çekmedi, ruhunda hiç karışıklık yoktu. Orada bizim için çalışmasına şimdiden başlayabilir."

"İki dakikalık saygı duruşu sırasında onu ilk görüşümde, bir anda oldu bitti her şey."

"Mesajlarımı veriyordum ki, onu ilk kez açık ve seçik olarak gördüm."

"Gelip arkamda durdu ve işimi yaparken bana cesaret verdi."

"Onun o ince, berrak sesini, başkasının sanılamayacak sesini bir kez daha tanıdım. Her zaman olduğu gibi bir beyefendi gibi davranıyordu."

"O her zaman bizimle ve iki dünya arasındaki bariyer sadece geçici bir engel."

"Öteki âleme geçişte korkulacak bir yan yok ve büyük şampiyonumuz da bunu bu gece aramızda görünerek göstermiş oldu."

George'un sağındaki kadın, kadife kaplı kolçağın üzerine doğru eğilir ve "O burada" diye fısıldar.

Şimdi birkaç kişi, sahneyi daha iyi görmek istercesine, ayağa kalkmıştır. Hepsi de gözlerini dikerek boş sandalyeye, Mrs. Roberts'a, Doyle ailesine bakmaktadırlar. George kendisinin, yeniden, sessizliği aşan, sessizliği altüst eden bir kitle duygusuna kapıldığını hisseder. Artık babasının onun için gelmiş olduğunu düşündüğünde kapıldığı korkuyu da, Emily Davison göründüğünde duyduğu kuşkuculuğu da taşımıyordur. Kendine karşın, ihtiyat dolu saygıyla karışık bir çeşit hayranlık duygusunu hisseder. Ne de olsa, sözünü ettikleri Sir Arthur'dur, dedektiflik yeteneklerini George'un adına isteyerek kullanmış adamdır, George'un saygınlığını kurtarabilmek için kendi ününü riske atmış olan adamdır, ona kendisinden alınmış olan yaşamını geri verdirebilmek için yardımlarını esirgememiş adamdır. Yüksek bir dürüstlüğe ve zekâya sahip olan Sir Arthur, George'un sadece tanıklık ettiği türden olaylara inanıyordu; George için böyle bir anda kurtarıcısını yadsımak küstahlık etmek olurdu.

George aklını kaçırmakta olduğunu da, sağduyusunu kaybetmekte olduğunu da düşünmez. Kendine şunu sorar: Ya duruşmalarda daha önce teşhis ettiği o gerçek yalan karışımı vardıysa ne olacaktır? Ya olup bitenlerin bazı bölümleri bir şarlatanlık, diğer bölümleri hakikiyse ne

olacaktır? Ya teatral tavırlı Mrs. Roberts, kendine karşın, uzak âlemlerden yeni haberler getiriyorsa ne olacaktır? Ya Sir Arthur, şu anda hangi formda ya da hangi yerde bulunuyor olursa olsun, maddi dünyayla temas kurabilmek için, bazen sahtekârlıkla da uğraşanları bir aracı olarak kullanmaya mecbur kalmışsa ne olacaktır? Bu da bir açıklama olamaz mı?

"O burada" diye yineler sağındaki kadın, normal tonda, konuşur gibi bir sesle.

Derken bu sözcükler on on beş koltuk ötedeki bir adam tarafından yinelenir. "O burada." Gündelik bir tonda dile getirilen iki sözcük, salt bir iki metre öteye ulaşır gibidir. Ama salondaki hava öylesine yüklüdür ki, sesler büyülü bir şekilde çoğalır da çoğalır.

"O burada" diye yineler yukarıdaki galerilerde bulunan birisi.

"O burada" diye yanıt verir aşağıda orta sahnede bulunan bir kadın.

Derken koltukların arkasındaki bir adam ansızın, bir Yeniden Doğuş Hareketi vaizi gibi gürleyen bir tonda, "O BURADA!" diye bağırır.

George içgüdüsel olarak ayağının dibine uzanır ve dürbününü kutusundan çekip çıkarır. Dürbünü gözlüğüne dayar ve platform üzerine odak ayarı yapmaya çalışır. İşaret ve başparmağı heyecanlı bir şekilde her bir doğrultuda uygun odak noktasını bulamaz ve sonunda orta nokta üzerinde konaklar. George, kendinden geçmiş medyumu, boş sandalyeyi ve Doyle ailesini inceler. Lady Conan Doyle, Sir Arthur'un orada bulunuşunun ilk anonsundan beri, aynı konumda sabit kalmıştır: Sırtı dik, omuzları yukarıda, başı yüksektedir ve –George'un şimdi görebildiği gibi– yüzünde gülümsemeye benzer bir bakışla ilerilere bakmaktadır. Kısa bir zaman önce tanıştığı altın saçlı, işveli genç kadın daha koyu saçlı ve daha ağırbaşlı olmuştur; George onu sadece Sir Arthur'un yanında görmüştür ve Lady Doyle hâlâ orada olduğunu ileri sürer gibidir. Dürbününün merceklerini ileri geri hareket ettirip, sandalyeye, medyuma, dul eşe doğru odaklar. Çabuk çabuk ve derinden soluduğunu fark eder.

Sağ omzuna bir el dokunur. Dürbünü düşürür. Yanındaki kadın başını sallar ve yumuşak bir sesle, "Onu o şekilde göremezsiniz" der.

Onu kınamıyor, sadece meselenin ne olduğunu açıklıyordur.

"Onu ancak imanın gözleriyle göreceksiniz."

İmanın gözleri. Charing Cross, Grand Hotel'de tanıştıklarında Sir Arthur'un yanında getirdiği gözler. O George'a inanmıştı; peki şimdi George'un Sir Arthur'a inanması gerekir mi? Şampiyonunun kullandı-

ğı sözcükler şunlardı: sanmıyorum, inanmıyorum, *biliyorum*. Sir Arthur yanında imrenilesi, rahatlatıcı bir kesinlik duygusunu taşıyordu. Olan bitenleri biliyordu. O, George, ne biliyor? Sonuçta bir şey biliyor mu? Elli dört yıllık yaşamında elde ettiği bilgi toplamı ne? Yaşamını çoğunlukla öğrenerek ve bir şeyler anlatılmasını bekleyerek geçirdi. Başkalarının otoritesi onun için her zaman önemli oldu; onun kendine ait bir otoritesi var mı? Elli dört yaşında, çok şey düşünüyor, az şeye inanıyor; ama gerçekten neleri bildiğini ileri sürebilir mi?

Sir Arthur'un orada bulunuşuna tanıklık eden bağrışmalar şimdi dinmiştir; belki de sahneden bunu doğrulayan hiçbir yanıt gelmediği için dinmiştir. Törenin başlangıcında Lady Conan Doyle'un mesajı neydi? Dünyevi gözlerimizle yeryüzünün titreşimleri ötesinde bir şey göremeyeceğimiz; ancak medyumluk denilen Tanrı vergisi fazladan bir görüye sahip olanların aramızdaki o sevgili ruhları görebileceğiydi. Eğer Sir Arthur salonun farklı bölümlerinde hâlâ ayakta duran çeşitli kişileri böyle medyumluk güçleriyle donatmayı başarmış olsaydı gerçekten de bir mucize olurdu bu.

Ve şimdi Mrs. Roberts yeniden konuşur.

"Size Arthur'dan bir mesajım var, sevgili Lady Doyle."

Lady Conan Doyle başını yine çevirmez.

Mrs. Roberts, siyah saten giysileriyle yavaş yavaş salınarak, onun soluna, Doyle ailesine ve boş sandalyeye doğru hareket eder. Lady Conan Doyle'un yanına vardığında, onun yanında ve biraz arkada, yüzünü George'un salonda oturduğu bölüme doğru çevirerek ayakta durur. Uzaklığa karşın, sözleri kolaylıkla ona ulaşır.

"Sir Arthur bana bu sabah sizden birinin kulübeye gittiğini söyledi." Medyum kadın bekler ve dul eş yanıt vermeyince, onu bir yanıt vermeye teşvik eder. "Doğru mu bu?"

"Aaa, evet!" diye yanıtlar Lady Conan Doyle, "Ben gittim."

Mrs. Roberts başını sallayarak onaylar ve sözünü sürdürür: "Mesaj şu: Mary'ye söyleyin de..."

Tam da o an, orgtan bir başka büyük gürleme sesi geliverir. Mrs. Roberts ona daha fazla yaklaşıp eğilir ve gürültünün koruması altında konuşmayı sürdürür. Lady Conan Doyle zaman zaman başını sallar. Derken solunda oturan iriyarı, resmi bir şekilde giyinmiş oğluna dönerek, sanki ona bir şey soruyormuş gibi bakar. Oğlu da, şimdi her ikisine birden hitap etmekte olan Mrs. Roberts'a bakar. Derken diğer oğlan yerinden kalkar ve gruba katılır. Org dur durak bilmeden gürlemeyi sürdürür.

George mesajın bu gürültüye getirilme işinin, ailenin mahremiyeti göz önünde tutularak mı yapıldığını yoksa sahne oyununun bir parçası mı olduğunu bilemez. Gerçeği mi yoksa yalanları mı, yahut her ikisinin bir karışımını mı gördüğünü bilemez. Bu akşam onun çevresinde yer alan bütün bu kişilerdeki apaçık, şaşırtıcı, İngilizlere özgü olmayan ateşliliğin şarlatanlığın mı yoksa inancın mı kanıtı olduğunu bilmemez. Ve eğer bu bir inançsa, bunun doğru ya da yanlış olduğunu da bilemez.

Mrs. Roberts mesajını iletmeyi sonlandırmıştır ve şimdi Mr. Craze'e doğru döner. Org gürlemeye devam edip durur; ancak artık sesi bastırılacak hiçbir şey kalmamıştır. Doyle ailesi birbirine bakınır. Törende bu noktadan sonra ne olacaktır? İlahilerin hepsi söylenmiş, saygı gösterileri yapılmıştır. Cesaret isteyen bu deney yerine getirilmiş, Sir Arthur aralarına gelmiş ve mesajı iletilmiştir.

Org gürlemeyi sürdürür. Orgun sesi şimdi, bir evlenme ya da cenazeden sonra kilisedeki topluluğa dışarı çıkmaktayken eşlik eden ezgilere dönüşmüş gibidir. Israrlı ve yorulmak bilmezdir; topluluğu yeniden gündelik, kirli, büyüden yoksun, dünyevi âleme itiyor gibidir. Doyle ailesi platformdan ayrılır; onları Marlyebone Spiritüalizm Derneği'nin görevlileri, konuşmacılar ve Mrs. Roberts izler. İnsanlar ayağa kalkarlar, kadınlar koltuklarının altında el çantalarını ararlar, resmi giysili erkekler silindir şapkalarını almayı anımsarlar, sonra ayak sesleri ve mırıldanma olur, dostlar ve tanışlar birbiriyle selamlaşırlar ve her bir koridorda sakin, telaştan uzak bir kuyruk oluşur. George'un çevresindekiler, eşyalarını toplarlar, ayağa kalkarlar, başlarını eğip onu selamlarlar ve ona kâh gönülden kâh nezaket gereği gülümserler. George loca komşularına onlarınkine benzemeyen bir gülümsemeyle karşılık verir ve yerinden kalkmaz. Bulunduğu yerin büyük bir bölümü boşaldığında, yeniden aşağıya eğilir, dürbününü alıp gözlüğüne dayar. Dürbünü bir kez daha platformun, hidrajenyaların, boş sandalyeler çizgisinin ve üzerinde karton asılı, Sir Arthur'un muhtemelen az önce bulunduğu mekâna, yani boş sandalyenin üzerine doğru odaklar. Havaya ve ötelere doğru art arda bakar durur.

Ne görür?

Ne görmüştür?

Ne görecektir?

Arthur bunu izleyen birkaç yıl boyunca dünyanın her yanındaki ruh çağırma seanslarında görünmeyi sürdürdü; gerçi ailesi, onun sadece Mrs. Osborne Leonard'ın 1937'de gerçekleştirdiği özel ev seanslarındaki görünme olayının gerçekliğini doğruladı; bu seanslarda Arthur'un İngiltere'de "son derece büyük değişiklikler olacağı" yolunda bir uyarıda bulunduğu söyleniyordu. Kardeşinin Mons Meydan Savaşı'ndaki ölümünden sonra ateşli bir spiritüalist olan Lady Jean, inancını 1940'taki ölümüne değin korudu. Arthur'un annesi 1917'de Masongill'den ayrıldı; Thornton-in-Londsdale'de oturanlar ona "deri bir mahfaza içinde ışıklı bir kadranı bulunan büyük bir saat" hediye ettiler. Sonunda güneye taşınmasına karşın, oğlunun aile üyeleri arasına asla katılmadı ve Arthur'un Avustralya'da spiritüalizm üzerine konferanslar verdiği günlerde, 1920'de West Gridstead'deki kır evinde öldü.

Willie Hornung 1921 Mart'ında St-Jean-de-Luz'da öldü; dört ay sonra, Doyle ailesinin gerçekleştirdiği bir ruh çağırma seansında göründü, spiritüalizm konusundaki daha önceki kuşkuları için özür diledi ve "artık eski korkunç astımının ona engel oluşturmadığını" ifade etti. Connie 1924'te kanserden öldü. Komiser George Augustos Anson kırk bir yıl boyunca Staffordshire Polis Şefi olarak hizmet etti ve sonunda 1929'da emekli oldu; 1937 Kraliyet Onur Listesi'nde şövalyelik unvanını aldı ve 1947'de Bath'da öldü. Karısı Lady Blanche 1941'de düşman saldırısı sonucu öldü. Charlotte Edalji, Shapurji'nin ölümünden sonra Shropshire'a döndü; 1924'te seksen bir yaşında Shrewsbury yakınlarında öldü ve kocasının yanına gömülmek yerine oraya gömülmeyi seçti.

George Edalji hepsinden çok yaşadı. 1941'e değin Borough High Street, No: 79'da oturmaya ve avukatlık mesleğini yapmaya devam etti; sonra 1942'den 1953'e değin Argyle Square'de bir bürosu oldu. 17 Haziran 1953'te, Welywyh Garden City, Brocket Close, No: 9'da öldü. Ölüm nedeni koroner trombozu olarak açıklandı. Maud hâlâ onunla birlikte yaşamaktaydı ve George'un ölümünü kamuoyuna o duyurdu. 1962'de Great Wyrley'e son bir ziyarette bulundu ve bu ziyaret sırasında babasının ve erkek kardeşinin fotoğraflarını kiliseye verdi. Fotoğraflar bugün Aziz Markus Kilisesi'nin giysi odasında asılıdır.

Sir Arthur Conan Doyle'un ölümünden dört yıl sonra, elli yedi yaşında vasıfsız bir işçi olan Enoch Knowles, Staffordshire Kraliyet Mahkemesi'nde, otuz yıl boyunca tehdit dolu müstehcen mektuplar yazdığını söyleyerek suçlu olduğunu itiraf etti. Knowles 1903'te, "G. H. Darby, Wyrley Çetesi'nin Reisi" imzalı mektuplar göndererek azap verme kampanyasına katıldığını itiraf etti. Knowles'un mahkûmiyetinden sonra, George Edalji *Daily Telegraph* gazetesi için bir makale yazdı. 7 Kasım 1934 tarihi taşıyan, dava üzerine bu son kamusal beyanında George, Sharp kardeşlerin adını hiç anmadı ve suçun gerekçesi olarak ırksal önyargılardan da hiç söz etmedi. Yazısını şöyle bitirdi:

Bununla birlikte, büyük gizem çözülmeden kaldı. Her çeşit teori ileri sürüldü. Bu teorilerden bir tanesi vahşet olaylarının zaman zaman kan dökme şehvetine kapılan bir kaçığın eseri olduğudur. Bir başkası bu olayların o yöre insanlarının ve polisin saygınlığını zedelemek amacıyla gerçekleştirildiği ya da işten atılmış bir polisin eseri olduğu yönündedir. Bana ilginç bir teori anlatıldı. Staffordshire Polis Örgütü'nden bir adam bana vahşet olaylarının, bir in-

san tarafından değil, bir iki yabandomuzu tarafından işlendiğini söyledi. Bu hayvanlara onları vahşi hale getiren bir çeşit uyuşturucu verildikten sonra geceleyin dışarıya gönderilmiş oldukları fikrini ileriye sürdü. Bu yabandomuzlarından birini gördüğünü söyledi. Yabandomuzu teorisi bana o zaman –şimdi olduğu gibi– ciddiye alınamayacak kadar fantastik görünüyordu.

Arthur'un ilk çocuğu Mary Conan Doyle, 1976'da öldü. Babasından hep bir sırrını saklamıştı. Touie, ölüm döşeğinde, kızını sadece Arthur'un yeniden evleneceği konusunda uyarmamış, aynı zamanda müstakbel gelin Miss Jean Leckie'nin adını da vermişti.

J. B., Ocak 2005

Jean'in Arthur'a yazdığı mektup dışında, imzalı ya da imzasız, alıntılanan bütün mektuplar gerçektir; gazetelerden alıntılar, hükümet raporları, Parlamento'daki duruşma kayıtları ve Sir Arthur Conan Doyle'un yazıları da gerçektir. Şu kişi ve kurumlara teşekkür borcumu iletmek istiyorum: Staffordshire Polis Örgütü'nden Komiser Yardımcısı Alan Walker, Birmingham Merkez Kütüphanesi Şehir Arşivleri, Staffordshire İlçesi Mülkiyet Hakları Servisi, Peder Paul Oakley, Daniel Stashower, Douglas Johnson, Geoffrey Robertson ve Sumaya Partner.